

Beeldspraak

1

*de bijbel naverteld
voor
jonge mensen*

**redactie:
Kees Posthumus
Willemien Wickers**

INLEIDING

‘Ik groei op in een wereld die elke dag verder stormt. Meer techniek, meer mogelijkheden, meer inspraak, meer geld, minder vragen, vervagende waarden, toenemend geweld, onbetaalbare schuldenlast.

Gesprekken, krant, radio, tv, internet, sms, gsm.

De multinational Wereld staat in dienst van de vooruitgang, voor ons allen, of beter: voor ons, op weg naar...

Ja, op weg naar wat?’

2

‘Vraag het je ouders, vraag het op school, vraag het je dominee: op weg naar wat?’

Zij komen niet verder dan stamelen,

over een oude man die door de woestijn trekt en op rotsen slaat;

over een koning die harp speelt en een vrouw rooft;

over een man die door een vis wordt ingeslikt en uitgespuugd;

over boodschappers van een onzichtbare God,

die allerlei rampen voorspellen;

over een goede herder, een ware wijnstok;

over een volging die het niet zo op vrouwen heeft.

En dat allemaal in een langvervlogen tijd

in een land dat ik niet ken.’

'Als ik dan vraag, leg mij eens uit: waarom die God toelaat dat wij de wereld verdelen en nummeren? waar dat uitverkoren volk zat van '40 tot '45? hoe Jurassic Park in jullie scheppingsverhaal past of maakt elke uitvinding God een beetje kleiner? waar de niet-christenen blijven na hun dood? waarom vrouwen, jongeren, homo's, het pikken dat zij zo bekaaid vanaf komen? waarom wij asielzoekers niet de 'vreemde in onze stad' willen noemen? waarom God geen website heeft voor al die vragen? dan verstormt het stamelen en maakt plaats voor een diepe zucht.'

3

Zij hebben gelijk, de jonge mensen van nu. De bijbelse verhalen zijn natuurlijk sterk aan plaats, tijd en cultuur gebonden, gevat in de beeldspraak van toen. 'Geen probleem', zeggen wij ouderen, want in de kerk hoor je wat die boodschap vandaag betekent. Maar als je je niet in die kerk thuis voelt, als je daar niet je vragen mag stellen, als je daar... dan zit ik - als moeder, leraar, pastor - met een probleem. Ik begrijp dat jonge mensen (15 - 35 jaar) die bijbelverhalen niet graag lezen, als het hen niets zegt. Maar daarmee gaat ook de kern van de bijbel aan hen voorbij: hoe leven wij met elkaar en waarvoor? Dat kun je niet uitleggen met alleen de Tien Woorden en Jezus' samenvatting. Daar zijn verhalen voor nodig. Verhalen van herkenning, inspiratie, troost, bemoediging, geloof.

Die verhalen staan in Beeldspraak.

Verhalen geschreven door twintig navertellers. Mensen die vanuit hun geloof in de Eeuwige, gesterkt door het voorbeeld van Jezus en geïnspireerd door de Alomtegenwoordige aan de slag zijn gegaan om de boodschap van God vorm te geven in herkenbare beelden voor jonge mensen. Dan wordt Jeremia aangeklaagd, surft Jona op Internet, proberen kleine profeten het voetbalgeweld te keren, ontmoet de Griekse Drauca Maria Magdalena, vinden we Debora's song, kijkt Petrus terug op zijn leven, neemt Judith zelf het heft in handen.

**Beeldspraak
werd geschreven
in de goede bijbelse
traditie van spreken in
gelijkenissen, onthullen
wat verborgen is.**

DAG, IK BEN HANNA...

In BeeldSpraak kom je mij telkens weer tegen. Niet omdat ik zo graag op de voorgrond kom, ik ben hier voor aangewezen. Dit is namelijk geen gewoon boek dat je van voor tot achter leest en waarin achterin de plot wordt onthuld, de waarheid aan het licht komt en alles weer op zijn pootjes terecht komt.

Nee, BeeldSpraak is een heel vreemd boek, een boek vol met verhalen. Verhalen die iets met elkaar te maken hebben en aan de andere kant elkaar lijken tegen te spreken. Verhalen die soms alles op zijn kop lijken te zetten. Waarin de plot steeds verder weg lijkt te raken. Waarin je plotse-ling van deze tijd weer eeuwen terug wordt geworpen en dan toch weer op beide benen in het heden terecht komt. In dat vreemde boek ben ik je rustpunt, je reisgenoot, je vraagbaak.

Zoals ik al zei, mijn naam is Hanna. Dat betekent 'begena-digde'. Een ouderwets woord, maar hopelijk proef je er iets in van tevredenheid: ik ben er genadig afgekomen, mij is het goed gegaan. Ook ik had een rol in de verhalen die komen gaan, de rol van iemand die hoopt op een teken, weet van dat teken en als het komt het ook wil zien. Misschien dat ik daarom voor dit werk ben aangewezen.

Niet om hele verhalen op te hangen, niet om te preken of te beleren. Gewoon om samen met jou weer de weg te zoeken als het spoor bijster is, de draad even zoek.

Meestal loop ik rustig achter je aan, ver genoeg weg om je je eigen weg te laten gaan. Soms, op moeilijke kruispunten, haal ik je in en vertel je welke keuzes je hebt, waar we staan en wat je ziet. Niet alle wegen zijn begaanbaar.

Sommige lopen dood in herhalingen, eindeloze opsommin-gen, minder belangrijke details die je van de hoofdweg afleiden. Ik zal je dan vertellen welke wegen we niet nemen en waarom niet. Zodat je niet denkt dat ik je probeer weg te houden van een andere waarheid.

En wie mij niet vertrouwt, kan het zelf lezen in ons bron-nenboek: het 'hele boek', de bijbel!

Maar kom, genoeg gesproken, we gaan naar het eerste beeld...

Eens even kijken, we beginnen met de Tora. Dit dikke boek bestaat eigenlijk uit vijf boeken, het is gezegd een omni-bus. De delen heten: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium. Ze horen bij elkaar, soms worden ze ook wel de vijf boeken van Mozes genoemd. En je zult merken, Mozes komt er ook vrij veel in voor.

Eigenlijk is de Tora ook een rugzak vol verhalen. Verhalen over hoe het geweest moet zijn toen de wereld begon.

Verhalen over mensen die droomden van een land om in te wonen. Typisch verhalen voor een volk van zwervers. Als je geen eigen plek hebt op de wereld, geen vaste grond onder je voeten, dan ga je toch dromen, van een land waar het leven veilig is en goed. Het volk Israël, de nakomelingen van Abraham, Izaak en Jacob (over hen zul je nog wel horen), het waren zwervers. Ze hadden een stem gehoord. God had hen geroepen en hen het veilige land beloofd waarvan ze droomden.

Mooie beloftes gaf hij, en een wet in tien punten. Als je zo leeft, wordt het leven goed, had hij gezegd. Makkelijker gezegd dan gedaan, volgens mij. Ik weet niet of ik het alleen met een belofte en een wet had durven wagen. Maar afijn, ze gingen. Op weg naar het land dat God hen wijzen zou.

Als je het allemaal precies wilt weten, kun je het in de bijbel opzoeken. Wel een lange zit, hoor! Hier vind je de verhalen zoals ze al eeuwen lang door zwervers bij hun kampvuren zijn verteld.

OUDE TESTAMENT

Genesis	8
Exodus	32
Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jozua	72
Richteren	74
Ruth	90
1-en 2-Samuël	100
1-en 2-Koningen	142
1-en 2-Kronieken	168
Ezra	170
Nehemia	180
Ester	188
Job	196
Psalmen	222
Spreuken	250
Prediker	260
Hooglied	266
Jesaja	274
Jeremia	294
Klaagliederen	305
Ezechiël	306
Daniël	326
De kleine profeten	340
Jona	364
Deuterocanonieke boeken	371
Nieuwe Testament	419

GENESIS

Genesis betekent wording,
hoe is het gekomen.

In dit boek kun je lezen over de wereld,
de mensen en

hoe het kwam dat ze volk van God werden.

Maar in plaats van in een beloofd land
kwamen ze in angstland en
werden slaven in Egypte.

OOIT IS HET BEGONNEN

- Ooit is het begonnen.
Van alles.
Het heelal.
De wereld.
Het licht.
De dingen.
Alles waar nog een woord voor moest komen.
- Ooit is het begonnen.
Met een oerknal?
Liep alles in de oersoep?
Met slierten, chromosomen,
trillingen en golven,
geluiden, gefluister?
Was het een stem die riep:
Kom maar.
- Ooit is het begonnen.
Met niets?
Maar wat is niets.
Tijd zonder klok?
Lengte zonder meetlat?
Ruimte zonder volume?
- Stem zonder geluid?
Was er een boek
waaruit werd voorgelezen?
Een plan?
Een concept? Een format? Een programma?
- En waar was ik voor ik er was?
Een gedachte?
Een kiem?
Een cel?
Zei iemand: *jij!*
tegen mij?
Dan moet die hij of zij
eerst een ik zijn
en dan jij zeggen.
- Ooit ben ik begonnen.
Maar hoe en wat?
Laat staan waarom?
Een mens weet niet dat ie wordt geboren.
Een vogel ziet zichzelf niet als hij vliegt.

Ik zou mezelf wel willen zien.
Door een heliopterviewtijdmachine.
Inzoomen op toen.
Scherpstellen op daar.
Alles komt op me af.
Uit een zwart gat.
Woeste hoogten.
Diepe dalen.
Dan: licht.
En dus ook: schaduw.
Dag en nacht.
De tijd kan beginnen.
De eerste dag
komt op gang
krijgt de ruimte
wordt langer.

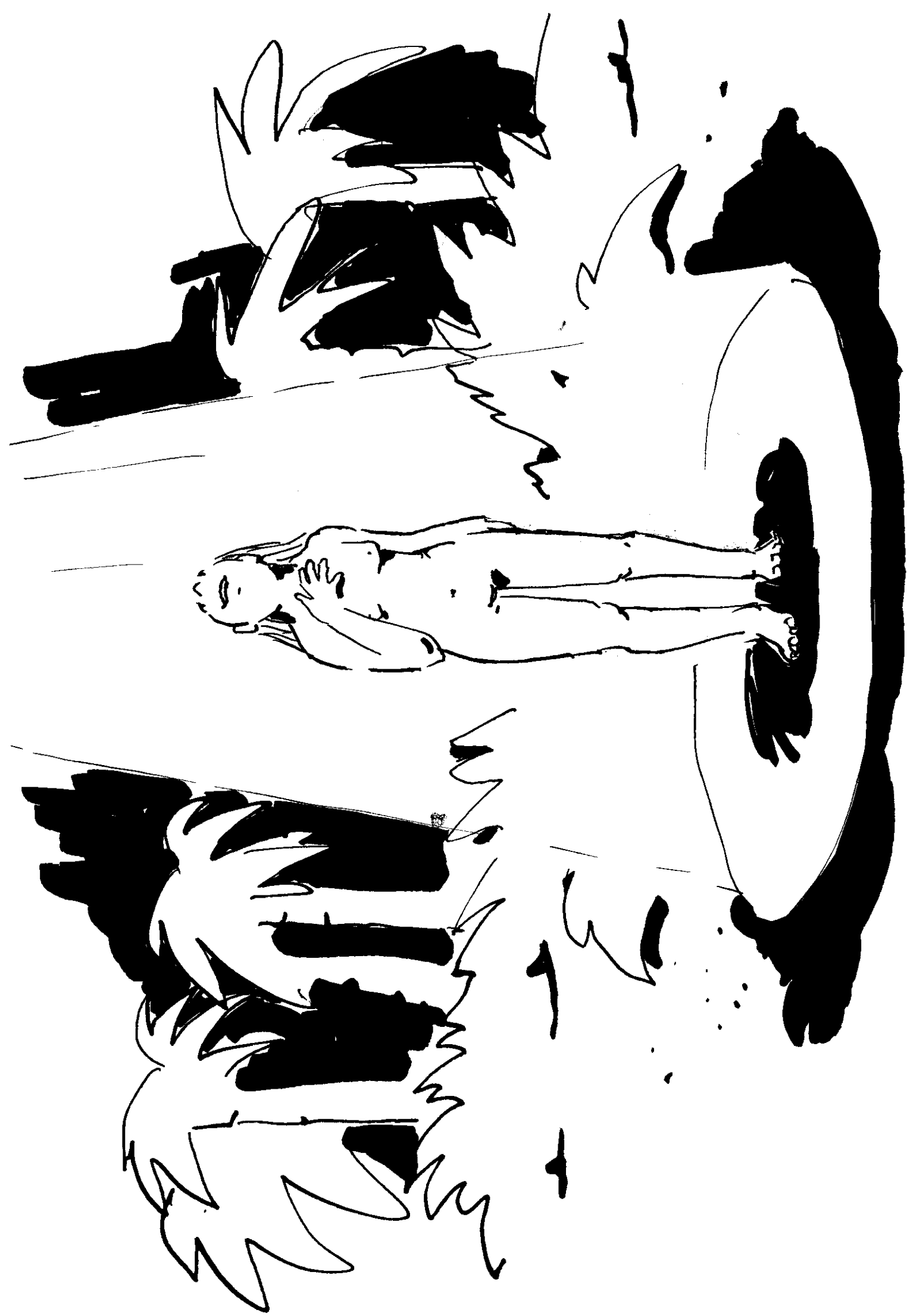
Een tweede, derde dag.
In de ruimte is plaats genoeg.
Voor water en aarde.
Land en zee.
Bomen en rivieren.
Planten en beekjes.
Pluisjes en druppels.
Nu wordt het interessant.
Er valt van alles te zien.
Mag er een licht aan?
Boven en onder.
Zon en maan.
Iedereen moet het zien.
Ogen zijn nodig.
Overal.

Kom maar, roept een stem.
Woord voor woord.
Soort voor soort.
Vogels, vissen.
Giraffen krijgen overzicht.
De mol zoekt diepgang.
Het nijlpaard baddert in een oceaan.
De zalm verkennt de waterval.
Het ziet er goed uit.
Daar zou ik ook wel willen zijn.

Kom maar, roept een stem.
Dit is jouw dag.
Jij hebt nog geen idee.
Maar ik wel.
Jij lijkt op mij.
Jij komt terecht.

die ik^{Op je}**plek**
die ik je wijzen zal

Daar ben je.
Hier.
Kom erbij.
Kom bij.
Geniet ervan.
Zo is het goed.

Ik ben niet alleen.
Er zijn nog veel meer mensen.
Nog meer namen.
Ik zeg er jij tegen.
Zij zeggen jij tegen mij.
En stuk voor stuk
zijn jij en ik: wij.
Steeds weer jij en ik.
Voortdurend wij.
Altijd met elkaar verbonden.
Allemaal Godelieven.

Ooit ben ik begonnen.
Niets om het lijf.
Alles te zien.
Naakt.
Maar niet alleen.

Ik voel een lijf, een borst, een mond.
Ik voel een hart dat klopt.
Ik beweeg op dat ritme.
Het zit in mij.
Het klopt.
Ik klop.
Ik voel dat ik er ben en dat dat goed is.
Er wordt niets gezegd
want het spreekt vanzelf.
Ik ben er.
Heet ik 'er'?
Nee, ik mag er zijn.
Ik heb een naam.
Gegeven door de mensen
die mij hebben gekregen.
'God, wat lief hè!'
Dus zo heet ik:
Godelieve.
Afkort: mens.

HET VERLANGEN NAAR MEER

Er is licht.
Er is land.
Er is water.
Er zijn mensen.
Er komt een tuin.
Een tuin om in te spelen, te werken, te wonen.
Om vruchten te plukken met en van elkaar.
Alles is mooi.
Niets gaat mis.
Of toch?
Stel je voor:

*Een architect bouwt een huis
en nodigt mensen uit om bij hem te komen wonen.
De architect weet precies hoe het huis in elkaar zit.
Hij heeft het immers zelf gebouwd.
Een deel van het huis heeft hij afgezonderd.
Dat laat hij liever leeg.
Daar mogen de gasten niet komen.
De gastheer vraagt zijn gasten om respect voor zijn privé-ver-
trek.
Maar hij doet de deur niet op slot.
Hij gaat er vanuit, dat de gasten doen wat hij vraagt.
Uit respect voor wie hij is.
En ter bescherming van de gasten.
Maar dat laatste weet alleen de architect.
Want die kamer is de sterfkamer van het huis.
Het enige wat je daar kunt vinden is de dood
en dus hebben de gasten daar niets te zoeken.*

*Maar dan gebeurt het:
De ene gast pakt de deurkruk
De andere gast laat zich meetronen.
De gasten schenden de gastvrijheid en opeens
- zomaar - staan ze in de verboden kamer.*

Hoe dat kon gebeuren?

'Zij pakte de deurkruk.'

'Hij deed mee.'

'De architect had die kamer niet moeten bouwen.'

En dan was er ook nog het huisspook, dat beweerde dat de verboden kamer niet de sterfkamer, maar de schatkamer was.

Het komt door het verlangen.

Het verlangen naar meer.

Het verlangen om te weten hoe het zit.

Het verlangen naar de kick.

Wat is er mis met dat verlangen?

Het ziet er goed uit.

Het moet toch kunnen.

Het is toch redelijk.

Tot het mis gaat.

Tot het verlangen het vertrouwen breekt.

Dan zit je met de brokken

en je vraagt je af hoe je ooit zo stom,

zo blind hebt kunnen zijn.

Je staat in de verboden kamer en je voelt je betrappt.

Je schaamt je.

Je wilt je het liefst verstoppen.

Weg van die sterfkamer.

Je weet: door mij is het verblijf aangetast.

**Het vertrouwen
is kapot.**

Je bent verantwoordelijk en schuldig.

Je wilt weg.

En je moet ook weg.

De kamer gaat op slot.

BLOED

Een goed begin is het halve werk.
Maar die tweede helft valt niet mee.
Dat bij elkaar horen houdt maar niet op.
Het duurt langer dan wij mensen volhouden.
Alle mensen, wat is dat ingewikkeld.

De mensen worden kortaf:
Vader, moeder, zoon, zoon.
Adam, Eva, Kain, Abel.
God ziet Abel. Abel ziet God.
Ziet God Kain? Kain ziet God niet.
Kain ziet Abel. Hij slaat Abel.
Dood.

Nee, niet einde verhaal.
God ziet Kain.
Waar is je broer?
Er is bloed.
Geen broer.

Kain moet weg.
Maar niet dood.
Geen bloed.
Van elkaar afblijven!

KOPJE ONDER

Steeds meer mensen.
Met alle gevolgen vandien.
Mensenzee.
Mensenlief.
Mensenleed.
Mensendief.
Mensenhart.
Mensenhaat.
Mensenhulp.
Mensenmin.
Mensenmacht.
Mensenrecht.
Mensenroof.
Mensenvlees.
Mensenvrees.
Menselijk.
Mensenlijk.
Mensenziel.

Bloed roept.
Wraak antwoordt.
Recht vecht.
Troost hoop?
De aarde wordt steeds bekender terrein.
Kranten van toen zouden geen nieuws zijn.
Liefde huilt.
Liefde wacht.
Liefde heeft lief.

**De hoop op een betere toekomst
ontstaat bij gebrek aan beter.**

En ergens heb je dat verlangen:
diep down knalt je schietgebed:
God, deel een klap uit.
Sla de mond die vloekt.
Stop de hand die slaat.
Breek de man die misbruikt.
Dit is geen wereld.
Dit is de onderwereld.
Begin opnieuw.

Maar o wee, als het gebeurt!
O wee, als alles nieuw wordt!
O jee, als ik ook moet veranderen!
Is dat wat ik bedoel?
Moet alles op z'n kop?
Is dat werkelijk nodig?
Natuurlijk - God is boos.
De Maker is verontwaardigd.
Zijn schepping is waardeloos geworden.
Maar is het dan helemaal niks?
Zijn we weer terug bij af?
Gaat alles ten onder?
Blijft er alleen maar niets over?
Zelfs geen hoop dat het anders kan?
Dat kan ik niet geloven.

Ik geloof in een mens die niet opgeeft.
Ik geloof in een boot die niet zinkt.
Ik geloof in een duif die een tak vindt.
Ik geloof in de onschuld van een kind.
Ik geloof in de veelkleurigheid van de regenboog.
Ik geloof in een God die niet loslaat.

KIES VOOR HET VERSCHIL

Mensen willen een plek.
Zoeken herkenning.
Verlangen naar thuis.
Mensen kruipen bij elkaar.
Bouwen een huis, een straat, een stad.
Nu nog een toren.
Zodat iedereen weet: dit zijn wij.
Kijk ons eens.
Wat een meesterwerk.
Ga mee naar het hoogtepunt van ons kunnen!
Beleef een piek-ervaring!!
Maak de toekomst!!
Grijp je kans!!!
Doe mee!!!!
Go for it!!!!!!
Top!!!!!!

Maar wordt er nog gehuild
om iemand die van de toren afvalt?
Of staat alles ten dienste van de toren,
de eenheid, het systeem?
En moet je verder niet zeuren?
Maar wat als de torenpiek leidt tot een pikorde?

Wie wordt er dan geplukt?
Hoe moet het met de slachtoffers?
Of zijn daar geen woorden voor?
En de uitzondering op de regel?
Krijgt die nog een kans?
Is er nog ruimte voor de verschillen?
Of kiezen we voor het uniform?
En is dat een keus?
Of een dwangbuis?

Dat is God een zorg.
En God kiest voor het verschil.
Liever verschillend dan onverschillig.

Ooit heeft iedereen een naam gekregen.
Die moeten we weer ontdekken.
Durven vragen: hoe heet je? Wie ben je?
Moeite doen de ander te verstaan.
En ook de woorden moeten weer ontdekt worden.
Geen gladde praatjes, maar mooie woorden
zoals: mens, liefde, dansen, jij, lachen!

Leer daarom de taal van de ander.
Ook al is ie vreemd.
Leer luisteren.
En zeg wat je op je hart hebt.
Zing wat in je ziel zit.
Geen doodse doofpot.
Maar een smeltkroes van verhalen en liederen.
Vurige taal om je aan te warmen.
Yes.
Oui.
Da.
Evet.
Haj.
Jawohl.
Si.
Jaa.
Ajwa.
Tak.
Ken.
Ndiyo.
Ja.
...

**Zeg
wat je
op je hart
hebt.
Schrijf me de vragen
die je me had
willen stellen.**

BRIEF VAN SARA AAN TERAH

Lieve vader,

Ik schrijf je deze brief, ook al weet ik dat je dood bent. Waarom schrijft een dochter haar vader? Ik weet niet of veel dochters dat doen, maar ik wil het, dus doe ik het. Ik schrijf aan jou. Want voor mij ben jij de wereld waar ik vandaan kom. En ik wil voor één keer vertellen, wie ik ben geworden, nadat ik jouw wereld had verlaten. Niet om alles op een rijtje te krijgen. Ik krijg mijn leven niet kloppend, maar nu ik oud ben, hoeft dat ook niet meer. En oud ben ik. Oud in jaren, oud van ervaren. Ik wacht op mijn laatste leegte. Dat is meteen ook mijn laatste onzekerheid. Wij zijn hier vreemd en hebben hier geen grond. Ik weet niet waar ik straks begraven zal worden. Er is wel een spelonk, waar ik graag kwam. Daar zat ik dan, verborgen in de rots, als een kind in de buik van zijn moeder. De laatste keer dat ik daar was, voelde ik de aarde trillen. Wat zou het mooi zijn, dacht ik, als ik nu begraven werd. Maar de aarde werd stil en ik ging naar buiten: de geboorte van een oude vrouw.

Toen ik wegging was ik jong en het was alsof ik doodging. Ik moest mee. Ik moest mijn man volgen en mijn man voelde zich geroepen om te gaan. Op weg naar een onbekend land.

Mijn man was me niet onbekend. Dat viel mee. Voor hetzelfde geld had je me uitgehuwelijkt aan een onbekende kameleendrijver. Nu bleef het in de familie. Ik mocht trouwen met Abraham, mijn broer met een andere moeder. Dat mogen hetzelfde was als moeten heb jij nooit beseft. Ik bofte, zo zei je. Toch voelde ik me net zo overgeleverd aan mijn man als jij aan je goden. Ik moest maar zien en ik moest maar zwijgen. Gelukkig was Abraham een goede man, al kon ik hem niet altijd volgen.

Maar zelfs door zo'n goede man als Abraham ben ik een keer verkocht. Opeens was ik niet meer zijn vrouw, maar zijn zus. Dat kwam beter uit. Het was voor de veiligheid. We waren op vreemd grondgebied beland en ik moest het humeur van de koning opkrikken. En niet alleen met verhaaltjes. Ik werd gewoon overgeleverd aan de fantasieën van die Abimelek. Dat ik daaraan onderdoor kon gaan was van ondergeschikt belang. Over mijn veiligheid hoorde je niemand. Nee, dat is niet eerlijk. Niet niemand. Abimelek kreeg een droom waar in de God van Abraham hem waarschuwde met zijn vingers van mij af te blijven. En zo liep dit avontuurtje goed af, want Abimelek werd bang en ik mocht vertrekken. Ik kreeg nog

een verblijfsvergunning en een stapel cadeaus mee ook. Ik ben nooit bang geweest voor Abrahams God. Al had ik reden genoeg. Heel wat van de leegte, die ik in mij heb gevoeld, heeft met hem te maken.

Allereerst dat we weggingen uit Ur. Weg uit het huis van mijn geboorte, weg bij jou die ik liefhad en verfoeide, weg bij alles wat ik niet kon missen. God, wat een leegte. En waarvoor? Voor een belofte. De belofte, dat we ooit ergens goed terecht zouden komen. En waarom? Omdat Abraham geroepen werd. Noem het inspiratie, de stem van God, een opperbevel, het volgen van je hart, de weg van het verlangen. Wat het ook was: we gingen. Het was niet anders. Alles liet ik achter, alleen een leegte nam ik mee. Eerst was ik boos, later werd ik nieuwsgierig, benieuwd naar dat wonderlijke beloofde land, dat maar nooit in zicht kwam. We reisden tussen de leegte van het verleden en het onzekere van de toekomst. Ondertussen leefden we bij de dagen werden we ouder.

Abraham was er heilig van overtuigd, dat zijn God zich met ons bestaan bemoeide. Voor mij was dat niet zo duidelijk, al moet ik toegeven, dat ik maar wat graag wilde geloven, dat God kon opduiken, zoals in de droom van Abimelek. Dan kwam Abraham thuis met weer een belofte: we worden een groot volk, met kinderen zoveel als de sterren. Mij leek het onwaarschijnlijk. De glans van die sterren straalde niet af op mij. Abraham mocht dan misschien aartsvader worden, ik in geen geval aartsmoeder. Dat gaat nogal moeilijk als je geen kinderen krijgt. Zijn belofte was mijn leegte. Ik was een gesloten rots. Geen mens werd uit mij geboren. Bij elke volle maan voelde ik me leger: weer niet zwanger. Tot ik helemaal stopte met bloeden. Ik heb geprobeerd om niet te verdrogen. Ik hou niet van ouwe, zure mensen. Maar ik moet eerlijk toegeven dat het me niet helemaal is gelukt.

Eerst besloot ik om die God van Abraham een handje te helpen. Zonder vrouw zou er nooit iets van de belofte terecht komen, dus ik gaf Abraham Hagar, mijn slavin, om zwanger te maken. Toen leek ik op jou, vader, zoals jij mij wegaf. Maar wat ik je altijd nog had willen vragen: voelde jij je achteraf ook zo machteloos en boos? Omdat je het leven stuurt en toch niks in de hand hebt? Hagar werd zwanger. Ik vond het verschrikkelijk. Hagar was trots. Ze werd steeds mooier. Ik ging steeds meer bij haar afsteken. Zo leeg had ik me nog nooit gevoeld. Nog nooit wist ik zo duidelijk dat ik bij Abraham hoorde. Hij was mijn man. In plaats van dat tegen hem te zeggen, heb ik Hagar het leven zuur gemaakt. De steen in mijn buik heb ik haar naar het hoofd gegooid. Zo heb ik haar verjaagd. En weer kwam God toen op de propen in een droom. Ik voelde me als Abimelek die moest inbinden. Hagar kwam terug en kreeg een zoon, Ismaël. Ik heb geprobeerd van hem te houden.

Vader, zo kan ik nog uren doorvertellen. Maar als het erop aankomt gaat het maar om één verhaal. De geboorte van Izaak. Hij is het verhaal van mijn leven. Een droomjongen. Jouw kleinzoon. Opnieuw moet ik toegeven, dat God eerst weer in beeld moest komen voordat Izaak werd geboren. Zo vaak had ik God verwenst. Kijk, dat ik me machteloos voel, omdat ik het leven niet naar mijn hand kan zetten, is tot daar aan toe. Maar dat God geen hand uitstak om zijn belofte waar te maken, dat heeft me jarenlang gegriefd. En op afstand van Abraham gezet. Want hij zag alleen zijn belofte en niet mijn leegte. Hij bleef maar praten over vrouwen, terwijl we ouder en ouder werden. Ik vond dat hij om de feiten heenging. Tot er op een dag drie mannen verschenen. Boodschappers van God, zou Abraham later zeggen. Mij werd gevraagd om een maaltijd klaar te maken. Tijdens het eten hoorde ik één van hen zeggen, dat ik binnen een jaar zwanger zou raken en een zoon zou krijgen. Ik voelde me belachelijk gemaakt tot in het diepst van mijn binnenste. Dat uitlachen weerkaatste in mijn leegte en kwam als een holle lach naar buiten. Maar enige tijd later lachte ik niet meer. Of beter: ik lachte anders. Blij, verbaasd, verbijsterd, ongelofelijk. Ik was zwanger. Oud maar vol verwachting. Ik werd moeder. Izaak, mijn zoon van de lach, werd geboren en alles werd anders. Het verleden was niet leeg meer, want het was nu deel van een doorlopende geschiedenis. De toe-

komst was niet onzeker meer, want hij was al begonnen. Natuurlijk werd mijn euforie ook bedreigd. Door Ismaël, die Izaak begon te sarren. Dat heb ik niet op me laten zitten. Ik heb ervoor gezorgd, dat hij met Hagar werd weggestuurd. En dit keer was er geen droom, waardoor ze terugkeerden. Ook Abraham heeft me naar de rand van de afgrond gedreven. Op een dag kwamen Izaak en Abraham terug van een tocht. Izaak lijktwit, Abraham afwezig, in hoger sferen. Izaak wilde niet praten. Ik heb alleen wat flarden uit hem losgekregen. Over een offer dat ze gingen brengen en dat er geen lam was en dat Izaak toen het lam was en toen weer niet en dat God in Abraham geloofde.

Die nacht werd hij gillend wakker: **geen mes, geen mes!**

Daarna heb ik er niets meer over los gekregen. Ik heb nooit precies geweten wat er is gebeurd. Maar vanaf die dag heb ik een bezorgdheid bij me gedragen, die nooit meer is weggegaan. Tot een paar dagen geleden, toen ik in die spelonk zat en de aarde trilde. Toen was het goed. Mijn leegte is voorgoed geen leegte meer. Dag vader, ik ben blij dat ik heb geleefd,

Sara

BRIEF VAN REBECCA AAN BETHUËL

Lieve vader,

Ik weet niet waar je bent, maar ik voel dat je bij me bent. Zoals altijd. Verbaast je dat? Dat niet mama maar jij in mijn gedachten bent meegereisd. Toch is het zo en daarom schrijf ik jou. Ik hoop dat je over mijn schouders meeleest. Ik heb in mijn leven ontdekt, dat dat een goede plaats is: achter iemand staan en over zijn schouder meekijken. Dan ben je gedeukt en je hebt overzicht, zodat je tevoorschijn kunt komen op het goede moment. Als ik iets heb geleerd in mijn leven, dan is het dat het daar op aankomt: het kiezen van het juiste tijdstip. Hoe ik dat weet? Noem het zoals je wilt: vrouwelijke intuïtie, het derde oog, de hand van God – maar het is zo.

Ik heb kunnen kiezen, en dat heb ik aan jou te danken. Sinds dat moment heb ik me een uitzondering gevoeld. Er gaat geen dag voorbij of ik denk eraan terug. Ik zie mezelf weer lopen buiten jouw stad. Op weg naar de bron. Ik ging alleen. Waarom? Normaal was het onverstandig om als meisje alleen te gaan, maar iets in mij koos ervoor om dat toch te doen. Achteraf gezien was dat de eerste keer, dat ik op het juiste moment tevoorschijn kwam.

Ik kwam terecht in het wonderlijke verhaal van mijn leven. Er zat een man met tien kamelen. Ik was niet bang toen hij me te drinken vroeg. Ik gaf hem mijn kruik en wist dat ik door moest gaan. Al zijn tien kamelen gaf ik water. En dat is veel werk, dat weet je. Maar waar je aan begint, dat moet je afmaken. Als dank kreeg ik twee armbanden en de prachtige neusring, die ik nooit meer heb uitgedaan. Voor mij is die ring altijd het teken van mijn vrijheid gebleven, vrijheid om te kiezen.

De man kwam bij ons thuis en had een goed verhaal. Over jouw oom, Abraham, over de belofte van een groot volk, over Sara, de wondermoeder en over Izaak, voor wie een vrouw werd gezocht. Terwijl hij zat te vertellen wist ik het: ik pas precies in dit verhaal. Toen jij mij op de vrouw af vroeg of ik met die verre verwant meewilde, kwam ik voor de tweede keer op het juiste moment tevoorschijn en koos om mee te gaan. Gaf je mij die keuze, omdat je hoopte dat ik thuis zou blijven? Of deed je het voor moeder en Laban, die draaikont van een broer van me, die nog aan de gedachte moesten wennen? Voor mij was uitstel niet nodig. Ik ging mee. Om met Izaak te trouwen.

Toen ik Izaak voor het eerst ontmoette, heb ik hem getrouwd. Zijn moeder Sara was net overleden. Ze was begraven in een spelonk. Ik kreeg haar tent. Izaak kreeg mij lief. Het duurde even voor ik zwanger was. Er werd al over onvruchtbaarheid gefluisterd, maar ik wist wel beter. Voor alles is een tijdstip. En ik kreeg glorieus gelijk. Met een tweeling: Jacob en Esau. Of eigenlijk andersom Esau en Jacob. Maar niet voor mij. Voor mij heeft de volgorde altijd vastgestaan. Esau mocht de oudste zijn, Jacob was uitzonderlijk, een kind van mij. Ik zou hem alles leren wat ik wist: wat de goede plaats is en wat het juiste tijdstip. Jacob was een uitstekende leerling. Ik leerde hem koken en hij werd uitgekookt. Hij begreep dat soep meer is dan een middel tegen de honger. Esau keek alleen maar met twee ogen en tuinde er in. Hij liet zich door zijn honger regeren en verkocht zijn eerstgeboorterecht voor een bord soep.

Beeldspraak

Izaak had niets door. Het maakte niet uit dat hij later blind werd. Hij was het al. Dat kwam mooi uit toen het er weer op aankwam. Izaak voelde dat hij zou gaan sterven en stuurde Esau op jacht om een stuk wild te schieten en dat klaar te maken. Daarna zou Izaak hem zegenen. Esau ging, de sukkel. Beloof een jager een beloning en hij doet wat je zegt. Maar wie blind op zijn doel afgaat, verliest het overzicht. Ik ben altijd blijven kijken. Dit was mijn kans. Ik kwam tevoorschijn, seinde Jacob in, liet hem een maaltijd klaarmaken en verkleedde hem als Esau. En zo kreeg het verhaal precies de wending die ik wilde. Jacob kreeg de zegen en Esau kwam te laat.

Natuurlijk voorzag ik daarna moeilijkheden, dus ik stuurde Jacob naar mijn broer Laban. Ik bleef achter met Esau en zijn irritante vrouwen. Maar dat had ik ervoor over. Want ik was ervan overtuigd, dat Jacob bij Laban tegen de juiste vrouw zou aanlopen. Iemand uit de familie. Dat dat is uitgekomen zal je inmiddels niet verbazen. Het is allemaal een kwestie van overzicht. Zonder mij was deze geschiedenis doodgelopen, vader. Ik heb kunnen kiezen, omdat jij mij ooit de keus hebt gegeven. En ik ben blijven kiezen. Daarom is dit laatste overzicht voor jou.

**Hij ruilde een plaats in de geschiedenis
voor een plaats aan tafel.**

Rebecca

BRIEF VAN RACHEL AAN LABAN

Vader,

Als je me nu zou zien, zou je tevreden zijn: ik baar een kind. Ik geef Jacob een tweede zoon. Maar ondertussen ga ik wel kapot. Maakt dat uit voor jou? Schrik je daarvan? Voor jou was een bevalling nooit meer dan een worp. Vrouw, koe of schaap - bestond er een verschil? Jij sprak alleen maar over paren en jongen. Een vrouwtje - mens of dier - was open of dicht. Volgens jouw normen ben ik heel lang dicht geweest. Maar ik leef niet volgens jouw normen. Ik ben al heel lang open. Opeengegaan, opengemaakt, door Jacob, die daarmee jouw normen overtrad.

Hij heeft me veroverd. Niet als een jager, maar als een danser. Bij onze eerste ontmoeting heeft hij een heel ballet voor me opgevoerd. In zijn eentje. Het decor van dit sprookje was de waterput met de ontilbare steen. Dan begint het: ik arriveer met het kleinvee. Jacob ziet me en springt op. Hij danst om de put en verandert van een fragiele, vrouwelijke man in een jonge god. Sierlijk wentelt hij de steen van de put en laat het water stromen voor mijn kudde. Dan nadert hij tot mij met armen als vleugels, spieren als veren. Zijn huid glanst, ik ruik zijn hitte en dan zie ik alleen nog zijn lippen.

Hij kust me, tilt me op en we versmelten in een *pas de deux*. Dan maakt hij zich voorzichtig los en huilt. Hij huilt en zegt de naam, die nooit meer uit mijn hart zal verdwijnen: Jacob, de zoon van Izaak en Rebecca, kleinzoon van Abraham en Sara. Voor mij is hij Adam, de man.

Jij wist niet dat dat kon, hè vader. Jezelf zo in iemand verliezen. Jij kon alleen maar rekenen. Voor jou was Jacob een goedkope knecht, een verliefde gek, die alles deed om mij te krijgen. Jou maakte het niet uit, dat ik zeven jaar en zeven dagen heb moeten wachten op de tweede kus. Zonder enige wroeging liet jij Jacob zeven jaar voor je werken om met mij te mogen trouwen. Heb je in die zeven jaren ooit aan mij gedacht? Als een worst heb je me opgehangen. Vlees was ik voor je. En Jacob? De lieverd, hij bleef dansen, hij liet de dagen vliegen. Hij landde pas met een klap op de grond toen jij na zeven jaar een bruiloft organiseerde en Jacob wakker liet worden in het bed van Lea. Koehandel was het. Koppelverkoop. Jij gokte dat Jacob mij niet zou laten lopen en ondertussen was je je oudste dochter mooi kwijt voor de prijs van een echte liefde.

Het heeft jou nooit kunnen schelen, dat ik 'onze' eerste nacht niet meemaakte, dat Lea de kussen kreeg die voor mij bedoeld waren, dat hij mijn naam in haar oor fluisterde. De eerste kloof tussen Jacob en mij heb jij geslagen toen we nog niet eens bij elkaar waren. Vaak heb ik me afgevraagd,

waarom Lea niets gezegd heeft, waarom Jacob niets gemerkt heeft. Zeven jaar lang danste zijn geur rond mijn neus. Hoe kon hij mij in Lea herkennen? Als er iemand niet kan dansen is het Lea. Dat moet hij toch gevoeld hebben? Met Lea is het nooit meer goed gekomen. Zeven dagen na haar mocht ik ook trouwen met Jakob. Maar Lea bleef mijn concurrent. Niet dat Jacob van haar hield, maar hij vond haar wel nuttig. Hij had tenslotte nog de zegen en de belofte van een groot volk op zak. En dan moest het toch een keer van kinderen komen. Jij zou Lea een goede vrouw vinden. Zij was open. Vier keer ging ze open voor Jacob en baarde een zoon: Ruben, Simeon, Levi, Juda. Ik bleef dicht. Iedereen om mij heen werd zwanger. Ook de bijvrouwen kregen kinderen: Dan, Naftali, Gad, Aser. Toe maar. Alleen ik bleef dicht. Alles heb ik geprobeerd. Ik heb Jacob gesmeekt: geef mij kinderen, maar toen werd hij kwaad: ik ben God niet. Maar dat was hij wel geweest voor mij. Mijn jonge, sierlijke god danste steeds verder bij mij vandaan. Uit wanhoop heb ik Jacob zelfs een paar nachten afgestaan aan Lea, in ruil voor liefdesappels. En prompt kwamen er weer drie kinderen: Issaschar, Zebulon en Dina. Ik klapte dicht. De steen lag weer op de put. Mijn stroom droogde op. Pas toen ik er echt niet meer op rekende, werd ik zwanger. Ik kon het niet geloven, was bang dit kind te verliezen. Maar het werd geboren: Jozef. Ik zeg je niet hoeveel ik

van hem houd. Dat zul jij nooit begrijpen. Jij ziet alleen maar vee. Dat bleek ook wel uit de manier waarop jij munt uit Jacob bleef slaan. Zolang je van hem kon profiteren, was hij welkom. Maar dat is je duur komen te staan. Wat heb ik gelachen toen je hem het gevlekte jonge vee beloofde en er dat jaar bijna alleen maar gespikkelde lammetjes door de wei sprongen. En ik moest nog harder lachen toen je het jaar daarop zelf het gevlekte vee wilde houden en er aan alle jongen bijna geen vlekje was te bekennen. Eindelijk kreeg jij je verdiende loon. Als er rechtvaardigheid bestaat dan was dit het.

We vertrokken. Omdat we wisten hoe jij voortdurend liep te sjoemelen met afspraken, vertrokken we in jouw stijl: in het geniep. En ik kan het je nu wel vertellen: ik was degene die stiekem jouw huisgoden meenam. Ik verstopte ze tussen mijn benen. Toen je achter ons aankwam en alles mocht doorzoeken durfde je niet bij mij te kijken, want ik zei dat ik ongesteld was. Nooit heb ik me meer vrouw gevoeld tegenover jou dan toen.

Zal ik je vertellen hoe het ons verder is vergaan? Als je er niets aan kunt verdienen, interesseert het je toch niet. Ik ben moe. Ik heb pijn. Jij weet niet hoeveel pijn. Maar nog één ding wil ik aan je kwijt. Toen we bij jou wegtrokken, kwamen we in het gebied van Esau terecht. Jacob werd onrustig. Jarenlang was hij onder jouw bedrog gebukt gegaan, maar hij bleek er zelf ook een handje van gehad te hebben. Daarom was hij bang voor Esau. Weet je wat het mooiste was? Ik zag hem weer veranderen in de danser bij de bron: kwetsbaar en mooi. Hij werd bezorgd om mij en om Jozef. Toen we ons bij Esau moesten melden, zette hij ons helemaal achter aan de rij. Beter kun je mijn leven niet tekenen: wachten in de rij, op de laatste plaats. Maar dit keer was het de plek van de liefde. Iedereen beefde voor Esau, maar ik danste.

Jacob zal de vader worden van een groot volk. Het zal mij mijn leven kosten. Ons laatste kind is onderweg. Het wordt gehaald. Ik voel dat ik het niet ga halen. Ik ben op weg naar mijn laatste steen. Dag vader, ik hoef je nooit meer te zien.

Rachel

**Beter
kun je
mijn leven niet
tekenen: wachten
in de rij, op de
laatste plaats.**

DE BALLADE VAN JOZEF

Jozef was dé zoon van zijn vader,
hij voelde zich meer dan zijn broers
en speelde de rol van verrader.
Zijn broers waren kwaad en jaloers,
want Jozef kreeg mooie kleren
en zij moesten werken; hij niet.
Ze begonnen samen te zweren:
we dumpen dat stuk verdriet.

Jozef liep altijd te pochen.
Hij droomde zichzelf op de troon.
Zijn broers zeiden: hij is mesjogge.
Wij buigen niet voor dat vertoon.
Ze grepen hun broer bij z'n kladden
en zetten hem lekker voor schut,
totdat ze een oplossing hadden:
we smijten hem diep in de put.

Eén broer zei: 'We gaan hem verkopen.'
Hij gaat naar Egypte voor straf,
hij kan naar de bliksem lopen,
de lievelingszoon wordt een slaaf.
Vader weet niet wat gebeurd is.
We maken de mantel bloedrood
en zeggen dat Jozef verscheurd is.
Jakob zei: 'Was ik maar dood.'

*Niemand kan verbieden om te dromen
alleen je gedachten zijn vrij.
Ik droom dat ik boven zal komen.
Weg uit de put; de diepte voorbij.
Ik heb een droom.*

Jozef kwam aan in Egypte,
werd slaaf van een topambtenaar.
Wat hij ook deed, alles lukte.
'Jozef hoe speel je dat klaar?'
dat vroeg de vrouw van zijn meester.
Ze zei: 'Speel je ook eens met mij?'
en zuchtte, haar stem werd steeds heiser,
'kom dan, lief slaafje van mij.'

29

Jozef zei: 'Zou ik een dwaas zijn?
U weet wel dat dit niet kan.
U mag dan misschien de baas zijn,
maar toch blijf ik trouw aan uw man.'
Toen greep ze hem vast bij zijn mantel.
Jozef ontsnapte, maar naakt.
Haar stemming was nu gekanteld,
haar passie veranderd in wraak.

Ze schreeuwde: 'Moord en verkrachting!'
Jozef kwam dus in de cel.
Maar ook daar steeg Jozef in achting.
Iedereen stond versteld,
omdat hij in dromen bleef geloven.
Hij was als een licht in de nacht,
hij droomde een ladder naar boven,
een mens die op morgen wacht.

*Niemand kan verbieden om te dromen
alleen je gedachten zijn vrij.
Ik droom dat ik boven zal komen.
Weg uit de put; de diepte voorbij.
Ik heb een droom.*

Jozef bleef dapper en wakker
al kon hij zijn kelder niet uit.
De droom van de schenker, de bakker
legde hij glashelder uit.
De bakker kon het vergeten.
Zijn droom verklaarde hem dood.
De schenker had kunnen weten
dat Jozef hem hielp, uit de goot.

Maar pas toen de Farao droomde
en niemand een uitleg wist,
toen dacht de schenker aan Jozef
die zich nog nooit had vergist.
‘Vette en magere koeien
verschijnen steeds in mijn slaap.
De slechten verslinden de goeien
zodat ik zwetend ontwaak.’

Jozef verklaarde de beelden
die Farao had in zijn hoofd:
eerst komen jaren van weelde
en dan komt de hongersnood.
U moet dus zeven jaar sparen
van alle overvloed.
Dan komen de magere jaren,
maar wie wat bewaart die zit goed.

*Niemand kan verbieden om te dromen
alleen je gedachten zijn vrij.
Ik droom dat ik boven zal komen.
Weg uit de put; de diepte voorbij.
Ik heb een droom.*

Alles wat Farao gedroomd had,
gebeurde zoals Jozef had voorspeld.
Vandaar dat Jozef beloofd werd,
de vroegere slaaf werd een held.
De mensen van heinde en verre,
gedreven door hongersnood,
kwamen bij Jozef, hij redde
het land en het volk van de dood.

31

Op zekere dag verschenen
zijn oudere broers aan het hof
en vroegen aan Jozef om eten
en bogen zich neer in het stof.
De broers, die hem niet herkenden,
vervulden de vroegere droom
waarin zij zich nederig wonden
tot Jozef die zit op de troon.

De broers bij de held van Egypte.
Hoe vreemd is de weg van het lot.
Een zucht van verlichting ontglipte
aan Jozef zijn lippen tot God,
die het leven zo wonderlijk stuurde
dat Jozef zijn broers redden kon.
De put die jarenlang duurde
verandert voorgoed in een bron.

*Niemand kan verbieden om te dromen
alleen je gedachten zijn vrij.
Ik droom dat ik boven zal komen.
Weg uit de put; de diepte voorbij.
Ik heb een droom.*

EXODUS

Exodus betekent uittocht. Een herstart, eigenlijk. Je kunt lezen hoe het volk bevrijd werd van zijn slavendrijvers en op weg gaat naar het groene land van het goede leven.

Dit zijn fragmenten uit het dagboek van Mirjam.

Mirjam leefde ongeveer in 1250 voor Christus, in Egypte.

Haar ouders waren derde generatie economische vluchtelingen. De eerste generatie vluchtelingen was er welkom, omdat ze voor welvaart zorgden.

Later voelden de Egyptenaren zich steeds meer bedreigd door het groeiende aantal 'buitenlanders'.

De Farao (god/koning) van Egypte besloot maatregelen te nemen om de bevolkingsgroei tegen te gaan.

Zo moesten alle jongetjes die geboren werden, verdrinken worden. Dan zouden de meisjes wel met Egyptische mannen trouwen en zo vanzelf integreren.

En de Hebreëën, man en vrouw, jong en oud, moesten het zwaarste werk doen voor een hongerloon: stenen bakken en de steden Ramses en Piton bouwen.

Dan zou de lust tot voortplanten hen wel vergaan.

Het dagboek begint als Mirjam twaalf jaar is.

Lief dagboek,

Gister ben ik twaalf geworden. Om dat te vieren gaf Ma me dit mooie schrift cadeau, van echt papyrus! Ma vertelde dat ze ook als twaalfjarige begonnen was met een dagboek te schrijven. Toen kende ze Pa al. Op haar dertiende is ze getrouwd en een jaar later werd ik geboren. 'Shit', dacht ik, 'nu gaat ze me vertellen dat ze een vent voor me hebben uitgezocht.' Maar dat viel mee. Ze heeft me alleen nog wat meer uitgelegd over ongesteldheid en kinderen krijgen. 't Meeste wist ik al van mijn vriendin Saar, maar dat heb ik niet gezegd. Volgens mij vond Ma het heel belangrijk dat ze dit zèlf aan mij zou vertellen, dus ik liet haar maar praten.

Maar nu ik dan toch een dagboek heb: laat ik me eens voorstellen. Ik ben dus Mirjam en ik woon in Egypte. Ik heb een vader, Amram, en een moeder, Jochebet. Ik heb twee broers: Aäron is negen en soms lief en soms stierlijk vervelend. Mozes is vijf, maar die woont niet meer hier. Mozes woont in het paleis van de Farao en wordt daar opgevoed als Egyptische prins. Hoe dat gekomen is? Dat is een verhaal apart.

Ik hoor tot de stam van Jozef. Omdat we geen Egyptenaren zijn, worden we als slaven gebruikt. We moeten hard werken in de bouw. Wie niet meewerkt, krijgt ervan langs met stok of zweep. Zelf heb ik één keer met de zweep gekregen. Een opzichter stond op ons te foeteren en toen had ik tegen hem gezegd: 'Doe het dan zelf, klootzak!' Ik mompelde het heel zachtjes, maar hij hoorde het toch. Nou, dat heb ik geweten! Drie vlijmscherpe zweepslagen dwars over mijn rug. Drie grote, bloedende repen open vlees. Ik hoef niet te schrijven hoe dat voelt. Wie het zelf heeft meegemaakt, weet het maar al te goed. En wie het niet heeft meegemaakt, kan zich er toch geen juiste voorstelling van maken. De pijn is in ieder geval zo erg, dat je het nooit meer wilt meemaken. En de littekens herinneren je daar blijvend aan.

Pa zegt dat de Egyptenaren eigenlijk bang voor ons zijn en ons daarom zo gemeen behandelen. Dat is ook de reden waarom onze pasgeboren jongetjes vermoord worden. Die regel is nu alweer vijf jaar van kracht. Toen Mozes - die toen nog Broertje heette - werd geboren was het net begonnen. Maar de vroedvrouwen van ons volk, Sifra en Pua, weigerden de jongetjes te doden.

Zo ontsprong ook ons Broertje de dans van het zwaard. Maar toen kregen alle Egyptenaren de opdracht om pasgeboren Hebreeuwse jongetjes in de Nijl te gooien. Daarom moesten we Broertje verborgen houden. Eerst ging dat wel, al moest ik telkens smoesjes verzinnen waarom mijn vriendin Saar ineens niet meer bij ons binnen mocht spelen. Maar na een tijdje werd Broertjes stem krachtiger: huilen dat ie deed, huilen! Zeg maar gerust schreeuwen. Het was aan het eind van de straat nog te horen. We stonden allemaal op scherp om hem zo snel mogelijk te sussen, maar dat lukte natuurlijk niet altijd. Wat hebben we in angst gezeten, die tijd! Toen Broertje drie maanden was, ging het echt niet meer. Ma heeft een biezen mand waterdicht gemaakt en er dekentjes in gelegd. Ze vertelde me wat ze van plan was: Broertje te vondeling leggen in de Nijl. Ik zei: 'Ma, je bent gek geworden!' Ik wilde naar buiten rennen om Pa te halen, maar Ma hield me tegen. 'Maak jij het nou niet nog moeilijker dan het al is!' siste ze me toe. En ze legde me uit dat dit nog zijn enige kans zou zijn om te overleven. Uiteindelijk moest ik toegeven dat ze wel gelijk had.

Broertje werd in het mandje gelegd en samen gingen we naar de oever van de rivier, waar we Broertje in de mand tussen het riet zetten. Ma zei bitter: 'Ze krijgen het zoals ze het hebben willen maar dan wel op onze manier. In de Nijl moet hij? Nou, op de Nijl zal hij drijven!'

Toen zong ze een lied voor Broertje:

*'Ik leg jou in de armen van de rivier,
haar stroom brengt je naar je bestemming.*

Is het nieuw leven of is het dood?

Huil maar niet meer, laat je gaan:

Iemand zal zich over je ontfermen.'

Daarna zei Ma: 'Ik kan het niet langer aanzien. Verstop je hier en let goed op wat er gebeurt.'

En ze rende huilend weg.

Ik heb daar zeker een uur gezeten, gehurkt met mijn enkels in het water. Een uur waarin ik telkens opnieuw bedacht dat ik gewoon Broertje uit de mand moest pakken en weglopen. Het geeft niet waarheen. Weg van deze rotte plek op de aarde. Maar dan zouden we zó opgepakt worden en zou Broertje gelijk vermoord worden. Ik zat vast, in de modder, in de situatie: ik wist geen oplossing.

Door al dat water kreeg ik koude voeten en moest ik plassen. En net toen ik bedacht hoe ik dat stilletjes kon doen, kwam de prinses met haar hofdames. De prinses liep vlak langs me naar het open water om zich te baden. Mijn hart klopte zo hard, dat ik bang was dat ze het zou horen, maar ze zag me gelukkig niet. En de hofdames bleven achter mij op de oever lopen, dus ik moest naar twee kantten opletten. Wat zou er gebeuren als ze me hadden gevonden? Niet veel goeds in ieder geval.

Even later zag de prinses de mand en moest een hofdame hem pakken. Ik dook nog verder weg tussen het riet en hield mijn adem in toen ze langs me kwam. Toen de hofdame de mand openmaakte, werd Broertje wakker van het licht dat plotseling in zijn gezichtje scheen. Hij begon te huilen. Ik zou zó op hem afgerend zijn, om hem te troosten, maar dat kon natuurlijk niet. Ik luisterde heel goed wat de prinses en de hofdame zeiden. Ze begrepen direct dat Broertje te vondeling was gelegd vanwege de nieuwe regel dat onze jongetjes gedood moesten worden. De prinses was helemaal wég van Broertje en zei dat ze hem zelf wel wilde opvoeden. De hofdame zei daarop dat er een Hebreeuwse vrouw gevonden moest worden die hem borstvoeding kon geven totdat hij groter was.

Toen kwam ik tevoorschijn uit mijn schuilplek. Ik zei dat ik wel iemand wist die dat misschien wilde doen. Ik denk dat ze wel vermoedden dat ik zijn zus was en dat ik doelde op onze moeder, maar ze zeiden dat niet hardop. Ik mocht Ma halen en er werden afspraken gemaakt. Broertje zou bij ons mogen blijven en borstvoeding krijgen tot hij drie jaar zou zijn. De prinses zou zorgen dat Ma goed te eten zou krijgen. Wat waren we blij!!

Drie jaar hebben we voor hem mogen zorgen. Die jaren waren zó om. Maar op zijn derde verjaardag moest Broertje definitief naar het paleis. Ma heeft hem gebracht. De avond voor zijn verjaardag herinner ik me als de dag van gisteren. Hij vroeg onder het eten: 'Waarom Bjoetje weg? Bjoetje stout?' Ma vertelde dat hij een prins zou worden, heel rijk en heel knap, net als in een sprookje. Maar we moesten allemaal huilen.

De volgende dag was er in het paleis een hele ceremonie voor Broertje.

Hij werd gewassen, zijn haar werd geknipt en geolied en hij kreeg dure Egyptische kleren aan. En toen kreeg hij van de prinses een nieuwe naam: Mozes. Dat betekent 'uit het water getrokken.'

Voor de eerste tijd miste ik hem heel erg. Toen hij nog bij ons was, vertelde ik hem 's avonds altijd een verhaaltje. Zou de prinses dat ook doen? Nu zijn we er meer aan gewend dat hij er niet meer is, al gaat er geen dag voorbij dat ik niet aan hem denk. Maar hij leeft, dat is het belangrijkste. Er zijn zoveel jongetjes van zijn leeftijd vermoord.

36

Lief dagboek,

Weer even een levensteken van mij.

Eigenlijk heb ik niet zoveel tijd om te schrijven en vaak doen mijn handen te zeer.

Ik vind het leven maar zwaar. Altijd dat stomme werk in de steenbakkerij! En mijn ouders maken steeds vaker ruzie. Pa vindt dat Ma het eten klaar moet hebben als hij uit zijn werk komt. Maar zij moet ook zo hard werken en dan nog eten halen en dan het vuur aanmaken. Daar help ik altijd bij, maar soms heb ik geen zin. Ik vind dat Aäron ook wel eens wat mag doen. Maar Ma vindt Aäron onhandig, die doet het niet netjes genoeg en laat de borden vallen. Misschien moet ik dat ook maar eens gaan doen.

Ik vind er eigenlijk niet zoveel meer aan thuis. Ik zou wel weer een klein broertje of zusje willen, om lekker mee te knuffelen en te spelen, maar ik denk dat dat niet meer gebeurt. En misschien is dat

14 Ab, Rameses 8

~~~~~

maar goed ook, want wat als het weer een broertje zou worden? Dan zouden we het toch niet mogen houden.

Vorige week zag ik Broertje weer. Of eigenlijk moet ik nu schrijven: ik zag Mozes. Hij was langs het werkterrein van de stenenbakkerij aan het wandelen met de prinses. Hij is nu bijna zes jaar. Hij had een mooie jas van blauw linnen aan en bewerkte sandalen. Zijn haar was steil gekapt en zijn ogen waren geschminkt: een echte Egyptische prins. Zijn huid was bleek, niet zo gebruind als de onze. Hij is natuurlijk veel binnen, in het paleis. Hij keek mijn kant uit, maar ik durfde niet te zwaaien. Misschien had ik dan zweepslagen gekregen.

Ik vraag me af of hij nog weet dat ik zijn zus ben.

37

~~~~~

6 Tebet, Rameses 11

Lief dagboek,

Ik ben voor het eerst ongesteld geworden. Om dat te vieren, was er gister na het werk een feestje met de buurvrouwen. Ze hadden allemaal wat lekkers meegenomen en ik kreeg van iedereen iets moois. Een sjaal, enkelringen, een armband, een haarlint en een neusring. De armband is een hele dure, van de moeder van Saar. Die zei dat het ook van haar moeder was geweest. Saar heeft er ook één van, en haar zusje krijgt de andere als ze vrouw wordt. Saars moeder zei dat ik hiermee ook een beetje bij haar familie hoor.

Mijn moeder heeft weer een hele preek gehouden over hoe ik me als vrouw moet gedragen. Ik mag niet te aardig zijn voor jongens en mannen, want dan denken de mensen dat ik een hoer ben. En als ze dat denken kan ik nooit meer trouwen. Nou ja, de meeste mannen zijn het aankijken ook niet waard. Peres, die denk ik een oogje op mij heeft, vind ik te kort en te dik en hij heeft een lelijke stem. Gelukkig is hij al uitgehuwelijkt. En Samma, waar Saar volgende maand mee gaat trouwen, vind ik ook maar een eng mannetje. Volgens mij zegt hij het één en doet hij het ander. Saar zegt dat hij wel aardig is. Dat moet ze wel zeggen: ze moet er zelf in gaan geloven. Volgens haar was ze al vijf

jaar geleden aan hem beloofd door haar ouders. Ik ben blij dat mijn ouders mij nog niet hebben uitgehuwelijkt.

Gisteravond hebben mijn ouders een heftig gesprek gevoerd. Ik kon alles horen vanuit mijn slaaphoek. Mijn moeder zegt dat ik nu zo snel mogelijk aan een man gegeven moet worden, 'voordat er erge dingen gebeuren.' Ze wees op het voorbeeld van Rachel, die zwanger raakte zonder getrouwd te zijn. Maar mijn vader zei dat het per sé een Hebreëër moest zijn. Hij wil beslist niet dat ik met een Egyptenaar trouw.

Alleen: onder de Hebreërs zijn veel meer vrouwen dan mannen, omdat sinds jaren alle Hebreeuwse jongetjes direct na hun geboorte worden gedood. De enige die in aanmerking komt is Sem, maar daar is mijn moeder op tegen, omdat die erg agressief is. Conclusie: doordat mijn ouders me niet op tijd uitgehuwelijkt hebben, is nu de kans zo'n beetje verkeken. En ik vind dat helemaal niet zo erg. Alleen Nanofekiptah zou ik wel zien zitten. Die is vriendelijk en heeft gevoel voor humor. Maar hij is Egyptisch, dus dat vindt mijn vader nooit goed.

~~~~~

25 Sjebat, Rameses 12

Lief dagboek,

Vorige week is Saar getrouwd met Samma. We hebben de hele week feest gevierd. De familie van Saar heeft veel geld moeten lenen om het feest te kunnen betalen. En Pa heeft ze in het geheim een bokje en een vat wijn cadeau gedaan. Want als ze alles moeten lenen en later terugbetalen, dan kan het zusje van Saar nooit trouwen, omdat daar geen geld voor is. Mijn moeder had tegen de moeder van Saar gezegd: 'Omdat je onze Mirjam als jouw dochter accepteert, kun je dit cadeau ook als eigen bezit zien, want het komt van eigen familie.'

Saar was erg zenuwachtig. Ze durfde bijna niks te zeggen. Eerst waren we in het huis van de familie van Saar, een hele dag, met alleen vrouwen.

De volgende dag kwam er een stoet met vrienden en familie van Samma. De grootvader van Saar heeft hen beiden met wierook besprenkeld en zegenspreuken uitgesproken. En toen gingen we met ons allen naar het huis van Samma.

Saar was al die tijd gesluierd.

Wij vrouwen moesten joelen: hele hoge tonen en dan met de hand tegen de mond kleppen, zodat het klinkt als 'wiwiwiwi'.

Ik merkte dat Saar huilde. Ze had dan wel een sluiertje om, maar ik ken haar goed genoeg om het aan de contouren van haar rug te zien. Ik ben heel dicht bij haar gaan lopen en heb, toen niemand het kon horen, gefluisterd dat ik altijd haar vriendin zal blijven. Toen pakte ze even mijn hand en kneept erin, als teken dat we vriendinnen zijn.

De rest van de week was het vooral feesten: dansen, eten, drinken, praten, verhalen vertellen. De opa van Saar kan heel mooi vertellen. Hij vertelde over de God van onze stamouders Abraham en Sara.

Over Sara die eerst geen kinderen kon krijgen, maar toen ze heel oud was, toch nog een zoon kreeg. Toen een engel haar voorspelde dat ze op haar leeftijd nog een kind zou krijgen, had ze gelachen.

Zodoende is Sara de geschiedenis ingegaan als de lachende.

Dat klopt wel, mijn vriendin Saar houdt ook van lachen.

Ze heeft dat alleen heel weinig gedaan afgelopen week. Ik maak me zorgen. Ze vertelde me dat ze het eng vindt, getrouwd zijn.

~~~~~

¹ Tammoez, Rameses 12

Lief dagboek,

Sorry dat ik zo weinig schrijf, maar ik ben vaak heel moe als ik thuis kom van de stenenbakkerij. Mijn handen zijn helemaal kapot, ik heb elke avond wel een paar nieuwe bloedblaren. De opzichters zijn nog strenger, we liggen achter op schema, zeggen ze. Ze noemen ons luie donders. Pitom, de voorraadstad die gebouwd wordt, is nu ongeveer op de helft, denk ik.

Pa loopt elke avond krommer. Vorige week heeft hij met de zweep gehad, zijn rug lag helemaal open. Die slagen kreeg hij, omdat hij gevallen was toen hij stenen sjouwde. Alsof hij dat expres deed! Ik moet nog vaak denken aan Mozes.

Als ik vroeger thuiskwam, pakte hij altijd mijn handen. Als hij de blaren zag, zei hij: 'Au' en gaf er kusjes op. Ik mis dat jochie toch zo! Hij was soms ook wel vervelend natuurlijk. Hij pakte kralen van me af, maakte mijn speelgoed kapot, dat soort dingen. Maar zoiets vergeet je toch makkelijker. Die lieve dingen, zijn lachje, of de manier waarop hij altijd op me af kwam dribbelen als ik thuis kwam, met zijn armpjes in de lucht: die dingen vergeet ik nooit meer!

~~~~~

Lief dagboek,

15 Tammoez, Rameses 12

40

Saar woont nu aan de andere kant van het dorp bij de familie van Samma. We kunnen dus niet meer, zoals vroeger, na het eten bijkletsen. Daarom proberen we bij elkaar in de buurt te zijn als we stenen bakken. Meestal lukt dat wel. Als er geen opzichter in de buurt is, praten we bij. Saar zegt dat ze me mist. Vooral onze gesprekken op het stoepje als de zon ondergaat.

Ik mis die gesprekken ook. En ik mis Saar meer dan ik had kunnen denken. Ze weet al mijn geheimen. Met haar kan ik praten over dingen waar ik met niemand anders over zou durven praten.

Over het getrouwd zijn zegt ze dat het niet iets is om naar uit te kijken. Samma is altijd bezig met zijn eigen drukdoenerij. Saar moet bij zijn familie het vuilste werk opknappen, omdat ze de jongste schoondochter is. Ze kan met één schoonzusje goed opschieten, de rest is vals.

Ik was natuurlijk heel nieuwsgierig naar hoe het is om te vrijen. Eerst zei Saar 'Daar praat je niet over, dat hoort niet.' Maar toen ik aanhield en zei dat je als hartsvriendinnen geen geheimen voor elkaar moest hebben, heeft ze me er over verteld. In het begin had het zeer gedaan. Hij deed ruw. Later had haar schoonzusje haar gezegd dat ze tegen Samma best mocht zeggen dat hij bij het vrijen ook wel lief voor haar mocht zijn. Kusjes geven, lieve dingen zeggen, meer knuffelen en niet gelijk d'r boven-

op. Ze vond het eng om hem dat te zeggen, want ze was bang dat hij boos zou worden. Maar dat viel mee. En daarna deed het minder zeer. Nu zegt ze dat het eigenlijk best wel leuk is. Nou, mij trekt het voorlopig nog niet.

Wel trek ik steeds vaker met Nanoef op. We maken vaak een wandeling, vlak voor zonsopgang. Ik zie de burens wel kijken, maar ze denken er maar van wat ze willen. Ik vind Nanoef aardig, hij is attent en heeft gevoel voor humor. En hij wil graag mijn mening over dingen horen. Zo anders dan de meeste jongens.

Laatst vroeg Nanoef me wat ik zou doen als ik moest kiezen tussen Saar en hem. Maar dat is een stomme vraag, want waarom zou ik moeten kiezen? Ik kan me geen situatie bedenken dat dat zou moeten. En als het dan toch zou moeten, ik weet het niet. Misschien toch wel Saar, omdat we elkaar al zo lang kennen. Maar dat heb ik niet tegen Nanoef gezegd, want ik denk dat dat hem zou kwetsen. Ik weet ook niet of ik met Nanoef zou willen trouwen. (Stel dat het had gekund. Het kan natuurlijk niet, want mijn vader vindt dat nooit goed.) Ik vind het wel leuk om bij hem te zijn, met hem te praten, maar ik moet er niet aan denken om met hem te moeten vrijen. Zou je niet gewoon vrienden kunnen zijn? Getrouwde mannen zijn altijd jaloers als hun vrouw met een andere man praat. Dus dan heb je alleen elkaar nog, je vriendinnen en je familie. En je hebt harstikke weinig tijd, want je moet na het werk ook nog eten koken, wassen, kinderen verzorgen. Voor je het weet, praat je helemaal niet meer met anderen. Dan zit je in een sleur van elke dag hetzelfde. Verzorgen, vitten, ruzie maken, slapen.

Ik wil dat niet. Ik wil wijs worden en dat kan alleen door veel met anderen te praten en veel na te denken. Ik wil dat later mensen er wat aan hebben, als ik iets zeg. Maar dat zal nog wel een poos duren. Nu vind ik het al moeilijk genoeg om mijn eigen leven een beetje te snappen.

~~~~~

Lief dagboek,

Saar is in verwachting. Ze zit helemaal op een roze wolk. Eerst niet, want ze was erg misselijk en had allemaal kwaaltjes. Wat kan die Saar zeuren zeg, zo kende ik haar nog niet. Alsmaar was ze moe. Dat is wel lastig, vooral op de stenenbakkerij. Ik heb extra snel gewerkt, om haar aandeel aan te vullen. Gelukkig is ze nu weer wat normaler aan het doen. Ze heeft al een hele dikke buik en loopt echt als een hoogzwangere: buik vooruit, neus in de lucht. Ze heeft wel iets van een nijlpaard zo.

Ze kreeg de slappe lach toen ik haar dat vertelde. Kwam er natuurlijk net weer zo'n chagrijnige opzichter aan. Ik heb tegen hem gezegd dat dit normaal is bij Hebreeuwse zwangere vrouwen. Toen durfde hij geen straf te geven, maar hij zei wel dat we onze normale hoeveelheid stenen moesten afleveren.

Gister mocht ik even aan haar buik voelen, toen het kind schopte. Dat was heel bijzonder, onder mijn hand voelde ik haar buik bewegen met felle kleine schopjes. Saar vond dat hij niet teveel moest spartelen, ze kan er 's avonds vaak niet van slapen.

~~~~~

10 Tebet, Rameses 13

Lief dagboek,

Saar is steeds meer in zichzelf gekeerd. Ze zegt dat ze tegen de bevalling opziet. Als ik iets vertel over mijn leven, luistert ze maar half. Daar baal ik wel van. Ik hoop dat het over is, als het kindje is geboren.

~~~~~

15 Tebet, Rameses 13

Lief dagboek,

Rebecca is geboren, de dochter van Saar en Samma. Ik heb haar even in mijn armen gehad. Zo klein, zo mooi, zo kwetsbaar. Ik was ineens ontzettend bang dat ik haar zou laten vallen! Ik moest ook een beetje huilen, ik weet niet waarom. Normaal ben ik niet zo sentimenteel.

Even later lag Rebecca heel vredig bij Saar aan de borst. Grote slokken, klok-klok-klok, je zag haar drinken, haar oortjes bewogen mee met haar slikbeweging. Het was perfect, die twee daar samen.

~~~~~

4 Sivan, Rameses 14

Lief dagboek,

Sinds de geboorte van Rebecca, of eigenlijk al eerder, lukt het me niet echt contact met Saar te krijgen. Het is niet meer zoals vroeger. Saar heeft het nu altijd over Rebecca, hoe lief die is en wat ze allemaal al kan. Ik vind Rebecca ook schattig, maar ik wil het ook wel eens over iets anders hebben. Als ik Saar vertel over dingen uit mijn leven, dan weet ze het binnen één of twee zinnen weer terug te brengen op iets over Rebecca. Of het wordt afgebroken doordat Rebecca gaat huilen of gevoed moet worden of verschoond. Ik heb het een poos zo laten gaan, in de hoop dat het over zou gaan. Maar vandaag heb ik haar verteld dat ik haar mis.

Saar zegt dat het nu eenmaal zo is. Haar leven is veranderd. Rebecca komt op de eerste plaats en als ik daar niet mee overweg kan, is dat jammer voor mij.

Ik ben dus mijn beste vriendin kwijt. En ik vind dat het niet klopt. Dat Rebecca op de eerste plaats komt, dat snap ik. Maar heb ik dan helemaal geen plaats meer in haar leven?

Ach, je zult zien, als ze problemen krijgt, dan weet ze me wel te vinden. Maar of ik er dan nog ben voor haar, dat weet ik niet.

~~~~~

5 Sivan, Rameses 20

Lief dagboek,

Mozes heeft iemand vermoord, zeggen ze! Vermoord! Mijn bloedeigen broer heeft iemand doodgeslagen met zijn eigen handen. Hij was op het werkterrein van de stenenbakkerij en zou hebben gezien hoe een opzichter een Hebreëer dood sloeg. Toen werd hij zo kwaad dat hij de opzichter sloeg. Die viel dood neer. Maar een man uit ons volk had dat gezien en heeft de volgende dag zijn mond

voorbij gepraat. Toen werd Mozes vogelvrij verklaard. Daarom is hij gevluucht. Hij heeft een boodschapper gestuurd om het ons te vertellen. We moesten niet ongerust zijn. Ik weet niet wat ik er van moet denken. Ik vind het heel erg dat hij iemand vermoord heeft. Mijn eigen broer heeft mensenbloed aan zijn handen! Als kind kon hij al heel driftig zijn als iets niet eerlijk was in zijn ogen. Maar van een bijna volwassen man verwacht je toch dat hij zijn hersens gebruikt. Aan de andere kant ben ik ook een beetje trots op hem, dat hij nog altijd aan onze kant staat. Ondanks zijn Egyptische opvoeding, voelt hij zich dus toch ook bij ons horen. Maar ook maak ik me zorgen. Kan hij zich wel redden in z'n eentje? Hij is daar op het paleis zo beschermd opgevoed. Weet hij hoe hij voor zichzelf eten moet klaarmaken? Straks komt hij in de woestijn om van de honger!

44

~~~~~

1 Elul, Rameses 22 / Rameses II - 1

Lief dagboek,

Farao Rameses is dood. Er is nu een nieuwe Farao, Rameses II. Hij is wreder dan zijn voorganger. Hij heeft bij zijn inhuldiging direct een aantal nieuwe maatregelen ingevoerd. Zo krijgen we minder vrije dagen, moeten we een hogere productie halen en krijgen we ook geen vrij meer om op de Sabbath onze God te dienen. Hoe lang houden we dit nog vol? Komt er nooit een eind aan de ellende?

~~~~~

10 Sjebat, Rameses II - 4

Lief dagboek,

Mozes is weer terug! Hij logeert sinds gister bij Aäron. Toen we het hoorden, zijn we er gelijk naar toe gegaan. Moeder viel bijna flauw toen ze hem zag. Ik moest heel erg aan hem wennen, alsof hij tege-lijk wel en niet mijn broer is. Hij ziet er oud uit. De laatste keer dat ik hem zag, is vier jaar geleden. Hij is nu twintig, maar ziet er uit als bijna dertig. Dat komt misschien door zijn manier van leven. Al die tijd is hij herder geweest: hij hoedde de kudde van Jethro, een priester van het land Midjan. Hij is

getrouwd met Sippora, de dochter van Jethro. Ik mag haar wel, al is ze wel heel erg verlegen. Ze hebben een leuke zoon, Gersom, dat betekent 'Ik ben gast in een vreemd land.' Die naam heeft natuurlijk te maken met Mozes' verblijf in Midjan. Maar hier klinkt het ineens heel raar. Want wij zijn hier ook als gasten gekomen, maar zo worden we niet behandeld. Integendeel. Dagens sterven er mensen, puur van uitputting. En de mensen raken op het werk zo opgebrand, dat ze thuis elkaar ook nog eens het leven zuur maken.

En nu zegt Mozes dat hij met een speciale boodschap voor ons, Hebreërs, komt. Hij beweert dat hij de God van onze voorouders heeft gesproken. Die zou hem verschenen zijn in een brandende struik aan de voet van de berg Horeb. Het gekke was dat de struik in lichterlaaie stond, maar niet opgebrand raakte: een eeuwig vuur. En toen hoorde Mozes een stem, die zei: 'Ik ben de God van je voorouders, de God van Abraham en Sara, de God van Isaak en Rebecca en de God van Jacob en Lea en Rachel. Ik heb de ellende van mijn volk gezien en hun klachten om hun slavenbestaan gehoord. Ik kom eraan om ze te bevrijden en ze te brengen naar een land dat goed en ruim is, waar volop te eten is. Al het land van de Kanaänieten, Hethieten, Amorieten, Perizzieten, Chivvieten en Jebusieten zal hun land worden.'

Mozes kreeg de opdracht om in naam van deze God de Farao opdracht te geven ons te laten vertrekken. Zogenaamd om in de woestijn te offeren, maar dan zouden we van daaruit kunnen vluchten. En omdat Farao daar vast geen toestemming voor zou geven, moest Mozes dan toverkunsten laten zien. Voor tovenaars hebben de Egyptenaren wel ontzag, want die staan in verbinding met hogere goden. God zei: 'Mijn naam is JHWH, dat betekent: "Ik ben er voor jou".' En die God en Mozes hebben toen nog een hele tijd gediscussieerd, want Mozes zag als een berg tegen die opdracht op.

Ondertussen had Aäron gedroomd dat hij naar Midjan moest gaan om Mozes op te zoeken, dus die twee kwamen elkaar halverwege tegen. Ze hebben afgesproken dat Aäron het woord zou voeren en dat Mozes de toverkunsten zou doen. Want Mozes hakkelt een beetje en dat komt zo lullig over op audiëntie bij de Farao.

We zijn tot laat in de nacht daar gebleven om bij te praten. Morgen voor werktijd gaan Mozes en Aäron een vergadering van de stamleiders bijeenroepen. Ik hoop dat ze niet uitgelachen worden. Zelf weet ik nog niet wat ik ervan moet denken. Kan het zijn dat Mozes een zonnesteek heeft opgelopen? Hele dagen in de woestijn rondsjuwen en alleen geiten om tegen te praten, dan ga je gekke dingen zien en horen. En wie weet speelt ook mee dat hij een manier zocht om terug te kunnen komen zonder alsnog om die moord veroordeeld te worden. Dat hij zich voordeed als een man van God om ontzag te verwerven. Maar Aäron gelooft hem wel en die is niet op zijn achterhoofd gevallen.

~~~~~

12 Sjebat, Rameses II - 3

46

Lief dagboek,

Aäron heeft hier verslag gedaan van de vergadering en de stamleiders geloven het verhaal. Mozes schijnt heel bijzonder getoverd te hebben. Zijn staf veranderde in een slang. Toen hij de slang bij zijn staart greep, werd het weer een staf. Hij kon zijn hand melaats maken door hem in zijn mantel te stoppen en de keer daarop was de hand weer genezen. En water uit de Nijl sprenkelde hij op de oever en het werd bloed. Dat heeft wel indruk gemaakt op de stamleiders. Aäron heeft ze kunnen overtuigen van de goede bedoelingen van die God, JHWH. Morgen gaan Mozes en Aäron met de stamleiders naar de Farao om toestemming voor de driedaagse tocht om JHWH in de woestijn te eren. Het lijkt me stug dat ze toestemming krijgen. Farao zal zeggen dat we gewoon Egyptische goden kunnen eren.

~~~~~

14 Sjebat, Rameses II - 3

Lief dagboek,

Het is grondig mis! Als reactie op het verzoek van de stamleiders heeft Farao het regime verzwaaard. We moeten nu ook zelf stro zoeken, maar wel dezelfde hoeveelheid stenen leveren! Dat lukt nooit! De stamleiders zijn nu woedend op Mozes en Aäron, door hun toedoen is Farao zo kwaad geworden. Farao had gezegd: 'Als jullie wat harder werken heb je geen tijd om samen zulke onzin te verzinnen.' De stamleiders zijn vooral kwaad, omdat ze net in overleg waren met de Egyptenaren in de hoop daarmee op termijn wat betere arbeidsvoorwaarden te kunnen krijgen.

~~~~~

47

4 Adar, Rameses II - 3

Lief dagboek,

Nergens is meer drinkwater te krijgen. Alle water is in bloed veranderd. We vergaan van de stank. Kom je in de buurt van de rivier, dan ga je kokhalzen. Bij de Egyptenaren schijnt het nog erger te zijn. Bij ons is het water dat we al in kruiken hadden, schoon gebleven. Bij hen is het één dikke, rode drab met drijvende dode vissen er in! En dat duurt nu alweer vier dagen. Ook al hebben we nog zo zuinig gedaan, onze voorraad water is nu echt bijna op. Overal worden gaten gegraven op zoek naar schoon water, maar ook het grondwater is in bloed veranderd.

Het was het gevolg van een magische actie van Mozes. We moeten volhouden, zegt hij, dan laat Farao ons wel gaan omdat hij ons uitkotst. Tot nu toe is er nog niet veel van te merken dat Farao onder de indruk is. Zijn eigen magiërs kunnen dit ook, zegt hij. Maar kunnen ze het ook ongedaan maken?

~~~~~

Lief dagboek,

Gelukkig: met behulp van Mozes' magische staf is het bloed weer in water veranderd. De dode vissen hebben we verbrand. Maar de Farao heeft ons niet laten gaan en dus werd de volgende straf: kikkers. Niet zomaar een paar, nee, het land is er mee bezaaid.

Eerst had Mozes daarvoor gezorgd, maar de Egyptische tovenaars waren zo stom om er ook nog een schepje bovenop te doen. Overal zitten ze, in de potten en pannen, in je ondergoed, in je bed. Je kunt geen voet meer verzetten of je staat op een kikker.

Overal hoor je 'squaaaaark' en 'sflushkrikfff': de doodscreet van een kikker gevolgd door brekende botjes in een geplet kikkerlijfje. Zo weet je op het gehoor of er iemand aankomt. Maar dat is dan ook het enige voordeel. Het broertje van Nanouf vindt het wel mooi. Hij speelt oorlogje met zijn vriendjes, met de kikkers als munitie. Walgelijk!

Inmiddels gaan die beesten nu ook uit zichzelf dood, dat wil zeggen, zonder dat we er op staan. Ze worden bij elkaar geveegd tot grote hopen dood kikkervlees. Het stinkt naar rottende dieren in de straten.

~~~~~

Lief dagboek,

Van de kikkers gingen we over naar de muggen. Iedereen zat onder de jeukende bulten, gek werden we ervan. We besprenkelden onszelf met koud water, dan voelde je het even niet. Richting Mozes sloeg de stemming wel een beetje om: hier zaten we niet op te wachten.

Toen de muggen weg waren, kwamen de steekvliegen. Maar die kwamen niet in onze regio: ze waren alleen bij de Egyptenaren. Gek van de pijn liet Farao ons bijna gaan om in de woestijn te bidden. Maar toen de volgende dag de steekvliegen verdwenen waren, trok hij zijn toestemming om te vertrekken weer in.

Inmiddels is de volgende plaag aan de gang: alle paarden, ezels, kamelen, koeien, schapen en geiten van de Egyptenaren lijden aan veepest. Er is in het hele land geen gezond dier meer te vinden. Behalve bij ons dan, in Gosen. Farao heeft bodes gestuurd om ons vee te inspecteren. Ze waren heel verbaasd dat hier de pest niet heerst. Ik vind het ook wel bijzonder worden. Die JHWH van Mozes, daar kan wel eens een kern van waarheid in zitten. Maar hoe lang duurt het voordat Farao dat toegeeft? Die man houdt niet van concurrentie.

~~~~~

3 Abib, Rameses II - 4

49

Lief dagboek,

Een mens raakt gewend aan bizar nieuws. Nu zitten alle Egyptenaren onder de zweren. Nanoef ook. Woest is hij: op Mozes met zijn God en ook op mij, omdat ik de zus van Mozes ben en omdat wij Hebreërs geen zweren hebben. Toen werd ik kwaad, want heb ik het hem ooit kwalijk genomen dat zijn volk het mijne onderdrukt? Ik dacht dat wij daar boven stonden! Stampvoetend en zijn zweren krabbend is hij weggelopen. Sindsdien heb ik hem niet meer gezien.

~~~~~

7 Abib, Rameses II - 4

Lief dagboek,

We eten vandaag al voor de derde dag sprinkhanensoep. Het komt mijn neus uit! Maar iets anders is er niet. Was bijna de hele oogst vorige week al vernietigd door extreme hagel, drie dagen geleden kwam er een grote zwarte wolke sprinkhanen over ons. Ze aten de rest van de oogst op, dus nu is er echt geen grassprietje meer te vinden. Nu eten we de sprinkhanen. En Nanoefs broertje? Die heeft natuurlijk weer een heel smerig spelletje bedacht. Ik zal je de details besparen.

~~~~~

Lief dagboek,

In grote haast dit bericht. Vannacht vertrekken we.

Na die sprinkhanen werd het in Egypte aardedonker, drie dagen lang. Alleen bij ons in Gosen kon je zien. Het was heel vernederend voor Farao, hij is een soort priester van het Licht en om dan niks aan die duisternis te kunnen doen... Bijna mochten we gaan, maar de onderhandelingen liepen mis op de vraag of we ook ons kleinvee mee mochten nemen om te offeren. Dat ging Farao te ver. En vannacht, zegt Mozes, worden alle oudste kinderen uit elk gezin, en alle eerste jongen van het vee van de Egyptenaren gedood.

Bij ons niet, want wij hebben een lam geslacht en het bloed op de deurposten gesmeerd, zodat de doodsendel weet dat hij onze deur voorbij moet gaan. Alle Hebreërs hebben het bloed van het lam op hun deuren.

Straks gaan we eten, staand en met de jassen en schoenen aan. Lamsvlees en ongerezen brood.

En daarna krijgen we het sein om te vertrekken.

Tenminste, als Farao dit keer zwicht....

Ik heb afscheid genomen van Nanouf.

Toen dat met die zweren begon, is er al wat verwijdering tussen ons gekomen. Ik heb hem verteld dat we hoe dan ook binnenkort zullen vertrekken. Of het nou nog twee of twintig plagen moet duren, dat moment komt. Ik heb hem gezegd dat ik veel van hem houd en dat ik hem nooit zal vergeten.

‘Moet jij weten’, zei hij.

Maar dat is volgens mij omdat hij niet wil laten merken dat hij er moeite mee heeft.

En o, wat ben ik blij dat hij niet de oudste is uit zijn gezin. Wat er vannacht gebeuren gaat, weet hij nog niet.

~~~~~

Pi-Hachirof, /Baäl Sefon, een maand na vertrek uit Egypte

Lief, lief dagboek.

Ik denk dat dit de laatste keer is dat ik schrijf. We zitten klem: aan de ene kant de Rietzee, aan de andere kant komt het leger van de Egyptenaren. De verkenner hebben ze al gezien, binnen een dag kunnen ze hier zijn. Het water is hier niet diep, maar erg moerassig. Gaan we erdoor, dan worden we zo naar beneden gezogen. We moeten dus kiezen tussen verdrinken in het moeras of vermoord worden door de Egyptenaren.

Hoezo vrijheid? We hadden beter in Egypte slaven kunnen blijven, dan zouden we morgen nog leven. Mozes en Aäron waren ook zo stom! Eerst gingen we door de Rietzeewoestijn naar het Zuidoosten, maar na een paar dagen moesten we ombuigen richting Migdol. Mozes zegt nu dat dat de opdracht van JHWH was. Nou, dan weet JHWH kennelijk niet wat Hij wil. We zitten in de val. Eerlijk gezegd denk ik dat Mozes wat al te gemakkelijk beweert dat hij opdrachten van JHWH krijgt.

En als Mozes wel de waarheid spreekt, wat houdt dan die naam van God in: 'Ik ben er voor jou'? Gaat God met ons mee het moeras in?

Vorige week, ja, vorige week kon ik geloven dat Mozes met JHWH in contact stond. Hoe kon het anders zijn dat de Egyptenaren ons lieten gaan. Die wonderen moesten uiteindelijk wel van JHWH komen. Mozes is in zijn eentje zo knap niet. We hebben met ons allen gezongen voor JHWH. Als bewijs van de aanwezigheid van JHWH was er de slurf van een cycloon aan de kop van onze karavaan. 's Nachts gaf die licht. Zo konden we dag en nacht doorlopen. Die slurf is er nog steeds, maar daar hebben we nu niks aan.

Waren we maar gewoon in Egypte gebleven. Dan konden we gewoon doorgaan met leven. Wat valt er voor eer te behalen om hier als armzalig volkje op de vlucht te sterven?

Ik heb te doen met Saar. Zij heeft nu twee kinderen. Het lijkt me toch erger als je kinderen hebt en die moet zien sterven, of weten dat ze jou zien sterven. Mij mist niemand. Misschien Nanoef, maar misschien zit die ook wel in het leger dat ons straks zal uitmoorden.

~~~~~

Lief dagboek,

Er is een wonder gebeurd! Eerst kon ik het niet geloven, maar het is zo. Mozes hield gister een toespraak dat we moesten blijven geloven dat JHWH ons zou redden en dat we de Egyptenaren nooit meer zouden zien. De slurf aan de kop van onze karavaan veranderde gisteravond na de woorden van Mozes van plaats en ging achter ons. Bovendien gaf hij dit keer geen licht toen het donker werd. Zodoende konden de Egyptenaren ons niet zien en durfden ze niet aan te vallen. Voor hen moet het er uit hebben gezien alsof er hier noodweer was.

Mozes ging aan de rand van de Rietzee staan met zijn handen gestrekt over het water. Toen ging het hard waaien, zo'n harde, droge oostenwind. We zijn gaan slapen, op een paar wachtters na. Ik kreeg een droom: ik was heel oud en de kinderen van Saar waren volwassen. Rebecca bracht haar dochtertje naar mij toe en zei: 'dit is de vrouw die mij over de zeebodem heeft gedragen.'

Halverwege de nacht werden we gewekt. De bodem van de zee was te zien. Met z'n allen konden we gewoon over de bodem van de zee lopen. Alleen moesten we niet stilstaan, want dan zakten we weg. Ik zag dat Rebecca moe werd en steeds zwaarder aan Saar ging hangen. Maar die had haar handen vol aan de baby. Dus nam ik Rebecca op mijn rug.

Toen het Egyptische leger tegen de ochtend zag dat we over de zeebodem naar de overkant liepen, zetten ze de achtervolging in. Al gauw ging het onwieren. Daar raakten de paarden van in paniek, die vlogen alle kanten uit. En de wielen van de wagens raakten steeds verder vast in de modder. We konden de menners horen schreeuwen! En toen we allemaal aan de overkant waren gekomen, hief Mozes zijn toverstaf over de zeebodem en ineens kwam er weer water aanstromen van beide kanten. Terwijl de Egyptenaren nog in het midden op de zeebodem waren! Die zijn allemaal verdronken. Ik vrees dat Nanoef ook bij hen was.

Bij een prachtige zonsopgang hebben we vanmorgen met ons allen gezongen voor JHWH.

En wij, de vrouwen hebben gedanst. Wat ben ik blij dat ik ook de tamboerijn had meegenomen.

Lied van Mirjam en Mozes

Ik wil zingen voor JHWH,
de God die er voor ons wil zijn.
Die allerhoogste God
heeft onze achtervolgers
met man en macht doen vergaan.

Die God die is mijn kracht,
God van mijn vader en moeder,
God van mijn opa en oma,
en van hun vader en moeder.
Die God is ook mijn God
en daarom wil ik zingen.

Ze leken wel sterk,
ze waren zo wreed,
maar JHWH hoorde ons
en bevrijdde ons
en heeft de onderdrukkers
kopje onder doen gaan.

'Ik zal ze wel krijgen', zei Farao,
'ik sabel ze allemaal neer!'
Maar U blies en ze waren weg,
iedereen is vol ontzag,
wie durft ons nu nog
een haar te krenken?

Ik wil zingen voor JHWH,
de God die er voor ons wil zijn.
Farao's eliteleger heeft hij
in zee gegoooid: als een baksteen
zakten ze naar de bodem.

Ik wil zingen voor JHWH,
de God die er voor ons wil zijn.
Die allerhoogste God
heeft onze achtervolgers
met man en macht doen vergaan.

Ik wil zingen voor JHWH,
de God die er voor ons wil zijn.
Die allerhoogste God
heeft ons bevrijd van angst
en laat ons verder gaan.

Elim, 4^e maand na de bevrijding uit Egypte

Lief dagboek,

Het is hier prachtig! Wel twaalf bronnen en zeventig palmen zijn er in deze oase.

Voorlopig blijven we hier.

Na ons vertrek vanaf deze zijde van de Rietzee, hebben we drie dagen door de woestijn Sur gereisd. Dat was een barre tocht. Er stond een droge woestijnwind en na een dag waren onze voorraden drinkwater al op. De één na de ander werd ziek van uitdrogingsverschijnselen. Ik zag ook vlekken voor mijn ogen en ik werd draaierig. Maar we konden geen kamp opzetten, want nergens was water te bekennen. Zouden we blijven staan, dan zouden we zeker doodgaan.

Alle blijdschap van de bevrijding was verdwenen. Sommigen bleken nog voorraadjes water verborgen te houden voor de anderen. Als dat werd ontdekt, zeiden ze dat ze dat hadden gedaan omdat we met zoveel waren. Als je dat ene flesje deelt, en iedereen een slok geeft, wordt niemand dorst geleest. ‘Beter één dorst geleest dan geen dorst geleest.’ Het scheelde niet veel of ze waren gelyncht.

Uiteindelijk kwamen we in de oase Mara, dat was de avond van de derde dag. Daar was water, dus wie nog op zijn benen kon staan, stooft er op af om er als eerste te zijn. Maar het water was bitter, zo bitter dat het niet te drinken was. Daarom heet het ook Mara, dat betekent ‘bitter’. Je ging er van kokhalzen en al het eten kwam er weer uit. Degenen die er van dronken, werden ziek.

De mensen werden boos op Mozes en JHWH. Ze riepen: ‘waarom heb je ons hier gebracht?’

Had ons in Egypte gelaten. Al was het leven zwaar, we hadden tenminste te eten en te drinken.

Nu gaan we dood in de woestijn, zodat straks niemand ons graf meer terug kan vinden.’

Toen gooide Mozes een stuk hout op het water en gaf Aäron van het water te drinken.

Aäron ging niet kokhalzen. Wat bleek: het water was zoet geworden. Mara werd mierzoet.

We hebben het er toen samen over gehad. Al pratend werd ons duidelijk dat het leven droog en bitter is als je alleen aan jezelf denkt. Als jij eerst wilt drinken en dan pas de ander, dan droog je allebei uit. Ren je voor je eigen hachje, dan wordt je leven bitter als gal. Maar geef je de ander eerst, draag je

wie niet lopen kan en doe je wat je doet in het belang van allemaal, dan wordt ieders leven zoet en hoeft niemand meer te dorsten.

Ook hadden we het erover, dat we, nu we vrij zijn, moeten opletten dat we niet net zo worden als de Egyptenaren. Als we andere mensen gaan uitbuiten, als we willen heersen over anderen om er zelf beter van te worden, dan worden we als volk net zo ziek als Egypte werd toen JHWH ingreep om ons te bevrijden.

We hebben afgesproken dat we elk jaar vanaf de 14^e Abib een week feest vieren en ongezuurde broden eten, als herinnering aan het moment waarop JHWH ons bevrijdde uit de slavernij.

In Mara beviel Zippora, mijn schoonzus, van een zoon. Mozes noemde hem: Eliëzer, net als de knecht van onze stamvader Abraham. Zoals Abraham in geloof vertrok uit Ur, zo vertrokken wij uit ons sla-venland met hulp van JHWH. Die geloofsreis hebben we geëïrd, zei Mozes, daarom heet deze jongen Eliëzer, ons erfdeel.

Vanuit Mara zijn we naar hier, Elim vertrokken.

We blijven hier een poosje om op krachten te komen.

~~~~~

Refidim, 7^e maand

Lief dagboek,

Zo trekken wij van kamp tot kamp tot kamp, almaar verder. In het begin lijkt een woestijn nog wel spannend, maar al gauw gaat het je keel uithangen. Onze voeten en enkels zijn dik geworden van het lopen op de onregelmatige ondergrond van stenen en brokstukken.

Wel leren we van Mozes veel over wat we kunnen eten. Hij heeft dat geleerd uit de tijd bij zijn schoonfamilie. Sprinkhanen zijn heel voedzaam. Soms vinden we eieren van de patrijs.

En gelukkig hebben we ons vee voor de melk en het vlees. Maar als het een poos niet geregend heeft, drogen ook de dieren uit en geven ze geen melk meer.

In de woestijn Sin hebben we echt honger geleden. Veel mensen en dieren stierven. Ook baby's gingen dood, omdat hun moeders ondervoed waren. Wat ben ik dan blij dat ik geen kinderen heb. Mozes heeft Zippora en hun zonen naar haar vader Jethro teruggestuurd. Zij heeft tenminste nog familie waar ze naar toe kan. Alle andere jonge moeders moeten noodgedwongen samen met hun baby's mee in deze barre tocht. Saars kinderen zijn gelukkig oud genoeg om zelf te eten. Maar dan moet er wel eten zijn en dat was er dus niet. Af en toe een sprinkhaan, een cactus, een kreeftje, lang niet genoeg voor iedereen. Meer en meer werden de mensen kwaad. 'Was het wel de God van Abraham en Sara, van Isaak en Rebecca, van Jakob en Lea en Rachel, die ons uit Egypte de woestijn in stuurde? Was je het niet zelf, Mozes? Was je niet zelf gevluucht vanwege een moordaanslag die je pleegde en denk je sindsdien dat je de woestijn kent als je broekzak? Wat hebben we aan een God die er voor ons is, als wij er niet meer zijn?'

57

Mozes was diep gekwetst door deze woorden en werd bang voor JHWH, want die was toch ook bespot met deze woorden en kon wel eens heel kwaad worden. Maar die avond kwamen er vogels aangevlogen, die vlakbij ons kamp uitgeput neerstortten. Zo hadden we vlees te eten. En de volgende ochtend, toen de dauw was opgetrokken, lag er een wit kleed van korreltjes, die heerlijk bleken om zoete koeken van te bakken. We mochten allemaal alleen verzamelen wat voldoende zou zijn voor die dag voor onze eigen gezinnen en tentgenoten.

Een voorraadje mochten we niet opbouwen. Dat bleek ook niet te kunnen: na een dag zat het vol wormen. Maar elke dag kwam er nieuw 'manna' en elke avond kwakten nieuwe vogels neer. Alleen op vrijdag mochten we dubbel inslaan, want zaterdag is de rustdag en dan mogen we niet verzamelen en vogels vangen. Wat op vrijdag extra verzameld was, was op zaterdag nog vers en niet vol wormen. Dat was een teken dat we zaterdag rust moeten houden. Eens in de week moet er rust zijn.

Hier in Refidim was het weer hetzelfde liedje. Dit keer was het de dorst, want er was geen dauw. Wel het manna, wel de kwakkels, maar geen druppel water. Gek werden we ervan, de een na de ander

ging dood. 'Zorg voor water', commandeerden de stamleiders Mozes. Mozes zei: 'Ik kan daar toch niks aan doen, ik heb net zo goed als jullie dorst!' en 'Kijk maar uit, je maakt JHWH nog boos met je ongeduld.' Maar onder de mensen kwam een bitter liedje, ik durf het bijna niet op te schrijven:

'God die zegt "Ik ben er voor jou",

ben je er nou of ben je er niet?

God die zegt "Ik ben er voor jou",

waar blijf je nou?'

Dat is het moment geweest waarop Mozes gebeden heeft.

Daarna ging hij met de stamleiders naar een rotsformatie op de berg Horeb. Met zijn staf sloeg hij op de rotsen. Het bleek een bron te zijn. Water genoeg voor iedereen. Massa en Meriba noemt Mozes nu deze plek: beproeving en ruzie.

Mozes heeft me laten zien waar de braamstruik staat waar JHWH zich aan hem bekend maakte.

Een gewone struik, je zou niet zeggen dat daar iets bijzonders mee is geweest.

O ja, we hebben ook nog oorlog gehad, tegen het leger van Amalek. Die waren hierheen gekomen om ons aan te vallen. Mozes zat met de armen omhoog op de heuvel. Aäron en Chur ondersteunden hem, want zodra Mozes' armen zakten, leken we te verliezen.

Tegen de avond vluchtten de enkele Amalekieten die nog overgebleven waren.

Er zijn veel gewonden en de broer van Saar is gesneuveld. Ik ga straks naar Saar toe, misschien kan ze mijn steun gebruiken.

~~~~~

Bij Horeb

Lief dagboek,

Zippora is hier een week geweest met Gersom en Eliëzer en haar vader Jethro. Wat hadden we veel bij te praten! Ze zagen er goed uit, beide jongens zijn flink gegroeid. Eliëzer lijkt als twee druppels water op zijn vader. Jethro heeft uitgebreid met Mozes gesproken en daarna offers voor onze God

JHWH gebracht. 'Wat jullie God doet, dat is niet niks, dat doen andere goden niet zomaar na!' Dit is bijzonder uit zijn mond, want hij is priester en offert dagelijks voor vele goden van zijn eigen land. Met dit offer kan hij de woede van zijn eigen goden over zich afroepen - als die het door hebben tenminste, want misschien is deze woestijn wel buiten hun gezichtsveld. Verder heeft Jethro Mozes eindelijk zover gebracht dat hij wat gaat delegeren. Mozes vond dat hij altijd alles in zijn eentje moest doen. Adviseren, bemiddelen in conflicten, de hele dag was hij er mee bezig, want via hem konden de mensen Gods oordeel of advies vernemen. Aäron en ik hebben vaak voorgesteld om wat taken over te nemen, maar dat wou Mozes niet. Jethro heeft hem nu eindelijk zover met een systeem van lage-, midden- en hogeleiders. Waar de lage leiders niet uitkomen, moeten de middenleiders beslissen en die kunnen weer advies vragen bij hoge leiders. Komen die er niet uit, dan vraagt men Mozes om raad en die zal dan God vragen wat te doen. Ik hoop dat Mozes nu wat tot rust komt. Door al dat rechtspreken was hij bezig flink overspannen te raken. Er zat geen greintje humor meer in hem en chagrijnig dat hij was!

~~~~~

Sinai, 2^e jaar en 6^e maand na de bevrijding uit Egypte

Lief dagboek,

Voor het eerst hebben we mee kunnen maken hoe JHWH met Mozes spreekt. We kregen de opdracht om ons heilig te maken, dat wil zeggen onszelf wassen en schone kleren aantrekken en niet vrijen. Zo moesten we ons voorbereiden op de komst van JHWH. Mozes is een aantal keren de berg opgegaan, maar wij moesten beneden, in de woestijn blijven. Anders zou het onze dood worden. Ondertussen donderde en bliksemde het op de berg. Er was geluid als van duizend trompetten. We waren doodsbang! We beefden als rietjes.

Mozes kwam weer terug en haalde ons naar de voet van de berg. Daar was allemaal rook. Mozes verdween in de rook, wij moesten beneden wachten. Ons allang best, want niemand had trek om de berg op te gaan. Op een gegeven moment kwam hij terug om Aäron te halen. En later kwam

hij terug en vertelde ons wat JHWH via hem aan ons vertelt:

‘Ik ben JHWH, ik ben er voor jou, ik heb je bevrijd uit de slavernij.

Vereer geen andere goden zodat je mij zou vergeten.

Maak geen beelden om die als goden te vereeren.

Ik ben een God met een sterk geheugen: wie me te na komt, die zal ik dwars zitten en ook zijn of haar kinderen. Maar wie van me houdt, die help ik en ook zijn of haar kinderen en kleinkinderen, achterkleinkinderen en achter-achterkleinkinderen.

Misbruik mijn naam niet voor onbenulligheden en dingen waar ik niks mee te maken heb.

Zorg dat je de zevende dag van de week rust houdt, de andere zes mag je al je werk doen. En laat ook anderen niet voor je werken op de rustdag, ook de dieren moeten rust krijgen. Volg mijn voorbeeld: ik heb in zes dagen de wereld gemaakt en daarna een dag rust genomen.

Verbeeld jij je dus maar niet, dat jouw werk zo belangrijk is dat je geen rust kunt nemen.

Heb eerbied voor ouderen, dan leef je lang.

Dood niemand.

Maak geen huwelijken kapot.

Steel niet.

Je mag een ander niet vals beschuldigen.

Zet je zinnen niet op dat wat van een ander is.’

Mozes gaf ons nog veel meer door van wat JHWH tegen hem gezegd heeft. En wij hebben met ons allen toen geantwoord: ‘We zullen alles doen zoals JHWH heeft gezegd.’ Mozes schreef JHWH’s woorden op. Er werd een altaar gebouwd, er werden stieren geofferd. Het bloed van de stieren werd over het altaar en over ons gesprenkeld. Dat bloed is als teken dat JHWH zich met ons heeft verbonden en dat wij ons aan JHWH verbinden. Van nu af aan hoort JHWH bij ons volk en horen wij bij JHWH. Daarna is Mozes weer de berg opgegaan, samen met Jozua. Bovenop de berg was een verterend vuur. Mozes verdween in de wolk rondom het vuur en sprak er met JHWH.

~~~~~

Nog steeds bij Horeb

Lief dagboek,

Wachten, wachten, wachten. Nog steeds geen teken van Mozes. Hij is nu al meer dan een maand boven. We zijn bezorgd. Er zal toch niets met hem gebeurd zijn? Niemand durft de berg op om te gaan kijken. Het vuur en de rook zijn daar nog steeds.

~~~~~

Horeb

Lief dagboek,

Mozes is terug, maar ondertussen is er van alles gebeurd.

Omdat Mozes zo lang wegbleef, waren de meesten van ons ervan overtuigd geraakt dat hij omgekomen was op de berg. Dus werd er bij Aäron op aangedrongen dat er een beeld gemaakt zou worden, zodat we dat als symbool voor JHWH bij ons zouden kunnen dragen op onze verdere reis. Er werden gouden en zilveren sieraden ingezameld en die werden omgesmeed tot een beeldje van een stier. De volgende dag werd er gefeest ter ere van het beeld van JHWH. Ik kon niet meedoen. Ik had het gevoel dat het fout zat, want JHWH had toch gezegd dat we geen beelden mochten maken van zilver of goud en dat we die niet mochten aanbidden. Er waren nog een paar mensen die niet meededen, maar degenen die wel meededen waren in de meerderheid. Bijna iedereen was dronken van het feesten. Ik heb er nog ruzie over gemaakt met Aäron, maar die bleef volhouden dat als hij dit niet had gedaan, hij dan gelyncht zou zijn. Hij had geprobeerd om dan toch de naam van JHWH te verbinden aan het beeld van de stier om te voorkomen dat ze een andere god zouden aanbidden.

Mozes kwam na veertig dagen van de berg af met twee stenen platen, die door JHWH Zelf beschreven waren. Toen hij zag dat we feestten rond het gouden stiertje, werd hij witheet en sloeg de platen tegen de grond in gruzelementen. Hij riep Aäron ter verantwoording. Die miespelde wat om zich eruit te redden. Toen riep Mozes dat wie vóór JHWH waren, zich naast hem moesten voegen. De men-

sen van mijn stam, de Levieten, gingen bij Mozes staan, ook degenen die wel meegefeest hadden. Ze zeiden dat ze in wezen toch JHWH hadden aanbeden tijdens het feest en dat ze vergeten waren dat dat gouden beeld eigenlijk niet mocht. De mannen van onze stam kregen messen en zwaarden. Zij moesten lukraak in het kamp mensen doden, omdat die het stierenbeeld aanbeden hadden. Het werd één groot bloedbad, mijn maag keert zich nog om als ik er aan denk. Ik heb Saar en haar kinderen in mijn tent verstoopt. Drieduizend mensen zijn op één dag vermoord. Door mijn broers, ooms, neven, achterneven. 'In opdracht van God', zegt Mozes. Ik vraag het me af. 'Om te voorkomen dat we allemaal dood moesten', zegt Mozes. Misschien was dat beter geweest, denk ik wel. 'Maar dan zouden de Egyptenaren ons uitlachen', zegt Mozes. So what? Wat zijn we voor een volk als we elkaar gaan uitmoorden?

De volgende dag is Mozes opnieuw de berg opgegaan, met twee nieuwe stenen platen. Daar heeft JHWH opnieuw de voorschriften in gegrift. En toen Mozes beneden kwam, heeft hij met helpers kostbaarheden ingezameld. Dit keer niet voor een stierenbeeld, maar voor een huis voor JHWH. Het wordt een soort tent, die mee kan op onze reis. En een paar zeer heilige voorwerpen gaan in een gouden kist, de 'ark des verbonds.' Die mag alleen met gouden stokken gedragen worden door de priesters van onze stam. Ik heb met toch wel pijn in mijn hart afstand gedaan van de armband die ik kreeg van de moeder van Saar, en van mijn rode linnen rok. Ik had het gevoel dat het moest om goed te maken wat er met het stierenbeeld was gebeurd. Ook al had ik dan niet meegedaan, ik voel me wel mee verantwoordelijk voor wat mijn volk doet.

De stemming hier is bedrukt. Ik moet telkens denken aan vroeger, toen Aäron en ik de grote waterkruik hadden omgestoten. Kapot! Ma was woest, maar zei niks. Dat grote stille verwijt, dat als een ijzeren hand op ons drukte. We beloofden het goed te zullen maken. Pa liet ons karweitjes doen, als een soort betaling voor de nieuwe kruik. We deden ontzettend ons best. En toch leek het telkens onvoldoende: het stille verwijt bleef hangen. Tot op een avond ik vreselijk moest huilen omdat ik

gemorst had op het kleed. Ma snapte er niets van. Ik zei iets over de grote waterkruik. Daar schrok ze van, dat dat me nog zo hoog zat. Toen heeft ze Aäron erbij geroepen en gezegd dat dat van die kruik helemaal vergeven was. En we werden heel stevig geknuffeld. Vanaf dat moment was dat bedrukte gevoel weg.

Wij hebben hier ook iets kapot gemaakt met dat stierenbeeld. En nu zijn we heel erg ons best aan het doen om het weer goed te maken. Maar het is pas echt oké als JHWH het zegt.

~~~~~

Chaserot

Lief dagboek,

63

We zijn afgebogen naar het Noorden. Het is hier rotsachtig, het lopen gaat moeizaam. Mozes gaat me steeds meer op de zenuwen werken. Hij had toch zijn werk gedelegeerd? Nou mooi niet! Hij trekt ondertussen weer alles naar zich toe. Hij laat zich er op voorstaan dat hij alleen met JHWH kan praten en dat belangrijke beslissingen dus altijd aan hem voorgelegd moeten worden. Elke dag verdwijnt hij voor een paar uur de tent in en dan komt hij weer naar buiten met zo'n blik... Ik weet niet hoe je het zeggen moet, het heeft iets alsof hij al jaren gebalsemd is maar dan levend. Iets mierzoets. Heilig noemt hij het. Als je vraagt: wat gebeurt er nou daarbinnen, dan zegt hij alleen dat hij met JHWH praat. Hij wil niet vertellen hoe dat in zijn werk gaat. Heeft JHWH een stem zoals de mensen, of als onweer, zoals we destijds op de Horeb hoorden, of wat? Kan hij God zien? En is het echt heen en weer praten zoals wij mensen met elkaar kunnen doen, of is het anders? En waarom praat JHWH alleen met hem en niet met anderen? Hoe moet dat als Mozes er niet meer is? En hoe kunnen wij controleren dat Mozes netjes doorgeeft wat JHWH zegt? Wie weet verzint hij af en toe zelf wel iets er tussendoor? Of zegt hij iets dat hemzelf beter uitkomt? Niemand kan het controleren, we zijn compleet afhankelijk van Mozes.

Ik heb hem de vraag voorgelegd of hij JHWH wil vragen of het goed is dat hij zelf met een Kusitische getrouwd is. Want in de wetten staat toch dat we ons niet mogen mengen met andere volken, omdat

we dan hun goden gaan dienen. Dus eigenlijk moet Mozes van Zippora af. Maar Mozes zegt: 'Dat is iets tussen JHWH en mij.' Zo maakt hij zich er weer mooi vanaf. Hij staat boven de wet zeker? En waarom heeft hij destijds Eliézer en Gersom niet laten besnijden? Volgens mij had dat er alles mee te maken dat hij ook andere goden dient, die besnijdenis verbieden.

Ik weet, ik moet me er niet zo druk over maken. Maar ik kan het niet helpen. Die man werkt me op de zenuwen, steeds meer en meer, met zijn vrome praat. En dan ondertussen zuchten dat hij het zo druk heeft en dat de verantwoordelijkheden zo zwaar op hem drukken. Man, man, man! Een paar uur in een tent zitten, moeilijk hoor. En wij maar eten maken, van het weinige dat hier in die vervloekte woestijn te vinden is. En wonden verzorgen. En kinderen zoet houden. En tenten repareren. En...

~~~~~

64

Lief dagboek,

Hier zit ik dan. Voor een miserabel tentje van oude lappen. Met een kruik water en wat brood. Met alleen de stilte om me heen en de zinderende hitte.

Een week later

Maar laat ik eerst vertellen wat er is gebeurd.

Samen met Aäron ben ik bij Mozes geweest en heb hem nogmaals verteld wat me dwars zat. Over zijn gezeur, over het moe zijn, maar het niet willen delegeren van taken. Ik heb gezegd: wat JHWH aan jou kan vertellen, kan hij mij ook vertellen, of Aäron. We zijn toch broer en zus? Ben ik niet voor veel vrouwen de raadgeefster? Hoeveel te meer zal mijn raad waard zijn, als ik me daarin bevestigd weet door JHWH of als ik in moeilijke gevallen kan overleggen in de tent.

Mozes werd witheet, maar zette gauw zijn droevige ogen op. Die ogen van 'Je doet niet mij pijn, maar God', die ogen die me nog meer irriteren dan dat gezocht van hem. Hij verdween direct weer in de tent en kwam even later naar buiten om ons, Aäron en mij, naar binnen te duwen. Het was daar

schemerdonker, ik kon eerst niks zien, doordat ik zo uit het felle zonlicht in zo'n donkere tent kwam. Het rook er raar, naar wierook en stof. Mozes knielde en zei: 'Zegt u het hen zelf maar.' En toen kwam er een stem uit de nok van de tent, leek het wel. En dan leek het weer uit de wanden te komen. Het was eigenlijk geen stem, meer een 'weten dat er gesproken wordt'. Iets dat net zo goed buiten je als binnen je kan zijn, omdat je niet weet waar het vandaan komt en wat je niet kan pakken. Even dacht ik: 'Ik word gek!' En ik voelde ook Aäron naast me verstrakken. Mijn hart bonkte in mijn keel, het zweet brak me uit. Dit was zo raar, zoiets had ik nog nooit meegemaakt. Aäron en ik vielen tegelijkertijd op onze knieën en onze hoofden drukten we tegen de grond.

En de Stem sprak en las me de les. De Stem zei dat Mozes zijn uitverkorene was en via hem alle Hebreërs, maar dat we het telkens verstieren met onze eigenzinnigheid, onze trots, onze jaloezie, ons ongeduld en egoïsme. Ook zei de Stem dat ik Mozes zou moeten respecteren, in plaats van op hem neerkijken omdat hij mijn jongere broertje is. De Stem was boos dat ik Mozes en daarmee JHWH had uitgedaagd door te beginnen over Zippora en door te twijfelen aan Mozes' oprechtheid. En Aäron zou ik hebben meegesleurd in mijn verdachtmakingen. Als straf werd ik melaats. Eerst merkte ik dat nog niet, al kreeg ik wel erge jeuk. Maar ik durfde niet te krabben. Pas toen ik buitenkwam, zag ik dat mijn hele huid met witte blazen bedekt was. Melaats! Verschrikt deinsden de mensen achteruit. Zelfs Aäron wou me niet meer aanraken. Ik wilde naar Saar, maar dat werd me verboden. Ik moest linea recta het kamp uit. Aärons vrouw, Eliseba, bracht me wat spullen achterna, waaronder dit dagboek en lappen waarmee ik een tent voor mezelf kon maken. En ze gaf me wat eten en een zak drinken. Ze vertelde dat Aäron en Mozes direct weer teruggegaan zijn, de tent in, om JHWH te smeken genadig voor mij te zijn. Leuk hoor van Mozes, eerst zorgen dat ik de ziekte krijg en dan vragen of het over mag gaan. En waarom krijgt Aäron die ziekte niet? Ik heb het ter sprake gebracht, maar hij was toch volwassen genoeg om zijn eigen keuze te maken? Maar nee, net als bij Adam en Eva, krijgt de vrouw weer de schuld. Ik heb er flink de pest in. En jeuken dat het doet! Maar als ik krab, doet het zo venijnig zeer, dat wil ik ook weer niet. Hoewel je van de jeuk het krabben haast niet kunt laten.

Dag 2

Vannacht heb ik bijna niet geslapen, gek word ik van die jeuk. Vanmorgen is Eliseba weer geweest, met eten. Ze bracht de groeten over van Saar. Saar durft niet te komen, haar man verbiedt het haar. Van je vriendin moet je het maar hebben. Verder vertelde Eliseba dat het gebed van Mozes en Aäron verhoord is. Mijn ziekte zal op korte termijn overgaan, maar de littekens zullen blijven, zodat ik altijd herinnerd zal worden aan mijn opstandigheid. In het kamp is besloten dat ze niet verder trekken voor ik weer genezen ben en mee kan reizen. Dat valt dan weer mee.

Dag 3

Ik heb geen gevoel meer in mijn voetzolen en ook de vingertoppen van mijn rechterhand doen niet meer mee. Ik moet nu heel erg opletten.

Telkens als ik even een stukje gelopen heb, bijvoorbeeld om mijn behoefte te doen, en terugkom, dan bekijk ik elke millimeter van mijn voetzool of er geen wondje zit. Want zodra dat er zit, kan het gaan ontsteken en voor je het weet, gaat de hele voet etteren.

Eliseba bracht een zalf, die Saar voor mij bemachtigd had. Het helpt een klein beetje tegen de jeuk. Ik kan nu 's nachts af en toe een half uurtje of zo slapen. Lang zal het niet zijn in ieder geval, want de meeste tijd ben ik wakker. Zo heb ik wel heel veel tijd om na te denken. Alleen, door die jeuk worden mijn gedachten niet vrolijker. Ik word er eigenlijk nog veel grimmiger van. Dat kan toch niet de bedoeling zijn?

Aäron stond achter me in mijn kritiek op Mozes en daarom stond hij naast me in de tent. Waarom is hij niet gestraft? Ik mag zo niet denken, ik hoor blij te zijn dat hij gezond is. Maar die jeuk, die jeuk maakt me razend op alles en iedereen. Als dit lijden louterend moet zijn, blijft van mij alleen een bijtend zuur over.

Dag 4

Ik zou wel tegen JHWH willen praten, maar ik weet dat dat niet mag, omdat ik nu onrein ben. Hoe cynisch: die straf, die maakt me nog afhankelijker van Mozes. Dat was precies wat ik niet wilde. Zou het de bedoeling zijn dat ik Mozes mijn excuus aanbied?

Ik zou met iemand willen praten. Dat alleen tobben is niet goed in deze omstandigheden. Zelfs Eliseba komt maar heel even. Zij is bang, dat als ze te lang blijft, zij ook melaats wordt. Of zou ze vluchten voor mijn bittere woorden?

Dag 5

Ik heb vannacht gedroomd dat Saar hier was. Ze legde de deken over me heen en aaide me over mijn hoofd. Toen was ze weer verdwenen. Ik heb gehuild. Ik voel me zo God-verlaten hier in deze tent, ver van allen die me lief zijn.

Rein of onrein, vanmorgen ben ik gaan bidden. Ik dacht: als ik niet zou mogen bidden als onreine, dan is JHWH wel zo verstandig om zijn oren dicht te doen. Ik heb gevraagd om vergeving voor mijn gestook naar Mozes. En om me te helpen wat minder snel te oordelen. Geen antwoord. Toch de oren dicht zeker.

Dag 6

Vannacht weer gedroomd. Dit keer niemand te zien, maar een vrouwenstem die zei: 'Ik heb je verdriet gehoord. Nog twee dagen en dan zullen je zweren verdwijnen. Ga dan terug naar het kamp en maak iets lekkers voor Mozes, mijn dienaar. Als hij gegeten heeft, vraag hem dan of hij je wil vergeven. Als hij dat doet, zal ik ook niet haatdragend meer zijn. Je zult weer raadgeefster onder de vrouwen zijn en vertrouwenspersoon van de kinderen. Je zult milder zijn dan voorheen'.

Vanmorgen voelde ik me heel even gelukkig. De Stem - was het JHWH die sprak? - klonk nog na in mijn hoofd. Daarna begon de jeuk weer en was de dag als alle dagen hiervoor. Behalve dan dat Saar

tegen de avond kwam! Ze had het verbod van Samma genegeerd en tegen hem gezegd: 'Als het je niet bevalt, dan bevalt het je maar niet, ik ga!' Zo ken ik Saar weer, dat wil zeggen: dat is de Saar zoals ik haar heel vroeger kende, voor ze trouwde. Ze kon niet lang blijven: de nachten zijn hier niet veilig. Maar ze heeft lieve dingen gezegd en me moed ingesproken. En ik kreeg zelfs een zoen voor ze wegging. Die durft!

Dag 7

De laatste dag, morgen zou het over moeten zijn, volgens de Stem. Minder is het nog niet. Ik doe mijn best het te blijven geloven. Ik heb al besloten wat ik voor Mozes ga klaarmaken als ik weer in het kamp ben. Ik heb hier alle tijd om cactusvijgen en kreeftjes te verzamelen. Excuses aanbieden vind ik nog het moeilijkste. Ik ben niet zo'n type dat nederig doet. Het voelt als een afgang. Het is een afgang. Maar het is een afgang voor mezelf als ik niet sterk genoeg ben om excuses aan te bieden. Dat houd ik mezelf tenminste voor. Ik hoop dat Mozes niet te moeilijk doet. Ik heb in deze week wel wat geleerd: mijn probleem is dat ik teveel naar anderen kijk. Tot nu toe hield ik me vaak bezig met de vraag: waarom zou die ander meer zijn dan ik? Misschien moet ik mij in plaats daarvan afvragen: ben ik er voor de ander? En dan me niet in de war laten brengen door de status van die ander of dat hij of zij misschien vervelend doet. Ieder mens heeft wel gebreken, daar zou ik toch ondertussen doorheen moeten kunnen kijken. Als JHWH zegt dat Zij er is voor ons, ondanks alles, dan moet ik zelf niet zo moeilijk doen.

~~~~~

Paran

Lief dagboek,

Het is al weer drie maanden geleden dat ik terug mocht naar de anderen. Door alle drukte kwam het er niet van om te schrijven. Zo gaat dat met dagboeken, die zijn er voor je in moeilijke tijden en als het goed gaat, vergeet je ze. Net als goede vriendinnen waar je beter mee om zou moeten gaan.

Alleen is een dagboek maar papier, dus die maakt het niet uit. Mozes vond het eten lekker en heeft mijn excuses zonder gezeur aanvaard. Hij zei zelfs dat ook hij wel eens aanloopt tegen zijn eigen trots en koppigheid. En dat het dienen van JHWH bepaald geen erebaantje is dat je zou begeren. Ik ben niet in discussie gegaan. Dat is alvast een begin. We zijn van Chasarot vertrokken en zitten nu in de woestijn Paran, vlakbij het land dat JHWH ons beloofd heeft.

Die Stem die zei dat ik milder zou zijn dan vroeger, die heeft gelijk. Ik moet wel: zodra ik me opwind, gaan mijn littekens jeuken. Dus probeer ik zoveel mogelijk de dingen te bezien alsof ze in wezen mezelf niet aangaan. Als dat me te moeilijk wordt, als ik teveel betrokken raak, vraag ik om een wachttijd. Zo kan ik de dingen laten bezinken, Mozes om raad vragen of in gebed JHWH vragen wat er van mij verwacht wordt. Meestal is dat voldoende. Ik heb steeds minder het gevoel, dat ik moet bewijzen iemand te zijn.

~~~~~

Woestijn Sin, bij Kades

Lief dagboek,

Er zijn jaren voorbijgegaan. Dit is de laatste keer dat ik schrijf. Ik heb van JHWH een droom gekregen, die me duidelijk maakte dat ik niet lang meer leef. Los van die droom had ik zelf ook die conclusie wel kunnen trekken, want mijn lijf wil niet meer. Ik ben afscheid aan het nemen van allen die me lief zijn. Ik kijk terug op een ingewikkeld leven. Saar heeft al die jaren daarin een grote rol gespeeld. Soms een pijnlijke, vaak een goede. Het afscheid van haar blijf ik maar uitstellen. Dat is niet verstandig van me, straks is het misschien te laat.

Vorige week kwam Rebecca met haar dochter Mirjam bij me langs. Ik vertelde over de tijd dat Saar en ik jong waren. Rebecca vertelde Mirjam dat ik haar nog over de bodem van de zee had gedragen, toen we vluchtten voor het leger van de Egyptenaren. En ze zei, en dat ontroerde me: 'En deze Mirjam heeft daarna steeds weer mensen vooruit geholpen. Mensen, vooral vrouwen en kinderen, gingen

naar Mirjam om raad. Of om te huilen als ze verdrietig waren. En dan was Mirjam er voor ze. Zo is ze als een moeder voor mij en voor meer dan honderd mensen.'

Ik moest denken aan die droom, lang geleden, in de nacht voor de oversteek over de bodem van de Rietzee.

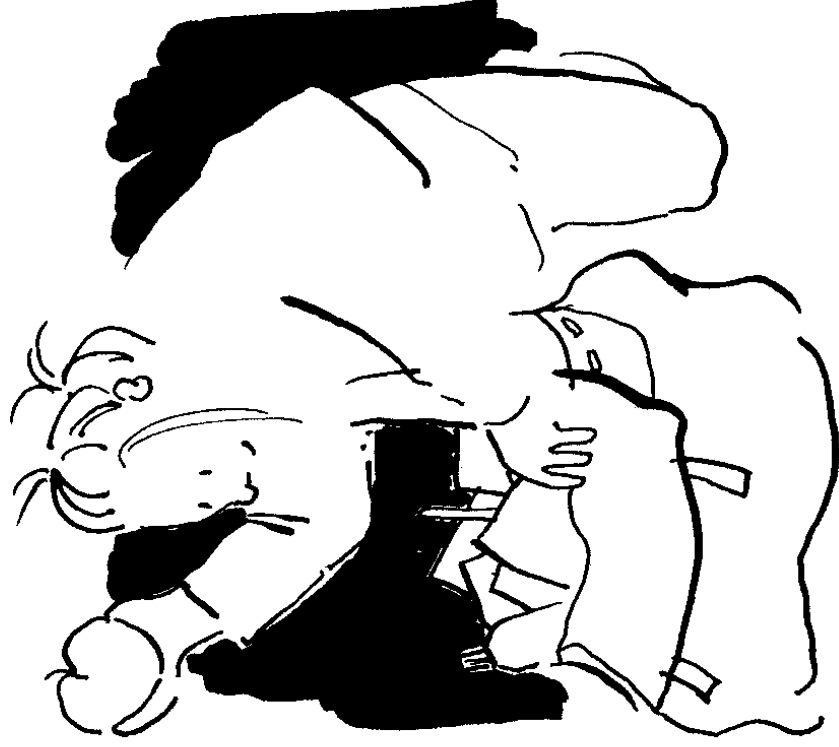
Rebecca vroeg nog naar het waarom dat ik me niet meer kwaad maakte. Ik heb wat uitgelegd over de littekens. En gezegd dat het goed is om je kwaad te maken om onrecht, maar dat dat bij mij altijd vertroebeld werd door onzuivere dingen. Dan liet ik mezelf erop voorstaan, dat ik de rechtvaardigste zou zijn. Dus is het voor mij beter om niet kwaad te zijn. Misschien dat een ander daar beter mee om kan gaan. Ik hoop het, want er is nog veel recht te zetten.

Ik vind het wel jammer dat ik het beloofde land niet meer te zien krijg. En ik weet - vraag me niet hoe - dat ook Mozes er niet zal binnentrekken. Hoe lang zwerven we nou al niet rond? Wie toen kind was, is nu oma. En zovelen zijn begraven, ergens in het zand. Onvindbaar. Ook ik zal straks niet meer teruggevonden worden. En mijn dagboeken gaan met mij mee het graf in.

Wat zal er zijn na de dood? Is er een volgend leven, zoals de Egyptenaren zeggen?

**Wachten we
tot we geroepen
worden om weer op te
staan voor een heel nieuw
bestaan?**

**Ach, wie zal het zeggen.
We zullen het wel zien.**

Hanna, in het dagboek van Mirjam staat vaak het woord van die gekke letters JHWH. Wat is dat?

Zeer edel, welgestreng, hooggeboren, ...woorden schieten ons - figuurlijk - tekort om duidelijk te maken hoeveel achting wij voor iemand hebben. Joden vinden dat woorden voor God 'letterlijk' te kort schieten. Daarom dit tetragram (vierletterwoord) JHWH, de naam van God die iedereen ziet staan maar niemand uitspreekt.

Soms hoor je mensen wel eens JaHWeH zeggen, ook Jehova is hiervan afgeleid.

Maar uitspreken doen joden JHWH nooit:

'De Eeuwige, geprezen zij zijn naam', zegt men vaak.

Er is soms een felle discussie over de Godsnaam bij een nieuwe bijbelvertaling. Heer of Heere is door de (mannelijke) geschiedenis bepaald en doet de moederlijke kant van God tekort, vinden velen.

Ik lees altijd 'de Aanwezige' als ik Heer zie staan, maar je mag gerust zelf een andere benaming kiezen, een naam die aangeeft wie God voor jou is.

NUMERI

betekent getallen. En echt waar, de getallen vliegen je in dit boek om de oren. Met hoeveel ze waren en in hoeveel families ze verdeeld werden, het houdt niet op.

LEVITICUS

is het boek van de priesters. Hier worden de tien woorden van de wet uitgewerkt tot een complete godsdienst met allerlei voorschriften. Over wat heilig is en wat niet. Over wat je van God wel mag en wat niet.

DEUTERONOMIUM

Het laatste van de vijf boeken van de Thora betekent tweede wet. Nog één keer is alles hier op een rijtje gezet. Want je kunt al je verhalen en regels wel van moeder op dochter doorgeven, maar vroeg of laat komt er discussie over of erger. Daarom hebben de hoge heren het eeuwen later allemaal nog eens integraal opgeschreven.

JOZUA

Jozua nam het estafettestukje over van de grote leider Mozes. Of de moed hem in de schoenen zonk, toen hij de steden aan de overkant van de rivier de Jordaan zag, vertelt het verhaal niet. Wel wordt Jozua bij de intocht ingepeperd om vooral moedig te zijn en sterk. Maar ga er maar aan staan om een volk, dat veertig jaar in de woestijn als nomaden zand heeft gehapt, te laten settelen als stadsbewoners.

73

Ik zou niet graag in zijn schoenen hebben gestaan. Maar goed, Jozua trekt het droomland binnen en niet zonder slag of stoot. De autochtone bewoners laten zich niet zomaar uit hun steden verdrijven door die barbaren uit de woestijn. Maar uiteindelijk leggen ze allemaal het loodje. Vooral de slag bij Jericho is wereldberoemd geworden. Zeven dagen lang stampte het volk rond de stadsmuur en geloof het of niet, de muren vielen als een kaartenhuis in elkaar.

Jozua is het verhaal van **land veroveren** en landjes verdelen.

RICHTEREN

In dit boek gaat het met het volk op en af. Dan weer vrede, dan weer oorlog. Je zou toch denken dat het nou eens een keertje op z´n pootjes terecht zou komen. Het land is veroverd, het land is verdeeld, wat wil je nog meer!

Maar elke keer weer heb je het gedonder in de glazen. Ze gaan andere goden dienen, waar de Eeuwige natuurlijk niet blij mee is. Ze houden zich niet aan hun beloftes. Ze vergeten de regels voor het goede leven... En wat krijg je dan? Oorlog. In de verhalen die je hier vindt, lees je over richters, bijzondere mannen en vrouwen die het zaakje weer op het rechte pad weten te brengen. Maar de rust duurt nooit langer dan een mensenleven lang is...

In de dagen van koning Salomo heerste er rust en welvaart in het land Israël. Salomo trok wijsgeren en schrijvers aan, die alle geïnteresseerd waren in de godsdienst en de geschiedenis van zijn volk. Zo gebeurde het dat hij zijn ambtenaren eropuit stuurde om de volksverhalen en de verhalen van profeten en priesters op te schrijven, die dateerden uit de tijd na Mozes en Jozua en vóór die van de grote profeet Samuël. Er deden de wildste verhalen de ronde. Zo trokken Wajjomer, een verteller en Sofer, een schrijver, op van Jeruzalem naar Hebron, zo'n 26 kilometer ten zuiden van deze stad, hoog in de bergen van Judea. In deze stad namen ze hun intrek in het huis van een weduwe. Van haar en anderen hoorden de vrienden de volgende verhalen:

LIEFDE MAAKT BLIND

Lang geleden, nog voor de dagen dat er koningen heersten over Israël, leefden in de bergen van Judea Menoah en zijn vrouw. Zij waren gelovige mensen. Dagelijks bewerkten zij hun land, molken hun geiten en lieten ze grazen op plekken niet ver van hun eenvoudige woning. Zij waren tamelijk gelukkig en verwarmden elkaar met hun liefde en toewijding. Maar ze misten één ding, of beter gezegd, ze verlangden naar een kind, dat maar niet geboren werd. Vooral Menoah was bang dat zijn vrouw onvruchtbaar was en geen kinderen kon baren. Zijn vrouw merkte hoe hij haar soms met onbegrip en wanhoop aankeek. Een kind betekende in die dagen heel veel voor arme mensen. Vurig bad zijn vrouw tot God en in opperste vervoering meende zij de stem van God te horen, die tot haar sprak en haar een kind beloofde.

Op een dag kon zijn vrouw niet langer zwijgen over haar gesprekken met God en ze vertelde hem dat ze een kind zou krijgen. Menoah keek zijn vrouw vol ongeloof aan en sprak spottend: 'Je hallucineert! Hoe kan jij nu een kind krijgen, je bent al veel te oud voor een kind.' Maar zijn vrouw bleef volhouden dat ze zwanger was en een kind zou baren, een bijzonder kind. Dit kind zou zijn leven wijden aan God

net zoals die mannen, die hun hoofdhaar niet schoren, hun baard lieten groeien en geen wijn dronken. Voor die mannen had ze altijd al enorm veel ontzag en respect gehad. Toen ze met hen sprak over haar geloof dat ze een kind zou krijgen, bleek dat deze mannen wel geloof hechtten aan haar woorden. Maar haar eigen man Menoah kon ze niet overtuigen. Pas toen hij zag hoe het kind bij haar groeide, geloofde hij. Vanaf dat moment omringde hij haar met nog meer liefde en zorg.

Toen hun kind geboren werd, noemden zij het Simson, want zeiden ze: 'Jij bent ons zonnetje.'

Simson groeide op en werd een prachtkerel. Zijn zwarte haren tooiden zijn hoofd en zijn zwarte baard tekende zijn gezicht als van een god. Hij wist dat zolang zijn haren niet geschoren en zijn baard niet geknipt zou worden, hij zo sterk als een leeuw zou zijn. Menoah en zijn vrouw konden hun geluk niet op. Het hele dorp verheugde zich met hen over zo'n zoon. In gevechten kwam hij steeds als overwinnaar uit de bus en iedereen respecteerde hem om zijn kracht. Hij dronk niet en wanneer zijn leeftijdgenoten zich zaten te bezatten, bleef hij nuchter. De meisjes zagen deze stoere bink wel zitten, maar hij keurde hen geen blik waardig.

Op een dag trok Simson eropuit, iets wat hij steeds vaker deed. Ver van huis kwam hij aan in het land van de Filistijnen, die voortdurend de streek onveilig maakten door hun plunderingen en rooftochten. Aangekomen in een dorp zag hij een meisje, mooi en uitdagend. Als door de bliksem getroffen bleef hij staan, maar zij liep hem tegemoet en begroette hem.

Nog nooit had een vrouw hem ZO geraakt.

Na die ene ontmoeting volgden er meer en hij maakte zelfs kennis met haar vader.

Zo werd in het geheim een huwelijk bevestigd, want Simson viel ook bij haar vader in de smaak.

Een confrontatie met zijn ouders kon niet meer uitblijven. Op een dag vertelde hij hen dat hij ging trouwen met een Filistijnse vrouw. Het verdriet en de verbijstering van Me-noah en zijn vrouw waren onbeschrijfelijk. Ook nu weer lag zijn moeder nachten wakker en overdacht wat ze moest doen. Ook nu weer hoorde ze de stem van God die haar kalmeerde en overtuigde dat alles goed zou komen.

Zo werd de bruiloft van Simson met een Filistijnse vrouw gevierd, zeven dagen lang. Maar het geluk was van korte duur. Toen het feest bijna afgelopen was, verraadde zij een door Simson opgegeven raadsel, waardoor hij dertig jonge mannen ieder een stel kleren moest geven. Ontgoocheld en verraden ging Simson een dorp verderop en koelde zijn woede op dertig inwoners die hij hun kleren ontnam. In blinde drift verliet hij zijn vrouw, die werd uitgehuwelijkt aan een ander.

Simson trok zich terug in de bergen van Judea en leefde daar als een kluizenaar. De Filistijnen reageerden hun woede af op Simsons geboortestreek. Daarom besloten zijn dorpsgenoten hem te zoeken. Eenmaal gevonden leverden zij hem over aan de Filistijnen. Die eisten zijn leven om wat hij hen had aangedaan. Opnieuw zaaide hij dood en verderf en doodde meer Filistijnen dan men kon tellen. Sindsdien leefde hij als een rustige man bij zijn ouders en zorgde hij twintig jaar voor rust. De dorpsgenoten droegen hem weer op handen, zoals voorheen. Maar Simson was een gebroken man en zijn rust was een schijnbare rust. In zijn hart verlangde hij nog steeds naar zijn eerste grote liefde.

**Na
twintig
jaar ont-
moette hij op een
dag een vrouw,
zoals hij nog nooit
had gezien.**

Na twintig jaar ontmoette hij op een dag een vrouw, zoals hij nog nooit had gezien. Ze heette Delila, was een Filistijnse en herinnerde hem aan zijn bruid. Ook deze vrouw ging in op zijn avances, tot grote ergernis van zijn dorpsgenoten. Zijn ouders waren inmiddels gestorven en Simson leefde alleen. Simsons liefde voor Delila was een blinde liefde. Hij gaf haar in alles haar zin. Hij had geen notie van haar verraderlijke natuur, want eigenlijk was zij niemand minder dan een spion van zijn vijand: de Filistijnen. Die waren in niets anders geïnteresseerd dan in zijn ondergang. Hij had immers velen van hen gedood. In het geheim hadden ze Delila opgedragen erachter te komen, waar zijn kracht lag. Wanneer ze daar achter zou komen, zouden ze haar goed belonen. Delila was een vrouw, die zich bewoog in de hoogste kringen van haar volk, verzot op goud en juwelen. Ze wist hoe ze mannen kon verleiden. Haar liefdesspel met Simson was in feite één grote komedie. Ze was in niets anders geïnteresseerd dan in het geheim van zijn kracht. Na herhaaldelijk aandringen vertelde hij waar zijn kracht lag: in zijn haar.

Op een dag organiseerde zij voor de zoveelste keer een ontmoeting met de vorsten van haar volk en verraadde zij Simsons geheim. Direct troffen ze maatregelen om hem te arresteren. In die nacht bedreven Simson en Delila de lief-

de. Simson was gelukkiger dan ooit. Zij vertelde hem keer op keer hoezeer ze hem beminde, omdat hij haar had vertrouwd door zijn geheim te onthullen. Hij beseftte niet dat hij de belofte aan zijn ouders gedaan, had verbroken. Zijn liefde maakte hem totaal blind. Hij liet zich zelfs verleiden om met haar een glas wijn te drinken op hun aanstaande huwelijk. In diezelfde nacht werd hij gearresteerd en namen de Filistijnen wraak. Ze verrasten hem in zijn slaap. Zij schoren zijn hoofd kaal, knipten zijn baard en bonden hem vast met sterke touwen. Toen Delila hem wakker maakte en quasi verschrikt riep, zoals zij zo vaak had geroepen: 'Simson, de Filistijnen zijn er!' werd hij beetgepakt en weggevoerd. Ze staken zijn ogen uit, want de blik die daaruit sprak konden noch Delila, noch de Filistijnen verdragen. De Filistijnen doodden hem niet. Ze vernederden en tergendden hem tot het uiterste. Ze voerden hem mee naar één van hun onderaardse kerkers. Ze ontteden hem van zijn kleren en bespotten hem om zijn naaktheid. Kaal en blind stond hij daar, temidden van zijn belagers. 'Is dat nu de koning van Juda?' bralden ze. Ze sloegen hem met gesels en toen ze hem eindelijk met rust lieten, vertrouwden ze hem toe aan beulen, die hem dag en nacht lieten zwoegen. Met de maanden groeiden zijn haren en herwon hij zijn kracht. In die donkere kerker bad hij tot God en vond hij God. Op een dag werd hij beetgepakt en naar buiten

gevoerd. De Filistijnen hadden hun woede nog steeds niet bekoeld en zonnen steeds weer op vernedering en wraak. Deze man moest echt worden doodgemarteld en mocht voorlopig nog niet sterven. Ze vierden feest ter ere van hun god en zo toonden zij hem, aan de hand van een dwerg, als een soort circusattractie aan heel het volk. Zo stond hij daar, blind en verdoofd door het gejoel en geschreeuw van de godvereerders, sidderend van woede. Als een lam dat geslacht moest worden, bleef hij staan, stom en zonder woorden. In de totale ontredde smeeke hij God hem te wreken. Zachtjes vroeg hij de dwerg hem naar de zuilen te leiden voor houvast. De dwerg speelde het spel mee en leidde hem rond, alsof hij een of andere beer was, totdat ze de zuilen bereikten. Daaraan klampte hij zich vast. Hij hief smekend zijn hoofd omhoog met zijn nietsziende ogen en smeekte God om wraak. De mensen riepen spottend: 'Laat jouw God je maar redden, als Hij dat kan.' En God verhoorde hem. Met een uiterste krachtsinspanning boog hij de zuilen. Het gejoel van de mensen verstomde. Iedereen keek verschrikt om zich heen. Ze voelden de aarde onder zich bewegen en zagen hoe het dak van de tempel langzaam verschoof. Delila, die naast een van de Filistijnse vorsten zat, verbleekte. De lach om haar mond verkrampte tot een grimas. Haar handen grepen sidderend naar haar sieraden en haar vuurrode lippen versmalden tot een smalle streep.

Iedereen raakte in beweging en binnen de kortst mogelijke tijd was de paniek compleet. Van heinde en ver waren ze gekomen om de vijand van hun volk te zien en te bespotten. De tempel was te vol en ook op het dak zaten de mensen dicht opeen. Toen zagen ze Simson in al zijn kracht. Als een leeuw brulde hij.

Zijn gebrul doorkliefde de lucht en tot ieders verbijstering stortte het dak in.

Het eerst werden de vorsten getroffen, die zich onder het dak feestelijk hadden geïnstalleerd, met Delila aan hun zijde. Ze schreeuwde als een heks die verbrand werd en iedereen hoorde hoe ze Simson vervloekte. Maar ook Simson werd verpletterd onder het omlaagvallende dak. De chaos was compleet. Velen stierven met hem, slechts weinigen wisten te ontkomen. Zo doodde hij meer Filistijnen dan hij in zijn leven gedood had.

De andere dag kwamen zijn dorpsgenoten, die van de ramp op de hoogte waren gesteld. Zij vonden het lijk van Simson, namen het mee en begroeven het in het graf van zijn ouders. Hun verdriet was groot: ze hadden een vriend verloren, die hen jaren lang had beschermd. Dat liefde deze man kon verblinden, hadden ze niet kunnen geloven.

DE BASTAARD

In diezelfde tijd spanden vele volken samen tegen Israël. Hoewel de mensen van Israël hun uiterste best deden om bij hen in de gunst te komen door deel te nemen aan hun religieuze feesten en godverering, werden zij voortdurend gediscrimineerd. In feite voelden zij zich meer en meer ongewenste vreemdelingen in het land, dat ooit het bezit was van hun voorouders.

Op een dag werden zij het zat. Zij begonnen vertwijfeld naar een leidersfiguur te zoeken, die het verzet kon organiseren en het op durfde te nemen tegen hun onderdrukkers. De religieuze leiders drongen er bij hen op aan offers te brengen aan de God van Abraham en Mozes en boete te doen, maar niets hielp. 'Kennen jullie nu werkelijk niemand, die ons kan leiden?' vroeg iemand midden in de vergadering. Het was even stil. Toen stond er iemand op, die zei: 'Ik ken wel iemand, maar het is een bastaard, een zoon van een hoer en hij is door zijn familie verstoten. Zijn stiefmoeder en halfbroers hebben hem na veel trammelant weggestuurd. Hij woont ergens in het noorden. Ik kan jullie verzekeren dat deze man dapper is en de gave heeft om mensen te leiden. Hij heet Jefta en is een zoon van Gilead.' Na deze woorden besloot de vergadering, waaraan ook de halfbroers van Jefta deelnamen, een delegatie te sturen naar

het noorden, waar Jefta woonde. De vergadering wees de halfbroers aan om hem te vragen hun leider te worden. Na enig protest van de halfbroers, die bang waren voor Jefta's wraak, aanvaardden zij de opdracht. Na een paar dagen kwamen zij aan in het land waar hij woonde met zijn vrouw en enige dochter. Toen zijn halfbroers het verzoek van de vergadering overbrachten, protesteerde Jefta heftig. Hij verweet hen hoe zij hem uit hun familie hadden versto-ten, omdat hij geen zoon was van hun moeder, maar van een hoer. Zijn ene halfbroer, de oudste zoon van zijn vader, toonde spijt en berouw en vroeg hem de militaire leiding te nemen over zijn volk. En zo gebeurde het.

Jefta probeerde eerst een diplomatieke oplossing te vinden in het conflict met de Ammonieten. Toen dat niet lukte, trok hij tegen hen ten strijde. Maar voordat hij zijn leger het bevel gaf tot de aanval, bad hij tot God en smeekte Hem zijn zegen. Uit angst dat hij de strijd niet zou winnen deed hij een belofte. Hij beloofde God dat hij de eerste die hij zou tegenkomen na de strijd, aan Hem zou offeren. God schonk hem de overwinning. Vermoeid, maar zeer vol-daan, trok hij huiswaarts. Al van ver zag hij hoe zijn dochter hem tegemoet snelde, om hem als eerste te begroeten. Zij was zijn enig kind, buiten haar had hij geen zonen en doch-ters. Toen hij zag wie hem als eerste tegemoet snelde om hem te begroeten, verstrakte zijn gezicht. Verward bleef hij

staan. Zijn vrienden vroegen zich verbaasd af waarom hij zijn dochter niet tegemoet liep. 'Jefta, je dochter. Wat een prachtvrouw is ze geworden!' riepen ze verrukt. Maar om Jeftha's lippen speelde geen glimlach. 'Mijn dochter, mijn liefste dochter', stamelde hij. 'Waarom jij? O God, waarom zij?' Zijn vrienden keken hem verbaasd aan. 'Ben je niet blij? Man, loop haar tegemoet.' Maar Jeftha kon geen stap meer verzetten. Als verlamd zakte hij door zijn knieën en viel neer alsof hij dodelijk was getroffen. Langzaam drong het tot hem door wat voor een dwaze belofte hij aan God had gedaan. Ook besepte hij dat hij zijn woord moest houden. Hij stond op en scheurde zijn klederen en huilde. Snikkend drukte hij zijn kind aan zijn hart en vertelde wat hij God beloofd had. Ook zijn dochter huilde en ondanks haar grote verdriet troostte ze haar vader en maakte zij hem geen verwijten. Ze verlangde slechts één ding: dat hij haar twee maanden uitstel zou geven om met haar vriendinnen haar verschrikkelijke lot te betreuren. Ze zou als maagd sterven en nooit het geluk kennen een man te beminnen. Haar vader stemde in met haar verzoek en ze trok zich twee maanden terug in de bergen, met haar vriendinnen. Toen zij na twee maanden terugkeerde, voltrok Jeftha aan haar zijn belofte en hij offerde haar voor God, voor het oog van al zijn familie en vrienden. Allen huilden en wierpen zich ter aarde toen het vuur haar lichaam verbrandde. De

rook steeg op naar de hemel en ze waakten bij het altaar tot de laatste gloed was verdwenen. Het offer bracht geen vrede en verzoening. Jeftha werd kort daarop geconfronteerd met jaloerse mannen van zijn volk. Zij verweten hem dat hij hen niet had opgeroepen tot de strijd en hen dus ook niet had laten delen in de overwinning. Zij dreigden zijn huis in brand te steken, maar Jeftha liet zich niet intimideren. Hij mobiliseerde zijn broers, de zonen van Gilead, en trok ten strijde tegen hen. In hun wanhoop zochten zij her en der een goed onderkomen, maar hun accent verried hen. Zij konden het woord 'sjibbolet' niet goed uitspreken en zeiden 'skibbolet', en dat kostte hen de kop.

**Na
deze
afschuwelijke
broedermoord, de
annalen spreken van
42.000 slachtoffers, heerste
er zes jaren vrede in het
land. Jeftha stierf en werd
begraven ergens in Gilead.**

DE MOED VAN JAËL

Het waren barre tijden, niemand voelde zich veilig. Mensen liepen schichtig rond en vermeden de hoofdwegen van het land. Israël werd aan alle kanten bedreigd en in het nauw gedreven.

Tevergeefs probeerde Barak, de dapperste onder hen, de mannen op te roepen tot verzet. Niets mocht baten.

Meestal bemoeiden de vrouwen zich niet met de strijd. Dat was een mannenaangelegenheid. Trouwens, ze hadden sowieso een beperkte taak. Als vrouw was je maagd, moeder of hoer en zo af en toe liep er een profetes rond of een waarzegster. Deze laatste genoten niet de sympathie van de profeten, omdat een profetie altijd door mannen werd uitgesproken en waarzeggerij verboden was in de wetten van Mozes. De toekomst lag in Gods handen en niemand kan weten wat de toekomst zal brengen, zelfs geen profet. Maar ook de profeten kregen geen vat op de mensen met hun preken en oproepen tot de aanbidding van de ene God, de God van Abraham, Izaak en Jacob.

In die dagen was er een vrouw, Debora was haar naam. Zij stond bekend als de vrouw van Lappidot, die meer dan de profeten, de aandacht trok van de mensen. Zij zat dagelijks onder een palmboom, iets ten noorden van wat nu Jeruzalem heet. Haar woorden troffen de mensen en raakten hen

tot diep in het hart. Als geen ander wist zij de mensen moed in te spreken en geloof te geven in een beter lot.

Velen vroegen haar om raad en zij werd geprezen om haar wijsheid. Haar roem ging door alle stammen van Israël. Het bijzondere was dat zij balladen zong, waarin zij sprak over de ellende van haar volk en deze hartverscheurend aan de kaak stelde. Steeds weer kwam het refrein: de vijanden van God zullen verslagen worden, maar degene, die Hem liefhebben zullen stralen als de zon. Haar gezang trok de mensen. Maar er gebeurde niets. De vijanden gingen maar door met hun onderdrukking en hadden zelfs ijzere strijdswagens, iets wat zeer veel angst inboezemde. Zelfs Barak, de dapperste van alle Israëlieten, wist niet hoe hij deze vijand te lijf moest gaan.

Op een dag riep Debora Barak bij zich. Meer dan voorheen, sprak zij bijna bevelend nu eindelijk eens op te trekken tegen de overste van de Kanaänieten, Sisera was zijn naam. Maar Barak wilde niet gaan zonder haar. 'Als jij meegaat, dan doe ik het.'

En zo gebeurde het.

Debora trok mee met het leger. Zij gaf hem tactische raad, allerlei aanwijzingen die Barak blindelings opvolgde. Met een groot leger trok hij op naar de berg Tabor, waar ijzeren strijdwapens niets konden uitrichten. Ze waren gemaakt voor vlak terrein en niet voor de bergen. Bovendien konden ze geen rivieren en beken oversteken, wanneer deze vol en bruisend het water lieten kolken. Daarom trok Barak zich terug in de bergen vlak bij de rivier en daagde de vijand uit tot de strijd. Deze was overmoedig en vol zelfvertrouwen. Hij had immers al jaren succes met zijn onderdrukkende acties. Zo liepen ze blindelings in de val en werden verpletterend verslagen. Maar Sisera wist te ontsnappen.

In doodsnoed zocht hij zijn toevlucht in de tent van Jaël, de vrouw van Cheber, die nog verre familie was van Mozes. Jaël deed alsof ze Sisera wilde helpen, maar ze haatte deze man en toen hij uitgeput in slaap viel, zag ze haar kans schoon zich te wreken. Ze keek gejaagd om zich heen, zoekend naar een middel, waarmee ze hem zou kunnen doden. Toen viel haar oog op de hamer en de pinnen, waarmee zij nog vroeg in de morgen haar tent had gespannen. Voorzichtig trok zij er één pin uit en sloop behoedzaam de tent binnen. Sisera was gezonken in een diepe slaap. Toen ze binnen was, draaide hij zich om en bleef ronkend liggen op zijn zij. Ze keek sidderend van angst en spanning naar zijn woeste sterke kop en sloop dichterbij. Toen ze hem niet

meer verder durfde te naderen, hief ze bevend de pin op en bracht deze naar zijn slaap. Ze wist dat ze bij de eerste aarzing, meteen moest toeslaan. In een flits ging er van alles door haar heen, maar de haat nam haar laatste aarzelingen weg. Resoluut sloeg zij de pin dwars door zijn hoofd. Het bloed spatte in het rond en vol afgrijzen zag ze hoe hij zonder enig verzet wegzonk in de dood.

Toen Barak haar tent naderde, kwam zij hem tegemoet en bracht hem in haar tent, waar Sisera lag te sterven. Toen besefte Barak wat Debora had bedoeld, toen ze zij: 'Niet een man, maar een vrouw zal alle eer krijgen.'

Sisera had een moeder, die trots was op haar zoon. Ze twijfelde geen moment aan zijn overwinning. Vol ongeduld wachtte zij op de boodschapper met een goed bericht. De vrouwen rondom haar zagen haar ongeduld en lachten geruststellend. 'Maar mevrouw, ze zullen zich wel vermaken met de vrouwen. Natuurlijk heeft hij gewonnen. Je zult eens zien wat voor een rijke buit hij mee neemt en zeker is daar iets bij voor jou. Morgen loop je weer te pronken met een prachtig halssnoer.'

Maar toen zij het slechte bericht hoorde, besefte ze dat zij niet alleen haar liefste zoon, maar alles was kwijtgeraakt. Haar verdriet was onbeschrijfelijk.

Die avond zong Debora het lied met de overwinnaars en zij prees bovenal de moed van Jaël. En zoals altijd eindigde zij haar lied met de woorden:
 'Zo zullen al jouw vijanden omkomen o God.
 Maar zij die je liefhebben,
 zullen stralen als de opkomende zon.'

DEBORA'S SONG

85 Omdat zij massaal zich wendden tot God
 met uiterlijk vertoon, volgens het hoogste gebod,
 wil ik Hem roemen en in mijn psalmen noemen,
 voor koningen en heersers, zijn Naam niet verbloemen!
 In het begin schiep Hij de hemel en de aarde.
 Hij gaf alles en een ieder zijn plek en zijn waarde.
 Bergen en rivieren, mensen en dieren,
 met Hem is het goed zijn schepping te vieren.
 Op Sinai sprak Hij machtige woorden,
 die velen voor mij dagelijks hoorden.

Refrein:
*Allen die God haten zijn in zijn macht,
 maar die Hem beminnen, ervaren zijn kracht.
 Ze zijn als de zon na een donkere nacht,
 ze groeien en bloeien in hemelse pracht'.*

In de dagen van Jaël waren de wegen verlaten
 uit angst kroop men weg in hoeken en gaten.
 Leiders ontbraken, niemand gaf het bevel.
 Toen kwam Debora, moeder van Israël!
 De mensen sloegen elkaar met godsdienst om de oren,
 maar de rust van de vijand wilde niemand verstoren.
 In mijn hart prijs ik God, nu ze staan aan mijn zij,
 die helden van Israël, die gabbers van mij.
 Armen en rijken, knechten en sjeiken,
 hoort nu mijn zang, 't zal u weldra bereiken.
 Ik zing over Hem, met heldere stem
 tezamen met allen, die geloven in Hem.
 Ik open mijn ramen en verschuif mijn gordijnen,
 en ik hoor ze zingen in straten en op pleinen.

Refrein:
*Allen die God haten zijn in zijn macht,
 maar die Hem beminnen, ervaren zijn kracht.
 Ze zijn als de zon na een donkere nacht,
 ze groeien en bloeien in hemelse pracht.*

Debora, blijf wakker! Waak met je makkers!
Blijf zingen! Wat waren we stakkers!
Barak, zoon van Abinoam, sta op!
Geef ze van katoen, geef ze op hun kop!
Zij die Hem liefhebben zullen heersen als helden.
Van ver uit het noorden tot in Efraim's velden
Allen trokken ze op, uiteraard met Barak erbij.
En ik, Debora, week geen moment van zijn zij.
Zebulon was de dapperste, wat ik toen merkte.
- Oh mijn zoon, houd vol, ga door! Veel sterkte! -
Hoe dreunden de hoeven en vochten de mannen.
Hen, die niet volgden kan ik niet bannen.
Gezegend is Jaël, op haar wil ik klinken.
Haar vijand die dorst had, gaf zij te drinken.
Hij vroeg haar water, maar zij gaf hem melk.
Zij reikte het aan in een kostbare kelk.
Met haar linkerhand pakte zij een puntige pin
en met een krachtige hamer sloeg z'ëm erin.
Zo doorboorde en smoorde zij Sisera's hoofd.
Hij stierf tussen haar voeten, stom en verdoofd.

Zijn moeder met haar frivole vriendinnen
verlustigden zich reeds op de komende dingen.
Maar waar blijft hij, jouw dappere zoon?
Verdeelt hij de buit, zijn vrouwen, zijn loon?
En voor u, mijn liefste koningin,
heeft hij vast een prachtige ring,
of een rijk geborduurd kleed.
Wie weet?

Refrein:

*Allen die God haten zijn in zijn macht,
maar die Hem beminnen, ervaren zijn kracht.
Ze zijn als de zon na een donkere nacht,
ze groeien en bloeien in hemelse pracht.*

Toen had het land **Veertig**
Jaar rust.

WIE NIET STERK IS, MOET SLIM ZIJN

In diezelfde tijd speelde zich nog iets merkwaardigs af. Het is een verhaal dat de tongen lang in beweging heeft gehouden. Ook toen werden de Israëlieten tot het uiterste op de proef gesteld.

Dit keer door een volk dat afstamde van Midian, de Midianieten. Israël deed ook weer alles wat God verboden had: ze vereerden andere goden en integreerden met de autochtone bevolking. Het was zelfs zo erg, dat veel mensen niet meer in hun dorpen durfden te wonen, maar zich verscholen in de bergen. Alles werd hen ontnomen: hun oogst werd geplunderd en hun veestapel geroofd. Dit keer was de vijand oppermachtig.

Ze waren heer en meester in het land. Op kamelen trokken ze rond, zoals ruiters op paarden, de Midianieten. Deze vijand te lijf gaan leek een onmogelijke opdracht en niemand voelde zich geroepen. Ook deze keer werd de oorzaak van de ramp gezocht in het feit dat de mensen zich niet hielden aan de geboden van God. De profeten zochten tevergeefs een man, die ze geschikt vonden voor deze taak.

Toen viel hun oog op iemand, die openlijk het gedrag van zijn vader bekritiseerde, omdat hij in zijn tuin een godsbeeld had geplaatst, waar de mensen hun offers brachten.

Deze man, Gideon, was hun laatste strohalm. Zo raakten zij met hem aan de praat en wisten hem te overtuigen van de schandelijke daad van zijn vader. Gideon begon zijn vrienden erbij te betrekken. Zo ontstond er een soort groep, die al snel de naam kreeg: Gideons bende.

Het begon allemaal met het stukslaan van een godsbeeld, dat, zoals gezegd, pontificaal was opgesteld in de tuin van zijn vader. De bewoners die op de knieën gingen voor hun godsbeeld, eisten Gideons dood.

Toen gebeurde er iets merkwaardigs. Gideon, die tot nu toe nooit zijn vader had kunnen overtuigen van zijn goddeloze daad, zag tot zijn verbazing dat zijn vader het voor hem opnam.

‘Laat God maar oordelen over mijn zoon. Maar Gideon zal jullie verlossen van onze vijanden. Wie willen jullie volgen: Baäl of Gideon?’

Na dit pleidooi voor zijn zoon ontstond er grote verwarring. Na veel getouwtrek kozen ze uiteindelijk de kant van Gideon.

Van toen af aan verzamelde Gideon een leger om zich heen.

Van heinde en ver kwamen ze om hem te steunen in de strijd. Toen Gideon al die mannen zag, nauwelijks in staat om te strijden, slecht bewapend en velen ongemotiveerd, zonk hem de moed in de schoenen.

Met Gideon trok een profeet mee, met wie hij de strategie besprak,

want met deze mannen zou hij de strijd zeker verliezen. 'We moeten een groepje selecteren van driehonderd man en met hen zullen we de vijand verrassen in het holst van de nacht. We verspreiden ons in vier groepjes rondom het kamp van de vijand en iedereen neemt fakkels en kruiken mee en een trompet. Wanneer iedereen op een afgesproken signaal zijn kruik stukslaat en zijn fakkel aansteekt en luid op de trompet blaast, zal de vijand, opgeschrikt uit zijn slaap, het hazenpad kiezen.'

'Maar hoe selecteren we?' vroeg Gideon, die wel iets zag in het plan van de profeet.

'Laat dat maar aan mij over', sprak hij geheimzinnig.

De volgende morgen liet Gideon alle mannen aantreden. Hij stelde voor, dat iedereen die de strijd niet aandurfde, naar huis mocht gaan. Zo dropen er een heleboel af. Toen de laatste uit het gezicht was verdwenen, zag hij dat er nog te veel mannen waren. 'Wel nu', sprak de profeet, 'laat ze drinken uit de beek. Degenen die neerknielen en water drinken als een hond, moet je laten gaan. Maar degenen, die het met de hand opslurpen, met hen zal je de strijd winnen.' Opnieuw keek Gideon hem vol ongeloof aan, maar hij deed zoals de profeet hem adviseerde. En toen hij het bevel gaf om te drinken, zag hij vol verbazing, dat de meesten het water dronken als een hond. Slechts driehonderd slurpten het water op met de hand. Zo gebeurde het, dat hij al de anderen naar huis zond, maar met de driehonderd het plan uitvoerde, wat hij met de profeet had besproken.

Die bewuste nacht, de maan stond als een sikkel aan de hemel, lagen de tegenstanders van Gideon te ronken in hun tenten, niets vermoedend van het plan dat gesmeed was voor hun ondergang. Gideon, met één van zijn strijders, sloop midden in de nacht naar het tentenkamp van de Midianieten en opnieuw be kroop hem de twijfel. Ze waren zo talrijk als sprinkhanen. Toen ze een tent naderden, werden ze opgeschrikt door stemmen en toen ze hun oor goed te luisteren legden, hoorden ze hoe een soldaat over zijn

droom sprak tot zijn makker, met wie hij de tent deelde. 'Ik zag een klein balletje van de berg rollen en het werd groter en groter. Toen de bal ons kamp naderde was het zo groot, dat wij er door verpletterd werden.' 'Dat moet Gideon zijn en zijn bende', sprak de ander. 'We zijn verloren!' Toen wist Gideon dat God aan zijn kant stond. Vol goede moed en stukken zelfverzekerder keerden ze terug naar de groep. Hun verslag werd met vreugde ontvangen. Gideon besefte dat nu snel moest worden gehandeld. Ze splitsten zich in vier groepjes en stelden zich op in de vier windrichtingen. Allen droegen met zich een fakkel, een kruik en een trompet. Toen iedereen het teken had gegeven, dat de juiste positie was ingenomen, gaf Gideon het sein. Hij zwaaide tweemaal met zijn fakkel en dat was voor iedereen het teken om zijn eigen fakkel te ontsteken. Het was pikdonker en de nacht lag als een zware deken over het dal, waar de vijand zich had gelegd. Ook de kamelen roken geen onraad. Het spektakel overtrof alle verwachtingen. Van alle kanten brandden de fakkels en verspreidden een onheilspellende boodschap. Meteen daarop werden de kruiken met veel kabaal kapot geslagen. En alsof dit niet genoeg was, schetterden de trompetten als op de dag van het oordeel. Met driehonderd man versloegen zij de vijand, of beter gezegd, de vijand versloeg zichzelf. Want in de warring van het lawaai en het vuur van de fakkels dachten

ze dat ze werkelijk door duizenden werden overmeesterd. In hun wanhoop en doodsangst doodden ze hun eigen strijdmakers.

Gideon en zijn bende van driehonderd achtervolgden de koningen tot diep in het gebergte, waar ze veilig dachten te zijn. Hij doodde hen eigenhandig. Maar je zult het niet willen geloven: van de buit, waaronder veel goud en zilver, maakte Gideon een godsbeeld en plaatste dat in een tempeltje. Het hele volk aanbad het, menend dat hem door deze god de overwinning was geschonken. Gideon wees het koningschap van de hand, want de profeten verkondigden dat alleen God koning was.

Gideon bracht **Veertig jaar rust,** hij leefde als een vorst,

met zeventig zonen die van hem afstamden, want hij had vele vrouwen. Hij stierf op hoge leeftijd en werd begraven in het graf van zijn vader.

RUTH

Nou geloof ik niet zo in sprookjeshuwlijken.

Maar dit is er toch echt één.

Eindelijk, zou je denken.

Want tot nu toe is het beslist geen rozengeur

en manenschijn geweest, toch?

In dit verhaal spelen twee parels van vrouwen,

sterke vrouwen, de hoofdrol.

Ze nemen het heft in eigen hand op een manier...

Ach, laat dit verhaal je het zelf maar vertellen.

90

En omdat het zo'n bloedstollend mooi verhaal is,

wordt er tot op de dag van vandaag

in Israël feest gevierd rondom Ruth.

Het boek Ruth, met zijn sprookjesachtige karakter,

is dan ook een feestrol.

Met recht, zou ik zeggen.

EEN SPROOKJESHUWELIJK IN BETHLEHEM

Miet te kort hoor. Ik moet er nog een beetje fatsoenlijk uitzien.' Orpa kijkt in de spiegel naar haar kapster. 'En misschien moet ik iets feller rood nemen dan de vorige keer.' Cynthia houdt de kleurenkaart naast Orpa's hoofd.

Orpa tuurt tussen haar wimpers door.

'Doe toch maar gewoon kastanje. Dat past het best bij mij.

O, en geef even een tijdschrift. Het geeft niet welke, want ik lees ze anders nooit.'

Orpa pakt een oud exemplaar van het stapeltje *Glamour*

Weeks en begint te bladeren, terwijl Cynthia de haarverf en handdoeken haalt. 'Voor ik mijn huis toch zo inricht!' Orpa wijst op een foto van een zitkamer met een witte vleugel en een enorme marmere open haard.

'Je moet het allemaal schoonhouden ook', knikt Cynthia terwijl ze met een half oog meekijkt.

'Daar hebben ze heus wel iemand voor', zegt Orpa terwijl ze doorbladert.

'Verrek!' zegt ze ineens. 'Zie je dat? "Sprookjeshuwelijk in Bethlehem!" Daar kwam mijn schoonfamilie vandaan. Kijk nou, dat is ... Nee, krijg nou wat: dat is Ruth! En Naomi! En ...' Ze begint ervan te stotteren en leest haastig verder:

Nieuw geluk voor buitenlandse weduwe

Vanmorgen zijn in een zonovergoten Bethlehem Boaz en Ruth in het huwelijk getreden. Om half twaalf precies gaven bruid en bruidegom elkaar het ja-woord.

door onze verslaggeefster ter plaatse

De bruidegom, een bekend grootgrondbezitter en erfgenaam van de stamtitel, was gekleed in traditioneel donker kostuum. De bruid droeg een eenvoudige witte jurk versierd met kant. Haar lange donkere haar was opgestoken in losse krullen waarin hier en daar toefjes bloemen verwerkt waren.

Een antieke geborduurde sluier bekroonde het geheel. De bruidegom was zichtbaar ontroerd toen zijn jonge bruid door het middenpad kwam aanlopen aan de arm van haar schoon-

moeder. Zij werd gevolgd door drie nichtjes van de bruidegom, die bloemen strooiden. De jongste stal de show toen ze naast de bruid kwam lopen en met een kristalhelder stemmetje verkondigde, dat zij Ruth heel mooi vond en dat ze later ook wel met Boaz wilde trouwen.

Jacob, de jongste zoon van Boaz' zus Miriam, droeg de sierlijk bewerkte ringen op een rood satijnen kussen. We herkenden aan het familiewapen de ring die al generaties lang in Boaz' familie is geweest en bestemd is voor de bruid van de stamhouder.

De bruid, die uit Moab afkomstig is, had geen familie meegenomen. Maar haar schoonmoeder Naomi, de moeder van haar eerste man, nam een prominente plaats in tijdens de huwelijks-

plechtigheid: zij gaf de bruid weg. Naomi, zelf geen onbekende in Bethlehem, was gekleed in stemmig zwart omdat zij nog in de rouw is over haar man en beide zonen. Toch was ook op haar gelaat soms een lachje te zien. Het was duidelijk dat dit huwelijk haar instemming had. De vele vrouwen van Naomi en Ruth luisterden de plechtigheid op met zang en dans. Toen het paar na de plechtigheid naar buiten kwam, stond een menigte hen toe te juichen. Hier en daar klonk een enkele afgunstige opmerking over het feit, dat Ruth de meest begeerde vrijgezel van de hele omgeving had weggekaapt. En er werd ook wat gefluisd over de manier waarop Ruth zich 's nachts aan Boaz opgedrongen zou hebben. Maar deze geruchten konden deze stralende dag niet bederven. Ruth en Boaz nodigden alle aanwezigen uit voor hun receptie die later die dag in het dorpshuis gehouden zou worden. Van die uitnodiging werd druk gebruik gemaakt.

Zij liet haar schoonmoeder niet in de steek

93

Betere tijden zijn aangebroken voor Ruth, de beeldschone weduwe uit Moab die zich sinds vandaag mevrouw Boaz mag noemen. We spreken de bruid terwijl ze zich even terugtrekt voor de receptie waarop de hele Bethlehemse society acte de présence zal geven.

een exclusief interview

Zelf is ze nog steeds verbaasd over de wending die haar leven heeft genomen. Ze herinnert zich als de dag van gisteren hoe ze met haar schoonmoeder Naomi enige maanden geleden in Bethlehem aankwam.

‘Nee, we hadden niets meer’, vertelt

ze. ‘Toen mijn schoonmoeder en ik uit Moab vertrokken, moesten we alles achterlaten. Nu ja, we hadden daar ook niet zo veel. Wat wil je: als weduwe heb je het nu eenmaal niet breed en dan als drie weduwen bij elkaar ... nou, dan weet je het helemaal wel.’ Haar gezicht betreft als ze terugdenkt aan de moeilijke tijd die ze achter de rug heeft.

‘Ik kom uit een heel gewoon gezin’, vertelt ze ons. ‘En ik had een gewone jeugd, net als mijn vriendin Orpa. We trokken altijd samen op, Orpa en ik. Niks bijzonders tot we nieuwe burens kregen. Ze kwamen op een dag in zo’n gammel busje met wat potten en pannen helemaal uit Bethlehem. Elimelek

en Naomi met hun twee zonen. Vooral die ene was een stuk! Ik zei nog tegen Orpa: “Die oudste is voor mij!”

Dat kwam er wat te hard uit, want hij hoorde het.

Ik had een kop als een biet! Maar hij nodigde ons gelijk bij hen thuis uit. Maar ja, daar kon ik thuis niet mee aankomen natuurlijk.’

Ons gesprek wordt onderbroken door bedienden die de laatste aanwijzingen willen voor de receptie.

De kersverse mevrouw Boaz verontschuldigt zich en regelt deze zaken alsof ze haar leven niet anders heeft gedaan.

lees verder op pagina 94

Intussen worden nog steeds nieuwe bloemstukken en geschenken binnen- gedragen. De bruid geniet zichtbaar van deze feestelijke dag en wijst de geschenken aan, terwijl ze de namen noemt van vooraanstaande gevers uit het Bethlehems circuit. Het is duidelijk, dat de inwoners Ruth in hun hart gesloten hebben.

‘Die jongens, Machlon en Chiljon, waren met hun ouders uit Bethlehem weggetrokken omdat ze hoopten dat er in Moab een betere toekomst voor hen was. In Bethlehem heerste hongersnood en de kansen lagen niet voor het opscheppen voor een gezin met twee jonge jongens. Nou ja, ze hadden het bij ons ook niet makkelijk hoor, want wij zaten echt niet op buitenlanders te wachten.’

‘Maar na verloop van tijd kreeg Elimelek toch een baan en ik kwam Naomi soms helpen om in te burgeren, boodschappen doen, wat kleitsen over wat

er in het dorp gebeurde ...

Ja, en om Machlon beter te leren kennen natuurlijk.

We gingen al gauw met ons vieren uit: Orpa met Chiljon en ik met Machlon. Dat was een mooie tijd.

Zodra Orpa en ik van school kwamen zijn we getrouwd:

Orpa met Chiljon en ik met Machlon.

Maar toen overleed hun vader Elimelek.

Zo maar.

Dat was een klap.’

‘Naomi wist niet wat ze doen moest, maar gelukkig konden de jongens voor haar zorgen.’

‘Mijn man en ik namen mijn schoonmoeder bij ons in huis, omdat wij het grootste huis hadden.’

Even lijkt het alsof Ruth met haar gedachten ver weg is.

Dan vervolgt ze:

‘Misschien was het maar goed ook, dat we zo jong trouwden.

We waren gelukkig, maar het duurde niet zo lang.’

‘Op een dag kwam Chiljon vroeg thuis van zijn werk.

Hij voelde zich niet lekker.

En voor we het wisten was Chiljon ook dood.

We weten eigenlijk nog steeds niet wat hij heeft gehad. We namen Orpa toen ook maar in huis.’

Maar alle ongeluk komt in drieën.

Kort na de begrafenis kwam Machlon thuis van zijn werk met zo'n akelig kuchje.

Ik heb hem nog een week lang verpleegd, maar het heeft niet mogen baten. Hij was nog zo jong.

En toen overleed Machlon ook.'

'En daar zaten we met ons drieën, alle drie weduwe en dan moet je maar zien hoe je het redt. Nou, ons spaargeld was gauw op. We verkochten nog wat spullen en dat was dat.

Toen stelde Naomi voor om naar Bethlehem te gaan.

Ze had altijd al heimwee gehad en nu haar man en zonen dood waren, bond niets haar meer aan Moab.

Bovendien had ze gehoord, dat de ergste hongersnood over was.

Ze had nog een huisje daar en daar kon ze haar dagen wel slijten.

Bovendien is de zorg voor weduwen en armen daar beter geregeld.'

Weer worden we onderbroken.

Een bediende laat een schotel snacks zien.

Ruth neemt een hapje verse dadel gevuld met geitenkaas en knikt goedkeurend.

'Hebben we genoeg te drinken?'

vraagt ze voor de zekerheid. De bediende stelt haar gerust en Ruth zendt hem met een vriendelijk handgebaar weer weg.

'Orpa en ik besloten met haar mee te gaan. Je laat je schoonmoeder tenslotte toch niet alleen reizen.

Bovendien ben ik erg dol op haar en er was voor ons ook niet veel meer te

beleven in Moab. Mijn familie was ons liever kwijt dan rijk.

Maar Naomi wilde er niets van weten.

"Jullie zijn nog jong", zei ze, "jullie moeten hier maar een nieuwe man zoeken."

Maar daar wilden wij weer niets van weten. We verkochten onze laatste

spullen en vertrokken. Voor we het wisten stonden we op de grens.

Weer vond Naomi dat wij terug moesten gaan en ik zag Orpa aarzelen. Ze had nu al heimwee.

"Ga maar", zei ik, "ik zorg wel voor Naomi."

Toen ging ze terug.

En ik ging met Naomi mee.

Nu was ik zelf vreemdeling.

Maar ik hoor bij mijn schoonmoeder.

Haar volk is mijn volk en haar God was de mijne geworden.

Tja, zo is het gekomen dus ...'

Met een vriendelijke glimlach laat ze ons uit. De receptie gaat beginnen en haar bruidegom roept haar aan zijn zijde.

Wij besluiten het glas te heffen en wat van de voortreffelijke hapjes te proeven.

Het is een bruiloft waarover nog lang nagepraat zal worden.

‘Ze vroeg mij’, zegt gelukkige bruidegom Boaz

het ware verhaal, door onze verslaggeefster

wel eens wat grof uit de hoek komen.

‘Ik had haar al eerder in het dorp zien lopen’, geeft Boaz toe. ‘Ze deed het er niet om, maar daar trok ze wel de aandacht en niet alleen van mij, hoor! Ze was niet alleen mooi, maar ze was ook zo zorgzaam voor mijn achterricht Naomi. Niets was haar te veel en ze liet haar handen flink wapperen. Dat moest ook wel, want in eerste instantie stonden ze er alleen voor. En ze moesten toch ergens van leven. Gelukkig werd het al gauw oogsttijd.

Dat ze op mijn land verscheen, was echt een buitenkansje. Wij laten natuurlijk altijd heel wat aren liggen, zodat de weduwen en armen hun maaltje kunnen rapen. Maar ik had mijn arbeiders opdracht gegeven voor haar wat extra te laten liggen. En ik had ze de wacht aangezegd. Mijn mannen kunnen

Ze menen het niet kwaad, maar ja, je weet hoe dat gaat. Maar zij was anders dan de meisjes uit het dorp, deze Ruth uit Moab.’ Boaz lijkt in gedachten verzonken en aarzelt even voor hij verder vertelt.

‘Toen op een nacht, tegen het eind van de oogst, lag ik op de dorsvloer te slapen. Midden in de nacht werd ik wakker en daar merk ik dat iemand aan mijn voeteneind zit. Eerst zag ik nog niet eens dat zij het was, want dat verwacht je toch niet! Dus ik riep: “Wie is daar?” En zij zegt: “Ik ben Ruth. Kan ik bij u terecht? U bent mijn lossers.” Nou eerlijk gezegd, wist ik zo gauw niet wat ik zeggen moest. Tenslotte horen er alleen mannen op de dorsvloer thuis en daar zat Ruth dan. Ze was zo vol vertrouwen in mij. Ik fluisterde gauw, dat ze zich heel stil moest houden, er wordt toch al zo gauw

gepraat. En bovendien moest ik ook nadenken. Maar ze had gelijk, ik was haar lossers – al is dat een ouderwets begrip, dat we niet meer zo gebruiken. In onze wet staat een verplichting om een weduwe te trouwen binnen de familie, zodat ze een veilige plaats heeft om te leven, om de erfenis veilig te stellen en om een erfgenaam te verwekken op naam van haar overleden man.’

‘Maar mijn neef kwam eigenlijk eerder in aanmerking om met haar te trouwen, dus ik besloot er de volgende dag direct werk van te maken. Ik dus naar de poort waar deze zaken worden afgehandeld. Ik was nog stomverbaasd en ook wel geroerd, dat Ruth zo ver wilde gaan om haar schoonmoeder een onbezorgde oude dag te geven. Dat is toch lef hebben! Gelukkig wilde mijn neef haar niet, dus ik weer terug naar Ruth. Ik zei nog: “Ik ben veel te oud voor je. Wil je niet liever een jongere man?” Maar ze keek me aan...’ Boaz slikt even. De emoties zitten hem duidelijk hoog. ‘En ze wilde mij’, besluit hij.

Orpa heeft de interviews ademloos gelezen. Ze kijkt in de spiegel en vraagt of ze het nummer mag meenemen. Dan loopt ze in gedachten verzonken naar huis met haar oude *GlamourWeek*. Dat moet ze nodig aan de buurvrouw vertellen.

‘Meid, je bent weer als nieuw’, roept haar buurvrouw. ‘Hé, ik zit net in de nieuwe *GlamourWeek* te kijken... Is dit niet die Ruth, die hier vroeger woonde? Die met Naomi is weggegaan? Moet je horen:

Heel Bethlehem staat op z’n kop. Kleinzoon betekent **nieuw** geluk voor Naomi

door onze verslaggeefster ter plaatse

Bethlehem - Afgelopen week werd in het gezin van Boaz en Ruth een gezonde zoon geboren, die de naam Obed kreeg.

Hij is het eerste kleinkind van Naomi.

Buurvrouw Judith vertelt: ‘Ik kan er niet over uit, hoe gelukkig Naomi is.’

Buurvrouw Sara valt haar bij: ‘Toen ze het hoorde, had ze het niet meer, zo gelukkig was dat mens.’

‘De tranen sprongen haar in de ogen’, vult overbuurvrouw Mirjam haar aan en even heeft het hele groepje het te kwaad.

Maar dan barsten ze uit in een vreugdegezang omdat er nu gelukkiger dagen voor Naomi aanbreken en wie haar verhaal kent, gunt haar dat ook van harte.

Orpa grist haar buurvrouw het blad uit handen en ziet een fotootje van een gelukkige Naomi met een baby op schoot. Achter haar staan Ruth en Boaz. 'Met dank aan God ...', staat er op het afgedrukte geboortekaartje.

Orpa zucht.

'Weet je dat ik zo wel naar hen toe zou willen gaan', zegt ze zacht tegen haar buurvrouw. 'Ik ben zo blij dat ik nu tenminste weet wat er van hen geworden is. En dat het goed met hen gaat. Jammer dat Bethlehem zo ver is.'

**'Weet
je wat,
ik stuur hen
een kaartje.
Dat komt
vast wel terecht.'**

SAMUËL

Laat ik nou denken: eindelijk, daar is ze dan,
mijn naamgenote Hanna.

Zij is tenslotte de vrouw die Samuël, die zijn naam aan
twee boeken gaf, ter wereld en in de tempel bracht.

Daarmee heeft zij de geschiedenis
180 graden doen kantelen.

Met haar begint het verhaal dat je hier kunt lezen.
Samuel, de profeet, zag de donderbui al hangen, van
koningen die zich aan machtswellust
te buiten gingen.

Hij ging er fel tegen te keer.

Want het volk moest en zou een koning.

Goed voor de status, goed voor het imago.

En daarbij, al die stamhoofden en rechters die
ze hadden gehad bakten er ook niet veel van.

Een koning moest er komen.

Samuel liet zich door de koningen
die er kwamen niet klein krijgen.

Maar zonder Hanna, mijn naamgenote,
zou dit verhaal nooit geschreven zijn.

VERLIEFD EN GEDWARSBOOMD

‘Gauw, gauw, pak mijn kleren in.’

‘Michal, welke kleren?’

‘Geeft niet! Pak in! Straks is het te laat en houdt vader me tegen! Hier die zak! Daar stop ik mijn sieraden in...’

‘Kijk uit, voetstappen op de gang...’

‘Doe open!’

‘Niet open doen.’

‘Doe open!’

‘Nee, God, te laat!’

De deur wordt opengegoid en zonder pardon klinkt het:

‘Michal, dochter van Saul, we hebben bevel u mee te nemen naar de zaal van uw vader.’

Onderweg word ik steeds kwader.

Als een misdadiger tussen twee bedienden word ik opgebracht. Geen kans op ontsnapping meer! Ik vergeet dat ik tegen mijn vader niets in te brengen heb.

Zodra ik hem zie, barst ik los:

‘Waarom word ik opgebracht als een misdadiger?’

‘Zwijg. Wat dacht je dan dat je was? Je hebt me verraden!’

De man die het op mijn koningschap gemunt heeft, die David, waarvan de mensen zingen:

“Saul heeft zijn duizenden verslagen, maar David zijn tien

duizenden”, die David heb jij laten ontsnappen!’

‘Niet waar! Ik kon hem niet tegenhouden! Echt, David dreigde mij om te brengen, als ik het venster niet open deed!’

‘Kom nou, denk je nou echt dat ik die smoes geloof? Toen hij allang weg was, bedreigde hij je zeker nog! Al die tijd zag je niet dat er een pop in bed lag met geitenhaar! Maak dat de kat wijs! Ondertussen heeft staatsvijand nr 1 wèl een voorsprong op mijn achtervolging opgebouwd. Allemaal dankzij jou! Je hebt me verraden.’

‘Niet waar, vader! David is uw vijand niet! Hij heeft u toch geholpen in uw strijd tegen de Filistijnen! Echt, hij heeft eerbied voor het feit dat u door de Eeuwige tot koning gezalfd bent!’

‘Nou is het genoeg! Ik zal er voor zorgen dat jij niet langer de handlanger van David bent en tegen je eigen vader in opstand komt! Ik, je vader, heb je uitgehuwelijkt aan Palti.’

‘Vader, dat kan niet!! Ik ben Davids vrouw!’

‘Dacht jij dat ik iemand die uit mijn huis wegvlucht nog langer als mijn schoonzoon beschouw? Voor mij bestaat hij niet meer. Zodra ik hem te pakken krijg, is hij dood! Ik heb het recht jou opnieuw uit te huwelijken!’

‘Maar vader...’

‘Wil je soms ook dood? Hier, het contract met Palti is door mij getekend. Je bent nu zijn vrouw! Vooruit, op die kameel en ga!’
Voordat ik het weet, word ik door mijn vaders soldaten opgetild en op een kameel naar het huis van Palti gebracht. Als ik er aan kom, zie ik dat zijn huis door vaders soldaten omsingeld wordt. Ontsnappen is niet mogelijk.

‘Welkom in mijn huis, Michal. Mijn huis is nu jouw huis.’
Palti steekt zijn hand naar me uit. Ik kruip in elkaar.
‘Ik wil je niet overweldigen, Michal. Zo wil ik het niet. Neem de tijd om aan me te wennen.’

Dat lucht me op. Als Palti me een paar dagen later weer bij zich laat komen en me vraagt:

‘Wil je me misschien vertellen wat je allemaal hebt meegeemaakt?’ ben ik niet meer te stuiten. Ik vertel:

‘Ik wil eerlijk tegen je zijn. Ik hou van David. Mijn vader zegt nu wel dat ik met jou getrouwd ben en dat mijn huwelijk met David niet meer geldt. Maar voor mij is dat niet waar!’

‘Ik snap er niets van. Jij bent nog met David getrouwd?’

‘Waarom liet koning Saul jou dan met mij trouwen?’

‘Dat is een lang verhaal. Het begon maanden geleden. In het vrouwenvertrek wisten we dat er een spannende strijd aan de gang was en dat wie de Filistijn overwon mocht trouwen met de dochter van Saul. We hoorden gejuich!

“Gewonnen, gewonnen! We hebben gewonnen!” klonk het door de straten.

Nieuwsgierig keken Merab, mijn oudste zuster en ik vanuit ons vertrek naar de held die werd binnen gebracht. Toen ik hem zag kon ik - ook al wist ik dat hij voor Merab was - mijn ogen niet van David afhouden. Het zwaard van de man die hij overwonnen had lag in zijn hand. Zijn ogen straalden en zijn rossige haar was nog nat van de inspanning. Vanaf dat moment had ik vlinders in mijn buik! Dag en nacht moest ik aan hem denken. En op straat leken ze wel met me mee te doen. Alsmaar hoorde ik zingen: “*Saul heeft duizenden verslagen, David tienduizenden*”.

Ik wist niet wat me overkwam, toen mijn vader Merab aan een ander uithuwelijkte! Mijn kans! Snel ging ik naar Saul toe en viel met de deur in huis: “Vader mag ik met David trouwen?” Mijn vaders gezicht betrok, hij zei: “Die jongen heeft geen bruidsschat om jou uit je ouderlijk huis vandaan te kopen.” “Maar u heeft het toch beloofd!”, wierp ik nog tegen. Het hielp niet.

Een paar dagen later werd ik geroepen. Mijn vader zei:

“Michal, ik heb erover nagedacht. Je kunt met David trouwen. Als bruidsschat moet David in plaats van geld dan maar tweehonderd voorhuiden van Filistijnen leveren!”
‘t Was of ik een klap in mijn gezicht kreeg. Mijn vader moet gedacht hebben: daar komt die jongen natuurlijk nooit aan,

want die Filistijnen verweren zich. Die laten niet zonder slag of stoot de voorhuid van hun penis snijden! Bij het uitvoeren van die opdracht wordt David zeker gedood! Ben ik meteen van David af.

Rotstreek!

Vader gaf me toestemming met een door hem ten dode opgeschrevene te trouwen!

‘Tot mijn verbijstering stemde David in met de voorwaarde voor ons huwelijk. Wekenlang hoorde ik niets, ik stond doodsangsten uit. Maar David kwam levend terug! Hij had het voor elkaar gekregen tweehonderd Filistijnen te besnijden en overhandigde Saul tweehonderd voorhuiden.

Toen kon Saul ons huwelijk niet langer tegenhouden.

We trouwden en kregen een huis in Gibeon dichtbij de burcht van Saul. Vader wilde David kunnen controleren.

Maar hij had geen controle over onze gevoelens! David was geweldig.

Hij zong zoals ik nog nooit iemand heb horen zingen. Hij speelde citer in huis en ik voelde me gelukkig.

David trok veel op met mijn broer Jonathan. Die twee werden dikke vrienden.

Dat viel alweer niet goed bij mijn vader.

Hij werd achterdochtig. Zouden zijn kinderen meer met David op hebben dan met hem?

‘Ja’, onderbreekt Palti haar, ‘ik denk ook dat David in Sauls ogen veel te populair bij het volk werd.’ Het volk bleef maar zingen: “*Saul heeft duizenden verslagen en David tienduizenden.*”

‘Maar David trachtte mijn vader juist gunstig te stemmen! Als vader een sombere bui had, was het David die op zijn citer voor hem ging spelen en liedjes zong. Soms hielp dat en vrolijkte het hem op.’

‘Ik heb anders gehoord dat het op een keer bijna verkeerd afliep.’

‘Ja, dat klopt. Op een dag zat David citer te spelen om mijn vader op te vrolijken. Plotseling kreeg Saul een woede-aanval. Hij pakte de speer die bij zijn voeten stond en wierp die naar David. Die kon nog net opzij springen.

De SPEER bleef trillend in de wand steken.

Toen David me vertelde wat er gebeurd was en dat hij voor zijn leven vreesde, geloofde ik hem meteen. Ik had Sauls ogen gezien toen hij om die tweehonderd voorhuiden vroeg! Maar Jonathan wilde het eerst niet geloven. Die ging er met vader over praten, maar kreeg toen zelf een speer naar zijn hoofd geslingerd!

Ik werd ontzettend bang. Hoe kon ik Davids leven redden? Samen met David bedacht ik een plan. Tegelijk weggaan kon niet. Vader hield ons in de gaten. Ik moest zien dat David een voorsprong kreeg. Mij zou vader toch niet doden. Ik stelde David voor aan de achterkant van ons huis uit het raam te ontsnappen. Hij kuste me. We omarmden elkaar: “Dank voor alles wat je voor me doet”, kriebelde het in mijn oor. Toen liet hij zich over de vensterbank heen zakken. Ik maakte de touwen los waarmee hij zich neer had gelaten en legde ze in bed. Ik keek hem na. Veel was er niet te zien, al snel ging hij op in het landschap. Maar het was geen tijd om te dromen, maar om te handelen! Vlug legde ik een afgodsbeeld in bed, spreidde daar een deken overheen en drapeerde een pluk geitenhaar over het kussen, zodat het net leek of het haar van David daar lag. Ik vertelde dat David ziek was. Dat was een verklaring voor het feit dat hij niet bij het eten was. Direct nadat ik gezegd had dat David ziek was, gebeurde waar ik al bang voor was. Bedienden van mijn vader klopten aan. Ze kwamen David ophalen om hem bij Saul te brengen. “Kijk gerust”, zei ik, “David is ziek en hij ligt in die kamer. Ik ga niet mee, het kan wel iets besmettelijks zijn...” Nou, ze deden de deur open, zagen Davids figuur met zijn haar op het hoofdkussen en vonden het genoeg... Dat is echt het enige waar ik nu nog blij om ben! David kreeg voorsprong.

Maar de volgende dag kwam mijn bedrog al uit. Saul beval dat de zieke David met bed en al naar hem toe gebracht moest worden!

De rest weet je. Ik heb nog getracht te vluchten. Maar het was te laat. Mijn vader huwelijkte me aan jou uit.’

‘Ja, ik heb ook een bruidsschat voor je betaald, wel gewoon in geld. Michal, ik wil je niet dwingen met me naar bed te gaan. Neem de tijd, denk na. Ik kan je niet helpen ontvluchten. Kijk, wat een bewaking! Je hebt je eigen kamer hier.’

‘Dank je wel voor je dak boven mijn hoofd, Palti. Dan ga ik nu maar naar mijn kamer. Misschien kom ik ooit nog bij David terug.’

‘Ik begrijp dat dat jóuw liefste wens is, mijn liefste wens is een andere: misschien kan je ooit van me houden, *anders* dan je van David hield, maar toch...’

VRIENDSCHAP VOOR HET LEVEN

‘Ik ben Jonathan. Ik heb er behoorlijk de pest in. Als zoon heb ik mijn vader, Saul, de gezalfde, te gehoorzamen. Maar alles in me is in opstand! Hij heeft net mijn zuster Michal uit huis gezet! Zo noemt hij het niet. Hij zegt dat hij haar “uitgehuwelijkt heeft aan Palti”. Mooie truc!

Vader houdt zich niet aan zijn woord! Hij geeft mensen stank voor dank! Toen we door de Filistijnen bedreigd werden, schoven die één van hun grootste vechtersbazen naar voren. Zij zeiden: “Wie deze Goliath overwint, die overwint alle Filistijnen. En wie door deze Goliath verslagen wordt, diens volk is door alle Filistijnen verslagen.”

Het hele leger van Saul zat wekenlang sprakeloos te bibberen en mijn vader zei: “Wie Goliath verslaat mag mijn dochter trouwen!” Hij zou de man die dat deed eeuwig dankbaar zijn!

‘Ik herinner me nóg de opluchting toen die man eindelijk opdook. Een herder uit Bethlehem. Hij zei simpel, naar de brallende Goliath wijzend: “Wie is die man? Waarom doet niemand hier iets aan?”

Belachelijk vonden sommigen het.

Wat verbeeldde die jongen uit Bethlehem zich wel?

Dat hij, herdersjongetje zo vanachter de schapen, het op kon nemen tegen Goliath de Filistijn!?
Ik werd nieuwsgierig. Hij bleek David te heten.
Toen ik hem ondervroeg, straalde hij vertrouwen uit, diep vertrouwen in de Eeuwige.’

‘Ik volgde wat er gebeurde.

David werd bij Saul gebracht. Koning Saul aarzelde niet. Deze herdersjongen moest maar op Goliath af! Voor de zekerheid bood Saul David nog zijn wapenrusting aan. Zonder wapens had die David immers helemaal geen kans... Maar in het harnas van Saul kon hij zich niet bewegen. David ging daarom zoals hij was gekomen: in zijn herderskleren, met een slinger en vijf stenen in zijn zak. Hij was gewend die naar de schapen te slingeren zodat ze schrokken en omkeerden.

Zonder harnas, zonder zwaard, maar vol vertrouwen op de Eeuwige die zijn hand zou leiden, is David toen die reusachtige onbesneden Filistijn Goliath tegemoet gegaan. Met zijn ene hand heeft hij één van de vijf stenen in de slinger gelegd en weggeslingerd. Raak!
De Filistijn, die de God van Israël getart had, stortte met een gat in zijn hoofd dood ter aarde.
Groot gejuich van de soldaten van Saul. Goliath verslagen!

Paniek bij de Filistijnen! Die vluchtten weg.'

'Opeens was David de held van het leger van mijn vader Saul. Nog in zijn herderskleren werd hij het koninklijk paleis binnen geleid om Saul te ontmoeten.

Vader had beloofd dat wie de Filistijn Goliath versloeg met zijn dochter mocht trouwen. Maar toen puntje bij paaltje kwam, begon hij te draaien. 't Is dat Michal verliefd op hem werd en hij dacht dat er een methode bestond om David op die manier uit de weg te ruimen, anders had hij nooit in het huwelijk toegestemd. Ik haalde opgelucht adem toen het huwelijk tussen David en Michal plaats vond.

Voor mij een heerlijke tijd. David opgenomen in de familie.

Gelegenheid te over om samen met hem op te trekken!

David vertelde me hoe je leeuwen op een afstand van lammeren kon houden. Hij vertelde van waken in de nacht. Van opstaan en het gevaar onder ogen zien.

We gingen op jacht. Ik leerde trefzekerder te zijn door te ontspannen. In het begin snapte ik er niets van. Ik had altijd geleerd: je inspannen om je doel te bereiken, vechten. Nu leerde David me: ontspan je, vertrouw jezelf, je doel ligt daar. Als je met hart en ziel ontspannen op je doel gericht bent, vindt de pijl zijn weg als vanzelf.

En het werkte! We haalden veel buit binnen!

Meer en meer vertelde ik David mijn geheime gedachten

die ik nog nooit met iemand had gedeeld. Wat was het verschil tussen verliefd worden op jongens en verliefd worden op meisjes? Kon je verliefd zijn op een jongen?

David glimlachte en knikte. Mijn liefde voor Michal is anders dan mijn liefde voor jou. Muziek die ik met jou maak, is anders dan die ik met haar maak. Toch komt de muziek uit dezelfde tonen voort.

Mijn manlijk en mijn vrouwelijk zijn, het komt uit één bron. De Ene, de Schepper heeft ons manlijk én vrouwelijk geschapen. Manlijke en vrouwelijke eigenschappen, ik kan ze in mijzelf niet uit elkaar houden.

Ik ben ik zoals ik geschapen ben.

En jij, jij bent Jonathan. En... ik heb je lief.

Meer en meer waren we dagelijks met elkaar op pad.'

'Er waren nieuwe gevechten met de Filistijnen, die zich voor hun nederlaag wilden wreken. David en ik gingen er met het leger op af en we behaalden de ene overwinning na de andere.

We werden onafscheidelijk.

Op een dag werd ik bij mijn vader geroepen. Hij was duide-

lijk kwaad en viel met de deur in huis:

“Jonathan, waar ben je mee bezig! Ben je soms doof? Hoor je wel wat ik hoor? Op straat zingen ze: *‘Saul heeft zijn duizenden verslagen, maar David zijn tienduizenden!’* Hoor je wel dat jij, Jonathan, *niet* op straat bezongen wordt, maar David wél. Knoop het in je oor: die David is niet te vertrouwen. Trek niet zoveel met hem op. Laat de mensen niet denken dat hij de overwinning behaalt!”

David voelde dat er iets gebeurd was en ik vertelde van mijn vaders woede.

David zei: “Jonathan, je vader is bang. Bang zijn positie als gezalfde te verliezen. Weet jij waarom hij daar zo vreselijk bang voor is?”

‘En ik vertelde David: “Ons volk heeft ooit een koning willen hebben omdat andere volkeren die ook hadden. Eigenlijk stom. Het volk vergat dat het al een koning had: de Eeuwige. De Eeuwige wees ons steeds een weg naar bevrijding, liet ons zien wie we waren in relatie met anderen. Maar het volk was eigenwijs en wilde toch een zichtbare koning en bleef roepen: ‘Wij willen een koning net als de andere volken!’

De profeet Samuël heeft toen op last van de Eeuwige van tevoren nog op de gevaren gewezen. Het volk kan niet zeggen dat het niet wist waar het aan begon! Want Samuël

heeft toen gezegd: ‘Koningen kunnen vergeten dat het er om gaat de richtingwijzers van de Eeuwige te volgen. Met koningen loop je het gevaar dat het hun meer om hun eigen belang dan om het belang van het volk gaat’.

Maar het volk luisterde niet; wuifde de bezwaren weg! En de Eeuwige stond toe, dat er iemand tot koning gezalfd werd.

De koning is bij ons een gezalfde bij de gratie van God en heeft daarom de wil van God uit te voeren. Een koning krijgt opdracht ervoor te zorgen, dat het het volk goed gaat, dat medemensen en de andere volkeren tot hun recht komen. Met die gedachte voor ogen zalfde de profeet Samuël mijn vader Saul tot eerste koning.

In het begin ging het goed. Maar mijn vader kreeg er steeds meer moeite mee “gezalfde” te zijn onder het gezag van de Eeuwige. Vader wou zelf tijden en gelegenheden voor de strijd bepalen. Hij vond het ook niet nodig de buit aan de Eeuwige te geven. Toen de profeet Samuël hem duidelijk maakte dat hij, door zo te handelen, het koningschap voor zichzelf en zijn familie verspeeld had, werd mijn vader depressief. Hij kreeg van die buien met woedeaanvallen, zoals we laatst nog mee maakten met die speer naar onze hoofden. Ik dacht dat het buien waren, maar jij opende me de ogen.’

‘Ja, Jonathan,’ zei David, ‘je vader voelde dat zijn gezag

ondermijnd werd. Hij heeft dat gezag zelf ondermijnd, maar hij dacht dat het door mij kwam. Daarin zit het gevaar! Heersers, die zich van God noch gebod iets aantrekken, worden door de angst hun macht te verliezen bezeten. Ze doden, ook al is er geen reden. Ook al wil ik je vader alleen maar dienen en in de strijd tegen de Filistijnen helpen. *Hij wil me doden!*

‘David, ik geloof je niet’ zei ik. Ik zag hem aarzelen.

En toen zei hij: ‘, ik wil jou iets vertellen dat ik nog nooit aan iemand heb verteld. Eerst hand erop dat je het aan niemand zult vertellen.’

Dat gebeurde. We gingen tegenover elkaar staan, streken onze haren naar achteren en strekten onze handen naar elkaar uit terwijl we elkaar aankeken en ik zei:

‘Ik zweer dat dat, wat jij mij in het geheim toevertrouwt, geheim zal blijven en door mij niet zal worden verder verteld.’

We sloegen de handen in elkaar en toen vertelde David me zijn hartsgeheim:

“Die profeet Samuël, waar jij net van vertelde dat hij je vader gezaafd heeft. Die ken ik ook... Op een dag is hij bij ons in Bethlehem gekomen. Weet je wat hij van de Eeuwige te horen had gekregen? Hij moest daar één van de zonen van Isai zalven. Samuël wist niet wie en dacht: ‘Het zal wel één

van de oudere zonen zijn.’ Maar toen hij mijn broers gezien had, voelde hij dat die niet bedoeld waren en hij vroeg aan mijn vader of er nog meer zonen waren. Mijn vader vertelde dat zijn jongste zoon, David, nog in het veld met de schapen bezig was.

Ik ben toen uit het veld gehaald. Mijn vader en broers hebben in een kring om me heen gestaan terwijl Samuël de olie over mijn hoofd goot.

Ik heb tot nu toe nooit begrepen wat het allemaal precies betekende, maar het begint me te dagen...

Ssst... Eén ding blijft overeind, Jonathan: je vader is en blijft de Gezalfde van de Eeuwige. Ik zweer je, Jonathan ik zal hem niet doden. Ik zal niet tegen hem opstaan. Misschien voelt je vader de kracht die de Eeuwige mij gegeven heeft.”

Ik voelde hoe waar dit was. En dat David zo zijn geheim met me deelde, bracht me dichterbij hem.

Aan de andere kant werd me de geweldige spanning waarin ik me bevond helder: ik stond tussen twee gezaafden in. De één was mijn vader. Hij had het gezaafd zijn niet zo kunnen volbrengen als het bedoeld was. De ander was mijn vriend. Zou hij het gezaafd zijn waar kunnen maken? Of zou het hem net als mijn vader vergaan, zou bij hem ook eigenbelang alle andere belangen verdringen?

Zou het hem lukken de Eeuwige lief te hebben en de na-

ste als zichzelf?

Die gedachten verbraken de betovering.

Ik zei: 'David, we moeten er zien achter te komen of mijn vader jou naar het leven staat.'

'Heb je een plan?'

'Neen. Jij?'

'Ja, ik kom bij het nieuwe maansfeest niet aan tafel. Als je vader naar me vraagt, zeg je dat ik bij mijn familie in

Bethlehem aan het offeren ben. Als je vader daar woedend over wordt, betekent het dat mijn leven gevaar loopt. Als het hem niet kan schelen, is er niets aan de hand.'

'Hoe kan ik je laten weten dat je gevaar loopt? Saul weet dat we dikke vrienden zijn. In dat geval probeert hij vast jou via mij op te sporen!'

'Ja, Jonathan, dan moeten we niet meer met elkaar gezien worden. Weet je wat? Bij gevaar spreken we af dat je twee dagen na het feest daar in de heuvels, dichtbij mijn schuilplaats, met pijl en boog gaat schieten. Als jij dan tegen je pijlenjongen roept: 'Loop verder, de pijl ligt nog verder', dan weet ik dat ik niet naar het paleis terug kan. Als je roept: 'De pijl ligt dichterbij', dan is de kust veilig.'

Nadat we dat hadden afgesproken omarmden we elkaar en ik zei: 'Ik ga mijn vader uithoren. Moge de Eeuwige met jou

zijn, zoals deze met mijn vader geweest is, David. Zweer me bij jouw liefde voor mij en mijn liefde voor jou dat je mij en mijn eventuele kinderen trouw blijft.' En David legde die eed af.

Drie dagen later ging ik met mijn pijlenjongen het veld in. Ik schoot de pijl weg en riep: 'De pijl ligt nog verder, nog veel verder.'

En de jongen rende om de pijl te gaan halen. Toen de jongen met de pijl terugkwam, realiseerde ik me dat ik het niet aankon om dat de laatste woorden te laten zijn, die ik met David wisselde.

Opeens zei ik tegen de jongen: 'Breng mijn wapens naar de stad. Laat ze daar nakijken.' Zelf ging ik dicht bij de bosjes staan. Zou David het wagen naar me toe te komen? Ik wachtte af.

Hij kwam uit zijn schuilplaats, bukte zich bij een steen en toen stond hij voor me.

We omhelsden elkaar.

We konden onze tranen niet bedwingen.

Opnieuw omhelsden we elkaar en kusten we elkaar.

Tenslotte vermande David zich en liet me los.

Dat gaf ook mij de moed het onvermijdelijke te aanvaarden en ik zei: 'Ga in vrede, David, we hebben elkaar gezworen dat er altijd een verbond is tussen jou en mij, tussen mijn

kinderen en de jouwe. Ga...'

Sindsdien heb ik hem niet meer gezien.

Ik hoor wel veel over hem. Hij is een vluchteling geworden.

Hij vlucht van de ene plek naar de andere plek.

Nergens veilig voor mijn vader.

En ik, ik zwijg en breng me te binnen ons geheim en wat

we elkaar gezworen hebben. Nooit vergeet ik zijn woorden:

'Jonathan, je bent me zo dierbaar,

jouw liefde verrukte me,

meer dan de liefde van vrouwen...'

Beeldspraak

ANGST EN ONZEKERHEID

Stofwolken! Gevaar!? Ik krimp in elkaar. De wachters, die Hebron beschermen, verschuilen zich achter de rotsen, de bogen in de aanslag. Wie Hebron met verkeerde bedoeling nadert, zal niet ver komen. Opeens klinkt uit de stofwolk een lied: *'Ik juich, ik juich, mijn hele hart juicht, hoe heerlijk is uw Naam...'*

Vaders lied! Vaders stem! Het zijn vader en zijn mannen! De spanning zakt en de bogen ontspannen. De wachtters juichen: David en de mannen, ze komen er aan!! Ze hebben ezels bij zich, beladen met eten! Ik ren naar buiten de stoet tegemoet. Vader terug! Beladen ezels! Ik heb honger!

Aan de eerste ezels hangen manden met dadels. Net heb ik een dadel in mijn hand of ik hoor roepen.

'Tamar, fijn dat ik je zie, deze hier is mijn nieuwe vrouw, maak jij haar even wegwijs hier. Dan ga ik afladen.' Bah, wat moet ik met die nieuwe. Waar heeft vader een nieuwe vrouw voor nodig? Weer iemand er bij en we zitten al zo op elkaar.

De nieuwe kijkt vanaf haar ezel op me neer. Die help ik wel even uit de droom: 'Stijg af. Je zult moeten lopen. Ons huis is alleen te voet te bereiken.'

Ze stijgt af, we kijken elkaar aan en ze zegt: 'De twijfels over de wijsheid van je vader om met mij aan te komen, staan

**Meer
dan vijf-
tien jaar ver-
streken, waarin
David trok van oord
naar oord, samen met
vrouwen en kinderen.**

op je gezicht te lezen. Zullen we toch maar een poging wagen elkaar te leren kennen?

Ik ben Abigail, net weduwe geworden, daarna met David getrouwd en ik heb geen kinderen. En wie ben jij?

‘Ik ben Tamar. Net als andere vluchtelingen heb ik geen geboortebewijs. Maar als ik er een had, zou er in staan: Vader: David, uit Bethlehem.

Moeder: Maächa, dochter van de koning van Gesur.

Geboorteplaats : onbekend. Ik ben ergens onderweg op de vlucht geboren.’

‘Heb je nog broers, zusjes?’

‘Mijn volle broer heet Absalom. Hij is één jaar ouder dan ik. Mijn moeder is Davids derde vrouw en daardoor heb ik nog een oudere halfbroer: Amnon. Met hem scheid ik drie jaar. Maar mijn moeder is, zoals ik je al zei, een koningsdochter. Ze zegt vaak tegen ons: “Amnon is Davids oudste zoon. Maar Absalom en jij, Tamar, zijn zijn twee kinderen van koninklijke bloede!”

‘Nou dat is heel wat! Worden jullie altijd zo sterk bewaakt? Al die gewapende mannen!’

‘Ja, overal waar we wonen, worden we opgejaagd. Ik ben altijd bang.’

‘Vreemd, waar ik vandaan kom, heerst angst voor David en zijn mannen. Waar zijn jullie in ’s hemelsnaam bang voor?’

‘Ik heb mijn leven lang nooit anders gehoord dan: “Pas op,

verschuilen, laat koning Saul ons niet vinden!” We zijn al jaren op de vlucht voor die Saul. Nu eens wonen we hier, dan weer daar. Nooit ergens lang. Mijn vader is vaak weg. Er wordt geheimzinnig gefluisterd. Ik heb geen idee waarom dat allemaal is. Als kind hoopte ik, dat mijn vader koning Saul ooit te pakken zou krijgen en dat ik dan nooit meer zou hoeven te vluchten. Maar mijn vader valt Saul niet aan. Hij liet hem zelfs een keer expres ontsnappen!’

‘Wat?’

‘Ja, echt!’

Op een dag kwam mijn vader, David, thuis. We zagen meteen dat er iets bijzonders gebeurd was. Hij verzamelde zijn vrouwen en kinderen en zei. “Ga zitten, ik wil dat jullie wat vandaag gebeurd is uit mijn mond hoort en niet uit de mond van de andere mannen.”

We gingen in een kring zitten, keken hem verwachtingsvol aan en hij begon:

‘Wat er vandaag gebeurd is, ‘t is ongelooflijk, maar waar! We waren bezig de schaapskooien te bewaken. Plotseling kwam één van onze verspieders aanrennen en riep me toe: ‘Verstop je David, Saul is met zijn mannen in aantocht!’ Met een groep mannen rende ik naar de dichtstbijzijnde grot. Aan de zijkant van de grot zaten korte gangen. Daar kropen we in. Plotseling hoorde ik Sauls stem in die grot. Ik hoorde hem tegen zijn wapendrager zeggen: ‘Blijf even

voor de ingang staan. Zorg dat er niemand binnen komt. Ik moet even...'. Tegen het felle licht van de uitgang zagen we hoe Saul - in onze grot - zijn mantel opzij legde en op zijn hurken ging zitten om zijn behoefte te doen!

Mijn mannen raakten opgewonden, trokken me aan mijn arm en fluisterden: 'Ga, je kans, dood hem.' Op mijn buik kroop ik naar voren. Het mes tussen mijn tanden. Bij Sauls jas gekomen nam ik het mes in mijn hand en sneed er een stuk af. Met het stuk jas in mijn hand kroop ik terug. Het zweet brak me uit: ik had een stuk van de koninklijke mantel afgesneden! Het bonkte in mijn hoofd: koningschap afgesneden... Wat had ik gedaan!

Even later stond Saul op, sloeg zijn jas om en ging naar buiten.

'Waarom heb je hem niet gedood', fluisterden mijn mannen.

'Ik kan de hand niet slaan aan diegene die door de Eeuwige gezalfd is', was het enige dat ik kon antwoorden.

Ik voelde de verbijstering van mijn mannen toen ik naar de uitgang van de grot liep. Ik kon gewoon niet anders. Heel hard riep ik: 'Mijn heer, koning!' Saul keerde zich om. En ik? Ik boog voor Saul en zei: 'Saul, Saul waarom vervolgt u mij? Ik begrijp niet waarom u denkt dat ik u kwaad wil doen. Kijk wat ik hier in mijn hand heb! Net, in die grot, kon ik u doden, maar ik wil mijn hand niet aan de gezalfde van de

Eeuwige te slaan. Kijk, mijn vader, de slip van uw mantel hier in mijn hand.'

Hoe ik het er uit flapte, weet ik niet, maar opeens noemde ik Saul 'mijn vader'. Het volgende moment staat in mijn geheugen gegrift. Nog nooit heb ik de koning zo ontroerd tegen me horen praten.

Hij zei: 'Is dat jouw stem, mijn zoon, David?' En hij huilde en stamelde: 'Ik heb goed met kwaad vergolden en jij hebt kwaad met goed vergolden. Jij bent rechtvaardiger dan ik.'

Op adem gekomen voegde koning Saul er daarna aan toe: 'Nu weet ik zeker dat jij koning zult worden en dat het koninkrijk van Israël bij jou in goede handen zal zijn. Zweer me, David, dat je mijn familie dan niet zult uitroeien.'

'En dat', zei mijn vader tegen ons, 'heb ik koning Saul bezworen. Toen zijn de koning en zijn mannen huiswaarts getrokken.'

Ik keek mijn vader verbijsterd aan. Daarna keek ik naar de vrouwen in de kring. Te verbouwereerd om meteen te reageren. Weer keek ik naar David, ik zag hoe blij hij was. Hij had zichzelf in bedwang gehad en de Gezalfdde gespaard.

Saul had met hem gesproken, hem 'zoon' genoemd en zelfs rustig zijn naderend koningschap erkend! Maar was dat belangrijker dan wat wij doormaakten?

Ik voelde me ellendig. Stom, dacht David nu echt dat Saul

opeens te vertrouwen was? Ik wilde niet meer als een muis in een hol wachten tot de kat zou aanvallen. Waarom dacht hij nooit in de eerste plaats aan mij, mijn moeder en de rest van de familie? Waarom ging het belang van het volgen van de Eeuwige boven ons belang?

‘Had je ook moeite met wat je vader aan koning Saul beloofde?’

‘Natuurlijk niet. Ik vond het vanzelfsprekend dat mijn vader er niet aan dacht om te doen wat ze bij naburige volken doen. Als er bij andere volken een nieuw koningshuis ontstaat, worden alle nog levende familieleden van het “oude” koningshuis gedood. Die kunnen dan nooit meer aanspraak op de troon maken. Maar David is nooit op het koningschap uit geweest. David is door een profeet gezalfd in opdracht van de Eeuwige. Als je het koningschap ontvangt uit hand van de Eeuwige is het toch onzin om voor je eigen zekerheid leden van een vroeger koningshuis te gaan doden? Zeker als het gaat om het leven van je beste vriend en je eerste vrouw!’

Nee, dat is een van de weinige dingen die ik begrepen heb.’

‘Sindsdien hebben jullie zeker geen last meer van Saul!’

‘Had je gedacht. Saul begon ons sindsdien nog fanatieker te vervolgen! Nergens kunnen we lang genoeg zijn om te zaaien en te oogsten. Vader heeft een groep mannen om zich heen verzameld die óók op de vlucht zijn. Die groep

traint hij. Ze bieden karavanen, die door de woestijn trekken, aan om de karavaan te begeleiden en te beschermen. Ze beschermen ook herders die met hun kudden trekken. Maar die bescherming moet wél betaald worden in schapen en vruchten! Zo komen we aan eten.’

‘Ja, daar weet ik alles van.’

‘Ho, Abigaïl, je loopt te ver. Hier is ons huis. Ik zal je wel even voorgaan naar het vrouwenvertrek.

Het is nogal donker binnen...

Hé mensen, dit is vaders nieuwste aanwinst.

Ze heet Abigaïl.’

Vanuit de schemering verheft een koor van vrouwenstemmen zich tegen Abigaïl:

‘Wie ben jij?’

‘Een nieuwe vrouw van David?’

‘Hoe zo?’

‘Jong ben je niet.’

‘Valt hij niet meer op uiterlijk schoon?’

‘Met wat voor truc heb jij hem versierd?’

Abigaïl weet haar irritatie te onderdrukken en zegt:

‘Echt, ik ben er nooit op uit geweest Davids vrouw te worden. Het heeft geen haar gescheeld of ik was dood geweest! Een maand geleden had ik er geen idee van dat ik nu hier zou zijn!’

‘O ja? Vertel!’

‘Jullie weten dat David en zijn mannen aan de kost komen door kuddes en reizigers te beschermen. Er zijn ook mensen die er anders tegen aan kijken. Die zien het als afpersing.

“We beschermen uw vee, uw oogst en uw karavanen,”

zeggen David en zijn mannen. Maar zo vrijwillig en mooi als het klinkt is het niet. Dat heb ik ondervonden! David

wordt woest als hem niets gegeven wordt. Mijn man Nabal weigerde, nadat zijn kuddes door David beschermd waren, geschenken aan Davids mannen te geven. Ik was op dat moment niet thuis, anders had ik Nabal anders geraden!

Toen David van mijn mans weigering hoorde, ging hij onmiddellijk op weg om Nabal en ons gezin te doden, al zijn bezittingen mee te nemen en de rest te verbranden.

Terwijl David nog onderweg naar ons toe was, kwam ik thuis. Ik hoorde wat mijn man gedaan had en ben meteen gaan handelen. Ik ben David en zijn mannen tegemoet gereden met massa's vee, vruchten en dienstmeisjes van Nabal. Ik heb de schuld op me genomen. Ik heb gezegd: “Echt, als ik thuis was geweest, was het niet gebeurd!

Terwille van die Nabal, die domme nietsnut van een man van mij, kunt u, David, toch geen onschuldig bloed aan uw handen krijgen?”

En tot mijn stomme verbazing luisterde David.

Hij nam al mijn geschenken aan en keerde terug.

Nabal, mijn domme nietsnut van een man, lag ondertussen zijn roes uit te slapen. Die had er geen idee van wat ik allemaal als geschenk meegenomen had. Toen hij nuchter werd en het tot hem doordrong wat ik weggegeven had, stikte hij van woede. Hij kreeg een hartaanval en een week later was hij dood. Tracht ik een bloedbad te voorkomen, word ik toch nog weduwe!

Toen - na de dood van mijn man - David liet vragen of ik met hem wilde trouwen, heb ik “ja” gezegd.’

114

De vrouwen luisteren met groeiend met ontzag naar Abigail. ‘Jij voorkwam bloed vergieten’, fluistert er één. ‘Zo’n vrouw met wijsheid is voor David nodig’, voegt een ander er aan toe. Ze maken plaats voor Abigail.

CHAOTISCHE GEBEURTENISSEN

Ik woon met mijn vader David en zijn vrouwen en kinderen al een hele tijd in Hebron. Er is weer een nieuwe vrouw bij gekomen. Ze kreeg een zoon: Adonia. Mensen zijn ook niet origineel. Mijn oudste halfbroer heet Amnon, mijn eigen broer Absalom en nou alweer een halfbroer wiens naam begint met een "A"! Maar ja, ik heb er niets over te zeggen.

Ik mag Adonia sussen als hij huilt en zijn moeder zoeken om hem te laten drinken. Net ben ik daar mee bezig of ik hoor buiten een geweldig geschreeuw: 'Vlucht!! We zijn overvallen! Vlucht!' Adonia's moeder ritst hem geschrokken uit mijn armen en ik ren aan de achterkant het huis uit. Maar de overvallers halen me in, grijpen me beet en schreuwen: 'Naam!' 'Tamar', zeg ik. Ik zie ze naar hun commandant kijken. 'Die moeten we hebben. Verder zoeken.' Even later komen ze met mijn moeder aan. Weer: 'Naam!' 'Maächa.' 'Vergeet niet dat ik de dochter van de koning van Gesur ben', hoor ik haar rustig tegen de commandant zeggen. 'En dit is mijn dochter.' 'Meer kinderen?' 'snaauwt de commandant. 'Ja, een zoon, Absalom. Maar niet in Hebron. Die is onderweg naar zijn vader.' De commandant roept iemand naar voren: 'Breng deze twee naar de koning van Gesur.'

Als we bij Gesur aankomen, stoppen we voor het grootste gebouw. 'Dit is het paleis van mijn vader', fluistert mijn moeder. We worden naar binnen gebracht, moeten wachten en worden eindelijk in de troonzaal ontvangen. Mijn grootvader blijft op zijn zetel zitten.

'Dag vader.'

'Dag Maächa, waaraan heb ik de eer van je bezoek te danken?'

'Hierheen te komen was niet mijn idee, vader. Hebron werd overvallen en de veroveraars dachten dat u hen wel zou belonen als ze uw dochter en kleindochter hierheen brachten! Het feit dat u mijn vader was, was mijn redding!'

'Ja, dat begrijp ik. Maar ik weet nog zo net niet of het wel mijn redding is dat ik door jou de schoonvader van die David ben!'

'Wat bedoelt u vader?'

'Toen ik het contract tekende dat David met jou mocht trouwen, liet ik David een verdrag tekenen dat hij Gesur niet zou aanvallen. Maar nu jij opeens weer in Gesur bent zonder dat David dat besloten heeft, weet ik nog zo net niet of die David van jou zich aan zijn niet-aanvalsverdrag met mij zal houden! De wildste geruchten doen hier de ronde! Van een opeens totaal uitgeroofd dorp, hier in

Gesur, fluisteren de mensen: 'David heeft dit dorp uitgemeord.' Ik hoor ook zeggen: 'David is opeens vriendjes met de Filistijnen.'

Maar, ja. Ik kan jullie ook niet in de handen van Davids vijanden, die Hebron overvielen, laten. Je kunt met je dochter in de vrouwenvertrekken logeren. Ik zal een bode naar David sturen met het bericht van de overval en dat jullie tegen mijn zin in hier onderdak gevonden hebt, in afwachting tot je weer naar huis kunt.

Waar is je zoon Absalom trouwens?'

'Tijdens de overval op Hebron was Absalom net op weg naar zijn vader. Ik hoop dat die ondertussen bij David is.'

'Dat is tenminste iets. Misschien weerhoudt dat David ervan Gesur aan te vallen!'

Als we in de vrouwenvertrekken aankomen barst ik los:

'Wat denkt grootvader allemaal! Wat een achterdocht!

Vader valt toch Gesur niet aan!'

'Ik weet het nog zo net niet, Tamar. Wat je grootvader zei over de Filistijnen, waar David opeens vriendjes mee schijnt te zijn, dat is in ieder geval wel waar. Jij en ik weten dat David vorig jaar in het leger van de Filistijnen is gegaan.

Zogenaamd om met hen tegen Saul te strijden, maar in werkelijkheid om zélf veilig te zijn! Maar ik bid dat dat uitmoorden van dat dorp in Gesur niet waar is!'

'Onzin, waarom zou vader een dorp in Gesur uitmoorden?'

'Nou, hij moet toch de schijn ophouden dat hij mét de Filistijnen tégen de Israëlieten strijdt? Daarom moet David geregeld met veel buit in het kamp van de Filistijnen aankomen. Nu schijnt David de Filistijnen te vertellen, dat hij die buit behaalt door Israëlieten om te brengen.

Maar in werkelijkheid valt hij dorpen van Amalek en misschien zelfs dorpen van Gesur aan! De Filistijnen mogen dat niet weten! Daarom zorgt David er voor dat niemand het er levend van af brengt.

Hij moet met **buit** bij de Filistijnen aankomen anders is hij **hun vrouwen kwijt**.

Het enige dat ik weet, is dat iedereen in dat dorp van Gesur dood was: mannen, vrouwen en kinderen. Alles wat restte was platgebrand. Niemand heeft de aanslag opgeëist en buit was nergens te bekennen. Maar heeft David dat gedaan?'

De rillingen lopen over mijn rug. Zou mijn vader onschuldige mensen doden, om zelf veilig te zijn bij de Filistijnen? Logisch dat mijn grootvader David niet vertrouwde!

Opeens is het leven in Gesur anders voor me. Ik kan niet geloven dat ik veilig ben. 'Dochter van de man die een dorp

van Gesur liet uitmoorden...’, dreunt het in mijn hoofd. Mijn moeder begrijpt me niet. Ik sluit me in mijn kamer op en begin te piekeren. ‘Waar zijn Amnon, Absalom en de kleine Adonia gebleven? Waar zou vaders vrouw Abigail zijn? Zou die hem verdere moordpartijen niet uit zijn hoofd kunnen praten? Mensen kijken mij in Gesur aan op de daden van mijn vader! Waarom moet ik, Tamar, nou juist de dochter van David zijn!’ Ik kom er niet uit.

Wekenlang trek ik me terug.

Mijn moeder probeert me af te leiden.

Op een dag komt ze opgewonden binnen:

‘Tamar, hou op met piekeren! Echt, niets is je vader te doll!

Weet je wat ik gehoord heb? David is naar Gath gevlucht!

Naar Gath! De stad waar zijn vroegere vijand Goliath vandaan komt. Hij moet wel erg in het nauw gedreven zijn door Saul! ’t Idee: asiel zoeken in de stad van je vijand! Je vader heeft zeker gedacht: ‘In Gath zijn ze tegen koning Saul, ik word door koning Saul vervolgd, dus hier zullen ze me wel met open armen ontvangen.’

Maar hij heeft misgerekend. In de oren van de koning van Gath klonk óók dat liedje, dat Saul zo jaloers op David maakte: “*Saul heeft duizenden verslagen, maar David de tienduizenden!*” De koning van Gath dacht: ‘Die David, die is

gevaarlijker dan Saul!’ Bovendien waren ze daar in Gath ook niet vergeten dat hij Goliath had verslagen!

Pas toen David het paleis van de koning van Gath betrad, schijnt hij het gevaar geroken te hebben! Weet je wat hij gedaan heeft? Hij is gaan schreeuwen en kwijlen en over de grond kruipen en met zijn nagels aan de muren van het paleis krabben. Hij deed of hij gek was! De koning van Gath trapte er in en liet hem naar buiten brengen met de mededeling: “Aan meer gekken heb ik geen behoefte, die zijn er in mijn land al genoeg!”

Nou, als mijn moeder denkt dat ze me met dat verhaal gerustgesteld heeft, dan heeft ze het goed mis. Wat heb ik voor een idioot van een vader? Denkt ze dat ik om die slimme truc lach?

Dat is nu al weer drie maanden geleden.

Net probeer ik mijn leven wat op te pakken, is er wéér onrust. Je houdt het niet voor mogelijk. Op een of andere manier is het mijn vader toch gelukt het vertrouwen van de koning van Gath te winnen! Ze hebben een verbond met elkaar gesloten.

De koning van Gath wil David en zijn mannen aan zijn kant hebben in zijn gevecht tegen Saul. In ruil voor die afspraak mag David zich vestigen in de stad Ziglag in het gebied van Gath.

Ik hoor dat vader daar nu al woont met zijn tweede vrouw en haar zoon Amnon en met Abigail. De kleine Adonia met zijn moeder zijn er ook al. Absalom schijnt bij de groep mannen bezig te zijn die kudden beschermen. Maar moeder en mij laat vader mooi in Gesur zitten. Dat zit me niet lekker.

Als ik mijn moeder erover aanspreek zegt ze: "Abigail is bij hem, die heeft hem vast goede raad gegeven. Misschien laat David ons bewust in Gesur omdat hij het risico dat zijn kinderen gedood worden, wil spreiden. Misschien is hij extra voorzichtig met ons is en is het hier veiliger dan in Ziglag. Amnon is zijn oudste zoon. Maar Absalom en jij, Tamar, jullie zijn zijn twee kinderen van koninklijke bloede!" Dat heb ik al vaker van haar gehoord.

Moeder heeft gelijk gekregen.

Wij bleken het veiligst te zitten.

Ziglag werd door de Amalekieten aangevallen. Hoe we dat hoorden?

Op een dag zie ik dat er door de wacht op de binnenplaats van het paleis een ruiter wordt binnen geleid. Zijn paard is nog hijgend en nat van het zweet. De ruiter gooit zijn haar naar achteren en springt van het paard. Ik herken de beweging. Absalom! De wacht brengt hem naar de grote zaal. Ik wil er heen rennen, maar dat gaat niet in een paleis.

Je moet wachten tot je geroepen wordt.

Gelukkig laat grootvader mij en mijn moeder roepen.

We lopen op elkaar toe:

'Absalom! Ik herkende je aan de beweging van je hoofd en je haar!'

'Tamar! Jou herken ik bijna niet. Je bent gegroeid!'

'Moeder, vader heeft me gestuurd. Ik moest jullie gerust stellen, voordat jullie waanzinnige geruchten gaan horen. Ziglag is gisteren met de grond gelijk gemaakt. Maar laat ik bij het begin beginnen:

Jullie weten dat vader en de mannen met bijna alle vrouwen en kinderen in Ziglag woonden. We dachten er veilig te zijn. Maar gisteren, toen vader met zijn mannen weg was, hebben de Amalekieten een aanval gedaan. Alle vrouwen, kinderen en mannen, die in Ziglag achtergebleven waren, zijn in elkaar geslagen en beroofd. Alles in de stad is kort en klein geslagen. Abigail en de andere vrouwen en hun kinderen zijn door de Amalekieten weggevoerd.

Aan het eind van de dag was Ziglag één vuurzee.

Vader, ik en de andere mannen roken Ziglag gisteravond nog voor we de plaats zagen. Verbijsterd keken we rond. Waar waren de vrouwen en hun kinderen? Onder de puinhopen? Dreigend kwamen mannen van Ziglag met stenen in hun hand op ons af. Woedend schreeuwden ze: "Alles verbrand, onze vrouwen en kinderen zijn óók door die Amale-

kieten weggevoerd, net als die van jullie!! Jullie zijn ons ongeluk! Waren jullie hier maar nooit komen wonen!”
Opgelucht haalden we adem: de vrouwen en kinderen leefden! Een gebed flitste door ons heen. We voelden “de Eeuwige” met ons. We moesten de Amalekieten, die dit gedaan hadden, vinden! Maar waar?

Het geluk was met ons. Op de zoektocht naar de vrouwen vond David een zieke Egyptenaar die door de Amalekieten voor dood was achtergelaten. Hij bracht die Egyptenaar bij door water over hem heen te gieten. Daarna liet hij hem drinken en gaf hem rozijnenbrood te eten. Vader beloofde de Egyptenaar dat hij hem bij zich zou houden als hij hem vertelde waar de Amalekieten naartoe waren gegaan. Zo kwamen we te weten waar de Amalekieten hun overwinning zouden gaan vieren. Nog diezelfde nacht bereikten we hun kamp.

De Amalekieten bleken helemaal niet meer op vijanden te rekenen. Ze hadden met veel drank hun overwinning gevierd en lagen her en der verspreid door het kamp. Ook de mannen, die de tenten van de gevangen genomen vrouwen en kinderen bewaakten, sliepen.

We slopen in een kring rond het kamp. Toen de kring rond was, vielen we van alle kanten tegelijk aan. Grote paniek. Vierhonderd Amalekietische jongens ontvluchtten op kamelen.

De vrouwen en kinderen uit Ziglag zijn bij de aanval plat op de grond gaan liggen. Pas toen het lawaai van de strijd minderde en ze de stemmen van hun mannen hoorden, durfden ze op te staan. Bevend kwamen ze uit hun tent naar buiten.

Hun mannen zagen hen, haalden opgelucht adem en schonken hun verder geen aandacht. De buit, dát was nu verder belangrijk!

Ze stroopten de overige tenten, lichamen het veld en de lichamen van de Amalekieten af.

Alles van waarde werd meegenomen. Ze verzamelden het en stonden op punt alles met elkaar te delen. Maar toen greep vader in!

‘Komt niets van in. Die buit is niet alleen van jullie!’

‘David, dat kun je niet menen’, riepen ze woedend. ‘Wij hebben ons leven gewaagd!’

‘De mensen, die in Ziglag zijn achtergebleven, zijn óók alles kwijt geraakt!’

‘Dat lijkt nergens naar, wij hebben nu ons leven gewaagd!’ schreeuwden ze opnieuw, maar vader bleef er bij en zei:

‘Ik wil dat de buit gedeeld wordt met de mensen, die ons, toen óns leven in gevaar was, gehuisvest hebben. Zij hebben door ons te huisvesten veel ellende over zich heen gekregen.’ En daar bleef het bij.

Ik slaak een zucht van opluchting: ‘Dat valt me mee, Absalom.’

Moeder voegt er aan toe: ‘De hemel zij dank dat je zo gauw gekomen bent!’

‘Ja, maar nu wil ik slapen. Ik ben bekaf.’

Grootvader laat een bediende komen om Absalom zijn kamer te wijzen.

Ook ik ga naar mijn kamer. Gedachten stormen door me heen. Mijn vader komt tóch voor anderen op. Ik begin te beseffen hoeveel kanten er aan mijn vader David zitten en hoe weinig ik hem ken.

Mijn vader is een held. Hij komt met buit thuis. Mensen bezingen hem in liedjes.

Maar hij is ook een vluchteling die in zijn hol kruipt voor Saul.

Iemand die ontzag heeft voor de Eeuwige en zijn Gezalfde. Iemand die feiten verdoezelt, een toneelspeler.

Iemand die anderen afperst.

Iemand die een vrouw nodig heeft om hem af te remmen.

Iemand die vrouwen trouwt, omdat het nuttig is een verbond met hun vader te sluiten.

Iemand die er niet voor terugdeinst om te doden.

Iemand die tegen zijn beste vriend Jonathan zegt, dat hij hem meer lief heeft dan vrouwen.

Absalom vertrok weer en voegde zich bij vader. Opnieuw leek het of moeder en ik vergeten waren. De spanning tussen de volkeren om ons heen liep op.

Pas véél later begreep ik dat we daarom ook toen niet uit Gesur opgehaald werden.

Op een dag kwam Absalom weer verwaaid en bezweet aan. Hij werd bij grootvader aangediend en wij mochten erbij zijn. Wat Absalom vertelde was verschrikkelijk, maar voor mij ook een beetje een bevrijding, al mag ik dat misschien niet hardop zeggen.

Absalom zei: ‘Het leger van Saul en Jonathan is door de Filistijnen verslagen. De drie volwassen zonen van Saul zijn omgekomen.’

Toen Saul hoorde dat hij geen toekomst meer had, heeft hij zich in het zwaard gestort! Eigen beschikkingsrecht!

Geen speelbal van de Filistijnen!

‘Heeft vader met de Filistijnen tegen Saul gestreden?’

‘Nee, de Filistijnen voelden dat het tijd werd Saul een geweldige slag toe te brengen. Maar hoewel vader al een hele tijd deel van hun leger uitmaakte, vertrouwden ze hem

OVERSPELEN MOORD OP AFSTAND

tóch niet genoeg om hem tegen Saul in te zetten.’

‘Wat een geluk! Vader had nooit tegen Jonathan, zijn beste vriend, kunnen strijden! Hij had nooit zijn handen aan Saul kunnen slaan! Die bleef immers altijd de gezalfde van de Eeuwige! Wat een geluk, Absalom, dat onze vader David geen schuld heeft aan de ellende die Saul en Jonathan overkwam!’

‘Nee, vader had er geen schuld aan. Toch reageerde hij raar.’

‘Hoe dan?’

‘Toen vader hoorde dat Saul en Jonathan dood waren, begon hij enorm te huilen. Hij bleef maar huilen. Hij was er gewoon kapot van. Dagenlang hoorde ik hem klagen en zingen:

“Ach hoe zijn de helden gevallen.

Saul en Jonathan.

Saul en Jonathan.

Jouw dood drukt zwaar op mij,

mijn broer Jonathan:

jij was mij zo dierbaar,

jouw liefde verrukte mij meer dan de liefde van vrouwen.”

Ik luisterde verbijsterd naar Absaloms verhaal.

Wat moest ik met vaders verdriet?

‘Tamar, inpakken! Er zijn boden uit Hebron. David laat ons terughalen!’ Moeder en ik wisten niet hoe gauw we alles moesten inpakken.

We namen afscheid van grootvader en van zijn land Gesur.

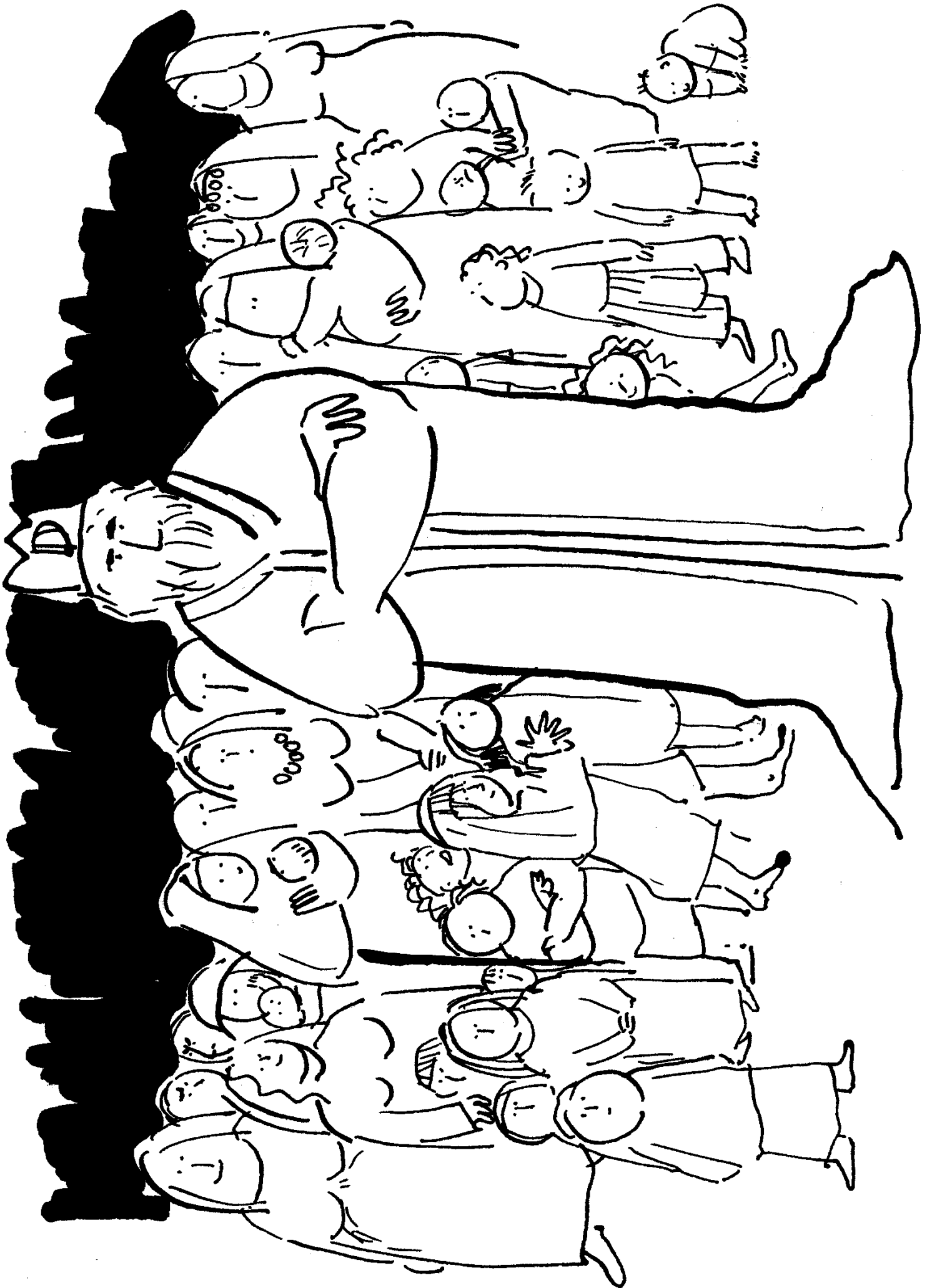
In Hebron zag ik mijn vader David terug. Zolang had ik in gedachten met hem gevochten en nu stond hij daar voor me. Zijn gezicht ernstiger, doorgroefd, anders dan ik me herinnerde. Hij omhelsde me en zei: ‘Je bent groot geworden, Tamar! Goed, dat we weer bij elkaar kunnen wonen.’

Ik omhelsde mijn broer Absalom. Ik zag mijn halfbroers Amnon en Adonia terug. Wat ik me daarvan het meest herinner is dat Amnon nog even pesterig en klierig was als vroeger. De kleine Adonia bleek nu een heel vriendelijke jongen met een gulle lach.

Nu Saul dood was, voelden we ons niet meer bedreigd.

Maar er ontstonden andere spanningen. De mensen keken naar een nieuwe koning uit. Ze hadden het gevoel dat ze niet zonder zichtbare leider konden. Oorlogen tegen de Filistijnen en Amalekieten maakten een leider nodig.

Abner, de legeroverste van Saul, probeerde Sauls enig overgebleven zoon, Isboeth, tot koning over Israël te doen aanstellen. Dat lukte.

Later heb ik wel gedacht: was dit nu werkelijkheid of schijn? Kunnen politici en legeraanvoerders koningen en heersers 'maken'? Wie was nu eigenlijk de echte leidinggevende? Was dat voor ons niet de Eeuwige?

Vanuit Hebron stuurde David een boodschap naar Isboeth: 'Ik wil dat mijn eerste vrouw Michal, die door jouw vader Saul ten onrechte aan Palti is uitgehuwelijkt, naar mij teruggebracht wordt.'

Isboeth liet haar onmiddellijk door zijn legeroverste Abner ophalen. Palti, haar man kwam huilend met haar mee, maar werd door Abner teruggestuurd.

Korte tijd later werd Isboeth in bed vermoord.

Toen kwam het oude geheim aan het licht: mijn vader was de tweede gezalfde van de Eeuwige.

Langzaam maar zeker werd dat voor heel het volk duidelijk.

Zeven jaar woonden we in Hebron. Toen veroverde mijn vader de stad Jeruzalem en besloot van die stad de hoofdstad te maken. Er werd een paleis voor ons gebouwd en we verhuisden. We kregen mooie kleren. Alle dochters van David, die nog niet getrouwd waren, kregen een gekleurde jurk. Ik kreeg ook zo'n jurk. Trots liep ik er in. Ik zag wel dat mijn oudste broer Amnon soms naar me zat te kijken. Maar ik zocht daar niets achter.

Ik was met mijn gedachten ergens anders. In het vrouwenvertrek gonsde het van de geruchten: 'David is op Bathseba!'

'Hij heeft haar vanuit het paleis op het dak van haar huis zien baden en is smoorverliefd geworden!'

'Zou ze het uitgelokt hebben?'

'Hij heeft haar naar het paleis gehaald!'

'Hoe kan hij dat doen! Ze is getrouwd! Er is toch zo'n richtlijn die zegt: niet begeren wat van iemand anders is?'

'Nou, haar man merkt het niet, die is soldaat in het leger van David. Die is al maanden van huis!'

'Heb jij haar al gezien?'

'Gisteren was ze al weer hier!'

**'Weet je wat ik denk?
Zou ze zwanger zijn?'**

De vrouwen wisten het niet zeker. Maar later ontdekte ik dat voor mijn vader de waarheid aan het licht kwam: Bathseba was zwanger. Wat nu? Hij verzond een list. Hij stuurde een bode naar zijn legeroverste Joab met het verzoek Uria, de man van Bathseba naar Jeruzalem te sturen, omdat hij van plan was deze als boodschapper te gebruiken. Zodra Uria zich bij David meldde, gaf hij hem verlof naar huis te gaan. David ging er vanuit dat Uria dan later zou denken

dat het zijn eigen kind was. Maar Uria bracht de nacht door bij de paleiswacht. Toen David hem er de volgende dag naar vroeg zei hij: 'Ik wil loyaal zijn aan mijn medesoldaten, die kunnen tussendoor ook niet naar hun vrouw gaan!' Met een smoes hield David Uria nog een dag langer in Jeruzalem. Tegen de paleiswacht zei David: 'Als Uria vanavond weer bij jullie komt slapen, voer hem dan dronken.' Ondanks aandringen van de paleiswacht ging Uria ook die nacht niet naar huis.

Toen schreef David een brief aan de legeroverste. Daarin stond: 'Zet Uria bij de eerstvolgende aanval in de voorste linie en trek het leger daarachter terug.' Met die verzegelde brief ging Uria nietsvermoedend naar het leger terug. Heel 'toevallig' werd Uria bij het volgende gevecht door de legeroverste Joab in de voorste linies geplaatst en gedood. Bathseba ontving het bericht van zijn dood en rouwde. In het vrouwenvertrek gonsde het nog steeds van de geruchten. 'Mij benieuwd wat er gebeurt als de rouwtijd van Bathseba voorbij is...' Velen waren niet verbaasd dat David toen aankondigde dat hij van plan was met Bathseba te trouwen.

Niet lang daarna kwam de profeet Natan bij vader op bezoek. Ik zat in een vertrek naast de troonzaal. Wat ik hoorde was verschrikkelijk.

Natan vertelde een verhaal over een man met één lam. Dat lam had hij met melk in een houten tuitje zelf te drinken gegeven. Het groeide bij hem op samen met zijn kinderen. Het sliep in zijn schoot, het was hem als een dochter. Hij vertelde dat een man met véél lammeren van deze éne man het lam had afgepakt om het zijn gasten te laten opeten. Vader reageerde verontwaardigd en zei: 'Die man, die dat ene lam heeft afgepakt, is des doods schuldig.'

Pas toen Natan zei: 'Jij bent die man' voelde ik hoe mijn vader schrok. Ik hield mijn adem in. Had mijn vader het doodvonnis over zichzelf uitgesproken?! Wat had hij gedaan?! Ik schoof dichter tegen de wand en hoorde hem beknennen: 'Ik heb Uria door het zwaard van de vijanden laten doden. Ik, die al veel vrouwen had, heb van Uria zijn enige vrouw afgenomen.'

Daarop hoorde ik Natan zeggen: 'De Eeuwige heeft je tot koning over Israël gezalfd en je uit de handen van Saul gered. De Eeuwige heeft je veel vrouwen gegeven. Waarom heb je Uria het leven benomen en zijn vrouw genomen? Je kinderen zullen sterven, voor je ogen. Je vrouwen zullen voor je ogen genomen worden. Het zwaard zal van je huis niet wijken. Het kwaad zal uit je eigen huis over je komen.'

Vreselijk. Ik kroop in elkaar en sidderde.

Wat hing ons allemaal boven het hoofd?

In de troonzaal bleef het lang stil.

Toen hoorde ik mijn vader fluïsteren:

‘Ik heb gedaan wat kwaad is. De Eeuwige verwachtte dat ik zou maken dat het mensen goed ging. Uit eigen belang heb ik mensen gedood.’

Natan ging weg. Op mijn tenen sloop ik van de scheidingswand weg. Maar die woorden, die ik toen gehoord heb, waren een dreigende schaduw vooraf.

Het kind van vader en Bathseba werd geboren en was ziek.

Toen vader dat hoorde, wilde hij niet eten.

Niemand kon hem benaderen. Hij sliep op de grond.

In gebed worstelde hij met de Eeuwige. In psalmen schreef David zijn gevoelens van spijt op. Het kind stierf.

Wat had ik Natan ook al weer horen zeggen? ‘Je kinderen zullen sterven...’

Ook al kregen David en Bathseba later een zoon, die ze Salomo noemden, ik bleef de dreiging voelen.

Donkere wolken pakten zich samen boven Davids huis.

Of ik het wilde of niet,

die wolken golden ook mij:

ik bleef Tamar,

dochter van David.

**Er
volgden
twintig jaar
koningschap van
David met oorlog en
betrekkelijke rust.**

DIEP BESCHAAMD VERTROUWEN

Hallo Abisag, wat zit je daar alleen in een hoek-je!’ ‘Ik begin jouw gewoonten wat te kennen, Tamar. Zo tegen de schemering kom je altijd aan deze kant het vrouwenvertrek binnen. Ik wou graag met jou ergens over praten. Hier in de hoek kan dat veilig. Heb je even tijd?’

‘Natuurlijk. Zeker als je me zo nieuwsgierig maakt!’

‘Tamar, beloof eerst dat je van wat ik je vertel echt niets verder zult vertellen!’

‘Dat beloof ik je, Abisag. Hier een draadje uit mijn jurk voor jou als bewijs. Doe het door je halsieraad. Geef me ook een draadje uit jouw jurk, voor bij mijn hals dan worden we nu vriendinnen.’

‘Tamar, een draad van leven en vriendschap voor jou. Wat een gewriemel zeg, omdat tussen de hangers te doen. Laten we het bij elkaar doen...’

‘Goed idee!’

‘Hè hè, die draden zitten voor het leven vast! Nu kan ik het je dan eindelijk vertellen, Tamar! Tamar, ik ben gek op je broer Adonia. Ik droom ervan met hem getrouwd te zijn.’

‘Jij, verliefd op Adonia? En ik zie je, sinds je hier uit Sunem gekomen bent, altijd in de slaapkamer van mijn vader!’

Laatst lag je nog bij hem in bed! Ben je dan zijn laatste

aanwinst? Wat je zegt, is gevaarlijk!
 Je kunt niet met mijn vader slapen en verliefd worden op mijn broer!
 ‘Het is andersom, Tamar. Adonia en ik waren eerst verliefd op elkaar. Pas toen ben ik voor je zieke vader gaan zorgen. Hij rilt vaak van de kou. Dekens helpen niet. Ik ga alleen maar naast hem in zijn bed liggen om hem te warmen. Echt, ik ben alleen je vaders verpleegster! Zo is het met Adonia afgesproken.’
 ‘Wat zeg je?’
 ‘Ja, toen ik Adonia voor het eerst zag, kreeg ik meteen de vlinders in mijn buik! Ik vergeet het nooit meer! Adonia. Hij kwam bij mij thuis, in Sunem. Hij maakte deel uit van een delegatie uit Jeruzalem. Als zoon van David werd Adonia door mijn vader met eer ontvangen.
 Ik keek naar hem en hij naar mij, er gebeurde iets in me. Adonia deed mijn vader een voorstel: ‘Zou hij genegen zijn mij, Abisag, mee te geven naar Jeruzalem?’ Ik zou er een eervolle opdracht krijgen en het zou mijn vader ook voordeel opleveren.’
 Het contract kwam tot stand. De precieze inhoud kende ik niet. Onder de hoede van Adonia verliet ik mijn ouderlijk huis. Onderweg zei Adonia: ‘Ik wil met je trouwen, Abisag, je moet me alleen eerst met mijn vader helpen. Hij is ziek. We zoeken een verzorgster voor hem. Maak dat hij niet

meer rilt van de kou. Als je dat eerst doet, dán is de weg voor ons huwelijk vrij.’
 Een vreemd verzoek. Maar de ogen van Adonia deden mijn hart opspringen. Als dit de manier was om met hem te kunnen trouwen, mij goed! Ik begon David met eten te helpen. In de ziekenkamer van jouw vader ontdekte ik dat jij, Tamar, een zuster van Adonia bent. Zo fijn nu even vrij te zijn en met jou te kunnen praten! Ik voel rond het ziekbed van je vader zoveel spanningen! Er komt wel familie bij hem op bezoek. Maar ik geloof niet dat er iemand uit zorg voor David komt. Davids vrouw Bathseba komt vaak. Maar ik denk méér om de belangen van haar zoon Salomo veilig te stellen, dan uit zorg voor David!’
 ‘Goh, dat jij de spanningen nu al voelt, Abisag. Je bent nog maar kort in Jeruzalem! Toen wij jaren geleden naar Jeruzalem verhuisden, zei mijn moeder: ‘Tamar, nu hoef je voor niemand meer bang te zijn!’ Wat een misleiding!
 “Jeruzalem” betekent: “stad van vrede!” Ik wou dat die stad niet zo’n aanfluiting van zijn naam was! Onvrede, onrecht, ellende heb ik er doorstaan.’
 ‘Wat is er dan gebeurd?’
 ‘Ik vind het moeilijk er over te praten, Abisag...’
 ‘Mij kun je vertrouwen, ik wil zo graag weten wat er in Adonia’s familie speelt, misschien lucht het je ook op...’
 ‘Ja, ik zal het proberen. Wat ik je vertel, gebeurde jaren gele-

den. Maar ik herinner het me als de dag van gisteren. Het begon er mee dat Amnon, mijn oudste broer, er slechter en slechter begon uit te zien. Hij at weinig, sliep slecht, had wallen onder zijn ogen. Zijn moeder maakte extra koeken klaar. Niets hielp. Amnon bleef ziek.

Ook mijn vader begon zich zorgen te maken over Amnon en zocht hem op. 'Kan ik iets voor je doen?' vroeg hij.

'Vader, ik heb zo'n trek in hartenkoeken. Niemand kan die beter bakken dan Tamar. Misschien maken die me beter.'

Het leek een eenvoudige wens. Vader liet een bediende een boodschap voor mij afgeven: 'Tamar, Amnon is ziek. Hij ziet graag dat jij koeken voor hem bakt. Ga naar het huis van Amnon en maak ze voor hem.'

In mijn gekleurde jurk pakte ik meel en alles wat er nodig was en ging. 'Dag Amnon, hoe is met je? Je moeder maakt zich ongerust en vader heeft me gevraagd hartenkoeken voor je te bakken', zei ik.

'Ja, ik voel me hondsberoerd. Misschien helpen die koeken van jou me wel.'

Amnon bleef kijken hoe ik het meel ging kneden en de hartenkoeken ging bakken. Het duurde even voordat het allemaal klaar was. Al die tijd lag hij stil naar me te kijken, als een kat die op het punt staat zijn prooi te bespringen.

Alleen zijn staart lag onder de dekens en ik had geen vermoeden van wat er allemaal in zijn hoofd omging!

Ik haalde de pan van het vuur. De bedienden van Amnon hadden ondertussen gedekt.

'Kom, de koeken zijn klaar', zei ik.

'Zoveel mensen in huis. Het maakt me benauwd', zei hij.

Tot mijn verbazing nam opeens Jonadab, Amnons vriend, de leiding. 'Jullie kunnen verder een vrije middag hebben', zei hij tegen het personeel in huis. In een mum van tijd was iedereen weg. Daarop liep Jonadab naar Amnons bed en zei: 'Zo, nu laat ik je even alleen. Ik sta vlak voor het huis.'

Wat het allemaal betekende drong nog niet tot me door.

'Amnon, de hartenkoeken staan op tafel, kom, ze zijn nu warm', zei ik.

'Tamar, ik probeer op te staan, maar het lukt niet. Kun je ze niet op mijn slaapkamer brengen?'

'Ja, dan moet ik ze even pakken.'

Even later kwam ik met de hartenkoeken aan. Ik bukte me om ze bij zijn bed op de grond te zetten. Op dat moment sloeg hij zijn armen om mijn middel en trok me bij zich in bed. Ik verzette me en trapte hem waar ik kon.

'Hou op Amnon!' riep ik. 'Doe niet zo dwaas. Ik ben je zuster! Het is niet goed! Je moet me niet overweldigen en met me naar bed te gaan! Dat is schande! Doe me dat niet aan!'

Amnon hield me stevig vast.

'Ik hou van je, al maanden denk ik alleen aan jou. Ziek van verlangen naar jou ben ik. Nu heb ik je. Jonadab gaf me

goede raad. Dit was de manier om je te krijgen.’
Ik probeerde uit alle macht het kwaad nog af te wenden en tijd te winnen.
‘Niet waar. Je bent een dwaas Amnon, zo krijg je mij niet! Als je zoveel van me houdt, waarom ga je dan niet naar vader en vraag je vader om mijn hand? Dat zal vader echt niet weigeren!’
Maar zijn armen om mijn middel lieten geen ruimte.
Ik begon te schreeuwen.
Hij gaf me een rake klap op mijn hoofd. Het duizelde me.
Hij stopte een lap in mijn mond. Trok mijn gekleurde jurk weg en betastte me. Mijn borsten, mijn buik. Met moeite haalde ik nog adem. Toen ging hij boven op me liggen.
Hijgend hing hij boven me en ging naar binnen.
Hij was klaar.
Ruw duwde hij me van zich af.
Opeens walgde hij van mij.
‘Sta op! Verdwij! Uit mijn ogen!’ schreeuwde hij.
Ik stond op. Trok bijna kotsend de lap uit mijn mond, haalde diep adem en zei: ‘Ben je nou helemaal. Als je me zo weg stuurt, maak je het allemaal nog veel erger! Net zei je nog dat je van me hield en nou werp je me weg!’
Hij luisterde niet en schreeuwde: ‘Ik walg van je. Ik walg van je, Tamar! En die walging is veel groter dan de liefde die ik eerst voor je voelde!’

Ik stikte bijna. Hij moest eens weten van wie ik walgde. Opeens kwam zijn knecht de kamer binnen. De grijns van triomf op diens gezicht vergeet ik nooit meer! Zo van: ‘Mijn meester heeft hem dat toch maar mooi geflikt.’
Amnon zei tegen die knecht: ‘Breng haar naar buiten en grendel de deur achter haar dicht!’ Hij was zeker bang dat ik nog eens terug zou komen!
Mijn gekleurde kleed hield ik bij elkaar en ik stapte de kamer uit. Met mijn ogen dwong ik de knecht de deur open te houden.

De grijns verdween en hij sloot de deur achter mij.

Maar toen was ik op!
Ik rende naar de vrouwenvertrekken en zocht de waterkan.
Begon me te wassen. Dit alles moest weg! Ik boende mezelf schoon. Mijn gevlekte, gekleurde kleren lagen naast me. Als Amnon dacht dat ik me schaamde en dat ik zou zwijgen, dan had hij het mis! Hij had mijn vertrouwen beschamd en dat zou ik iedereen laten weten! Ik trok een grijze jurk aan, scheurde de gekleurde kleren aan stukken, strooide as op mijn hoofd en liep jammerend de gang in.
De eerste die ik tegen kwam was Absalom.
Ik vertelde hem wat er gebeurd was.

‘Hou op. Hou je stil’ zei hij, ‘Amnon is je broer. Je kunt dit niet rondbazuinen! Kom hier, deze kamer in, wacht hier even. Ik overleg met vader.’

Verdwaasd liet ik me de kamer binnenloodsen en ging er op een kruk zitten. Ik kokhalsde bijna weer. Waarom die stille kamer. Waarom mocht ik niet schreeuwen en jammeren en het iedereen laten horen wat me overkomen was? Absalom kwam terug, ging tegenover me zitten en zei: ‘Vader is heel kwaad over wat er gebeurd is. Maar hij was het met me eens, dat het niet goed is als je nu door de gangen van het paleis in zak en as gaat jammeren en uit-schreeuwen wat er gebeurd is. Het lijkt vader het beste als je een tijdje buiten het paleis gaat wonen. Dan kom je Amnon niet tegen. Ik heb met vader afgesproken dat je bij mij en mijn vrouw kunt komen wonen. Daar ben je veilig.’ Ik snapte die toespraak niet. Het leek alsof Absalom niet door had wat er allemaal in me omging!

Ik stond op, liep van hem weg en ging naar mijn moeder. Snikkend vertelde ik haar wat Amnon mij had aangedaan. Ze schrok. Ik zag haar verontwaardiging. Maar toen ik verder ging en vertelde wat Absalom gezegd had, leek het wel of ze die verontwaardiging weer inslikte.

Met al haar gevoelens goed onder controle zei ze: ‘Hou je verder stil en ga bij Absalom wonen. Je hebt het gehoord: je vader, koning David is heel kwaad over wat er gebeurd is.

Wees wijs en ga!’

Wat had ik aan die woede van vader?

Waarom moest ik van huis?

Wie had er weggestuurd moeten worden? Amnon toch zeker! Waarom deed niemand wat!

Ook Absalom ging niet tegen Amnon te keer.

Waarom steunde mijn moeder me niet?’

‘Wat vreselijk Tamar. Wat moet je je toen eenzaam gevoeld hebben.’

‘Ja, het was vreselijk. Ik kon niet anders dan uit het paleis vertrekken. Ik voelde me heel ellendig, onbegrepen en eenzaam in het huis van Absalom. Ik wist toen nog niet dat Absalom Amnon haatte om wat hij mij had aangedaan.’

‘In Absaloms reactie, zoals jij die net vertelde, kan ik ook geen haat ontdekken. Alleen maar “rust nu in het paleis” en “Tamar weg van Amnon” en het leed lijkt geleden.’

‘Ja, zo schatte ik Absaloms reactie toen ook in. Maar twee jaar later bleek dat Absalom mij toch wilde wreken!’

‘En is dat gelukt, Tamar?’

‘Het leek of het lukte, maar schijn bedriegt! Ik zal je vertellen wat er twee jaar later gebeurde, Abisag!

Voor het schaapscheetersfeest nodig je bij ons altijd veel mannelijke gasten uit. Dit keer nodigde Absalom vader en al zijn halfbroers op zijn feest uit.

David zelf had geen zin in het feest.

Maar na lang aandringen liet vader Amnon en Adonia en al zijn andere zonen naar het feest gaan.
 Op dat feest liet Absalom zijn broers flink drinken.
 Toen iedereen stomdronken was, gaf Absalom aan zijn knechten opdracht om Amnon te doden.
 De volgende dag ontdekten Adonia en de anderen dat Amnon dood was. In paniek sloegen ze op de vlucht.
 Absalom was 's nachts meteen al gevlucht naar mijn grootvader in Gesur.
 Het gonsde van de geruchten. Het gerucht ging dat alle zonen van David gedood waren. Mijn vader was radeloos.
 In zekere zin luchtte het hem op toen hij ontdekte dat alleen Amnon gedood was. Toch had hij ondanks alles wat Amnon mij aangedaan had, ook Amnon niet willen verliezen. Hij was diep bedroefd om Amnon.'

'Ik mocht na Amnons begrafenis weer in het paleis komen wonen. De blikken waarmee de vrouwen me aankeken brachten me in de war.
 Was het *mijn* schuld dat Amnon dood was?
 Ik kreeg nachtmerries. In mijn dromen werden rammen boven me geslacht en gutste hun bloed over me heen. Ik werd bang. Ik mocht er niet zijn.
 Mijn schuld, die gedachte bleef in mijn hoofd.

Mijn moeder zag dat het mis met me ging. Op een dag kwam ze naar me toe:
 'Zullen we even apart gaan zitten? Tamar, ik weet niet hoe ik het zeggen moet. Ik heb je in de steek gelaten. Ik heb je laten gaan, ben niet voor je opgekomen. Dat spijt me.'
 Ik keek haar aan.
 Een ogenblik later voelde ik haar armen om me heen.
 Het voelde goed.
 In de weken daarna begon ik haar alles wat me bezig hield te vertellen. Ik vertelde wat er allemaal gebeurd was in het huis van Amnon. Ik vertelde van Absalom en zijn, voor mij geheim gebleven, woede. Ik vertelde van mijn nachtmerries. Ik vertelde van al die mensen waarvan de ogen mij zeiden dat ze mij voor schuldig hielden.
 Mijn moeder zei: 'Wiens idee was het, dat jij bij Amnon hartenkoeken moest bakken?'
 'Vader zond me de boodschap dat ik dat moest gaan doen.'
 'Hoe kwam je vader op die gedachte?'
 'Amnon had, toen vader op 'ziekenbezoek' was, gezegd dat hij, als ik hartenkoeken voor hem bakte, beter zou worden.
 Als ik het vertel, word ik er weer misselijk van.'
 'Dat begrijp ik, het was een streek om kotsmisselijk van te worden. Maar ik wil je niet misselijk maken. Ik wil dat jij uitvindt bij wie de schuld ligt.'
 'Die ligt bij Amnon.'

Het was goed met iemand te praten die de schuld niet bij mij legde. Met mijn hoofd kon ik dat ook beredeneren. Maar wanneer zou ik dat rotte gevoel kwijt zijn? De nachtmerrie met de schapen, waarvan het bloed over me heen stroomde, bleef zich herhalen. Ik dacht aan dat verhaal van dat lam van die ene man. Aan Natan en zijn woorden: *Je vrouwen zullen voor je ogen genomen worden. Het zwaard zal van je huis niet wijken.*

Toen ik dat allemaal op me had in laten werken, begon ik te huilen en te schreeuwen: 'Stomme Absalom, waarom heb je hem gedood! Amnon is dood! Niets kan meer worden gemaakt!'

'Ik bleef met een enorm gevoel van leegte achter. Amnon was dood en het leek wel of Absalom ook dood was, want niemand in het paleis durfde nog over hem te spreken.'

'Joab, vaders neef, zag dat David er last van had, dat hij nu als het ware alle twee zijn zonen was kwijtgeraakt.

Uiteindelijk gaf vader aan Joab de opdracht om Absalom uit Gesur te laten terugkeren.

Absalom kwam naar Jeruzalem terug en ging in zijn eigen huis wonen. Alleen het paleis bleef taboe voor hem. David wilde hem niet ontvangen.

Ik vond het fijn dat Absalom er weer was en zocht hem

regelmatig op. Zijn vrouw bleek in verwachting. Op een dag hoorde ik dat het kind geboren was. Ik ging naar Absaloms huis.

Bij de deur wachtte Absalom me op: 'Het is een meisje. En weet je hoe ik haar genoemd heb? Tamar!' 'Wat leuk', stamelde ik. Maar ik wist niet of ik het wel zo leuk vond. Ik keek naar dat kleine meisje dat net geboren was. Binnen in me brak het angstzweet me uit. Ik kon alleen maar denken: 'Ik hoop niet dat jij, kleine Tamar, straks nog moet doormaken wat mij is overkomen.'

Absalom had het goed bedoeld met die naam,

maar het beangstigde me...

'Dat kan ik begrijpen, Tamar. Na wat zich allemaal in jouw leven heeft afgespeeld, hoop je met heel je wezen dat een kind met dezelfde naam niet hetzelfde zal doormaken!'

'Abisag, het is zo goed dat ik mijn diepste angstige gedachten tegen jou kan uitspreken en met jou mag delen.'

'Weet je, Tamar, ik wil je óók zeggen waar de naam Tamar mij aan herinnert. Er is vóór jou nog een andere Tamar geweest. Tamar, de vrouw van de zonen van Juda.

Later de moeder van de kinderen van Juda. Juda hield zijn woord niet. Maar die Tamar stond op haar rechten!

ONTGOOCHELING

Ze is van groot belang geweest in het huis van David!

‘Dat ik daar niet eerder aan gedacht heb, Abisag.

Mijn naam Tamar, het is een naam verbonden aan mannen die hun woord niet houden. Een naam verbonden aan diep gekwetst worden. Maar je hebt gelijk: de naam Tamar is óók verbonden aan voor je rechten opkomen en mensen aan hun woord houden en aan het voortbrengen van “de gezalfde”!’

‘Misschien moet je daar vaker aan denken...’

‘Ja... maar of ik voor mijn rechten op kan komen? Iedere keer als ik dat doe, lijkt het of ik wéér een doek in mijn mond voel die me het zwijgen oplegt.’

‘Heb je niet het gevoel dat je nu begonnen bent je zwijgen te verbreken?’

‘Ik hoop het.’

‘Tamar, ik ben zo blij dat ik met jou mijn zwijgen mocht verbreken en je kon vertellen over Adonia en mij. Dat draadje van jou is heel kostbaar voor me.’

Ik, Tamar, de dochter van David zit in het vrouwenvertrek. Ik wacht op Abisag. Sinds gisteren weet ik dat Abisag verliefd is op mijn broer Adonia en dat ze trouwplannen hebben.

Ik ben er nog ondersteboven van. Wat heb ik me vergist!

Ik nam aan dat Abisag vaders nieuwste vrouw was. Ze was ook steeds in zijn slaapkamer te vinden!

‘Dag Tamar. Jammer dat ik gisteren opeens weggeroepen werd. Ik was zo benieuwd. Is het eigenlijk ooit weer goed gekomen tussen je broer Absalom en je vader David?’

‘Nou, dat heeft wel lang geduurd. De eerste twee jaar bleef mijn vader weigeren mijn broer te ontmoeten!’

‘Wat maken mensen het zich toch moeilijk, als ze eenmaal zoiets in hun hoofd gezet hebben! Stel je voor dat de één zou toegeven voor de ander!’

‘Ja, Absalom was diep teleurgesteld.

Tegen mij zei hij: “Keek vader maar naar me, maar hij acht me nog steeds schuldig. Als hij blijft weigeren om me te zien, kan ik beter naar Gesur terugkeren.”

De deur tussen Absalom en David was vast voor altijd dicht gebleven als Joab, vaders neef en legeroverste, niet opnieuw tussenbeide was gekomen.

En het lukte!

Voor mij een geweldig moment. Absalom mocht bij David komen. Hij boog voor hem met zijn gezicht op de aarde. En toen Absalom opstond, toen kustte David Absalom. Ik draaide me snel om om mijn tranen te verbergen. Achteraf denk ik: "Was het wel echt? Hebben ze elkaar echt aangekeken, echt omhelsd? Of ben ik er ingeluisd? Had Absalom zijn plannen toen al klaar?"

Hoe dan ook. Toen begon de ellende pas goed.

'Wat bedoel je daarmee? Wat gebeurde er dan?'

'Absalom begon zich macht toe te eigenen. In de straten klonk het: "Heb je het al gehoord? De koning en Absalom. Ze hebben hun ruzie bijgelegd!" Absalom begon zich als kroonprins te gedragen. Hij liet een prachtige, door paarden getrokken wagen maken. Vijftig mannen liepen voor zijn wagen uit. Zo reed hij door de straten.

's Morgens ging Absalom bij de poort zitten. Daar vindt de rechtspraak plaats. Mensen, die ruzie met iemand hebben, gaan daarheen en vragen de koning om recht te spreken. Absalom riep: "Kom met je zaken maar naar mij. Ik zal wel recht spreken."

Veel mensen die bij Absalom kwamen gaf hij gelijk. Dat maakte dat de mensen die recht zochten, meer en meer naar Absalom trokken.

Later werd het me duidelijk: dit waren allemaal stappen die Absalom zette om zélf koning in Jeruzalem te worden.

Op een dag was Absalom plotseling verdwenen. Hij had tegen David gezegd dat hij in Hebron nog een offer moest brengen als dank voor zijn terugkeer naar Jeruzalem. Een gemene smoes bleek het. Toen hij in Hebron aankwam liet Absalom zich tot koning over Israël uitroepen.

David hoorde dat bericht, ging weg uit Jeruzalem en vluchtte. Op tien na nam David al zijn vrouwen en kinderen uit Jeruzalem mee. Ik trok met David en de andere vrouwen Jeruzalem uit. Opeens was er niets meer van de oude David over. Ik zag een ander mens. Misschien wel de Gezalfde zoals hij bedoeld was. David stuurde de ark, die de priesters ijverig meegenomen hadden, terug en zei: "Als de Eeuwige mij doet terugkeren, dan keer ik terug en zal ik de ark terug zien. Zo niet, de Eeuwige doe met mij wat goed is in diens ogen."

'Absalom kon zonder slag of stoot Jeruzalem binnen trekken. Om aan het volk duidelijk te maken dat hij nu koning was, eigende Absalom zich de tien vrouwen van David, die waren achter gebleven, toe. Iedereen zou zien dat hij nu koning was! Het volk moest toekijken terwijl hij die tien vrouwen verkrachtte!'

'Toen ik dát hoorde, stortte mijn wereld in elkaar. Ik schreeuwde het uit: "O, Absalom. Mijn broer! Leugenaar!

Ook jij bent nooit voor mij opgekomen! Je eigen belang, daar ging het om! Amnons dood! Je oudere broer moest uit de weg!

Niets heb je begrepen Van wat mij is aangedaan!

Tienvoudige herhaling!!” Misselijk begon ik te kotsen. Wat volgde ging langs me heen. Om zijn vader te verslaan liet Absalom zich er toe verleiden Jeruzalem weer uit te trekken. Joab stond als legeroverste aan het hoofd van een deel van Davids leger. Joab zei tegen David: “U, koning, bent ons meer waard dan honderd manschappen. Blijft u hier. Ik zal uittrekken tegen uw zoon.”

Vlak voor ze gingen, hoorden de soldaten David nog tegen Joab zeggen: “Spaar Absalom. Ga voorzichtig met hem om als je hem aantreft.”

In een dicht bos ontbrandde een geweldige strijd tussen het volk dat zich rondom Absalom had verzameld en het leger van David, aangevoerd door Joab. Absalom reed door het bos. Opeens bleef hij met zijn haren aan de takken van een eik hangen en zijn muildier liep onder hem vandaan. Een soldaat uit het leger van David zag het. Hij ging naar Joab

en zei: “Ik heb Absalom met zijn haren in een boom zien hangen.”

“Als je dat gezien hebt, waarom heb je hem dan niet doodgeslagen? Van mij had je dan een beloning gekregen!”

“De zoon van de koning doden?! Ik denk er niet aan. U hebt net zo goed als ik gehoord dat David wil dat Absalom gespaard wordt!”

Joab zei niets en reed in de richting van de boom die hem aangewezen was. Hij zag Absalom hangen en schoot hem drie pijlen in zijn hart. De met Joab meegekomen wapendragers haalden Absalom uit de boom en doodden hem. Absaloms lichaam legden ze in een diepe kuil. Daar bovenop stapelden ze stenen. De strijd was over.

Het volk, dat met Absalom was meegetrokken, vluchtte weg. Davids troon was gereed!

“Het eerste dat ik bewust hoorde was het huilen, schreeuwen en jammeren van mijn vader: “Mijn zoon Absalom! Mijn zoon, mijn zoon Absalom! Was ik maar in jouw plaats gestorven Absalom, mijn zoon, mijn zoon!”

Vreemd: Absalom dood? Hoor, hoe vader schreeuwt! Gaf vader dan zoveel om Absalom? Zou vader dan ook om mij geven? Absalom dood!?

Daarna ben ik helemaal doorgedraaid.

Opnieuw schreeuwde ik: “Stomme idioten, houdt het dan

nooit op! Absalom is dood! Niets kan meer worden goed gemaakt!”

‘Urenlang hoorden de mensen gejammer. De mannen, die hun leven in de strijd hadden gewaagd, keerden terug. Ze hadden verwacht dat David aan de poort zou staan om hen te danken en te begroeten. Niets dan gejammer van koning David, horen ze. Daar begrepen ze niets van. Wat mankeerde David? Ze hadden toch gewonnen!

Joab zag het gevaar. Straks zouden al die mannen zich tegen de koning keren als hij hun inzet niet waardeerde. Joab ging naar David en wist hem er van te overtuigen dat hij in de poort moest gaan staan om de manschappen te bedanken voor hun inzet. Dat deed David. Maar in zijn hart bleef David het Joab verwijten dat hij Absalom niet had gespaard.’

‘Vader is daarna nooit meer de oude geweest. Hij trok zich steeds meer terug. Hij worstelde in gebed. Zong zijn gevoelens uit in de psalmen, die hij maakte. En ik? Gruwelijk stond de naakte waarheid me voor ogen: Absalom was voor zichzelf bezig geweest. Hij had een mooi alibi gehad om degene die vóór hem recht op de troon had om te brengen. De stenen op zijn graf waren als stenen in mijn hart. Ik kon niet huilen over Absalom.’

VERLIEFD IN DE NABIJHEID VAN DE DOOD

Allo, Abisag, fijn je weer te zien.’ ‘Ha, Tamar. Ja, sinds je vader vorige week is overleden heb ik tijd! Ik voel me uitgerust! ’s Nachts doorslapen, zonder dat een zieke je roept, maakt wel verschil!’ ‘Abisag, nu ga je bijna met Adonia trouwen!’

‘Ja, ik kan bijna niet wachten tot het zover is!’

‘Logisch. Het heeft ook wel lang geduurd! Ik snap ook niet waarom Adonia jou al voor het huwelijk het paleis heeft binnengesmokkeld! Het intrigeert me nog steeds.

Adonia is verliefd op jou, wil met je trouwen en vraagt je dan om voor zijn zieke vader David te zorgen en pas daarna te trouwen! Dat jij op dat voorstel ‘ja’ hebt gezegd!’

‘Ja, het is bijna zover, nog de rouwperiode afwachten...’

‘Zeg, vertel eens, hoe heb jij de laatste tijd het leven hier in het paleis ervaren? Is het zwaar geweest?’

‘Ja en nee. Ik wist dat David ziek was. Ik hoorde zijn verhalen aan. Ik hoorde hem hardop gedichten, psalmen zeggen. Hij had het over de Eeuwige, die in lichte en donkere tijden zijn herder was. Ik heb in één van die psalmen ook zijn diep berouw ervaren. In die zin was het bijzonder hem te mogen verzorgen.

Maar toen ik kwam, wist ik niet van zijn bibberende oude lijf, van zijn onzekerheid. Ik wist niets van zijn verdriet over zijn

eigen tekortkomingen. Ik wist niets van zijn kinderen. Die lijfelijke kou en die kou van de familie, die viel me tegen. Daarom ben ik ook blij dat je me daar wat meer over verteld hebt, Tamar. De enige die mij op de been hield was Adonia. Alleen om hem ben ik aan deze klus begonnen. Maar het was of de kou van de familie zich in mij begon te nestelen.'

'Alleen om Adonia ben je naast mijn vader in bed gaan liggen om hem als kruik te dienen? De gedachte alleen al!'

'Toen ik onzeker werd, maakte Adonia dat ik het volhield.'

'Hoe?'

'Nou, op een keer zat Adonia stil naast het bed van zijn vader. Toen hij opstond en "Dag vader" zei, reageerde hij niet. Adonia wenkte me toen om hem naar de deur te volgen. Mijn hart sprong op. Zouden we elkaar even kunnen aanraken?'

"Denk je dat het nog lang zal duren?", vroeg hij.

Ik schudde mijn hoofd. "Ik weet het niet. Hij heeft het wel heel erg koud en is zonder kracht."

Toen kwam het hoge woord er uit: "Als hij overleden is, stuur dan een boodschapper naar de bron Rogel. Daar ben ik met de legeroverste Joab en met de priester Abjatar aan het offeren en besprekingen over de toekomst aan het voeren. Als vader overleden is, wil ik graag met jou trouwen, Abisag!"

Vanaf dat moment viel het warmhouden van de koude David me lichter. Er zou een tijd komen dat ik het bed deel met iemand die ook warmte geeft en die om mij geeft! Ondertussen leerde ik ook Bathseba beter kennen. Ze kwam regelmatig bij je vaders bed. Maar niet voor David! Ze kwam om de positie van haar zoon Salomo veilig te stellen! Toch mocht ze me wel. Misschien suste het haar geweten dat er iemand was die de oude David warmte bood...'

'Waarom ga je niet verder, Abisag?'

'Ik kom nu op iets, waar ik nog met niemand over gesproken heb. Een aantal bezoeken hebben me bang gemaakt.'

'Kom, ik heb jou een paar maanden geleden ook over mijn angst verteld. En we hebben toch elkaars draden in onze ketting als teken van onze vriendschap?'

'Ja, eigenlijk wil ik ook niets liever dan jou deelgenoot maken van mijn angst. Misschien kun je me raad geven...'

Een paar weken geleden kwam Bathseba de ziekenkamer binnen. Ik voelde dat ze anders dan anders was. Ze knielde voor David neer, concentreerde zich en zei: "David, de profet Nathan heeft toch gezegd dat onze zoon Salomo na jou koning over Israël zal worden? Hoe kan het dan dat Adonia nu al koning is? De priester Abjatar is bij hem en ook Joab je legeroverste is bij Adonia!

David, heel Israël kijkt nu naar jou. Heb jij Adonia tot koning aangesteld? Wees alsjeblieft duidelijk! Vertel Israël!

toch dat Salomo de volgende Gezalfde van de Eeuwige is. Anders denkt iedereen straks dat Salomo in opstand komt tegen Adonia!”

Bathseba was nog niet uitgesproken of de profeet Natan werd aangediend. Bathseba had wel door, dat Natan alleen met David moest praten en trok zich terug. Ik hield me stil op de achtergrond. Hier moest ik meer van weten!

Ook Natan boog zich voor de koning neer. “Hebt u gezegd dat Adonia koning over Israël is? Salomo en mij heeft hij op zijn offerfeest niet uitgenodigd. Waarom heeft u mij niet laten weten wie u tot opvolger hebt aangesteld?”

David richtte zich in bed op en zei: “Roep Bathseba.”

Ik haastte me om Bathseba te roepen en toen Bathseba weer voor zijn bed stond, zei David: “Zowaar de Eeuwige, die mij uit benauwdheden gered heeft, leeft, jouw zoon Salomo zal na mij koning zijn.”

Daarna zei hij tot Natan en enkele anderen die hij had laten roepen: “Zalf Salomo tot koning over Israël.”

Kort daarna kwam Salomo bij de stervende David. Met de laatste kracht die hem restte, keek David Salomo aan, strekte zijn hand over hem uit en zei: “Ik sta op het punt de weg van de hele aarde te gaan. Wees jij nu sterk en betoon je een man. Neem de plicht van de Eeuwige op je en wandel op zijn wegen, volg de richting door Mozes aan ons ge-

toond in de tien woorden. Wees trouw met je hele hart en je hele ziel.”

Ik luisterde gespannen.

Opeens gaf David, alsof hij al zijn kracht weer terug had, praktische aanwijzingen aan Salomo. Ik hoorde hem zeggen: “Joab heeft in vredetijd tegen mijn zin in bloedvergoten. Die kun je maar beter snel in het dodenrijk doen afdalen. Wees aardig voor de mensen, die mij hebben geholpen toen ik voor Absalom moest vluchten.”

Ik wist genoeg! Vooral dat van Joab moest ik aan Adonia laten weten! Ik stuurde een bode naar hem toe. Hij moest niet uit zijn op het koningschap! Dat moest hij uit zijn hoofd zetten! Ik was ook heel opgelucht toen de bode met het bericht terugkwam, dat voor Adonia nu alleen nog maar vrouwen met mij van belang was.

In de week die hierop volgde, verslechterde Davids toestand, hij raakte verlamd. Hij kon nog wel goed begrijpen en horen, maar niet meer spreken. Ik bleef hem zoveel mogelijk van mijn warmte geven. Maar hij bleef onbewogen. Totdat jij, Tamar, op ziekenbezoek bij je vader kwam. Ik herinner me dat je eerst een lange tijd naast zijn bed zat. Toen keek je me aan en vroeg: “Zou je me even alleen kunnen laten met mijn vader?”

Je was de eerste die me niet als een soort meubelstuk van de ziekenkamer beschouwde.

Ik ging de deur uit en toen ik terugkwam, zag ik opeens dat die koude onbeweeglijke David bewogen was. Er waren tranen in zijn ogen!

‘Wat je gezien hebt, was ook zo, Abisag. Die momenten met mijn vader zijn kostbaar voor mij. Ik had de moed bij elkaar geraapt. Ik wist dat hij op sterven lag. Ik wist dat hij nog wel kon horen en verstaan, maar niet meer kon spreken. Het was nu of nooit. Ik wilde hem laten weten hoe mijn leven verpest was door Amnon en door het feit dat hij, David, het niet voor mij had opgenomen. Waarom was hij altijd met zijn zonen en niet met zijn dochter bezig geweest? Waarom had ik hem over Amnon en over Absalom horen weklagen en huilen, en niet over mij? Wat was hij voor gezalfde geweest, dat hij zijn eigen hebzucht had laten zegevieren en daar die arme soldaat Uria de dood voor had ingestuurd? Zag hij niet dat al zijn zonen alleen maar op eigen belang en macht uit waren? Verbaasde het hem, dat zijn vrouwen en kinderen hem in de kou lieten liggen? Alles wat me al zo lang dwars zat, het lukte me het in zijn aanwezigheid uit te spreken. Hij keek me sprakeloos aan. Zijn ogen zochten de mijne. Er welden tranen in zijn ogen. Ik keek naar die ogen en naar die tranen die over zijn gezicht gleden. Ik voelde zijn vraag om vergeving en zijn onmacht: te laat om nog onder woorden te brengen. Ik stond op, legde mijn hand op de zijne en zei: “Dank je vader”.

‘Geen wonder dat jouw bezoek hem zo bewogen heeft, Tamar! Even later stierf hij.’

‘Ja, dat bezoek was uiteindelijk een opluchting voor mij. Daarna heb ik veel gehuild. Al het verdriet dat in me opgeslagen was, kwam er uit. Ik bleef maar huilen. En aan het eind was ik leeg. Het klinkt gek: ik was leeg én ik voelde opeens ruimte. Mijn tranen waren op. Ik was door alle verdriet heen gegaan en opeens zag ik weer helder. Ik ben Tamar. Dochter van Maächa en David. Ik mag er zijn. De butsen en builen van mijn leven kan ik niet wegpoetsen. Die butsen en builen zijn littekens. Ze blijven zichtbaar, maar ze hoeven in mijn leven niet door te blijven etteren. Hoe meer ik aan die ogen van mijn stervende vader denk, des te minder blijft er etteren. Met die littekens die blijven, ben ik: Tamar.

Kom, laten we aan wat prettigers denken. We kunnen, een week na de begrafenis, niet alleen met de doden en met wat geweest is bezig blijven. Ik wil, nu we hier zo samen zitten, niet wéér gaan huilen. Heb je al toestemming voor jullie huwelijk, Abisag?’

‘Nog niet. Die toestemming hangt van Salomo af. Ik heb Adonia aangeraden om - na de rouwtijd - aan Bathseba te vragen of zij niet een goed woordje kan doen om toestemming voor ons huwelijk te krijgen.’

ZEVEN WEKEN LATER

Vandaag andere kleren aan! De rouwtijd is voorbij! Voor mij andere kleren en voor Abisag een ander leven. Ik ben benieuwd wanneer ze gaat trouwen!

Vreemd, ik ben al overal in de vrouwenvertrekken geweest. Waar zou ze toch zitten? O, daar buiten op het balkon van het vrouwenvertrek. Daar zit ze! 'Hallo Abisag!'

'Laat me met rust.'

'Wat is er?'

'Niets... Het kan toch niet waar zijn... Ik ben zo bang.'

Vanochtend is Adonia met mij bij Bathseba geweest om te vragen of ze wou bemiddelen zodat we konden trouwen. Bathseba heeft Adonia eerst nog gevraagd of hij het plan om koning te worden nu echt uit zijn hoofd gezet had.

Ik heb Adonia duidelijk horen zeggen: "Ja. Het koningschap is nu door een ommekeer aan mijn broer Salomo toegevalen. Ik heb nu alleen één verzoek aan u. Ik houd van Abisag. Ik wil heel graag met haar trouwen. Kunt u aan uw zoon Salomo vragen of ik met Abisag mag trouwen? Als u het vraagt wijst hij het vast niet af."

Bathseba heeft beloofd er met Salomo over te praten.

Adonia is er daarna met zijn paard en wagen vandoor gegaan. Zeker om zich af te reageren.'

'Abisag, Adonia mijn broer in Jeruzalem, is met paarden in de weer! Hou op! Dat brengt afschuwelijke herinneringen naar boven!'

'Tamar, er steekt echt niets achter! Adonia is gewoon zenuwachtig.'

'Hé, Abisag, zie je die vrouw daar op het plein?'

Volgens mij is dat een dienaar van Bathseba. Misschien komt ze wel voor jou!'

'Ik durf je niet te zeggen wat ik voel, Tamar, laten we maar afwachten... Je hebt gelijk!'

'Mevrouw, komt u van Bathseba?'

'Ja.'

'Bent u Abisag?'

'Ja.'

'Dan heb ik opdracht aan u te vertellen wat ik vandaag gezien en gehoord heb.'

'Vertel! Laat me niet langer in onzekerheid!'

'Vanochtend heeft Bathseba zich met haar bedienden bij koning Salomo laten aandienen. Bij binnenkomst gaf Salomo haar een plaats aan de rechterzijde van zijn troon. Een goed teken!

Salomo kwam meteen ter zake. "Wat wilt u, moeder?"

"Ik kom u een klein verzoek doen, wijs me alsjeblieft niet af."

Salomo antwoordde: “Vraag, moeder, ik zal je niet afwijzen.”
 Abisag slaakt een zucht van verlichting: ‘O, wat goed.
 Adonia en ik worden niet afgewezen, we hebben de juiste
 bemiddelaar gekozen!’
 ‘Het spijt me, mevrouw. Mijn verhaal is nog niet uit. Mijn
 meesteres, Bathseba, moet ook gedacht hebben dat ze nu
 rustig met haar verzoek kon komen en ze zei: “Ik verzoek je
 Abisag, uit Sunem, aan je broer Adonia tot vrouw te geven.”
 De uitwerking die die ene zin had!
 Vreselijk!
 Salomo raakte buiten zinnen en schreeuwde: “Ja, waarom
 geef je mijn oudere broer Adonia niet meteen het hele ko-
 ningsschap! Als hij Abisag, de laatste vrouw van David,
 krijgt, denkt het hele volk toch zeker dat hij koning is!”
 “Abisag is alleen maar verzorgster en verwarmster ge-
 weest!”, riep Bathseba nog.
 Maar Salomo was niet te stuiten. “Wat denk je wel! Abisag
 is vaders laatste vrouw. Ze heeft bij hem in bed gelegen.

Wie de **Vrouw** van de **koning** trouwt, is de volgende **Koning!**

Abjatar en Joab waren óók al op Adonia’s hand. Dit gaat te
 ver! Met zijn verzoek om met Abisag te mogen trouwen

heeft Adonia zijn eigen doodvonnis getekend! Dood hem!
 Vandaag nog!”

‘Tamar, dat méént Salomo toch niet!? Je doodt je eigen
 broer toch niet?’
 ‘Ik wou dat je gelijk had! Ik heb je toch verteld hoe de ene
 de andere doodde om een soort koningschap te bemachtig-
 en. Als de ware koning toch eens opstond! Volgens mij
 gaat die niet over lijken...’

‘O, Adonia, Adonia!! Ik weet het niet meer!!’

‘Stil maar, Abisag, begin nou niet weer te huilen. Er is nog
 hoop! Salomo is mijn enige broer, van wie ze zeggen dat hij
 wijs is. Misschien komt hij nog bijtijds tot inzicht...’

‘Mevrouw.’

Ik kijk om, de bediende van Bathseba staat nog op het bal-
 kon. Ze wijst naar een figuur die op het paleis af komt.
 ‘Mevrouw, daar komt de tweede bediende van Bathseba
 aan.’

‘Abisag, hier is de tweede bediende’, zeg ik en ik zie hoe Abi-
 sags ogen de vrouw volgen als ze het balkon betreedt.

En ik hoor hoe toonloos Abisag zegt:

‘Dood?’

‘Ja, doodgestoken.’

‘O!’

Het huilen van Abisag dringt me door merg en been. Ik kan
 het niet stoppen. Ik sla mijn arm om haar heen.

De twee boden gaan. De een zegt ten afscheid: 'Het spijt me, mevrouw.' De ander zegt: 'Ik had u die boodschap liever niet gebracht, maar het moest.'

Abisag en ik, we blijven tot diep in de nacht op het balkon heen en weer lopen.

Het blijft maar in ons malen:

'Waarom is Salomo zo verschrikkelijk kwaad geworden? Waarom heeft hij Adonia gedood? Waar was de Eeuwige toen het gebeurde?'

Uiteindelijk zwijgen we.

Roerloos staren we de duisternis in.

We besluiten niet naar binnen te gaan.

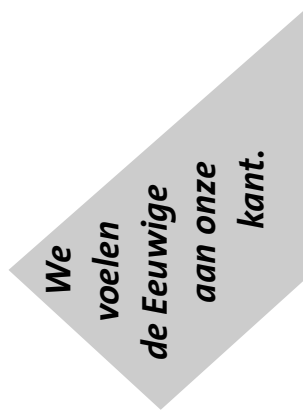
De nacht duurt en duurt, hoe kom je zo'n nacht door?

Bijna uitgeput zien we uiteindelijk het eerste licht aan de horizon verschijnen.

We kijken elkaar aan.

In het licht voel ik, dat onze naar elkaar toegekeerde hoofden een fel silhouet van saamhorigheid en verzet tegen moord vormen.

Bijna tegen beter weten in hopen we op een zoon van David die de wil van de Eeuwige zal doen.

KONINGEN

Toen het volk van Israël het land Kanaän binnenkwam, was dat niet een leeg gebied.

Dat kan ook niet als het ‘overstroomde van melk en honing.’

Er woonden andere volkeren, met hun eigen wetten, steden en goden.

De kinderen van Israël hadden weliswaar hun God, die ze ‘uit Egypte, uit het diensthuis had uitgeleid’, maar JHWH was de God-voor-onderweg,

de God die met je mee ging dwars door de moeilijkheden heen.

En eigenlijk was het logisch dat, als je intrek nam in het land Kanaän, je ook die goden in ieder geval te vriend probeerde te houden.

Baatte het niet, schaden deed het toch ook niet?

Zo dachten de meeste mensen, zo dacht hun koning.

DE WINNENDE COACH HEEFT ALTIJD GELIJK

Actie!' roept Joram. 'Ik hou er niet van om de boel bij het oude te laten!' Hij is nog jong en toch is hij al koning over Israël. En hij houdt van aanpakken.

Dat zijn vader Achab en zijn moeder Izébel het behoorlijk aan de stok gehad hebben met de profeet Elia kan hem weinig schelen. 'Dat is alweer een hele tijd geleden', mompelt hij. 'Bovendien is m'n vader dood en Elia? Daarvan wordt gezegd, dat hij in een geweldige storm naar de hemel is opgevaren. Dus daar heb ik ook geen last meer van.' Dat Elia een opvolger heeft, de profeet Elisa, die ook geen makkelijke is, vergeet hij voor het gemak. En dat zijn moeder Izébel nog altijd andere goden aanbidt, dat deert hem nog minder. Ze is tenslotte een prinses uit een ander land en toen ze met zijn vader trouwde, heeft ze haar eigen goden meegenomen: baälbeelden. Overal in het land kun je ze vinden. En de gewone mensen doen vrolijk aan die godsdienst mee. De profeten van JHWH zeggen altijd dat die afgodsdienst een soort verslaving is.

'Maar die zijn partijdig', vindt Joram. 'Ach, misschien ga ik nog wel eens wat aan die baäldienst doen. Maar fanatiek zal ik daarin niet worden.'

Door de beste wagenmakers van het land laat hij een nieu-

Uiteraard dachten de priesters en profeten van JHWH daar anders over. Maar een koning heeft meestal totaal andere ideeën dan een priester of een profeet over wat goed is voor het volk: veel handel drijven en geen oorlog voeren, of alleen maar een oorlog die je vast en zeker zult winnen.

Veel koningen kregen het aan de stok met priesters of profeten en omgekeerd.

Dat zien we ook in de verhalen van koning Joram. Hij was de zoon van koning Achab en koningin Izébel.

Om een dreigende oorlog met een naburig land te vermijden was Achab vroeger met Izébel getrouwd: zij was een prinses uit dat andere land. Izébel nam haar eigen goden mee en Achab stond dat toe. Vooral daarom konden Achab en zijn familie geen goed doen bij de profeten van God, zoals bijvoorbeeld bij Elisa.

Hier zijn enkele verhalen over Joram en de profeet Elisa.

De mensen die die verhalen vertelden, wilden aan iedereen laten merken hoe belangrijk zij Elisa vonden.

De ene keer is het gewoon een mooie geschiedenis.

Een andere keer is het een wonderlijk verhaal.

Een derde keer is het lekker spannend.

En zo hoort het ook.

we wagen maken. En daarin rijdt hij het hele land door om alles te inspecteren. 'Want', zegt hij, 'een koning die alleen maar in de hoofdstad blijft zitten, in z'n paleis, daar heeft niemand wat aan.'

Op één van die tochten vertelt iemand hem iets waar hij over na blijft denken. Het is een oude herder waar hij mee aan de praat raakt. Die man vertelt over vroeger. Nu is Joram duidelijk meer in de toekomst geïnteresseerd, maar toch kijkt hij op van wat die man zegt. 'Vroeger, toen uw vader Achab nog koning was, moest de koning van Moab ieder jaar belasting betalen.'

'Is dat zo?' vraagt Joram verbaasd. 'Waarom vertelt men mij nooit eens iets?'

'De meesten zijn het vergeten', zegt de oude herder vergoelijkend. 'Het is ook al zo lang geleden. Honderdduizend lammeren en de wol van honderdduizend schapen.'

De mond van Joram valt open. 'Zeg dat nog eens.'

De herder herhaalt wat hij net gezegd heeft.

'Per wát?' vraagt Joram. 'Toch niet per jaar?'

De herder knikt. 'Per jaar. Maar toen uw vader stierf, is de koning van Moab er direct mee gestopt.'

Joram kan even geen woorden vinden, zo heeft het verhaal hem aangegrepen.

'Eigenlijk kan ik het mij best voorstellen', gaat de oude herder verder. 'Het is altijd een rib uit je lijf, die belasting.'

Maar Joram luistert al niet meer. 'Bedankt voor de tip', roept hij terwijl hij terugloopt naar z'n wagen. Zodra hij is ingestapt, laat zijn wagenmenner de zweep knallen boven de paarden en de wagen stuift weg, een wolk van stof achterlatend.

De herder kijkt de wagen na. 'Het nieuwste model', mompelt hij. 'Daar heb ik van gehoord. Met die versieringen aan de zijkantten. Met een betere vering en een nog betere wegging.' Hij schudt kort zijn hoofd en draait zich weer om naar zijn schapen. 'Zoiets is voor mij toch niet weggelegd, hè jongens?'

Een wagen zonder brandstof

Eigenlijk heeft Joram al direct de beslissing genomen om oorlog te gaan voeren met de koning van Moab. 'Wat denkt hij eigenlijk wel?' gromt hij terwijl zijn wagenmenner de wagen laat voortstuiven over de wegen van het land. Hij kan zich maar met moeite aan de dwarsstang vasthouden. 'Ons een beetje de lammeren en de wol door de neus boren? Ik zal hem eens laten zien wat voor nieuwe koning ik ben.' Hij grijnst. 'Een goed koning voert oorlog en een nog betere koning *wint* die oorlog ook nog!'

Maar als hij bij het paleis aankomt zijn de woede en ook de vechtlust al weer aardig bekoeld. Hij hoeft maar even rustig na te denken of hij weet, dat hij het van zijn leven niet van de koning van Moab zal kunnen winnen. 'Zijn leger is vele malen sterker dan wat ik op de been kan brengen', weet hij. Maar Joram is niet voor één gat te vangen. Nog geen week later zit hij op bezoek bij Josafat, die koning is van het gebied Juda. Tijdens een ruzie na de dood van koning Salomo is zijn hele rijk in twee stukken uiteengevallen met elk een eigen koning. Juda, dat is het twee-stammenrijk met Jeruzalem als hoofdstad. En zelf is Joram koning van Israël, een rijk van tien stammen met Samaria als belangrijkste stad. 'Je weet het', zegt Joram, terwijl hij in de ontvangstkamer van het paleis van Josafat behaaglijk achterover leunt in de kussens, 'in de afgelopen jaren zijn onze landen wel eens

concurrenten van elkaar geweest.' Josafat knikt. 'Je zou het zelfs *ruzie* kunnen noemen.' 'Dat zou je kunnen doen', geeft Joram toe, 'maar volgens de oude verhalen hebben de twaalf stammen waar wij samen over regeren als stamvaders *de twaalf kinderen van onze voorvader Jacob*. Dus we zijn familie van elkaar. En daarom dacht ik: als jij en ik nou samen eens een expeditie op touw zouden zetten, een strafexpeditie.'

En Joram vertelt wat hij van plan is. 'Een pracht idee', vindt Josafat als hij alles gehoord heeft. 'Ik heb al in geen tijden meer oorlog gevoerd, dus ik heb er best wel weer zin in.' Hij slaat Joram vrolijk op z'n schouder. 'We doen gewoon onze beide legers bij elkaar om die koning van Moab mores te leren. Welke weg nemen we naar Moab?' 'Tja', aarzelt Joram, 'daar heb ik nog niet zo over nagedacht. Maar ik denk door de woestijn van Edom.' 'Door de woestijn van Edom!' roept Josafat enthousiast. 'Dan kunnen we gelijk de koning van Edom vragen of die mee wil doen, want die is per slot óók familie. Wel wat oudere familie, maar toch.'

En zo gebeurt het.

Niet lang daarna zijn de drie legers met hun koningen samen op weg naar Moab.

Nadat ze zeven dagen door de woestijn zijn geploeterd, is het water op. En in geen velden of wegen is water te bekennen. De soldaten zijn duizelig van de dorst en de paarden en ezels, die de karren moeten trekken met de legerspullen, staan te tolleren op hun benen. En Joram kan dan nog zo'n mooie wagen hebben, zonder brandstof heb je er niets aan. En in dit geval is *water* de brandstof. De drie koningen zitten bij elkaar om krijgsraad te houden. 'Dat is me nou ook wat', zegt Joram chagrijnig. 'God heeft ons wel weer even een streek geleverd. Laat ons alledrie de woestijn intrekken om hier dood te gaan. Als de koning van Moab er lucht van krijgt hoe wij er hier bijzitten, hoeft hij maar te komen opdraven om ons in de pan te hakken.' 'Is er hier niet ergens een profeet te vinden die ons kan vertellen wat God met ons voor heeft?' vraagt Josafat. Een dienaar geeft antwoord: 'De profeet Elisa woont hier in de buurt, heb ik gehoord.' 'Elisa?' vraagt de koning van Edom. 'Ja', verklaart de bediende, 'hij was de vrouweling van de profeet Elia. Bij de rituele reiniging mocht hij zelfs water gieten over de handen van Elia.' 'Water', prevelt de koning van Edom die ook al een tijdje niks gedronken heeft. Hij springt op. 'Die moeten we hebben.' 't Is een echte profeet van JHWH', verzekert Josafat. Maar

de andere koningen hebben geen aansporing meer nodig. Met z'n drieën laten ze zich zo goed en zo kwaad als dat gaat naar Elisa toerijden.

Alleen bloed is rood

‘Help ons alsjeblieft. We zitten in de val’, smeken de drie koningen aan Elisa. Ze hebben net hun situatie uitgelegd en kijken hem wanhopig aan.

Maar Elisa is niet al te toeschietelijk. Hij laat zich niet zo maar vermurwen. Hij bekijkt Joram eens kritisch en zegt dan: ‘Wat heb ik eigenlijk met jou te maken? Stap maar naar de profeten van al die andere goden, die jouw vader en moeder in het land hebben toegelaten!’

‘Nee’, antwoordt Joram heel stellig, ‘want het is God die ons alledrie op dit pad gebracht heeft. Zodat de koning van Moab van ons kan winnen.’

Elisa kijkt de koningen om de beurt aan. Dan zegt hij: ‘Het is dat koning Josafat erbij is. Ik doe het voor hém. Maar jou, Joram, had ik geen blik waardig gekeurd. Jij doet niets tegen de baaldienst. Terwijl het *onkruid* is. Als je er niets aan doet, wordt het hele land overwoekerd.’

Hij kijkt achter zich. ‘Waar is mijn citerspeler?’

De drie koningen wisselen snel even een blik van verstandhouding. *Het is ons gelukt!* betekent die blik.

Elisa zal de muziek van de citer gebruiken om in trance te komen. Dan kan hij beter nadenken. Hij gaat met de koningen mee en daar midden in het legerkamp gaat hij zitten, terwijl een jongen op de citer speelt. Alle soldaten staan er in een wijde kring omheen, vol verwachting: zal Elisa een

oplossing vinden?

Het duurt niet lang of de profeet springt overeind. ‘Ik weet het’, zegt hij en hij gebaart naar de soldaten. ‘Jullie moeten greppels graven. Hier, dwars door het kamp, in de richting van die heuvels verderop. Ik zeg jullie wat er dan gaat gebeuren. Zonder storm en zonder regen zal dit dal vollopen met water. En jullie kunnen weer drinken en de dieren ook. En nog iets: jullie zullen winnen van Moab. Dat is de boodschap van God.’

Ondanks de hitte, ondanks de dorst en ondanks hun twijfel beginnen de soldaten aan het enorme karwei. Ze graven een kanaal in de richting van de heuvels. Elisa geeft aanwijzingen. Aan het eind van de dag, in het schemerdonker, zien ze Elisa over de heuvelrij verdwijnen.

Die avond komt er vanuit diezelfde heuvels een waterstroom, die groter en groter wordt en die binnen de kortste keren het kanaal en alle greppels vult met helder water. Iedereen begroet het heldere water met enorme vreugde. De mannen en hun dieren hebben weer te drinken!

Het is maar net op tijd, want ondertussen komt het leger van Moab steeds dichterbij.

Het is ochtend.

Bloedrood komt de zon op.

Over de heuvels en over het dal, waar het leger van de drie

koningen in het tentenkamp ligt te slapen, glijdt het rode licht van de opkomende zon.

Drie verkenners van Moab sluipen door de heuvels dichterbij. Als ze bijna bij de heuveltop zijn, gaan ze op hun knieën liggen en heel voorzichtig gluren ze over de rand het dal in. Eerst zien ze niets omdat ze recht tegen de zon inkijken, maar als hun ogen gewend zijn, zien ze daar tussen al die tenten...

‘Bloed!’ sist een verkener. ‘Daar ligt allemaal bloed op de grond. Enorme plassen bloed tussen die tenten.’

De anderen zien het ook. ‘Ik begrijp het’, zegt een ander, ‘die drie koningen hebben ruzie gekregen en nu hebben ze elkaar afgeslacht.’

‘Dat is de enige mogelijkheid’, beaamt de derde. ‘Ik ken dat dal en daar is géén water.’

Bliksemsnel draaien ze zich om, om hun koning te waarschuwen.

Als hij dat hoort, kan hij zijn geluk niet op.

‘We hebben al gewonnen’, juicht hij, ‘we hoeven er maar naartoe te gaan!’

Even later komen al zijn soldaten lachend en zingend en met veel kabaal, als een ongeordende bende, de heuvel

afstormen. Ze zijn al uit de verte te horen.

Pas als ze bij de eerste tenten aankomen, zien ze dat het geen bloed is wat er in het dal staat, maar water.

En op datzelfde moment gaan alle tentdoeken opzij en daar springen de soldaten van de drie koningen tevoorschijn, tot de tanden bewapend.

De mannen van Moab schrikken zo, dat ze maar aan één ding denken:

‘Vluchten! Rennen! Zo hard als je benen je kunnen dragen!’

De drie legers jagen achter ze aan.

Het dal uit, de heuvels over en nog veel verder.

Tot ver het land Moab in.

Onderweg verwoesten de soldaten alles wat ze tegenkomen.

De koning van Moab kan ze voorblijven. Hij komt in zijn hoofdstad aan en laat direct de stadspoort dichtgooien.

Daar zit hij met zijn overgebleven soldaten in een vesting, achter de muur van de stad. Maar ook die muur is niet goed bestand tegen de aanvallen van de soldaten.

De koning van Moab is wanhopig. ‘We gaan er allemaal aan. Er blijft geen één steen van ons land op de ander.’

Dan ziet hij in zijn radeloosheid nog maar één oplossing.

Hij richt een altaar op bovenop de stadsmuur en daar offert hij zijn oudste zoon. ‘Om het kwaad te bezweren.’

De Israëlieten zien dat en ze vinden het verschrikkelijk. Ze walgen ervan. ‘Dit is zo erg’, zeggen ze tegen elkaar, ‘hier

willen we niets mee te maken hebben.'

Ze draaien zich om en gaan weg, terug naar hun eigen land. Als een protest tegen deze vreselijk daad.

De soldaten op de muur zien geheel onverwacht dat de drie legers vertrekken. Het grote gevaar is geweken. Ze kunnen het nog nauwelijks geloven.

En... wat denk je dat de koning van Moab dacht, toen hij na zijn offer de grote legermacht zo plotseling zag verdwijnen?

Twee wonderen

Op een dag komt er iemand uit de plaats Baäl-Salisa naar Elisa toe. 'De gerstogst is binnen', vertelt hij, 'en ik heb hier gerstebroden en geroosterde korenaren bij me, in de zadel-tas van mijn ezel. Die wil ik aan u geven.'

'Aan mij?' vraagt Elisa verbaasd.

'Ja', antwoordt de man, 'zo staat het toch in de wet? De eerste vruchten van de oogst, de eerstelingen, geef je terug aan God. Uit dankbaarheid.'

'Eigenlijk moet je ze aan de priesters in de tempel in Jeruzalem geven', zegt Elisa.

'Dat is zo', geeft de man toe, 'maar al een hele tijd is ons land in tweeën verdeeld. En Jeruzalem ligt in het andere gebied, *in het buitenland* zou je kunnen zeggen. Dus nu dacht ik: ik geef alles maar aan u.'

Hij maakt zijn tas open en haalt het geroosterde koren tevoorschijn en twintig kleine gerstebroden. 'Alstublieft.' 'Dankjewel', zegt Elisa.

Hij roept zijn bediende. 'Geef dit maar aan de profeten die op bezoek zijn. Ze mogen eten tot ze niet meer kunnen.' De knecht valt van verbazing haast achterover. 'Eten tot ze niet meer kunnen? Met die paar broodjes zeker, en dat klei-ne beetje graan? Ze zijn met honderd man, hoor!'

Maar Elisa houdt vol. 'Wat deze man gegeven heeft, is heel waardevol', zegt hij, 'want ondanks alles probeert hij zich

toch aan de wet te houden. Geef dit dus aan onze mensen te eten. Want God zegt: je zult zien dat je nog overhoudt! De bediende schudt zijn hoofd. Toch doet hij wat Elisa hem bevelen heeft. Hij deelt de broden uit aan de honderd profeten. Ze eten allemaal tot ze niet meer kunnen en tot de verbazing van de bediende houden ze nog over ook. Precies zoals Elisa gezegd had.

De mannen van de Vakvereniging van Profeten beklagen zich bij Elisa. 'De ruimte waarin we bij elkaar komen om naar jou te luisteren is veel te klein. Er zijn ook zoveel profeten die *fān* van jou zijn. Daarom willen we straks naar de Jordaan. Daar groeien bomen. We hakken er een paar om. En als dan elk van ons een balk mee naar huis sleept, komen we al een heel eind met het bouwen van een nieuwe vergaderzaal.'

'Dat is goed', zegt Elisa. 'Het lijkt me een prima plan. Ga je gang!'

'Ach', zegt één van de profeten, 'kom toch ook mee! Gezellig!'

'Oké', antwoordt Elisa en hij gaat mee.

Als ze bij de Jordaan aangekomen zijn, beginnen ze bomen om te hakken. Plotseling vliegt bij één van de mannen het ijzeren bijblad van de steel af. Met een boog valt het in het water. 'O heer', roept de man naar Elisa, 'wat moet ik nou?'

Hij staat er hulpeloos bij. 'Ik heb die bijl geleend. Hij is van echt ijzer en dat is ontzettend duur.'

Elisa loopt naar hem toe.

Hij vraagt: 'Waar is hij precies terechtgekomen?'

'Daar', zegt de man en hij wijst.

Met zijn eigen bijl hakt Elisa een stok af. Die gooit hij op die plek in het water en tot verbazing van iedereen komt de ijzeren bijl bovendrijven.

'Grijp 'm!' roept Elisa.

En opgelucht vist de man de bijl weer uit het water.

'Wat is het mooi', mompelt hij. 'Zelfs in de doodgewone dingen van doodgewone mensen laat Elisa Gods zorg zien.'

Een mond voor God

Naäman is een belangrijk man in het land Aram of 'Syrië' zoals het ook wel wordt genoemd. Hij is de eerste legeroverste van de koning en heeft heel wat overwinningen op zijn naam staan.

Regelmatig zegt de koning: 'Naäman is een dapper soldaat, één waar je op kunt bouwen. Jammer voor hem dat hij een huidziekte heeft.' Dat is waar. Over zijn hele lichaam heeft Naäman witte plekken en die veranderen niet.

De vrouw van Naäman heeft een jonge slavin, een meisje dat bij een strooptocht door Aramese soldaten uit Israël is weggeroofd. Maar zelfs in slavernij kun je nog een mond zijn voor God, want op een dag zegt dit meisje tegen haar meesteres: 'Och, kon uw man maar eens naar de profeet gaan die in Israël woont, in mijn land.'

De vrouw van Naäman kijkt haar vriendelijk aan.

'Wat bedoel je?'

'In de stad Samaria', vertelt het meisje, 'daar woont een profeet. Die kan uw man vast van zijn ziekte afhelfen.'

De vrouw van Naäman vertelt het door aan haar man en die heeft aan die paar woorden van een buitenlands slavinnetje genoeg. Hij stapt direct naar de koning.

'Majesteit', zegt hij, 'er is een profeet die mij van mijn ziekte kan afhelfen, zegt mijn slavin.'

En hij vertelt het hele verhaal.

De koning is meteen enthousiast. 'Ga erheen!' zegt hij. 'Ik zal je een brief meegeven voor de koning van Israël.'

'Sorry', zegt Naäman, 'maar het gaat om een profeet.'

'Laat mij nou maar begaan', zegt de koning. 'Ik heb er verstand van. We hebben regelmatig oorlog gevoerd met Israël. Feitelijk zijn het onze vijanden. Dit moet je op hoog niveau aanpakken.'

En hij wenkt een schrijver om hem de brief te dicteren.

Naäman regelt zijn reis. Hij denkt: 'Je kunt daar moeilijk met lege handen aankomen.' Dus neemt hij cadeaus mee: tweehonderdvijftig kilo zilver, vijftig kilo goud en tien prachtige feestgewaden.

'Ik hoop dat het genoeg is', mompelt hij als hij eindelijk, met zijn wagen met paarden ervoor, stilstaat voor het koninklijk paleis in Samaria. Een bediende brengt de brief naar de koning. Naäman blijft wachten. Hij denkt: 'Iemand met een ziekte zoals ik mag niet zo maar ergens binnen gaan. Zo staat het in de wet.'

Ondertussen heeft de koning het zegel van de brief verbroken en leest: 'Een groet aan de koning van Israël! Wilt u officier Naäman vriendelijk ontvangen en hem van zijn huidziekte genezen? Alvast bedankt. De koning van Aram.'

De koning van Israël springt van zijn troon af.

In wanhoop scheurt hij zijn kleren in stukken en roept: 'Wat denkt ie wel, die koning van Aram? Dat ik zo maar kan be-

slissen over leven en dood?

Ik ben **God** niet! En ik ben ook geen **arts**!

Let maar eens op: dit is een truc om weer oorlog met ons te gaan voeren.'

Doodnervuus loopt hij rond in zijn gescheurde kleren, terwijl Naäman met zijn feestgewaden nog altijd op de stoep staat te wachten.

Het nieuwtje dat er een vreemdeling gekomen is, wordt razendsnel bekend in de hele stad en ook dat de koning niet weet wat hij er mee aan moet. Elisa, de profeet, hoort er ook van. Direct stuurt hij iemand naar de koning met de boodschap: 'Waarom heb je je kleren in stukken gescheurd? Stuur die man naar mij toe! Dan zal hij ervaren dat er een echte profeet in Israël is.'

De koning heeft niet eens in de gaten dat die laatste opmerking voor hém bedoeld is en niet voor Naäman. Want *hij* dacht niet aan Elisa, terwijl Naäman al lang weet dat er een echte profeet is in Israël. Nee, de koning is al lang blij dat 'het probleem Naäman' niet langer op zijn bordje ligt en met plezier ziet hij Naäman vertrekken.

Die modderstroom

Even later staat Naäman met zijn wagen en paarden stil voor het huis van Elisa. 'Nu gaat er dan toch iets gebeuren', denkt hij hoopvol. 'Hier ben ik aan het juiste adres.'

Er komt iemand naar buiten.

'Elisa?' vraagt Naäman.

'Nee hoor', zegt de man, 'ik ben gewoon een boodschapper. Elisa laat u zeggen: "Rij naar de Jordaan. Duik zevenmaal onder in het water. Dan bent u weer rein en van uw huidziekte genezen."'

En weg is de boodschapper.

Naäman hapt naar adem, zo kwaad is hij. 'Ik had gedacht dat die profeet naar buiten zou komen!', roept hij uit. 'Dat hij dan zijn God bij de naam zou roepen en daarbij met zijn hand over de zieke plekken heen en weer zou strijken. Om mij op die manier te genezen. Maar moet je dit meemaken!' Hij neemt direct een beslissing. 'Keer de wagen!' beveelt hij de wagenmenner. 'Terug naar Damascus, terug naar huis! Daar heb je twee prachtige rivieren, de Abana en de Parpar. Daar had ik nog beter in kunnen gaan baden om rein te worden dan in die modderstroom hier!'

Maar de wagenmenner draait zich om en zegt: 'Als de profeet iets ingewikkelds van u verlangd had, had u het vast gedaan. Nu heeft hij het alleen maar over baden. U kunt het toch proberen? We zijn nu toch eenmaal hier. Baat het

niet als u baadt, dan schaadt het ook niet.’
 ‘Dat is zo’, geeft Naäman toe, ‘stuur de wagen maar naar de Jordaan.’
 Daar stapt hij uit.
 Zevenmaal duikt hij kopje onder, precies zoals de profeet het bevolen heeft.
 En als hij dan weer bovenkomt, is zijn huid weer mooi gaaf, als de huid van een pasgeboren baby.
 Opgetogen laat Naäman zich terugrijden naar het huis van Elisa. Hij gaat naar binnen, schudt hem de hand en zegt:
 ‘Nu weet ik dat er maar één God belangrijk is. En dat is jouw God, de God van Israël. *Daarom* wil ik je een klein dankgeschenk geven.’
 ‘*Daarom?*’ denkt Elisa. Hij steekt afwerend zijn handen op:
 ‘Nee hoor, ik heb het gratis gedaan.’
 En hoe Naäman ook aanhoudt, Elisa blijft bij zijn weigering:
 ‘Zo is God niet.’
 Tenslotte zegt Naäman: ‘Als je dan mijn geschenken niet aanneemt, sta mij dan toe dat ik zoveel aarde van hier meeneem als twee muilieren kunnen dragen.’
 Hij ziet dat Elisa het niet begrijpt en gauw legt hij uit:
 ‘Jouw God hoort bij deze grond en als ik iets van deze aarde meeneem, neem ik ook iets van jouw God mee. Thuis wil ik een altaar bouwen. Vanaf nu zal ik geen andere god een brandoffer of een slachtoffer brengen dan jouw God.’

Hij aarzelt even. ‘Behalve... behalve wanneer mijn koning naar de tempel van de god Rimmon gaat. Want dan moet ik met hem mee. Hij is ziekelijk en hij steunt op mij. Dus als hij buigt, moet ik ook wel buigen. Dat gaat vanzelf. Ik hoop dat jouw God mij dat niet kwalijk neemt.’
 Vol verwachting kijkt hij Elisa aan. Maar die laat zich daar niet over uit. Hij glimlacht een keer vriendelijk en zegt dan:
 ‘Goede reis en keer in vrede naar uw huis terug.’

Gechazi, de knecht van Elisa, heeft alles zien gebeuren. Als Naäman weggaat, staat hij op een afstandje te kijken. Hij strijkt over zijn kin. ‘Moet je zien’, zegt hij in zichzelf, ‘mijn baas laat die rijke Arameeër rustig vertrekken met al zijn kostbare cadeaus: kilo’s goud en kilo’s zilver en prachtige feestkleren! Allemaal terug naar Aram. Het is gewoonweg zonde. Zowaar als God leeft: ik ga hem achterna en ik zal dat wel even rechtzetten.’
 Zo snel hij kan, rent Gechazi achter de wagen van Naäman aan. Naäman ziet hem. Hij laat zijn wagen stoppen. Gauw stapt hij uit en vraagt: ‘Is er iets niet in orde?’
 ‘Ja, nou eh’, antwoordt Gechazi. ‘Mijn meester heeft zojuist bezoek gekregen van twee andere profeten en hij wil ze graag een cadeautje geven. Misschien heeft u nog vijftendertig kilo zilver over en twee feestgewaden?’
 ‘Maar natuurlijk!’ roept Naäman. ‘Doe me een plezier en

neem zeventig kilo mee!’
‘Nou vooruit’, zegt Gechazi, ‘omdat u zo aandringt.’
Naäman stopt het zilver in twee zakken, legt de beide feestgewaden er bovenop.
‘Gaat het zo mee?’ vraagt Naäman en dan laat hij toch maar twee van zijn knechten met hem meelopen om het te dragen. Als ze bijna thuis zijn, bij de verdedigingsheuvel van de stad, staat Gechazi stil en zegt:
‘Dank je wel, nu kan ik het verder wel alleen.’
Hij is veel te bang dat Elisa het zal zien.
In z’n eentje sleept hij de schatten naar Elisa’s huis en daar verstopt hij ze. Dan gaat hij terug naar zijn baas met een gezicht alsof er niets aan de hand is.
‘Waar kom je vandaan, Gechazi?’, vraagt Elisa.
‘Ik? Ik ben helemaal niet weg geweest.’
‘Jawel hoor’, zegt Elisa. ‘Vanuit de verte zag ik iemand uit een wagen stappen en met jou praten. Dit is niet het juiste moment om geld en feestkleding te accepteren. Wat dacht je eigenlijk? Wou je daarmee olijfbomen en wijngaarden kopen, schapen en runderen, slaven en slavinnen? Wou je zó rijk worden, op deze manier?’
Gechazi is bleek geworden. Hij zegt niets.
Elisa gaat verder:
‘Luister. Eerst telde Naäman niet mee. Want hij hoorde niet bij God. Maar nu wel. En bij jou is het precies omgekeerd. Jij

hoorde eerst wel bij God en nu niet meer.’
Gechazi loopt weg. ‘Elisa heeft gelijk’, mompelt hij. ‘Wat moet ik met al dat zilver? En die feestkleren? Ik ben blind geweest.’ Ondertussen weet de halve stad al wat hij gedaan heeft. Gechazi ziet hoe de mensen naar hem kijken en over hem roddelen. Hij voelt zich erg ongelukkig en denkt: ‘Ze doen nu alsof ik melaats ben! Ik ben nu net als Naäman toen hij nog die ziekte had.’

Beleg zonder brood

Koning Benhadad van het land Aram, die al vaker oorlog gevoerd heeft met de Israëlieten, komt onverwacht met een groot leger naar de stad Samaria.

Zodra zijn leger verschijnt, worden de poorten van de stad gesloten. 'De muren zijn stevig genoeg, dus we hebben niets te vrezen', roepen de inwoners.

Maar koning Benhadad heeft alle tijd. 'We zullen eens zien wie er dit keer gaat winnen', gniffelt hij. Doodkalm pakken zijn soldaten de tenten uit en zetten ze op. En even later is de hele stad Samaria ingesloten. Er kan geen mens meer in of uit. *Erin* wil natuurlijk niemand, maar *eruit*?

Al gauw raakt het voedsel op. Hoe langer het beleg duurt, hoe minder er te eten is. Maar hoe erg de inwoners van Samaria er ook aan toe zijn, over één ding zijn ze het eens: de poorten opendoen voor de bezetters? *Over hun lijk!* Ondertussen neemt de honger vreselijke vormen aan. De mensen eten afval en straatvuil om hun maag nog een beetje te vullen. Voor een hoopje onkruid of een oude ezelskop, het meest onreine wat je je kunt voorstellen, betaal je kapitalen. Er doen zelfs verhalen de ronde dat er hier en daar mensenvlees wordt gegeten. Koning Joram hoort dat, als hij in de stad de verdediging controleert. Hij scheurt zijn kleren van verdriet. Dan zien de mensen dat hij daaronder al rouwkleren draagt.

Vanaf de stadsmuur ziet Joram de soldaten van Aram in de verte. Hoe ze eten en drinken. En als hij zich omkeert ziet hij zijn eigen mensen, mager en grauw, als levende skeletten. Hij steekt zijn armen omhoog, zijn vuisten gebald.

'Wat moet ik eraan doen?' schreeuwt hij. 'Hoe kan ik de stad redden uit die dodelijke val waar we in zitten? En God, waarom doe jij niets? Je hebt ons in de steek gelaten, nu weet ik het zeker.'

Machteloos laat hij zijn handen weer zakken.

En dan schiet hem iets te binnen: Elisa is óók in de stad, Elisa de profeet!

Knarsetandend bedenkt Joram hoe hij pas geleden nog, bij een vorige oorlog, het hele leger van Aram in zijn macht had. Hij stond op het punt om alle soldaten van Aram om te brengen. Had hij dat toen maar gedaan!

Maar wie kwam er toen aanzetten met een liefdadigheidsactie: *'brood en soep voor de soldaten van Aram'*? Elisa!

Opnieuw gooit hij zijn armen in woede omhoog en hij schreeuwt: 'Die Elisa, die profeet van God, wat heb je er eigenlijk aan? God, wat heb je er eigenlijk aan? Elisa moet dood! Misschien speelt hij wel met de koning van Aram onder één hoedje!'

Hij wenkt een soldaat. 'Ga naar Elisa en hak z'n hoofd eraf! Opperuimd staat netjes!'

Intussen zit Elisa thuis. Hij heeft de wethouders op bezoek, de ‘oudsten’ van de stad. Hij zegt tegen ze: ‘Die koning van ons, die moordenaarszoon, stuurt iemand om mij te vermoorden, dat zul je zien!’

De oudsten springen op als ze een geluid horen bij de deur. Het is de soldaat met zijn zwaard.

Met elkaar houden ze hem tegen.

En dan klinken er opnieuw voetstappen.

Het is koning Joram, die erachteraan komt met een officier bij zich. Hij ziet die hele vergadering van belangrijke mensen, een vergadering waar hij niets van afweet, en ook de vijandige blikken die in zijn richting geworpen worden. En hij roept uit: ‘Wat een ellende! Weten jullie wie schuld hieraan is? God.’ Hij stapt het huis binnen, samen met zijn officier. ‘Wat heb ik eigenlijk aan God?’

Hij is zijn bevel om Elisa te vermoorden al weer vergeten.

En dan in één keer wordt Elisa weer een echte profeteet.

Hij staat op en zegt: ‘Luister naar de boodschap van God! Morgen om deze tijd is alles voorbij. Dan koop je in de poort van de stad vier kilo fijn meel of tien kilo gerst voor één zilverstuk!’

Even is het doodstil in de kamer. De woorden klinken nog na. Voor deze hongerige mensen lijken woorden als *meel* en *gerst* uit een andere wereld te komen.

Dan reageert de officier van de koning.

Hij lacht met een rauwe stem. ‘Hahaha, wat een mop. Zoiets is onmogelijk. Ook al zou God ramen in de hemel maken en het graan naar beneden gooien, dan kan het nog niet!’

Elisa reageert meteen. ‘Je zult het zien, met je eigen ogen. Maar jijzelf zult daar niet meer van eten.’

Koning Joram is op een stoel neergevallen.

Hij gelooft ook niet helemaal wat Elisa zegt, maar toch speelt er een flauwe glimlach om zijn lippen.

**Joram
denkt:**

**‘Zo zie je maar. Je
moet zo’n
profeet een beetje
onder druk zetten.’**

Vier sociale melaatsen

Er wonen vier melaatsen buiten de poort van Samaria, bij de stadsmuur. De stad mogen ze niet in wegens besmettingsgevaar. Dat was altijd al zo, maar nu is de situatie nog veel erger, vanwege de hongersnood.

De melaatsen zijn er aan gewend dat ze maar weinig te eten krijgen. Alleen datgene wat hun vrienden of familieleden voor ze klaarzetten. En dan lopen die gauw weer weg. Maar nu krijgen ze helemaal niets. Totaal uitgemergeld zitten ze daar in het 'niemandslân' tussen de stad en het legerkamp van de vijand.

Die avond zeggen ze tegen elkaar: 'We moeten iets doen.

Dit is niet vol te houden. In de stad heerst alleen maar honger en dood, daar hoeven we niets meer van te verwachten. Hier blijven zitten heeft ook geen zin. Laten we naar het tentenkamp van de Arameeërs gaan. Misschien hebben ze medelijden en geven ze ons wat te eten. Of ze laten ons door. Maar ook al doden ze ons, dan zijn we nog beter af dan hier maar een langzame dood te moeten sterven.'

Ze wachten tot het donker is en dan sluipen ze naar het tentenkamp. Heel voorzichtig.

Ze horen geen enkel geluid. 'Wat zijn ze stil', fluistert er één. 'Ze liggen toch niet allemaal te slapen?' Ze wachten een tijdje of ze een geluid horen, maar nee. Alleen de kille nachtwind laat de tentdoeken flapperen. Ze sluipen verder en komen bij de eerste tenten. Ze houden zich stil en luisteren of ze ook het regelmatige ademhalen horen van slapende mensen. Niets. Eén van de melaatsen stapt naar voren, rukt een tentdoek opzij en gluurt naar binnen. 'Leeg!' fluistert hij. En de volgende tent. 'Ook leeg!' Nu worden de anderen ook brutaler. Links en rechts stappen ze de tenten binnen, overal liggen de spullen van de soldaten, maar nergens is een sterving te bekennen. Zelfs de paarden en ezels staan nog keurig netjes vastgebonden en alle tenten staan er nog.

Dan ontdekt één van hen de voorraadtent. Daar ligt een overvloed aan eten en drinken, zo maar voor het grijpen.

Brood, koek, vlees, fruit: allemaal voedsel voor de soldaten. Alle vier springen ze eropaf.

En ze beginnen direct te eten en te drinken. Na zo'n lange tijd kunnen ze hun honger weer stillen.

Het wordt een groot feest.

Ze weten niet wat ze het eerst of het laatst zullen pakken.

Er is ook zo veel! Ze voelen zich de koning te rijk.

Dan stopt één van de melaatsen met eten, een stuk gerookte lamsbout nog in zijn hand.

‘Is het wel goed wat wij doen?’ vraagt hij zich hardop af.

‘Natuurlijk is het goed’, bromt de rest met volle mond. ‘Als dit nog niet goed is!’

‘Ik bedoel’, zegt de eerste, ‘moeten we de rest niet waar-schuwen?’

‘Welke rest?’

‘De mensen in de stad. Die vergaan ook van de honger. Die weten niet dat er hier zoveel eten ligt en dat alle soldaten weg zijn.’

‘De mensen in de stad hebben ons de laatste tijd ook niet geholpen!’ Maar degene die dat zegt, weet ook wel dat dat geen eerlijk verwijt is. En even later strompelen ze de tent uit. Met de stukken brood en vlees in hun handen.

Ze roepen naar de soldaten op de stadsmuur. Die vallen bijna naar beneden als ze al dat voedsel zien. ‘Hoe komen jullie daar aan?’

De melaatsen vertellen hun verhaal.

Meteen waarschuwen de soldaten koning Joram.

Die denkt eerst nog aan een valstrik, dus stuurt hij eerst wat vrijwilligers eropuit om de zaak te verkennen.

Die komen al gauw terug met de mededeling dat nergens een soldaat te bekennen is. Wel liggen er langs de kant van de weg wapens en uitrustingsstukken die in paniek wegge-

gooid zijn. De soldaten dachten dat er een enorm leger aankwam en toen zijn ze gevlucht. Zo bang waren ze, ze hebben alles achtergelaten.

Dan is er geen houden meer aan. De poorten van de stad zwaaien open en de uitgehongerde mensen stormen op het tentenkamp af, naar de voorraadtent. Daar is eten genoeg voor iedereen. Eindelijk is de honger voorbij.

Er is zoveel dat je die middag in de poort van de stad voor één zilverstuk vier kilo fijn meel kunt kopen of tien kilo gerst. De officier van de koning, dezelfde die de dag daarvoor

gelachen had om wat Elisa zei, wordt door de koning naar de stadspoort gestuurd om orde te houden bij het uitdelen van het voedsel. Maar de menigte dringt zo op, dat lukt hem niet in zijn eentje. Hij wordt onder de voet gelopen en sterft. Later wordt er over hem gezegd dat dit zijn eigen schuld was, omdat hij de profeet Elisa had uitgelachen.

Ook over de rol van Elisa wordt nog heel lang nagepraat. Er wordt zelfs gefluisterd dat het toch wel vreemd was, dat hij precies wist wanneer de Arameeërs zouden vertrekken. Maar anderen zeggen:

**dat is nou typisch iets
voor een echte profeet.**

Kunnen leven en meedoen

‘Ga weg uit dit land’, had Elisa zeven jaar geleden tegen een vrouw gezegd, een vrouw die hij goed kende.
‘Als je leven je lief is, trek je weg. Jij met je hele familie! Zoek ergens anders een onderkomen. Want God heeft hier een hongersnood naartoe gestuurd, een hongersnood die zeven jaar zal duren.’
De vrouw heeft gedaan wat Elisa haar bevolen heeft. Al die tijd woonde ze met haar familie in het land van de Filistijnen. Nu komt ze weer terug.
Natuurlijk wil ze weer in hetzelfde huis gaan wonen en dezelfde akkers gaan bewerken. Maar haar familie heeft de boel verkwanseld. Een andere familie heeft haar huis ingepikt en bebouwt haar akkers. En ze willen niet weg. Met z’n allen staan ze in de voordeur van het huis, hun handen in hun zij, en schreeuwen: ‘Dan hadden jullie maar in Israël moeten blijven. Stelletje weglopers, nu is deze grond van ons!’ Ze keren zich om, ten teken dat het gesprek wat hun betreft is afgelopen. Het is duidelijk: die zijn er met geen stok weg te krijgen.
‘Het is onrechtvaardig!’ roept de vrouw nog. ‘Ook al zijn we zeven jaar weggeweest, het blijft mijn huis en het blijven mijn akkers.’
Maar de indringers halen alleen maar hun schouders op. ‘Wat moet ik doen?’ vraagt de vrouw zich af. ‘Waar kan ik

rechtvaardigheid vinden?’

Ze besluit naar het paleis te gaan, naar de koning. Die is de rechter en die zal wel een oordeel kunnen geven.

Als zij bij het paleis aankomt, is de koning net in gesprek met Gechazi, de dienaar van de profeet Elisa. Gechazi zit met de koning uitgebreid over zijn baas te praten. Hij zegt: ‘Elisa heeft zoveel wonderlijke dingen gedaan. Daar heb ik heel wat van meegemaakt.’

En hij vertelt het verhaal over hoe Elisa een dode jongen weer levend heeft gemaakt. ‘...én toen kon die jongen weer gewoon meedoen’, zegt Gechazi tot besluit.

De koning kijkt hem onderzoekend aan. ‘Een jongen weer levend maken?’ mompelt hij. ‘Dat is wel een héél groot wonder.’

‘Het is echt waar’, roept Gechazi, ‘echt gebeurd, bedoel ik.’

Op dat moment komt de vrouw de paleiszaal binnen. ‘Kijk nou eens’, roept Gechazi, ‘als je het over de duvel hebt...’ Hij wijst naar de vrouw. ‘Daar heb je haar! Dat is de moeder van die jongen waar ik het net over had! Vraag het haar zelf, dan hoort u het hele verhaal uit de eerste hand.’

Dat doet de koning. De vrouw geeft antwoord.

Maar je kunt zien dat haar hoofd niet staat naar het ophalen van herinneringen. Ze vertelt liever wat haar zojuist is

overkomen. Dat er andere mensen haar huis en akkers hebben ingepikt in de tijd dat zij weg was.

De koning luistert ernaar en als de vrouw klaar is, zegt hij: 'Wij zijn een land met goede wetten. Wij trekken ons het lot aan van armen en van vreemdelingen. Elk zevende jaar is een sabbatsjaar en...'

De vrouw onderbreekt hem. 'Maar koning, ik ben geen vreemdeling!'

'Dat is zo', geeft de koning toe. 'Jij bent weggegaan omdat de profeet Elisa jou die opdracht gaf.'

Hij staat op. 'Dan hoef ik er niet lang over na te denken.

Natúrlíjk is dat huis van jou. En die akkers ook.'

Hij wenkt een dienaar: 'Ga met deze vrouw mee. Zorg dat ze alles terugkrijgt, wat haar toebehoort. En die lui die er nu zitten, moeten betalen voor het gebruik van haar huis en haar akkers. Ze moeten de opbrengst terugbetalen, ook al is dat niet veel in zeven jaar droogte. Maar: eerlijk is eerlijk. Deze vrouw moet weer kunnen *leven* en *meedoen*.

Net als die zoon van haar, waar ik daarnet dat verhaal over gehoord heb.'

Zoon van niemand

Dat Elisa op goede voet staat met het volk en de koning van *Aram* blijkt wel uit het feit dat hij op een bepaald moment opduikt in Damascus, één van de belangrijkste steden van Aram. Maar misschien is het ook niet zo vreemd, want tenslotte had aartsvader Abraham ook een hele tijd in Ur gewoond, in het gebied waar de Arameeërs toen woonden. Dus toen was er al contact.

Maar aan de andere kant: Aram is ook het land waar Israël regelmatig oorlog mee had.

Op het moment dat Elisa in Damascus verschijnt, ligt de koning van Aram ziek in bed. Het is duidelijk niet zomaar een griepje of zo, want als hij hoort dat Elisa in de buurt is, roept hij zijn vrouwweling Hazaël: 'De profeet is er! Die zal mij kunnen vertellen, hoe het er met mij voorstaat. Of ik nog een kans heb. Ga naar hem toe en vraag of ik nog één keer gezond word of niet.'

Hazaël maakt een buiging. 'Dat zal ik doen.'

De koning richt zich op in zijn bed. 'En vergeet niet om geschenken voor hem mee te nemen.'

Opnieuw buigt Hazaël en hij verdwijnt om alles te regelen. Deze Hazaël was duidelijk niet van hoge afkomst. *Zoon van niemand* wordt hij genoemd. Toch weet hij precies wat hem te doen staat. Als het om een profeet gaat, moet je niet kin-

derachtig zijn. Dus laat hij veertig kamelen aanrukken, die hij belaadt met alle mogelijke kostbaarheden, de prachtigste dingen die in Damascus gemaakt worden.

Daarmee verschijnt hij bij Elisa. Die staat wel even verbaasd te kijken als hij de hele optocht ziet. 'Voor mij? Waarom?' Hazaël buigt zijn hoofd, zakt even door zijn knieën als een soort halve buiging en zegt: 'Uw nederige dienaar de koning van Aram heeft mij naar u toegestuurd om te vragen of hij nog één keer gezond wordt of niet.'

Elisa kijkt heen en weer, van hem naar al die geschenken en terug. 'Vertel hem maar dat hij weer gezond wordt, als je dat zo graag wilt', zegt hij.

Hij wacht even.

Dan voegt hij er aan toe:

'Maar god heeft mij laten weten dat hij zal sterven.'

Hazaël weet niet hoe hij het heeft.

'Dat laatste klopt niet met wat u eerst zegt.'

Maar dan ziet hij het gezicht van Elisa verstrakken en daarbij blijft de profeet hem maar aankijken, zo lang en zo indringend dat Hazaël het er doodsbenauwd van krijgt.

Hij wordt helemaal rood en het zweet breekt hem aan alle kanten uit. Dan breekt Elisa in tranen uit.

'Waarom huilt u, heer?' vraagt Hazaël.

En Elisa antwoordt: 'Opeens zie ik hoeveel ongeluk jij aan het volk van Israël zult brengen. Jij zult hun steden in brand steken, hun jonge mannen doden, hun baby's op de grond te pletter gooien en bij hun zwangere vrouwen zul je de buik opensnijden.'

Hazaël is niet eens onder de indruk. Langzaam komt er een zweem van een grijnslach op zijn gezicht.

'Maar mijn heer toch', zegt hij, 'ik ben maar een arme hond. Ik ben een Zoon van niemand. Hoe zou ik dat allemaal voor elkaar kunnen krijgen wat u daar vertelt?'

Elisa antwoordt: 'God heeft mij laten weten dat jij koning zult worden'.

Hazaël zegt niets meer. Hij draait zich om en gaat terug naar het paleis. Onderweg denkt hij: 'Dat is altijd al mijn ideaal geweest, dat ik koning zou worden. Elisa heeft mij voorzien!'

In het paleis gaat hij meteen door naar het ziekbed van de koning. Die richt zich vol verwachting op. 'En wat zei Elisa?' Daar hoeft Hazaël geen seconde over na te denken. Zonder blikken of blozen zegt hij: 'Hij heeft gezegd, dat u weer gezond zult worden.'

Hij laat een zielsgelukkige koning achter in de slaapkamer en op de gang denkt hij: 'Ik heb niet gelogen. Elisa heeft dat echt gezegd.'

Maar al die andere dingen die Elisa gezegd heeft laten hem niet los. 'Ik, koning? Dat zou niet gek zijn!'

De hele nacht ligt hij in zijn bed te woelen en erover na te denken.

De volgende morgen vroeg neemt hij een beslissing. Hij pakt een doek, doopt die in water en loopt ermee naar de slaapkamer van de koning. Die kletsnatte doek drukt hij op het gezicht van de koning. Net zo lang tot hij gestikt is.

Dan heeft hij het voor elkaar: Hazaël, de Zoon van niemand, is de nieuwe koning van Aram.

Een profeet kraait oproer

Het is weer eens oorlog. Dit keer vecht Joram, de koning van Israël, samen met een zekere Achazja, koning van Juda. Met z'n tweeën nemen ze het met hun legers op tegen Hazaël, de nieuwe koning van Aram.

De strijd verloopt voorspoedig, maar toch niet zo goed als ze verwacht hadden.

Koning Joram raakt gewond door de Arameeërs.

En na de strijd trekt hij zich terug in Jizreël, ver het land in, om daar te genezen van zijn verwondingen.

Na korte tijd komt Achazja, de koning van Juda, ook naar Jizreël toe. Op ziekenbezoek bij Joram.

Ondertussen zijn de soldaten en de legeroversten bij elkaar in een heel ander gedeelte van het land: in het grensplaatsje Ramot. Daar praten ze na over de strijd, ze vieren feest en, zoals gebruikelijk, mopperen ze over de leiding.

In deze situatie komt Elisa in actie. 'Dit is het moment om de baaldienst de genadeslag toe te brengen', denkt hij. 'Want Joram laat alles maar op z'n beloop.'

Hij roept een jonge leerling-profeet bij zich en zegt: 'Maak je klaar. Je gaat op reis.'

'Ik?' zegt de leerling geschrokken. 'Wat moet ik doen en waar moet ik heen?'

'Luister goed', zegt Elisa. Hij haalt een kruikje met olie

tevoorschijn en geeft dat aan de jongen. 'Hier', zegt hij, 'neem dit kruikje mee en ga naar de plaats Ramot, zo snel je kunt. Daar zoek je een zekere Jehu op.'

'Jehu?'

'Ja, hij is de legeroverste van koning Joram. Vraag of je hem even alleen mag spreken. Neem hem mee naar een kamer, waar je met hem onder vier ogen bent. Dan breek je de hals van dit oliekruikje, je giet deze heilige zalfolie uit over het hoofd van Jehu met de woorden: "God zegt: Ik zelf je tot koning van Israël!" Dat is alles wat je moet doen.'

'En daarna?' piept de leerling, 'wat doe ik daarna?'

Elisa maakt een geruststellend gebaar met zijn hand.

'Dan doe je de deur open en maak je dat je wegkomt.'

'Maar...', zegt de leerling, 'is het niet gevaarlijk?'

'Als je hard wegloopt niet', antwoordt Elisa. Dan verdwijnt hij in zijn huis en de leerling blijft achter met het kostbare kruikje in zijn handen.

Hij staat nog even te wachten, maar Elisa komt niet meer terug. En dan zit er voor hem niets anders op dan naar de plaats Ramot te gaan.

Als de leerling-profeet in Ramot aankomt, is de situatie precies zoals Elisa hem beschreven heeft. De soldaten zitten samen feest te vieren en een eind verderop, buiten, zitten de legeroversten, de officiers. Jehu is er ook bij. En ook hier is de stemming opperbest. Sommigen zijn al behoorlijk

aangeschoten. De jongen staat het verleggen van een afstandje te bekijken. Tot een van de oversten hem in de gaten krijgt. 'Wat moet jij hier?'

Schuchter doet de leerling-profeet een stap naar voren.

'Overste', zegt hij met neergeslagen ogen, 'ik heb een boodschap voor u.'

'Voor wie van ons?' vraagt Jehu.

'Voor u, overste', antwoordt de jongen.

'Een leerling-profeet met een boodschap', zegt Jehu verbaasd. 'Dan zullen we maar even apart gaan zitten.'

Hij staat op en samen met de jongen gaat hij de trap op naar het huis, dat daar achter ligt.

Zodra ze binnen zijn, breekt de leerling de hals van het kruikje en giet hij de heilige olie uit over het hoofd van Jehu met de woorden: 'God zegt: Ik zelf je tot koning over mijn volk Israël! Maak schoon schip in dit land. Er leven nog steeds familieleden van die vreselijke koning Achab, zoals zijn zoon Joram. Die zult u allemaal vernietigen om alle slechte daden van Achab te wreken. En: Dood aan Izébel!'

Dan doet hij gauw de deur open, struikelt de trap af en maakt dat hij wegkomt.

Jehu blijft achter. De olie druipt hem van zijn hoofd.

Hij ruikt die bijzondere geur. Die maakt hem duizelig. Maar ook wat er in de laatste paar minuten gebeurd is, maakt hem duizelig. Hij wankelt naar buiten, onder de indruk.

Daar zitten nog steeds de andere legeroversten. Die toasten op hem en roepen lachend: 'Nog nieuws? Wat wou die idioot van je?'

Jehu is geïrriteerd: 'Jullie weten zelf wat hij voor iemand is: een leerling-profeet. En dat alle profeten en leerling-profeten alleen maar onzin uitkramen.'

'Nee, Jehu', roepen de andere legeroversten met dubbele tong, 'doe n...niet zo flauw. Vertel wat hij gezegd heeft.'

'Hij heeft gezegd', antwoordt Jehu, nog altijd boven aan de trap staand, 'God zegt dat hij je tot koning van Israël zalft'. In één klap zijn alle oversten weer helemaal nuchter. Nu pas zien ze de olie die van zijn hoofd afdruipt. 'Hij heeft gelijk', roepen ze. 'Jehu is onze nieuwe koning! Hoera!'

Gauw gooien ze hun officiersjassen uit en leggen die op de trap van het huis, als een ereloper. Dan wenken ze een paar soldaten om op de hoorn te blazen, de sjofar. Het signaal voor de andere soldaten, dat er iets bijzonders aan de hand is. Die komen dan ook direct aanlopen.

Ze zien Jehu staan midden op die loper van officiersjassen. En de officiers zelf staan onder aan de trap als een erehaag, en ze roepen: 'Jehu is koning van Israël!'

'Oké, als jullie dat zo vinden', zegt Jehu en neemt meteen zijn eerste beslissing als koning, 'zorg dan dat niemand uit deze stad ontsnapt om Joram te waarschuwen.'

Decoup van Jehu

'Het eerste wat we doen', roept Jehu tegen zijn enthousiaste soldaten en legeroversten, 'is van Joram afkomen!'

Hij kiest een paar soldaten uit en een paar officiers en die gaan met hem mee op hun strijdwagens. Spoorsslags rijdt het groepje naar Jizreël.

Daar staat een wachtpost op de toren. In de verte ziet hij een colonne strijdwagens aankomen. 'Vreemd', mompelt de wachter, 'alle soldaten vieren toch feest in de stad Ramot?'

Hij rent de trappen af, naar de kamer waar koning Joram ziek ligt. Koning Achazja is nog steeds bij hem op bezoek. 'Er komt een colonne aan', meldt de wachter gejaagd, 'een kleine legermacht'. De twee koningen schrikken. 'Wie kunnen dat zijn? En met welke bedoelingen zijn ze hier?'

Dat weet de wachter ook niet. Dan neemt Joram, ziek of niet, een beslissing. 'Stuur ze een ruiter tegemoet', beveelt hij. 'Die moet ze vragen of alles oké is. Of het vrede is.'

Direct daarna vliegt een ruiter op zijn paard in volle galop de poort van de stad uit. Hij komt bij de colonne aan en roept tegen Jehu: 'De koning wil weten of het vrede is.'

'Vind jij dat zelf belangrijk?' antwoordt Jehu. 'Doe met mij mee. Dan is het voor jou vrede.'

Aan zijn hele manier van doen merkt de ruiter dat met Jehu niet te spotten valt. Dus blijft hem maar één mogelijkheid over en dat is: meedoen met de opstand.

De wachter op de toren ziet het vanuit de verte. 'De ruiter heeft de colonne bereikt', geeft hij door aan de twee koningen, 'maar hij komt niet meer terug.'

'Wat is dat allemaal?' schreeuwt Joram. Zijn stem is schrill van angst.

'Nog een ruiter', beveelt hij, 'stuur nog een ruiter!'

Voor de tweede keer vliegt een ruiter op zijn paard in volle galop de poort uit. En ook hij roept tegen Jehu: 'De koning wil weten of het vrede is.'

Ook hem antwoordt Jehu: 'Vind jij dat zelf belangrijk? Doe met mij mee. Dan is het voor jou vrede.'

En weer moet de wachter melden dat de ruiter de colonne bereikt heeft, maar niet terugkomt. Hij vertelt erbij: 'De aanvoerder van die groep rijdt als een gek. Dat kan alleen maar Jehu zijn!'

Dan beveelt Joram: 'Span de paarden voor mijn wagen! En ook voor de wagen van Achazja!' Het is hooguit een kwestie van enkele minuten of daar rijden de beide koningen in hun wagens de colonne tegemoet.

Precies op het stuk grond dat vroeger van Nabot is geweest, komen ze elkaar tegen. Nabot, dat was de man die vroeger geweigerd had om zijn wijngaard af te staan aan koning Achab, de vader van Joram. Die wijngaard was een familie-erfgoed en Achab wilde er een moestuin van maken. Toen Nabot geen krimp gaf, liet Izébel, de moeder van

Joram, hem vermoorden. En Achab kreeg zijn moestuin. Alle wagens staan precies op dát stuk grond stil. Met moeite gaat Joram staan. 'Is het vrede, Jehu?' roept hij.

'Vrede?' antwoordt Jehu, 'hoe kan het hier vrede zijn als jouw moeder, die heks van een Izébel, nog altijd achter haar afgodsbeelden aanloopt?'

'Dat is verraad!' roept Joram.

En tegen de andere koning: 'Kijk uit, Achazja, verraad!'

Hij draait zijn wagen om te vluchten. Dat lijkt hem eerst ook nog te lukken. Maar dan spant Jehu zijn boog, hij schiet en zijn pijl treft Joram tussen de schouderbladen in het hart. Joram valt dood neer in zijn strijdwagen.

'Nabot's dood is gewroken!' roept Jehu zegevierend. En tegen zijn mannen: 'Ga Achazja achterna! Maak hem dood!'

En ook al heeft Achazja niets met de hele zaak te maken - hij is tenslotte koning van Juda en niet van Israël - hij wordt door de mannen van Jehu achternagezeten. Na een lange achtervolging wordt hij ingehaald en gedood.

Jehu keert terug om als overwinnaar de stad Jizreël binnen te trekken. Izébel, de moeder van Joram, heeft gehoord dat haar zoon gedood is. 'Ik ben de volgende', denkt ze. Nog één keer maakt ze zich op. Ze trekt haar mooiste kleren aan, zorgt dat haar haar er mooi verzorgd uitziet, ze zet haar lippen aan en maakt haar oogranden zwart.

Alsof het om een feest gaat.

Dan gaat ze voor het bovenraam van het paleis staan. En als Jehu door de stadspoort komt met zijn strijdswagen, leunt ze voorover uit het raam. Ze slikt haar verdriet weg en met een stem die overloopt van sarcasme roept ze: 'Zo, Zimri, moordenaar van je baas, is het vrede?'

Zimri, die naam treft Jehu als een mokerslag. Die man leefde jaren terug. Hij was een dienaar die op een lafhartige manier zijn baas, de koning, doodde om zelf koning te worden. En nu wordt hij voor *Zimri* uitgemaakt?

Hij kijkt omhoog. Daar, in het venster, achter Izébel, ziet hij twee, drie hovelingen staan.

'Wie hoort er bij mij?' brult hij. 'Gooi haar naar beneden!'

De hovelingen, doodsbang voor hun eigen hachje, doen wat Jehu beveelt. Ze grijpen Izébel en gooien haar het raam uit. Ze komt tussen de paarden terecht.

De hele legermacht trekt de stad binnen en Izébel wordt onder de hoeven van de paarden vertrappt.

Jehu gaat het paleis binnen en laat een grote maaltijd

klaarmaken. Daar eet en drinkt hij met zijn vrienden, als de nieuwe koning van Israël.

Na het eten denkt hij terug aan Izébel. 'O ja', zegt hij tegen een paar soldaten, 'dat is waar ook. Het lichaam van die vervloekte Izébel ligt nog buiten. Begraaf haar, want ze was tenslotte toch de dochter van een koning.'

De mannen gaan kijken, maar van het lichaam van Izébel is weinig meer over. 'Dat heeft de oude profeet Elia voor-speld', zegt Jehu als hij het hoort.

In de weken die volgen laat hij op beestachtige manier de hele familie van Achab en Izébel uitroeien. En ook alle baäl-priesters.

Jehu, de man die even eerder vond dat hij de moord op Nabot moest wreken, begaat nu zelf de grootste oorlogsmisdaden.

Vergeleken bij zijn voorgangers gaat het er bij hem niet bepaald menselijker toe.

Maar de baäldienst had een enorme klap gekregen en dat werd in die tijd door sommigen belangrijker gevonden.

**En de
winnende
coach heeft
altijd gelijk...**

KRONIEKEN

Alle mensen, wat zijn er toch een hoop woorden
vuilgemaakt aan de koningen van Israël en de oor-
logen die ze voerden. Alsof dat het enige is dat de
geschiedenis bepaalt. Soms word ik er wel eens
moe van, weer een oorlog, weer een koning, weer
een geschiedenis van list en bedrog. En ik denk ook
wel eens: het is ook maar de vraag wat je wilt zien.
De good guys zijn vaak helemaal niet zo goed.
En de zogenaamde bad guys, die in de pan gehakt
moeten worden omdat ze niet deugen, dat zijn
toch ook gewoon mensen met hun eigen dromen
en ambities?
Neem nou de beide Kroniekenboeken. Je vindt het
in de bijbel na de twee boeken van Koningen.
Kronieken vertelt ook over David en Saul, over
Salomo en alle andere koningen van Israël. Maar
toch komen ze er in het boek Kronieken minder
mooi vanaf.

Het lijkt wel of volgens deze geschiedschrijvers nie-
mand ook maar iets goed kan doen. Voor de schrij-
ver van Kronieken is alleen maar belangrijk of een
koning goed naar God luistert en naar zijn profeten.
Alsof het altijd zo gemakkelijk is om te weten hoe
dat moet. Vaak weet je toch pas achteraf of je een
goede beslissing hebt genomen? Nou, de schrijvers
van Kronieken praten inderdaad mooi achteraf.
Ze laten ons de gebeurtenissen wel weer eens van
een andere kant zien.
Maar of ze er mooier van worden?
En nog eens wat. Ik lees daar dat het volk dat land,
waar het met zoveel pijn en moeite gekomen was,
weer uit moet! In ballingschap gaat het, gevangen
door de koning van Babel.
Weer waren ze vreemdelingen in een vreemd land.
Terug bij af!

EZRA

Oorspronkelijk vormden de verhalen over Ezra en Nehemia één boek en terecht. Ze hebben zich beide sterk gemaakt voor het bijeenhouden van het volk dat terugkeerde uit de Babylonische ballingschap.

Ezra

Streng was ie wel die Ezra.

Maar wat moet je als je met een zootje ongeregeld terugkeert naar je moederland?

Hij moest het zaakje bij elkaar zien te houden en werken aan de wederopbouw van Jeruzalem.

Maar ja, ze hadden in Babylon multiculturele gewoonten overgenomen, die Ezra als rasechte priester en schriftgeleerde niet aanstonden.

Dus geen gemengde huwelijken meer. Ezra wenste een volk dat in alle opzichten zuiver op de graat was.

Kun je het je voorstellen: je zult maar verliefd zijn op iemand die niet in het schoongeveegde straatje past.

EEN ZOOTJE ONGEREGELD

Waarom ik hier zit te janken? Omdat ik bang ben, doodsbang. En boos. En ongelukkig. Ik moet weg! En m'n kinderen ook. We worden uitgezet. Meer dan dertig jaar heb ik in dit land gewoond. Vanaf mijn elfde heb ik hier gewerkt. Samen met mijn zus en nog een paar meiden liepen we elke dag naar de akkers, de tuinen of de wijngaarden. Aren rapen en schoven binden; olijven, appels en druiven plukken. We werkten ons kapot in de hete zon. Ik heb bijgedragen aan de opbouw van dit land. En nou kan ik oprotten!

'Het land van onze ouders in Moab was klein, we konden er met z'n allen niet van leven. Wat doe je dan? Je trekt naar het buitenland. We gingen naar onze burenen, naar Israël. Daar werden we met open armen ontvangen. Ze konden ons best gebruiken, want het was daar een puinzooi. Dat kwam door de oorlog. Een of andere gestoorde koning uit het oosten, uit Babylonië, vond dat hij wel eens de hele wereld kon gaan veroveren. Dat lukte aardig, Israël pikte hij ook in. En zoals dat gaat: stadsmuren gesloopt, tempels in de fik, bevolking weggesleept, op wat arme sloebers na, van wie

de overwinnaars niks te vrezen hadden. De Judeeërs moesten naar Babylonië en om de gaten te vullen, werden lui uit andere landen hier gedumpt. Zodoende werd het wat je noemt een zootje ongeregeld. Mensen uit allerlei landen trouwden met elkaar en natuurlijk droegen de soldaten van de bezetters ook de nodige steentjes bij aan de bevolkingsaanwas.'

'Een halve eeuw later kwam er uit het oosten weer zo'n lijperd die de macht greep, deze keer een Pers. Alle landen werden nu provincies van Perzië. Die Pers vond dat iedereen maar weer naar zijn eigen stekkie moest gaan.

Maar veel mensen waren daarginds opnieuw begonnen en lang niet iedereen had zin om weer te verkassen. En het was niet verplicht, dus er kwamen niet genoeg lui om alles weer op poten te zetten. Ik wil maar zeggen: al was die hele toestand meer dan honderd jaar geleden, wij waren nog hard nodig voor de wederopbouw.

In Israël kwamen vooral veel Judeeërs terug. Die zijn altijd erg gehecht geweest aan hun land. Ze geloven dat hun god hun dat land gegeven heeft.

In het oosten woonden ze op een kluitje. Ze hielden hun eigen godsdienst en kwamen geregeld samen. Dan vertel-

den ze elkaar oude verhalen over hun voorouders en over hun godsdienstige feesten. En ze schreven oude wetten en regels op. Eigenlijk zetten ze daar ver van huis hun godsdienst eens precies op een rijtje. Dat gaat meestal zo, hè? “Je identiteit bewaren”, noemen ze dat.

Die Judeeërs kwamen dus terug. Maar ze moesten wel helemaal opnieuw beginnen. De huizen waarin ze gewoond hadden, waren kapot en als ze er nog stonden woonden er anderen in. Dus gingen ze nieuwe huizen bouwen. Maar dat was niet het eerste waar ze aan dachten. Het eerste was: de tempel in Jeruzalem weer opbouwen. Ze waren nog maar net aan de gang of het gedonder begon.

De lui die nu in Israël woonden, waren dus van allerlei komaf. Ze werden Samaritanen genoemd, naar Samaria, een stad in Noord-Israël, waar de landvoogd van de Perzische koning woonde. Die Samaritanen wisten niet veel van de godsdienst van Israël. Logisch, want alle priesters en geleerden waren indertijd weggevoerd. Maar toen ze zagen dat er aan een tempel gewerkt werd, gingen ze naar de opzichters van de bouw en zeiden dat ze mee wilden doen, omdat ze dezelfde god vereerden.

Maar dat mocht niet!

De Judeeërs zeiden dat God alleen van hen was. Samaritanen waren niet zuiver op de graat en dienden God niet op de goede manier. Ze hoorden er dus niet bij.

De Samaritanen woedend!
 Wilden ze meedoen, mocht het niet.
 Nou, de Judeeërs waren niet van ze af. Want van toen af probeerden de Samaritanen de bouw op alle mogelijke manieren tegen te werken. Ze gooiden met stenen en bedreigden de bouwlieden. De ambtenaren, die toezicht moesten houden op de bouw, kochten ze om.

Tenslotte gaven de Judeeërs het op en lag de bouw stil. Vijftien jaar.

Toen werd er een of andere akte gevonden, waarin stond dat de koning van Perzië toestemming had gegeven tot de bouw. Vanaf dat ogenblik konden de Judeeërs ongestoord werken. Na vier jaar waren ze klaar en werd de nieuwe tempel ingewijd met een geweldig feest.

‘Toen vonden ze dat ze nu maar eens moesten beginnen aan de stadsmuren.
 Want daar deugde nog niks van.
 Het was meer gat dan muur.
 Dus maakten ze eerst de grootste gaten dicht.
 En meteen begonnen de Samaritanen weer te etteren.
 Ze wisten de bouw van de muur twintig jaar tegen te houden.’

Kanjer!

'Het was ongeveer in die tijd dat onze familie naar Israël trok. We gingen aan de rand van Jeruzalem wonen, buiten de muur die dus nog altijd kapot was. Ik was een echt plat-telandskind en keek m'n ogen uit toen ik in die stad kwam. Wat een mooie stenen huizen! Wat moesten de mensen die daar woonden rijk zijn!

En dan die tempel! Hij lag op een berg en waar je ook was in Jeruzalem of daarbuiten, overal zag je hem schitteren in de zon. Zo'n mooi gebouw had ik nog nooit gezien.

Bij ons in Moab hadden we zoiets niet. In onze steden zijn wel heiligdommen, maar op het platteland brachten we onze offers vaak op simpele stenen in de open lucht.

Wel op een heuvel, want dan ben je dicht bij de hemel waar God woont.'

'In het begin moest ik erg wennen, ik was m'n vriendinnen kwijt. Ik kon de kinderen hier niet verstaan.

Ik heb heel vaak in m'n bed liggen janken, geloof dat maar. In onze buurt woonden allerlei soorten mensen. Er waren Samaritanen en mensen uit andere buurlanden van Judea. Ook Judese mannen of vrouwen die gemengd gehuwd waren. En echte Judese families. Met sommigen van die Judeeërs konden we best overweg, maar er waren er ook die zich niet met ons bemoeiden. Maar één ding was het-

zelfde: we waren geen van alle rijk. De meesten werkten als arbeiders op het land. Sommigen hadden zelf een stukje grond, net genoeg om van te leven.'

'Zo kwam het dat ik al gauw aan het werk moest.

Op de akkers, in de fruittuinen en in de wijngaarden.

Och, ik had geen hekel aan dat werk, het was eigenlijk best gezellig. Ik had veel lol met de andere meiden en later ook met de jongens.

Op een keer, tijdens de gerstooft, ik was vijftien, was er een onwijs leuke goser bij de maaiers. Jonathan heette hij.

Als je die naam hoort, weet je meteen bij welk volk hij

hoorde: hij was een rasechte Judeeër. Zijn naam betekent zoiets als "door God gegeven."

Nou, ik zal je vertellen, hij was echt een godsgeschenk.

Goh hé wat een kanjer! Ik was op slag verliefd! Ik probeerde steeds vlak bij hem te komen. Ik sjouwde achter hem aan om de halmen te binden en bij het eten kroop ik zo dicht mogelijk in zijn buurt.

Mijn vriendinnen pestten me. Maar mijn zus waarschuwde me. "Asja", zei ze "zet die knul uit je hoofd. Het is een Judeeër en die willen geen meiden van een ander ras."

Maar ik kon hem niet uit mijn kop zetten. Ik dacht dag en nacht aan hem. En ik wist bijna zeker dat hij mij ook leuk vond. Nou, ik had me niet vergist.

Op een avond na het werk wachtte hij me op.
En het duurde niet lang of al het werkvolk wist dat we een stel waren.
Toen mijn ouders het merkten, zeiden ze dat ze het maar niks vonden. “Een Judeeër en een Moabitische, dat kan nooit wat worden”, zeiden ze.
En zijn ouders waren er ook niet bepaald gelukkig mee.
Die zeiden dat er alleen maar ellende van zou komen.
Maar wij hielden van elkaar en waren niet van plan ons iets van dat gezeur aan te trekken.
We wilden zo gauw mogelijk trouwen.’

Godgeklaagd

Het was toen al wel een halve eeuw geleden dat de nieuwe tempel in gebruik genomen was. Er waren priesters die offers brachten, er werden feesten gevierd. Maar verder hielden de Judeeërs zich niet zo erg aan de regels van hun godsdienst.
Sommigen werkten bijvoorbeeld gewoon op de sabbat.
Dat is de rustdag, waarop dat eigenlijk helemaal niet mag.

Nu zat er in Perzië een of andere hotemetoot die Ezra heette. Hij kwam uit een judese priesterfamilie.
Die Ezra kwam met nog een hele meute Judeeërs naar Jeruzalem. Toen hij merkte dat de meeste mensen niet veel wisten van hun geloof, wilde hij daar iets aan doen.
Daarom ging hij hoorzittingen houden op het plein voor de tempel. Elke Judeeër die iets te vragen of op te merken had, kon daar komen. De meeste mensen vroegen raad over wat ze wel en niet mochten eten en wanneer ze moesten offeren en wat, en dat soort zaken.

Jonathan en zijn vriend Jachzeja gingen ook een keer naar zo’n bijeenkomst. En juist op die dag kwamen er een paar hoge heren op de vergadering. Ze zeiden dat ze een klacht hadden.

‘Zeg het maar’, zei Ezra.

Toen vertelden de mannen dat ze het bijna niet durfden zeggen, zo erg was het, maar er waren Judeeërs die zich inlieten met buitenlanders, met heidenen. Er waren judese mannen die met een buitenlandse vrouw trouwden. Ja, zelfs priesters en andere mannen die in de tempel werkten, hadden meisjes uit Egypte, Kanaän of Moab. Dat kon nooit goed gaan, die vrouwen zouden hun mannen verleiden tot afgodendienst.

Toen Ezra dat hoorde schrok hij zich lam.

Hij scheurde zijn kleren **kapot** en trok van **woede** de haren uit zijn **hoofd** en uit zijn **baard**.

Daarna liet hij zich plat op de grond vallen.

De mannen die geklaagd hadden gingen naast hem zitten.

Urenlang bleven ze zo liggen.

Toen het avond werd, ging Ezra op z'n knieën zitten en begon te bidden.

‘O God’, riep hij, ‘wat een schandaal! Wat zult u hier verdrietig om zijn. Uw eigen volk, dat zomaar omgaat met heidenen!’

En hij begon zo hard hij kon te jammeren.

Op dat geschreeuw kwamen steeds meer mensen af.

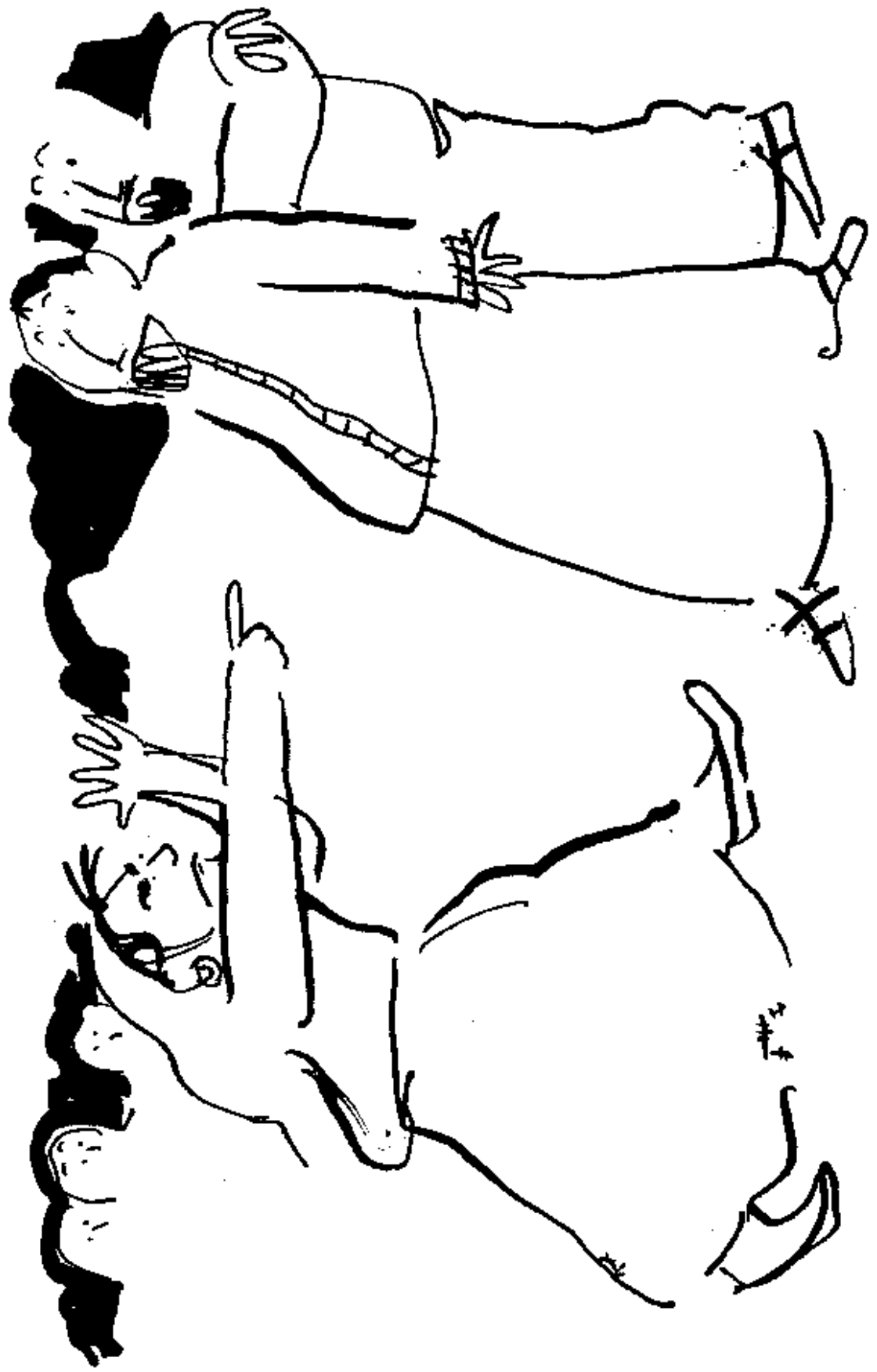
Toen het hele plein vol was, kwam er een man naar voren.

Hij fluisterde iets tegen Ezra.

Die knikte en toen begon de man te praten.

‘Mensen’, zei hij, ‘Ezra heeft groot gelijk: het is godgeklaagd. Laten we dan nu afspreken dat elke man die een buitenlandse vrouw heeft die vrouw zo gauw mogelijk wegstuurt. Terug naar haar eigen land. En ze moet haar kinderen ook meenemen.’

Toen werd er besloten dat er drie dagen later een grote volksvergadering zou zijn. Daar zouden de trouwe Judeeërs komen. Wie er niet was, mocht niet meer bij het volk horen.

Uit!

Het besluit ging natuurlijk als een lopend vuurtje rond, vooral in onze wijk, waar zoveel buitenlanders wonen. 'Zie je wel', zei mijn vader, 'daar heb je het al. Nou kun je dat mooie vriendje van je wel vergeten.'

'Ja', zei mijn moeder, ik heb altijd al gezegd dat het niks kon worden. Of denk je soms dat het nou nog aan blijft? Nee hoor, die laat je zo in de steek.'

Ik begon te huilen.

177

'Ach meid', zei mijn zus, 'hou op met janken. Er zijn toch zeker leuke knullen genoeg. Ik zou niet eens zo'n jood willen! Geef mij maar een Egyptenaar, die zijn pas knap!'

Maar ze ging drie dagen later wel met me naar de tempel. We kregen onze oudste broer zover om ook mee te gaan. Als spion. Hij sloop stiekem tussen de judeese mannen. Wij bleven buiten.

Het was die dag hondenweer, het regende bakstenen. Mijn zus en ik zaten bibberend op een muurtje. Na een hele tijd kwam mijn broer bij ons.

'Nou', zei hij, 'je vonnis is getekend, zus. Ezra heeft gezegd dat alle mannen hun buitenlandse vrouwen moeten wegsturen. Bijna allemaal zeiden ze dat ze zouden gehoorzamen. Jonathan en Jachzeja waren de enigen die protesteerden. Maar niemand luisterde naar ze.'

Ik begon te gillen, ik schold tegen de nette meneren die met hun vrome smoelen naar me keken.

Ik wilde naar Jonathan toe, maar mijn broer en zus grepen me bij m'n armen en sleepten me naar huis.

Daar dook ik meteen in bed.

Die nacht droomde ik van Jonathan.

Hij lag naast me, nam me in zijn armen, zei dat hij onsterfelijk veel van me hield en me nooit zou laten gaan.

We gingen trouwen en zouden eeuwig bij elkaar blijven.

Maar toen ik wakker werd was het mijn zus die naast me lag. Ze zei: 'Vooruit, opstaan, we moeten naar de akker.'

Ik draaide me om. 'Zeg maar dat ik ziek ben', zei ik.

Ik loog niet eens.

Ik voelde me doodziek!

Hij kan de boom in!

Ik bleef de hele dag in mijn nest.
Ik at niks. Ik werd al misselijk als ik aan eten dacht.
Toen mijn zus thuis was van haar werk riep ik haar.
'Hoe is het met Jonathan?', vroeg ik.
'Ik heb geen Jonathan gezien!' antwoordde ze.
Ik schrok. Waar was hij? Liet hij me in de steek?
Zou ik hem nooit meer zien?
Ik begon weer te snorren.

Toen kwam mijn moeder.
'Kom Asja', zei ze, 'sta op, kleed je aan. We gaan eten.'
Ik draaide me om. 'Ik hoef niet te eten.'
'Je hebt vandaag nog niets gegeten', zei mijn moeder.
'Nee', zei ik, 'en morgen eet ik ook niet en overmorgen niet.
Ik eet nooit meer.'
'Dan ga je dood!' zei mijn zus.
'Dat is ook de bedoeling', zei ik.
En ik meende het.
Als ik Jonathan kwijt was, hoefde ik niet meer te leven.
'Je bent gek!', zei mijn zus.
'Laat haar maar', zei mijn moeder. 'Het gaat wel over!'
'Nee!' gilte ik, 'het gaat niet over!'
Ze liepen weg. Ik bleef liggen.

Die nacht kon ik niet slapen.
Ik lag maar te draaien. Ik had het warm, ik stikte haast.
Ik stond op en ging naar buiten. Ik liep een eind in het wilde weg. Bij een groep bomen aan de rand van de stad bleef ik staan.
Opeens zag ik een schaduw. Ik schrok me lam!
Ik wist best dat er 's nachts soms van die randdebielen rondslopen die het op meiden gemunt hadden.
Ik hield me doodstil.
Misschien zou hij me niet zien. Hij kwam dichterbij.
Ik drukte me tegen de boomstam aan, hield mijn adem in.
Maar toen opeens: 'Asja!' hoorde ik, 'wat doe jij hier?'
Hij was het! Jonathan!
Ik rende naar hem toe, regelrecht in zijn armen.
We kusten elkaar.
'Waar was je nou?' fluisterde ik.
'Ik ben hier', zei hij, 'hier bij jou. En ik blijf bij je, altijd. Ezra kan de boom in! Wij gaan gewoon trouwen.'

Hand in hand wandelden we tussen de heuvels.
We keken naar de schapen en geiten, die dicht tegen elkaar gedrukt sliepen. Toen we bij de schaapskooi kwamen, duwde Jonathan me zachtjes naar binnen.
Ja, wat er toen gebeurde, hoef ik niet te vertellen...

Niet lang daarna vierden we bruiloft. Er waren mensen van allerlei soort op ons feest, ook Judeeërs.

Binnen het jaar werd ons eerste kind geboren, een dochter. We gaven haar niet zomaar een naam, we noemden haar Zippora. Naar de buitenlandse vrouw van Mozes, de leider van Israël's bevrijdingsbeweging, die zijn volk naar dit land bracht.

Onze tweede, ook een meisje, gaven we de naam van de vrouw, die gastvrij werd ontvangen in Moab toen er in

Israël hongersnood heerste: Naomi.

Een jaar of wat later kregen we twee zoons tegelijk. We noemden ze Machlon en Chilion, zo heetten de zoons van Naomi, die meegingen naar Moab en daar met Moabitische meisjes trouwden.

Daarna werd Ruth geboren. Ruth was een van de schoondochters van Naomi; toen haar man stierf ging zij met haar schoonmoeder, die ook weduwe was, mee terug naar Israël. Ons laatste kind noemden we David, naar die grote koning van Israël op wie alle Judeeërs zo trots zijn. En die de achterkleinzoon was van de Moabitische Ruth!

We werkten keihard en na zeven jaar hadden we genoeg gespaard om een stukje grond te kopen. We verbouwden groente en vruchten. We hadden ook een paar schapen en geiten. We hadden genoeg voor onszelf en wat we over

hielden, verkochten we.

Dan ging ik 's morgens vroeg naar de poort, waar de mensen uit de stad kwamen om te kijken wat we te bieden hadden. Na de oogst gingen we altijd naar de tempel om de eerste vruchten te offeren.

We hielden ons aan de sabbat. ik vond dat best wel lekker, zo'n dag waarop je niks hoeft. En ik vind het een goeie instelling van God, dat hij de mensen af en toe rust gunt. De joodse feesten vierden we ook.

De kinderen vonden vooral het Paasfeest mooi. Dan vertellen de ouders van Jonathan van die spannende verhalen. We waren gelukkig!

Totdat...

Ach nee, ik hou erover op.

Ik weet het niet meer, ik zie het niet meer zitten.

Ezra

**Ik
ga naar
huis zolang
ik nog een
huis heb!**
**Als je nog meer wilt horen
vraag je het maar aan
mijn kinderen.**

NEHEMIA

Oorspronkelijk vormden de verhalen over Ezra en Nehemia één boek en terecht. Ze hebben zich beide sterk gemaakt voor het bijeenhouden van het volk dat terugkeerde uit de Babylonische ballingschap.

Nehemia
Onder veel tegenwerking maakt Nehemia vastberaden het werk van Ezra af. Hij neemt maatregelen tegen de vreemde invloeden die het volk uit de ballingschap had meegenomen.

GOEDE TIJDEN, SLECHTE TIJDEN

We hadden een toffe jeugd. Toen we klein waren, speelden we met de buurtkinderen. Later gingen we op stap met de geiten en schapen en werkten we op het land van onze ouders. Tot het noodlot toesloeg.

Of was het God? Sommigen dachten dat. Ze gingen bidden, mijn ouwelui ook. Moeder was eigenlijk best wel joods, maar voor alle zekerheid bad ze ook nog maar tot Heer Baäl en Moeder Astarte. Maar dat hielp niet. In elk geval: er kwam geen regen. De oogst mislukte. We hadden niets meer om te verkopen en nauwelijks iets om zelf van te leven. We verkochten onze dieren, op één geit na, die we hielden voor de melk. Werk op het land was er ook niet. Maar we moesten wel onze belasting aan de koning betalen. Dus moesten we geld lenen van de rijke stadsmensen en dat kon alleen maar als we ons land als onderpand gaven.

Toen hoorden we dat Judea een eigen landvoogd zou krijgen. Het was Nehemia, een Judeeër, tot dan toe een hoge pief aan het Perzische hof. Hij had gehoord dat de muren van Jeruzalem nog steeds in puin lagen en dat er veel ruzie was en hij mocht orde op zaken gaan stellen. Hij was amper in Jeruzalem of hij ging de stadsmuren inspecteren en hij regelde dat met de herbouw begonnen werd.

Toen begonnen de Samaritanen weer! Die lachten zich rot. ‘Die krakkemikkige muur herstellen?’ zeiden ze. ‘Als er een kraai op gaat zitten stort-ie al in!’ Maar toen ze zagen dat het ernst werd, stookten ze de bouwlieden op. Die begonnen te klagen over hun zware en gevaarlijke werk. Chijlon en ik gingen wel eens stiekem kijken maar als vader het merkte, kregen we behoorlijk op ons donder. Want het was hartstikke riskant: de Samaritanen overvielen soms de bouwers en vermoordden ze. Veel mensen uit ons dorpje werkten ook aan de muur en we zaten echt wel eens in de rats of ze levend thuis zouden komen. Op het laatst stonden de werklui gewapend te metselen. Nehemia was er zelf altijd bij met een hoornblazer, die alarm moest slaan als er iets aan de hand was.

Ondertussen ging het met de plattelanders steeds slechter. We konden de hoge rente niet meer opbrengen en sommigen crepeerden echt van de honger. Er waren er zelfs die hun kinderen verkochten als slaven.

Onze zussen, Zippora en Naomi, waren toen veertien en dertien. Ze zaten behoorlijk in de knijp. Een paar vrienden van hen waren verkocht aan stadse heren. Als slavinnen voor hun vrouwen, ja, maar iedereen wist dat veel mannen ook maar wat graag van hun diensten gebruik maakten. Andere meiden uit ons dorp waren van huis weg-

gelopen. 'Alles liever dan slavini!' zeiden ze en ze gingen in de prostitutie. Liepen ze 's avonds in de buurt van de resten van de stadsmuur met zichzelf te venten.

Goddank liep het met onze zussen goed af. Zippora trouwde al gauw met een judeese veeboer. En laat die kerel nou nog Mozes heten ook! Te gek, hè? Naomi sloeg een graankoopman aan de haak, een Samaritaan, en verhuisde naar de stad. Met twee minder en een beetje hulp van de zwagers konden we het net redden.

Maar de armen pikten het niet meer! Het werd zo erg dat er in Jeruzalem oproer ontstond. Een groep mannen en vrouwen raakte bijna slaags met een stelletje rijke stedelingen. Ze scholden hen uit voor woekeraars en verweten hun dat ze misbruik maakten van hun macht. 'Wij zijn toch ook mensen!' riepen ze. 'Maar jullie behandelen ons als oud vuil. Jullie nemen onze dochters als slavinnen en wie weet waar nog meer voor! We mogen wel meebouwen aan die muur van jullie, zodat jullie je veilig kunnen voelen. Maar verder kunnen we wat jullie betreft rustig doodvallen.' Wij waren er natuurlijk bij, met een stel maten. We schreeuwden en scholden en gooiden met stenen. Dat was lachen, want die rijke stinkers piesten in hun broek van angst! Nehemia werd woedend. Maar niet op ons! Hij liet direct een volksvergadering bijeen roepen. Daar gaf hij de rijken, en vooral het stadsbestuur, goed op hun lazer. 'Het is een

schandaal', zei hij. Wat zou God daarvan vinden? Ik geef toe, ook ik en mijn familie hebben geld en koren geleend aan de armen. Maar wij hebben besloten om hun alles kwijt te schelden, ook de rente. En vandaag nog krijgen ze hun akkers en hun wijngaarden terug. Ik stel voor dat iedereen dat doet.

De stadsbestuurders en een stel andere rijken stonden even met mekaar te smoezen. Toen stapte er een naar voren.

'Akkoord!' zei hij, 'wij zullen doen wat u vraagt.' Nehemia knikte. Maar hij liet voor alle zekerheid wel de priesters bijeen roepen om het besluit met een plechtige eed te bekrachtigen. Daarna schudde hij zijn zakken leeg. 'Zo zal God doen met iedereen die zich niet aan deze afspraak houdt', zei hij, 'God zal hem alles afnemen, hij zal zo arm worden als een luis!'

Zo kregen we ons land terug.

En Nehemia was gelijk popi, vooral bij het gewone volk.

Feest

Het werk aan de muur ging ook lekker. Dag en nacht werd er gesjouwd en gemetseld en na bijna twee maanden was hij klaar. De poorten konden 's nachts gesloten worden en er werden wachtposten aangesteld.

Hierna werd er een soort volkstelling gehouden. Iedereen moest zich melden en zijn stamboom laten zien. Maar niet

iedereen kon bewijzen dat zijn familie autochtoon Israëlitisch was. Die lui werden wel ingeschreven, maar ze mochten geen priester worden.

Een poos later was er een grote bijeenkomst op het plein bij een van de stadspoorten. Wij gingen er met de hele familie heen. Toen het plein mudvol was, klom er een man op een verhoging; hij had de wetsrollen in zijn armen. 'O nee he?' fluisterde moeder, 'daar heb je die Ezra!' Ze wilde weg, maar het was zo druk dat je er niet eens tussenuit kon. Het viel trouwens mee. Ezra las de halve dag voor uit de wet. De mensen schrokken ervan, want ze kregen in de gaten dat eigenlijk niemand de regels kende. En zich er dus ook niet aan hield. Ze werden er verdrietig van. Maar Nehemia, die natuurlijk ook van de partij was, zei: 'Mensen, niet treuren! De wet van God is niet om te huilen, maar om blij mee te zijn. Daarom gaan we feestvieren, het is juist de tijd van het Loofhutfenfeest.'

Toen gingen we takken plukken en hutten bouwen om er zeven dagen in te wonen en lekker te kanen. En elke dag gingen we naar het plein, waar Ezra voorlas uit de wet. Dat feest was om te denken aan de tijd dat de joden door de woestijn hadden gezworven en in tenten hadden gebivakkeerd en de wet van God hadden gekregen van Mozes. Het was een onwijs gaaf feest.

Ja, we hadden het getroffen met onze stadhouder. Maar hij stak zichzelf wel graag een veer in de kont. Hij schreef een verslag van zijn werk en daarin somde hij al zijn goede daden op. En hij vroeg aan God of die dat allemaal vooral niet wilde vergeten.

Maar na twaalf jaar baalden we: Nehemia's ambtstermijn zat erop. Hij ging terug naar Perzië.

Grote schoonmaak

Ongeveer een jaar na Nehemia's vertrek ontdekte iemand dat er in de wet stond, dat het verboden was dat Ammonieten en Moabieten zich aansloten bij de tempelgemeente. Dat was omdat die volken de Israëlieten niet hadden geholpen, toen ze uit Egypte waren gevlucht en op zoek waren naar een gebied om te wonen. Van toen af mochten moeder en wij, kinderen, niet meer in de tempel komen. Mooi stom, die hele geschiedenis was zo'n duizend jaar geleden. Er was een profeet die zei: 'De tempel is voor alle volken. Als buitenlanders de sabbat houden en trouw zijn dan neemt God hun offers aan.' Maar daar trokken ze zich niks van aan.

Toen kwam Nehemia terug. Wij blij!

Maar het ging anders dan we dachten.

Nehemia hoorde dat een van de priesters voor een familielid een opslagplaats in de tempel had ontruimd, zodat die

daar met zijn gezin kon wonen. Maar dat familiaal was een Ammoniet! Nehemia ging onmiddellijk met een rotgang naar de tempel. Hij stootte de kamers van die Ammonieten binnen en smeedte hun inboedel op straat. Daarna liet hij de vertrekken schoonmaken en er spullen voor de tempeldienst in zetten. Daarna ontdekte hij dat de bevolking de tempelbelasting niet betaalde, zodat het personeel zelf voor onderhoud moest zorgen. Toen dat bekend werd, bracht vader direct onze bijdrage aan wijn, koren en olie naar de priesters.

Toen Nehemia een keer op sabbat een eindje om liep zag hij mensen die in de wijnpersen werkten of met zakken koren sjouwden. En lui die hun ezels, volgeladen met koopwaar, de stad in brachten. Er waren buitenlandse vishandelaren bij, maar ook Judeeërs. Er werd druk gekocht door de burgers. Nehemia schrok zich te pletter. Hij besloot dat voortaan de stadspoorten de avond voor de sabbat dicht gingen en pas na de sabbat weer open. Toen hij merkte dat sommige kooplui 's nachts buiten voor de poort bleven zitten, zodat ze aan de plattelanners konden verkopen, maakte hij daar ook een eind aan. Er kwam strenge bewaking.

En toen.....

Chiljon en ik waren de hele dag met de geiten in de heuvels geweest. Moe en warm kwamen we 's avonds terug. Toen we dicht bij huis waren, zagen we een groep mensen aankomen. Het ging richting stadspoort. We joegen de geiten naar huis en renden achter de meute aan. 'Wat gaan jullie doen?' vroegen we. 'Demonstreren!' riep een jongen, 'voortuit, sluit je aan!' 'Waar gaat het tegen?' vroegen we. 'Discriminatie!' zei hij. 'Nehemia heeft de hogepriester weggejaagd omdat zijn zoon getrouwd is met een Samaritaanse vrouw.'

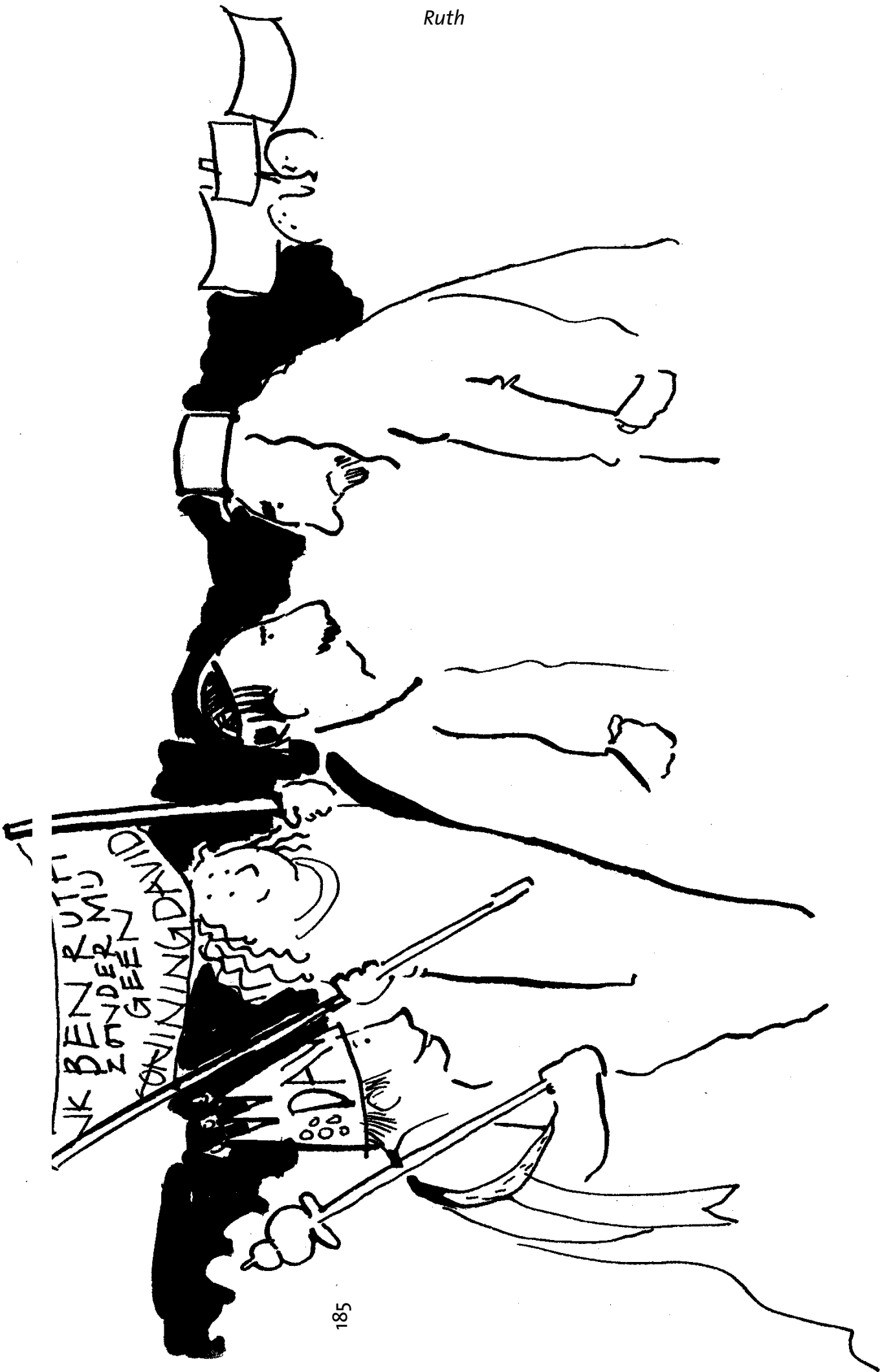
We liepen mee. Toen we op het plein kwamen, hoorden we Nehemia al schreeuwen: 'Het is een schande! Judeeërs die zich verslingeren aan buitenlandse vrouwen! Hun kinderen kunnen niet eens behoorlijk Hebreeuws praten. Ze brabbelen maar wat in een of ander onverstaanbaar taaltje! Dat moet afgelopen zijn! Al die buitenlanders moeten weg, de vrouwen en de kinderen!'

Plotseling maakte een man zich los uit de menigte. We stootten elkaar aan: het was vader.

Achter hem aan kwamen twee kinderen. Shit, dat waren ons zusje en broertje. David had een gouden kroon op zijn hoofd met in koeienletters zijn naam erop.

Ruth droeg een spandoek: IK BEN RUTH - ZONDER MIJ
GEEN KONING DAVID!

Vader ging pal voor Nehemia staan. 'Jij moet', zei hij, 'eens denken aan wat de profeet Jesaja zei over buitenlanders.' Nehemia keek eerst naar Ruth en David. David trok een raar smoel en Ruth lachte. Nehemia plofte zowat. 'Buitenlands tuigi!' schold hij. Toen liep hij op vader af en gaf hem een hengst in zijn gezicht. Vader mepte terug. Nehemia rukte aan vaders baard en trok hem de haren uit zijn hoofd. We probeerden naar voren te komen om vader te helpen. Toen begon er iemand te zingen. Een bekend lied, dat vaak in de tempel gezongen werd. Over dat God beloofd heeft dat buitenlanders welkom zijn bij hem; dat hij ze bekijkt alsof ze in Jeruzalem geboren zijn. Iedereen zong mee. Vader keek Nehemia aan. 'Mooi hé?' zei hij. Nehemia wilde weer uithalen, maar net voordat zijn vuist neerkwam, werd vader door iemand weggetrokken. Het was Jachzeja, zijn beste vriend. Langzaam keerden de demonstranten om. Al zingend liepen we terug. 'Wind je niet op, Jonatan', zei Jachzeja, 'je weet toch nog wel hoe het vijfentwintig jaar geleden ging, met Ezra? Niemand trok er zich wat van aan. Nou ja, de priesters, maar die moesten wel, anders kregen ze de zak.' Maar vader schudde zijn hoofd. 'Nu is het anders, Jachzeja. Nehemia heeft iedereen laten registreren. Ze lichten je zo van je bed.' Toen we thuis kwamen, kwam moeder op ons afrennen.

Haar ogen waren rood. Ze greep vader vast. 'O Jonatan', riep ze, 'het is weer net als toen! Wat moeten we doen? Moet ik inpakken?' 'Ik wil niet weg!' gilte Ruth, 'ik wil niet naar een vreemd land waar ik niemand ken!' David klemde zich vast aan vader. 'En jij?' vroeg hij, 'ga jij met ons mee of blijf je hier? Als jij niet meegaat, wil ik niet!' 'Misschien kunnen we onderduiken', zei Ruth, 'illegaal worden.' Vader drukte David tegen zich aan en kuste moeder. 'Waar we heen moeten weet ik niet', zei hij, 'maar wat er ook gebeurt, we blijven bij elkaar!'

ESTER

In ballingschap zitten, dat moet toch wel iets ergs zijn.

Een vreemdeling moeten zijn, in een vreemd land.

Maar toch, in Israël kunnen ze er wel
mooie verhalen over vertellen.

Zoals het verhaal van Ester.

Het gaat over de moed en slimheid van een jonge vrouw.

Over haar schoonheid ook.

Het grappige is dat God in het hele verhaal niet
wordt genoemd. Alsof hij ook in ballingschap is.

Ooit vonden mensen dat dit boek daarom
helemaal niet in de bijbel thuishoorde.

Ik ben blij dat het er toch in is gekomen.

In Israël vinden ze dat ook denk ik, ze vieren ieder jaar
een prachtig feest rondom het verhaal van Ester: Poerim.

Toen ik op reis was in Israël heb ik er iets van meegemaakt.

Alle kinderen mochten zich verkleeden.

En bij het voorlezen van het verhaal maakten mensen
bij het horen van de naam Haman een enorm kabaal!

Wie Haman nu weer is?

Lees maar.

MISS PERZIË

Ja, wat staan jullie daar nou? Stelletje ramptoeristen! Nog nooit een dooie gezien? Hij hangt er mooi bij hè, die kerel van me. Niet onder de grond, maar vijftwintig meter erboven.

Die paal heeft mijn Haman zelf neer laten zetten, gezellig vlak bij huis. Nee, niet voor hemzelf. Maar wie een paal opricht voor een ander, komt er zelf aan te hangen.

Ik heb hem nog gewaarschuwd. Maar dacht je dat ie luisterde? Wie luistert er nou naar een vrouw?

Maar ik ben wel de klos.

Ik blijf achter zonder een cent te maken.

En dan te bedenken dat het begon met een knallend feest.

Nou ja, ook weer niet zo gek; er zijn meer feestjes die uitlopen op moord en doodslag!

Dat feest, een fantastische court-party, duurde een half jaar en begon op de derde verjaardag van de troonbestijging van Ahasveros. Ministers, officieren, alles wat er aan hote-metoten en vips was onder Meden en Perzen, werden uitgenodigd. En de koning maar pronken met z'n marmere zuilen, albasten vloeren en zilveren banken.

Als afsluiting van de feesten nodigde Ahasveros het paleis-personeel uit. Het manvolk dan. De vrouwen mochten komen eten bij de koningin.

Nou, dat werd een lollige boel bij die mannen. Eten naastuurlijk, en vooral: drinken. Zeg maar: zuipen. Dat duurde zeven dagen. En voor mannen is er blijkbaar geen lol aan als er niet een paar mooie meiden rondlopen.

Dus Ahasveros, die behoorlijk high was van al die wijn, riep met een dubbele tong dat geen enkele kerel zo'n mooi en lekker wijf had als hij; hij wenkte z'n zeven kamerheren en gaf ze opdracht de koningin te halen. Ze moesten er bij zegen dat ze zich zo mooi mogelijk moest maken en dat ze vooral haar kroon op moest zetten.

Nu was Vasti, dat moet gezegd, een bloedmooie vrouw.

Die kamerheren komen dus bij de koningin, die met haar hofdames aan tafel zit.

Nou zeg, je had haar moeten horen toen die zeven kerels de boodschap van haar heer gemaal overbrachten.

Vasti werd vuurrood, ze zette de beker die ze in haar hand had met zo'n klap op tafel dat de wijn er uit spatte.

'Wat denken jullie wel?' riep ze. 'Dat ik me als lekker stuk ga vertonen aan een stelletje bezopen viezeriken? Ik ben geen openbaar kunstbezit!'

Ze slikte, ging rechtop staan en zei kalm: 'Zeg maar tegen zijne majesteit dat hij de pot op kan!'

De kamerheren bogen beleefd en zeiden met een uitgestre-

ken smoel dat ze de boodschap zouden overbrengen. Dat deden ze. En toen de koning! Hij werd zo wit als een lijkk. 'Wat!' schreeuwde hij, 'een vrouw die weigert het bevel van haar echtgenoot op te volgen? Straks gehoorzaamt er niet één vrouw meer aan haar man.'

'De koningin moet gestraft worden', merkte een van de ministers op, 'we moeten een voorbeeld stellen. Waar moet het heen met een maatschappij waar vrouwen hun mannen niet meer met eerbied behandelen?'

Toen kwam er een koninklijk besluit waarin stond dat in het rijk van koning Ahasveros alle mannen heer en meester waren in huis en altijd het laatste woord hadden.

Ook werd besloten dat Vasti geen koningin meer was en verbannen zou worden uit het paleis.

Ze mocht de koning nooit meer onder ogen komen.

Of Vasti spijt had? Nou, ik denk dat ze blij was dat ze van die zak van een koning af was.

Maar de koning had wel spijt toen ie weer nuchter was! Daar zat ie nou zonder z'n bloedmooie koningin.

En er was niks meer aan te doen, want zijn wil was wet, een Wet van Meden en Perzen. Dat betekent dat het een onfeilbare uitspraak is van de koning, die nooit en te nimmer herroepen kan worden.

Ahasveros werd er depri van!

Toen kwamen de kamerheren op een idee: een missverkiezing! Uit het hele land werden meisjes bij elkaar getrommeld. Ze moesten mooi zijn en jawel, nog maagd ook. Die meiden moesten een jaar op dieet en werden elke dag met allerlei zelfjes ingesmeerd.

Toen ze er tenslotte uitzagen als barbiepoppen werden ze duur aangekleed en opgetut en om de beurt naar de koning gestuurd. Die vormde in zijn eentje de jury en mocht de mooiste uitkiezen om koningin te worden.

Nu was er in de stad een weesmeisje dat bij haar oom woonde. Ester heette ze, dat betekent ster. Oom vond dat Ester mee moest doen aan de schoonheidswedstrijd. Ester had eigenlijk geen zin in die flauwekul, maar oom bleef zeuren. 'Ester', zei hij, 'je weet nooit waar het goed voor is,

**misschien word jij wel
de ster van Perzië.'**

Eindelijk gaf Ester toe.

En laat nu juist zij Miss Perzië worden!

Toen Ahasveros haar zag, was hij meteen smoorverliefd en in de kortste keren was Ester van schoonheidskoningin, koningin van Meden en Perzen.

Niet klein te krijgen

Het was in die tijd dat mijn echtgenoot elke avond thuis kwam met een gezicht als een oorworm. Nou was die Haman van mij altijd al een stuk chagrijn. Ik was wel wat gewend en hield m'n mond maar. Maar deze keer was het niet te harden. Dus op een avond vroeg ik zo langs m'n neus weg: 'Is er iets wat je dwars zit schat?' Eerst keek hij me woedend aan en ik dacht: 'Ojee, hij heeft toch niks tegen mij?' Maar toen haalde meneer eens diep adem en kwam met zijn verhaal:

'Weet je, nadat de koning mij benoemd heeft tot opperminister heb ik bevel gegeven dat de poortwachters moeten knielen als ik de paleistuin in- of uitga. Natuurlijk doen ze dat. Allemaal, behalve één, een zekere Mordekai.' Ik draaide me om, want ik kon m'n lachen niet houden. 'Wat ben je toch een haan!' dacht ik. Maar ik zei niks. Ik spreek mijn man nooit tegen, voor je het weet word je beschuldigd van ongehoorzaamheid, zeker met die idiote nieuwe wet. Dus ik trok m'n gezicht weer in de plooi en zei poeslief: 'Hoe durft-ie!' Daarna vroeg ik: 'En waarom knielt Mordekai niet voor je, schat?' Mijn echtgenoot werd rood.

'Hij beweert', snauwde hij, 'dat hij alleen knielt voor zijn god.' Ik zei weer niks, maar ik dacht: 'Nou en?' Ik zeg altijd maar: ieder zijn geloof. Ik persoonlijk kniel alleen voor Moe-

der Astarte, dat is voor mij de enige godin die ik vertrouw. Al die macho-mannetjesgoden kunnen ze van mij cadeau krijgen. Wel eens een god gekend die het opneemt voor een vrouw? Nee toch?

De volgende dag kwam Haman lachend thuis.

'Zo', zei ik, 'jij hebt een goeie bui.'

Hij keek me triomfantelijk aan. 'Ik heb een uitnodiging', riep hij, 'van de nieuwe koningin. Om bij haar te komen eten. Ik samen met de koning. Vanavond. En morgenavond weer.'

'Mooi', zei ik, 'dat is beter dan je druk maken over Mordekai.'

Dat had ik beter niet kunnen zeggen, meteen stond z'n gezicht weer op donder en bliksem.

'Als je m'n avond wil verpesten moet je daarover beginnen!' brulde hij. Ik schrok me lam.

'Weet je wat?' zei ik, 'je laat een paal maken van vijftwintig meter hoog en je zegt tegen de koning dat hij Mordekai aan die paal moet prikken. Dan kun jij vanavond lekker feestvieren met de majesteiten.'

Hij knikte. 'Goed idee!'

En nog geen half uur later stond die paal er.

Dat etentje bij de koningin heeft kennelijk tot in de kleine uurtjes geduurd. Ik heb mijn lieverd tenminste niet thuis horen komen. Wat ik de volgende morgen wel hoorde, was

muziek. Ik de straat op om te kijken. En wat zag ik? Een prachtig opgetuigd paard, het had zelfs een koninklijke diadeem op z'n hoofd. Op dat paard zat een man, gekleed in een van de mantels van de koning. En wie liep er voor dat paard en riep: 'Zo behandelt de koning iemand, die hij eer wil bewijzen?' Je zult het niet geloven, maar dat was mijn Haman.

Een half uur later kwam Haman thuis.

Hij zag zo wit als een dooie vis en trilde van woede.

'Wat is er gebeurd?' vroeg ik. 'Wat had die optocht te betekenen en wie was die man op dat paard?'

Stotterend van kwaadheid vertelde Haman het.

Vanmorgen was hij bij de koning geroepen en die had hem gevraagd: 'Haman, wat denk jij: hoe moet de koning iemand behandelen die hij eer wil bewijzen?'

'Ha', dacht mijn echtgenoot, 'wie anders wil de koning eer bewijzen dan mij?' Hij zag zichzelf al zitten, mooi aangekleed op een paard uit de koninklijke stallen. Toegejuicht door iedereen. Dus dat idee van dat paard deed hij de koning aan de hand. Maar wat er toen kwam!

'Mooi', had de koning gezegd, 'haal mijn mantel en één van mijn paarden en doe wat je zelf gezegd hebt, mijn beste Haman, met Mordekai!'

Ik was stomverbaasd. 'Maar waarom?' vroeg ik. 'Wat had die

Mordekai voor bijzonders gedaan?' Ik wou nog zeggen: het was toch niet omdat ie niet voor jou wilde knielen? Maar dat kon ik nog net op tijd inslikken. Nou het zat zo: de koning had die nacht niet kunnen slapen en toen had hij zich laten voorlezen. Toevallig had de kamerheer een verhaal gekozen waarin verteld werd dat Mordekai een keer een aanslag op de koning had weten te voorkomen, maar dat hij daar nooit iets voor gekregen had. Geen bloemetje, geen lintje, niks. Dat wou de koning goedmaken.

Maar nou die man van mij. Helemaal over de rooie. Hij ijsbeerde als een wolf in zijn kooi door de kamer, gromde als een leeuw, zweette als een paard en siste als een slang. 'Ik krijg hem wel!' mompelde hij, 'ik heb hem al!'

Ik keek hem aan: 'Wat bedoel je?'

Hij grijnsde: 'Luister maar naar wat ik de koning heb wijsgemaakt. Ik zei: "Majesteit, alle volken in uw grote rijk hebben eerbied voor u en zijn u gehoorzaam. Maar er is een volk, dat niet te vertrouwen is. Ze wonen overal verspreid in uw rijk, tussen de andere volken. Maar ze bemoeien zich met niemand. En wat erger is: ze storen zich niet aan de wetten van uwe majesteit, maar houden er eigen regels op na. Ze zijn een gevaar voor de samenleving. Maar ik heb een plan. Als u het goedvindt, laat er dan bevel worden gegeven om dit zootje ongeregeld te vernietigen. Ik stel driehonderdduizend kilo zilver beschikbaar voor de rijks-

193

schatkist." De koning vond het best. "Oké!" zei hij, "doe maar met dat volk wat je wilt. Maar dat zilver hoeft niet." Nou, ik heb meteen alles geregeld met politie en leger en zo zijn we in één klap van al die buitenlanders af en ook van meneer Mordekai.

Ik keek mijn echtgenoot verwonderd aan. 'Snap je het niet?' riep hij, 'jij snapt ook nooit wat!'

'Maar', vroeg ik, 'wat is dat dan voor volk?' Hij schudde zijn hoofd. 'Wat ben je toch stom, die joden natuurlijk!'

Toen schrok ik me stijf. 'Haman!' riep ik, 'kijk in godsnaam uit! Als die Mordekai een jood is, zul je het tegen hem afleggen. Er is iets met die joden, ik weet niet wat, maar ze zijn niet klein te krijgen.'

Hij lachte. 'Mens, stel je niet aan!'

Ik greep hem bij zijn arm.

'Haman', smeekte ik, 'dit wordt je ondergang!'

Hij rukte zich los en net op dat moment kwamen de kamerheren om hem mee te nemen naar de party van Ester.

Wat er toen gebeurde, heb ik uit het roddelcircuit.

Een vriendin van me is namelijk hofdame in het paleis van de koningin. Het moet ongeveer zo zijn gegaan:

Toen Haman en Ahasveros bij de koningin een aperitiefje dronken, vroeg de koning: 'Heb je nog iets te wensen, lieve Ester? Vraag wat je wilt, ik geef het je al was het m'n halve koninkrijk.'

Toen zei Ester: 'Majesteit, mijn wens is, dat u mij en mijn volk spaart.'

De koning snapte er niks van. 'Wat bedoel je?' vroeg hij. 'Dit', antwoordde Ester: 'iemand heeft er veel geld voor over om mij en mijn volk uit te moorden.'

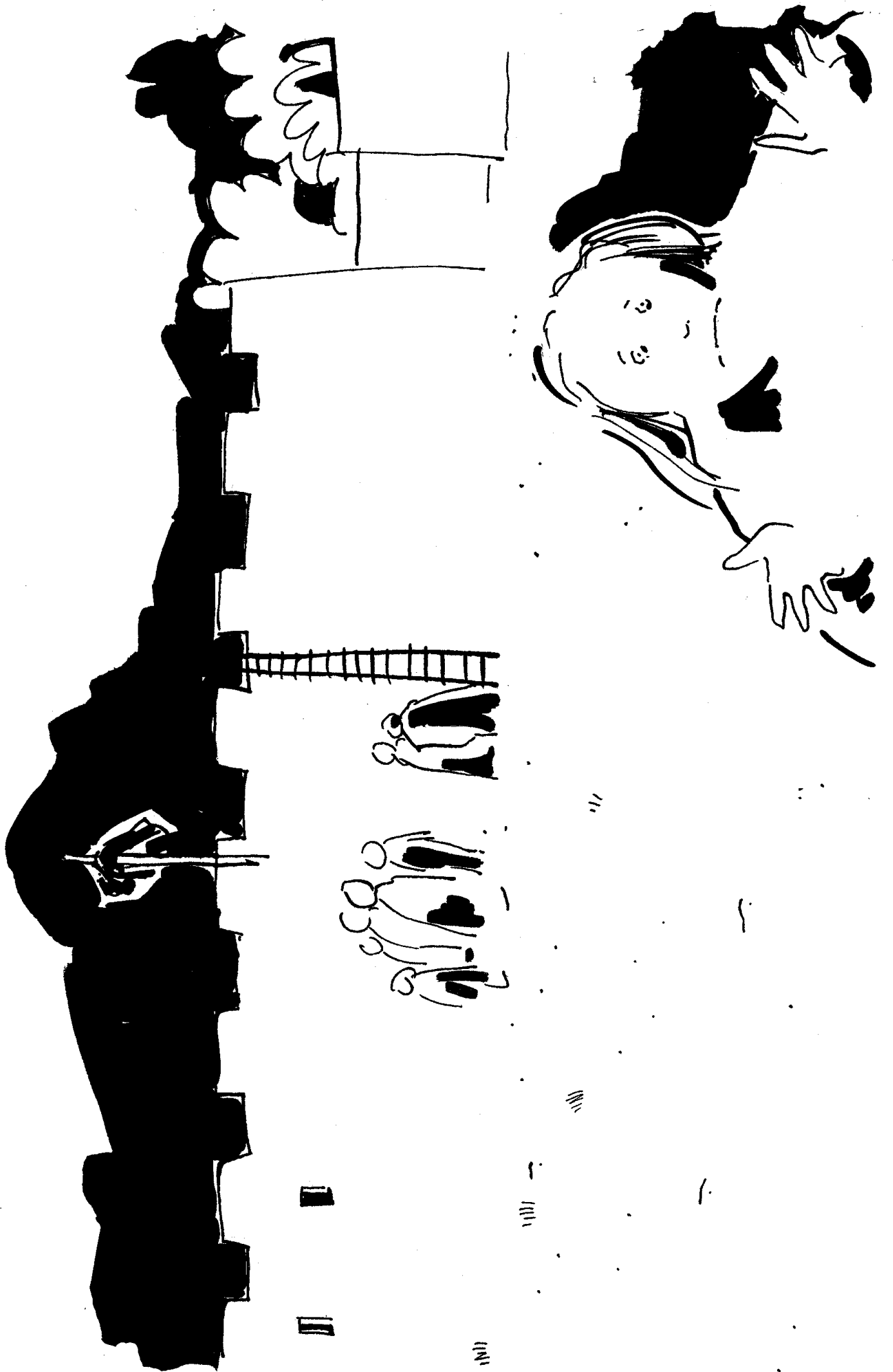
De koning keek haar stomverbaasd aan. 'Wie is die schoft die het hart heeft zoiets te doen?' riep hij, 'waar is hij?'

De koningin wees naar Haman: 'Deze smeerlap!'

De koning werd paars. Woedend liep hij weg, de tuin in. Haman werd lijkwit. Hij liep naar de bank waarop Ester lag, viel naast haar neer en smeekte bibberend om genade. Juist op dat moment kwam de koning weer binnen. Hij plofte haast uit elkaar van woede.

'Nou wordt het helemaal mooi!' brulde hij. 'Ook nog de koningin aanranden in mijn eigen huis!'

Toen ging alles heel snel. Twee mannen grepen Haman beet, bonden een doek voor z'n ogen en sleurden hem het paleis uit.

De rest zag ik met eigen ogen, want ik was buiten en zag ze aankomen.

Ik wist meteen dat het foute boel was.

En ja hoor, ze hingen mijn Haman op, aan de paal die hij zelf had klaargezet voor Mordekai.

En nou komt het:

Mordekai was de oom van Ester.

De koningin was dus joods.

Nou, daar hangt ie dan. Ik heb hem nog zo gewaarschuwd, maar ja, wie luistert er naar een vrouw?

En wat er met die joden is, weet ik niet, maar op de een of andere manier zijn ze niet klein te krijgen.

JOB

Soms vraag ik me wel eens af:
waarom overkomt mij dit?

Dat was ook de vraag die Job zich stelde
in het bijbelboek dat naar hem genoemd is.

Van de een op de andere dag veranderde hij
van een rijk man in een arme sloeber
en verloor bijna alles en iedereen.

En dan zijn er natuurlijk altijd mensen
die denken dat ze het antwoord weten.

Zij vertellen dan precies waarom jij in
de narigheid verzeild bent geraakt.

Bij Job waren dat zijn vrienden.

Maar soms zijn vragen te groot voor één antwoord.

TO BE OR NOT TO BE

De zaallichten gaan uit.

Aan de andere kant van het doek heerst een koortsachtige spanning. De laatste rekwisieten worden op hun plaats gelegd. De dansgroep staat in de startblokken.

Het Randstadcollege maakt zich op voor zijn veertigste 'grote avond'. In de donkere zaal zwelt het geroezemoes aan van het opgewonden publiek. Het aftellen begint. 3...2...1...actie!

De muziekkband start.

Het doek gaat open.

De lichten flitsen aan, de dansers komen in beweging.

Alles staat vanavond in het teken van de vraag: 'Ben jij wie jij bent?' Of: 'ben je wat je hebt?'

We huilen mee met een eigentijdse, menselijke tragedie, maar er knalt ook vuurwerk in theater 'De Einder'.

Het Randstadcollege heet u van harte welkom. Tientallen leerlingen presenteren u een fantastisch theaterspektakel.

Een brede trap, vlakbij de aula van de school. Op de onderste trede zitten een jongen en een meisje. Hij heeft donkerbruin, iets golvend haar, een open en karaktervol gezicht met sprekende, bruine ogen en hij draagt een spijkerbroek met coltrui. Hij zit ontspannen met zijn arm om het meisje heen. Zij is mollig, stevig gebouwd en heeft lang donkerblond haar. Haar lichaamshouding straalt levendigheid uit. Hij is zeventien jaar oud, zij een jaar jonger.

Voor hen staat een gespierde jongen in wit T-shirt vol met allerlei Engelstalige kreten. Zijn ene hand heeft hij in zijn broekzak, in zijn andere hand een papier waarvan hij voorleest. Af en toe trekt hij zijn hand uit zijn zak om zijn verhaal met gebaren te ondersteunen. Hij is eveneens zeventien jaar oud. Als hij zijn schoolkranttekst over het binnenkort op te voeren theaterstuk heeft uitgesproken, wrijft hij wat aarzelend met zijn hand over de achterkant van zijn heel kort geknipte hoofd.

Femke kijkt Job aan. Met een ingehouden lach kijken ze naar Bill, die breed grijnzend met het geprinte A4-tje voor hen staat. Met een trots gebaar spreidt hij zijn handen iets en vraagt: 'Is dat een aankondiging of niet???' Natuurlijk komt jouw naam, Job, er bij. Nou, wat vinden jullie ervan?'

‘Wauw! Hartstikke goed, zeg. Straks word ik nog beroemd hier in de omgeving. Heb je dat trouwens helemaal zelf geschreven?’ vraagt Job.

‘Nou ja, zo ongeveer’, zegt Bill bescheiden. M’n neef, die bij een reclamebureau werkt, heeft me wel een beetje geholpen. En natuurlijk komen er nog de speeldata, tijden en prijzen bij. En Elly maakt de posters voor in school.’

‘Deze tekst komt dus in de schoolkrant?’ vraagt Femke.

Bill knikt. En hij voegt er haastig aan toe: ‘En ook in de nieuwsbrief aan ouders, die als het goed is volgende week uitkomt. Verder natuurlijk in het programmaboekje op de grote avond zelf. En waarschijnlijk kan mijn neef via zijn connecties een halve pagina regelen in Dagblad Randstad. Dan komt deze tekst er misschien ook in. Maar vanmiddag is er eerst redactievergadering van de schoolkrant. Dus... als jullie de tekst oké vinden, breng ik ‘m nu gelijk naar meneer Wezenlijk voor een laatste correctie. Tot kijk hè!’

Bill maakt een soort saluutgebaar, draait zich om en loopt richting de klapdeuren waarachter de docentenkamer en directieruimtes zich bevinden. Femke en Job blijven zitten op de onderste treden van de trap bij de aula.

In een flits had Femke daarnet naar Job gekeken, toen Bill de naam van meneer Wezenlijk noemde.

Ze stoot Job aan met haar elleboog. ‘Vind je het eigenlijk

niet moeilijk om nog met Wezenlijk samen te werken? ‘Nee, hoezo?’

‘Ben je dan niet verschrikkelijk teleurgesteld in hem?’

‘Nee, ik vind ‘m juist fantastisch. Wat bedoel je?’

‘Nou ja, hoe je het ook wendt of keert: hij heeft je gebruikt. Terwijl hij degene is, die jou die ellende had kunnen besparen. Hij had je kunnen beschermen, maar stak geen poot uit om alle vuiligheid en rottigheid te voorkomen.’

Even is het stil. Job peinst. Dan zegt hij, terwijl hij starend voor zich uit praat: ‘Had hij dat dan moeten voorkomen?’

Femke kijkt Job verbijsterd aan.

‘Maar Job! Hij heeft toch alle invloed? Hij had je eigenlijk moeten beschermen? Hij is toch regisseur!’

‘Precies. En ik heb ervaren juist daarom niet te zeuren. Hij is regisseur.’

Diablos en Wezenlijk

De ‘ellende’ waarvan Femke spreekt, begint een aantal maanden eerder. Op de tweede verdieping van het Randstadcollege bevindt zich de lerarenkamer. Dramadocent Ben Wezenlijk raakt niet uitgepraat over Job Alleman, die mee speelt in het theaterstuk dat de school zal gaan opvoeren. ‘Die jongen heeft er absoluut gevoel voor. Wat een talent! Merk je hoe snel hij dingen oppikt, als je regie-aanwijzingen geeft? En hoe hij anderen ook beter laat spelen?’

Een scène met hem staat gewoon als een huis. Altijd tekstvast en hij weet missers van zijn tegenspelers zo creatief op te vangen, dat ik nog nooit daarom een repetitie heb moeten stilleggen. Hoe vaak gebeurt het niet, dat mensen hun tekst niet kennen? Ik vind het daarbij zo bijzonder dat hij steeds voor zijn tegenspelers opkomt. Als ze veel huiswerk gehad hebben, waardoor ze het niet konden leren bijvoorbeeld. Terwijl Job zelf het altijd kent.'

'Ben, we moeten praten.' Ben Wezenlijk kijkt vragend op.

Terwijl hij achter zijn correctiewerk in de lerarenkamer zat, was zijn collega Luc Diablos binnengekomen. Luc en Ben regiseren samen het schooltheaterstuk. Ben riep Luc bij zich om even door te praten over de laatste repetitie. Zoals zo vaak, liep het weer uit op talloze loftuitingen over Job Alleman, leerling uit 4 Havo, die volgens Wezenlijk zo fantastisch speelt. Luc had zwijgzaam met zijn kaken op elkaar geklemd, afgewacht totdat er zich een moment voordeed om Ben te onderbreken. De mededeling van Luc maakt een abrupt einde aan de bloemlezing van Ben over Job.

'Ga zitten Luc', zegt Ben, en hij biedt de stoel tegenover hem aan de tafel aan. Luc twijfelt, maar blijft staan. Onrustig kijkt hij de lerarenkamer rond om te zien of collega's hen zien of horen. Zijn kleine oogjes flitsen heen en weer achter zijn ziekenfondsbrilletje. Maar niemand schenkt aandacht aan het tweetal.

'Luc wat ben je toch zenuwachtig. Wat is er aan de hand? Gaat het om iemand uit mijn mentorklas?'

Luc Diablos trekt zijn altijd keurig zwarte colbertje recht, zoekt nerveus met zijn vingers naar houvast op zijn eveneens zwarte pantalon en zet dan zijn kleine brilletje lager op zijn neus, zodat hij er overheen kijkt. 'Het gaat om ons theaterstuk, Ben.'

'Ons theaterstuk?' Ben legt zijn pen op tafel en zijn hele houding straalt verbazing uit. Luc gaat toch maar met een haastige beweging zitten op de hem aangeboden stoel, schuift gelijk naar het voorste puntje en buigt over de tafel heen. Hij kijkt een beetje beschaamd naar beneden als hij Ben fluisterend uitlegt wat hem dwars zit. 'Het gaat mij juist om Job. En dat hele circus om hem heen.'

'Om Job? Maar Luc, ... Job?! Je bent het toch wel met me eens? Hij is onze absolute sterspeler!'

'Dat weet ik nog zo net niet. Eigenlijk vind ik, dat jij hem te veel in de watten legt.'

Verbaasd staart Ben Luc aan. Even is het stil.

'Je meent dit serieus, hè?'

'Job Alleman is hard bezig een over het paard getilde eigenwijze betweter te worden. Op abnormale wijze. En jij stiumuleert hem daar alleen maar in. Je schrijft zijn hele rol naar hem toe. Hij mag voortdurend de superheld uithangen. Hij zet zich onder jouw begeleiding neer als een soort

onbereikbare megaster. Een soort misplaatste theatrale samentersmelting van Superman, Einstein, Adonis en Pavarotti, als je het mij vraagt. Job Alleman, leerling van 4 Havo, als zonnekoning van de eenentwintigste eeuw. Nou heb ik er natuurlijk niets mee te maken wie jij van jouw leerlingen een voorkeursbehandeling wilt geven, maar dit loopt uit de hand, Ben. Het lijkt tijdens de repetities wel of Onze-Lieve-Heer daar in eigen persoon rondloopt. Met al die gillende pubermeiden als een stelletje hitsige groupies om hem heen. Hoor je dan niet dat voortdurende, drammerige gezour van diezelfde misselijkmakende fanclub of hij niet nog een keer een sololiedje wil zingen. "Alsjeblieft Job." "Toe dan Job." "Je hebt zo'n mooie stem, Job!" "Nog een keer en alleen voor mij." We hebben het hier niet over Hollywood of een Van den Ende-productie. Dit is alleen maar de jaarlijkse theateruitvoering van het Randstadcollege. Jij bent dit soort dingen misschien in je eigen werkring gewend, maar hier op school passen dat soort taferelen niet. Het gaat zelfs buiten de repetities om, Ben! Alleen maar omdat hij de hoofdrol heeft, is hij ook gelijk gebombardeerd tot voorzitter van de leerlingenraad. Zelfs bij de rapportenvergaderingen is het Job voor en Job na. De naam Job Alleman achtervolgt mij werkelijk overal. Tot vervelens toe is Job telkens weer het grote voorbeeld: de ideale leerling die het zo geweldig doet op school en die ondanks zijn vele inspan-

ningen voor leerlingenraad en schooltheater niettemin fantastisch blijft scoren wat zijn leerprestaties betreft. We hebben hier nog 1600 andere leerlingen rondlopen. Als je het mij vraagt, lijdt dat joch aan hoogmoedswaanzin en loopt hij veel te ver naast zijn schoenen.'

Ben Wezenlijk heeft in alle rust, maar met gefronst voorhoofd, Luc Diablos laten uitpraten. Hij kijkt hem voortdurend doordringend aan, maar zonder dat van zijn gezicht valt af te lezen of hij misschien geïrriteerd, verwonderd, teleurgesteld of verontwaardigd is. Eindelijk gaat hij in op het lange betoog van Luc. Rustig, nadenkend over elk woord dat hij zegt, geeft hij antwoord.

'Met alle respect Luc, maar dat vind ik absoluut niet. Job is de zeldzame uitzondering die juist verschrikkelijk goed kan omgaan met z'n populariteit. Heb jij sterallures bij hem kunnen ontdekken? Is hij opeens te beroerd om zelf decors te sjouwen of frisdrank uit de keuken te halen in de pauze? Is hij zich anders, populairder gaan kleden? Heeft hij plotse-ling een grote mond naar jou of mij tijdens de repetities? Naar iemand van onze collega's? Dit is zeker niet de eerste schoolmusical die ik regisseer. In al die jaren heb ik nog nooit zo'n groot acteertalent als Job meegemaakt die tijdens de groei van het stuk tegelijkertijd zo positief en zo zichzelf blijft. Bijna altijd is het op scholen juist Hilversum

of Hollywood in het klein. Een jongen of meid van een jaar of vijftien, zestien krijgt de hoofdrol of mag een paar solo-nummers zingen, en er ontstaat in no-time een nieuwe onderlinge verhouding tussen de leerlingen, alsof het om een ster en fans gaat. Bij Job zie je alleen de fans. Geen figuur met sterallures. Job blijft wie hij is: Job is en blijft Job.'

Luc zucht.

Schuchter kijkt hij in een flits Ben aan en dan snel weer naar het tafelbad. Hij tikt met z'n vingers zonder duidelijk ritme op de tafel.

Dan zegt hij aarzelend: 'Het ligt ook aan jou, Ben. Toen we in september begonnen, was ik het wel eens met de nieuwe opzet. Je hebt vreselijk veel ervaring in het professionele circuit. Je hebt een naam. Zowel in binnen- als buitenland. Ik vond het een eer om met je samen te werken. Met nadruk...vond. Eigenlijk is dat gevoel inmiddels langzamerhand wel helemaal verdwenen. We zouden gaandeweg met elkaar een verhaallijn bedenken en dat uitwerken. We zouden gaandeweg de rollen verdelen en onze leerlingen zelf hun rol laten ontwikkelen. Maar ik vind, dat het verkeerd uitpakt. Job heeft niet alleen de hoofdrol gekregen in ons stuk, maar je hebt de anderen zo ongeveer allemaal tot aangevers en dienstbare onderkruipers van diezelfde Job gemaakt. Je maakt van hem een soort misplaatst ideaal-

beeld. Hij is in ons stuk beroemd, knap, intelligent, heeft geld, heeft kortom alles. En mag voortdurend als mister good-guy optreden. Gek hè, dat hij nu zo'n ideale leerling is?!?! Op die manier zou toch iedereen de bink zijn?!

Ben neemt het woord. 'Ten eerste vind ik niet, dat Job de schuld is van al die leerlingtoestanden op hem heen, die je net beschrijft. Dat sommige leerlingen fantasie en werkelijkheid niet kunnen scheiden, dat kun je Job moeilijk kwailijk nemen. Ook niet als zij misschien jaloers op hem zijn. Job zelf is eerlijk, bescheiden, recht door zee, en vooral zichzelf. Verder ben ik er van overtuigd, dat Job ook zo'n ontzettend leuke jongen zou blijven, als hij een minder leuke rol zou hebben.'

Heel even glinsteren Luc's kleine oogjes boven zijn brilletje. Er borrelt een idee in hem op. Nauwelijks kan hij een glimlach onderdrukken. Maar heel snel herstelt hij zich en gaat hij quasi boos en opgewonden verder. 'Dat is gemakkelijk gezegd. Hoe zou je dat willen bewijzen?'

'Niet ik, maar Job zal het bewijzen, Luc. Daar geloof ik heilig in. Ik heb een voorstel. Zoals je weet, woon ik de komende weken opnames in het buitenland bij voor mijn nieuwe film. Ik ben aanstaande woensdag dus niet bij de repetitie. Daarna is het vakantie en die woensdag daarna ben ik er pas weer. Je hebt wat mij betreft tot dat moment vrij spel.'

Even aarzelt Luc. Hij denkt snel na, terwijl zijn ogen heen en weer flitsen. 'Vrij spel? Zijn rol aanpassen?' Een glimlach is af te lezen op Luc's gezicht.

Ben gaat door: 'Schrijf het stuk om. Verander wat je wilt. Verbouw zijn rol maar. En ook die van de rest als je wilt. Ga strepen en schrappen, en bedenk maar nieuwe scènes. Je zult merken, dat dat uiteindelijk voor Jobs positieve karakter en acteerprestaties niets uitmaakt. Maar één ding, Luc', en Ben buigt zich voorover, totdat zijn gezicht vlak bij dat van Luc is, 'we schrijven Job Alleman onder geen enkele voorwaarde het stuk uit. Afgesproken?!'

'Tuurlijk, tuurlijk Ben', en met bezwerende bewegingen maant Luc Ben tot kalmte, 'Job behoudt zeker een grote rol. Ik breng er alleen wat meer diepgang in.'

Vernederd

Met een knal slaat Job de deur achter zich dicht. Zonder wat te zeggen beent hij door de kamer, en slaat de deur naar de gang achter zich dicht. Zijn vader die de krant zit te lezen en zijn moeder die televisie kijkt, kijken elkaar vragend aan. Ze halen de schouders op. Maar Job is al voorbij gestoomd. Hij stampet de trap op, beklimt de trap naar zolder met een even grote vaart, loopt z'n kamer binnen en smijt daar zijn tas tegen de muur. Door de trilling van het gipsplaten wandje valt de foto van Femke naar beneden.

Het glas breekt. Job kan een paar harde krachttermen ternauwernood binnensmonds houden. Uit zijn cd-rek haalt hij een cd, stopt deze in het apparaat en draait de volumeknop richting het maximum. Keiharde hardrock schalt uit de boxen. Daarna laat hij zich met z'n gezicht voorover op z'n bed vallen. De tranen zijn in zijn ogen geschoten. Hij wil niet huilen, maar zijn ogen branden. Het woord 'onrecht' galmt door zijn hoofd heen. Minutenlang ligt hij daar zonder zich te verroeren, met zijn hoofd op zijn armen, op bed. Een barse stem klinkt door de dreunende muziek heen.

'Telefoooooon!!! Ik heb al vier keer geroepen. Zet dat stomme ding toch niet altijd zo hard aan! En je broertje ligt op bed!'

Job mompelt iets als 'dat kan ik toch niet weten' en loopt achter zijn vader aan zijn kamer uit en de zoldertrap af. Hij zegt 'Ik neem hem hier well' en loopt zijn ouders slaapkamer binnen, terwijl zijn vader de trap afgaat. Hij noemt zo neutraal mogelijk zijn naam en dan hoort hij dat het Femke is. Als vader beneden heeft neergelegd, begint Femke: 'Ik vind het zo rot voor je. Het is zo oneerlijk!'

'Anders ik voor jou wel. Jij ligt er helemaal uit! Hup, exit, weg maandelange repetities, weg uitvoering.'

'Ach zo'n grote rol had ik anders niet.'

'Je kletst uit je nek, Fem. je bent er gewoon uitgeschreven. Dat is toch waardeloos?'

‘Ik ben zó kwaad, Job! Die Wezenlijk speelt met ons alsof wij speelgoed zijn. En hij laat Diablos het vuile werk opknappen, omdat hij zelf in het buitenland zit. Hoe verzin-
nen ze het: een zenuwlijdende, claustrofobische aidspa-
tiënt, wiens vriendin zelfmoord heeft gepleegd. Belachelijk
gewoon! En die travestietenscène dat je met dat debiele
balletjurkje voor de spiegel moet staan:

**dat is zò Vernederend:
dat snappen ze zelf toch ook wel?!**

En waarom mag jij geen enkel sololiedje meer zingen? En
dat allemaal zonder ook maar iemand iets te vragen! Jij
hebt toch ook rechten?!
‘Ik weet niet, Femke, wat ik er allemaal van moet denken. Ik
baal gewoon verschrikkelijk!’

‘Laat Wezenlijk de kleren krijgen, Job. Als ik jou was, zou ik dit
gewoon niet pikken. Eis je rol en je liedjes terug en weiger
anders om nog langer mee te spelen. Ja, dat moet je doen:
eisen waar je recht op hebt en anders zoekt ie maar een
ander voor je.’
Job denkt na.

Dan zegt hij: ‘Nee Femke, dat kan ik niet doen.’

‘Hoezo “dat kan ik niet doen”?! Wil jij dan als een nichterig
watje dood liggen te gaan op het toneel volgende maand?

De hele school zal je uitlachen. Je wordt straks door ieder-
een compleet belachelijk gemaakt.’

‘Ik heb in september auditie gedaan, enkel en alleen omdat
ik zo’n theateruitvoering mee wilde maken. Niet om de per-
fecte hoofdrol te krijgen en om de fantastische held uit te
hangen.’

‘Weet je, Job, ik begrijp soms geen hout van je. Ben je dan
niet ontzettend kwaad?!’

‘Jawel. Maar meer in de zin van vreselijk teleurgesteld. Ik
kan wel janken.’

Op hetzelfde moment zit Luc Diablos achter zijn computer.

Hij neuriet het hoofmelodietje van de musical “To be, to
be, to be or not to be”. Intussen mailt hij naar Ben, die dui-
zenden kilometers verderop op de filmset aan het werk is.

*‘Dag Ben, vanavond repetitie “To be or not to be” gehad. Job
blijft in het stuk dezelfde persoon, maar in zijn nadagen. Hij
is zeventig jaar oud en takelt af. We beginnen het stuk dra-
matisch, namelijk met de begrafenis van zijn vriendin; ze
heeft zelfmoord gepleegd. Al hun bezittingen stonden op
haar naam en in haar testament staat, dat haar geld naar
goede doelen moet gaan. Aan Job laat zij niets achter. Verder
blijkt hij aan aids te lijden. We suggereren een affaire met
één van zijn bodyguards. In de loop van het stuk blijkt dat
gaandeweg zijn leven, z’n vriendin erachter is gekomen, dat*

hij geen hetero is. Met als humoristisch hoogtepunt de travestie-scène: Job kleedt zich in een balletpakje en wordt betrappt door zijn vriendin. Femke zelf is helaas niet meer noodzakelijk in het stuk. We hebben alleen die begrafenisscène, en verder een stem nodig bij de travestiescène. Helaas voor haar, maar niets aan te doen. Wel zal ik haar vragen of ze misschien nog wil meewerken met de kaartverkoop en bij het koffieschenken in de pauze. Ik heb er verder voor gekozen om Job geen liederen meer te laten zingen. Veel succes op de set. Hopelijk lopen de opnames volgens schema. Ik hoor het nog wel. Bedankt voor het in mij gestelde vertrouwen. We reddden het wel op het Randstad! Groeten Luc.'

Luc Diablos leest nog eens nauwkeurig door hoe hij alles heeft verwoord. Zelfgenoegzaam klikt hij op 'verzenden', wacht op de bevestiging en sluit het programma af.

Loser

Plotseling wordt het opmerkelijk stil om Job heen. De dag na de repetitie voor het theaterstuk lijkt alles op school honderdtachtig graden gedraaid te zijn. Opeens is de horde van meisjes om hem heen verdwenen. Soms hoort hij hen besmuikt lachen tijdens leswisselingen op de gang en trappen, als hij de klas binnenloopt of aansluit in de rij bij de kantine in de pauze. Als Job langskomt, kloppen de rokers onder het afdak bij de ingang van de school met hun hand

op de elleboog van hun andere arm of tonen een slap handje, terwijl een enkeling hem opmerkingen als 'Job is een poot' naroept. Meermalen wijkt een groepje medeleerlingen opzichtig en treiterend uiteen als Job passeert. Job doet alsof hij de gespeelde suggesties dat hij aids zou hebben, niet opmerkt.

Vrijdagmiddag na schooltijd komt zijn meest pijnlijke ervaring. Niemand behalve zichzelf komt opdagen op de vergadering van de leerlingenraad, na schooltijd. Hij zou deze als nieuwe voorzitter voor het eerst leiden. Niemand meldt zich af. Hij verschijnt anderhalf uur eerder bij Femke thuis, met wiens familie hij 's avonds zal meeeten. Femke vertelt hem, dat ze op school heeft gehoord dat de collectieve afwezigheid bij de leerlingenraad alles te maken hebben met Jobs dramatisch gekelderde populariteit. Leden van de leerlingenraad willen even niet met Job samen gezien worden. 'En wat wil je vanavond doen?' vraagt Job, als hij met een kop koffie naast Femke op de bank zit.

'Heb jij er dan nog zin in?' antwoordt Femke met een wervraag.

'Absoluut niet. Sinds woensdag word ik alleen maar verderd. Dat zal vanavond niet anders zijn. Maar misschien wil jij wél gaan?'

'Onder deze omstandigheden kan het schoolfeest me ge-

stolen worden! En helemaal omdat drie leden van de leerlingenraad die er vanmiddag niet waren, in de evenementencommissie zitten. Ze bekijken het maar!' zegt Femke demonstratief en daarna slaat ze haar arm om Job heen. 'Zal ik ze dan maar afbellen?'

Femke trekt haar arm meteen weer terug en kijkt Job ongelovig aan. 'Afbellen? Terwijl jouw voltallige leerlingenraad het zonder goede reden af heeft laten weten vanmiddag? Ze merken misschien niet eens als jij er niet bent vanavond. En zelfs dan: jammer dan! Laat ze toch in de stront zakken!' 'Ik zou van tien tot elf bardienst draaien. En ik weet zelf hoe lullig het is als mensen niet komen opdagen.'

Terwijl Job dat zegt, haalt hij zijn mobiele telefoon van zijn broekriem af en toetst het nummer van de coordinator van de evenementencommissie in.

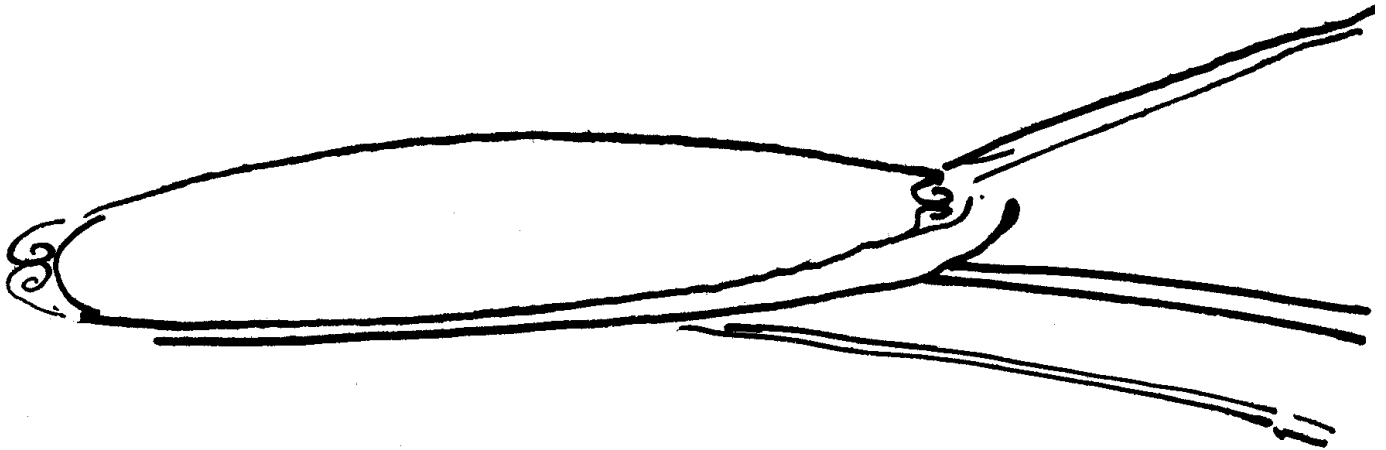
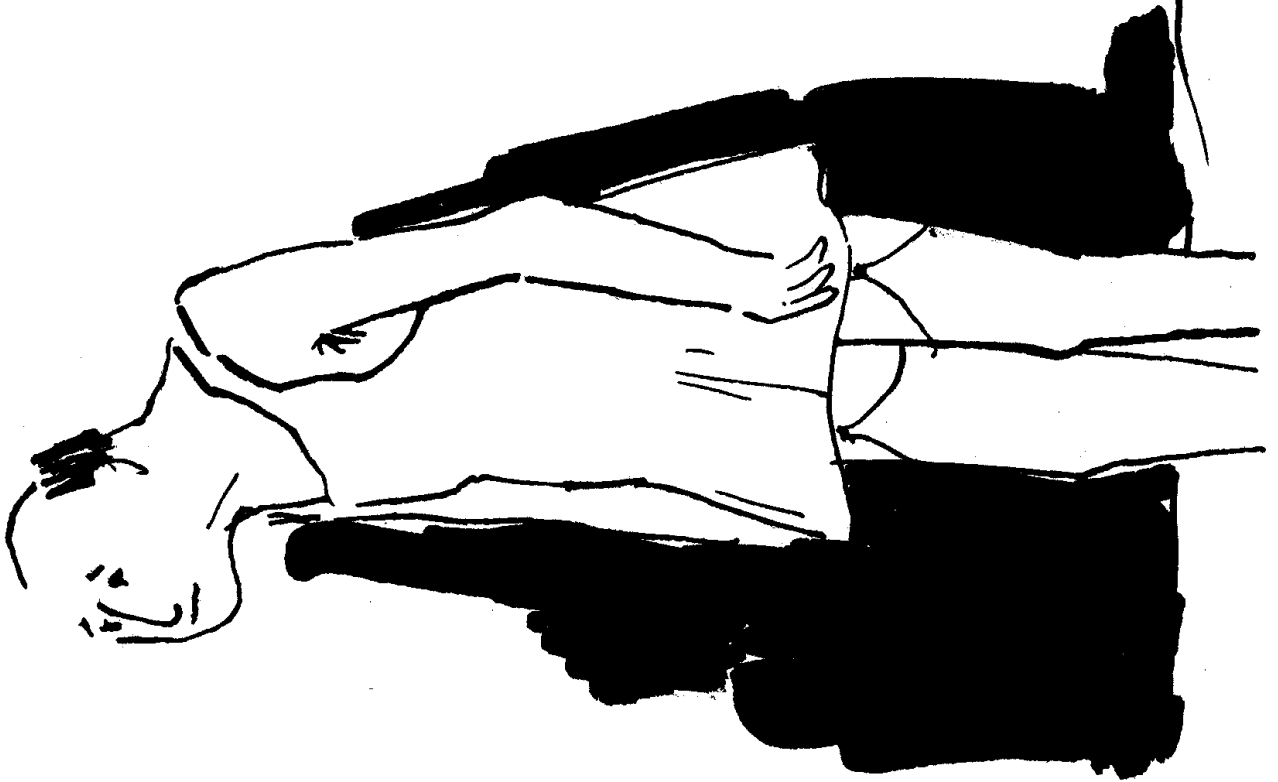
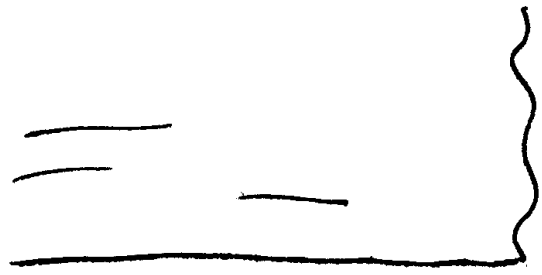
'Met Job Alleman. Vanavond kom ik niet naar het schoolfeest toe. Tussen tien en elf zou ik bardienst draaien. Dat gaat dus niet door, helaas. Hopelijk kun je nog iemand anders vinden. Sorry voor het ongemak. Veel succes en plezier vanavond. Doei.'

Na het inspreken van de voicemail doet hij gelijk z'n mobiel helemaal uit. 'Zo kunnen we ook niet gestoord worden', zegt Job monotoon en met een emotioneloze glimlach legt hij het ding op tafel neer.

Hij kijkt Femke aan en wil een arm om haar heenslaan.

Maar zij deinst wat achteruit en valt tegen hem uit. 'Ik vind je soms zo ongelooflijk soft Job, weet je dat?! Sinds eergisteravond ziet opeens niemand je meer staan, ze negeren je, roepen de meest rottige dingen naar je toe en je verweert je niet eens. Je zegt niets terug, je slaat niet, maar je ondergaat alles lijdzaam. Alsof het je noodlot is, waar je in berust. Dat lijdzame irriteert me mateloos aan jou! Nu weer: vanmiddag laat de hele leerlingenraad je zitten, omdat je per ongeluk even wat minder populair bent geworden. Een vernederend toespraakje van Diablos, je liedjes kwijt en een totaal andere rol en ze zien je niet meer staan. Maar jij moet je wel zo nodig afmelden voor zoiets onbenulligs als bardienst. Je komt nooit eens voor jezelf op. Je schiet nooit uit je slof, maar gaat alles rustig analyseren. Je moet leren om met je vuist op tafel te slaan! Word toch eens een vent!'

Job kijkt Femke ademloos aan tijdens haar steeds feller wordende tirade. Hij weet niets terug te zeggen. Nu ze zo kwaad is, heeft het ook geen zin om opnieuw proberen uit te leggen waarom hij probeert consequent te zijn in zijn normen en waarden. Enkel de woorden 'normen' en 'waarden' zouden, nu zij zo kwaad is, al belachelijk klinken. Alsof hij een zoetsappige braverik is, terwijl hij dat absoluut niet is. Het gaat hem om een manier van in het leven staan. Job weet uiteindelijk niets terug te zeggen.

‘Waarom sla je er nooit eens op los als ze je te pakken nemen. Je weet zelf toch ook dat je loeisterk bent? Aan je woordenschat ontbreekt ook niets, dus scheld die etterbakken of desnoods Wezenlijk en Diablos de huid voll!’
Door haar wilde bewegingen is Femkes lange zwarte haar losgegaan en voor haar gezicht komen te hangen. Ze bindt het weer vast in een staart en komt tot bedaren. Ze slikt.
Dan zegt ze tegen Job, terwijl ze hem aankijkt:

**‘Ik wil dit niet, Job.
Voor jou niet, en niet VOOR mij.’**

207

Ze voelt zich woedend en machteloos tegelijk. Haar ogen glanzen van de opwellende tranen. ‘Ik had me het allemaal wat anders voorgesteld, Job. Ik dacht, dat je weerbaarder zou zijn. Beter voor jezelf zou opkomen en ook voor mij. Ik vind je hartstikke lief’, ze legt haar handen op zijn bovenbenen ‘maar je toont zo weinig karakter. Je laat met je sollen.’
‘Is het juist niet karaktervol om te blijven wie je bent, ook als het even tegen zit?’

‘Dat klinkt leuk, maar zo werkt het niet. Omdat - in jouw woorden - het even tegen zit, is alles anders geworden. Je bent je trots kwijt, je uitstraling, je bent nu plotseling zo kwetsbaar. Je bent opeens een, een... een...’

‘Een loser!’ vult Job haar aan.

Femke probeert haar tranen weg te slikken.

‘Jij dus ook al’, zegt Job strak en monotoon. Hij staat op en loopt naar de deur van de huiskamer.

‘Zo bedoel ik het niet Job. Job? Job!!!’

Maar Job loopt de hal in en pakt zijn jas. Vanuit de huiskamer hoort hij nog Femkes stem: ‘Loop maar weg voor de feiten! Zeg maar niets, want je weet dat ik toch gelijk heb! Barst maar, als je het niet wilt snappen. Kom alsjeblieft niet terug voordat je een vent bent geworden!’

Met gebogen hoofd stapt Job naar buiten, doet zijn helm op, start zijn brommer en rijdt weg.

In zaken as

Gelukkig voor Job houden de plotseling ontstane pesterijen even op, als het de week daarna voorjaarsvakantie is.

Wat betreft het stuk “To be or not to be” is deze vakantie bedoeld om de definitieve teksten uit het hoofd te leren en de liedjes te oefenen. Liedjes zijn er voor Job niet meer bij, maar hij kan zich er ook niet toe zetten het nieuwe script er bij te pakken. Hij zou dan zwart op wit en definitief in detail onder ogen moeten zien hoe Luc Diablos en Ben Wezenlijk zijn glansrol hebben omgebogen naar een persoonlijke die hij niet wil zijn en slechts hoongelach zal oproepen, straks bij de uitvoering.

Na Femkes uitval tegen hem heeft hij al paar dagen niets meer van haar gehoord. Hij is zelf te apathisch om initiatief

te nemen. Job heeft nergens zin in. Hij belt af voor de videoavond bij zijn vriend Sjon thuis, gaat op zaterdagavond niet snookeren zoals anders en reageert niet op voicemail- en e-mailboodschappen van zijn vrienden om iets leuks te gaan doen in de vakantie. Zijn ouders merken wel dat hij in mineur is, maar weten weinig informatie uit hem te krijgen. Zijn broertje Eric, die in de brugklas zit van het Randstadcollege, heeft via via gehoord wat er tijdens de repetitie van de schoolmusical allemaal is gebeurd en hoe het verder met Job is gegaan. Hij vertelt zijn ouders wat er aan de hand is, maar op geen enkele manier lukt het hen een gesprek hierover met Job aan te knopen. Ook over zijn meningsverschil met Femke laat Job niets los.

Vrijdagmiddag

Er wordt geklopt op de deur van Jobs kamer. 'Job! Job! Wij zijn het.' Nog voor Job van zijn bed kan opstaan, gaat de deur open en komen Elly, Bill en Sjon binnen, zijn beste vrienden. Normaal gesproken zien ze elkaar dagelijks, maar deze hele voorjaarsvakantie hebben ze elkaar nog niet gesproken. Job is op bed gaan zitten. Bill gaat naast hem zitten, Elly pakt Jobs bureaustoel en Sjon zit op de grond met zijn rug tegen de kastdeur. Even is het stil op de zolderkamer. Op de achtergrond klinkt

muziek uit een tweetal boxen.

'Had ik maar nooit auditie gedaan!' overschreeuwt Job de muziek. 'Waarom moest ik zo nodig meedoen met dit rotstuk! Acteren is helemaal niets voor mij. Ik wou dat ik er nooit doorheen was gekomen. Er waren genoeg mensen om het stuk met een driedubbele bezetting te kunnen spelen. Waarom moet uitgerekend ik worden uitgekozen? En dan krijg ik nog wel de hoofdrol. Nou dank je wel, Ben Wezenlijk! Als ik na de zangauditie meteen had kunnen vertrekken, was het lang zo erg niet geweest. Maar nu ben ik eerst een paar maanden lekker gemaakt en blijft er opeens helemaal niets meer van mij over. Die hele auditie is de stomste beslissing in mijn leven geweest.'

De moeder van Job komt de kamer binnen met een pot thee, mokken en koekjes. Ze zet het dienblad neer op het bureau. Jobs vrienden bedanken haar. Als ze de kamer uit gaat, laat ze de deur openstaan. Elly schenkt thee in voor iedereen, terwijl ze begint te praten: 'Ik snap heel goed dat je baalt als een stekker, Job. Iedereen zou er verschrikkelijk de smoor in hebben als hij zo te kijk werd gezet als jij nu. Alleen: jij bent natuurlijk niet de enige op de wereld die een keer pech heeft. Om bij het stuk te blijven: Femke is er helemaal uitgeschreven. Niet alleen jij, maar iedereen moet opeens totaal andere teksten gaan leren in de vakantie. Ik vind het wel wat kinderachtig dat je nu helemaal in zak en

as bent nu het jou zelf een keer overkomt dat je moet slikken. Jij hebt de afgelopen maanden zo vaak meevallers gehad. En nu jij een keertje pech hebt, kun je er helemaal niet mee om gaan.'

Elly roert heftig haar thee. Niemand vult haar aan of gaat tegen haar in. 'Misschien heb je het zelfs wel een beetje aan jezelf te wijten. Ik kan tot nu toe niet zeggen dat me-
neer Wezenlijk ooit oneerlijk naar ons toe is geweest. Ook naar jou niet. Hij is hartstikke aardig. En hij heeft er enorm veel verstand van. Diablos doet dit jaar meer ervaring bij hem op dan hij de afgelopen twintig jaar zelf heeft opgedaan. Je hebt misschien wel iets gedaan of gezegd waarom Wezenlijk boos is geworden op jou. Wezenlijk laat Diablos niet zomaar de hele boel omgooien. Hij heeft er vast een bedoeling mee. Ik zou als ik jou was ook maar even bij mezelf nagaan wat de reden is.'

Job veert overeind. Met priemende ogen kijkt hij Elly aan. 'Wezenlijk heeft geen enkele reden om mij dit aan te doen. Ik heb altijd mijn teksten geleerd. Ik doe mijn stinkende best om zo goed mogelijk te acteren, terwijl anderen het juist laten afweten. Ik ben bereid om te improviseren, ook als anderen door hun geklungel een halve bladzijde van de tekst overslaan. Ik ondersteun mensen die het wat moeilijker vinden om het allemaal bij te benen. Ik heb nog geen

één repetitie verstek laten gaan. Geen enkele keer ben ik grof geweest naar Wezenlijk of Diablos of heb ik er met m'n pet naar gegooid. Ik verdien dit gewoon niet! En dat weet jij zelf maar al te goed!

Dat jullie dit durven suggereren! Jullie zijn toch mijn vrienden? Waarom nemen jullie het dan niet voor mij op?! Zelfs jullie zijn niet te vertrouwen. Walgelijk!

Job staat abrupt op van zijn bed en doet zijn computer aan. Hij draait zich om met zijn rug naar zijn vrienden en start het e-mailprogramma. Hij klikt op 'nieuw bericht' en begint te typen. Een aantal minuten lang ramt Job venijnig op het toetsenbord.

*Meneer Wezenlijk, zoals u ongetwijfeld weet en misschien zelf heeft geregeld met meneer Diablos, is het theaterstuk van het Randstadcollege nogal aangepast. Mijn rol is zo ver-
anderd, dat er van de oorspronkelijke opzet bijna niets is overgebleven. Ik herken mijzelf helemaal niet in het type dat ik van u en de heer Diablos nu opeens moet spelen. De rol die ik nu heb, vind ik walgelijk en past helemaal niet bij mij. Ik moet dingen doen, zoals het spelen van een travestiet, die ik niet wil. Ik wil ook geen aidspatiënt zijn. Wat mij nog het meest verbijstert, is dat dit allemaal zonder enige vorm van overleg is gegaan en ik vraag mij af, waarom u mij graag belachelijk wilt maken of te kijk wilt zetten. Ik stuur u deze e-*

mail om u er van op de hoogte te brengen, dat ik er na de voorjaarsvakantie hoogstwaarschijnlijk niet meer bij zal zijn. Ik vraag u voor mij iemand anders te zoeken en om mij uit de lijst van medewerkers te schrappen. Job Alleman.

‘Lees maar’, zegt Job, Elly, Bill en Sjon lezen de mail die Job wil verzenden naar Ben Wezenlijk. Bill buigt zich naar Job toe. ‘Denk nou je echt dat Wezenlijk zo oneerlijk is, zoals je op je scherm hebt staan? Dat hij je zo graag te grazen wil nemen? Dan hadden we zoiets toch al veel eerder moeten merken? Een man van zijn kaliber staat toch ver boven dit soort dingen? Schooltheater is gewoon peanuts voor hem. Daar staat hij mijlenver boven. En hij staat natuurlijk ook ver boven de persoonlijke teleurstelling van een leerling uit een 4 Havoklas. Je e-mail zal hem niets doen. En misschien, misschien wil hij met deze koerswijziging in jouw rol en ons stuk iets doen, wat wij nog niet begrijpen. En als er reden voor is, zal hij het weer goedmaken met je.’

‘Tuurlijk. Je hebt gelijk’, antwoordt Job. ‘Wezenlijk is een gerenommeerd regisseur. Ik heb als minderjarige leerling op een doorsneeschool niet het minste recht om zijn manier van regisseren te bekritisieren. Maar blijikbaar is het dus wel zijn beleid om jongeren eerst op te hemelen om ze vervolgens totaal de vernieling in te helpen. Hij kan ze maken en breken en dat doet hij dan ook. Tot vorige week deed ik het

in zijn ogen fantastisch en nu heb ik opeens een rotrol.’ Job legt zijn handen weer op het toetsenbord en voegt een alinea toe: ‘Wat ik mij afvraag, meneer Wezenlijk, is waarom u mijn medeleerlingen, die hun teksten veelal niet kennen en die vaak afwezig zijn, wel hun rol en liedjes laat behouden en mij niet.’

Sjon, die net als Bill en Elly meeleeft met wat Job intypt, neemt het woord: ‘Je moet Wezenlijk niet op zo’n manier aanvallen, Job. Net nog geef je toe, dat je geen recht hebt om kritiek te uiten en nu dit. Wie denk je wel niet dat je bent: Joop van den Ende soms? Denk je dat jij Wezenlijk even de les kan lezen? En per e-mail durf je dat wel, hè?! Als hij straks weer op school is en je staat oog in oog met hem, dan piep je wel anders.’

‘Jullie proberen mij gewoon belachelijk te maken!’ roept Job verontwaardigd en hij duwt het toetsenbord met beide handen van zich af. ‘Jullie nemen mij niet serieus. Omdat ik van Wezenlijk opheldering vraag over wat hij aanricht bij mij. Ik blijf er bij, dat ik dit niet verdiend heb. En het is mijn volstreekte recht om me naar hem toe te verdedigen. Door middel van e-mail of een gesprek, dat kan me niet schelen!’

Job trekt het toetsenbord weer naar zich toe en wil verder typen.

‘Natuurlijk nemen wij je serieus, Job! Maar wij vinden dat jij Ben Wezenlijk óók serieus moet nemen. Lees nou eens wat voor toon je in je mail naar hem aanslaat. Je doet alsof je de vloer met hem wilt aanvegen. Als ik jou was, zou ik geen meer respect laten zien.’

‘Respect...?! Hou toch op over respect!!! Hebben jullie de gebaren op het schoolplein gezien? Het gefluister achter mijn rug om?! Respect?! Praat me er niet van.’

Job zucht ongeduldig, haalt adem en vervolgt: ‘Zo komen we niet verder. Sorry hoor, maar jullie blijven jezelf herhalen, en ik blijf ook bij mijn standpunt. Met dit gepraat schieten we geen moer op.’

Voor de zoveelste keer valt er een stilte. Job heeft niet langer het geduld om te wachten op de volgende woordenwisseling. Hij verstuurt de e-mail zonder verdere aanpassingen. Zijn vrienden zuchten.

Bill neemt het woord: ‘Wij hebben alleen maar proberen te voorkomen, Job, dat je stomiteiten uithaalt. Door deze e-mail aan Wezenlijk te versturen, kan het wel eens helemaal met je gebeurd zijn. Voor hetzelfde geld schiet hij uit z’n slof en kun je gelijk vertrekken.’

‘Dat is anders precies wat ik wil. Weg uit dat rotttheaterstuk! En jullie zijn alledrie hetzelfde. Jullie maken mij zwart en zeggen alleen maar dat alles aan mij ligt. Maar daar ge-

loof ik geen barst van. En weet je waarom? Omdat ik helemaal gelijk heb. Er staat niets in mijn mail, dat niet klopt. En Wezenlijk weet dat, als hij het leest. En daarom zal hij het allemaal rechtzetten. Daar ben ik van overtuigd. Ik zie al reikhalzend uit naar zijn ‘reply’.

‘Mag ik even over mijn nek gaan, Job’, vaart Elly tegen hem uit. ‘Het stinkt hier, mister good-guy. Job doet niets fout! Nee, Job is zo’n geweldige jongen! Fantastisch figuur! Man, als jij echt zo’n grandioos figuur was als jij jezelf wilt doen geloven, dan zou dat stuk echt niet veranderd zijn hoor, door Wezenlijk en Diablos. Ik denk dat je ongeschonden reputatie in de praktijk tegen is gevallen bij Wezenlijk. Dat jij hem vies tegenviel. Ik weet niet wat je gezegd of gedaan hebt, maar hij moet vast knap pissig geweest zijn.’

Bill en Sjon kunnen bij de laatste zin een glimlach nauwelijks onderdrukken. Maar Elly lacht niet. Zij gaat verder in haar felle betoog: ‘Als ik je een tip mag geven, “super Job”, dan kun je je beter beleefd opstellen naar Wezenlijk toe. Als ik jou was, zou ik nóg een mail sturen, maar dan eentje waaruit blijkt, dat je op een normale manier contact zoekt. Dan heb je veel meer kans dat hij naar je wil luisteren.’

‘Ik wou dat ik een discussie met Wezenlijk kon aangaan, in plaats dat ik op zo’n stomme computer een e-mail zit te typen’, zucht Job.

‘Dat zou toch ook een volkomen ongelijk gesprek zijn, Job’, spreekt Bill hem tegen. ‘Zeg nou zelf: wat voor verstand heb jij nou eigenlijk van toneel? En die man dwingt gewoon een grenzeloos respect af. Iedereen valt automatisch stil als hij binnenkomt en durft nauwelijks iets tegen hem te zeggen. En dan denk jij een discussie op gelijk niveau met hem te kunnen voeren?’

‘Eigenlijk heb je wel gelijk, Bill. Ik zou vast gaan stotteren en haspelen. Maar wat moet ik dán doen? Ik wou dat er een manier was om de klok terug te draaien.’

‘Hoi allemaal.’ Opeens staat Eric, het jongere broertje van Job in de kamer. ‘Ik heb alles gehoord.’

‘Heb je ons zitten afluisteren?’ vraagt Job verontwaardigd.

‘Nee, maar je hebt de deur openstaan. En als jullie zo hard praten kan het hele huis meegenieten, inclusief de burens!’

‘Wat kom je hier doen?!’ vraagt Job bits.

‘Jullie zijn nu al een half uur aan het heen en weer praten. Jij zegt dat meneer Wezenlijk je zonder reden te pakken heeft genomen. En dat je goed je best hebt gedaan en zo. En jullie drieën blijven maar volhouden dat mijn broer het toch wel aan zichzelf te danken heeft, dat hij niet moet zeuren en in ieder geval beleefder moet zijn tegen Wezenlijk. En zo praten jullie al een half uur heen en weer zonder een stap verder te komen. Ik dacht dat mensen uit 4

Havo wel wat beter konden discussiëren dan dat ik tot nu toe heb gehoord. Doodvermoeiend.

Volgens mij draait jullie gesprek over de manier waarop Wezenlijk met leerlingen omgaat. Eigenlijk zeggen jullie allemaal, dat hij niet echt met jullie in gesprek is. Niet wil praten, niet echt communiceert. Misschien doet hij dat juist wèl. Maar niet op een manier die wij gewend zijn. Hij houdt geen lange preken zoals de meeste leraren. Hij houdt ook geen klassegerepreek waar we allemaal langzamerhand de schurft aan hebben.

Hij communiceert op een ander niveau.

Hij laat dingen gebeuren, die wij soms niet meteen snappen, maar die wel een reactie uitlokken. Of die ons aan het denken zetten.

Weten jullie wel, dat er zonder Wezenlijk misschien wel helemaal geen theateruitvoering zou zijn geweest?

‘Dat klopt’, zegt Bill, ‘ik hoorde dat het Diablos allemaal wat veel werd, naast zijn scheikundelessen.’

‘Precies. Het is dat meneer Wezenlijk sinds vorig jaar wat lessen bij ons op school is komen geven, terwijl hij eigenlijk filmregisseur is.

Het is al een unicum dat zo'n beroemdheid als hij voor de lol anderhalve dag in de week op een school komt werken om zich te verdiepen en te verbreden, zoals hij zelf zegt. Je snapt toch wel, dat wij absoluut geen partij voor hem zijn. Wie zijn wij, dat we hem eventjes gaan vertellen dat hij niet weet hoe hij een toneelstuk moet regelen?

Alleen al door jullie het stuk, dat je gaat spelen, zelf te laten vormgeven, zonder dat er al teksten en liedjes klaar zijn, communiceert Wezenlijk met jullie. Hij geeft jullie verantwoordelijkheid naar elkaar toe en laat jullie je gang gaan met je eigen creativiteit. Misschien Job, dat Wezenlijks ingreep vorige week een manier was, om dit proces bij jou te beïnvloeden.'

Job mompelt iets als: 'Zo had ik het nog niet bekeken.'

Eric vervolgt: 'Ik denk dat Wezenlijk met jullie een methode volgt die bijna geen enkele leraar aandurft. Hij laat jullie echt zelf dingen uitvinden. Maar val hem er dan niet op aan als die zelfstandigheid nadelig uitpakt. Daar heeft hij geen boodschap aan. Je mag blij zijn, Job, met ieder moment dat Wezenlijk aan jou persoonlijk besteedt. Misschien heeft hij met het omgooien van het stuk wel juist geprobeerd met je te communiceren. Al weet ik niet wat, hoe of waarom.'

Antwoord

Job ligt op bed na te denken. Nadat zijn broertje haarfijn had uitgelegd hoe het naar zijn idee allemaal in elkaar zit, had niemand eigenlijk nog een weerwoord. Eric was naar voetballen gegaan en ook Bill, Elly en Sjon waren weer vertrokken. Job is moe, doodop. Hij valt als een blok in slaap.

Een doordringend elektronisch piepje maakt hem weer klaarwakker. Job kijkt naar zijn computerscherm en ziet dat de screensaver uit is gegaan. In beeld is een blokje met een uitroepteken te zien. Job staat op, loopt naar zijn computer en leest: 'Nieuw e-mail bericht. Openen?' Hij kruipt achter zijn computer. Hopelijk is het een bericht van Femke. Dat zou fijn zijn. Hoewel hij het nog steeds niet eens is met haar verwijten, mist hij haar heel erg.

Snel opent hij de e-mail, maar ziet gelijk dat het niet Femke is die hem heeft gemaaild maar Ben Wezenlijk. Job schrikt. Even twijfelt hij. Wie weet wat er in staat. Misschien is Wezenlijk wel vreselijk kwaad over zijn mail, die hij amper een uur geleden op hoge poten heeft geschreven en verzonden. Maar misschien geeft hij wel welwillend uitleg. Na enkele ogenblikken opent Job toch het nieuwe bericht. Hij leest: *Job, zojuist heb ik je bericht ontvangen en gelezen.*

Waarom bemoei je je met mijn aanpak van ons theaterstuk, terwijl je daar helemaal geen verstand van hebt? Heb jij ooit

toneelstukken gelezen, behalve die voor je boekenlijst? Hoe vaak kom jij in het theater? Heb jij hiervoor al wel eens aan een theaterproductie meegewerkt? Hoeveel tijd besteed jij aan het stuk, behalve de repetitieavonden en het lezen van je teksten? Vergader jij ook, net als Luc Diablos en ik? Heb jij ook besprekingen met de directie van theater "De Einder", met hun geluids- en lichttechnici? Heb jij ooit meegewerkt aan het uitdenken van verhaallijnen voor ons stuk?

Liedteksten bedacht, muziek uitgezocht? Weet jij hoe een lichtplan werkt? Is er een element in de choreografie dat jij voor ons hebt uitgedacht? Heb jij wel eens een schets voor het decor gemaakt, of ben je al begonnen met zagen, timmeren en schilderen?

Beantwoord al deze vragen eerst, voordat je mij nog eens zo'n mail stuurt.

B. Wezenlijk.

Job trilt op zijn stoel. De schrik is hem om het hart geslagen. Hij is helemaal van slag. Hij is zich doodgeschrokken van Wezenlijks doordringende reactie. De regisseur is ongetwijfeld woest op hem. Dat blijkt wel uit zijn felle bewoordingen. En hij heeft helemaal gelijk. Een scholier zoals Job doet eigenlijk niets meer dan teksten leren en spelen. Terwijl Wezenlijk verantwoordelijk is voor de totale organisatie van het stuk en voor het creatieve uitdenken van alle din-

gen die bij zo'n productie om de hoek komen kijken. Job zelf is maar een fragmentje in het grote geheel. Met bevende handen drukt hij op 'reply.' En begint opnieuw te typen.

Beste meneer Wezenlijk, ik wil u mijn excuses maken over mijn boze e-mail. Al ben ik nog steeds teleurgesteld over mijn nieuwe rol, dat geeft mij nog niet het recht om zo tegen u tekeer te gaan. Eigenlijk ken ik u helemaal niet. Ik ken u alleen van wat ik in magazines soms lees en op tv zie en wat u op de repetities met ons doet. U heeft mij nu duidelijk gemaakt wat regisseren en organiseren van een schoolmusical allemaal inhoudt, terwijl het nog maar een onderdeelje is van uw wekelijkse bezigheden. Ik ben me ervan bewust, dat ik hartstikke onbeleefd ben geweest. Ik neem alles terug wat ik in mijn vorige e-mail heb geschreven. Duizendmaal sorry, Job.

Vanavond

Het is de woensdagavond na de voorjaarsvakantie. Gelukkig zijn de pesterijen naar Job toe sinds deze vakantie afgezwakt. Aarzelend zoeken medeleerlingen weer op een normale manier contact met hem. En Job zelf heeft zich, hoewel niet van harte, wat meer geschikt in zijn nieuwe rol. Hij heeft in het laatste weekend van de vakantie hard geleerd en neemt zich voor toch te blijven meedoen en

zoveel mogelijk van zijn nieuwe rol te maken. Juist door heel goed de rol van aidspatiënt te spelen en zo goed mogelijk de travestiescène neer te zetten, zou hij zichzelf en anderen kunnen overtuigen van de diepgang die zijn rol in wezen heeft.

Job ziet op tegen de woensdagavond. Deze repetitie zal Wezenlijk er weer zijn. Gisteren is hij weer in Nederland aangekomen en hij zal straks de repetitie leiden. Job weet niet wat hij tegen hem zal zeggen. Zal Wezenlijk hem publiekelijk nog meer vernederen? Zal hij nog eens razend tegen hem tekeer gaan? Alsnog zijn rol afpakken en hem naar huis sturen? Hij heeft er alle redenen toe. Misschien wordt hij geschorst en krijgt een ander zijn rol. Kan Job rechtomkeer maken, net als Femke.

Femke. Haar naam schiet door zijn hoofd.

Al meer dan een week hebben ze geen contact meer met elkaar gehad. Zowel van zijn als van haar kant is er geen toenaderingspoging meer geweest. Na een half jaar verkering lijkt het nu over en uit.

Job zit aan tafel, met zijn ouders en Eric. Hij is gespannen. Hij krijgt geen hap door zijn keel. 'Eet eens door Job', moedigt zijn moeder hem aan. 'Wat treuzel je toch', stelt zijn vader. 'Hij heeft vanavond weer repetitie', legt Eric uit. 'Bemoei je er niet mee, man!', sist Job zijn broertje toe. 'Ik zit vol. Mag ik van tafel?'

Nog voor zijn ouders hebben kunnen antwoorden, schuift Job zijn stoel naar achteren en loopt van tafel af, op weg naar boven. Zijn vader wil hem nog tegenhouden, maar zijn moeder gebaart hem: laat hem maar gaan.

In de huiskamer van een etagewoning, op vijf minuten lopen van de school, kringelt rook. Luc Diablos zuigt tevreden aan zijn pijp. Hij zit aan tafel, bij de kachel. Hij plukt aan zijn ringbaardje. Eigenlijk verheugt hij zich op vanavond. De ontwikkelingen zijn zo interessant. Hij is benieuwd naar de nieuwe verhouding tussen Job en de andere leerlingen. En of Job überhaupt nog komt opdagen of het bijtje erbij neer heeft gelegd. Dat laatste lijkt hem het meest waarschijnlijk.

Wie is er zo gek te doen alsof zijn neus bloedt,

als een glansrol wordt omgezet in een karikatuur die enkel hoongelach oproept? Zal Job eigenlijk nog het lef hebben zich te vertonen en zelf te vertellen dat Wezenlijk en hij iemand anders voor hem kunnen zoeken? Verder is Diablos razend benieuwd naar wat Wezenlijk te zeggen heeft. Nee, hij zal niet openlijk zijn gelijk gaan halen bij Ben. Maar toch zal haarfijn te voelen zijn dat hij, Luc Diablos, Job weer met beide voeten op aarde heeft gebracht.

Mocht Wezenlijk Diablos onverhoopt aanvallen over de dramatische wending in het plot, dan heeft Luc zijn weerwoordje al klaar. In gedachten loopt Diablos zijn argumenten nog even na.
Zonder erbij na te denken mompelt hij hardop.

‘Ben, we hebben het voor de vakantie al over Jobs sterallures gehad. Ik denk niet, dat ik dat nog een keer hoeft te leggen. Door mijn wijzigingen komt onze jonge held weer met beide voeten op de grond terecht. Verder hoop ik dat je kunt zien, dat ik ons stuk naar een hoger theateraal niveau heb trachten te brengen. Ik heb gekozen voor de lijn van de Griekse tragedies. Zoals jij nog beter weet dan ik, eindigen die steevast met de dood van de hoofdpersoon.

Ik zal het uitleggen. Ik vond dat wij een eigentijdse invulling moesten geven aan het klassieke concept van de tragedies uit de oudheid. Natuurlijk beste Ben, hebben wij alternatieve klussen voor Job voorhanden, mocht hij uit het stuk stappen. Net als voor Femke trouwens. Vind je het geen meesterzet van mij om hen uit elkaar te halen? Weinu: kaartverkoop, koffieschenken, de decors schilderen; allemaal dingen die Job zou kunnen doen. Ook precies iets voor een verbleekte ster, zou ik zo zeggen.’ Luc zucht nog eens diep.
Nee, Wezenlijk zal er geen speld tussen kunnen krijgen. En trouwens, Ben heeft hem toch zelf de vrije hand geschon-

ken totdat hij terugkwam?

Diablos kijkt op zijn horloge. Kwart over zeven. Over een kwartiertje begint de repetitie. Hij klopt zijn pijp uit in de asbak en legt hem neer. Dan loopt hij naar het halletje, doet zijn lange jas aan en zet zijn gleufhoed op. “To be, to be, to be or not to be”, dat zal de vraag worden vanavond.

Confrontatie

Buiten bij de school zit een aantal leerlingen te wachten.

De deur is nog dicht. Zowel Diablos als Wezenlijk zijn er nog 216

niet. Job komt aanrijden op zijn brommer, zet hem onder het afdak neer - ’s avonds zijn er geen conciërges die daar moeilijk over doen - en kijkt even in de rondte. Gek eigenlijk, dat al die mensen met wie hij tot twee weken geleden zo intensief bezig was, nu opeens halve vreemden lijken te zijn. Hij ziet wat mensen op het muurtje zitten bij de deur. Enkelen hangen tegen de pilaren die het afdak ondersteunen. Twaalf paar ogen staren hem aan. Niemand zegt iets. Na een paar seconden zegt Job zelf: ‘Hoi allemaal!’

De meesten mompelen iets onverstaanbaars terug. Job wil naar Bill, Elly en Sjon toestappen, die op een vensterbank zitten, als hij Femke ontwaart.

‘Femke, ik had je helemaal niet gezien! Waarom ben je toch nog hierheen gekomen!’

‘Wezenlijk stond op de voicemail. Of ik toch aanwezig wilde

zijn vanavond. Ik weet niet waarom: misschien heeft hij toch nog een bijrolletje voor mij bedacht!

Job staat voor haar.

‘Ben je nog kwaad op mij?’

Femke kijkt Job aan en antwoordt: ‘Kan ik jou ook vragen. Ik heb de hele vakantie niets meer van me laten horen.’

‘Jij hebt van mij ook niets gehoord.’

‘Ik heb je gemist.’

‘Anders ik jou wel.’

Job doet zijn rugtas af, legt zijn helm neer en slaat zijn armen om Femke heen. Hartstochtelijk knuffelen ze elkaar.

‘Goedenavond allemaal. Ik wil graag dat jullie eerst even gaan zitten.’

Even voor half acht heeft Diablos de deur van de school opgedaan, het alarm afgezet en de leerlingen binnengelaten. Met vereende krachten hebben zij uit verschillende lokalen en kasten de geluidsapparatuur en rekwisieten gepakt en die naar het toneel van de aula toegetild. Een aantal leerlingen heeft intussen het podium vrijgemaakt van tafels en stoelen, zodat er zo meteen gespeeld kan worden. Ben Wezenlijk houdt zich nooit strikt aan de tijd. Hij is enkele minuten te laat. Hij komt binnen op het moment dat iedereen in bedrijf is en loopt gelijk naar het podium.

‘Goed jullie weer te zien. Ik ben blij dat jullie er allemaal

zijn.’ Wezenlijk legt een bijzondere nadruk op het woord ‘allemaal’ en kijkt daarbij Job kort maar doordringend aan. Diablos die, aan de zijkant van het toneel staande, gadeslaat wat er gebeurt, is één en al concentratie. Een glimlach kan hij niet onderdrukken.

‘Er is nogal wat veranderd aan het stuk dat wij volgende maand gaan uitvoeren in ‘De Einder’. In overleg met mij heeft meneer Diablos’, en hij maakt een weids gebaar naar Diablos toe, ‘heeft Luc Diablos het stuk omgeschreven. Ik weet niet of het jullie allemaal is opgevallen, maar onze oorspronkelijke, eigentijdse showvoorstelling heeft hij weten om te buigen naar een onvervalste Griekse tragedie.’

Luc Diablos schrikt. Even is hij van zijn stuk gebracht. Dat wat hij als tegenargument had willen gebruiken, mocht Wezenlijk hem om zijn wijzigingen aanvallen, doet Ben Wezenlijk nu voor iedereen uit de doeken. Gelukkig proeft hij nog geen spoor van afkeuring hierover bij Wezenlijk.

‘Ik zal jullie allerlei details van Griekse tragedies besparen, vraag dat maar aan jullie docent Grieks en Latijn of aan Luc Diablos zelf. Maar heel sterk aan ons nieuwe stuk “To be or not to be” is, dat Diablos de hoofdfiguur, naast hartzeer, een eigentijdse vorm van lijden laat beleven: aids. Ik vind het overigens knap van je,’ en nu kijkt hij achterom naar Luc Diablos, ‘dat je er niettemin in bent geslaagd er ook een dosis humor in te leggen.’

Wezenlijk richt zich weer naar de leerlingen.
'Het stuk heeft een dramatisch andere wending gekregen sinds de laatste repetitie dat ik erbij was. Hoewel de veranderingen theateraal zeer verantwoord zijn, was het allemaal, naar ik via de e-mail begrepen heb, niet tot ieders tevredenheid.' Opnieuw kijkt Wezenlijk Job aan.
'Nu gaat het erom spannen', denkt Luc Diablos. 'Blijkbaar heeft Job een mail op hoge poten gestuurd. Eens zien hoe Wezenlijk de vloer met hem aanveegt.'

Wezenlijk vervolgt: 'Ik kan me goed voorstellen dat het wat commotie teweeg heeft gebracht. Anderhalve maand voor de voorstelling worden jullie allen geconfronteerd met het volledig ondersteboven halen van wat we tot nu toe bedacht hadden met elkaar. En ik heb begrepen, ondermeer van briefjes van collega's in mijn postvakje dat dit vooral voor Job moeilijk was te hanteren. Ik doel daarbij niet eens alleen op het stuk zelf, maar vooral ook op reacties van leerlingen hierover naar Job toe. Ik heb een vraag aan jullie: heeft iemand van jullie sinds de vorige repetitie met Job gesproken over zijn veranderde rol?'
Eigenaardig genoeg vraagt Wezenlijk niet aan Job zelf met wie hij erover gesproken heeft, maar stelt hij de vraag aan alle anderen, behalve aan hem.

Bill steekt zijn hand op. Elly volgt en ook Sjon. Bill zegt: 'Elly, Sjon en ik zijn afgelopen vrijdag bij Job langsgegaan. We hebben hem nog gewaarschuwd.'
'Gewaarschuwd waarvoor?' vraagt Ben Wezenlijk.
Bill kijkt Job aan, Job maakt een instemmend knikje en Bill vervolgt: 'Tijdens ons gesprek heeft Job die e-mail aan u geschreven. We zeiden dat hij het niet moest schrijven, omdat u vast wel een bedoeling had met het omgooien van ons stuk. Het was nogal onbeleefd. Met name omdat het waarschijnlijk wel aan Job zelf heeft gelegen. Wij weten niet wat hij precies tegen u gezegd of gedaan heeft, maar u heeft vast wel een reden gehad dat u kwaad bent geworden.'
Wezenlijk zakt van het podium af op de grond en loopt in de richting van Bill, Sjon en Elly. 'Mooie vrienden zijn jullie, dat jullie hem zomaar keihard zijn afgevallen.' De drie kijken elkaar verschrikt en verbaasd aan. 'Jullie begrijpen er werkelijk niets van. Alsof Job mij ook maar enige aanleiding zou hebben gegeven om hem te grazen te nemen! Om hem nu plotseling een rotrol te geven. Dat jullie dat alleen al durven te denken! Jullie snappen echt niets van mijn manier van werken, hè?!'
De drie vrienden van Job zijn met stomheid geslagen. Dachten ze dat Job er vandaag misschien van langs zou krijgen, zijn zij het die totaal onverwachts de wind van voren krijgen van Wezenlijk.

Ook Diablos overziet de situatie niet meer. Voor zijn ogen voltrekt zich een scenario waarmee hij allerm minst rekening had gehouden. Hij focust zijn priemende oogjes op Jobs vrienden en Ben Wezenlijk.

Job staat op van zijn stoel en loopt rustig in de richting van Wezenlijk. Op een meter afstand blijft hij staan. Kalm, maar duidelijk articulerend zegt Job het volgende, terwijl hij afwisselend in de richting van Wezenlijk dan wel naar de rest van de aanwezigen spreekt:

‘Sinds meneer Diablos ons de vorige repetitie vertelde van de koerswijziging, ben ik op school compleet belachelijk gemaakt. Opeens word ik voor “nicht” uitgemaakt, ik word nageroepen, een groot aantal mensen draait zich om als ik eraan kom. En dat allemaal, omdat ik opeens dingen moet spelen die mensen hier op school blijkbaar belachelijk vinden. Vraag me niet waarom dat zo is, maar het is zo. Alsof de ziekte aids alleen stommelingen overkomt. Alsof een “nicht”, ik zeg liever: “iemand met een andere geaardheid”, een gevaarlijk rondlopende randdebiel is. En iemand die een travestiet speelt in een toneelstuk is wel zo laag gezonden: dat is zeker geen volwaardige medeleerling. Althans, zo heb ik het ervaren. Opeens doen jullie alsof jullie me niet meer kennen.’

De jongeren durven Job niet goed aan te kijken.

En Job vervolgt: ‘Maar meneer Wezenlijk: Bill, Elly en Sjon waren de enigen die mij nog wel de moeite waard vonden. In ieder geval waardevol genoeg om te bezoeken. Hoewel ik de hele vakantie liep te balen en geen contact met wie dan ook opnam, kwamen zij afgelopen vrijdag thuis bij mij langs. Misschien trokken zij de verkeerde conclusie wat betreft uw redenen om het stuk om te gooien. Maar hoe dan ook: zij lieten door hun komst wel wat zien, namelijk dat zij mijn vrienden zijn.’

Met instemmende knikjes en een welwillende glimlach heeft Wezenlijk Job laten uitspreken.

Als hij is uitgesproken, applaudiseert Wezenlijk zacht, maar hoorbaar en zichtbaar.

Hij wenkt Job naar zich toe en slaat een arm om zijn schouder. ‘Jongens en meisjes, “To be or not to be” gaat over een heel belangrijk thema. Wie ben jij? Ben jij wat je hebt? Ben je iemand omdat je ouders toevallig rijk zijn en je een dure brommer rijdt? Is je persoonlijkheid afhankelijk van materie die je bezit? Ben je slechts geld en imago? Of stijgt je daar boven uit en ben je werkelijk diegene die je bent?

In beide versies van ons stuk gaat het om deze vraag.

Alleen in de versie die Luc Diablos maakte, komt deze vraag nog veel duidelijker naar voren dan in de eerste. Doordat Job alles verliest: zijn gezondheid, eigenwaarde, geld, vriendin en noem maar op, zie je de figuur zoals hij werkelijk is.

We spelen het stuk zoals Diablos het heeft veranderd. We kunnen niet alles zomaar weer ongedaan maken. En trouwens, we hebben nog maar een maand te gaan. Ik hoop dat jullie inzien hoeveel meer diepgang het stuk heeft zoals wij dat nu gaan spelen. En ik hoop dat jullie Job vanaf nu weer op waarde weten te schatten.'

Wezenlijk draait zich opnieuw om. 'Luc, weet je wat zo bijzonder is. Juist door jouw wijzigingen komt de hoofdrol pas echt uit de verf. Sterker nog: in het oorspronkelijke stuk was de hoofdrol aan de bijfiguren gegeven

en nu pas heeft Job de **echte** hoofdrol.

Omdat zijn personage diepgang heeft gekregen. Diepgang, net zoals jij een paar weken geleden aan mij beloofde. Ik twijfel er dan ook niet aan of jij gaat er mee akkoord dat wij het stuk daarom geen "To be or not to be" meer noemen. Het is toch eigenlijk maar verschrikkelijk behelpen met zo'n titel, vind je niet. We noemen het stuk vanaf nu naar Job.'

Wezenlijk draait zich weer terug naar de leerlingen.

'We noemen het "Job". Mee eens?'

Er gaat gejuich op en de leerlingen applaudiseren. Jobs

naam wordt gescandeerd. 'We hebben een J, we hebben een O, we hebben een B: Job! Job! Job!'

En de leerlingen slaan ritmisch met de handen op de tafels en met hun schoenen op de vloer. Als het geluid afzwakt, draait Ben zich opnieuw om naar Diablos. 'En wat vind jij, Luc?' vraagt hij doordringend. Diablos' gezicht verstart. Strak knikt hij: 'Ja, natuurlijk. "Job", dat is een goed idee. Doen we, Ben.'

'Dat is dan afgesproken. Zorg je dan ook even, Luc, dat het stuk onder de naam "Job" wordt aangekondigd in de nieuwsbrieven, kranten en op de posters?'

To be or not to be.

'Nog één minuut' klinkt het door de intercom in de kleedkamer. Job heeft zijn schitterende showkleren aan. Naast hem op de stoel ligt het gerafelde exemplaar voor het tweede bedrijf al klaar. Op de tafel liggen een paar lokale en regionale kranten, de nieuwsbrief aan ouders en het programmaboekje van de avond. Bill heeft zijn theateraankondiging en persbericht, die hij een week geleden voorlas aan Femke en Job, er ongewijzigd in weten te krijgen.

Voor heel even is Job samen met Femke in de kleedkamer.

De anderen zijn allemaal al naar de zijkanten van het podium gelopen om vanuit de coulissen het openingsnummer te kunnen zien. 'Veel succes, lieverd', zegt Femke en ze geeft

Job een zoen. 'Jij ook', zegt Job en hij kust haar. Hij is blij dat Femke toch weer een rol heeft gekregen. Zij mag, behalve het spelen van een ontzield lichaam, ook Jobs tegenspeeler zijn in een aantal ingevoegde flash-backs. Door theater "De Einder" galmt de muziek van "To be or not to be", het openingslied van de musical "Job".

*Je leven is geweldig, met alles wat je hebt
Cd's en bergen kleren, pc met internet
Je bent zo populair, je hebt een invloedrijke stem
Geld en heel veel vrienden, een scooter, GSM.
Maar wie ben jij? Wie kent je? Ben jij soms wat je hebt?
Wie ben jij? Wie ben jij? Ben jij wel wie jij bent?*

*To be, to be, to be or not to be?
Ben jij dezelfde wel als gisteren, als morgen, als vandaag?
To be, to be, to be or not to be?
That is the question! Dat is de wezenlijke vraag*

*Je hebt een schitterende kamer in het kapitale pand
van je stinkend rijke ouders, je schuift 'losers' aan de kant.
Alles zit jou mee; jij hebt aanzien, je hebt macht,
je bent een absolute ster, maar heb jij je ooit bedacht:
Wie ben jij? Wie kent je? Ben jij soms wat je hebt?
Wie ben jij? Wie ben jij? Ben jij wel wie jij bent?*

*To be, to be, to be or not to be?
Ben jij dezelfde wel als gisteren, als morgen, als vandaag?
To be, to be, to be or not to be?
That is the question! Dat is de wezenlijke vraag.*

*Je leeft in een illusie, ver weg van de werkelijkheid.
Want al heb je nog zo veel, dat duurt nooit een eeuwigheid.
Een kleurrijke verpakking, maar wat haal je in je kop?
De inhoud die ontbreekt, dus je bent zo arm als Job.
Wie ben jij? Wie kent je? Ben jij soms wat je hebt?
Wie ben jij? Wie ben jij? Ben jij wel wie jij bent?*

*To be, to be, to be or not to be?
Ben jij dezelfde wel als gisteren, als morgen, als vandaag?
To be, to be, to be or not to be?
That is the question! Dat is de wezenlijke vraag.*

Job staat klaar in de coulissen. Tijdens de tekst '...je bent zo arm als Job' stapt hij het toneel op, de spotlights in. Bijna aan het eind van het openingsnummer begint voor hem het theaterstuk: in een totaal andere rol dan hij tot voor kort ooit gedacht had. Maar met één absolute zekerheid: los van wat anderen ook van hem mogen denken, is en blijft hij wie hij is:

gewoon Job.

PSALMEN

De psalmen die nu komen,
vertellen en zingen
over gevoelens van plezier en verdriet,
liefde en hoop.

Als ik depri ben, of supergelukkig,
dan vind ik altijd wel een lied of een psalm
die bij die stemming past.

Zo hebben de psalmen
door de eeuwen heen
mensen getroost,
opgepept en
geïnspireerd.

Volgens mij werkt het bij rappers net zo.

Psalm 1

Je mag van geluk spreken, wanneer je vrienden hebt,
die hun tijd niet doden, maar dingen bedenken die positief zijn,
die niet de spot drijven met God en zijn geboden.
Je mag van geluk spreken wanneer je vrienden hebt die geloven in God.

Zij
zijn een zegen voor hun omgeving
en alles wat ze doen heeft iets aparts
Zij zijn als bomen,
die schaduw geven aan de vermoeiden
en hun vruchten blijven geven
seizoen na seizoen.

Wanneer je ze vergelijkt met anderen,
**die gods water over
gods akker laten vloeien.**

En die, wanneer het leven toeslaat, radeloos worden,
hoe machteloos ze zijn,
dan beseft je hoe zij dit alles aan zichzelf hebben te danken.

Psalm 2

Laten we in actie komen
en ons ontdoen van knellende banden.
Hele volksstammen komen in beweging
en volksmenners zijn uit op eigen eer.
Iedereen vertrapt jouw wetten, o God,
iedereen zweert samen tegen jou
en verzet zich tegen jouw leiderschap.

Maar jij lacht hen uit,
je toont hen jouw ware gezicht
jij slaat toe op jouw manier,
want jouw macht is niet te bevechten.

Nu wil ik jullie iets onthullen.

Hij sprak tot mij:

‘Jij bent mijn kind,

ik heb jou geschapen.

Jij hoeft je mond maar open te doen

en ik geef je de hele wereld,

mijn schepping.

Jij zal de aarde beërven.

Jij zal de macht breken van deze misbaksels,
zoals een pottenbakker zijn misbaksel breekt.’

Wel, jij die de leiding hebt,
kom tot je verstand.

Jullie die de **dienst** willen uitmaken,
onderwerp je en toon respect.

Sidder van vreugde,

omhels mijn zoon,

mijn erfgenaam,

voordat hij jullie vernietigt,

want jullie hebben hem te zeer beledigd.

Je mag van geluk spreken wanneer je zijn kant hebt gekozen.

Bij hem ben je veilig.

Amen

Psalm 3

O God,
er zijn zoveel barrières,
zoveel drempels waar ik overheen moet.
Veel mensen zeggen:
'God helpt hem niet.'
Maar ik weet beter,
want jij bent juist de enige die me helpt.
Ik ben zo trots op jou.
Daarom laat ik mijn hoofd niet zakken.
Waar je ook bent,
jij antwoordt mij.
's Nachts strek ik me uit
en ik slaap gerust.
Als ik opsta,
voel ik jouw kracht.
Ik ben voor niets en niemand bang,
ook al steunen ze me niet
in mijn strijd om te leven.

O God,
kom bij me en blijf bij mij.
Elke barrière doorbreek ik
en elke drempel overschrijd ik,
dank zij jou.

Jij bent een Zegen voor velen!

Psalm 4

O God,
ik roep je, geef antwoord!
Jij spreekt geen kwaad over mij.
Jij geeft me ruimte wanneer ik klem zit.
Luister alsjeblieft naar me.
Al die mensen, die over me roddelen.
Hoe lang duurt het nog voor ze inzien
hoe zinloos ze bezig zijn met hun geklets.
Weten ze dan niet, dat jij aan mijn kant staat,

**dat jij me antwoordt
wanneer ik vraag?**

Eigenlijk ben ik woedend,
maar ik beheers me.
Ik slaap er een nachtje over en houd me in.
Ik laat me alleen kennen door jou.
Ik vertrouw je.

Veel mensen zeggen:
'Ik wil nu wel eens wat zien.'
O God, kijk naar me om.

Jij hebt me meer vreugde gegeven dan zij,
toen ze de vette winsten opstreken van hun arbeid.
Ik kan rustig slapen,
want jij alleen geeft me
een veilig gevoel.

Psalm 6

Ik ben totaal uitgeput.
's Nachts woel ik in mijn zweet.
Mijn kussen is nat van tranen.
Mijn ogen stralen niet meer.
Zoveel mensen benauwen me.

'Weg!' zeg ik, 'ga weg! Verdwij uit mijn ogen!
Jullie hebben niets goeds met me voor.'
God heeft mijn tranen gedroogd.
Mijn geschrei drong tot hem door.
Nu zullen allen die zich verkneukelden
terugdeinzen van ontzetting.

O God,
wees niet kwaad op me,
breek me niet!
Vergeef me, want ik kan niet meer verder leven.
Ik tril over mijn hele lijf.

O God,
help me er weer bovenop.
Ik ben totaal van streek.
Wanneer kom je terug
en wanneer strijk je jouw hand over mijn ziel?
Hoe kan ik je prijzen,
als ik niet meer leef?

Psalm 8

O God, mijn God,
hoe indrukwekkend is deze aarde,
met al haar schepselen.
Jouw schepping!

Ook zij die jou niet erkennen als hun schepper
staan sprakeloos bij de geboorte van elk nieuw leven.

Kijk ik naar de hemel, het grote heelal
met de maan en sterren bij nacht,
het is allemaal jouw werk.

Dan besef ik wie ik ben,
zo nietig en zo klein.

Waarom zijn we zo belangrijk voor je?

Wij zijn mensen met veel macht
en veel mogelijkheden.

Jij gaf ons de zorg om alles wat je schiep.

Jij droeg deze aan ons over.

Jouw schepping is onze zorg.

Jouw schepselen zijn aan onze genade overgeleverd:
de vogels in de lucht, de vissen in de zee
en de dieren op het land, de planten en bomen...

O God, mijn God,
hoe indrukwekkend is deze aarde,
dit heelal.

Psalm 10

Kom tevoorschijn, God,
er is werk aan de winkel.
Dictators lappen het recht aan hun laars,
politici verdraaien de wet,
multinationals ontduiken de regels,
verrijken zichzelf ten koste van anderen.
Ze nemen het recht in eigen hand.
Wij staan aan de top, zeggen ze.
Niemand kan ons de wet voorschrijven.

229

Kom tevoorschijn, God.

Doe iets!

Laat zien dat u bestaat.

Anders zeggen ze: we kunnen doen wat we willen,
niemand heeft iets in de gaten,
zelfs God niet.

Speel niet langer verstoppertje, God.

Grijp ze in hun kraag, die uitbuiters.

Breng hun bewind aan het wankelen,
veroorzaak een kabinetscrisis,
sleep ze voor de rechter.

Doe iets, God.

Organiseer desnoods een
demonstratie.

Als u het niet doet,
doet niemand het.

Maar doet u het wel,
dan lopen we massaal met u mee,
daar kunt u van op aan!

Psalm 15

O God,
met wie wil je eigenlijk omgaan?
wie nodig je aan je tafel?

Zij die eerlijk zijn, niet liegen en bedriegen,
die niet roddelen over anderen,
die hun vriendinnen en vrienden respecteren
en anderen niet verachten.

Zij die regelmatig bij mij aan de bel trekken.

Met hen voel ik me het meest verwant,
omdat zij net als ik en jij elkaar nodig hebben.

Vooral bewonder ik diegene, die zich niet laat omkopen,
wiens ja 'ja' is en nee 'nee',
van deze mensen kun je altijd op aan!

**Met deze mensen ga ik om
en ik onthaal ze als
mijn vrienden.**

Psalm 16

O God,
houd me vast, want ik wil bij je horen.
Buiten jou heb ik niet dat rustige gevoel.
Tot allen die dit met mij delen
voel ik me aangetrokken.
Ik ben geen fan van 'moviestars'.
Wanneer ik lees en hoor over hun leven,
dan schreeuwt een oneindige leegte me toe.
Ik zou niet weten hoe me te gedragen,
wanneer ze me zouden noden aan hun tafel.
Ik zal van jou erven wat niet te vergelijken is
met wat zij nalaten aan hun kinderen.
Wat mij is toebedeeld verwarmt me,
het is met geen pen te beschrijven.

231

O God,
wat jij me adviseerde, was een goed advies.
Zelfs 's nachts lig ik erover na te denken.
Steeds weer voel ik dat je het beste met me voor hebt,
ook al begrijp ik dat soms niet.
Lichamelijk en geestelijk voel ik me goed;
ik lach naar de mensen,
die denken dat ik spoedig zal sterven.

Nee, jij laat me **leven!**

Steeds weer zie ik nieuwe wegen om te gaan.
Dit is mijn bestemming:
met jou aan mijn kant voel ik me op mijn gemak.
Ik weet dat dit nooit voorbij zal gaan.
Nooit!

Psalm 23

O God,
jij bent mijn beste vriend,
aan niets ontbreekt het me.
Jij onthaalt me op de heerlijkste maaltijden
en laat me drinken van de beste wijn.
Jij bent zo verfrissend voor me.
Jij houdt me op het rechte pad.
Zo ben je nu eenmaal.

Beeldspraak

Wanneer het leven toeslaat om me te breken

en alles om me heen duister wordt,
dan nog ben ik niet bang,
want je bent bij me.

Je spreekt me voortdurend toe.
Jij laat je licht schijnen in mijn duisternis.
Jouw bemoedigende woorden troosten me.
Allen die me verachten en versmaden
zien hoe jij me onthaalt.
Terwijl zij mij voortdurend kwetsen,
Overlaad jij me met complimenten.
Zo weet ik dat ik mijn hele leven op je kan rekenen
en eindelijk mag ik verblijven waar jij verblijft,
voor altijd!

Psalm 39

Ik zeg al niets meer.
Ik houd mijn mond.
Ik zwijg als het graf.

De mensen die het beste met me voor hebben, zeggen:
wat is er toch met je?
Wil je er niet over praten?

Krop je gevoelens toch niet zo op.
Maak van je hart geen moordkuil!

233

Hou toch op!
Ik ga nog liever dood
dan dat ik mijn hart bij ze uitstort.
Het is hun eigen schuld dat ik mijn mond houd.
Ze hebben het zelf zo gewild.
Ze hebben niet naar me geluisterd.
Ze hebben me aan mijn lot overgelaten.
Toen ik ze nodig had waren ze niet thuis.
Het zal ze een zorg wezen hoe ik me voel,
of ik het leven nog wel zie zitten of niet.

Voor mij **tien anderen!**

God, waar ben je?
Ik houd het niet langer uit alleen.
Ik heb iemand nodig om mee te praten.
Iemand die niet doof is voor mijn woorden,
hoe vreemd ze ook klinken.
Iemand die écht naar me luistert,
zonder te oordelen,
zonder meteen een zee van goede raad
over me uit te storten.

Laat me mijn hart bij jou luchten, God.
Dat is alles wat ik van je vraag.

Psalm 42

O God,
zoals een vluchteling,
verdreven uit zijn land door onderdrukkers,
verlangt naar zijn vrouw en kinderen,
zo verlang ik naar jou.
Een oneindig verlangen kwelt mijn hart,
radeloos en vertwijfeld denk ik aan de momenten
dat we bijeen waren.
Dagen nacht ben ik er mee bezig,
mijn kussen is nat van tranen.
De mensen om me heen zien hoe ik lijd
en verwijten me mijn ongelooft.
Ik kan aan niets anders denken dan
hoe het vroeger was,
hoe we optrokken met elkaar,
de mensen van wie ik houd,
hoe we zongen en onze feesten vierden.
Dan zeg ik tot mezelf:
'Kop op, waarom ben je zo onrustig?
Alles zal goed komen.'
Dan beseft ik weer dat jij er bent,
die mij optilt uit deze ellende.

Dan loop je met mij al die momenten na,
toen we samen waren.
Je overtuigt me dat je niet bent veranderd,
dat alles weer zo kan zijn als vroeger.
Overdag betoon je je liefde
en 's nachts val ik met jouw lievelingslied in slaap.
Maar toch mis ik je.
Waarom vergeet je mij?
Waarom jagen mensen mij de stuipen op het lijf?
Waarom bedreigen ze mij en bespotten ze me?
Toch blijf ik tegen mezelf zeggen:

**'Kop op, waarom ben je zo onrustig?
Alles zal goed komen.'**

Dan beseft ik weer dat jij er bent,
die mij optilt uit deze ellende.

Psalm 43

O God,
neem het voor me op, en pleit voor me
tegen mensen die me aanklagen,
de verkrachters van vrouwen,
martelaars van mijn familieleden.
Laat me nooit in hun handen vallen.
Tot jou neem ik mijn toevlucht;
waarom wijs je me af?
Waarom treur ik en rouw ik
om wat onderdrukkers me hebben aangedaan?
Geef me inzicht in mijn situatie.

235

Ik verlang naar die momenten
dat we samen over mijn problemen spraken.
Ze waren zo kostbaar.
Jij was zo'n ongelofelijk goede vriend.
Jij schonk me hemelse momenten.
Met heimwee denk ik aan de songs die ik zong,
hoe ik die begeleidde op mijn gitaar,
allemaal liederen die mijn liefde voor jou vertolken.
Waarom ben ik zo depressief?
'Kop op! Ik zal weer voor je zingen,
mijn redder in de nood.
Jij bent mijn God.'

**Jouw wijsheid heb ik nodig.
Laat me binnen nu ik aan je deur klop.**

Psalm 51

God,
je lijkt m'n moeder wel!
Kind, zegt ze altijd, wat er ook gebeurt,
je kunt altijd bij mij terecht,
dat weet je.

Ze is een tof mens, mijn moeder.
Ik ben bepaald geen lieverdje
en het is heus niet zo
dat ze alles zomaar van me pikt.
Als ik pas om twee uur 's nachts thuiskom,
krijg ik de wind van voren.
En als ze érgens een hekel aan heeft,
dan is het aan mijn grote mond.
Als wij ruzie hebben, berg je dan maar.
Dan is het huis te klein!

Maar dat duurt nooit lang.
Haar stelregel is: ga nooit met ruzie uit elkaar.
En daar houdt ze zich aan.
Of ik nu zin heb of niet:
we praten net zo lang
tot we elkaar weer recht in de ogen kunnen kijken.

Mijn moeder is een tof mens.
Wat er ook gebeurt,
wat ik ook verkeerd doe,
ze geeft me steeds weer de kans
om met een schone lei te beginnen.
Van wie ze dat heeft?

God mag **het** weten ...

Psalm 52

Ik kan ze niet uitstaan,
die dames en heren die dagelijks
op het journaal
hun wandaden goedpraten:
dreigend met oorlogen,
bombardementen,
een nieuw ultimatum:
als jullie beloven om zus,
dan beloven wij zo!

237

Toe,
kijk om je heen:
Gods aanwezigheid staat als een paal boven water,
Gods rijkdom ligt meer voor het grijpen dan geld,
Gods macht is zo groot,
dat hij ooit al het kwaad uit de weg zal ruimen.
Dat blijf ik geloven,
wat er ook gebeurt!

**Schei toch uit met
die moipraterij!**

Jullie zaaien verderf
in de naam van de vrede,
in naam van de macht,
van het geld,
van jezelf!

Wie durft nog te spreken in naam van de waarheid?

Wie durft nog te kiezen voor goed boven kwaad,
voor echt en oprecht boven namaakgevoel en onwaarheid?

Psalm 53

God bestaat niet,
zeggen de meeste mensen tegenwoordig.
En zo doen ze ook:
alsof ze met niets of niemand rekening hoeven te houden.
Niet met de mensen om hen heen
en zéker niet met God.

En ik?

Ik probeer mij voor te stellen hoe het is om God te zijn:
je bestaat,
maar is er niemand die in je gelooft,
niemand die rekening met je houdt,
niemand die naar je omkijkt.
Wat een eenzaam bestaan!

Ik stel mij voor
dat God van uit de hemel naar ons kijkt.
Dat hij ons ziet zitten,
ieder achter onze eigen PC
of op onze opgevoerde scooters
van de zwarte markt,
herkomst onbekend.

Maakt niet uit, het was een koopje, daar gaat het om.
Sommige dingen kun je je beter niet afvragen.

En God denkt:

is er dan niemand meer die zich afvraagt

of ik misschien tóch besta?

Is er dan helemaal niemand meer
die nog in mij gelooft,
behalve ikzelf?

Want zo is God:
zijn bestaan hangt niet af
van wat mensen wel of niet geloven.
Hij blijft wie hij is, wat er ook gebeurt.
Hij blijft geloven in die ene mens,
die op een dag naar hem toe zal komen en zegt:
hé, ben jij er ook nog?
Ik ken jou toch van vroeger?
God, hoe heet je ook al weer?

Psalm 61

O God, ik zit weer in een dip!
Alles om me heen is donker en somber.
Mijn kamer is mijn kamer niet meer,
ik voel me een vreemdeling in mijn eigen huis.
Mijn vrienden zijn mijn vrienden niet meer,
het lijkt als of iedereen tegen mij is.

Kom hier als je wilt,
met je vleugels van dons,
en maak me een nest om in weg te dromen.

En als ik dan wakker word, kan ik weer lachen.
Dan kan ik het daglicht weer verdragen.
Dan zing ik jouw adem weer uit op de fiets ...

239

En jij?

Waar ben jij?

Waar is mijn vrolijke inslag van vroeger?
Mijn optimistische kijk op het leven?
Mijn opgeruimde aard, mijn wijde blik?

Waar ben je, God,
trouwe beschermengel van vroeger,
met vleugels, machtiger dan mijn angst?
Vleugels waaronder ik weg kan kruipen,
veilig, als onder een zacht, donzen dekbed
vol warmte en liefde.

Psalm 82

O God,
jij roept hen ter verantwoording,
de idolen voor wie duizenden in aanbidding neerknielen.
Maar ze zijn misdadig.
Ze nemen het op voor hen die onrecht bedrijven,
niet voor de geringen en de alleenstaanden;
voor de zwakkeren in ons midden.
Zij weten niets en begrijpen niets.

Het zijn prinses van de duisternis

's nachts vieren ze hun afschuwelijke feesten.
Ze doen de wereld op haar grondvesten dreunen.
En dan te bedenken dat jij gezegd hebt:
Jullie zijn goden, mijn kinderen!

Maar zij zullen sterven als mensen
in al hun vorstelijke pracht.
O God, doe toch iets!
Jij bezit immers deze aarde.

Psalm 88

Het leven is klote.
Iedereen heeft de pik op mij.
Thuis snappen ze me niet,
op school willen ze me niet snappen
en vrienden heb ik niet.

Hallo daar!
Zeg eens wat!
Godsamme,
God, ik heb het tegen jou!
Je bent al net zo erg als de rest.
Je luistert niet.
Je begrijpt me niet.
Het interesseert je niet wat ik zeg of doe.

Het leven is klote.
Waar blijf je nou met je wonderen,
met je genade,
met je barmhartigheid?
Mooie woorden, loze kreten, anders niks.
Geen wonder dat ze zeggen: God bestaat niet.
Je maakt het er zelf naar.

Maar denk maar niet dat ik het er bij laat zitten.
Denk niet dat je me dood kunt zwijgen.

Ik blijf roepen,

schreeuwen,
schelden,
vloeken.
Net zo lang tot je me hoort
en antwoord geeft.

Godsamme,
God, luister naar me.
Je bent de enige die ik nog heb!

Psalms 90

O God,
zolang er mensen zijn op aarde,
ben jij hun steun en toeverlaat
Jij die er was eer je de chaos veranderde in kosmos
en je zult er zijn na ons.
Wij die sterfelijk zijn maak jij weer tot stof.
Bij jou telt geen tijd.
Wanneer je terugkijkt is alles zo kortstondig.
Duizend jaar lijkt een ademtucht.
Jij neemt ons terug in je schoot.
Als gras leven we.
's Morgens zijn we fris en groen,
maar 's avonds zijn we vertrappt en verdord.
Ons leven leven we zonder jou;
we eten, drinken en maken plezier.
Wat we stiekem doen blijft voor jou niet verborgen.
al ons vermaak is zo ijdel, zo leeg
en steeds weer bedriegen we jou.
Ons leven is zo snel voorbij;
misschien halen we de zeventig,
of als we sterk zijn de tachtig en
als we achterom kijken blijft er zo weinig over.

Moeite en verdriet hadden de overhand.
Wie beseft wie je bent en hoe broos het leven is?
Niet onze jaren moeten we tellen,
maar onze dagen.
O God, leer ons onze dagen te tellen!

O God, kom terug! Hoelang duurt het nog?

Neem ons weer in je armen.
Laten we de dagen beginnen met dat diepe beseft
hoe goed je bent, alle dagen die we tellen.
Laten de dagen van kommer en kwel
niet opwegen tegen die van geluk en vreugde.
Toon weer hoe goed je bent.
Laat het zien aan ons en onze kinderen!
Jouw oneindige liefde zal ons overspoelen
en wat we doen zal jij zegenen.
Zo zij het!

Psalm 100

Er zijn van die dagen,
dat de zon door de wolken schijnt,
dat ik zomaar een tien heb voor mijn toets,
dat de poes op mijn schoot ligt te spinnen,
dat de jongen op wie ik verliefd ben
eindelijk heel even naar me kijkt,
dat ik aan mijn overleden oma kan denken,
zonder tranen te voelen,
dat ik opeens heel zeker weet dat ik kunstenaar wil worden,
dat ik niet opzie tegen de zondag,
dat ik zomaar zin heb om mijn kamer op te ruimen,
dat ik mijn moeder een tof mens vind
en mijn vader minder saai dan anders,
dat ik tevreden ben met hoe ik eruit zie,
dat ik me gelukkig voel,
zomaar opeens, heel onverwacht
en dat ik denk:

**dus God bestaat echt.
Zie je nou wel!**

Psalms 108 : 1-7

Hallo God,
ben je al wakker?
Je bent geweldig, weet je dat?
Echt helemaal te gek!

Het is áán!
Sinds gisteren.
Ik heb geen oog dicht gedaan.
De hele nacht heb ik aan hém gedacht!
Zijn armen om me heen gevoeld,
zijn zoen geproefd,
zijn zoete geur geroken.

Ik kan mijn geluk niet op,
ik zou de hele dag willen swingen,
willen zingen,
van de daken willen schreeuwen:
ik heb een vriend!
Ik houd van hem en hij houdt van mij!

Je bent geweldig, God.
Echt helemaal te gek.
Zonder jou had ik het hem nooit durven vragen.

Zonder jou ben ik een schijterd.

Onzeker over mezelf,

wantrouwig tegenover anderen,
bang om afgewezen te worden.

Jij bent mijn sterke kanten, God.
Jij bent groter dan mijn angst,
krachtiger dan mijn onzekerheid,
sterker dan mijn wantrouwen.

Blijf bij me in de buurt, God.
Ik heb je nodig.
Laat me niet alleen,
net nu het spannend wordt!

Psalm 113

Goddank
dat er mensen zijn
die het opnemen voor rechtelozen,
voor vluchtelingen,
voor daklozen,
voor mensen die niemand hebben om op terug te vallen,
voor mensen die overal alleen voorstaan.

Goddank
dat er mensen zijn
die hen een helpende hand bieden,
een dak boven het hoofd,
brood op de plank.
Mensen die voor hen door het vuur gaan.
Mensen die voor hen door het stof kruipen,
in plaats van te denken dat ze God zijn.
God die vanuit de hoogte van de hemel op hen neerziet
en roept dat het anders moet.

Wat koop je voor zo'n God?
Niets!
Ik geloof in een God die de handen uit de mouwen steekt.
Die zegt: geef me je hand,
dan trek ik je uit de modder,
uit de klei,
uit het stof,
een heel klein stukje de hemel in,
zodat je weer kunt lachen,
heel even,
heel even,
maar toch ....

Goddank!

Psalm 122

O God,
ik was zo blij toen mensen me vroegen mee te gaan.
Kom, laten we hem bezoeken,
hij, die woont waar vrede heerst.
Zo zette ik mijn eerste schreden op weg naar de vrede
en sloot ik me aan bij de vredestitelers.
Jouw kinderen, o God!
Jouw beminden.
Voor hen is het een vanzelfsprekendheid je lief te hebben,
Zij die je haten vallen door de mand;
ze verdragen niet dat verlangen naar vrede en rust.
Komt allen, komt en bidt om vrede!
Allen, die moegestreden zijn vinden rust in jouw huis.
Terwille van mijn familie en vrienden
gun ik iedereen deze rust.

Vrede en alle goeds!

Terwille van jou, O God
zal ik niet ophouden het goede voor je te zoeken.

Psalm 133

Heerlijk is het,
wanneer broers vrienden worden
en zusters vriendinnen.
Het lijkt wel alsof je
de meest verrukkelijke drank drinkt,
of alsof iemand je een hartverwarmend compliment geeft.
Een heerlijk gevoel overweldigt je,

je trilt van top tot teen.

Er zijn momenten dat je je hart uit je keel zingt
met je broer en je zuster, je vriend en vriendin
en in perfecte harmonie een lied vertolkt.

Dan voel ik me zo gezegend,
zo dicht bij jou, o God.

Psalm 137

O God,

als een vreemdeling leef ik tussen de mensen.

Ik huil om het onrecht om me heen.

Mijn muziekinstrument heb ik opgeborgen in de kast.

Ik kan niet meer spelen voor hen die me niet begrijpen.

Ze dringen voortdurend hun leefwijze aan me op

en lachen me uit hoe ik er bij loop.

Dagelijks voel ik me vertrappt,

zonder respect behandeld.

Hoe kan ik vrolijk zijn

en zingen wat ik vroeger zong?

De omgeving is niet het geschikte decor.

Vol heimwee denk ik terug aan die heerlijke tijden

toen we dagelijks zongen en niet ophielden jou te beminnen.

Eerder hak ik mijn rechterhand af,

dan dat ik deze herinnering uit mijn leven zou bannen.

Oh, hoe verlang ik naar vrede,

In mijn hart zin ik op wraak

en ik weet hoe deze mij kan verteren.

Hoe graag zou ik deze mensen om me heen zien sterven;

zij die mij en mijn vrienden in het ongeluk hebben gestort.

Wat zij ons hebben aangedaan

zal niet ongestraft blijven.

Ze zullen zien hoe hun kinderen verpletterd worden,

zoals zij de onze verpletterden.

**vrede die
meer betekent dan vreugde.**

SPREUKEN

‘Van het concert des levens
krijgt niemand het program.’
Als je rechts kijkt, zie je links niks.
Waarheden als koeien.

Altijd handig als je niet weet wat je zeggen moet.
Spreuken is zo’n heerlijke verzameling clichés.

Want inderdaad:
als je slaapt kun je niet werken (Spreuken 6,9)
en jawel, het is handig

als iemand de troep achter je kont opruimt.
Maar om dat nu op te schrijven.

Wil je meer dan clichés?
Ontmoet dan hier Vrouwe Wijsheid.

VAN DE KONINGIN VAN SEBA

Wat is het een lange reis geweest! Van Seba naar Jeruzalem en nu weer dat hele eind terug... Stoffig ben ik, mijn kleed zit vol zand en waar je ook kijkt, zitten kamelharen. Maar het was de moeite waard!

Ik had gehoord van de wijsheid van koning Salomo. Er gingen al een hele tijd verhalen rond, over hoe scherpzinnig hij is in de rechtspraak. Die verhalen maakten me nieuwsgierig: wat is dat voor een man?

Neem nu dat verhaal over die baby's! Twee vrouwen komen bij Salomo. Ze hebben allebei een kind gekregen, in hetzelfde huis. Nu beschuldigt de ene moeder de andere ervan, dat ze 's nachts op haar kind is gaan liggen, zodat het stikte. Dat ze toen de baby's verwisselde, om zelf een levend kind te hebben. Gruwelijk, de rillingen liepen over mijn rug toen ze me dit vertelden. De andere moeder ontkende natuurlijk en ze riepen over en weer: 'Het levende kind is van mij!' Ga er maar aan staan. Hoe moet je bepalen wie de echte moeder is, zonder bloedtest of DNA? Salomo hoorde het allemaal rustig aan en vroeg toen om een zwaard. 'Want', zei hij, 'dan snijden we het kind gewoon doormidden en dan hebben jullie ieder de helft. Eerlijk is eerlijk.' Wat er toen gebeurde, je houdt je adem in.

De ene moeder zei: 'O koning, geef het dan maar liever aan haar, maar laat het alstublieft in leven blijven.'

De andere zei: 'Nee hoor, de koning heeft goed gesproken, ieder de helft, da's eerlijk.'

Toen beval Salomo: 'Geef het kind aan de moeder, die het in leven wilde laten. Want sterk als de dood is de liefde. Haar moederhart maakt dat zij haar kind liever loslaat, dan dat het ook maar een haar gekrenkt wordt. Wie zo liefheeft, is het ouderschap waardig.' En zo geschiedde.

Van zo'n verhaal word ik stil. Dat een man zoveel oog heeft voor wat vrouwen beweegt. Dat een koning zo zorgvuldig acht slaat op een klein mensenkind. Dat Salomo zo spreekt over de liefde en het lef heeft om zo'n koelbloedig voorstel te doen, dat alles maakt dat ik hem per se wilde ontmoeten.

Ik was natuurlijk ook benieuwd of de verhalen over zijn rijkdom waar waren. Dat alle drinkbekers in zijn paleis van goud zijn. Over zijn troon, met de twaalf gouden leeuwen. En dat de bedienden eten van zilveren schalen, omdat de koning zelf voor zilver zijn neus ophaalt.

Het was allemaal meer dan waar. Nooit heb ik een mooier paleis gezien. Nog nooit een grotere tempel gezien. Nog nooit ben ik ergens waardiger ontvangen, dan bij deze man. We zaten in de tuinkamers van het paleis. In diepe, zachte kussens, onder schaduwrijke palmen. We aten en dronken,

we spraken en lichten van de vroege morgen tot diep in de nacht. De dagen waren gevuld met zon en warmte. De nachten vol van sterren en koele wind.

En Salomo's befaamde wijsheid? Wat zal ik zeggen? Het was zeker boeiend met hem te spreken. Boeiend naar hem te luisteren. Als we met elkaar spraken, ging het soms hard tegen hard, en hart tegen hart.

Ik ben zelf ook niet van gisteren, we waren aan elkaar gewaagd. Als het op regeren aankomt, zijn er toch zaken die je niet zomaar met iedereen wilt bespreken. Dingen waar raadslieden en hofdames niks van hoeven te weten. Waar ze trouwens geen verstand van hebben ook. Het is niet makkelijk een volk te leiden. Door schade en schande moet je leren op koers te blijven. Je eigen oordeel kun je scherpen door het aan anderen te toetsen. Door ervaring word je wijs, leer je luisteren naar de stem van de wijsheid.

De wijsheid verheft haar stem en roept de mensen.

*Op pleinen en straten, in alle hoeken en gaten,
klinkt haar roep.*

Wees toch niet stom en onnadenkend,

sputter niet tegen

want je komt op dwaalwegen

en dan zul je haar missen,

dan is het te laat.

Oh, Salomo kan zich zo ergeren aan domheid.

'Ken je dat? Van die mensen die niet nadenken, die als een blind paard zich in het leven stortten, op zoek naar geld en geluk. En als ze dan met hun kop tegen de muur lopen, als ze zichzelf dan tegenkomen in de goot, dan jammeren ze en komen ze ons vragen om hulp:

'Oh, Salomo, u bent zo wijs en goed, help ons toch uit de nood! Oh, koningin, machtig en groot, heb medelijden met ons! We zullen u terugbetalen, we zweren het.'

En natuurlijk helpt hij, zo is hij dan ook wel weer. Doe ik ook. 'Maar het zou niet nodig moeten zijn', zei ik.

Salomo's ogen schoten vuur: 'Als de mensen maar verstan- diger waren. Als ze zich maar wilden laten leiden door wat wijs is en goed. Ik zie het om me heen, dat mensen het snelle instantgeluk zoeken. Geld maken met geld, zonder ervoor te werken. Rijk worden over de ruggen van anderen. Geweld gebruiken voor de kick of erop slaan omdat de ander je in de weg zit. Zo willen veel mensen leven. Niet na- denken, geen regels of gevoelens die je aan andere mensen binden. Maar zoveel mogelijk vrijheid, onafhankelijkheid en mogelijkheden.'

Zo zijn mensen. Bij ons net zo goed als in zijn land.

Dwaas, noem ik dat. En gevaarlijk bovendien.

Ik vertelde hem wat ik geleerd heb:

Wijsheid woont in je hart

*en leert je wat waar en goed is,
kennis heb je nooit teveel
want het geeft je inzicht.*

Met haar hulp zul je ze voorzien:

*mensen die liegen en bedriegen,
mensen die ervan genieten om te lopen
langs de randjes van de wet,*

*mensen die trots zijn op wat ze allemaal versieren
en niet geven om wat een ander ervan vindt.*

253

‘Zo wil ik niet leven’, zei ik hem. ‘Zo wil ik niet regeren. Mijn droom is een andere, ik droom van een land waar het leven goed is voor iedereen. Ik droom dat mijn volk veilig wonen kan, genoeg te eten heeft, vrede zal kennen, met elkaar en met onze buurvolken.’

Ik had me er al bijna bij neergelegd dat dromen bedrog zijn. Dat mijn droom van recht en vrede bedrog is.

‘Zie je dat dan niet om je heen gebeuren, Salomo, dat het uiteindelijk vaak de draaikonten zijn die het het verst brengen? Zij die met alle winden meewaaien, weten vaak het best hun hachje te redden. Mensen die de hele wereld aan hun laars lappen, schoppen het verder dan wie zorgvuldig en oprecht probeert te leven.’

Maar Salomo waarschuwde me.

‘Laat je droom niet los’, zei hij, ‘blijf het geloven, bind het om je hals en schrijf het in je hart. Want jouw droom van recht en vrede droom ik ook.

En ik geloof dat God ons de kracht en de wijsheid geeft om onze droom te laten uitkomen. Geloof het niet, dat de slechten zullen winnen.’

*Het leven van goede mensen
is als de opgaande zon:
ze stralen van licht
ze worden sterker en sterker.*

*Maar mensen die zich storen
aan God noch gebod,
ze zullen vallen, struikelen in het donker
en het ergste is, ze zien niet eens waarover.*

Salomo had het veel over zijn God.

Hij zei, dat hij aan Hem zijn wijsheid dankte.

*Maar het kost mij moeite dat te begrijpen. Want mijn goden bemoeien zich niet met mij persoonlijk.
Ik bemoei me meer met hen, zorg ervoor dat zij het goed hebben, niet chagrijnig worden en de oogst of de oorlog verpesten.*

Zolang ik hen niet verwaarloos, laten ze mij met rust.

Die ene avond, dat we buiten zaten zei Salomo tegen me:

*Leer toch te vertrouwen op God
met heel je hart.*

*Wees niet zo eigenwijs
en denk niet dat je het alleen wel redt.*

*Want ook jij bent wel eens eenzaam,
ook jij hebt het moeilijk.*

*Heb ontzag voor God,
want hij wijst je de weg die goed is.*

*Het zal je goed doen,
het zal je pijn verzachten
en je troosten als je verdriet hebt.*

Met die woorden raakte hij iets in me. Die avond, dat we buiten zaten, zaten de tranen me hoog. Waarom? Om de eenzaamheid, ja. Want een paleis is vol met mensen, maar niemand is je vriend.

Iedereen wil iets, moet iets, bekosttooft iets.

We hoefden elkaar op dat punt niets te vertellen. Zoveel mensen die azen op de troon. Zoveel vrouwen, die enkel uit zijn op een plekje in zijn harem. Zoveel mannen, uit op een nacht in mijn bed.

Achter ieder advies dat je krijgt, zit eigenbelang.

Elke glimlach verbergt kruiperig egoïsme.

Bitter klonk Salomo, toen we het daarover hadden. Bitter zoals ik zelf klink soms, als het over mannen gaat.

Ja, verdriet heb ik genoeg. Blauwe plekken op mijn ziel, opgelopen al die keren dat ik dacht van iemand te houden, dat ik dacht iemand te kunnen vertrouwen.

Ach, de liefde, praat me er niet van. De laatste man die ik had? Hij bleek getrouwd te zijn. Moet ik meer zeggen? En dan ga je toch denken: was hij verliefd op mij of op mijn geld? Ging het om liefde of wilde hij macht? Vond hij mij mooi of vond hij het idee wel mooi: naar bed met de koningin? Mijn oma zei het al:

*‘Je kunt geen vuur in je zak steken,
zonder je kleren te verbranden.*

*Je kunt niet over gloeiende kolen lopen
zonder je voeten te branden.*

*Als je speelt met de liefde,
dan oogst je jaloezie en haat.’*

Natuurlijk, ik ben geen heilige en Salomo is ook niet van steen. Knap is hij trouwens ook. En reken maar dat hij gebruik maakt van die mooie ogen.

Maar hij vertrouwde me die avond toe, dat hij verlangde naar iemand die hem echt kende.

‘Zou er ergens iemand zijn, denk je, die me begrijpt, die me

neemt zoals ik ben? Er moet toch iemand bestaan die van me durft te houden, niet om mijn roem, niet om mijn geld. Er moet toch iemand zijn met wie ik de liefde delen kan waarin ik geloof, waarvan ik zo vaak spreek. Iemand om in mijn hart en mijn armen te sluiten.'

Even dacht ik: zouden wij dat voor elkaar kunnen zijn?

We verlangen er allebei naar. Geld en roem, ach, we hebben het genoeg van onszelf. Zouden we elkaar niet veel meer kunnen geven?

Hij dacht hetzelfde, zijn ogen zeiden genoeg. Alles leek opeens mogelijk, onder die diepblauwe sterrenhemel...

Maar tussen droom en daad staan nu eenmaal wetten in de weg en praktische bezwaren. De romantiek van het moment, het was prachtig en heerlijk, maar ik zie me al. Zeker ook een plekje in die harem krijgen. Het zou binnen de kortste keren oorlog zijn.

Nee, laat mij maar mijn eigen koninkrijk bestieren.

Eén kapitein op een schip is genoeg.

Die avond buiten, we kwamen heel dicht bij elkaar. Ik vertelde hem wat me pijn doet en Salomo legde zijn hart voor mij open. Met zijn verdriet, zijn eenzaamheid en zijn zorg. Het leven is voor hem ook niet lief geweest. Zo vaak heeft hij al aan een graf gestaan. Zo jong al moest hij koning worden en beslissen over de levens van anderen. 'Ik durfde

het niet', zei hij me, 'ik voelde mezelf te klein, te jong, te onervaren. Ik heb God gevraagd me te helpen. Wijsheid, vroeg ik hem, wijsheid en inzicht, om te zien wat ik moest doen en om mijn volk te leiden en te beschermen. En God gaf me wat ik vroeg. Zonder Hem had ik het nooit gered.'

'En met Hem?' vroeg ik.

Hij zei niets.

'Nou? Helpt Hij je ook?'

Hij zuchtte. 'Ook met Hem valt het me zwaar. De wijsheid, haar heb ik nodig. Ze is mijn beste vriendin, die me helpt en vergezelt. Een vriendin zoals jij, een geschenk uit de hemel. Dat is Gods gave aan mij.'

Mooi, dat hij dat zei. Ja, dat van God, dat weet ik niet hoor, maar dat hij het een geschenk noemde, wat wij samen hebben. Natuurlijk had ik de gebruikelijke cadeaus voor hem meegenomen. Zo gaat dat, bij een staatsbezoek. Goud, zilver, edelstenen. Het beste hout, waar hij zijn tempel mee kan verfraaien. En onze specialiteit: specerijen, smaken en geuren waarvan je niet eens wist dat ze bestonden.

Maar niets smaakte zo zoet als de gesprekken die we voerden over het leven. Niets was zo pittig als onze discussies over wat wijs regeren is. Het mooiste en meest waardevolle geschenk was de vriendschap die we vonden bij elkaar.

Woorden van wijsheid zijn meer waard dan zilver, vriendschap is meer waard dan het zuiverste goud.

Het meest kostbare dat hij me meegaf, dat is niet die hele rimram aan tegengiften.

Niet die hele karavaan hier achter mij. Maar het is de gave van de vriendschap. Van mij mag hij het een geschenk uit de hemel noemen.

Ik weet niet waar het vandaan komt.

Hij wel.

Hij vertelde dat prachtige verhaal over de Wijsheid. Over hoe het was toen de wereld begon. Ik zal het nooit vertellen, hij vertelde het als een gedicht. Mooi genoeg, om erin te geloven.

Als eerste van alles ben ik geschapen.

De Eeuwige riep mij in het begin van de tijd.

*Ik was er al toen het licht nog sliep,
toen het water niet stroomde,
nog nergens een bron.*

*Ik was er nog voor er bergen waren,
nog geen heuveltje was er,
geen duintop, geen strand,
op heel de wijde wereld nog niets te bekennen,
enkel lucht en leegte wereldwijd.*

*Toen keek ik hoe God de hemel een plek gaf,
water en wolken scheidde met zijn hand
en daar ging het stromen
en bruisen en kolken,
maar binnen de grens van het droge, het land.*

*Ik heb het gezien, ik mocht erbij zijn
en de Eeuwige zei me zijn woorden, zijn plan
en samen zagen we dat het goed was.*

*Blij was ik met de aarde,
blijer nog met de mensen.*

*Daarom, luister naar wat ik je zeg:
mijn deur staat voor je open,
in mijn huis is plaats genoeg.
Wie mij vindt, vindt het leven,
want God heeft jou net zo lief als mij
en samen kunnen we het leven aan.*

Vooraf het slot blijft rondzingen in mijn hoofd:
*God heeft jou net zo lief als mij,
samen kunnen we het leven aan.*

Die woorden blijven bij me. Ze laten me niet los.

Ik ben niet anders gewend dan dat je het zelf moet rooien.
Mijn wijsheid beschouw ik als eigen-wijsheid. En dat is

goed. Ik kan vertrouwen op mijn eigen kracht. Mijn intuïtie laat me zelden in de steek.

Mijn goden vertellen me niks. Niet over goed en kwaad, niet over recht en onrecht. Ze willen alleen aanbeden worden. Verder weet je het maar nooit.

Maar die God van jou, Salomo. Wat moet ik met hem?

Hij zei: 'Wijsheid begint ermee dat je God kent.'

Maar ik zei hem: 'Vergeet niet dat je uiteindelijk zelf moet beslissen wat je doet. Jouw God kan je veel geven, maar hij houdt echt niet je handje vast. Jij bent toch koning, jij moet regeren. Jij moet rechtspreken, dan heb je geen tijd om te bidden. Dan moet je krachtadig optreden, net zoals je in die zaak van die twee moeders hebt gedaan. Vertrouw op God als je wilt, maar vertrouw ook op je eigen inzicht. Met bidden alleen kom je er niet. Je zult ook moeten leven en werken.'

Respect hebben voor de Eeuwige, liefde zelfs, ik kan er niet zoveel mee. Liefde voor de goden is mij vreemd. Zij houden ook niet van mij. Is deze God werkelijk anders?

Salomo vond dat waar wij tweeën samen waren, God ook bij ons was. In wat we zeiden, in wat we voelden.

'Als iets waar is en goed, moet het iets van God zijn', zei hij, 'Ook jouw eigen-wijsheid is een gave van God.'

Zou het echt? En het kwade dan, het moeilijke en slechte?

Dat vroeg ik hem. 'Heeft God daar ook iets mee te maken? Of trekt hij dan zijn handen van je af?'

Salomo aarzelde.

'De wijsheid helpt me om die dingen het hoofd te bieden', zei hij toen. 'Zij wijst me wat ik moet doen. Zij is mijn zuster, mijn vriendin. Is het met jou niet hetzelfde? Dat je je intuïtie volgt als het moeilijk wordt? Dat je verstand je vertelt wat goed is en wat niet? Je hebt gelijk, je moet zelf je leven leiden. Maar als je steunt op de kracht van de wijsheid, dan ken je God.'

Ik weet het niet. Ik heb veel om over te denken. Zoveel, dat mijn hoofd omloopt. Maar één ding weet ik wel. In Salomo heb ik een zielsverwant gevonden, een vriend.

Gek eigenlijk. Over grenzen van taal en cultuur heen begrepen we elkaar,

alsof we elkaars hart konden lezen.

Is dat niet wat wijsheid is: dat twee mensen kunnen praten en de ander verstaan, over het leven en de liefde, over werk en zorgen, over tijd en eeuwigheid, van mens tot mens, van hart tot hart?

Salomo en ik hebben elkaar veel kunnen leren. Maar ook is hij me in veel dingen vreemd gebleven. Ik weet niet of ik ooit in zijn God zal kunnen geloven.

Ik weet niet of ik die taal kan leren spreken, de taal van vrouwen en liefde, de taal van zijn vriendin de Wijsheid. Ik deel wel zijn droom van vrede en recht. Ik herken zijn verlangen om niet eenzaam meer te zijn. Misschien is dat genoeg. Misschien hoort die God van hem dat ook, als mijn gebed.

Mijn reis naar Jeruzalem is voorbij.

Misschien zullen we elkaar weerzien, misschien ook niet.

Het geeft ook niet. Want ik bewaar wat ik gekregen heb in mijn hart. Ik neem het mee, terug naar Seba.

En als ik thuis ben, geef ik een feest. Voor al mijn vrienden en vrienden. Voor iedereen die verlangt naar gezelschap en begrip. Ik zal uitdelen van alle gaven die ik heb gekregen. Ik zal uitdelen van wat ik bij me draag.

Ik zal zeggen:

*Jij, die nog veel moet leren,
jij, die zoekt naar begrip,
kom hierheen!*

Jij, die eenzaam bent

*jij, die honger en dorst hebt,
kom hierheen!*

*Neem en eet, mijn brood dat je hart voedt,
neem en drink, de wijn die je van binnen verwarmt.*

*Het lam is geslacht,
de tafel is gedekt.*

*Mijn huis is jouw huis
als je mijn droom wilt delen.*

*Mijn deur staat open
als je wilt kiezen voor het leven.*

*Kom hierheen
dan zul je leven!*

PREDIKER

Prediker is een zeikerd.
Al die brave mensen met hun keurige ideeën.

Hij schopt ertegenaan.
Prediker brengt er cynisch tegenin
dat het toch allemaal geen zin heeft.

Je zult het altijd zien:
je doet je best en je gaat jong dood;
je doet geen pest en wordt stokoud.

260

Het leven is niet eerlijk.
Wat blijft er dan over?
In ieder geval de liefde,
mooie kleren en lekker eten en drinken.

Proost!

Beste Prediker,

Mischien zie je het ook wel te somber.

Jij bent toch ook die man die schrijft dat alles ijdelheid is en het najagen van wind? En nu zeg je weer dat het leven een zware en vermoeiende taak is. Je somt het allemaal op:

Er is een tijd om geboren te worden

En een tijd om te sterven

Een tijd om te planten

En een tijd om te oogsten

Een tijd om te doden

En een tijd om te genezen

Zo ga je maar door!

Overal is er tijd voor, maar het lijkt soms wel of ik nergens tijd voor heb. Ja, een tijd om naar school te gaan en een tijd om te sporten. Een tijd om te bellen en een tijd om gebeld te worden. Een tijd om uit te gaan en een tijd om uit te slapen. Maar daar hoor ik je niet over.

Je hebt het over een tijd om te lachen en een tijd om te huilen, en dan noem je het huilen nog het eerst ook. Volgens mij zie je het te somber. Een tijd om te kussen, zeg je. Ja, daar heb ik altijd wel tijd voor. Ik ben weer verliefd.

Weet je niet meer hoe dat is om verliefd te zijn, Prediker? Ik ga er maar vanuit dat je oud bent. Je schrijft immers dat je al zoveel dingen onder de zon heb zien gebeuren en dat er nooit iets verandert. Oud en der dagen zat, zo noemen ze dat toch? Maar weet je niet meer van die vlinders in je buik, die tinteling in je lijf, dat gevoel om te willen omhelzen, vasthouden, vrijen tot het ochtend wordt.

Ja, een tijd om te kussen! Maar een tijd om je af te wenden, om je te onthouden? Dat lijkt me meer iets voor nonnen en priesters. Die mogen toch geen sex hebben? Dat is geen leven voor mij.

Jij ziet het altijd zo negatief, zo zwart-wit. Als je het één noemt, moet er ook altijd het andere bijkomen. Er is een tijd voor liefde, dat hoop ik wel, en een tijd van eenzaamheid.

Dat hoeft toch niet? Zo hoeft het toch niet te zijn?

Mijn oma, die is eenzaam. Die woont al jaren in een bejaardentehuis, opa is overleden toen ik nog klein was, en ze zal hem wel vreselijk missen. Ze komt 's zondags na de kerk altijd bij ons koffiedrinken - ik kom dan meestal net m'n bed uit - en dat is wel gezellig. Maar doordeweeks zal ze vast wel eenzaam zijn. Maar zij is oud, net als jij Prediker - oké, misschien ben jij nog niet zo oud.

Ik ben in ieder geval jong. En je schrijft toch zelf dat je van je jeugd moet genieten? Nou, dat doe ik zeker. Ik heb het druk met m'n vrienden en sport en uitgaan, en dan is er school natuurlijk ook nog - want als je wat wilt bereiken dan moet je wel diploma's halen - en dan nog een paar avonden in de week vakken vullen in de supermarkt. Want alles mag dan zijn tijd hebben, alles kost ook geld. Daar houd ik me mee bezig. En niet zo met de dood. Er zal wel een tijd van rouwen zijn, maar ik dans liever.

Laatst is er een jongen van mijn school van een flat gesprongen. Hij zat niet bij mij in de klas hoor; ik kende hem maar vaag. Ze zeiden dat hij het helemaal niet zag zitten. Snap jij dat nou? Hij had nog een vriendin ook. Ik begrijp er helemaal niets van, dat je zo weinig toekomst ziet, dat je niet weet waar je het zoeken moet en het ook nergens kunt vinden. Dat je valt en niet meer opstaat.

Begrijp jij dat, Prediker? Ze zeggen dat je wijs bent. Of is daar soms ook weer een tijd voor? Een tijd om zelfmoord te plegen en een tijd om je van zelfmoord te onthouden? Is dat hoe jouw God het geregeld heeft; jij schrijft toch dat elk ding zijn uur heeft? Moet de een soms dood, terwijl een ander mag blijven leven. Moesten die mensen in die slaapbus dan ook verkreukeld worden? Wat voor kwaad hadden ze gedaan, er zaten toch ook kinderen bij? Heeft jouw God dat zo geregeld? Kijk, daar zeg je niets over. Kijk, nou hoor ik je niet meer.

Het loopt soms allemaal zo verschrikkelijk door elkaar heen.

Ik denk ook heus weleens over de dingen na, Prediker. Ik heb het wel druk met m'n eigen leventje,

maar dat wil niet zeggen dat ik nooit ergens bij stil sta. Dat denken jullie ouderen soms wel, dat het tegenwoordig allemaal zo gemakkelijk gaat. Wij hoeven niet op ons veertiende te gaan werken, we hebben alle tijd om te leren en studeren. Wij hebben de crisisjaren niet meegemaakt. Goed, we hebben allemaal een tv op de kamer, maar we krijgen ook alle leed van de wereld over ons heen. Vroeger wist je toch nauwelijks, wat er een dorp verderop gebeurde? Moet je nu eens kijken.

Ik heb al dode kinderen gezien in Ruanda, in Kosovo, in Oost-Timor, Afghanistan en het houdt niet op. Als je erover nadenkt, word je er gek van. Dat ik op een avond ga dansen en dat ergens anders op de wereld soldaten van vijftien jaar elkaar afmaken. Dat krijg je toch niet bij elkaar?

Ik denk er ook maar niet te lang aan, want dan word ik er niet goed van. Ik kan er trouwens toch niks aan doen. Heb je net van de ene aardbeving gehoord, is er weer een volgende. En het geweld stopt ook niet. Dan kun je wel weer naar Den Haag gaan om te protesteren, maar volgens mij helpt het toch niet. Er zijn altijd gekken, en de politie staat machteloos.

Ik hoop maar dat het goed gaat; ze zijn tegenwoordig ook zo agressief. Je kunt zomaar een klap voor je kop krijgen als je niet uitkijkt. En heus niet alleen jongeren. Laatst werd ik nog bijna aangereden op de rotonde voor het stadhuis. Wordt die automobilist toch kwaad op mij, omdat hij vergat voorrang te geven. Het lijkt wel of de meeste mensen niets meer kunnen hebben. Iedereen heeft tijd om te winnen, maar een tijd om te verliezen is er niet bij.

Nou wil ik ook liever niet verliezen, hoor Prediker. Ik zorg wel dat ik mijn eigen zaakjes voor elkaar krijg. En ik wil ook nog genieten van wat het leven te bieden heeft. Ik ben nog jong. Ik wil nog reizen, wat van de wereld zien. Ik hoop nog wat te bereiken in het leven. Meer kun je toch niet doen. Hopen dat het goed gaat en dat je ervan geniet zo lang het kan. Dat is mijn motto.

Wat zeg je, Prediker, is dat een geschenk van God? 'Als je eet en drinkt en plezier hebt van je werk?'

Nou dat weet ik niet hoor. Misschien kun je God er ook wel buiten laten. Er zijn toch zat mensen die het goed gaat, en die niks aan kerk of geloof doen.

Ja, misschien zou je kunnen zeggen dat het leven een cadeautje is - je krijgt het in ieder geval zomaar. Maar dan nog moet je er maar het beste van zien te maken.

Ja, het beste! Misschien is dat wel meer dan het gewone, meer dan maar een beetje aanklooien. Maar dat is toch ook waar iedereen zo druk mee bezig is; dat het allemaal beter moet. Mooier en groter. Je moet al je mogelijkheden benutten, jezelf ten volle ontplooien. Maar misschien moet je ook weleens wat verloren laten gaan. Onthaasten, heet dat toch.

M'n moeder heeft het nog wel eens over de autoloze zondag. Toen kon ze rolschaatsen op de autoweg. Moet je je voorstellen! Maar het zou wel leuk zijn als daar tijd voor was.

Jij schrijft dat overal een tijd voor is, maar wij hebben nergens meer tijd voor.

265

Nou, Prediker de brief is langer geworden dan ik dacht. Ik hoop dat je er wijs uit kunt worden, maar dat zal wel; je was toch een wijze? Niet dat ik het allemaal begrijp. Ik blijf toch maar liever de nadruk leggen op het positieve, anders weet ik ook niet hoe ik het red.

En dat gepraat van je over God, weet ik ook niet hoor. Zou hij werkelijk alles regelen en besturen? Daar geloof ik niks van; met zo'n God kan ik niet leven. Jij schijnt het allemaal te weten - of lijkt dat maar zo? Misschien is er ook wel een tijd om te zwijgen?

Wat je op het eind schrijft dat het leven - of beter het genieten van het leven - een geschenk is, dat vind ik wel mooi. Van wie dat cadeau dan komt, weet ik niet zo goed - jij zegt natuurlijk van God - maar het is een mooie gedachte dat je iets zomaar hebt gekregen.

Daar doe ik het dan maar mee.

Beste Prediker, toch bedankt voor je brief.

Groetjes,

en laat nog eens wat van je horen.

HOOGLIED

Hooglied is een liefdeslied.

Een duet van smoorverliefden.

Stamelen, smachten, spetteren.

Een en al: jij!, jij!, jij!

Opgelet, de bijbel wordt sensueel.

Lees en lik je lippen erbij af.

Of die van je lief.

Gaat je hart niet sneller kloppen?

Bel dan nu 1-1-2!

Weg 1

Overal heb ik je gezocht, overal.

Ik haastte mij door de stad,

rende door het park, langs onze bank,

holde door de gangen van de school,

zocht in de kantine en het fietsenhok.

Waar niet?

Onrustig langs de terrassen van het plein,

kroeg in, kroeg uit, naar het sportveld.

Veel waren er, mooi waren ze,

gespied en snel, snel als de wind,

als bokken heen en weer springend in de wei;

rennen, schieten, juichen, zoenen, draaien.

Veel waren er en mooi waren ze,

maar nooit zoveel en nooit zo mooi als jij.

Overal heb ik je gezocht, overal;

je zou er zijn, na het laatste uur,

op de plek waar je altijd wacht op mij.

Nu haast, ren, hol ik al een uur,

een dag, een leven lang en ik zoek

naar jou.

Waar ben je toch?

Mooiste van mijn leven...

Weg 2

Overal heb ik je gezocht, waar niet?

Ik scheurde door de winkelstraat,

rende door het park, langs onze bank,

holde door de school, gangen, kleedkamers, leeg,

omver de stoelen en tafels van de kantine.

Radeloos langs de terrassen van het plein,

kroeg in, kroeg uit, naar de sportschool.

Veel waren er, mooi waren ze,

vol en swingend, swingend als het ritme,

als beats, als een hartslag, op en neer;

springen, draaien, lachen, buigen, strekken.

Veel waren er en mooi waren ze zeker.

Maar nooit zoveel en nooit zo mooi als jij.

Overal heb ik je gezocht, overal.

Altijd kom je, na het laatste uur,

je komt naar waar ik altijd wacht op jou.

Nu zoek, ren, hol ik al een uur,

een dag, een lichtjaar lang en ik zoek

naar jou.

Waar zit je toch?

Mooiste van de wereld...

Droom 1

Het is warm, ik lig in de schaduw
van een boom in een stille hoek
van het park.
Daar kom jij. Ik wacht.

Eén stuk energie, spieren, kracht,
brede borst in strak T-shirt,
rode short, benen als een international.

Het duurt misschien wel een uur
en elke minuut, elke seconde,
zie ik alles aan jou wat je bent:
de mooiste van mijn leven.

Je ogen verschuilen zich achter donker glas,
maar hun flitsend licht breekt er door heen.
De korte zwarte stekels van je haar, zwart,
de blinkend witte tanden in je mond, wit.
Alles aan jou is mooier dan ik dacht.

Het lijkt misschien wel tien kilometer
en elke stap, elke meter,
zie ik alles aan jou wat je bent.
De mooiste van mijn leven.

Kom snel. Lig hier. Naast mij.
Kleed mij uit. Kleed je uit.
Zie alles, laat alles zien, aan mij,
als voor de eerste keer, de eerste keer.

Droom 2

Het is warm, ik lig in de zon,
tussen de mensen in het plantsoen
van het park.
Daar kom jij. Ik wacht.

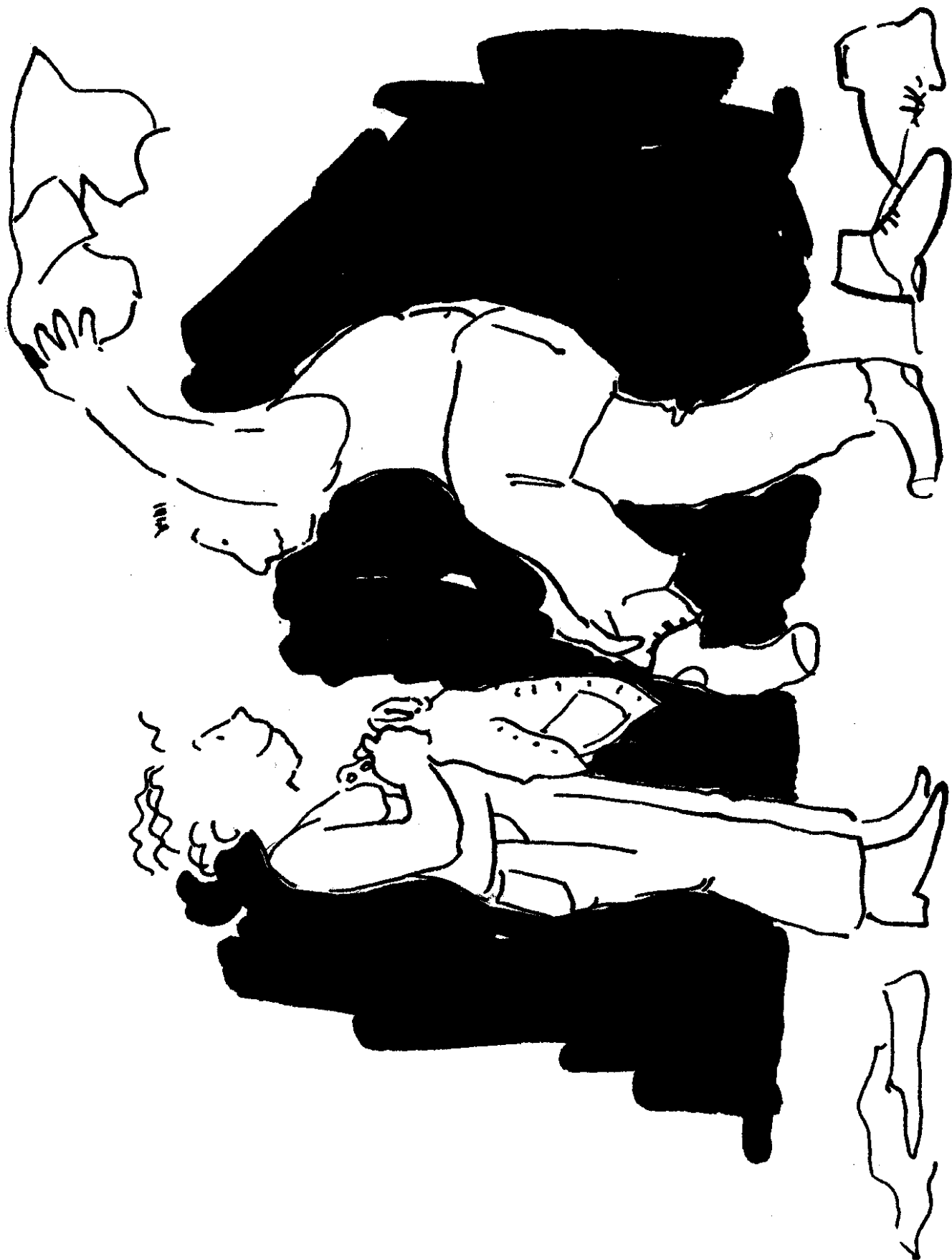
Soepel en vrolijk, beweging, licht.
Je heupen dansen, je borsten zweven,
blauwe jeans, armen als zachte kussens.

Als door het water waad je verder
en de mensen wijken, lossen op.
Mijn ogen kunnen niet anders
dan zien dat jij de mooiste bent.

Je ogen kijken dwars door me heen
en vinden de weg naar mijn hart.
Die blonde, wilde, korte krullen,
die neus, die even trilt voordat je lacht.
Alles aan jou is mooier dan ik dacht.

Alle mensen zijn nu verdwenen,
geweken voor jouw mooi-zijn, we zijn alleen.
Mijn ogen kunnen niet anders
dan zien dat jij de mooiste bent.

Kom snel. Lig hier. Naast mij.
Kleed je uit. Kleed mij uit.
Laat alles zien, zie alles, aan mij
als voor de eerste keer, de eerste keer.

Eindelijk

De bel gaat.

Honderden anderen dringen door de gangen.

Ik hier, jij daar, wij zien elkaar en komen dichterbij.

Geluid is er niet meer, muziek wel, onze muziek.

Wij raken elkaar aan, voordat we bij elkaar zijn.

Wij hielden van elkaar, voordat we elkaar kenden.

Waar was je al die tijd?

Ik zocht naar jou.

En vond je niet.

Waar was jij al die tijd?

Ik zocht naar jou.

En vond je niet.

Stom!

Kom, we gaan:

naar de stad, naar de winkelstraat,

naar het park, naar onze bank,

naar de kroeg, naar het terras,

weg van de gangen en het fietsenhok,

naar de plek waar wij elkaar verwachten.

Verder dan hier zie ik witte stranden,

groene heuvels, besneeuwde bergen,

een blauwe zee in een zonnig eiland,

een park in de zomer.

Daar gaan wij liggen.

Daar kleed ik jou uit.

Daar kleed jij mij uit.

En laat ik jou, jij mij, alles zien.

Dat is de eerste keer.

PROFETEN

Ik kan ze niet meer zien: die televisiebeelden van eindeloze rijen mensen. Met een wezenloze blik, zwoegend achter een krakkemikkige kar, kinderen hangend aan de rok. Vluchtelingen.

Zo zal het er ook wel ongeveer uitgezien hebben in de tijd dat het volk Israël het eigen land werd uitgezet. Ze kwamen niet terecht in een vluchtelingenkamp, maar ze moesten werken als slaven.

Eerst in Babylon (het huidige Iran en Irak); eeuwen later in Assyrië (wat nu Syrië is). Ze bleven natuurlijk dromen van de terugkeer uit de ballingschap, naar hun eigen land.

Maar dat duurde wel een paar eeuwen. Moet je nagaan, het waren dus de achter-achterkleinkinderen (of nog verder!), die terugkeerden naar een land, dat ze alleen uit de verhalen kenden.

Nogal logisch dat ze tijdens hun ballingschap vergaten hoe hun moederland eruitzag en hoe het daar toeging.

Maar er waren mensen die hen daar hardhandig aan bleven herinneren: profeten.

Rare jongens, die profeten. Tegendraadse onruststokers, die zich in naam van God aanstelden als dwazen om het volk wakker te schudden. Tegenwoordig zouden we die gevaarlijke gekken al snel opsluiten. Maar ze waren ook zo gek om te dromen van vrede en recht. Ik mag ze wel, die mensen die zich niet laten tegenhouden door wie of wat dan ook. Ze hebben het niet makkelijk en ze zijn niet makkelijk. Het valt ook niet mee om anderen keihard de waarheid in het gezicht te slingeren.

De laatste keer dat ik het deed, kreeg ik meteen ruzie.

Terwijl ik het zo goed bedoelde. Toch?

Hier komen ze. Kijk maar uit.

Jesaja, een dikke eik breekt als een lucifer.

Jeremia, pas op voor rondvliegende scherven.

Ezechiël, die een heel boek opeet.

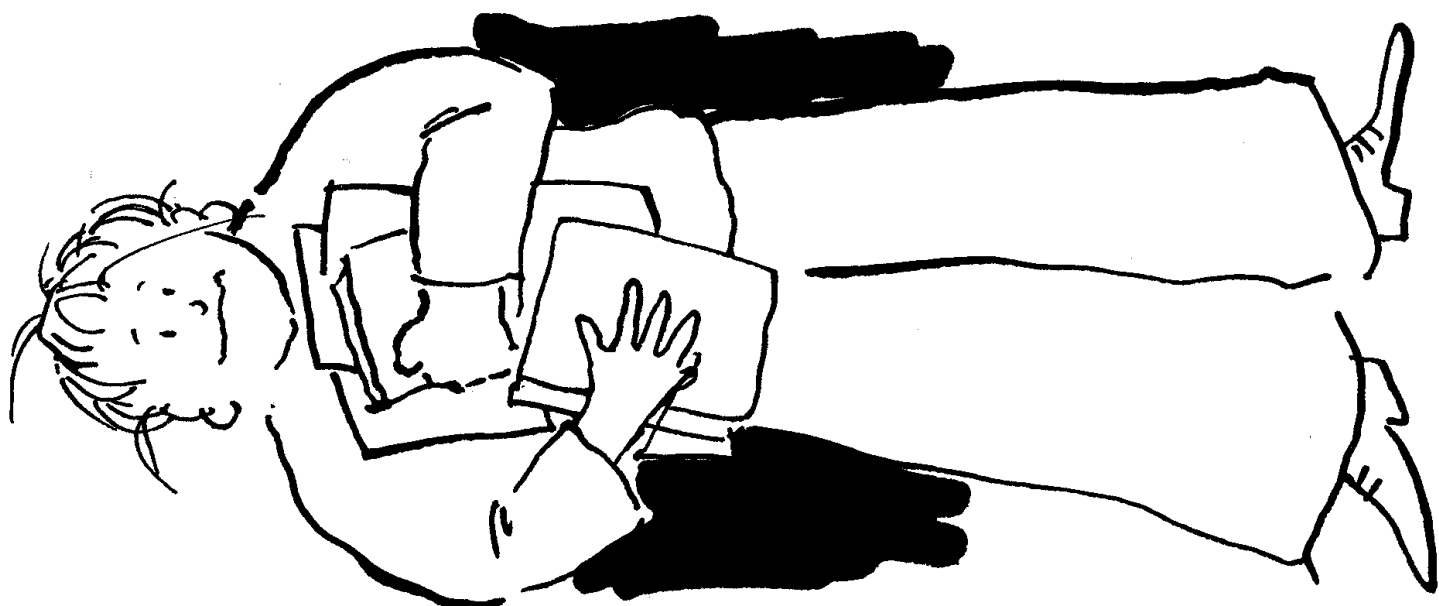
Daniël, die de leeuwenkuil overleeft.

Dat zijn de grote profeten.

Je hebt ook kleine. Dat heeft niks te maken met hoe lang ze waren, maar met de dikte van hun boek.

De kleine zijn: Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Sefanja, Haggai, Zacharia, Maleachi.

JESAJA

Mirjam en Jesse staan er midden in.

Wel of niet terugkeren naar Juda?

Haar ouders willen terug,

maar zijn ouders vinden het prima in Babel.

Best balen!

Mazzel Tov, Mirjam.

Mazzel Tov, Jesse.

I. DE DROOM VAN DE EEUWIGE

(± 730 voor Christus)

Ruim 200 jaar na deportatie naar Babylonië

Met een diepe zucht leunt Mirjam tegen Jesse aan. Boven hen schitteren de eerste sterren. In de rivier beneden weerspiegelen de overhangende bomen in het water. De lichtjes die in de huizen worden aangestoken, dansen in het water. In de stilte van de avond hoor je het gezang van de krekels. Vijftien en zestien jaar zijn ze, hun hele leven wonen ze naast elkaar. Zij zijn dikke vrienden.

‘Praten ze er bij jou thuis ook steeds over? Stel je voor als mijn ouders echt willen teruggaan? O, Jesse, ik moet er niet aan denken, hoe moet dat dan met ons? Wat denk je, zouden ze écht gaan. Ja, ze gaan, eigenlijk weet ik het wel zeker.’

Jesse schopt tegen een tak op de grond. ‘Die van mij willen beslist niet terug naar Juda. Ze vinden het prima hier in Babel.’ Stevig pakt hij Mirjam beet en in de wijdde van de avond klinkt zijn stem: ‘O, Mirjam, laat het niet waar zijn. Dat betekent ...’

Jesse schopt tegen de tak die naar beneden tuimelt, in de rivier.

Wel of niet

Iedereen praat erover, op straat, op school en waar dan ook. Teruggaan naar Juda? Het land waar hun volk woonde voordat ze gedeporteerd werden naar Babylonië. Ruim tweehonderd jaar geleden was dat. Dan heb je het over zoiets als de overgrootouders van hún overgrootouders. Vroeger lijkt nu ineens heel dichtbij.

Terug naar Juda, wel of niet?

‘Mijn ouders zien het wel zitten’, zegt Mirjam. ‘Zij geloven dat God van hun verwacht dat ze teruggaan.’

‘En dan nemen ze jou mee’, moppert Jesse. ‘Mijn ouders praten er heel anders over. Teruggaan naar Juda? Alles hier achter laten. Kom nou! Echt balen dat ze zo verschillend denken!’ Nijdig grijpen zijn handen om zich heen en nog meer takken tuimelen omlaag.

Mirjam slikt de tranen weg die ze achter haar ogen voelt prikken. Echt balen. Hoewel, teruggaan moet ook heel bijzonder zijn. Het voelt dubbel.

Eigenlijk doen ze maar het liefst of er niets aan de hand is en praten ze er niet over. Maar dat lukt steeds minder. Het wordt spannend allemaal. Als ze er dan toch over praten, dan het liefst met hun oude buurman. Echt oud is hij, maar

gelukkig niet antiek. Hij luistert naar je en snapt wat je bedoelt. Vertellen dat hij kan! Zeker als het over Jesaja gaat. ‘Een échte’ noemt hij hem, helemaal écht. ‘Zullen we morgen naar hem toe? Eens horen wat hij ervan vindt. Wedden dat hij Jesaja erbij haalt.’ Mirjam knikt en glimlacht haar tranen weg. Ja, morgen samen naar buurman. Boven hen lijkt het of een ster naar hen knipoogt: ‘Kop op jullie.’

Beeldspraak

Van kwaad tot erger

Mirjam en Jesse merken hoeveel er door het besluit van Cyrus is veranderd, ze zitten er middenin. Onderweg naar buurman praten ze er over. ‘Straks krijgen onze ouders nog ruzie’, zegt Mirjam. ‘Mijn ouders zeggen dat ze die van jou niet snappen. Ze zeggen dat onze wortels in Juda liggen, het land van belofte. Daarom hebben ze mij Mirjam genoemd, net als de zuster van Mozes en Aäron, uit die vreselijke tijd dat ons volk leefde als slaven in Egypte. Na de bevrijding is ons volk onder leiding van Mozes en Aäron naar het beloofde land getrokken, naar Juda. Daarom spreken mijn ouders altijd met heimwee over Juda en de stad Jeruzalem. Nu kunnen we dan eindelijk teruggaan en dan zou je niet gaan? “Je bent gek als je ‘t niet doet!” zegt mijn vader.’ ‘Mijn vader roept dat ook, maar net anders’, reageert Jesse. ‘Hij zegt dat we met hard werken een goedlopende winkel hebben opgebouwd. Door mijn oudste broer heb ik een lieve babylonische schoonzus. Ze denken er niet aan om dat allemaal in de steek te laten en terug te gaan naar Juda. Ze zeggen dat ik daarom Jesse heet, net als de kleinzoon van Ruth, onze voormoeder uit Moab, die met een Jood trouwde en in het voor haar vreemde land Juda bleef wonen. Net zo, zeggen mijn ouders, kunnen wij hier best als goede Joden blijven leven, samen met de Babyloniërs.’

Ze merken beiden dat er zo gaandeweg twee groepen ontstaan die elkaar met de nek aan kijken: de groep die gaat en de groep die blijft. Het wordt van kwaad tot erger. 'Straks komt al dat gedoe ook nog tussen ons te staan', zegt Mirjam benauwd. 'Nooit', roept Jesse, 'niets kan onze vriendschap op de tocht te zetten.'

Buurman kijkt op wanneer Jesse en Mirjam met een gespannen blik in hun ogen bij hem binnenvallen.

Aan hun gezichten ziet hij dat het menens is. Wanneer ze hun hart luchten, besluit buurman hen het oude verhaal uit de tijd van Jesaja te vertellen.

Misschien helpt het om deze nieuwe situatie te begrijpen en met andere ogen te kunnen zien.

Mirjam en Jesse willen het wel horen. Ze ploffen in de kus sens op de grond en zakken onderuit. Door de stem en het gezicht van buurman, voelt het net of ze zelf in de geschiedenis stappen, er zelf bij zijn ...

Willekeur is koning

'Weet je', vertelt buurman, 'ongemerkt veranderde er toen veel. Natuurlijk vonden de mensen dat je eerlijk met elkaar moest leven. Maar je moest tenslotte ook niet op elke oneerlijke slak zout leggen. Doe maar gewoon en vooral niet moeilijk. Natuurlijk wisten de mensen wel dat de aarde een

geschenk van de Eeuwige is en dat je eerlijk met de opbrengst van die aarde moet omgaan. Natuurlijk wisten de mensen diep in hun hart wel dat ze van de Schepper gaven en talenten hebben gekregen om op die manier goed en eerlijk te kunnen leven. Want ze heten niet voor niets 'Israël', wat 'volk van God' betekent. Beter gezegd 'strijder Gods', omdat je met jezelf moet strijden om niet weg te glijden in onverschilligheid, in het gevoel dat het uiteindelijk toch niets uitmaakt hoe je leeft en wat je doet.

En toch gebeurde dat wel. Niet met opzet, ook niet omdat ze zulke slechte mensen waren. Maar het gebeurde wel. Jesaja zag het gebeuren. Als profeet was het zijn taak om de koning van toen, Achaz, en de mensen daarop te wijzen.'

Wat een spreker is die man!

Rake taal gebruikte Jesaja: 'Ga je handen wassen, kijk er naar en bedenk wat je met die handen wel en niet doet.

Breng je offers voor God, terwijl je morgen weer verkeerde dingen doet? Dan zijn die offers als een leugen. Jullie hart is hard geworden, jullie oren zijn horende doof. Jullie kijken wel, maar zien niet wat er gebeurt, jullie zijn ziende blind geworden. Word wakker! Jullie leven alleen nog maar bij de dag en denken vooral aan jezelf. Wat jullie doen is: vlugge buit en snelle roof.

Denk na. Wat win je en wat verlies je door zo egoïstisch en

hard te leven? De ene mens spaart de andere niet, jullie verbijten en vermorzelen elkaar. Je maakt de Eeuwige verdrietig en woedend tegelijk omdat je je eigen leven en dat van een ander, arm en leeg maakt.

‘Ook tegen koning Achaz nam Jesaja geen blad voor de mond.

“U bewijst de Eeuwige alleen maar lippendienst. U zegt wel goede dingen, maar waarom wilt u dan toch oorlog voeren? Laat u niet zo opfokken door de koning van het buurland Syrië. Vertrouw toch op God in plaats van op oorlog voeren. Keert de bijl zich tegen de houthakker?

Doe dat niet koning, want u hakt door oorlog alleen maar uzelf en uw volk in de pan. Uw mensen zullen hongerend en angstig rond gaan trekken en hun koning en God vloeken. Is dat wat u wilt?”

Buurman ging verder:

‘Met die krachtige glans in zijn ogen waar je kippevel van krijgt, riep Jesaja de mensen en de koning toe: “Luister! Juist in het donker van de wereld zal van de Eeuwige een geweldig licht over de mensen stralen. Een licht waar je net zo blij van wordt als bij het binnenhalen van de oogst van het land. Op aarde zal een koningszoon worden geboren die vrede en kracht, wijsheid en liefde zal uitdragen. Op

zo’n manier dat gebroken mensen worden opgericht en machthebbers hun hoofd moeten buigen. Droom van die toekomst en voel de kracht van die belofte van de Eeuwige.”

Mirjam en Jesse zuchten diep.

Buurman glimlacht en vertelt verder.

‘Misschien denken jullie wel hetzelfde als veel mensen toen: wat moet je daar nu mee? Dromen van de Eeuwige als lichtpunt in het donker, in de moeilijke gebeurtenissen van je leven? Dromen dat de Eeuwige over je waakt zoals een vogel op haar jongen past?

Dromen dat het recht op aarde heerst en vrede bloeit?

Kom Jesaja, dat had je gedroomd! Wanneer je om je heen kijkt wil je toch liever weglopen uit al dat geruzie en je opsluiten in het huis van je eigen leven? Veilig onbereikbaar voor anderen?

De mensen klaagden:

“We zien en merken niets van de Eeuwige.”

Maar Jesaja zei: “Pas wanneer je de ramen en deuren van je eigen huis opengooit zul je het merken. Je had de rug toegekeerd en keek de andere kant uit. Maar je was niet alleen gelaten door de Eeuwige.”

‘Kunnen jullie je daar iets bij voorstellen?’, vraagt buurman ineens.

Mirjam en Jesse kijken hem wat verward aan.

‘Eh, u bedoelt ...’

‘Je wilt een leefbare wereld, je denkt dat het niet kan en wordt down. De wereld overspoelt je met veel negatieve beelden. Denk aan mensen die geweld gebruiken en met hun geloof in de hand anderen veroordelen. Toch is het mogelijk aan een andere, goede wereld te denken, je kunt je uit deze wereld wegdenken.

Is dat een vlucht, is dat weglopen voor de werkelijkheid?

Nee, want je hebt verantwoordelijkheidsgevoel in je. Je loopt met die mooie beelden in je. Je wilt er iets mee doen, je wilt eerste stappen zetten.

Je kunt niet alles voorkomen en veranderen. Wel kun je er voor zorgen dat je eigen dagelijkse wereld, je eigen leven, geen voorbeeld van gemenigheid, geweld en hardheid wordt. En daar helpen die mooie beelden bij, die je in je hart met je meedraagt. Ze houden je een spiegel voor van hoe het ook kan. Het soms best goede “iets” van jouw leven kan voor een ander een grote betekenis hebben.

En veel van die kleine ietsjes kunnen samen veel goeds teweeg brengen.’

‘Iets goeds van nu is de vraag: hebben jullie ook zo’n dorst?

Kom, eerst wat drinken.’ Jesse springt op en pakt de mokken en de kruik van de plank. Hij schenkt het koele drinken in de mokken. Mm, lekker.

Terwijl ze nog drinken staat de mok van buurman alweer naast hem op de grond en rolt zijn vraag naar hen toe:

‘Jullie kennen de droom van de Eeuwige. Doen jullie er wel eens iets mee?’

Jesse vindt dat vrij vaag en denkt: er iets mee doen?

Mirjam denkt luidop: ‘Iets met Gods droom doen? U bedoelt vast niet, dat je met je hoofd in de wolken moet lopen.’

‘Nee hoor, ik bedoel niet wolkhappen of iets zweverigs.’

Het lijkt of buurman er speciaal recht voor gaat zitten.

‘Vanuit de droom van God kijk je anders naar het leven op aarde. Dat andere lijkt op het licht wat Jesaja noemde, het licht wat sterker is dan het donkere op aarde. Dat licht is iets wat niet weg is te krijgen, door niets! Het kan zelfs uitgroeien tot meer, tot iets groters.’

Dat herkennen Jesse en Mirjam. ‘Net als een mosterdzaadje, bedoelt u. Iets heel kleins, wat geweldig groot uitgroeit wanneer je het in de grond stopt en zo nu en dan een beetje water geeft.’

‘Precies net zo moet je ook die droom in je hart voeden.’

Buurman strijkt zijn hand haast dromend langs zijn kin en kijkt hen aan. ‘Dan wil je niet je doel bereiken over de ruggen van mensen heen. Je bent wel slim, maar niet sluw. Wel

handig maar niet gemeen. Daarvoor heb je tenslotte je verstand en gevoel gekregen. Wanneer je Gods droom in je hart meedraagt, dan werkt dat door in wat je doet en zegt. Je draagt een schat mee in je hart en zoekt vanuit die schat je weg op aarde. Je kijkt met andere ogen en een ander gevoel.’

‘Zo’n droom voelt goed en tegelijk ook wat eng’, vindt Jesse.

‘Je staat ergens voor, terwijl anderen het misschien maar soft vinden. Ik wil geen watje zijn.’

‘Als je verlangt naar een goede wereld maakt het je sterk en tegelijk ook kwetsbaar’, zegt Mirjam, ‘hoe ging dat vroeger bij die koningen?’

‘Toen na Achaz, Hizkia koning werd, liep het gaandeweg uit de hand. Hizkia hinkte op twee gedachten en dan sta je niet al te sterk in je schoenen. Wanneer de koning van Babel bij hem op bezoek komt, speelt hij mooi weer en laat trots al zijn rijkdom en bezittingen in het paleis zien.

Wanneer Jesaja dat hoort, snapt hij er niets meer van.

Waarom zo roekeloos alles laten zien? Wat roep je dan over je zelf als koning en over je volk af.

Jesaja voorspelt dat het echt verkeerd uit gaat pakken.

Maar Hizkia denkt bij zichzelf: zolang ik leef is er in ieder geval veiligheid en vrede. Hij kijkt niet verder dan zijn neus lang is.

Ach, jullie weten hoe het verder is gegaan.

Na de dood van Hizkia lijdten de mensen in Juda onder de Babylonische overheersing. Veel Joden zijn toen gedeporteerd naar Babel.

Generaties lang hebben onze mensen als ballingen in Babylonië geleefd. Altijd droomden ze ervan terug te keren naar Juda. Eindelijk is dan nu die tijd aangebroken.

Daarom is het juist nu belangrijk dat we van elkaar accepteren, dat die droom niet bij iedereen gelijk is gebleven.

Kijk maar naar jullie ouders.

Ze denken er alle vier heel serieus over na. Ze merken dat hun toekomstdroom verschillend uitpakt: teruggaan naar Juda en in Babel blijven wonen.

Lieve Mirjam en Jesse, jullie vriendschap is zo kostbaar. Bedenk daarom welke droom je elkaar mee wilt geven wanneer je straks wel en niet in Babel blijft wonen.

Dat is veel belangrijker dan te piekeren of jullie ouders nu wel of niet gelijk hebben.’

II. NAAR JUDA EN IN BABEL BLIJVEN

(± 550 voor Chr.)

Slenterend lopen ze naar huis. In gedachten verzonken, schopt Jesse losse steentjes voor zich uit. Het voelt goed wat buurman heeft verteld en gezegd. Hij ziet hoe Mirjam bij haar voordeur dat vertrouwde gebaar maakt. Haar hand strijkt over de mezeoza, dat kokertje wat rechts op ooghoogte een beetje schuin aan de deurpost is bevestigd.

281

Bij hem thuis doen ze dat niet, gelukkig niet.

‘Vind je dat nu nodig om steeds weer te doen. Ik vind het eigenlijk maar een flauw gedoe. Doe je dat omdat het moet of betekent het echt iets voor je?’

Jesse weet dat in de mezeoza een stukje papier zit waarop teksten uit de Tora (de eerste vijf boeken van het Oude Testament) zijn geschreven met natuurlijk ook de Naam van de Eeuwige.

Mirjam leunt tegen de deurpost en denkt aan wat buurman vertelde. Die droom van God in je hart, waar je iets mee wilt. Die droom waardoor haar ouders terug willen naar Juda. Die droom die ook de ouders van Jesse in hun hart hebben en waarmee ze in Babel verder willen leven.

Ze glimlacht tegen de mezeoza en trekt Jesse naast zich op de grond. Samen zitten ze in de deuropening. Ze kijkt naar haar rechterhand en zegt: ‘Ik legde mijn hand op de mezeoza en dus op de sterke regels van de Sjema. Door dat aanraken voel je de Eeuwige dichtbij.’

‘Je weet welke woorden in de mezeoza staan: “Sjema: Luis-ter! Hoor Israël, de Eeuwige is onze God, de Eeuwige is één.”

Sjema is het eerste woord van het gebed waar ik elke dag mee begin en waarover de Tora vertelt. Weet je Jesse, de drie regels die bij het Sjema horen, betekenen veel voor mij. Ik vind ze belangrijk.’

Jesse knikt. ‘Je bedoelt dat de Eeuwige het eerste en laatste woord heeft en niemand anders, ten tweede dat de droom van de Eeuwige door jou en door mensen in daden vertaald moet worden en tenslotte dat je dat zeker weet door de uittocht uit de slavernij in Egypte.’

En met een schuine blik omhoog: ‘Ik vind die regels ook belangrijk, maar hoef daarom echt niet steeds over de mezeoza te aaien. Ik aai liever jou.’

‘Hou op, nu niet.’

Mirjam duwt wat nijdig Jesse’s strelende hand weg.

‘Elke keer wanneer ik de deur in en uit loop en de mezoeza aanraak, word ik herinnerd aan die regels en voel dan de band met het geloof. Dat voelt goed.’

‘Waarom glimlach je?’ vraagt Jesse. ‘Ik denk aan de eerste letters die bij het “Sjema Israël” horen, onze hebreeuwse letters “ajin” en “dalef” die samen het woord “getuige” vormen. Nu we er zo over praten voel ik me net een getuige.’ En met een blos op haar wangen zegt ze: ‘Het voelt best goed om er zo met je over te praten’.

‘Het doet me denken aan de jad die ik in de synagoge gebruik.’

‘Vertel eens’, vraagt Mirjam.

‘Je weet wel, de jad ziet er uit als

**een arm met een handje,
waarvan de wijsvinger vooruit steekt.**

Wanneer ik in de synagoge uit de Thorarol mag lezen, wijs ik met de wijsvinger van het handje de tekst aan. De drie andere vingers zijn naar beneden gevouwen en wijzen, terwijl ik lees, naar mijzelf. Dat betekent dat je niet alleen maar voor anderen leest, maar ook voor jezelf.

De drie vingers die naar jezelf wijzen vragen als het ware: wat doe jezelf met wat je leest? Daaraan moet ik denken als jij over de mezoeza vertelt.’

‘Heb je zelf een jad?’ vraagt Mirjam.

‘Nee’, schudt Jesse, ‘misschien later, ik gebruik er een van de synagoge.’

Sterren zijn gratis

Ineens schrikt Mirjam, het is al lang tijd om naar de rabbi te gaan voor de wekelijkse godsdienstles.

Hijgend hollen ze binnen. De rabbi knikt hen toe.

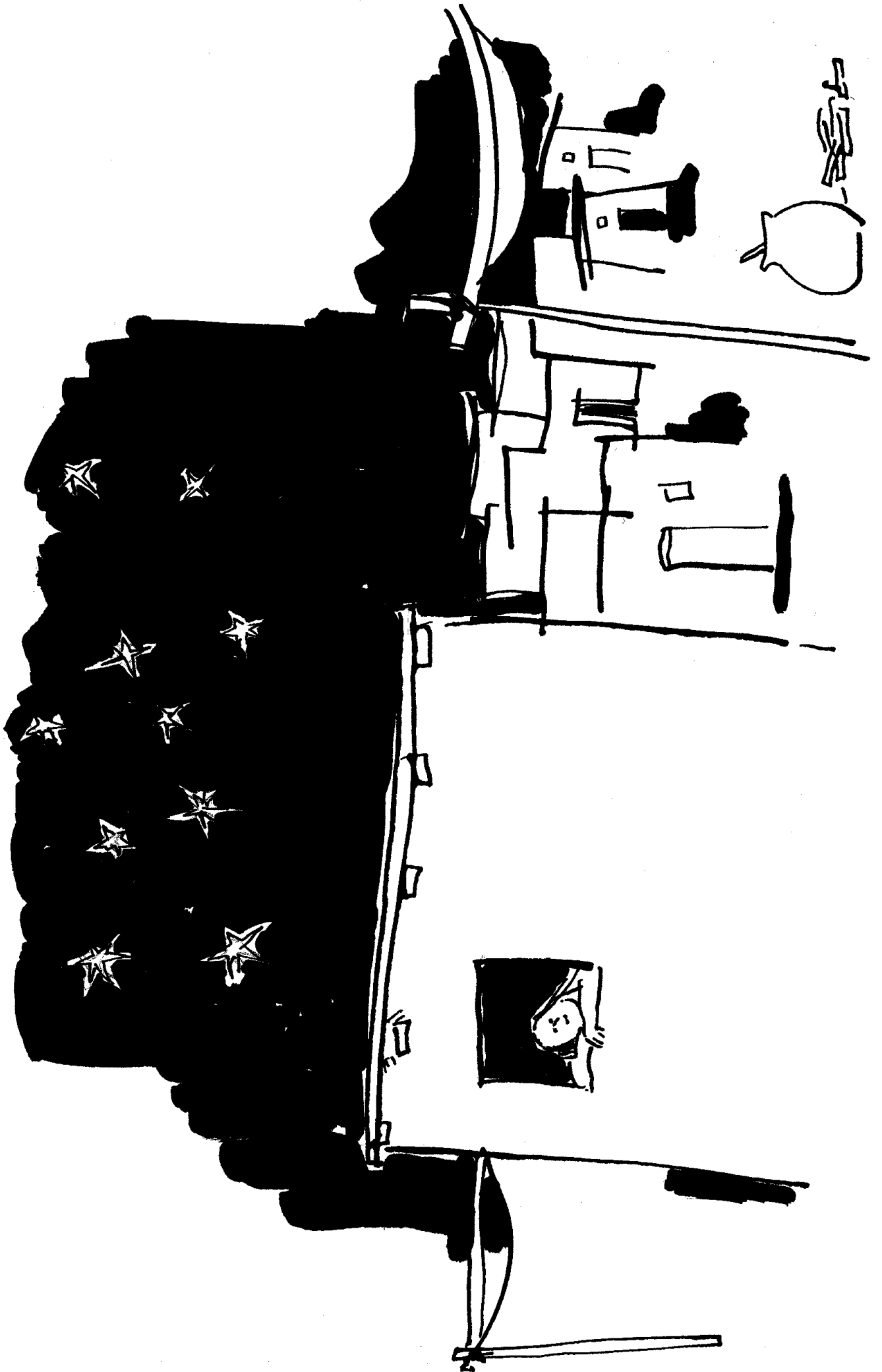
Een tweede Jesaja noemen ze hem wel eens.

‘Onzin’, vindt hij. Je kunt hem niet kwader maken dan hem zo te noemen. ‘Ik kom niet in de schaduw van Jesaja, maar herhaal alleen maar wat hij heeft gezegd. Met steun van de Eeuwige kan ik misschien iets doorgeven van dat heilige waar Jesaja steeds weer over vertelde. Maar ik ben niet Jesaja. Punt uit!’

Vandaag gaat de les over de sterren. De rabbi vraagt: ‘Hoe ben de sterren ons iets te zeggen? Vertellen sterren hoe onze toekomst eruit ziet?’

Jesse en Mirjam weten dat in Babylonië de sterren goden zijn. Er zijn mensen die beelden van sterren maken en daarvoor knielen.

‘Ook deze week gingen Joden stiekem naar een sterrenwicheelaar’, zegt de rabbi. ‘Ze betalen er notabene voor om te horen of hun zoon of dochter wel of niet moet trouwen, en met wie. Ook zijn er Joden die stiekem naar de sterren-

wichelaars gaan om hun toekomst te laten lezen. Terug naar Juda? Of misschien toch in Babel blijven?' Resoluut vraagt de rabbi: 'Wat vinden jullie, kunnen sterren spreken en moet je ervoor betalen?'

'Nou en of, heel veel moet ik betalen als ik naar mijn ster wil luisteren, die enorme knappe zanger, met zijn romantische stem', zegt een meisje terwijl haar ogen als sterren stralen.

De rabbi grinnikt en wijst omhoog. 'Hoeveel betaal je voor de sterren die 's nachts daar zijn?'

'Niets natuurlijk', roept ze verontwaardigd, 'die sterren zijn er voor iedereen gratis.'

'Maar ze zeggen dat het best wel uitmaakt hoe de sterren staan', zegt Jesse, 'gelooft u dan helemaal niet in de sterren?'

De jongen naast hem vraagt: 'Wat is er nu verkeerd aan om eens naar een sterrenwichelaar te gaan?'

'Hoeveel hebben jullie ervoor over om mijn antwoord te horen?', zegt de rabbi terwijl hij het geld in zijn beurs laat rinkelen. 'Stel je voor, dat ik jullie voor mijn antwoorden zou laten betalen. Ik zou dan geld van jullie stelen, want wat ik jullie vertel mag iedereen gratis horen en onthouden.'

'Luister! Vroeger was er een hele droge tijd. Mijn vader had in zijn tuin een groot reservoir vol regenwater. Tot aan het

einde van de straat stonden mensen met kruiken en bakken in de rij voor water. Ik vroeg mijn vader of hij het water verkocht aan die mensen. Mijn vader zei: "Water verkoop je nooit. Water is van iedereen. Het is niet óns water." En na een stil moment zegt de rabbi: 'Net zo is het met de sterren. Sterren en water kun je beide niet verkopen. Sterren stralen in het donker, als lichten in de nacht. Sterren kunnen niet spreken, maar vertellen wel iets. Namelijk dat hun Schepper licht brengt in het donker van het leven van mensen. Deze taak hebben ze van de Schepper gekregen: lichtpunt in het donker zijn. Ze richten onze aandacht op de Schepper van het licht. Sterren zijn dus net als water, niet ons eigendom.'

'Kun je sterren namaken?'

'Best wel', reageert Jesse, bijvoorbeeld van hout.'

'Dat is zo', zegt de rabbi, 'de ene helft kun je als brandhout gebruiken, je bakt er brood en braadt er vlees op. Wil je dan van de andere helft een beeld van een ster maken en er voor knielen? Hout kan verbranden, kniel je dan eigenlijk niet voor een hoop as? Wie in zo'n hoop as gelooft, bedriegt zichzelf. Je denkt dat de leugen waarheid is geworden en hangt je leven eraan op. Blijf op je hoede voor deze vorm van liegerij, vlijerij en geldklopperij.'

Nadenkend zegt de rabbi: 'Val niet voor afgoderij maar

kniel alleen voor de Eeuwige. Ook wanneer je erover nadenkt om wel of niet terug te gaan naar Juda. Spreek erover met de Eeuwige en luister naar je hart. Luister ook naar elkaar. Wat jullie ouders ook besluiten, teruggaan of blijven, beide kan goed zijn. We moeten elkaar niet veroordelen, maar er naar verlangen om elkaar ruimte en vertrouwen te geven. Dat licht horen we uit te stralen. Daarom: Shalom chawariem, ga in vrede mijn vrienden.'

285 Terug naar huis praten Mirjam en Jesse over de sterren en het water. Eigenlijk zei de rabbi hetzelfde als buurman over mensen die wel of niet teruggaan naar Juda.

Bekvechten

Maar thuis bij Jesse belanden ze midden in een heftige discussie. 'Echte joden doen dat!' zeggen Mirjam haar ouders tegen die van Jesse. 'Echte Joden weten wat hen te doen staat!'

Dat laten Jesse's ouders zich niet aanleunen.

'Denken jullie dat je beter bent omdat jullie teruggaan naar Juda? Jullie hebben gemakkelijk praten. Jullie hebben geen zoon, die met een meisje van hier is getrouwd. En trouwens, we mogen van deze keizer in Babel leven zoals we zijn, ook als Jood.'

Wanneer Mirjams ouders weer beginnen uit te pakken gaat

ze tussen hen in staan. Jesse wil haar tegenhouden, maar Mirjam staat fier rechtop.

Haar ouders kijken geërgerd. 'Mirjam?'

'We waren zonet bij de rabbi en die praat er heel anders over. De rabbi vroeg ons of sterren konden spreken en vertelde over water en sterren.'

Dan vertelt Mirjam waarom je water en sterren niet kunt bezitten en verkopen. Dat de sterren vertellen over het licht van de Eeuwige in het donker van de nacht.

'De rabbi vindt dat veel belangrijker dan de vraag of je wel of niet teruggaat naar Juda. De rabbi zegt dat de band met de Eeuwige geen grenzen kent. Door die band met de Eeuwige blijven we als Joden ook een band met elkaar houden, in Babel en in Juda. Jullie moeten geen ruzie maken, we blijven bij elkaar horen.'

Mirjam gaat zitten en het blijft een lange tijd stil. Niet eng, maar stil op een goede manier. Die Mirjam.

Ze voelt de knuffel van moeder en wat verlegen kijken de anderen elkaar aan. Het is goed zo. Mirjam heeft gelijk, waar je ook woont, de band met de Eeuwige en met elkaar blijft.

Jesse's vader begint te neurien.

Zingend reciteert hij uit zijn hoofd woorden van Jesaja, zijn lievelingsprofeet. Zijn warme stem vult de kamer.

*'Zo spreekt de Eeuwige,
die je schiep, Jacob, die jullie vormde.
Wees niet bang, want Ik heb je bevrijd
en Ik zal dat steeds weer doen.
Ik heb je bij je naam geroepen, je bent van mij.
Als je door het water trekt, ben ik bij je,
als je door de rivieren trekt, ze sleuren je niet mee,
als je dwars door vuur gaat, het verbrandt je niet,
de vlammen zullen je niet verschroeien.'*

*'Want Ik ben de Eeuwige, je God,
je Schepper en Bevrijder.
Je bent mij meer waard dan alles.
Zoveel ben je mij waard,
zoveel betekende je voor mij,
zoveel houd ik van je.'*

*'Zo spreekt de Eeuwige, die je geschapen heeft,
die je bij je moeder liet groeien, die je vormde.
Ik ben een God die je helpt,
waar je ook gaat, wat er ook gebeurt.
Wees nooit echt bang, ik sta naast je,
nooit hoeft je op eigen kracht alleen te gaan.
De Eeuwige zegent en beschermt je,
vandaag, morgen en tot in lengte van dagen.'*

Genietend leunen Mirjam en Jesse tegen elkaar aan, terwijl de woorden en klanken door hun heen vloeien. Het is goed, heel goed, het voelt echt en zuiver.

Wanneer Mirjam met haar ouders naar huis gaat, is het donker geworden. De sterren stralen in het donker.

Met een speelse blik kijken ze omhoog en denken aan wat Mirjam vertelde. Over en weer klinkt de groet: 'Sjalom aleichem', 'vrede zij met jullie'. Lieve mensen, ga in Gods vrede.

Veel meer mensen denken zoals Jesse's ouders. Lang niet iedereen wil terugkeren naar Juda. De rabbi loopt zich het vuur uit de sloffen en praat als Brugman om te bemiddelen bij spanningen en ruzie. Door zijn krachtige houding en zijn heldere taal zeggen steeds meer mensen:

**'Een tweede Jesaja,
dat is hij.'**

De rabbi begint dat te begrijpen en legt zich er bij neer. Er staat ook zo veel te gebeuren en hij begrijpt hoe diep het de mensen raakt.

Wanneer Jesse en Mirjam weer eens bij hun buurman binnlopen, zegt hij:

'God zij dank voor onze rabbi, met die houding van Jesaja.'

Kostbare levensparels

Nog enkele dagen en dan ...
 Stilletjes zitten ze urenlang bij elkaar op hun liefste plek aan de oever. Gewoon samen zijn en genieten van de laatste dagen. Nou ja, genieten ...
 ‘Vreselijk’, vindt Jesse, ‘straks ben je echt vertrokken. Mirjam, ik zal je heel erg missen.’
 ‘Eigenlijk vind ik het doodeng’, zegt Mirjam, ‘waar gaan we heen, wat staat ons te wachten? Lieve Jesse, ik zal je zo vreselijk, vreselijk missen.’
 Hun armen glijden om elkaar heen, ze voelen en proeven elkaars tranen. In het licht van de sterren glinsteren hun tranen als kostbare parels. Ze kruipen dichtert tegen elkaar aan. ‘Mirjam toch.’
 ‘O, Jesse.’
 Zacht ruist het water beneden in de rivier. Het licht van de sterren spreidt zich koesterend over hen heen. Omringd voelen ze zich door een zachte fluistering: ‘Toe maar, kruip in elkaars armen, toe maar, wat jullie samen hebben raak je niet kwijt, toe maar, dat goede en mooie blijft altijd bij je, waar dan ook, toe maar, kop op jullie.’
 Om nog zo veel mogelijk samen te zijn, helpt Jesse om uit te zoeken wat Mirjam mee kan nemen. Lang niet alles, maar wel het belangrijkste. Jesse ziet hoe Mirjam de me-zoeza van de deurpost haalt.

De laatste avond kruipen Mirjam en Jesse dicht tegen elkaar aan op hun vertrouwde plekje aan de oever van die mooie rivier. Het avondrood omringt hen als een liefdevolle mantel.

Verlegen haalt Jesse het te voorschijn. ‘Voor jou, lieve Mirjam, zelf gemaakt.’

Mirjam pakt het uit en wordt er stil van. Wat een prachtige gepolijste steen. ‘O Jesse, wat mooi, wat heb je daar lang voor mij aan gewerkt.’ De warmte van de steen straalt haar tegemoet. Jesse knoopt stilletjes het leren bandje om haar hals en ze voelt de steen op haar borst.

‘Altijd zal ik dit dragen en de warmte van onze vriendschap voelen. Jesse, door deze steen blijf je altijd bij mij, waar ik ook heenga.’

Dan haalt Mirjam een smal en langwerpig pakje te voorschijn. ‘Voor jou, Jesse, ook zelfgemaakt.’ Jesse’s vingers trillen wanneer hij het papier openvouwt. In zijn hand ligt een langwerpig armpje, met de wijsvinger vooruit gestoken en de drie andere vingers wijzen naar de arm.
 ‘Een echte jad, Mirjam, wat prachtig mooi.’
 Voorzichtig houdt Jesse de jad beet.
 ‘Zo veel uren werk, voor mij.’

‘Samen met de ivoorsnijder heb ik deze jad gemaakt. Want je weet dat het heel precies komt, de betekenis moet wel herkenbaar overkomen.’

‘Wanneer ik in de synagoge uit de Thorarol mag lezen zal ik steeds deze jad gebruiken en zul jij mij zijn.’
Na een ferme slik, zegt Jesse met ontroerde ogen: ‘Door jouw jad zal onze vriendschap altijd bij me zijn. O, Mirjam’, en Jesse snikt het uit.
Mirjam legt haar hand op haar borst. Ze voelt de steen van Jesse. Het avondrood kleurt de steen warmrood en vouwt een zachte roze glans over de jad.
Hun ogen vloeien in elkaar.
Jesse gooit rustig een tak in het water. De stroom neemt de tak mee. ‘Zo zal onze band altijd weer bovendrijven en mij verwarmen’, zucht Jesse.
Mirjam kijkt omhoog: ‘Kijk hoe het rood zich wijd uitwaaiert en ons kleurt. Zo zal onze vriendschap steeds weer uitwaaiëren van mij naar jou en van jou naar mij en ons leven kleuren.’
‘Mirjam, toch.’
‘Lieve Jesse.’
Ze kijken elkaar aan. Het komt niet allèen door het avondrood dat hun gezichten dieprood kleuren.

Samen gaan ze naar buurman. Hij is zelf te oud om de lange reis te maken. Buurman zou graag willen, maar hij kan het niet meer. Wel wil hij Mirjam iets kostbaars meegeven. Jesse ziet hoe buurman zijn grote handen op Mirjams hoofd legt.
Krachtig en liefdevol zegent hij Mirjam: ‘Lieve Mirjam, de Eeuwige zegent je en beschermt je, de Eeuwige laat het licht van zijn gezicht over je schijnen en schenkt je genade, de Eeuwige spreidt dat licht over jou uit en schenkt je vrede.’ Met tranen in de ogen kijkt Mirjam hem aan als hij haar een zoen op het voorhoofd geeft. Zes handen grijpen in elkaar en zonder woorden wordt er veel gezegd.
Het afscheid nemen valt zwaar, heel zwaar.
Mirjam en Jesse dragen elkaars kostbare cadeau bij zich.
‘Het voelt als een kostbare parel’, vindt Mirjam.
‘Een parel die steeds weer zal oplichten en stralen’, fluistert Jesse. Mirjam voelt aan haar hals en Jesse denkt aan zijn ivoeren jad.
Uit het puntje van Jesse’s hart komen de woorden:
‘Mazzel Tov, lieve Mirjam, Mazzel Tov.’
‘Ook voor jou, lieve Jesse, Mazzel Tov.’
En terwijl ze de beweging van een heildronk maken wenssen Mirjam en Jesse elkaar toe: ‘Lechajiem’, ‘op het leven!’

III. TERUG NAAR JERUZALEM

(± 500 voor Chr.)

Het is niet eens met zo'n grote groep mensen. Toen puntje bij paaltje kwam haakten er veel mensen af. Ze reizen onder leiding van de rabbi. Mirjam is de tel kwijt geraakt. Zoveel dagen lopen, slapen, lopen en nog eens lopen. Soms mag ze even op een ezels, maar die is eigenlijk niet bedoeld voor zo'n jonge meid.

'Jesse, ik mis je', denkt Mirjam, terwijl ze aan de steen op haar borst voelt. Het voelt zo leeg en verlaten van binnen. Natuurlijk kijkt ze wel uit naar Juda en zingt ze samen met de anderen bekende liederen. Het helpt om zo'n hele dag te lopen. Het beurt op. Maar het stof op de weg is er ook. Elke dag ademt Mirjam het in. Ze proeft het op haar tong en voelt het overal aan plakken.

'Duurt het nog lang?' vroeg ze de eerste weken.

Nu vraagt Mirjam niets meer. Zij loopt, dag in dag uit.

Vaak denkt ze aan Jesse, zou hij ook aan haar denken?

Na eindeloos veel dagen lopen: 'Kijk, kijk daar, is dat niet...?'

De mensen verdringen zich om het te zien. Ze slaan de armen om elkaar heen en de ouders tillen de kleintjes op.

'Kijk, kijk!'

'Eindelijk', roept Mirjam's moeder, 'o, God nog aan toe, daar! Kijk goed, daar in de verte, dat is Jeruzalem.'

'Echt?'

'Ja, zeker weten, dat is Jeruzalem. Eindelijk.'

'Na zoveel jaren ballingschap, na zoveel weken onderweg.' De mensen vallen elkaar juichend om de hals. Mirjam loopt helemaal vol van blijdschap.

'Jeruzalem, de stad van vrede, daar gaan we verder leven.'

De rabbi is verrukt: 'Een stad zal het worden waar iedereen blij mee is, waar iedereen iets aan heeft.'

Zingend lopen ze de laatste heuvel af, naar de voet van de stad.

Maar hoe dichterbij ze komen, hoe stiller ze worden.

Wat een puinhopen. Wat een bende. Waar zijn de trotse muren en fiere torentjes? Allemaal brokstukken.

Is dit het Jeruzalem van onze dromen?

Is dit die grootse stad van vrede, de plaats waar alle mensen samenkomen?

Overal ziet Mirjam scherpe distels groeien, ook bij de huizen. Nou ja, huizen, schots en scheef hangen ze tegen elkaar. Is dit het nu?

Binnen de kortste keren heeft Mirjam een scherpe distel in haar voet. Verschrikt duikt zij met haar pijnlijke voet aan de kant wanneer enkele geiten en schapen uit de huizen spurtten. Moeder maakt met spuug haar voet wat schoon en wikkelt er een lap om heen.

Ze trekt Mirjam overeind. 'Kom op, we moeten verder.'

Doodgeschopt

Achterdochtig lopen de bewoners van Jeruzalem om hen heen. 'Wat komen jullie hier doen, wat willen jullie?'

De rabbi antwoordt: 'We willen hier wonen, we zijn Joden en komen uit Babel. We willen Jeruzalem weer proberen op te bouwen. Samen met jullie.'

'Waar willen jullie wonen?', roept een bonk van een kerel, 'niet op mijn stukje grond, geen denken aan. We moeten hier hard werken om te kunnen leven. Het is hier al vol genoeg. Ga liever verderop.'

Steeds weer horen ze: 'Liever niet hier bij ons, ga maar een stuk verderop wonen.'

Maar ze houden vol en zoeken verder naar een plekje om te wonen. Natuurlijk willen ze niet een plekje van iemand afnemen, maar er is toch ruimte genoeg om te wonen? Zoveel lege plekken. Maar waar ze ook heen gaan, steeds duiken er mensen op die hen wegsturen en uitschelden voor indringers en schoolers. Ze schreeuwen hen na: 'Wat moeten jul-

lie hier. Ga weg, ga terug, jullie horen hier niet!'

De mensen reageren steeds agressiever.

Wanneer hun rabbi weer eens vraagt of ze hier echt niet kunnen wonen, beginnen ze zomaar te meppen. Verschrikt ziet Mirjam dat hun rabbi in elkaar wordt geslagen. Ze schreeuwt: 'Hou op, hoor je, hou op!'

'Bemoei je er niet mee', roept de rabbi, 'anders pakken ze jou ook.'

Woedend en ontdaan holt Mirjam naar haar ouders. Ze struikelt over al die rottige stenen, het voelt of haar keel dichtknijpt en ze stikt haast in haar tranen.

'Vreselijk, waarom gebeurt dit? We zoeken toch alleen maar een plek om te wonen?'

Huilend en stampvoetend staat ze voor haar ouders.

'Ze hielden niet op. Die vreselijke mensen stonden te schelden en te schoppen. Steeds harder en harder. Met afgrijzelijke rooie koppen traptten en schoptten ze onze rabbi.'

De tranen rollen over Mirjams gezicht en ze schreeuwt het uit:

'Overal bloed, overal. Ze traptten en schoptten net zolang totdat hij stil bleef liggen. Ze hebben hem doodgeschopt, ze hebben onze rabbi vermoord.'

Snikkend zakt Mirjam wanhopig in elkaar.

'Waren we maar nooit weggegaan, waren we maar in Babel gebleven.'

Ze kreunt het uit: 'Ik wil terug, naar Jesse.'

Mirjam voelt de steen op haar borst. 'O, Jesse, als je eens wist hoe vreselijk het hier is. Ik mis je zo.'

Mirjam huilt tot ze leeg en uitgeput is.

Iedereen, ook Mirjam, voelt zich door de mensen geslagen.

Ze weten dat de rabbi schoppen heeft gekregen die eigenlijk ook voor hen zijn bedoeld. De rabbi is geschopt en geslagen omdat hij hun leider was. Met veel toewijding en liefde, met de kracht van gebeden en liederen begraven ze hem. Ze missen hem. Zonder hem moeten ze zich nu zien te redden.

Eén grote leugen

Na veel moeite vinden ze eindelijk een plek om te wonen.

Niemand steekt een hand uit, ze moeten zich helemaal zelf zien te redden. Beetje bij beetje wennen de inwoners van Jeruzalem eraan dat ook zij in Jeruzalem wonen.

Het leven is hard en moeilijk. De hardheid sluipt zo gaandeweg in de harten en op de gezichten van de mensen. Ook Mirjam worstelt met dat harde gevoel.

Natuurlijk doen haar ouders wat het geloof van hen vraagt. Maar het is meer een plicht dan van harte. Wanneer de ouders van Mirjam op de zevende dag, de sabbat, gewoon gaan werken loopt Mirjam weg.

Ze kan er niet langer tegen.

Ongerust zoeken haar ouders tot diep in de avond.

Opgelucht en verdrietig vinden ze Mirjam aan de rand van de stad.

'Waarom, kind?'

Mirjam barst los.

'Jullie laten het er gewoon bij zitten. Jullie zijn veranderd, jullie zijn hard geworden. Ik vind er niets meer aan. Waar is het vrolijke van de zevende dag gebleven?'

De sabbat is een Rōtdag geworden.

Jullie doen wat verplichte dingen zoals gebeden opzeggen en kaarsen aansteken, maar het blijft kil in huis. Jullie menen er niets meer van, het is allemaal één grote leugen geworden. Dan zijn Jesse's ouders veel eerlijker door daar te blijven. Ik baal ervan. Hoe kunnen jullie zeggen dat je gelooft, wanneer je zo hypocriet doet!'

Wordt wakker en droom verder

Zwijgend lopen ze naar huis.

'Je hebt gelijk, Mirjam', zegt vader, 'helemaal gelijk. Door al dat geknok om te overleven zijn we alles kwijt geraakt.'

Moeder knikt en zegt: 'We leven alleen nog maar om te overleven. We zijn losgeraakt van het geloof en van het leven. Je hebt gelijk Mirjam, o kind wat heb je gelijk.'

‘Weten jullie nog wat de rabbi zei over het water en de sterren?’, vraagt Mirjam terwijl ze naar de flonkerende sterren kijkt.

Nadenkend zegt vader: ‘De vader van de rabbi had tijdens droogte in zijn tuin een groot reservoir vol regenwater. Net zo uitgedroogd voelt het in ons leven. Hij wilde het water niet verkopen, omdat water van iedereen is.’

‘Net zoals de sterren’, zegt moeder, ‘ze stralen in het donker en vertellen aan iedereen dat hun Schepper, net als zij, licht brengt in het donker van het leven van mensen. De sterren trekken onze aandacht omhoog, door het donker heen, richting het licht.’

‘Ja kind, we weten het nog’, zegt moeder terwijl ze haar arm om Mirjam heen slaat.

‘Sterren zijn net als water, niet ons bezit maar een geschenk om onze dorst naar licht te lessen, om te laten voelen dat de Eeuwige ons mensen nooit in de steek laat. Ook nu niet, nu wij eigenlijk wel de Eeuwige in de steek hebben gelaten.’

Mazzel Tov

Bij de voordeur staan ze stil. Drie handen gaan naar het vertrouwde kokertje aan de deurpost, de mezoeza. Mirjam en haar ouders kijken elkaar aan.

‘We proberen het, Mirjam. Het zal weer anders, beter worden, dat beloof ik je’, zegt vader.

Met ontroerde ogen kijken ze elkaar aan.

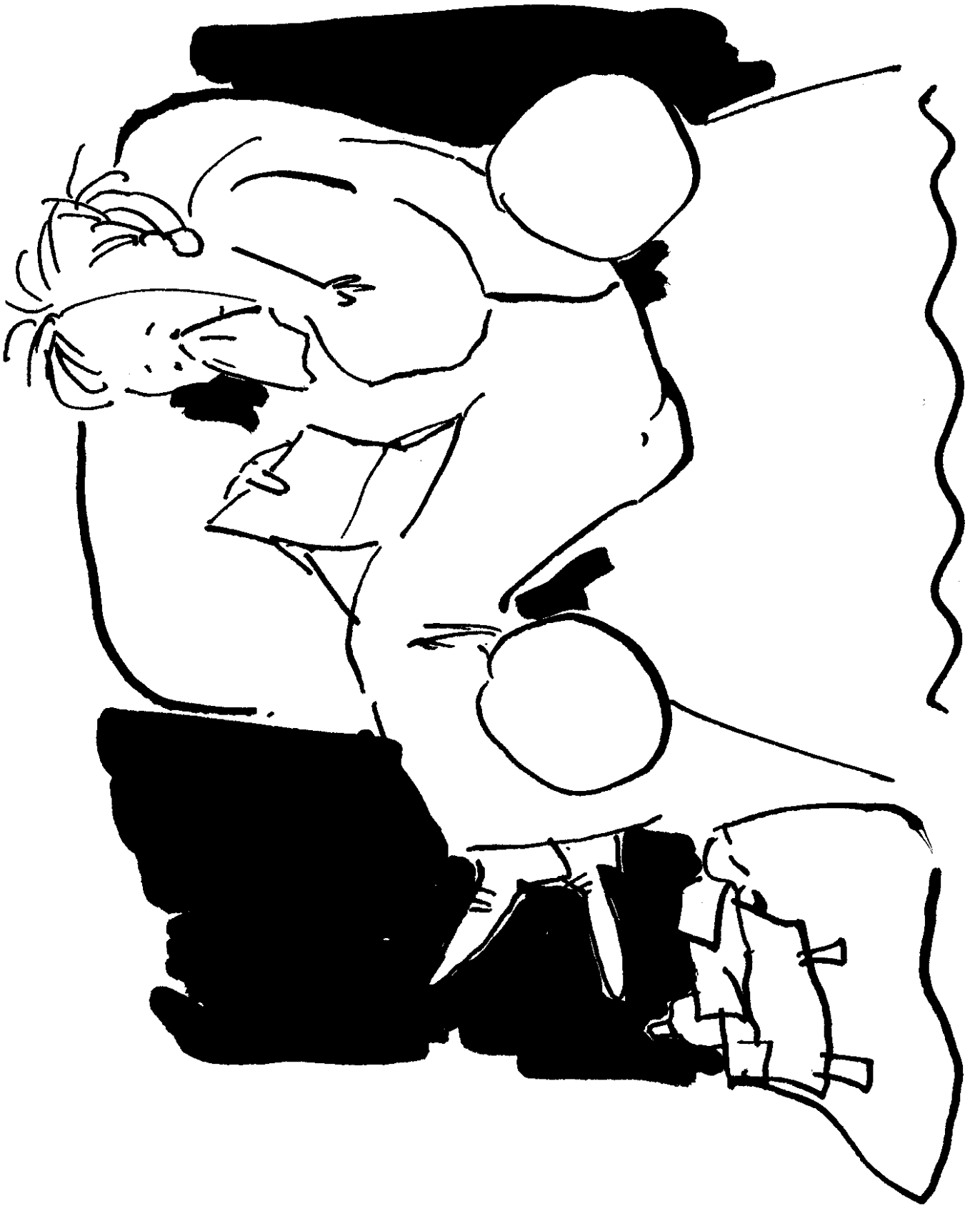
Met een dikke knuffel omhelzen ze elkaar.

‘Berachoe Sjema’: ‘zo zegene jou de Eeuwige’.

Voor het open raam in Jeruzalem streelt Mirjam de steen op haar borst. Ze denkt aan Jesse. De warmte van liefde en vriendschap stroomt door haar heen.

Haar hele hart verlangt naar Jesse. Mirjam kijkt naar de sterren. ‘Mazzel Tov, lieve Jesse, Mazzel Tov.’

In het verre Babel zit Jesse op hun vertrouwde plekje aan de oever van de rivier met de jad in zijn hand. Met liefde heeft ze de jad voor hem gesneden. Jesse ziet de flonkerende ster en zegt vanuit het puntje van zijn hart: ‘Mazzel Tov, liefste Mirjam, Mazzel Tov.’

JEREMIA

pas op voor rondvliegende scherven.

Ik ben Baruch, zoon van Neria. Graag was ik zelf profeet geworden. Graag had ik zelf de koning en al die hoge heren de waarheid toegeschreeuwd. Zelf heb ik nog nooit de stem van God gehoord. Maar ik geloof wel aan die stem. Hij bestaat echt. Dat heb ik gezien aan Jeremia, de profeet. Ik heb bijna mijn hele leven met hem opgetrokken. Dat wil zeggen: ik ken hem bijna al mijn hele leven. Jeremia kende mij vroeger echter nauwelijks. Hij zag me niet staan. Jeremia is de zoon van de baas van mijn vader. Een echt priesterjongetje. Dag aan dag zat hij óf in de tempel te leren óf te bidden óf thuis boeken te lezen. Dat intussen de boerderij van zijn vader moest doordraaien kwam niet in hem op. Dat hoefde ook niet echt want daar zorgden wij, de slaven, voor. Ik heb geluk gehad. Al jong heb ik leren schrijven en lezen. Ik deed de boekhouding voor het bedrijf.

Ik heb het gezien, die eerste keer dat hij geroepen werd. Ik heb het gezien, als enige, denk ik.

‘Neel’, riep Jeremia, ‘nee, ik wil niet!’

Hij zat met zijn hoofd in zijn handen op de bank. Het leek of hij wilde gaan bidden, maar dan sprong hij weer op. Hij liep heen en weer als een valse hond in een kooi. Hij bonkte met zijn vuist op de muur.

‘Waarom ik?’ riep hij, ‘ik ben te jong voor wat God van me vraagt!’ Ik stond als aan de grond genageld.

Ik wist dat het niet netjes was om door het raam naar de familie te gluren. Een slaaf doet altijd of hij niets hoort en ziet. Wat natuurlijk onzin is. Ik denk dat ik veel meer van het leven wist dan Jeremia in die tijd. Ik wist wat er in het paleis gebeurde. Ik wist van de tempelpolitiek. Ik wist en weet wat de prijzen op de markt zijn. Slaven hebben ogen en oren en we vertellen elkaar alles.

Maar ik snapte niet wat er met Jeremia aan de hand was. Het was niets voor hem om zomaar te gaan schreeuwen. En het was al helemaal niets voor hem om zomaar de naam van de Eeuwige te gebruiken. Want als Jeremia van iets veel wist, dan was het wel van God. Het was altijd de bedoeling geweest, dat hij het heiligdom van zijn vader over zou nemen. Tot het ineens niet meer mocht van de nieuwe koning. Die wilde al die privé-tempels sluiten en vond dat alle priesters in de grote tempel moesten gaan werken. Jeremia had daar wel zin in.

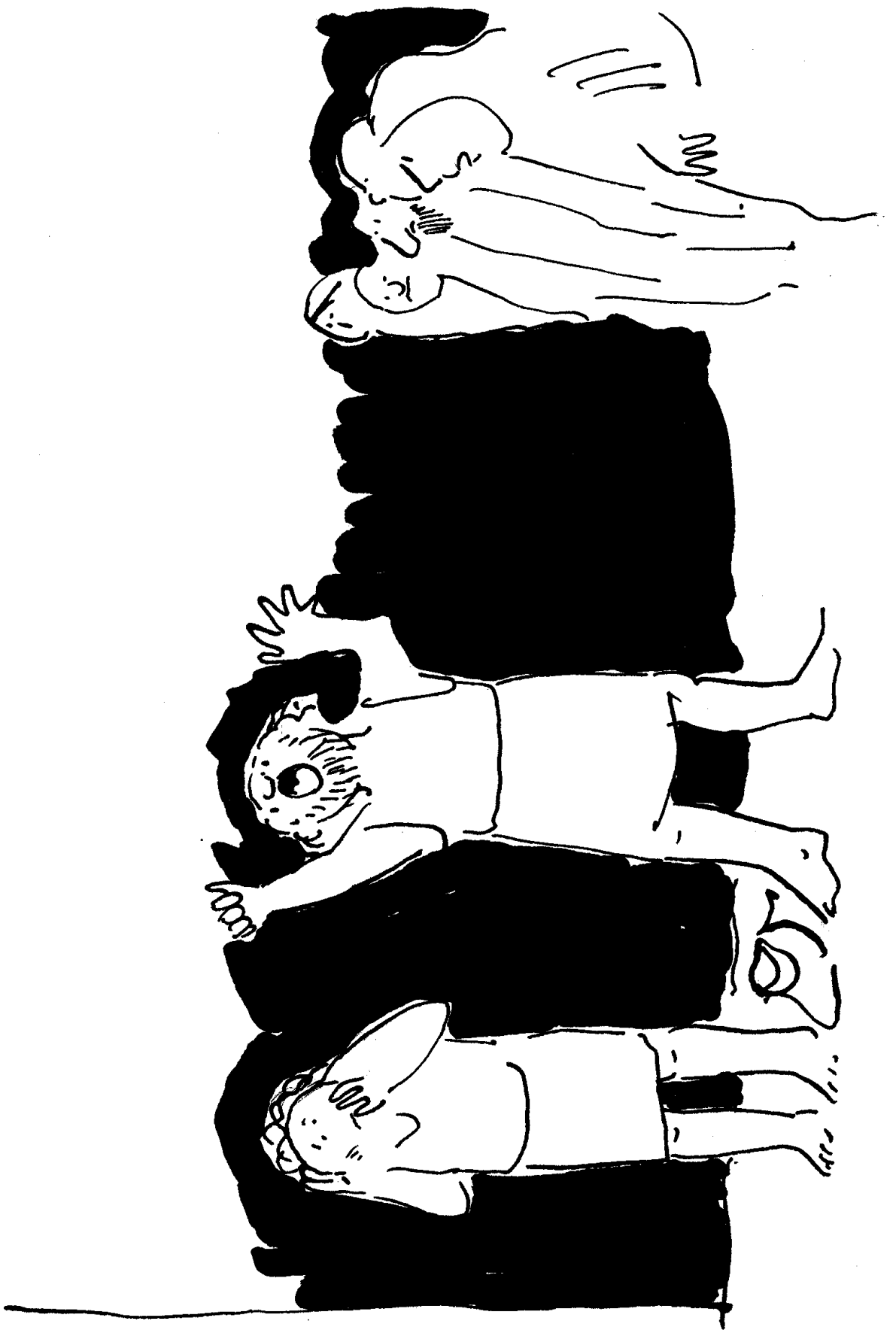
Maar zoals hij toen deed, heeft zijn vader nooit gedaan. En toch had ik niet het idee dat hij geschift was, zoals de dochter van onze kok.

Waar ik de moed vandaan haalde, weet ik niet, maar ik

maakte de deur open, ging naar binnen en vroeg: 'Jeremia, wat is er aan de hand?'
 Hij zei: 'Heb jij het ook gehoord?'
 'Nee', zei ik.
 Jeremia keek vertwijfeld: 'En ik hoor het zo duidelijk. Ik hoor een stem en die zegt: "Jeremia, houd maar op met bidden en ga naar buiten en spreek mijn woorden. Spreek, ook al is het al te laat. Ga en zeg het tegen de priesters, tegen de koning en tegen al je vrienden."'
 'Wat moet je ze zeggen?', vroeg ik.
 Jeremia keek me stomverbaasd aan: 'Geloof je me dan?'
 'Het zou kunnen', zei ik voorzichtig.
 Jeremia pakte me bij mijn arm. Hij schreeuwde bijna: 'Maar wat ik moet gaan zeggen is verschrikkelijk. Het land is in gevaar. Babel is veel sterker dan we denken. De mensen zeggen dat ze naar God luisteren, maar ze luisteren niet. Ze doen waar ze zin in hebben. Ze laten de armen barsten en de slaven zwoegen. Als ze zo doorgaan zal God en niemand hen meer kunnen redden. Niemand!'
 Jeremia kromp in elkaar alsof hij geslagen werd. Hij drukte zijn vuisten in zijn oren. Dan werd hij weer rustiger.
 'Was dat die stem weer', vroeg ik.
 'Ja, hoor jij het echt niet?' vroeg hij, 'het is anders dan al het andere wat ik ooit heb gehoord.'
 'Tsja', zei ik, 'je kunt je hele leven op God studeren en voor

hem offeren, maar hem tegenkomen is nog wat anders.'
 En gelijk schrok ik van mijn brutaliteit. Maar Jeremia bleek echt veranderd te zijn, merkte ik. 'Baruch', vroeg hij plechtig, 'wil je alsjeblieft met me meegaan?'
 Er ging een grote kracht van hem uit. En ik geloofde inderdaad dat ik met hem mee wilde. Dat er iets moest gebeuren in het land was mij al lang duidelijk en wie weet, als God zelf zich er mee gaat bemoeien.... Maar ik kan natuurlijk niet zomaar weglopen. Ik sloeg mijn arm om hem heen.
 'Ga nu maar', zei ik, 'ik volg je zo gauw ik kan.'
 Jeremia ging naar buiten. Hij keek naar het huis van zijn ouders. Het huis waar wij altijd hebben gewoond. Hij keek lang naar de oude amandelboom. Er kwam net een nieuwe twijg aan. We keken elkaar aan.
 'Er zal toch weer nieuw leven komen. God laat zijn volk niet in de steek', fluisterde Jeremia.
 Toen draaide hij zich om en vertrok.
 Gisteren ben ik aangekomen in Jeruzalem. Het is een drukte van jewelste. Het heeft mij drie weken gekost voor ik weg kon. Mijn vader begreep het niet. 'Je zult het nooit meer zo goed krijgen als hier', zegt hij. Maar als Jeremia gelijk krijgt met zijn stem dan zal het binnenkort niet meer zoveel uitmaken waar ik wel of niet zit. Ik heb ondertussen niets meer van hem gehoord. Ik loop naar het Profeten-

plein. Ik heb hier vaak staan luisteren. Als je iets wil bereik-
 ken moet je daar zijn. Er staat inderdaad iemand te preken.
 ‘Vrede!’, roept een man, ‘er zal vrede komen. God is genadig.
 Nu wij alle offerplaatsen gesloten hebben en weer in de
 tempel offeren, zal alles goed komen.’ Maar dan hoor ik in-
 eens een aantal vrouwen luid klagen en wenen, alsof er een
 begrafenis is. Het zijn beroeps. Jeremia staat erbij!
 ‘Oorlog!’ roept hij, ‘Geweld! Bloed! Tranen! Huil! Schreeuw!
 God zelf huilt. Razend is hij. Hij kan jullie niet langer verdra-
 gen! Die offers zijn maar buitenkant. Jullie liegen en draai-
 en. Misschien kunnen jullie je nog omkeren. Bidt tot God en
 vraag of je weer opnieuw mag beginnen!’

Jeremia begint richting tempel te lopen. De vrouwen gaan
 hem voor. Het is een hele optocht en een hels kabaal. In de
 poort van de tempel keert Jeremia zich om en schreeuwt
 boven de vrouwen uit: ‘Ja, ja en als ik zeg omkeer, dan be-
 doel ik niet tempel voor en tempel na en God zus en God
 zo. Luister, want God zelf zegt dat hij daar schoon genoeg
 van heeft. Zorg eerst voor de weduwe bij je in de straat!
 Doe eerst recht in je eigen familie! Was het bloed van je
 handen en zorg dat ze schoon blijven. Echt schoon. En kom
 dan terug om te offeren, en kom alleen als je ook echt voor
 deze God kiest!’

Het volk applaudisseert. Bedelaars, een aantal buitenlan-
 ders, maar ook een paar soldaten en priesters. Maar kijk,

daar op de hoek is een andere man aan het preken. Ze klap-
 pen ook voor hem.

Andere mensen zijn gewoon doorgelopen om in de tempel
 te offeren. De mensen hebben wel naar Jeremia geluisterd,
 maar alles gaat precies hetzelfde als altijd.

Samen lopen we door de stad. ‘Ik heb die klaagvrouwen zelf
 betaald’, zegt Jeremia,

**‘God huilt,
 maar niemand merkt het!’**

Hij huivert. Een oude priester komt naar ons toe: ‘Jeremia,
 dat was een goede toespraak’, zegt hij, ‘maar als je echt wat
 wil bereiken, moet je toch wat minder fel zijn. Niemand kan
 alles tegelijk veranderen. En niemand wil dat ook. Je moet
 de mensen liefhebben, dan zie je dat ze heus wel hun best
 doen. Dat weet ik zeker.’

Jeremia kijkt wat glazig, maar loopt gewoon door.

‘Vind je niet dat die man een beetje gelijk heeft?’ vraag ik
 nieuwsgierig.

Dan barst Jeremia los: ‘De mensen liefhebben! En de slaven
 dan, die veel te hard moeten werken in de huizen van de rij-
 ken? En dat geweldige leger van de nieuwe koning van Ba-
 bylon? Er is geen tijd om te wachten op mensen die hun
 best doen. Alles moet anders, vandaag nog. De stem roept
 me aan een stuk de meest verschrikkelijke dingen toe!’

We slaan de hoek om en komen in de straat waar potten en kruiken worden gemaakt en verkocht.

Jeremia stopt bij een man die een kruik aan het draaien is. 'Prachtig!' zegt hij. De man pakt de kruik trots van de schijf. 'Ja, hij is prachtig. Het is het beste wat ik ooit gemaakt heb en van de beste klei. Het is een geschenk voor de mooiste vrouw van Jeruzalem. Zij is mijn verloofde.'

Met zachte handen beklopt hij de kruik. Hij luistert ingespannen. Zijn gezicht betreft. Met twee handen drukt hij de klei weer in elkaar tot een klomp.

'He, wat doet u nu?' vraagt Jeremia. 'Er zat een luchtbel in de kruik. Dan barst hij in de oven. Nu kan ik er nog wat anders van maken.' De man begint opnieuw met draaien. Jeremia stoot me aan. 'Zo zal het ook gaan met Israël', fluistert hij tegen mij, hoeveel God ook van Israël houdt. Hij zal Israël stuk maken net als die kruik omdat er anders niets meer mee te beginnen is.'

Dan vraagt Jeremia: 'Meneer, mag ik een kruik van u kopen? Hij hoeft niet zo heel mooi te zijn, maar liefst een hele grote!'

'Ja, hoor', zegt de man. Hij loopt naar achteren en hij komt terug met een enorme vaas met twee oren. 'Kijk, er zit een foutje in het glazuur. Ik had hem gemaakt voor het paleis, maar ze wilden hem niet.'

Jeremia betaalt de kruik. Hij sluit zijn ogen en heel voor-

zichtig streelt hij de kruik. Het lijkt wel of het hem pijn doet. Ik denk dat hij God weer hoort spreken. We sjouwen met de enorme kruik door de stad en trekken veel bekijks. Dit is Jeruzalem. De mensen zijn altijd in voor wat nieuws of wat geks. Bij de Benjaminpoort begint Jeremia te spreken: 'Kijk eens naar deze kruik en luister naar God. Zien jullie wat er mis is met deze kruik? Nee? Toch zit er een krasje op en de koning wilde hem niet hebben. Ik heb hem voor een spotprijsje.'

De mensen lachen een beetje, maar Jeremia gaat verder: 'Luister naar God. Jullie zijn net als een kruik die niet goed is gebakken. Hij lekt en zit vol scheuren. Onbruikbaar! Toch wil God graag met jullie verder. Hij houdt van jullie, maar jullie gaan je eigen gang. God heeft er genoeg van. Hij wil opnieuw beginnen!'

Jeremia schreeuwt nu. Hij pakt de kruik met twee handen op en slingert hem zo hard mogelijk tegen de poort. De kruik valt in wel honderd stukken. Het is doodstil. 'Als jullie niet veranderen, zal alles stuk gaan. Net als deze kruik', zegt Jeremia zacht.

Daar komt een boom van een kerel naar voren. Hij gaat wijdbeens voor ons staan en zwaait met zijn vuist. Het is Paschur, het hoofd van de tempel. Een vriend van Jeremia's vader! 'Nu ben je te ver gegaan', schreeuwt hij. Hij wenkt

met zijn hand. Een paar mannen van de tempelpolitie nemen Jeremia mee. Ze zetten hem vast in het blok bij de tempelpoort, de hele nacht. Ik rol mijn mat uit bij het muurtje achter het blok. Af en toe breng ik hem wat water.

De volgende morgen is het Paschur zelf die hem los komt maken. 'Jeremia, Jeremia, waarom maak je het jezelf en mij toch zo moeilijk?' vraagt hij vriendelijk.

Even ben ik bang dat Jeremia het op zal geven en met hem mee zal gaan. Hij kan niet meer. Hij is doodop.

Hij is natuurlijk doodsbenauwd over wat Paschur aan zijn vader zal vertellen. Maar dan recht hij zijn rug en hij roept:

'God noemt jou geen Paschur meer, maar Schrik-Van-De-Stad. O, je zult nog schrikken van jezelf en je familie, als de stad gevallen is en Juda wordt verwoest. Je zult het met eigen ogen zien. En je zult weggevoerd worden naar Babel.' Paschur kijkt niet vriendelijk meer. Hij draait zich om en loopt weg op hoge benen.

'Weer een vijand gemaakt', zucht Jeremia. Hij laat zich zakken tegen de stadsmuur.

'Je hebt me te pakken God!' roept hij, 'en ik heb me laten pakken. U bent mij te sterk. U hebt gewonnen. U hebt me in uw macht. Al zou ik het willen, ik kan uw woord niet meer binnen houden. Als ik probeer te zwijgen, dan wordt uw woord een brandend vuur in mijn binnenste. Ik kan het

niet. Ik moet uw woorden spreken. Maar ondertussen ben ik helemaal alleen. Mijn oude vrienden spotten met me. Ze zullen me weer gevangen proberen te nemen. God, u bent het, de enige God die kan bevrijden. Waarom doet u dat dan niet? Ik wilde dat ik nooit geboren was.'

God zwijgt. Geen stem te horen.

Ik geloof dat Jeremia op dit moment ook niets hoort.

Toch krabbelt hij weer overeind.

'Kom, ga mee', zegt hij, 'goed dat je er bent, ik heb hier onderdak bij vrienden. Ik heb je nodig.'

Jaren zijn voorbij gegaan.

Steeds opnieuw hoort Jeremia de stem.

Ik denk wel eens, het is te veel voor een mens. Waarom laat God zijn stem nu eens niet aan een ander horen? Aan de koning zelf bijvoorbeeld, als het toch vooral om hem gaat? Of aan mij? Maar mijn enige taak is om alles op te schrijven. Af en toe heb ik ook gesproken.

Dan las ik de profetieën die ik opgeschreven had voor, op straat. Belangstelling genoeg en ik vond het wel leuk om te doen. Maar al gauw kwamen de hoge pieten en die zeiden dat ik de boekrol naar het paleis moest brengen.

Ik zweette peentjes, dat kan ik je wel vertellen. Godzijdank nam daar iemand de rol van me over en die zei: 'Ga gauw weg, verberg je, ik lees hem wel voor.' Al had ik het best wil-

len zien toen mijn boekrol aan koning Jojakim werd voorgelezen. Men zegt dat hij de hele boekrol zelf in stukken heeft gesneden en in brand gestoken. Toch zonde, want toen moest ik het weer helemaal opnieuw opschrijven. De koning probeerde ons gevangen te laten nemen, maar hij heeft ons niet kunnen vinden.

Intussen is er veel gebeurd en nog zijn we niet aan het eind van alle ellende. Dat heeft de stem van de Eeuwige aan

Jeremia laten weten en ik geloof hem. Toen koning Josia en Jojakim jarenlang geen belasting hadden betaald, is het leger van Babylon tegen ons opgetrokken. Jojakim was toen net koning geworden. Een jonge vent, jonger nog dan wij. Wat kon hij er aan doen? Maar Jeremia ging natuurlijk tegen hem tekeer omdat hij eerst aan een nieuw paleis en niet onmiddellijk aan verbetering van de rechten voor slaven was begonnen. Veel tijd heeft Jojakim niet gehad. Het leger stond al voor de poorten. Toen heeft Jojakim zich overgegeven, met zijn hele familie erbij. Hij heeft zichzelf aan geboden als gijzelaar. Het werkte. Nebukadnessar spaarde onze stad. Hij voerde de rijkste en machtigste mannen en hun familie met zich mee naar Babel. Priesters, bestuurders, smeden. De stad is kaal zonder hen en tegelijk gaat het leven verbaasd gewoon door. Nebukadnessar stelde ook een nieuwe koning aan, Sedekia.

Gerechtigheid, betekent dat. In het begin had Jeremia er nog wel enige hoop op. Maar dat was gauw over. Ik heb de indruk dat Sedekia wel wil, maar niet durft. Hij zendt soms stiekem een bode naar ons toe en vraagt ons om te bidden. Maar dat zegt Jeremia allemaal niets. Die wil veranderingen zien. De weduwen, de wezen, de slaven, de werknemers. Alles wat hun lot niet werkelijk verbetert, doet hem niets. Goede bedoelingen en vrome praat interesseren hem niet. In ieder geval brengen die de stem van God niet tot zwijgen.

Jeremia verzint steeds weer wat nieuws. Vandaag loopt hij door de straten van Jeruzalem met een groot houten gevaarte op zijn nek. Het is een juk, dat normaal gebruikt wordt om emmers te dragen. Het ziet er vreemd uit, een juk zonder emmers. De mensen zeggen er niets van. Ze weten dat ze anders de wind van voren zullen krijgen.

Jeremia is inmiddels een van de bekendste profeten van Jeruzalem geworden.

Voor al andere profeten hebben een bloedhekel aan hem. 'Ja. Kijk maar goed', zegt Jeremia. 'God heeft me gevraagd dit juk te dragen en weet je waarom? Dit is het juk van Babylon', roept hij. 'We zullen moeten bukken. Er zit niets anders op om ons land en volk te redden. Maar als we ons overgeven zal God ons beschermen.' De mensen van Juda horen dit niet graag. 'Landverrader!' schreeuwt iemand.

Veel mensen willen juist in opstand komen tegen Babel. Ze hopen dat Jeruzalem wordt gered. Ze vinden Jeremia een lafaard. En ik snap eigenlijk ook niet waarom God ons niet wil redden van Babel.

Op het tempelplein staat een andere profeet, Chananja. Hij roept: 'Vrees niet, God zal ons bevrijden. Zoals altijd. Nog binnen twee jaar zal hij het juk verbreken.'

Chananja spreekt woorden van hoop. Jeremia gaat tegenover hem staan met dat belachelijke juk om zijn nek.

Hij zegt: 'Chananja, ik zou willen dat het waar was. Ik hoop dat je gelijk krijgt.'

Chananja pakt het juk van Jeremia's schouders en breekt het onder zijn voet. 'Zo zal God met het juk van Babylon doen, binnen twee jaar.' De mensen klappen en juichen.

Maar Jeremia hoort kennelijk de stem weer. Jeremia doet zijn mond maar weer open en laat de woorden komen: 'Chananja, jij hebt mijn houten juk gebroken, maar weet je, God geeft ons er een ijzeren juk voor in de plaats. De mensen van Jeruzalem willen zich niet overgeven aan Babylon. Dan zal de koning van Babylon pas echt boos worden. Juda zal worden vernietigd. God kan ons dan niet meer helpen.

We doen immers nu niet wat God van ons vraagt.'

De mensen luisteren met sombere gezichten. Te goed inneren ze zich dat Jeremia al eerder gelijk heeft gehad. Maar of ze ooit gaan doen wat hij zegt? Een paar misschienen.

Thuisgekomen zegt Jeremia: 'Baruch, ik wil een brief sturen naar al onze mensen in Babylon. Het gaat veel langer duren dan we eerst dachten. Maar God heeft me laten weten dat hij juist op deze manier iets nieuws wil beginnen. Juist in Babylon zal ons volk een nieuwe kans krijgen. Ik schrijf het op met mooie letters. Houd goede moed in Babel, verdoe je tijd niet met wachten. Leef! Bouw huizen en krijg kinderen. Plant een wijngaard. Bid voor vrede voor in Babel, dat is ook jullie vrede! Blijf betrouwbaar op je plek. Later zal God zelf jullie terugbrengen naar Israël. Hij zal opnieuw met jullie beginnen.'

'Ga je de brief zelf brengen?' vraagt ik. Het lijkt me wel wat. De sfeer in Jeruzalem is niet al te best en we hebben nog wel een paar oorlogen voor de boeg, denk ik.

Jeremia denkt na. Hoe graag wil ook hij meewerken aan een nieuw begin! Hij wil niet alleen maar ellende hoeven aan te kondigen. Dan zegt hij: 'Ik blijf hier, in de stad waar ik van houd. Bij de mensen waar ik van houd. God is ook hier.' Ik had ook niet anders verwacht.

Ik blijf bij hem, wat er ook gebeurt.

Inmiddels liggen er maar liefst twee legers in de heuvels en vlakten van Judea. Aan de ene kant Egypte, aan de andere kant weer de Chaldeëen uit Babel. Hoewel er allerlei smokkelroutes schijnen te zijn, wordt het steeds moeilijker om

aan eten te komen. De stemming in de stad is om te snijden. Ik weet dat met name de koning en de kliek om hem heen hopen op het leger van Egypte.

We moesten even de stad uit, omdat Jeremia iets moest regelen in verband met zijn erfdeel. We moeten toch ergens van leven! Maar bij de poort hielden de wachtters Jeremia tegen. Ze zeiden: 'Je verlaat Jeruzalem om je aan te sluiten bij de Chaldeëen.' Jeremia werd gearresteerd!

Ergens kon ik het wel begrijpen. Jeremia heeft altijd gezegd dat we ons aan Babel moeten onderwerpen om ons leven te redden. Dat God dat wil. Maar als ze denken dat hijzelf over zal lopen, kennen ze hem nog niet. Jeremia blijft Jeruzalem en het volk trouw tot hun laatste snik! Het zag er eerst niet best uit, maar de koning zelf heeft er voor gezorgd dat Jeremia in een betere gevangenis kwam. Hij kreeg redelijk te eten en door de trailies heen ging hij gewoon door met profeteren.

'Wie in deze stad blijft zal omkomen door het zwaard. De Chaldeëen zullen komen. Reken niet op de Egyptenaren, want die zijn al vertrokken. Zo spreekt God, de Eeuwige!' 'Dit kan echt niet!', zeiden een aantal hovelingen tegen elkaar, 'Jeremia ondermijnt het moreel van het leger en het volk! Hoe kunnen ze nou nog vechten? We moeten hem het zwijgen opleggen!'

Ze vroegen het aan de koning en hij durfde hen niet tegen te spreken. Ze paktten Jeremia op en gooiden hem in een modderige put. De modder stond hem tot de lippen. Dat kon hij nooit lang volhouden. Ik wist niet hoe we hem moesten redden. De put was heel diep en de hovelingen zijn machtig. Zelfs de koning is bang voor hen! We besloten te wachten tot het donker was. Maar toen kwam er al weer iemand van het paleis met een aantal mannen bij zich. Ze droegen oude lappen en touwen. Het was Abed-Melech, een machtig man uit Ethiopië. Hij gaf de mannen opdracht de touwen en lappen aan elkaar te knopen. Ze keken even om zich heen en hup, daar ging het lange koord over de rand van de put. Ze trokken Jeremia eruit!

Daar kwam hij al boven, stinkend en modderig.

Hij had het touw met de lappen ertussen om zijn oksels gebonden. 'Hoe hebt u dat gedurfd!' zei ik vol bewondering tegen Abed-Melech. Hij glimlachte: 'Ik heb tegen de koning gezegd: wat maakt het nou uit waar u Jeremia opsluit. In de gevangenis komt hij vroeg of laat ook wel om van de honger. Er is haast geen brood meer in de stad.' Abed-Melech bracht Jeremia terug naar de gevangenis. Daar zei Jeremia: 'Ik heb de stem van God gehoord. Deze stad zal vallen. Alles zal zich ten kwade keren. Maar temid-

den van alle verschrikkingen zult u het leven behouden. Want u hebt vertrouwd op het woord van de Eeuwige.’
 Abed-Melech boog het hoofd en maakte dat hij weg kwam.
 ’s Avonds kwamen er weer andere mensen uit het paleis. Ze haalden Jeremia in het diepste geheim uit de gevangenis en brachten hem naar het paleis. Maar in een stad als Jeruzalem blijft niets lang geheim. De ene slaaf vertelt het aan de andere en in tijden als deze worden mensen ook nog betaald om te spioneren.
 De volgende morgen stonden de hoge pieten dan ook al weer vroeg bij de gevangenis.
 ‘Wat deed je bij de koning?’ snauwden ze.
 ‘Ik heb de koning gesmeekt om mij in leven te laten’, antwoordde Jeremia.
 Ze geloven hem. ‘Wat ben je toch ook een lafbek’, mopperden ze en ze lieten hem verder met rust.
 Later vertelt Jeremia mij dat de koning hem om het woord van God had gevraagd. Maar Jeremia kon niets anders doen dan herhalen wat hij altijd gezegd had.
 ‘Hij durft de stad niet uit’, zegt Jeremia somber, ‘hij durft het woord van God niet te vertrouwen. Hij is bang voor een valstrik. Hij is bang voor gek te staan als lafaard.’
 Ik voel dat ik doodsbang word. Nu lijkt alle hoop wel vervlogen. Ik kijk naar Jeremia. Even lijkt hij weer op de jongeman

die radeloos is, omdat hij de stem van God heeft gehoord. Hij bonkt op de muren.
 Hij schreeuwt: ‘God, waarom? Waarom zo grimmig? Waar is uw barmhartigheid?’ Dan zakt hij neer in een hoekje van zijn cel. Hij ziet er grauw en oud uit. Ik denk dat hij hier in de gevangenis misschien nog wel veiliger is dan elders in de stad. Ik ga zelf een schuilplaats zoeken om mij tegen deze waanzin te beschermen.

Naschrift

Wat moet ik verder zeggen? De Chaldeëen zijn gekomen. De koning is gevlucht, maar veel te laat. Hij is gevangen genomen. Voor zijn ogen zijn zijn beide zoons gedood en al zijn hovelingen. Daarna werden Sedekia de ogen uitgestoken. Het was gruwelijk, te erg voor woorden.
 De tempel werd verwoest en alle muren werden omgehaald. De blinde koning, zij die overgelopen waren en vele anderen werden weggevoerd naar Babel, maar de armen mochten in de stad blijven wonen. Zij kregen het land, de wijngaarden, de schuren.
 Jeremia werd vrijgelaten. Maar nog was onze beproeving niet voorbij. Een deel van de achterblijvers gingen ook nog weer eens met elkaar op de vuist.
 Uiteindelijk zijn wij meegegaan met een groep mensen die naar Egypte vluchtten. Jeremia heeft geprobeerd om voor-

den te vinden voor de verschrikkingen die ons waren overkomen. Het verdriet van de koning, de verwoesting van Jeruzalem. De smart en het bloed van zovelen. Ik kan die liederen haast niet zingen. Het is altijd weer of er een scherf in mijn keel zit.

Zelfs in Egypte liet God Jeremia niet met rust. Hij kreeg weer nieuwe profetieën te horen, maar wij houden ons vast aan die paar woorden van hoop over Jeruzalem die ik ooit had mogen opschrijven:

*Zie, ik zal haar genezing schenken en herstel
ik zal hen genezen
en hen langdurig vrede geven
ja, ik zal hun lot keren
en Juda en Israël opbouwen, net als vroeger.*

*Op deze plaats
waarvan je nu nog zegt: zij is verwoest,
mens en dier zijn verdwenen,
hier zal weer de stem van de vreugde klinken.
Ik zal hen alle schuld vergeven
en alle volken zullen weten van het goede dat ik
aan hen doe.
Zo spreekt de Eeuwige.*

KLAAGLIEDEREN

Ik heb helemaal nergens zin in.

Wat is het heet.

Er lukt ook niks.

Niemand ziet mij staan.

Ik ben veel te dik.

Was ik maar dood.

Klagen, klagen, klagen.

Ook in de bijbel is het weleens crisis. Bijvoorbeeld in de Klaagliederen. En dan gaat het niet over het zoveelste mislukte dieet, maar om het verdriet om de verwoesting van Jeruzalem.

Als je het leest roept het ene verdriet het andere op. Daar word je niet vrolijk van.

Droevige liedjes?

Ja, maar wel lekkere droevige liedjes.

EZECHIËL

die een heel boek opeet.

SPIONAGE IS VAN ALLE TIJDEN

Leiden. Zoals vernomen is van het onderzoeksteam van de universiteit, is er bij opgravingen in Kebar, in de buurt van Bagdad, een klein privé-archief gevonden. Hierin bevinden zich onder andere kopieën van brieven die de Babilonische ambtenaar Nabonied uit de zesde eeuw voor Christus tijdens dienstreizen aan Laz, zijn vrouw heeft gezonden. Hierin beschrijft hij zijn spionagewerk onder een verbannen volk in het gebied bij de Kebar, een zijkanaal van de Euphraat, tussen het oude Babel en de stad Warka. Een opdracht die vooral gericht is op hun houding ten opzichte van Babilonische gezag. Zijn grootste aandacht ging onmiskenbaar uit naar een bepaalde man uit deze groep ballingen, die onder

hen een zeker gezag genoot. Deze priester Jezeqeel baarde opzien onder de mensen. Alhoewel het op zich al bijzonder is dat deze persoonlijke correspondentie in een dusdanige staat is teruggevonden dat ze nog gelezen kan worden, is er een andere reden voor de grote belangstelling. De brieven maken duidelijk dat enkele, van de in 1935 bij Lachis gevonden vijftien zestig ostrakas (potscherven), geen gedichten zijn, maar gecodeerde berichten van deze Nabonied aan zijn superieur Silla. In het wetenschappelijke tijdschrift *Old Testament Journal* worden de brieven in chronologische volgorde afgedrukt, samen met de daarmee ontcijferde pot-

Het was allemaal begonnen met dit kleine krantenbericht. De decaan van ons gymnasium was van huis uit historica. Elk jaar weer probeerde zij examenkandidaten warm te krijgen voor 'haar' vak.

Dit bericht was koren op haar molen. Meteen nam ze contact op met de faculteitssecretaris en vervolgens met het Kebar-onderzoeksteam. 'Toeval bestaat niet' was haar slogan, maar 'toevallig' zat er wel een oud-studiegenoot in dat team en werd haar wens volledig vervuld.

Met het knipsel in haar hand stapte zij naar de directie en vertelde dat zij iemand van het onderzoeksteam bereid had gevonden een hoorcollege te geven over deze vondst. 'Natuurlijk niet alleen voor onze leerlingen, maar ook voor docenten, ouders, belangstellenden, noem maar op.'

De zaal zat die avond stampvol en heus niet alleen omdat de examenkandidaten er studiepunten mee konden scoren. Met een vlot verhaal werd door de jonge hoogleraar uitgelegd dat 'historisch onderzoek' eigenlijk heel spannend werk is. Je hebt tienduizenden puzzelstukjes, alleen staat er niet bij van welke puzzel ze zijn. Ook zijn ze in allerlei vormen, talen, vindplaatsen en boodschappen onder te verdelen. Het is daarom een enorme voldoening als er weer een

verband kan worden gemaakt. Zeker als er dan opeens van alles blijkt samen te komen.

‘En dat was het geval met die ogenschijnlijk nauwelijks interessante privé-correspondentie, waarvan we inmiddels de bestbewaarde stukken hebben kunnen verwerken. We vonden een aantal papyrusdocumenten van een man aan zijn vrouw, zoals deze...’

Op het projectiescherf verscheen een afbeelding van het gevonden papiertje, spoedig gevolgd door de tekst met de vertaling, die de inleider hardop voorlas:

K(ebar)1 Brief van beambte Nabonied aan echtgenote Laz

Lief vogeltje,

Ik ben veilig aangekomen in de streek waar de ballingen van Kanaän naartoe zijn getransporteerd en gastvrij opgenomen. Je hoeft je geen zorgen te maken, dat men mij aan mijn spraak als Babylonier zal herkennen.

Mijn kennis van het Aramees komt me op het moment zeer van pas. Hun taal lijkt er wel wat op en men ziet mij daarom aan voor een banneling uit Aram, een land ten noorden van het hunne. Ook moet ik natuurlijk meewerken bij het aanleggen van de irrigatiekanalen.

Maar ik zal mij tot Silla wenden en verzoeken dat hij de commandant opdracht geeft om mij, zodra het kan, tot opzichter te promoveren. Dan hoeft ik niet meer elke

dag tot mijn knieën in de blubber te staan om greppels uit te spitten. Over het eten hoeft je je niet ongerust te maken. Het is zeker geen vetpot, maar met hun speciale voedselregels is het wel ‘kosjer’. Alleen een malse karbonade eten kan ik voorlopig wel vergeten, want varkensvlees is voor dit volk taboe.

En voor de zoveelste keer, ik ben heel voorzichtig!

Niemand zal merken wie of wat ik ben. Ik ga voorlopig zelfs niet naar de commandant, want nieuwelingen worden extra in de gaten gehouden. Ik ben nog nooit eerder betraapt en wil dat graag zo houden!

N.

Deze man was dus duidelijk voor een spionage-opdracht gezonden en maakt de fout om zijn vrouw daarover te schrijven. Waarom wordt niet duidelijk, misschien pas getrouwd of zo, wie weet.

Maar op basis van de genoemde gegevens, ballingen, Aramees, irrigatiekanalen, de naam Silla en de streek waarin het werd gevonden, is ons team aan de slag gegaan. Dat is heel grondig werk, waarbij je probeert sporen te vinden met andere vondsten. Tegenwoordig gaat dat per computer, alles wat we hebben en weten ligt daarin opgeslagen. Maar ga er maar eens aan staan als het woordje modder alleen al 9834 vindplaatsen geeft. Uiteindelijk vonden we

een verbinding op de naam Yabneh in het laatste brieffragment.

Daardoor werd deze vondst verbonden met de in 1935 bij Lachis gevonden ostrakas, dat is een potscherf waarop men schreef. Dit was al ooit ontcijferd:

O(straka) 6

*In de modder weggezogen,
is alle aandacht nodig voor de klei.*

*Dus ik vraag het niet uit mededogen,
maar voor het werk: laat mij moddervrij.*

309

Altijd aangezien als een klaagzang of gedicht, paste het nu opeens bij het verzoek om promotie. De spion bedient zich van gedichten om onopvallend zijn boodschap door te geven. Mooi hè?

Zo ging het verder, soms met hele brieven, soms met een enkel fragment, soms met aangevreten gaten. Maar de lijnen waren uitgezet. Kijk maar mee. Dit waren de volgende briefstukjes:

K2 Tweede deel van eerste brief of kort daarop geschreven tweede brief

De blubbertijd is gelukkig voorbij en als opzichter kan ik mijn ogen wat beter de kost geven. Ik heb in ieder

geval al gemerkt, dat de priesters hun leiders zijn. Daar gaan ze naar toe met al hun problemen. Die hebben 's avonds nog een extra dagtaak met het aanhoren van alle wisewasjes waarmee ze worden lastiggevallen. Sommigen van hen geven dan les aan de kinderen: lezen, schrijven en het reciteren van heilige teksten. Kortom, alles wat de kinderen bij ons ook moeten leren. Anderen op hun beurt schrijven die teksten over. Het lijkt wel of ze hun leventje van vroeger hier ge-woon voortzetten. Ze schijnen heel vroeger ook al eens jaren in een ander land te hebben gewoond, ergens in het zuiden.

Er loopt hier ook een vreemd figuur rond, waar ik nog niet het juiste van weet, ene Jezeqeel. Hij onttrekt zich geregeld aan het werk en er is eigenlijk niemand die er wat van zegt. Men vindt het blijkaar niet erg om de dagelijkse rantsoenen met hem en zijn gezin te delen, want daar komt het toch op neer. Hij behoort ook tot de priesterklasse. Dat is toch geen suferd zou je denken, maar of hij helemaal lekker is... Ik heb er mijn twijfels over: de meeste tijd is er geen stom woord uit te krijgen. Bovendien doet hij heel merkwaardig, om het zo maar eens zachtjes uit te drukken. Ik durf nog niet overdag in het dorp te blijven, maar ik vraag me af wat hij dan uitvoert. 's Avonds zie je hem op zijn zij voor zijn

hut liggen, starend naar een tegel waar de naam JeruSjalem opstaat. Maar waarom? Een rouwgebruik? Zo vreselijk hebben we dat plaatsje toch niet behandeld vijf jaar geleden? Alles staat er nog. Trouwens, ze zijn zelf in opstand gekomen tegen onze heer de koning, de verbanning was hun gerechtvaardigde straf. Zoiets schijnt zelfs één van hun geestelijk leiders hun vandaaruit nog geschreven te hebben, dat ze zich hier in ons land maar moesten vestigen: huizen bouwen, tuinen aanleggen, kinderen krijgen, enzovoort. Maar hij ligt daar maar en kraamt wartaal uit. Tenminste... als het dat is, ben ik waarschijnlijk gauw weer thuis, want verder houdt iedereen zich hier wel gedeisd [...]

N.

Je merkt dat hij zijn taak heel serieus neemt. Het is dus niet zomaar een spion, maar echt een professional. Heeft iemand al een idee waar dit hele verhaal over gaat? We kennen dit volk namelijk op een heel andere manier: uit de bijbel. Het gaat over het weggevoerde Joodse volk en over de profeet Ezechiël. Daar hebben we als onderzoekers niet echt veel aan, want dat is geen geschiedenisboek, maar toch... Laten we even verder lezen wat onze bijbelse James Bond schrijft.

K3 Derde fragment , waarvan begin stukje ontbreekt

.....Ik hoop, dat wat Zezeqeel zegt, voortkomt uit de gefrustreerde verbeelding van een werkloos priester. En ik hoop nog veel meer, dat iedereen er net zo weinig aandacht aan blijft schenken als tot nu toe. Want moet je horen: hij beweert, dat hij hun god gezien heeft in al zijn pracht en praal, en dat hij toen een openbaring heeft ontvangen: hij zag een soort wagen, waarop zijn godheid troonde. Hij zegt dat hij in de wolken vier gestalten zag die op mensen leken. Ze hadden elk vier vleugels én vier gezichten - ze lijken zo wel wat op Dragers van de hemelvloer in onze tempel. Ze hadden een soort kalfspoten, maar wel weer mensenhanden.

310

En de gezichten waren op één na geen mensen- of godengezichten - tenzij je aan Egyptische goden zou denken, die vereren de hele dierentuin - maar de koppen van beesten. Eerst een mensengezicht, dan een leeuwenkop, een stierenkop en de kop van een atend. Ze lieten zich voortbewegen op de wind. Ze vlogen dus. Maar naast die wezens stonden ook grote wielen van groen edelgesteente, bezet met ogen op de velgen en daarmee reed dat voertuig over de grond. Hij hield er niet over op dat de wezens zelf bepaalden, waar de wielen heengingen en dat ze zich niet hoefden om te draaien als ze een andere kant opgingen, wat me vrij lo-

gisch lijkt als je over vier gezichten de beschikking hebt. Zijn god zat op die wagen, onder een soort troonhemel op een saffieren troon. Zijn bovenlichaam glanzend als metaal en zijn onderlichaam brandend als vuur, terwijl hij straalde als de regenboog die hij in zijn hand hield. Tijdens die ontmoeting heeft hij hem vervolgens tot zijn persoonlijke boodschapper uitgeroepen door hem een boekrol met klaagliederen op te laten eten. Ik neem aan dat die van papyrus was gemaakt, maar dat vertelde hij er niet bij, alleen dat het zoet smaakte. Hij moet nu voortaan ieder die hun regels overtreedt tot de orde roepen, voordat zijn god straffend optreedt. Dat hij over dat alles kwaad is, kan ik me dan ook wel voorstellen, politieagentje spelen is nooit leuk. Toch maakt die woede van hem na dat eerste visioen - hij heeft er volgens zijn zeggen daarna nog een gehad - me onzeker. Hij neemt het allemaal wel erg serieus. En wat bedoelt hij met de overtreder waarschuwen als zijn god zegt, dat hij zal sterven? Zou dat soms op ons slaan? Lopen wij dan toch gevaar? Ik durf er niet goed naar te vragen, want ik weet niet meer zo nauwkeurig het onderscheid tussen de godsdienstige voorschriften van Aram en die van hen. En ik ben bang me op die manier verdacht te maken.

N

Waarom hij dit allemaal schrijft? Geen idee. Ik kan mij niet voorstellen dat zijn vrouw dit werkelijk allemaal zal interesseren. Maar die Jezeqeel houdt hem wel bezig en meer dan alleen achter de waarheid zien te komen. Misschien is het wel, dat hij toch een beetje in de ban is van dat mysterieuze van die zogenaamde gek.

K4 Volledige brief

Lieve Laz,

Je zult je ogen niet geloven als je dit verhaal weer leest. Het lijkt wel of ik de opdracht heb gekregen om een of andere malloot te volgen. Ik kan mij niet voorstellen dat iemand dat serieus neemt. Moet je horen wat er nu weer is gebeurd.

Jezeqeel heeft deze week weer leuk gespeeld: belegeringswallen rond zijn stadstegel aangebracht. Alleen de stenen als soldaatjes ontbraken nog. Bovendien heeft hij nog een opvoering gegeven waarin delen van zijn afgesneden haar de bewoners van de stad moesten voorstellen. Hij woog het af, heel precies. Vervolgens verbrandde hij een derde deel binnen de belegerde stad, dat deel die kwam door ziekte en honger om. Het tweede deel hakte hij nijdig met een zwaard aan moettes. Dat zouden vluchtelingen zijn die door soldaten afgemaakt werden. Het laatste deel frommelde hij

eerst in de punten van zijn lange kleed en wierp toen toch nog een beetje ervan in het vuur. Het stonk verschrikkelijk, dat kan ik je verzekeren. Wat er volgens hun stadsgod met de overgebleven haren moest gebeuren, werd niet duidelijk. Ook niet in de donderpreek die hij daarna heeft gehouden: dat de krenge der mensen voor hun drekgoden zouden worden neergesmeten, terwijl alle overige steden in het land ook in puin zouden worden gelegd. En dat allemaal omdat die stadsgod van hun er zulke jaloerse fratsen erop na houdt. Hij wil namelijk als enige god aanbeden worden. Hoe verzint hij het... Of verzint hij het niet, weet hij meer dan ik? De commandant hier is een onbenul die van toeten noch blazen weet en ik moet, ik herhaal, ik moet weten of er een strafexpeditie op weg is naar dat bergstadje. Als dat zo is, dan ontvang mijn 'grote vriend' echt boodschappen van wie dan ook. Dan moeten we hem zeker in de gaten houden. Als het van de goden is, laten ze misschien ook iets weten over ons eigen rijk, begrijp je? Voor ik mijn volgende rapport schrijf aan Silla moet ik iets weten en jij moet dat voor me uitzoeken, duifje. Laat die vriendin van je het aan haar man vragen. Hij heeft toch connecties in de leger? Of nee! Nodig hen uit om te komen eten en maak dan dat heerlijke linzenprutje van je - hoe heet het ook alweer - het water

loopt me in de mond als ik eraan denk. Dan schenk je wijn uit de kruik van Nabod, zodat hij in een goed humeur komt. Vervolgens informeer je langs je neus weg, hoe het met ons dappere leger gaat. Je voegt eraan toe dat je denkt dat er vast niemand nog in opstand durft te komen tegen onze machtige koning. Ik durf er mijn hand voor in het vuur te steken dat hij dan gaat babbelen. Probeer het maar, het lukt je vast wel en als hij niks zegt...? Tja, dan hebben we pech gehad. Stuur je bericht met de snelkaravaan van Yam, tegelijk met wat nieuwe duiven.

Blijf gezond en de goden bewaren je,

N

Aha, nu komen er twee apen uit de mouw. In de eerste plaats blijkt hij zijn berichten te versturen met postduiven. Dat was niet ongebruikelijk, want de afstanden waren groot. Maar als hij zijn berichten verstuurd met postduiven dan was het zijn plan geweest om brieven te schrijven, want anders neem je geen duiven mee naar een volk dat die beesten regelmatig offert. Het tweede wat blijkt is een deel van het doel om te schrijven; zijn vrouw is een soort informant over hoe het in zijn eigen land toegaat. Zo van als het thuis een puinhoop wordt, maak ik dat ik weg kom. Wel een vakman, die Nabonied.

K5 Brief van de beambte Nabonied aan zijn echtgenote

Laz,

Vannacht heb ik je duiven gekregen, maar ik ben bijna gesnapt. Zo'n Hebreëer vroeg wel of zijn duiven niet goed genoeg waren voor mijn offer. Ik heb maar wat gemompeld over geen geld en 'oom bij de karavaan'.

Dat was maar krap aan, want als ze de perkamentrolletjes gevonden hadden, pfff.

Je hebt heel goed gewerkt, maar van die wijsneus word ik niet veel wijzer.

Ik heb natuurlijk ook gehoord dat de Judese filiaalchef van onze heer, de koning, al een keer met Egypte heeft samengezworen en dat hij zich daarna opnieuw heeft onderworpen aan onze heer. Dat had hij je nu niet hoeven toe te fluisteren als zeer geheime informatie.

Het is van tweeën een: of hij weet niets (lijkt me onwaarschijnlijk), of er is niks aan de hand en die arme ziel die daar nu al dagen voor zijn hut ligt, raaskalt. In dat laatste geval zal ik echt snel thuis zijn. Ik zal zo vlug mogelijk rapport uitbrengen, zodat ik weer bij jou kan slapen in onze koele dakkamer in plaats van in deze hitte onder de blote hemel, belaagd door zwermen zomende muskieten.

Ik kus je, tot spoedig ziens,

N

Hij gaat rapport uitbrengen. En wij gaan dus maar weer op zoek naar de potscherf die er bij past. Ja hoor, nummer achtttien. Zo zie je maar dat, als je ooit de methode vindt en de codes kent, ook geheimtaal kan worden ontcijferd. Al duurde het in dit geval wel ruim 2500 jaar!

O8

Onwaarschijnlijk als de dromen van een verliefde vrouw

Klinken de verhalen van de oude man, spelend op de grond

Hij spreekt van goddelijke woorden en oprechter trouw

En dat deze god hem naar JeruSjalem zond.

Maar al die tijd heeft hij hier zitten spelen

Met een tegel, poppetjes en veel haar

Zegt dat de dood eraan komt voor velen

Noemt onze Tammoez, een poepgod, een leugenaar.

Wil wel naar zijn treurige woorden blijven horen,

Maar als het echt onzin is wat hij vertelt

Zou het mij veel meer bekoren

Te zijn bij haar waarvan mijn hart smelt.

Jeetje, die is dus wel echt helemaal smoor, zou je denken

als je het leest. Maar het blijkt een rapport in geheimtaal te zijn. Lees het nog maar eens en dan zonder aan het verhaal

te denken. Wie zou vermoeden dat daar een spion achter zit? Niemand toch, en dat is juist de kracht ervan: onopvallend op het verkeerde been zetten. Wat heeft onze speurder nog meer te melden?

K6 Fragment, begin ontbreekt

...De vuurgeest voerde hem door de tempel en daar zag hij godenbeelden staan - je moet weten dat zijn god niet uitgebeeld mag worden, dat vindt hij niet goed - en dat beviel Jezequel dus niks. Poepgoden stonden er en ze hadden ongedierte op de muren geschilderd.

Houdt u wel in gedachten, dat het de tempel van zijn god was en dat hij hem daar als priester heeft gediend. Het moet dan ook een hele schok voor hem zijn geweest, dat hij zeventig belangrijke mannen van zijn volk daar bijeen zag, die wierook brandden voor die binnengedrongen, illegale goden. Daarna zag hij dan ook nog eens die vrouwen huilen om onze vruchtbaarheidsgod Tammoez en een groep mannen die met hun rug naar het altaar voorovergebogen de zon aanbaden. Vervolgens riep zijn god woedend de opzichters van de stad: zes mannen, met zwaarden gewapend. Er kwam ook nog een man met pen en inktkoker. Die ging als eerste door de stad om een ieder die niet meegedaan had aan de vreemde eredienst als teken de letter Tav

op zijn voorhoofd te geven. Alle anderen werden afgeslacht door die opzichters, ook de vrouwen en kinderen. Niemand werd gespaard. Zijn god had zich verweerd met de smoes, dat de mensen zelf hadden gezegd, dat hij het land had verlaten en niet zag wat er gebeurde. Nou, dat was voor hem voldoende reden, zei hij, om de andere kant uit te kijken als de verwoesting over hen heen zou komen. Hij zou in ieder geval geen medelijden met hen hebben als het zover was. Hij heeft erbij zitten huilen als een klein kind, toen hij het zag. Ik zag weer tranen in zijn ogen toen hij het ons vertelde.

Zijn beschrijving was deze keer nog onduidelijker dan de eerste keer. Hij had het over Groot Huis - de titel van de Farao's uit de Nijldelta - en over vier wezens die nu in cheroebs veranderd waren. Precies dezelfde wezens als in het eerste visioen, zei hij erbij. Maar dan vergist hij zich toch: er is nogal verschil tussen cheroebs, die wel wat weg hebben van geveugelde sfinxen en mensengestalten, zoals hij eerst zei.

Je ziet duidelijk hoe verward hij is.

De bestraffing van de stad was blijkbaar nog niet ten einde, want die schrijver moest met zijn blote handen brandende kolen tussen de cheroebs weghalen en die in het midden van de stad gooien. Vervolgens zei zijn

god dat de leiders van het volk gestraft zouden worden. Ook de vazal van onze koning zou in gevangenschap naar Babel worden gebracht. Hij heeft het nog eens in een toneelstukje laten zien. Hij groef met zijn handen een gat in de aarden wal rond zijn huisje. Hij nam zijn hebben en houwen op zijn schouders, bedekte zijn gezicht en liep struikelend over zijn voeten een eind weg. Zo zou hij weggevoerd worden, vertelde hij, in duisternis. Zijn ogen zouden de grond van zijn vaderland niet zien en evenmin de aarde van ons land. De werkers hier en ook zijn collega-priesters zien hem niet als een rebellenleider. Ze vinden hem lastig en vervelend en zijn goddelijke openbaringen gezeur. Ze pesten hem door telkens als hij erover begint, te zeggen: de dagen verlengen zich en elk visioen gaat verloren. En ze lachen hem uit, wanneer hij hen onder duizenden bezweert, dat zijn god echt zijn woord gestand zal doen. Dat hij alles op schrift zet in zijn dagboek. Ik voel me er echter niet lekker bij....

De spion begint erachter te komen dat er waarschijnlijk toch meer aan de hand is dan een raaskallende man. Hij voelt nattigheid, alleen aan wie moet hij dit verhaal kwijt? Een ingewikkeld probleem doet zich voor. Hoe gaat hij dit oplossen?

K8 Volledige brief in goede staat

Moedertje,

Zojuist kwam Yam mij vertellen dat we een ZOON hebben, een jongen. Wat mooi. Alles is goed gegaan. Ik denk hard na over een mooie naam, die ook de goden een genoegen zal doen.

Ik ben blij dat Yam me ook liet weten dat het leger ten velde is getrokken. Niemand vertelt me hier iets en die commandant al helemaal niets. Zie je dat het daar in het westen rommelt? Zullen we eens wedden? De koning is op weg naar Jeruzalem, ook al zeggen ze nu in de stad, dat hij alleen maar een inspectietocht wil houden. Hij gaat eerst Jeruzalem op haar donder geven en dan krijgt Rabba ervan langs. Ik durf er alleen hier niets van te zeggen. Hoe zou ik moeten verklaren dat ik daarvan op de hoogte ben? Af en toe vraagt Jezezeel of ik wat uit zijn dagboek wil voorlezen. Een ingewikkeld ta-

Itje hoor en veel moeilijke woorden. Die god van hem is een harde, een beetje een dictator af en toe.

Ik omhels je, N

Vandaar dus die duiven en brieven. Meneer 007 ging vader worden en wilde daarom het contact met thuis niet verliezen. Langzaam vormen de puzzelstukjes een plaatje, waarin je iets gaat herkennen.

K12 Zeer beschadigd klein stukje

...Die adelaar is natuurlijk een gevleugelde god en de boom moet zijn v[...]rstellen [...]
Rechtvaardige en misdadiger zullen omkomen in het land [...]
Zwaard, gewet, gepolijst om het vee te slachten [...] in de hand van de slachter [...] tegen de leiders van het volk [...] Zwaard gesmeed om te bliksemen: uit de sche-de, om te slachten! Zo wil zijn god zijn driftbui [...]
Dat de koning van Babel...

317

Dit is een voorbeeld van een stukje waar we eerst helemaal niets mee konden. Grafologen zeiden dat het van Nabonied was, maar wat en hoe? Een Amerikaans universiteitsteam durfde de uitdaging aan, vroeg de foto's op en ging aan de slag. Zij vonden al na drie maanden een verbinding.

Via het link-woord 'driftbui' kwamen ze terecht bij een andere vondst.

Een boekrol waarvan niet duidelijk was wie het geschreven had, te beschadigd om goed te kunnen lezen.

Apo-1744 Fragment uit eerder onbekend Grieks apocrief geschrift, bevat veel aangevreten stukjes

[...] stadsgod haar heeft opgeraapt van het veld, een weggegooid kind [...] niet gewassen of ingewreven met zout. Aangekleed heeft hij het vondelingetje, heel mooi [...]
[...] Oliekoeken van tarwebloem met honing kreeg ze te eten. Een koning waardig zo mo[...]
Hij trouwde zelfs met haar [...] ze maakte van het goud en het zilver dat hij haar schonk haar minnaars en gaf hun zijn cadeaus. Ze pleegde zelfs overspel met goden [...]
[...] Vies mens, ik zou zo'n vrouw [...] ze verkocht zichzelf aan ieder die wilde [...] natuurlijk aan Egypte! Het zal eens niet waar zijn [...]
Samaria en Sodom zijn haar zusters. Dat zijn steden, de ene heeft Assoer ooit veroverd en die laatste is door hun god gestraft, zeggen ze. Omdat ze armen lieten creperen en vreemdelingen met de nek aankeken. Zij heeft op die steden neergekeken als iets smerigs, maar ze is smeriger dan zij, juist omdat ze dan zo schijnheilig braaf doet [...]
Een boom heeft [...] geplant, een scheutje van de boom die op de Witte Bergen groeien in het noorden van het land. Een adelaar plantte die, aan stromend water, in een tuin. Het moest een nederige wijnstok worden, maar de boom was koppig en trots. Hij strekte zijn tak-

ken uit naar een andere adelaar om van hem water te krijgen. Daarom moet de boom uitgerukt worden en verdorren. Ze noemen hem raadselachtig met zijn spreuken, maar deze lijkt me toch eenvoudig op te lossen. Die adelaar is natuurlijk een geveleugelde god en de boom moet zijn volk voorstellen [...]

Rechtvaardige en misdadiger zullen omkomen in het land dat hij hen zal ontnemen.

Zwaard, gewet, gepolijst om het vee te slachten worden in de hand van de slachter gebruikt tegen de leiders van het volk en de goddeloze priester. Zwaard gesmeed om te bliksemen: uit de schede, om te slachten! Zo wil zijn god zijn driftbui...

Kijk, daar hebben we het bewuste woord. Als we even terugkijken naar 'ons' stukje tekst, zie je dat dat aansluit. Het lijkt erop of onze spion druk aan het schrijven is geweest. Niet alleen naar zijn vrouw, niet alleen naar zijn opdrachtgevers, maar klaarblijkelijk ook naar iemand anders. Jezeqeel soms?

...en zijn woede wreken op hen die naar hem niet luisterden. [...]

Een ontrouwe vrouw JeruSjalem [...]

onbekende goden dienend; wreed voor weduwe en

wees; de arme werd vertrapt. Een stad vol bloed door de slechte bestuurders. Een vreemdeling was er echt niet welkom [...]oden seks: incest, bloedschande. Te erg om hier voor jou te herhalen [...] Er waren profeten die zeiden namens de stadsgod te spreken en die hebben leugens verkondigd, dat ze rustig hun gang konden gaan en alles doen konden wat in hun gore kop opkwam [...]

Oholiba, mijn tent in haar, is een andere naam voor de stad, zo noemt die god zonder naam [...]

Ze hebben hun zoontjes geofferd aan drekgoden. Die god van hem wil geen kinderoffers, schijnt het [...]

Ontrouwe aan haar echtgenoot geweest [...] zich opgedirkt voor andere mannen [...] Babel was een van haar minnaars [...] hij zal haar straffen en dan zal ze niet meer aan Egypte denken met wie ze overspel pleegde.

Door deze vondst is dit onbekende geschrift nu het dagboek van Ezechiël gaan heten. Ja, zo gaat dat in onze wereld. Eerst is het niets, een puzzelstukje. En dan opeens, door iets op een ander plaats in een andere tijd, krijgt het een plaats. Als Nabonied dit ooit had geweten.....

K13 Weer slechts een fragment, of is het ook losgeraakt stukje van K12

...Zie je wel, dat ze daar toch met de farao samenzwegen. Ze wilden me niet geloven, maar ik weet zeker dat Jezeqeel dat goed heeft gezien. Dit en nog meer heb ik natuurlijk ook aan de overste van de veiligheidsdienst gerapporteerd [...]
 Zo erg [...].n. Dat hij, die god, hem verboden heeft om over zijn gestorven vrouw te rouwen. Niemand mag zien dat hij verdriet heeft, omdat niemand zal treuren over die stadstempel van die verv[...] god van hem. [...]
 Jezeqeel is nog steeds niet over het verlies van zijn vrouw heen. Hij ziet er slecht uit....

319

Ha, denk je dan als onderzoeker, onze spion moet weer een rapport schrijven, dus...?
 Ja, heel goed, jullie beginnen het systeem door te krijgen: daar hoort weer een potscherf bij.
 De boodschap was nu 'verpakt' in een lied.
 Dus kostte het een paar weken voordat we nummer 32 als het vervolg vonden, de grootste gevonden tekst.
 Lees maar hoe dubbelzinnig zijn lied klinkt:

O32 Een loflied voor den koorleider

Wie wil niet zingen aan Babylons stromen van de grootheid van onze daden

Hoe wij heer en meester zijn van Susan tot Gaza.

Onze mannen - uit het oosten - hebben hun tenten in het land Ammon opgesteld, genieten van de vruchten van het land en de melk van het vee.

Moab en Edom wilden profiteren van de zwakte van Judea maar ze zullen zelf tot plundering worden, tot buit van ons. En wat de Filistijnen betreft, dat zeevolk van de Griekse eilanden:

het zal erg stil worden op de stranden van Kanaän, heel erg stil.

De grote havenstad Tyrus, die als een hoer aan het water zit, loerend naar klanten?

Wie zal haar muren in puin rammen en de poorten openbreken met een stormram?

Dat kan er maar een zijn: onze koning, Neboekadnezzar!

Die ivoor en wol, kruidenwijn en specerijen, ijzer en cederhout tot buit maakt.

Hij veegt hij de vloer aan met Egypte;

Laat ook geen spaan heel van Farao met zijn handlangers en samenzweerders;

Naast leprozen en melaatsen ligt het hele leger van farao.

Van meneer 'Groot-Huis' blijft zelfs geen rieten hutje over in het veld.

Wie wil niet zingen aan Babylons stromen van de grootheid van onze daden

Hoe wij heer en meester zijn van Susan tot Gaza

Zo laat ik mij vertellen door deze wonderlijke profeet

Die van JHWH berichten krijgt en daardoor alles weet.

Voor het eerst wordt de Hebreeuwse Godsnaam gebruikt. Blijkbaar is de spion gevallen. Niet door de mand, maar voor zijn spionagedoel. Net als een agent, die verliefd wordt op een misdadigster, een gegijzelde medelijden krijgt met de gijzelnemer. Dat is heel link wat er nu gebeurt. Wat zal hij nu doen, wat doet zijn vrouw... Dit lijkt geen geschiedenis, maar een heuse thriller.

K15 Vrijwel in tact

Nabonied aan zijn geliefde vrouw Laz dochter van Eribshoe

Duifje lief,

We hebben hier ook gehoord dat de stad Jeruzalem gevallen is en haar tempel verwoest. Is het trouwens

waar dat ze de familie van die Judese filiaalchef hebben vermoord en hemzelf daarna hebben blindge-maakt? Dan is duidelijk wat Zezeqeel bedoelde, toen hij zei dat hij de grond niet meer zou zien. Hij blijkt toch meer te weten dan ik vermoedde.

Zezeqeel heeft in zijn dagboek opeens ook hele andere verhalen staan, verhalen dat het goed gaat aflopen

voor zijn volk. Hun god zal voortaan hun herder zijn,

heeft hij beloofd. Hij zal hen redden uit de hand van

hun leiders, rukt hen weg uit hun hongerige mond. Dan 320

zal hij de bokken van de schapen scheiden. De sterke

dieren, die de zwakke met hun horens hebben wegge-

jaagd, zal hij apart zetten en straffen. Dan zal hun oude

koning hen weer weiden. David heette hij, geliefde

betekent dat, omdat hij een geliefde knecht van hun

god was. Zo zullen ze voortaan in vrede leven en erken-

nen dat hun god hun enige god is en dus ook de groot-

ste, de machtigste en zo. Ik heb zijn verhaal gerappor-

teerd, maar of ze het zullen begrijpen?

De mensen van zijn volk komen nu wel geregeld bij

hem luisteren naar de boodschappen van hun god.

Hij zegt heel vaak dat ze niet alleen naar hem moeten

luisteren, maar dat ze vooral moeten doen wat er in

hun heilige boeken staat. Bijvoorbeeld over het goed

zijn voor de arme; over het liefhebben van je naaste, de

mens met wie je te maken hebt, en dat je daarom voor hem moet zorgen en meer van zulke regels. En die boodschap over het goed besturen van een volk was bij sommige toehoorders niet erg welkom. Je zag aan hun hele houding dat zij vroeger in JeruSjalem tot de mensen hadden gehoord, die het voor het zeggen hadden gehad. Nu werd hun te verstaan gegeven, dat ze voortaan uitgerangeerd waren, omdat ze hun plicht hadden verwaarloosd. Je had hun gezichten moeten zien. Ze durfden niks te zeggen, omdat de meerderheid van de mensen herhaaldelijk luid hun instemming betuigde. Maar, o meisje, wat waren ze kwaad. Ik weet trouwens een goede naam voor ons zoontje: Kandal. Die naam komt voor in de oude koningsre-gisters. Die naam zal zeker bij bepaalde mensen in goede aarde vallen. Een kus voor jou en onze zoon.

N

Nou wordt de zoon ook al in de strijd geworpen, een naam die het goed zal doen bij bepaalde mensen. Ja, zijn opdrachtgevers, de mensen van het leger. Spionnetje, wees toch verstandig, pak je spullen en ga naar huis. Je vrouw en kind hebben je daar vast harder nodig. Maar nee hoor, Nabonied heeft andere plannen:

K16 Een fragment

... Maar wat deed ondanks dat alles Jezeqeel? Hij schreef de namen van hun voornaamste families op een paar stukken hout en die hield hij zo in zijn hand, dat het leek alsof het een ongebroken plankje was. Hun god, vertelde hij, zou die ongelukkigen weer terugbrengen naar het land. Niemand zou ontbreken - de mensen hingen als gebiologeerd aan zijn lippen. Voortaan zouden ze dan weer een verenigd volk zijn en niet meer verdeeld in twee elkaar bestrijdende, vijandige koninkrijkes.

Ik vind het een ontroerend beeld en de mensen knap-pen er echt van op. Hij steekt hun zo een hart onder de riem. Ze zien het niet meer zo somber in en steken weer de handen uit de mouwen. Op de markt wordt zelfs soms weer gelachen. Maar neem één ding van me aan: geen enkel moment heeft hij beweerd dat het snel zou gebeuren. Integendeel, als het de volgende maand of het volgend jaar zou plaats vinden, zou hij het met geen woord over de doden of over de geopende graven hebben gesproken. Deze mensen zullen het niet meer meemaken, Jezeqeel zal het niet beleven en ook ik zal de ballingen niet zien terugkeren naar hun land. Ik heb het getal van zeventig jaar horen noemen, maar of dat klopt? Misschien zal Kandal, als hij oud is, er getuige

van zijn of zijn zoon, als hij grijs geworden is. Het ligt allemaal in de hand van god... , in die van Jezeqeel. Jezeqeel heeft mij gevraagd of ik zijn schrijver wil worden en het lijkt me wel wat, maar wat doen zijn landgenoten als ze achter mijn dubbelrol komen? Wat doet de commandant, welke orders geeft Heer Silla? Is er voor een spion wel een leven na het werk, zullen ze me laten gaan? Ik lig er nachtenlang wakker van, weet niet goed wat ik moet doen. Kom hier naartoe en help me!

Onze spion wordt nu zelfs eerlijk. En als er iets is waar machthebbers een hekel aan hebben, is het om in de steek gelaten te worden.

**Spionnen nemen geen Ontslag,
die Verdwijnen.**
Zelf of met hulp.

049

Welk een oprechter mens is mij ooit verschenen,

Een profeet die luistert naar zijn God?

Ik vind geen kwaad in hem en kan niet anders dan menen

Niet verder te werken aan dit bouwwerk, dat is verrot.

Het afscheid zal mij voor verraad behoeden.

Ik weet, mij wacht een dankbare taak bij hem

Die mij bevestigde: al na de eerste dag vermoedde ik

Dat mijn belangstelling te veel zich richtte op hem.

Met dit geluk zal ik niet wederkeren,

Slechts als ik hoor van onrecht aangedaan

Aan die mij lief zijn en die ik wil eren,

Mogen niet lijden op grond van mijn bestaan.

Niet alleen zijn baan opzeggen, maar nog dreigen ook. Nou, nou, die durft.

K.17 Vrijwel intacte brief

Vogeltje,

Ik weet niet hoe ik je troosten moet, ik heb er geen woorden voor. Ik heb van Heer Silla gehoord hoe de zaken staan aan het hof. Ik ben uit de gratie, omdat ik niet geschreven heb wat sommige lieden graag wilden lezen. Maar Yam vertelde, dat jij nu ook met de nek wordt aangekeken. Dat maakt me kwaad. Een mooie vriendin is dat, die op straat met haar neus in de wind langs je heen loopt alsof je lucht bent. Zolang het ons goed ging, heeft ze de deur bij je platgelopen. Onze beste wijen hebben zij en die lapzwans van een kerel van haar opgedronken.

Een welvarend mens heeft veel vrienden, maar mensen zoals wij wil niemand meer kennen. Ga naar je vaders huis en laat je daar beschermen. Of wil je toch besluiten hier naartoe komen met ons kleine jongetje? Ach, dan zouden we met ons drietjes 's avonds kunnen wandelen langs het water.

Mijn lief meisje, ik weet niet meer wat ik je schrijven moet. God beware jullie in gezondheid, in vrede en voorspoed.

Vaarwel!

Wat gaat Laz doen: naar haar vader of helemaal naar dat verre land, dat vreemde volk? Laten ze haar wel gaan, of houden ze haar en haar zoon vast als gijzelaar, want dan komt Nabonied naar hen toe. Lees mee hoe het afloopt. Eerst weer een potscherf, maar nu niet van Nabonied, maar van één van zijn arbeiders.

Deze scherf had als kenmerk de plaats Yabneh gekregen.

O58 Bezwaarschrift uit Yabneh

Brief aan Heer Silla, inspecteur der veiligheid

Mijn Heer Silla,

Op verzoek van de commandant breng ik u het volgende ernstige voorval onder de aandacht, namelijk dat ik op klare lichte dag van mijn enige mantel ben beroofd door onze opzichter Nabonied. Na het verrichten van mijn dagelijkse werk bij de aanleg van irrigatiekanalen vroeg ik mijn mantel terug, die ik in bewaring had gegeven. In plaats van deze mantel kreeg ik te horen dat deze voor ene Jezeqeel bestemd was. Nu wil ik best die man af en toe een schotel eten of wat te drinken brengen, maar mijn mantel afpikken, dat vind ik niet netjes.

Daarom wil ik u vragen te bemiddelen dat ik deze mantel terugontvang en die opzichter een passende straf te geven.

Uw onderdanige dienaar

Dat is een gekke brief. Nabonied is nu ook al aan het roven geslagen. Het lijkt wel of de stoppen bij hem zijn doorgeslagen. Dit was voor ons hele team wel de meeste verrassende wending in het hele verhaal. Wat is er in die tussentijd gebeurd? En het enige dat er dan nog ligt, is een snijpertje, het laatste fragment – uitgerekend het stukje waarin ook de naam Yabneh voorkomt wat uiteindelijk het linkwoord was tussen de brieven en de scherven.

Brengt die ons een begrijpelijk slot van dit verhaal?

K19 Laatste (tot nu toe gevonden) fragment

Van Jezegeel, dienaar van de allerhoogste, aan Laz, vrouw van mijn vriend Nabonied

...’s avonds weggevoerd en naar commandant gebracht.

Daar [...] en ook enkele hoge heren, afgaand op het eerbetoon [...] beschuldigd van roof van een jas in Yabneh, terwijl hij daar nooit [...]

Zelfs zijn ketting hebben ze van zijn lichaam geroofd.

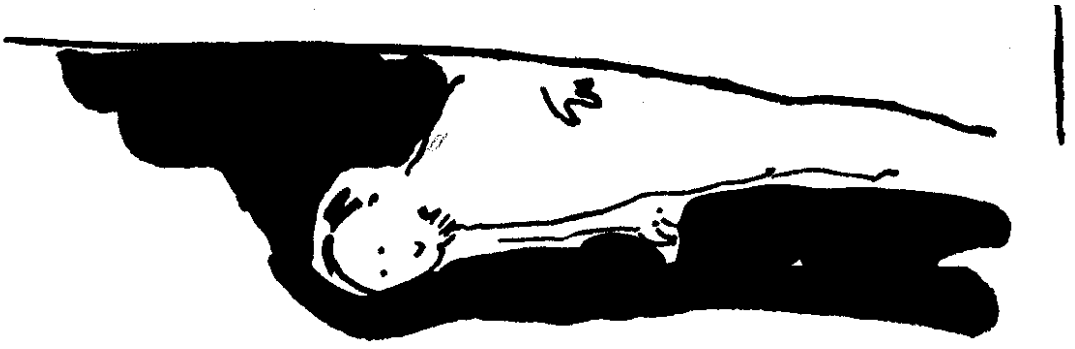
Als vuil langs de weg achtergelaten. Naar de gebruiken van ons volk [...] en toen begraven. Ik hoop dat deze duif de weg naar huis weet te vinden en weet u welkom om met uw zoon en familie als gewenst vreemde deling bij ons te wonen als rampspoed....

Helaas, dus toch een valstrik! Sorry dat ik jullie geen happy end kan bieden, maar de werkelijkheid is vaak harder dan die van de romans en films.

Daar sneuvelen de overmoedige spionnen en niet zelden door de hand van hun opdrachtgevers. Kanonnenvlees nemen wij dat, maar daar hadden ze toen vast een heel ander woord voor.

Doodstil en sommigen zelfs met open mond, zo hoorde het publiek deze slotwoorden aan. Het einde van een waar drama, eeuwen geleden en toch zo herkenbaar.

En dat allemaal op papyrusresten en potscherven.

DANIËL

die de leeuwenkuil overleeft.

326

De verhalen over Daniël en zijn vrienden zijn heldenverhalen. Ze spelen in de tijd van koning Jojakim. In die tijd trok Nebukadnezar, de grote en machtige koning van Babel, op naar Jeruzalem en nam de stad in. Jojakim was koning af en Nebukadnezar nam alle kostbare schatten uit de tempel van Jeruzalem mee naar één van zijn eigen tempels.

Wat konden de Joden anders doen dan zich onderwerpen aan de macht van Nebukadnezar, zou je denken. Wat konden ze anders doen dan hun godsdienst en alle regels die daarmee samenhangen opgeven en door de knieën gaan voor de god van de Babyloniërs?

Wat kun je beginnen tegen een machtig heerser als Nebukadnezar? Niets, helemaal niets. Je moet je aanpassen, anders ben je verloren.

Toch is dat niet wat er gebeurde.

Al hoorden ze nu bij het Babylonische rijk, toch wisten de Joden hun eigen gewoontes en tradities te bewaren. Ze verloren God niet uit het oog en bleven vasthouden aan de regels die bij hun geloof hoorden.

Hoe dat kwam?

Dat kwam door Daniël en zijn vrienden.

Zij maakten zich bij Nebukadnezar en zijn opvolgers sterk voor het joodse volk. Zo sterk, dat er tot op heden verhalen over hem de ronde doen.

Sterke verhalen, dat wel.

Maar nog steeds de moeite van het doorvertellen waard.

Want figuren als Daniël zijn niet van gisteren.

Ze zijn er nog steeds.

Een groot voorbeeld is Mandela, die het opnam voor zijn volk, wat er ook gebeurde. Lees maar hoe hij achttien jaar gevangenschap op Robben Island overleefde en met zijn volhardende houding zoveel respect afdwong - ook bij zijn tegenstanders - dat hij uiteindelijk president werd.

NELSON MANDELA

Op 11 februari 1990 werd anti-apartheidstrijder Nelson Mandela na 27 jaar gevangenisstraf vrijgelaten. Rond vier uur 's middags liep hij door de poort van de Victor Verster-gevangenis nabij Kaapstad. Buiten was het een gekkenhuis. Ten overstaan van alle journalisten en belangstellenden hief Mandela voor het eerst sinds zevenentwintig jaar zijn vuist op, ten teken dat zijn strijdlust nog niet was gedoofd. Er klonk een gejoel uit de menigte. Vervolgens werd hij naar Kaapstad gereden en langs de route stonden duizenden uitgelaten mensen. Bij het stadhuis aangekomen hield hij een toespraak, die begon met de volgende woorden:

‘Vrienden, kameraden en mede-inwoners van dit land. Ik groet u allen in de naam van vrede, democratie en vrijheid voor allen! Ik sta hier voor u, niet als profeet, maar als een nederige dienaar van het volk. Uw onophoudelijke en heldhaftige opofferingen hebben het mogelijk gemaakt dat ik hier vandaag sta.

Daarom schenk ik de laatste jaren van mijn leven aan u.’

In de loop van zijn leven is Nelson Mandela gegroeid van een politieke radicaal tot een president die algemeen bewondering oogst.

Nelson Mandela werd geboren als Rolihlahla Mandela op 18 juli 1918 in het plaatsje Mvezo, in de provincie Transkei. Gedurende zijn studie jaren in Johannesburg werd Mandela omringd door mensen van allerlei verschillende politieke overtuigingen. Zijn vrienden, veelal student aan de Witwatersrand Universiteit, waar Mandela zich in 1943 had ingeschreven voor een rechtenstudie, waren lid van de communistische partij of het Afrikaans Nationaal Congres (ANC). Mandela zelf koos niet direct voor een bepaalde richting, maar kwam er in de loop der tijd achter dat hij de meeste sympathie voelde voor het ANC. Het doel van deze beweging was de zwarte Zuid-Afrikanen te bevrijden van het racisme. In 1944 werd hij lid van het ANC en werkte mee aan de oprichting van de ANC Youth League, die uiteindelijk het ANC zou gaan domineren en die streefde naar de omverping van de blanke suprematie en de vestiging van een democratische regeringsvorm.

Op 5 december 1955 werden Mandela en een aantal andere verzetsleiders beschuldigd van hoogverraad of, meer specifiek, van het plegen van feiten die als doel hadden de regering omver te werpen en te vervangen door een communistisch regime. Gedurende het proces lukte het de regering niet om aan te tonen dat Mandela of het ANC een gewelddadige revolutie had voorbereid. Op 29 maart 1961 werden de verdachten vrijgesproken.

van Zuid-Afrika. Het apartheidssysteem strekte zich uit tot in de gevangenissen. Zijn eerste cel had een omvang van twee vierkante meter, met geen andere inrichting dan een peertje aan het plafond en een rieten mat om op te slapen. Het peertje brandde dag en nacht. Maar Mandela gaf de moed niet op en verklaarde achteraf altijd geloofd te hebben dat hij weer op vrije voeten zou komen.

De sympathie voor de vrijheidsstrijd vanuit het buitenland was intussen gegroeid en de Zuid-Afrikaanse regering kreeg steeds meer kritiek te verduren. De gevolgen van de economische, politieke en culturele boycots werden zichtbaar. De overheid begon te beseffen dat ze misschien concessies moest doen. In 1985 bood president Botha aan om Mandela en alle andere politieke gevangenen vrij te laten als ze toestemden onvoorwaardelijk het geweld af te zweren. Mandela weigerde. Maar hij was van mening, dat deze houding van de overheid nieuwe kansen schiep en begon te werken aan de opzet van geheime gesprekken tussen hem en de regering. President Botha werd in 1989 opgevolgd door F.W. de Klerk. Er brak een periode van veranderingen aan. Al snel na zijn aantreden schafte De Klerk verschillende apartheidswetten af (bijvoorbeeld die van het gescheiden gebruik van parken en andere openbare voorzieningen), ontsloeg een aantal zwarte leiders (waaronder Sisulu) uit de gevangenis en ontmoette Mandela persoonlijk.

Gedurende zijn eerste jaren bij het ANC had Mandela zich ingespannen voor een vreedzame strijd tegen de apartheid. Begin jaren zestig van de twintigste eeuw echter begonnen hij en andere ANC-leiders zich af te vragen of deze methode wel zin had. De regering trad zelf tenslotte steeds harder en gewelddadiger op tegen hun acties. Eén van de meest beruchte confrontaties vond plaats in Sharpeville in 1960, toen negenenzestig demonstranten werden doodgeschoten door de politie. Binnen het ANC ontstond een heftig debat over de eventuele lancering van een gewapende strijd. Volgens Mandela had het ANC geen andere keus. Mandela moest nu voorzichtiger zijn dan ooit om niet gepakt te worden.

Op 5 augustus 1961 werd Mandela gearresteerd, omdat hij arbeiders aanzette tot stakingen en omdat hij naar het buitenland was gereisd zonder geldige papieren. In het proces dat volgde, ontkende hij deze zaken niet.

In het 'Rivonia proces' werd hij beschuldigd van hoogverraad. Hoewel op deze misdaad de doodstraf stond, werd hij op 12 juni 1964 veroordeeld tot levenslang. Het proces trok wereldwijd de aandacht en leidde tot veel kritiek vanuit het buitenland.

Achttien jaar lang werd Mandela vastgehouden in de zwaarbewaakte gevangenis op Robbeneiland, voor de kust

In een toespraak voor het parlement op 2 februari 1990 maakte de president een einde aan het verbod op het ANC en andere oppositionele organisaties en verklaarde dat het tijd was voor onderhandelingen. De week daarop vertelde hij Mandela dat hij zou worden vrijgelaten.

Mandela had nauwelijks tijd om bij de betekenis van zijn vrijlating stil te staan. Pas aan het eind van de avond, na een hectische dag, beseftte hij dat was hij uitgegroeid tot het symbool van een nationale strijd. In de gevangenis had hij gedroomd van een rustig en huiselijk leven, maar hij kon zijn talloze aanhangers niet teleurstellen. Er wachtte hem een politieke taak.

De Klerk en Mandela voerden vanaf december 1991 de leiding van de onderhandelingen over de vestiging van een democratische regering in Zuid-Afrika. Deze verliepen niet zonder strubbelingen. De ondertekening op 26 september 1992 van het Record of Understanding, dat bepaalde dat een vrij gekozen wetgevende vergadering een nieuwe grondwet zou maken, betekende een grote doorbraak. Een andere hindernis werd genomen op 3 juni 1993, toen werd overeengekomen dat de eerste democratische verkiezingen gehouden zouden worden op 27 april 1994. Voor hun inspanningen ontvingen Mandela en De Klerk in 1993 de Nobelprijs voor de Vrede.

Bron: NZAV/Veldkamp (artikel via Internet)

DANIËL

Koning Nebukadnezar liep te ijsberen door de troonzaal. Met dikke rimpels in zijn voorhoofd. 'Hoe kan ik nu regeren over een volk waarvan ik de zeden en gewoonten niet ken?' vroeg hij zich af. 'Hoe moet ik ervoor zorgen dat er in mijn rijk geen onrust en ontevredenheid ontstaat als ik niet weet hoe ik het Joodse volk tevreden stel?' Hij ijsbeerde verder.

Plotseling stond hij stil.

De rimpels in zijn voorhoofd waren verdwenen. Hij riep zijn hofmaarschalk bij zich.

'Ga op zoek naar een stel knappe, intelligente en betrouwbare jongemannen uit het joodse volk', sprak hij. 'Jongemannen van goede komaf en met een flinke dosis gezond verstand. Ze moeten hier aan het hof komen wonen en een degelijke opleiding krijgen. Je moet ze alle zeden en gewoonten van ons volk bijbrengen. Ze moeten vloeiend babylonisch leren spreken en ze mogen niets tekort komen. Geef ze mooie babylonische kleren en geef ze te eten wat ik ook te eten krijg. Als je denkt dat ze er klaar voor zijn, breng je ze bij me. En als ik tevreden over ze ben, neem ik ze in dienst. Dan kunnen ze mij helpen bij beslissingen als het gaat om het tevredenstellen van hun volk. Zij kennen immers de behoeften van dat volk van binnenuit.'

De hofmaarschalk deed wat Nebukadnezar hem had opgedragen. Zorgvuldig koos hij vier jongemannen uit en bracht hen naar het hof. Hun namen waren Daniël, Chananja, Misaël en Azarja. Maar dat waren namen die een Babylonier niet kon uitspreken.

‘In naam van de koning noem ik jullie Beltsassar, Sadrak, Mesak en Abednego’, zei hij. ‘En mag ik jullie dan nu aan tafel nodigen?’

Daniël en zijn vrienden bekeken het eten dat op tafel stond. Ze keken elkaar aan en schepten niets op van al het lekkers op de zilveren schalen. ‘Hebben jullie geen honger?’ vroeg de hofmaarschalk. Daniël rechte zijn rug en sprak: ‘Zoals het voor u onmogelijk is onze namen uit te spreken, zo is het voor ons onmogelijk dit eten te eten.’

‘Wat zeg je me daar!’ riep de hofmaarschalk verontwaardigd. ‘Dit eten komt uit de koninklijke keuken. Het is hetzelfde als wat de koning te eten krijgt. Als dat niet goed genoeg is voor jullie, dan weet ik het niet meer!’

Daniël bleef kalm. ‘Het is heerlijk eten’, zei hij vriendelijk, ‘dat is het probleem niet. Het probleem is dat ons geloof strenge regels kent wat betreft het eten. Aan die regels willen we ons houden. Daarom eten we dit eten niet.’

De hofmaarschalk zuchtte. ‘Maar dit eten is het beste eten dat er bestaat’, zei hij. ‘Van dat vreemde joodse eten van jullie worden jullie vast en zeker zwak, bleek en mager.’

Daniël lachte. ‘We zullen je laten zien dat dat niet zo is’, zei hij. ‘Geef ons tien dagen lang het eten dat wij gewend zijn te eten en vergelijk ons dan met vier hofdienaren die wel van het koninklijke voedsel hebben gegeten. Zijn we zwaker, bleker en magerder dan zij, dan zullen wij moeten toeven dat het eten van de koning gezonder is dan het onze. Is dat niet zo, dan kun je niet langer bezwaar maken tegen onze eetgewoonten.’

Zo gezegd, zo gedaan.

Tien dagen lang aten Daniël en zijn vrienden alleen groenten, omdat het vlees in de koninklijke keuken niet werd klaargemaakt op de manier die hun geloof hen voorschreef. Toen de tien dagen voorbij waren, vergeleek de hofmaarschalk hen met vier andere hofdienaren, die wel uit de keuken hadden meegegeten. En al bij de eerste oogopslag was duidelijk dat ze minstens even gezond en sterk waren.

Sterker nog: ze zagen er het gezondst uit van alle hofdienaren in het hele paleis, ze leken sterker dan een leeuw. ‘Jullie hebben mij overtuigd’, zei de hofmaarschalk, ‘jullie kunnen eten volgens de regels van jullie geloof.’

Drie jaar later verschenen Daniël, Chananja, Misaël en Azarja voor koning Nebukadnezar. Ze spraken vloeiend babylo-nisch, droegen kleren die in Babylon gewoon waren en kenden alle zeden en gewoonten van hun nieuwe land op hun duimpje. En toch waren ze hun joodse afkomst en hun

joodse geloof in alles trouw geleven. En Nebukadnezar verbaasde zich over hun wijsheid en hun trouw. 'Jullie zijn mensen naar mijn hart', zei hij, 'jullie zijn de meest aange-
wezen personen om mij te adviseren. Jullie kennen immers de gewoonten van je eigen volk én die van de Babyloniers. Jullie weten ze beide op waarde te schatten.
Zo kwamen Daniël en zijn vrienden in dienst van koning Nebukadnezar. En dankzij hun goede raad kreeg het joodse volk de gelegenheid zichzelf te blijven in de tijd van de
babylonische overheersing.

Voor God door het vuur

Eens had koning Nebukadnezar een gouden beeld laten maken. Hij zette het neer op een grote vlakte, zodat iedereen het al van heel verre kon zien schitteren in de zon. Toen riep hij al zijn ministers, hofdienaren, schatbewaarders, rechters en politie-ambtenaren bijeen om het beeld in te wijden. Dat inwijden was een feestelijk gebeuren, helemaal volgens de babylonische traditie. Er waren muzikanten met allerlei bijzondere muziekinstrumenten, die een speciaal voor de gelegenheid gecomponeerde inwijdingsrapsodie speelden. En er waren herauten die met luide stemmen aankondigden wat er wanneer gezegd, gespeeld en gedaan moest worden. Kortom: het hele gebeuren was goed georganiseerd. Er kon niets misgaan.

'Geachte onderdanen van de koning!' riepen de herauten. 'Let goed op! Zo dadelijk gaat de muziek spelen. Dat is het moment van de inwijding van het beeld! In naam van onze almachtige koning bevelen wij u in aanbidding neer te knielen voor het beeld zodra de muziek begint. En denk eraan: de koninklijke toorn zal ontbranden over een ieder die vergeet te buigen. In een vurige oven zal hij moeten boeten voor zijn zonden! Concertmeester, muziek!'

De harpen begonnen te tokkelen en langs berg en dal klonk hoorngeschal. De doedelzakken snertten er venijnig tussendoor, als een laatste waarschuwing voor het onverbid-
delijk vuur. De ministers, de hofdienaren, de schatbewaarders, de rechters, de politie-ambtenaren, allen bogen zich in het stof voor het gouden beeld tegenover hen. Alleen de inspecteur van politie boog iets minder diep dan alle anderen, want hij moest erop toezien of iedereen zich hield aan het bevel van de koning. Schielijk keek hij in het rond en tot zijn schrik zag hij drie jongemannen staan: hun ruggen recht en hun neuzen in de wind. 'Buigen!' siste hij hen toe. 'Buigen, of ik ben genoodzaakt maatregelen te nemen.'
Maar de jongemannen luisterden niet. Ze redden hun ruggen nog iets meer en leken zich nauwelijks te interesseren voor het beeld, dat fonkelend hun aandacht probeerde te trekken. Zo onopvallend mogelijk baande de inspecteur zich een weg in de richting van de drie. 'Buigen of ik moet

jullie arresteren', sprak hij. Maar de mannen bogen niet. Korte tijd later stonden ze voor Nebukadnezar.

'Sadrak, Mesak en Abednego', sprak Nebukadnezar teleurgesteld, 'dat had ik niet van jullie verwacht. Jullie die mij zo zijn toegewijd, maken jullie me nu te schande door mijn bevelen te negeren? Heeft dat soms ook te maken met die God van jullie? Is jullie God soms machtiger dan de mijne? Nu zie ik mij genoodzaakt jullie in de vuuroven te laten werpen en ik denk niet dat jullie God in staat is jullie daaruit te redden.'

'Of God ons redt of niet doet niet ter zake', antwoordden de drie dappere mannen, waar het om gaat is dat wij niet buigen voor een andere god dan de onze. En dus ook niet voor uw gouden beeld.'

Nog diezelfde avond werden Sadrak, Mesak en Abednego geboeid in een vurige oven geworpen. 'Wat een hitte, ik besterf het haast!' klaagde de stoker, toen hij de deur achter hen sloot. Maar de drie in de oven klaagden niet. Al sloegen de vlammen uit de oven, binnenin leek een koele bries te waaien en de mannen zongen vrolijke psalmen voor hun God. Koning Nebukadnezar kon er niet van slapen. Hij kwam uit zijn bed en vroeg de stoker wat er aan de hand was. De stoker opende de deur van de oven een heel klein stukje, zodat de koning naar binnen kon kijken. Zijn mond viel open van verbazing.

'Ik zie vier levende mannen in die oven', sprak hij, 'zeg me dat ik droom, stoker, zeg me dat ik droom!'

'U droomt niet, koning', antwoordde de stoker zenuwachtig. 'Er zijn daar vier mannen, terwijl ik er maar drie in de oven heb geworpen. Ze leven allemaal nog. Ze zingen zelfs.

Er is daar iets vreemds gaande, koning, iets heel vreemds.'

Toen herinnerde koning Nebukadnezar zich wat hij tegen Sadrak, Mesak en Abednego gezegd had voor hij hen tot de brandende oven veroordeelde: ik denk niet dat jullie God in staat is jullie daaruit te redden. En hij beseftte dat hij ongelijk had gekregen. De God van deze drie mannen was tot meer in staat dan hij ooit voor mogelijk had gehouden. Omdat deze drie mannen voor hun God door het vuur durfden te gaan, had deze God voor hen hetzelfde gedaan. Hij was naar hen toegekomen en had hen beschermd tegen de vlammen.

'Doof het vuur!' beval Nebukadnezar de stoker. De stoker haastte zich het vuur te doven en opende de deur van de oven. Sadrak, Mesak en Abednego kwamen ongedeerd naar buiten. Zwijgend trad de koning hen tegemoet. Toen keek hij hen één voor één aan en uit zijn blik sprak bewondering en respect.

‘Jullie mogen je gelukkig prijzen met zo’n God’, zei hij toen. ‘Ik zal ervoor zorgen dat niemand in mijn rijk ooit nog neerbuigend of oneerbiedig spreekt over Hem.’ En daar hield hij zich aan.

Een teken aan de wand

Het was inmiddels jaren geleden dat Nebukadnezar, de grote en machtige koning van Babel, Jeruzalem innam en alle kostbare schatten uit de tempel van Jeruzalem meenam naar één van zijn eigen tempels. Inmiddels was Belsazar koning van het Babylonische rijk geworden.

Op een dag richtte koning Belsazar een feestmaal aan. Het was een fantastisch feestmaal en er werd veel wijn gedronken. Er was opzwepende muziek, er waren buikdansers. De gasten waren vrolijk en ongeremd en riepen: ‘Dit is het lekkerste eten dat we ooit gegeten hebben! Dit zijn de opwindendste buikdansers die we ooit gezien hebben! Dit is de beste wijn die we ooit gedronken hebben! En we drinken die uit de mooiste wijnbekers die er bestaan!’ De koning lachte. ‘In bijna alles moet ik jullie gelijk geven’, riep hij. ‘Alleen wat die wijnbekers betreft zitten jullie er naast. De mooiste wijnbekers die er bestaan, staan in de tempel hiernaast.’

Hij zweeg behoedzaam en fluisterde toen: ‘Daar drinken de goden wijn uit als ze feestvieren.’

De gasten keken elkaar aan.

‘We willen ze zien!’ riepen ze. ‘We willen eruit drinken. Wat de goden kunnen, kunnen wij ook!’

Even later hadden alle gasten zo’n prachtige beker in de hand, tot de rand gevuld met kostelijke wijn.

‘Proost!’ riep de koning. ‘Op onze goden. Dat ze ons nog maar lang welgezind mogen blijven.’

‘Proost!’ riepen de gasten. ‘Lang leve onze goden!’

En allemaal dronken ze hun bekers in één teug leeg.

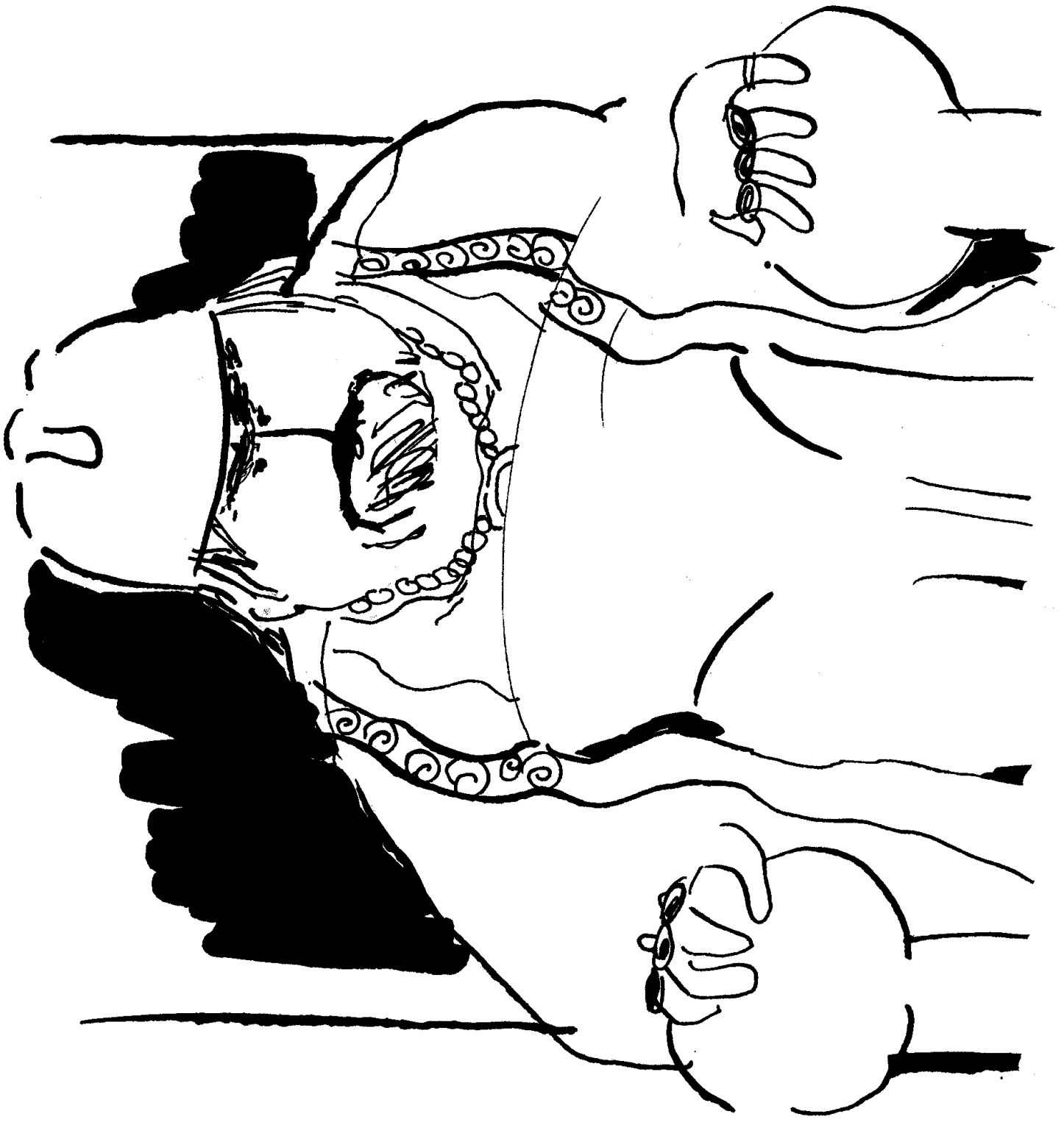
Opeens verbleekte het gezicht van de koning. Hij wees naar de muur. Daar zag hij een hand die iets aan het schrijven was. Alleen maar een hand, die vreemde letters schreef.

334

Letters die niemand kon lezen. De koning liet zijn wijnbeker vallen en zakte van schrik door zijn knieën. ‘Roep mijn ministers!’ beval hij. ‘Roep alle geleerden, heksen, tovenaars en koffiedikkijkers die je maar kunt vinden. Als er maar iemand bij is, die mij vertellen kan wat dit te betekenen heeft.’ Maar wie er ook bij gehaald werd, niemand kon de vreemde letters lezen, die op de muur geschreven stonden. En niemand kon de koning uitleggen wat die schrijvende hand te betekenen had gehad.

Toen kwam de koningin binnen. Hoofdschuddend keek ze naar de tovenaars en de koffiedikkijkers, die nog steeds met ernstige gezichten de letters op de muur bestudeerden.

‘Waarom heb je Daniël er niet bijgehaald?’ vroeg ze, ‘je

weet toch dat hij de de meest wijze en de meest betrouwbare hofdienaar is die je hebt?

Ze knipte met haar vingers en even later stond Daniël in de feestzaal. Hij keek naar de heerlijke gerechten op tafel, naar de wijn, naar de zwijgende muzikanten en naar de mooie buikdanseressen. Hij keek naar de gouden wijnbeker die de koning op de grond had laten vallen. En tenslotte keek hij naar de letters op de muur.

‘Koning’, sprak hij ernstig. ‘U weet dat uw voorganger Nebukadnezar een koning was die respect had voor zijn onderdanen, wie ze ook waren, waar ze ook vandaan kwamen en welke godsdienst en gewoonten ze ook wilden naleven. U weet ook dat aan Nebukadnezars macht snel een einde kwam toen hij dit respect verloor en zijn macht alleen nog gebruikte voor eigen gewin.’

Koning Belsazar knikte.

‘Deze avond toont aan, dat ook u bezig bent het respect voor uw onderdanen en hun eigenheid te verliezen’, ging Daniël verder. ‘De bekeraar waaruit u vanavond wijn heeft gedronken zijn afkomstig uit de tempel van Jeruzalem. Ze werden alleen gebruikt tijdens de grote feesten die de joden daar vierden ter ere van God. Drinken uit die bekeraar betekent heel veel voor iemand van joodse afkomst. En u gebruikt ze om mee te pronken. Om mee te proosten op de goden van Babylon. Dat getuigt niet van veel respect voor

het joodse geloof, zeg nu zelf.’

De koning zweeg.

Daniël wees op de beker die op de grond was gevallen.

‘Deze beker is een teken aan de wand, koning’, vervolgde hij, ‘het gaat met u precies dezelfde kant op als met Nebukadnezar.’

Zijn blik gaat naar de letters op de muur. ‘Uw jaren zijn geteld, u bent gewogen en te licht bevonden, de Meden en de Perzen zullen de macht in Babylon overnemen. Dat is wat er geschreven staat op uw muur.’

De koning zuchtte diep.

‘Ik wist dat het zoiets moest zijn’, fluisterde hij. ‘Denk je dat de God van de Joden hier de hand in heeft?’

Daniël antwoordde niet.

‘Als het zo is’, sprak de koning vermoeid, ‘dan kan ik hem niet eens ongelijk geven.’

Nog diezelfde nacht vielen de Meden en de Perzen het Babylonische rijk binnen en kwam er een eind aan het koningschap van Belsazar.

Voor de leeuwen

Toen de Meden en de Perzen de macht in Babylonië hadden overgenomen werd Darius koning. Het eerste wat hij deed, was het rijk in provincies verdelen en over elke provincie een bestuurder aanstellen. Boven hen stelde hij drie rijksbestuur-

ders aan. Zij moesten de provinciebestuurders controleren en de koning ervan op de hoogte stellen als er iets mis ging. Eén van deze rijksbestuurders was Daniël. En Daniël was zo'n bekwaam en betrouwbaar bestuurder, dat de koning erover dacht hem een nog belangrijker functie te geven. 'Heb je het al gehoord?' zeiden de andere rijksbestuurders tegen elkaar. 'Daniël wordt eerste minister. Waarom hij en waarom niet wij? Wat kan hij wat wij niet kunnen? Hij is niet eens van hier. Hij is een vreemdeling, een jood!' En ze begonnen erg op Daniël te letten, in de hoop dat ze hem konden betrappen op een fout of een onnauwkeurigheid. Maar Daniël maakte geen fouten. Hij was zo nauwkeurig als maar kon.

'Dit wordt niks', zei één van de rijksbestuurders. 'We moeten het anders aanpakken.'

Zijn godsdienst is zijn zwakke punt. Voor zijn God heeft hij alles over.

Ik heb een idee ...'

De volgende dag stonden de twee rijksbestuurders tegenover de koning.

'Wij hebben een voorstel', zeiden ze. 'Een voorstel dat be-doeld is om uw macht en uw aanzien te vergroten.'

'Zeg het maar', antwoordde de koning. 'Ik ben één en al oor.'

'Vaardig een wet uit waarin staat dat het niemand, maar dan ook niemand in heel het rijk is toegestaan te bidden tot iemand anders dan u, o koning', sprak de eerste rijksbestuurder. De koning fronste zijn voorhoofd.

'En wie zich niet aan de wet houdt, wordt in de leeuwenkuil geworpen', vervolgde de tweede snel.

'Denken jullie echt dat zoiets goed is voor mijn aanzien?' vroeg de koning aarzelend.

'Natuurlijk koning', zeiden de twee. 'Natuurlijk. De mensen moeten toch weten wie de baas is?'

'Oké', zei de koning. 'Jullie zullen wel weten wat goed voor mij is.'

Nog diezelfde dag werd de wet uitgeschreven en aan het volk bekend gemaakt: wie bidt tot iemand anders dan de koning van de Meden en de Perzen gaat voor de leeuwen. De rijksbestuurders vatten post voor het huis van Daniël. Ze hoefden niet lang te wachten.

Het was Daniëls gewoonte driemaal daags te bidden en die gewoonte gaf hij niet op. Voor het open raam knielde hij neer en bad in de richting van Jeruzalem zijn vertrouwde gebeden.

'We hebben hem!' fluisterden de rijksbestuurders en ze snelden naar de koning om hem van Daniëls overtreding op de hoogte te brengen.

‘Daniël?’ riep de koning verschrinkt. ‘Willen jullie Daniël voor de leeuwen gooien? Maar hij is mijn meest toegewijde dienaar. Ik wilde hem eerste minister maken.’

‘Zo groot is zijn toewijding niet’, zeiden de rijksbestuurders, hij houdt zich niet aan uw wetten. Hij vindt zijn God belangrijker dan zijn koning.’

De koning zuchtte.

‘Daniël moet voor de leeuwen’, vervolgden de rijksbestuurders. ‘Dat staat in de wet. Als u nu een uitzondering maakt neemt straks het hele volk een loopje met u. De mensen moeten weten dat aan een wet van Meden en Perzen niet te tornen valt.’

‘Jullie zullen wel gelijk hebben’, zei de koning en met tegenzin stemde hij er in toe dat Daniël in de leeuwenkuil werd geworpen. Toen het zover was, sloot de koning eigenhandig de deur en verzegelde die met het koninklijk zegel.

‘Nu kan niemand je meer te hulp komen, Daniël’, riep de koning. ‘Behalve dan misschien die God die jij zo trouw aanbidt en vereert. Ik hoop dat dat gebeurt, Daniël, ik hoop waarachtig dat jouw God je zal redden.’

De koning kon die nacht niet slapen. Hij zag steeds akelige beelden van hongerige leeuwen en een doodsbange Daniël die tevergeefs probeerde de leeuwen op een afstand te houden.

Toen het eerste zonlicht doorbrak stond hij op en snelde naar de leeuwenkuil.

‘Daniël, Daniël, leef je nog?’ riep hij door de dichte deur.

‘Heeft de God van de Joden je kunnen redden?’

Even was het muistil.

Je hoorde alleen het hart van de koning hart bonzen.

Toen antwoordde de stem van Daniël:

‘Goedemorgen koning, ik leef nog. God heeft een engel gestuurd om de leeuwen te muilkorven. Ze hebben mij geen kwaad gedaan, zoals ik in Gods ogen geen kwaad gedaan heb. Niet tegenover God en ook niet tegenover u, o koning.’

Toen verbrak de koning het zegel en opende de deur van de leeuwenkuil. De leeuwen keken hem aan alsof ze wilden zeggen: denk voortaan wat beter na over wat je ons voorzet. Vlug hielp de koning Daniël uit de kuil.

‘Ik heb nog nooit iemand ontmoet wiens geloof zo sterk is’, sprak de koning vol bewondering. ‘Sterker dan een leeuw. Sterker zelfs dan een hele kuil vol leeuwen! Ik benoem je tot mijn eerste minister. De eerste opdracht die ik je geef, is

om de wet waardoor jij in de leeuwenkuil terecht bent gekomen in te trekken. En de tweede is: vaardig een wet uit waarin staat dat iedereen in heel mijn rijk de God van de Joden moet respecteren en eerbiedigen. Want ik weet nu dat zijn macht en aanzien ver uitstijgen boven de macht en het aanzien van welke aardse koning dan ook!

KLEINE PROFETEN

Je hebt ook kleine profeten.
Dat heeft niks te maken met hoe lang ze waren,
maar met de dikte van hun boek.

Ontmoet hier:

Hosea,
Joël,
Amos,
Obadja,
Micha,
Nahum,
Habakuk,
Sefanja,
Haggai,
Zacharia,
Maleachi
en

Jona is een verhaal apart.

DE WERELD IN 'T KLEIN

Wie zij was en waar zij precies vandaan kwam, wist eigenlijk niemand. Ja, zij was mee teruggekomen van de UEFA-meeting in London, waar de rampzalig verlopen Champions League werd geëvalueerd. De veldslagen tussen hooligans en de te hulp geroepen militairen waren in alle journaals over de hele wereld te zien geweest. De Nederlandse delegatie had gewezen op het redelijk verlopen Europees kampioenschap, 'maar dat waren landen-teams' kreeg men te horen. Het gaf de voetbalbonzen allemaal een gevoel van machteloosheid.

Machteloosheid die nauwelijks verdween, ook niet tijdens het luxe diner van de KNVB'ers in het, onder 47 Park Street Hotel gelegen, restaurant Gavroche. Tot opeens, daar stond zij. 'Can I join you?' had ze op een serieuze toon gevraagd. De voetbalbonzen keken verrast op. Voor iemand zelfs maar een antwoord kon geven, was ze op de vrije stoel tegenover de voorzitter gaan zitten. Het was niet zozeer de vraag, als wel haar verschijning, die zorgde voor een soort verdooving. Zij was niet echt wat je noemt knap, maar zij had een enorme uitstraling. Leeftijd: ergens in de dertig. Kortgerokt, klassieke blouse, een sportief jasje, bijpassende schoenen

en accessoires. Alles zorgvuldig bij elkaar gebracht met het duidelijke doel haar vrouw-zijn te etaleren. Kastanjebruin kortgeknipt haar, groene ogen en licht aangebrachte make-up waren de finishing touch, die bij haar binnenkomst al-tijd voor een ogenblik verwarring zorgde. Een stilte die zij in de loop der jaren efficiënt had leren gebruiken om meteen de toon te zetten voor het vervolg.

Deze keer met: 'If you wanna solve the hooliganproblem, don't walk alone.' Aarzelend werd er wat ja-geknikt, wat zij beantwoordde met: 'My network can help. Oh, sorry. I didn't introduce myself, my name is Gonda.'

Het vormde het begin van een lange avond. Van het restaurant verhuisde men naar de hotelbar. Daar werd tot in de kleine uurtjes gesproken, of beter gezegd naar Gonda geluisterd en met haar gediscussieerd. Hoe zij in het verleden zelf tot de hooligans had behoord en daardoor de 'rules of the game' kende. De matte stemming van de meeting eerder die dag, maakte plaats voor herkenning, enthousiasme en er werd zelfs weer gelachen.

Het zal een uur of twee geweest zijn, toen met enkele flessen champagne de samenwerking werd beklonken. De KNVB had er een hooligan-specialist bij!

Haar eerste optreden was op de algemene vergadering, waar zij haar plannen zou ontvouwen om de instemming van de leden te verwerven.

‘No translation!’ waren haar eerste woorden, wetend dat vertalingen de ‘spirit’ uit je verhaal halen en ontkrachten. Dat was ook de reden dat zij geen Nederlands zou gaan leren, maar alles in het Engels bleef doen.

De vriendelijke duidelijkheid die geen discussie toeliet, zorgde ervoor dat de aanwezige voetbalbonzen hun oor-telefoontjes uitdeden en opborgden. Een goedlachse Brabander schoof wat onrustig op zijn stoel heen en weer. Erkenning van een gebrekkige beheersing van het Engels zou zijn bestuurderscarrière geen goed doen.

Wat volgde was een Powerpoint-presentatie, waarin Gonda haar plannen uiteenzette. Een middagje filmen in de Arena hadden haar voldoende beeldmateriaal gegeven om de achtergrond indringend mee te vullen. Daarvoor liet zij telkens op de voorgrond foto’s elkaar afwisselen, spelers op het veld, skyboxen, arbitraal trio, noem maar op, terwijl zij op een zakelijke toon haar verhaal hield:

‘Don’t say, I do not know how.

Listen to those who I send you
and do whatever they command you.

Do not be afraid of them,
they are specialists in their profession,
but I am putting my words into their mouths.

I am setting them
over clubs and over fans
to tear up and knock down,
to build and to plant.’

In een razend tempo volgden de plannen elkaar op. Het probleem kon alleen worden opgelost als iedereen zich inzette. Dus ook de spelers, scheidrechters, bestuurders, andere sportclubs, de bonden, de sponsors. Iedereen was deel van het probleem en dus deel van de oplossing.

De bestuurders zaten ademloos te kijken en barstten na haar laatste ‘With pro’s we will get them’ in een minutenlang applaus uit.

Het mandaat was gegeven, twee jaar “carte blanche” voor de nieuwe aanpak van het voetbalvandalisme.

De persconferentie na afloop werd door Gonda gemeden, dat liet zij over aan de voorzitter en de PR-man Peter Vonk. ‘First work, then words’, was het enige dat zij de journalisten die haar in de gang aanschoten, meldde. Zij spoedde zich naar haar Passat om met hoge snelheid Sportcentrum Zeist te verlaten.

Amosz, entertainer

Na haar kantoor wat opgevrolijkt te hebben met frutsels van thuis, liet ze via Peter een laptop en een videaset komen. Beiden werden aangesloten op de kabel zodat ze fulltime kon beschikken over het laatste nieuws op tv en het world wide web. Zo 'Ready to go'.

Het eerste deel van haar programma was op zoek te gaan naar de harde kern van de supportersgroepen. 'Peter, find me a video with a discussionprogramm of supporters.'

Een rondje bellen langs de verschillende omroepen leverde een opname van een IKON-jongerenprogramma van een jaar eerder, met supporters van Roda, Vitesse, Fortuna en RKC. Van het ene op het andere moment vloog de vlam in de pan, de presentator sloeg op de vlucht en met meubilair en stukken decor gingen de "fans" elkaar te lijf. Samen met Peter bekeek ze de band. Ze kon er niet genoeg van krijgen.

'There, look what happens. Look, the supporters who were talking step backwards and there are others for the fighting.' Beeldje voor beeldje werd die rolwisseling in de groep zichtbaar gemaakt. Het was Peter niet eens opgevallen.

'If we can keep these fighters busy, fighting will be less.'

Het volgende weekend, na afloop van de wedstrijd NEC-AZ, liep zij doelbewust 'Het Sporthonk' in.

Een jongeman kwam op haar af en vroeg of hij iets voor haar kon doen. 'I have an appointment with manager Amosz.'

'That's me', antwoordde hij, 'Amosz, the Dutch Turk.'

In vlot Engels vertelde hij over de zeven stadions waarin hij een sportschool 'runde' en maar liefst drieënveertig mensen in dienst had. Na een kopje thee kreeg Gonda een rondleiding.

'And here we have the fightinghall', zei hij terwijl ze een grote zaal inliepen. 'Here they can practise boxing, kickboxing, taekwondo, karate or free fight.'

'Do soccerplayers fight?' vroeg Gonda.

Amosz vertelde dat zijn scholen niet alleen voor de voetballers waren, maar ook gewoon voor mensen van buitenaf.

'Can you control a fight between hooligans of several clubs?' Verbaasd keek Amosz haar aan, 'Why not?'

Na nog een aantal gesprekken op het bondsbureau werd de deal gesloten: er zou een fightclub-competitie komen in drie sporthonken van Amosz.

Peter stuurde een e-mail naar alle supporterssites en viel meteen met de deur in huis om het grootst mogelijke effect te behalen.

van: Gonda@knvb.nl

aan: superboeren@graafschap.nl

betreft: uitnodiging

Wij van de KNVB horen en zien het wel. Wedstrijd na wedstrijd lopen jullie stoer te doen alsof jullie de dapperste supporters zijn, omdat jullie drie, vier keer de ME te lijf zijn gegaan.

Daarom heb ik jullie gekozen om te tonen wat je waard bent. Kom naar sporthonk De Goffert en wees getuige van het geweld, zie de chaos die er heerst.

Ga naar sporthonk De Kuip en leef je uit.

Stap in sporthonk Diekman en laat je gaan als een beest. Laat iedereen weten dat jullie vrijwillig opkomen voor je club, daar houden jullie toch zo van, échte supporters? Blijf niet laf rotzooitrappen, net zolang tot het niet meer gepikt wordt.

Ik zie de toekomst al voor me:

melden bij de politie,

stadionverbod,

geen supporters meer bij uitwedstrijden,

voetbal niet meer op tv,

zelfs zonder toeschouwers,

daar gaat je club!

Als je echt iets voelt voor De Graafschap, laat dan zien wat voor Superboer je bent.

Wij van de KNVB kondigen je dit aan.

Durven jullie het aan?

En ze kwamen...

De eerste weken ging Gonda even kijken. Het ging er hard, maar fair, aan toe.

Niet zelden eindigde zo'n vechtmiddag in een gezamenlijk biertje aan de bar, gewoon alle supporters door elkaar.

Michiel, advocaat

Michiel was één van de hooligans uit het PSV-kamp, die

Gonda had leren kennen na de wedstrijden bij Amosz. Een

hartstikke leuke jongen, derdejaars student Rechten, goed gebekt en fanatiek supporter. Dat niet alleen, hij bleek ook nog amateurscheidsrechter te zijn en maakte daar een bliksemcarrière: na twee jaar al hoofdklasse fluiten, deden weinigen hem na. Precies wat ze zocht...

Gonda keek op de voetbalkalender. Nog een paar maanden en het zou januari zijn, de nationale competities werden stilgelegd voor de winterstop. Tijd voor de UEFA om een congres te organiseren. In Gèneve waren ze de perikelen van vorig jaar en het EK al weer vergeten en ze maakten zich op voor het komende WK.

Vandaar dat het congres in het teken stond van de voorron- den en de ongelukkige lotingen daarbij. "Supporters yes, hooligans no" was het thema.

Voor Gonda een prima gelegenheid om alle Nederlandse bondsbonzen, clubbestuurders en scheidsrechters eens een spiegel voor te houden over hun rol in de voetbalsoap. En ach, die buitenlanders, die nam ze meteen wel even mee.

Ze moest het tactisch aan te pakken, want kritische geluiden, daar hielden ze in Zwitserland helemaal niet van. Maar slechts met geringe druk op het KNVB-bestuur “goed voor het Nederlandse imago” werd besloten dat zij zouden proberen Gonda’s PowerPoint-presentatie van september op de rol te krijgen. Ook haar verzoek dat zij een echte hooligan zou meenemen, die iets kon vertellen over hun bedoeelingen, was accoord.

Nu Michiel vragen om na haar presentatie iets te vertellen over wat er gebeurt bij en rond zo’n wedstrijd, hoe zo’n supportersgroep reageert. Dat kon best wel eens een “eye-opener” zijn voor die bobo’s.

Hij was verbaasd dat ze mailde, zij verrast omdat hij meteen “ja” zei.

Twee maanden later. Gonda mocht de eerste dag meteen na de opening aan de bak. Even flitsend als in september verliep ook nu weer haar presentatie. Het opkomende ap-
plaus bij de slotbeelden, wuifde zij krachtig weg en sprak: ‘But enough plans and ideas, let’s face reality.

This is Michael, one of the so called hooligans, but also a successfull young referee. Maybe he can show us some secrets from the inside. Michael, they’re yours...
Gestoken in het rood-wit van zijn kluppie liep hij kordaat naar de microfoon.

‘Inderdaad, ik sta hier en met trots in de kleuren van mijn club. Als ik om mij heen kijk, ben ik de enige in deze hele zaal vol clubbestuurders, voetbalbonzen en scheidsrechters. Hier en daar zie ik een clubdas of een speldje op het nettepak, maar dat is ook alles. Daar gaat het juist om. Het voetbal is groot geworden door de trouwe aanhang die week in, week uit langs de velden te vinden is, zelfs als het wat minder gaat. De mensen die vrij nemen, dure kaartjes kopen, zichzelf en hun huizen tooien in de clubkleuren.

Dát zijn de mensen waar het omgaat.

Clubbestuurders, jullie hebben het voetbal van ons gestolen en de clubs verkwanseld aan het grote geld, de media en managers in driedelig grijs. Jullie hebben liever nette huisvaders die met hun zoon af en toe ook eens een kaartje kopen. Levert dat meer geld op?

Misschien, maar in ieder geval sfeerloosheid in de stadions. Nee, dan wij. Wij stammen immers af van Michels en Cruyff die ons “voetbal is oorlog” brachten. Kregen zij ooit genoeg

van supporters? Nee, zo waren zij niet. Zij eisten onze club-liefde. Wat, als supporters besluiten niet meer te komen? Dan schreeuwen jullie het uit, als een vrouw die een kind ter wereld brengt. Niet uit clubliefde, maar van financiële pijn. Bonden stellen wel een onderzoek in naar geweld, maar verhogen meteen de toegangsprijzen. De boetes die worden opgelegd, verkrijgen slechts de UEFA-kas. Scheidsrechters wijzen vonnis zoals het hen uitkomt en laten zich er goed voor betalen. De besten van hen laten het kwaad doorwoekeren als onkruid, de meest oprechten zijn nog erger dan de supporters. Bang voor hun eigen carrière houden ze hun mond en verpesten soms met één fluitsignaal een hele wedstrijd. Geef ons het voetbal terug, dat prachtige spel, geef ons leiders met hart voor voetbal, geef ons scheidsrechters die weten hoe een bal soms rolt, dan zul je weinig last meer hebben van ons soort supporters! Ik dank u voor uw aandacht.' Even kortdaat als hij kwam, stapte hij van het podium en ging weer in de zaal zitten. Doodse stilte na zijn toespraak, geen hand kwam op de andere, geroezemoes, gestommel en tenslotte een snel ingelaste pauze. Het effect? Ach, de blikken van de KNVB'ers waren bijna dodelijk. Maar de boodschap was overgekomen.

Joke, regisseuse

Het optreden van Gonda en Michiel in Génève haalde de hele vaderlandse pers, van Nova tot alle regionale dagbladen. Dit moest zij meteen gebruiken om een ander deel van haar plan in werking te stellen: probeer de media meer positief voetbalnieuws te laten brengen. Eigenlijk stond dat pas voor na de zomer op de rol, maar met deze contacten... In overleg met Peter werd wekelijks een persbericht gemaakt en via fax en e-mail rondgezonden naar het ANP en naar liefst 164 sportverslaggevers en -redacties.

De knipseldienst hield een plakboek bij met de berichten die werden overgenomen: nauwelijks! Gratis toegang voor schoolkinderen, verloting van een auto, rondleiding door de catacomben, het was niet actueel en spannend genoeg voor de meeste media. Na twee maanden was voor Gonda de emmer vol: 'They want news, let's make news.'

'Dus door ook uit te gaan van rellen, te laten zien dat die hooligans ouders hebben, een gezin, doordeweeks een normale baan, misschien wel jouw collega's zijn, zo moeten reischoppers een gezicht krijgen. Dat maakt ze kwetsbaar: in hun woonomgeving, op hun werk, in het stadion', vatte Peter de volgende dag haar plan samen. 'That's right, so get me all the pictures you can find about

the troubles in Groningen yesterday, and find me the cameraman who made them', refereerde Gonda aan de vorige zondag, waar voetbalrellen oversloegen naar de Groningse binnenstad waar het, ondanks of dankzij veel, ME een hele onrustige avond was geworden.

Het bleek geen hels karwei om aan haar vraag te voldoen. Al na een uur waren de mensen gevonden; een team van het Groningse TV-Noord. Als de KNVB zou zorgen voor een schriftelijke verklaring van het Openbaar Ministerie dat de beelden niet voor opsporing en vervolging zouden worden gebruikt, zou regisseuse Joke zelf donderdag langskomen en de gemaakte opnamen meebrengen.

Het gesprek, enkele dagen later, was kort. Joke begreep meteen wat Gonda wilde.

'You have to make me a movie about what happened. How it started and escalated. With a lot of close ups of aggressive Groningen-supporters. Then show it around to people in your town and registrate the reactions.'

Met haar cameraman ging Joke aan de slag. Zij haalde al het beeldmateriaal uit hun studio en zocht vooral naar de shots waarin duidelijk te zien was, welke supporters de strijd hadden aangewakkerd. Na afloop werden de Twentese supporters, op weg naar het station, aan het einde van het

Damsterdiep opgewacht door joelende groen-witten. De ME'ers werden weggelokt naar de Winschoterkade, waar door de Tukkers wisten te ontkomen via de Steentilstraat naar de binnenstad, waar de koopzondag ten einde liep. Daarna de band van maandag: de gestresste tabakswinkelier, waar de sigarettenautomaat was leeggehaald, de Free Recordshop in de Herestraat die een paar honderd cd's miste en veel kapotte ruiten, tot de Hereberg aan toe.

De beelden werden tot een film gemonteerd, waarin rellen en de veroorzaakte ellende elkaar afwisselden.

Gonda's tekst erbij, nog wat hardcore muziek eronder en de eerste film was af.

Nu volgde het gevaarlijkste werk, de wijk in waar veel trouwe supporters wonen, voor reacties. Met een microfoon en een draaiende camera bij het Linnaeusplein staan en winkelbezoekers vragen de film te bekijken en te luisteren: 'Vertel het aan je kinderen en laten zij het weer aan hun kinderen vertellen, want onze supporters zijn langs geweest, eerst uit bij Sparta, nu thuis tegen Twente.

Kijk wat is vernield.

Wat de vorige maand nog heel bleef, werd deze week kapotgemaakt. Alle lol aan het voetbalspel is verdwenen, geen supporter is nog vrolijk.

Kijk het is uw buurjongen, die knul van de overkant.

Het lijkt wel een machtig leger, in gesloten gelederen klaar voor de strijd.'

'Wat vind u daar nou van?', vroeg Joke de kijkers en voor de draaiende camera kreeg ze spontane, emotionele reacties.

'Schandelijk', 'opsluiten die lui',

'het zal je kind maar wezen',

'die knul daar, die woont hier om de hoek',

'die van Twente zijn anders ook geen doetjes',

'moet je eens kijken hoe de politie tekeer gaat',

'als ze voor de schade moesten opdraaien zouden ze wel anders piepen',

'je had ook eens moeten filmen hoe de spelers en scheidsrechter in het veld tekeer gingen'.

tot

'verbieden moest ze het, meereizende supporters bij wedstrijden.'

Een paar keer kregen ze ongewenst bezoek van jongeren, waarschijnlijk gealarmeerd door familie of kennissen. Maar de overduidelijke aanwezigheid van een draaiende camera en de politieursurveillance zorgde dat het niet verder kwam dan wat 'fuck you' en de gebruikelijke middelvinger.

Toch waren ze opgelucht dat het er twee uur later erop zat.

Joke en haar ploeg maakten van de eerste film en de reacties de aangrijpende documentaire "Hé, die ken ik!" die een maand lang op alle stadionbeeldschermen te zien was. Ook de regionale tv-stations hadden het allemaal uitgezonden, delen ervan kwamen als foto's in veel kranten.

En landelijk? Studio Sport vond de film te lang, Nova had 's maandags al weer actuelere onderwerpen en de commerciële zagen er geen (reclame)brood in.

Olga, sociologe

Op de deur van kamer 1725 aan de Utrechtse Heidelberglaan, stond een klein naam bordje: Faculteit Sociologie, dr. O. Badejan, hoofddocent praktische sociologie.

'Please, call me Olga', zei de sociologe, terwijl ze achter haar bureau vandaan kwam voor de begroeting. Vanuit de docentenkamer op de zeventiende verdieping keek je uit over een groot deel van Utrecht-Oost. Gonda's hoogtevrees bezorgde haar even een rilling over de rug.

'You can almost see FC Utrecht play from here', ging Olga meteen to-the-point verder.

Na wederzijds wat voetbalervaringen uitgewisseld te hebben, kwam Gonda toe aan de reden van de afspraak: of er sociologisch onderzoek was of kon worden gedaan naar het voetbalgeweld. Olga had er verschillende bestanden op

nagezocht en ontdekt dat er niet veel wetenschappelijks was over dit onderwerp.

Maar zij had wel het voorstel om er een afstudeerproject voor vier van haar studenten van te maken. Onderzoek waarom er bij voetbal zoveel geweld is en bij andere sporten nauwelijks. Literatuuronderzoek en veldwerk konden deze week worden gestart en over een maand of vier zou de scriptie klaar zijn. Kosten: € 9.000,-. De studenten zouden de scriptie eerst op de universiteit verdedigen, daarna was het beschikbaar voor een externe presentatie.

Olga zou ook dat wel op zich willen nemen, want bij de faculteit waren hoorzalen voldoende.

Gonda reageerde meteen: 'It sounds nice. But as it is broadened to other sports, that makes it an item for the Dutch Olympic Committee. And they have a larger budget too.'

Er was geld én interesse. Gonda had niet anders verwacht, want "supportersgeweld" doet menig deur snel en ruim opengaan. Tenminste als het om praten gaat. Begin juni werd voor de presentatie een vrijdagmiddag gevonden, die volgens de meeste agenda's beschikbaar was. Via het NOC werden alle sportbonden uitgenodigd, ook die (nog) niet aan de Spelen meededen. Slechts enkele lieten zich niet door de borrel na afloop en de reiskostendeclaratie verleiden om te komen, zoals de Schaakbond en de Golffederatie. Het eerste deel van de middag berof de presentatie door de

studenten zelf. Zij vertelden hoe zij bij hun onderzoek te werk waren gegaan: een onderzoek in tien plaatsen, waar alle sportclubs een enquête hadden ontvangen en er mondelinge interviews waren geweest met politiefunctionarissen en sportambtenaren. Voorzitters van de supportersverenigingen van de voetbalclubs waren aan de tand gevoeld. Dat alles met als resultaat het verslag: "Voetbal en geweld, geen tweeling".

Het verhaal was kort genoeg om de bestuurders niet te laten indutten. Bovendien zaten ze duidelijk ongemakkelijk in de collegebanken, niet gewend aan bescheiden zitplaatsen. Daarna kwam Olga aan het woord met de samenvattende conclusies. Op de achtergrond een megaschermbild, waarop beelden te zien waren van de F-side van Ajax. Zelfs zonder geluid droop de agressie ervan af en was het "joden, joden" duidelijk te liplezen.

'Heren bestuurders van sportbonden, ik zal het kort houden.

Hoogmoedig wordt er door andere bonden op de voetbalbond neergekeken, jullie hebben je verschanst en denken bij jezelf, wie is in staat om ons omhoog te halen?

Met dit onderzoek is duidelijk aangetoond dat u zich gelukkig mag prijzen, tenminste nu nog.

Jullie hebben je op een afstand gehouden toen de KNVB met zijn hooligans worstelde. Ja, als er geld te verdelen was, dan was iedereen er als de kippen bij. Vol leedvermaak over hun ongeluk, maar je wel proberen te verrijken met hun accommodaties. Pas maar op, dat met jullie wordt gedaan, wat je tot nu toe met de voetbalbond deed. Je gedrag van vroeger komt neer op je eigen hoofd. Want ook jullie willen voor veel geld tv-rechten verkopen, jullie sport meer op de buis, dan kan iedereen zien hoe ruw het gaat, ook bij waterpolo, ook bij wielrennen, ook bij volleybal! Zien van deze beelden laat de ruwheid doorwerken bij amateurs, beginners, kinderen. Rechtstreeks op televisie zijn, is een magneet voor mensen die graag de boel verstieren. Hooligans hebben het moeilijk in en rond het voetbalstadion, als zij zich verbannen voelen, gaan ze vast op zoek naar een andere sport: hockey, korfbal, basketbal, biljarten, wie zal het zeggen? De ballingen uit het voetbal komen naar jullie sporten van rugby tot jeu de boules. Dan komen de beelden achter me niet meer uit een voetbalstadion, maar van uw sportveld, uit uw sportzaal.

Ziet u dat voor u?

Dus verenig u als bonden in de strijd tegen vernieling en zorg dat vandalen geen kans krijgen, zorg voor een gezamenlijke aanpak en wees betrokken bij wat uw collega's overkomt. Want morgen kunt u hen wel eens nodig hebben.'

Het fanatieke applaus van de aanwezige KNVB'ers dwong de andere bestuurders ook hieraan mee te doen, zij het minder enthousiast. In plaats van een gezellige middag met een drankje, gingen de meesten met een "kater" naar huis. Het was "wetenschappelijk onderzocht" hoe hun toekomst eruit zou gaan zien: verre van rooskleurig.

Nanda, hackster

Begin september, het nieuwe seizoen was net enkele weken oud, meldde Netwerk dat er weer afstotelijke beelden en teksten op zogenaamde supportersites op het internet waren gesignaleerd.

'Het Openbaar Ministerie overweegt maatregelen te nemen, maar verwacht dat het moeilijk zal zijn de makers te achterhalen.'

'Let's take a look', zei Gonda tegen haar vriendin Jessica, een succesvol IT'ster en een verwoed internetster. Tenslotte was het digi-geweld ook een onderdeel van haar campagne, alleen had zij nog geen idee bij wie zij hiervoor te raden

moest gaan. Met Jess erbij waren een aantal sites snel gevonden. Het resultaat was inderdaad triest: neonazistische kreten, bedreiging van spelers en scheidsrechters, een fotoserie van een “vriendschappelijke” oefenwedstrijd, bewerkte foto’s, waarop zij diverse mensen herkende. En op de site hoolipiet.nl werd Gonda afgebeeld en genoemd als DE hooliganbitch, die eens een “beurt moest krijgen”.

‘How can we stop this digital violence, Jess?’ vroeg ze zich wat radeloos af.

‘Hack them!’ kreeg ze meteen als antwoord. ‘I cannot hack, but I can make a callsite for a hacker who wants to help, and Traffic Builder will send it all around the world. Shall I make it?’

Het was inderdaad zo gepiept. Terwijl de site WorldWide over het Web werd rondgestuurd, gaf Gonda Jessica een kus en schonk hen beiden een whiskey in. ‘Thanks!’

Ingspannen zat Gonda de andere dag via Internet de eerste sportverslagen van het nieuwe seizoen door te nemen, al surfend van de *Frankfurter Allgemeine* naar *El Pais*. Natuurlijk was de taal een probleem, maar door de foto’s, het koppensnellen, ze kreeg ze toch een redelijke indruk van...

POING Mail!

Verrast keek Gonda wie er zo vroeg in de week al wat wilde

melden. Gek, er zijn geen nieuwe berichten. Net toen ze weer naar Explorer wilde, opnieuw *POING*, maar weer niets.

Ze liep naar Peter, die ook intensief op zijn scherm zat te loeren.

‘I got problems with my mail. Constantly the you’ve-got-mail signal, but no mail!’

‘Me too’, zei Peter, meteen gevolgd door: ‘Shit!’

Het leek alsof er een ei gegooid was tegen de monitor, het eigeel droop traag naar beneden.

Snel sprintte ze naar haar kamer, waar haar computer hetzelfde liet zien.

‘Hackers, quick, put them off!’ en hij drukte op “reset”. Te laat.

Met geen mogelijkheid kreeg Peter het netwerk draaiend.. ‘I’ll call Jessy’, riep Gonda.

Een uur later zat ze voor het scherm.

‘O, the splashed egg, that must be Nanda. Always joking.

Hacking without damaging much.’

‘Not damaging much? We lost our network.’

‘No problem.’

Hoe ze het deed was niet te volgen, maar even later was bijna alles weer hersteld.

‘You only lost today’s work, but you received Nanda’s reaction to your invitation. She really is good, believe me, and living in Belgium, she’s good in Dutch too.’

De volgende dag meldde Gonda zich met Jessica's plan bij achterereenvolgens haar directeur, het Openbaar Ministerie en tenslotte bij Peter en Jess ICQ'de ze naar... NandaQ!
'Dus', reageerde Nanda, 'mag ik gaan hacken met toestemming van de flikken, cool!'
'Inderdaad, jij wordt ons geheime wapen tegen ongewenste supportersites, gewoon door ze te hacken en die smerige inhoud te vervangen door iets anders, met toestemming van het OM.'
Daarna 'bespraken' zij de inhoud die ze erop zou zetten. Vanaf die dag staat Nanda elke maand voor zo'n veertig uurtjes op de loonlijst van de KNVB, om te surfen naar nieuwe sites. Als zij, met Peter en iemand van de politie, vindt dat de inhoud niet deugt, vervangt ze die door:

Soccer Nanda is geduldig maar zij laat niet met zich spotten, het kwade straft zij af.
Het beweegt waar zij surft, sites wervelen waar zij komt en de kilobytes zijn het stof aan haar voeten.
Ik heb je vernederd, hooligan.
Het is gedaan met jullie site, die pagina's vol bloed, vol leugen en bedrog.

Je web ligt open, je pagina's gingen in vlammen op. Wie dit bericht leest klapt van vreugde in de handen, want niemand ontkwam aan je grofheid.
Peace

Habbi, stafid Sponsoring

Nanda's werk wierp vruchten af. Al een aantal weken was het voetbal niet meer in de negatieve "media-picture". Tijd om de volgende stap te zetten. Via het reclamevakblad *Adformatie* kon Peter beslag leggen op de lijst met deelnemers aan het congres "Sportsponsoring, waarom niet?" Niet dat ze daar nou specifiek om gevraagd had, maar het was meer zo van: 'It would be nice for our database, if...'

Het resultaat was wel dat zij nu lekker onderuit op haar sofa een hele serie namen van bedrijven met hun contactpersonen kon doornemen. Ze moest iemand hebben die haar idee kon uitwerken. Iemand die ze zou kunnen vertellen, maar ook iemand die...
'Shit!' met een ruk zat ze rechtop.

Zag ze dat goed? Haar Habbi bij Philips?

Habbi, wat een verrassing. Die had ze zeker vijf jaar niet gezien, nee, langer zelfs... Eigenlijk heette ze Hannah, maar

dat vond ze zo'n "bijbelnaam", dus werd het Habbi. Gonda en Habbi kenden elkaar van de universiteit. Allebei deden ze communicatie, zelfde jaar, zelfde programma, zelfs het zelfde stage-adres. Dat waren jaren waaraan ze met veel plezier terugdacht.

Het was dat Habbi een vriend had, anders....

Ze liet haar secretaresse een afspraak maken, met de smoes dat een nieuwe KNVB-official een onderzoekje deed naar sponsor-satisfactie, "whatever that may be".

Ze zouden "In den vollen Potvisch" wat gaan eten. Dat was stukken leuker dan in de kantine en dat voorkwam ook veel nieuwsgierige blikken.

Zoals altijd was Habbi een paar minuten te laat, maar ze herkende Gonda meteen. Zij was door de mysterieuze uitnodiging nog meer verrast, dan toen Gonda haar naam op de lijst zag. Nadat zij van de eerste schrik bekomen was, kwamen de verhalen los. Eerst over de afgelopen jaren: Habbi vertelde honderduit, de wereldreis, haar baantjes, zelfs haar liefdes passeerden de revue.

'And then I went to work with Philips, you know my father did research there.'

Toen kwam Gonda op de proppen met de eigenlijke reden van haar uitnodiging. Zij vroeg Habbi om als staflid sponsorring, zowel intern als in het officiële sponsoroverleg, het

volgende als onderwerp te agenderen: 'Money rules the game. If that is bad for soccer, it is also bad for sponsoring'. Om eens te kijken hoe vanuit de "business" naar het voetbal werd gekeken. Habbi zag dat wel zitten.

De volgende afspraken waren op het hoofdkantoor van Philips en daar werden de details verder uitgewerkt. Officieel kon ze niet meewerken, want als de clubs erachter zouden komen,

'there will be hell to pay',

maar Gonda bracht haar expertise wel in om de aanpak te verfijnen.

Begin november was het zover.

De Haagse Anton Philipshal was gevuld met alle sponsors, groot en klein. Besloten zonder media. De enige "buitenstaander" was Frits Batend om als dagvoorzitter de discussie in goede banen te leiden. En de aftrap... was aan Habbi: 'Kijk eens goed naar de mensen om je heen en let goed op. Je zult verbaasd staan, verbijsterd zul je zijn! Ik ga nu iets doen, dat je niet zou geloven als het je verteld werd. Ik roep jullie, sponsors, op tot de strijd.

Wij, die ervan worden beschuldigd het voetbal kapot te maken, die alleen aan resultaat zouden denken, inspraak

willen in clubbeleid en de trouwe fans met de nek aankijken. Maar als onze macht zover reikt, dan kan dat ook de andere kant op. Dan kunnen wij de club ook dwingen tot meer respect in het veld. Dan kunnen we de bestuurders naar de supporters sturen om te zorgen voor een goede sfeer. Als hooligans er zijn door ons, kunnen ze ook wèg door ons. Bestraf wangedrag in het veld met het inhouden van sponsorgeld, niet om het in onze eigen zak terug te stoppen. Nee, in een fonds ermee, om slachtoffers van rellen te helpen. Eis van de clubs dat tien procent van het sponsorgeld wordt vrijgemaakt voor supportersbelangen. Zoniet, dan doen wij dat.

Wij zijn onder ons, zonder de media, dus laten we gewoon erkennen: we hebben die macht. Laten we het dan ook gebruiken, voor het goede doel! Als Philips geven wij de voorzet. Wij hebben een concept-sponsorcontract opgesteld dat hiervan uitgaat. Laten we dat met elkaar bespreken en samen verbeteren, zodat we wát doen! Dank u.'

Toen Gonda dit hoorde en zag hoe de zaal, aanvankelijk onrustig, maar steeds relaxter reageerde en fel begon te discussiëren, stond ze een beetje te rillen, van vreugde of.... Habbi kwam na de toespraak meteen op haar af, omarmde haar en fluisterde zacht: 'With you I would climb every mountain!'

Sefana, journaliste

De activiteit van de sponsors viel niet bij iedereen in goede aarde. Clubs belden massaal naar Zeist om uitleg te vragen. Maar Peter kon niets anders dan zeggen dat ook de KNVB was verrast en zich eerst wilde bezinnen op haar standpunt, dus: 'U hoort spoedig van ons.'

Alhoewel hij Gonda niet rechtstreeks vroeg wat haar rol was in deze affaire, liet hij wel blijken niet gelukkig te zijn met dit veronderstelde "uitstapje".

Ze bleef een beetje uit Peters blikveld, maar was niet van plan op te geven. Ze hield wel van die olopende spanning.

Die middag had ze een afspraak met een studente van de School voor de Journalistiek, die stage liep bij Voetbal International, Sefana. Een deal die al maanden tevoren was gemaakt. Nu cancellen zou argwaan wekken en juist de persmuskieten op haar pad zetten.

Omdat haar naam iets oosters deed verwachten, was haar verschijning een enorme verrassing: een diepzwarte Suri-naamse jonge vrouw met een oogverblindende smile, die spontaan op Gonda afliep, de arm recht vooruitgestoken om haar een hand te geven.

Gonda was meteen gerustgesteld, sterker nog, met een blik van "who's next" zette ze de volgende stap. Nu zouden de voetballers eraan moeten geloven.

‘I’ll prefer herb-tea, if you can arrange it’, deed Gonda met een huppeltje het kantoor verlaten. Nu was het een kwestie van geduldig wachten tot het juiste moment, de juiste vraag en dan “Got it!” Tenminste, dat leerde ze die clubvoorzitters altijd bij de mediatraining.

Het gesprek liep heerlijk, niets wees erop dat Sefana ook maar een link had gelegd naar de geruchtenstroom rond de sponsoractie. Bijna had Gonda de moed opgegeven dat hier nog een scoringskans in zou zitten, toen op het eind de vraag kwam: ‘Do you think too that the sponsorship will bring any result?’

Een kans voor open doel, en ze hoort het zichzelf nog zeggen: ‘You should ask that to mister Johan Cruyff.’

Het floepte eruit voor ze er erg in had, als een automatische, net als bij een goed getraind elftal: niet denken, maar scoren. Het was een van die standaardgrapjes op het Sportcentrum. Als ze iets niet wisten, dan zeiden ze ‘dat moet je maar aan Johan vragen.’

Zelfs een stagiaire als Sefana zou deze kans voor open doel niet laten gaan. De “grote meester” zou zo’n vraag natuurlijk meteen oppikken om zijn verhaal over voetbalconcepten te ventileren, daarvoor is hij te voorspelbaar.

Het werd een “lief” artikel, waarmee Gonda haar imago lekker kon oppoetsen.

Vier weken later kopte Voetbal International op de omslag, in advertenties en zelfs in commercials ‘Luie koningszonen aanpakken’.

Sefana had een interview met Johan Cruyff voor elkaar gekregen. Sinds de breuk met Ajax was Johan niet zo interviewverig meer en toch...

Waarschijnlijk had Sefana wel de onschuldige stagiaire gespeeld. En dat had zij ook volledig benut, zij had de meester laten vertellen, iets dat journalisten zo snel verleren.

‘Natuurlijk hebben de sponsors gelijk.

Laten zij een maaltijd organiseren en de clubs allemaal uitnodigen, dan kunnen zij de leiders van de clubs aanpakken en dat niet alleen,

maar ook de spelers, die “koningzonen”,

die zich geliefd proberen te maken

door rituele dansjes op het veld en obscene gebaren.

Hun zilveren en gouden salarissen en afkooopsommen zullen hen niet kunnen redden.

Het zijn brullende leeuwen, huilende wolven,

maar uiteindelijk doen ze niets.

Het zijn pochers zonder trouw en verkrachters van voetbalwetten, omwille van het eigenbelang.

Het Nederlandse voetbal wordt geminacht

omdat het van het eigen spel is afgedwaald,

maar ik zal het weer beroemd en geëerd maken.

Als de tijd er rijp voor is, zal ik ze thuisbrengen.
 De supporters krijgen eindelijk weer wat ze willen zien, want ik leer ze weer het vleugelspel, de individuele actie én het collectief.
 Alle volken van de wereld zullen zien dat wij weer Nederlands spelen en zonder Brazilianen en Nigerianen ook kunnen winnen.'

Hij kon dat blijkbaar zeggen zonder dat het racistisch of té nationalistisch klonk.

Het nummer vlog de winkels uit: Cruyff verkoopt nog steeds.

En weer bleef Gonda buiten schot.

Zacha, account-director

'Peter...'

Gonda liep al lezend het kantoor van Peter binnen. Ze wist dat hij er een hekel aan had om zo door haar overvallen te worden, maar verdiept in haar agenda had ze daar even niet meer aangedacht. '... I need a good advertising agency for our next campaign on television.'

Zonder op te kijken, antwoordde hij haar 'O, take a look at the website adformatie dot nl, I think' en ging verder met

zijn eigen werk. *Voetbal Totaal* moest echt vanmorgen naar de drukker.

Met een 'Sorry Peter, thanks anyway' ging Gonda terug naar haar kantoor en ging naar de site van dit reclamevakblad, met gelukkig ook heel veel links.

De hele ochtend bracht ze daar door, surfend van het ene bureau naar het andere. Neuzend in de reclamecampagnes die zij voor hun klanten hadden gemaakt. Ze had niet veel geld, maar met een beetje creativiteit...

Het duurde een tijdje eer ze bij de "S" was van SIRE, Stichting Ideeële Reclame. Daar ontvouwde zich op het scherm wat zij eigenlijk nog veel meer nodig had: gratis zendtijd!

In de lunchpauze trof ze Peter in de kantine. Met een royaal gebaar wees hij haar op de lege plaatsen om hem heen. Misschien ter compensatie voor zijn irritatie van die ochtend of het "vrijdag" gevoel. Gonda ging maar wat graag in op de uitnodiging, want zij zou Peter nodig hebben de komende weken. Dat wist ze vrijwel zeker.

Ze zat te popelen om hem haar plan te vertellen, maar toch gaf ze hem de hele lunchtijd om lekker van zich af te kletsen. Zijn "deadliner" was met een koerier de deur uit, nog een paar uurtjes "wat mensen bellen" en dan ... weekend!

'Peter, our next goal is changing the image of a visit to football. We don't have much money and gathering a lot of

sponsors will cost too much time. By the way how much do we need for a public campaign? One million? Three?' verstoorde zijn ontspanning.
 Het kostte Peter die middag maar een uurtje luisteren om alles te weten van wat zich in haar immer actieve brein had gevormd. "A SIRE-campaign for soccer!"

Het verzoek aan de Stichting om in de strijd tegen voetbalvandalisme een SIRE-campagne te ontwikkelen, viel in goede aarde. Ook de stemmers op hun site, die mee mogen bepalen welk thema zal worden aangepakt, vielen hen bij. Gonda had er meteen op aangedrongen dat het reclame-team, dat had gewerkt aan de campagne "Game over. Pes-ten is geen spelletje", ook hun actie zou voorbereiden.

'Tough, but sensitive' en dat sprak haar aan.
 Zach Duncan, Brit van oorsprong en één van de naammakende account-directors van reclamebureau FHV/BBDO, werd daarom de coördinator. Op het reclamebureau werd Zach bijgepraat door Peter en Gonda en hij kon aan de slag.

Er volgden twee drukke weken, waarin Zach regelmatig via de telefoon of e-mail met Peter of Gonda contact had.
 Het bleek nodig over deze specifieke "markt en doelgroep" toch meer informatie uit te wisselen dan in de korte briefing was gebeurd.

Twee maanden na het eerste contact waren de plannen niet alleen klaar, maar ook zo uitgewerkt, dat Zach een presentatie voor het bondsbestuur kon houden.

"Ons idee van een combikaart" was het motto.

Een dertig-secondenspot, billboards en CollegeCards zouden de campagne moeten neerzetten.

'Wij hebben een campagne gemaakt die uitgaat van een positief stadionbezoek. Dus geen gescheld op "hooligans" en zo, maar proberen al die anderen naar het stadion te krijgen. Daarom een film waarin trainer Foppe de Haan van Heerenveen alle gezinnen uitnodigt om op 6 mei naar het stadion te komen.'

Al pratend werden de flipover-bladen één voor één omgeslagen om een beeld te geven van de spot die in maart en april volgend jaar zou gaan draaien en de gebruikte teksten:

'Voetbal is spannend,
 het houdt je net zo warm als Beerenburg.
 Zelfs nuchtere Friezen zijn vol vurige liefde
 over dit prachtige spel.

Daarom komen zij met het hele gezin
 onze club aanmoedigen.

Gezinnen kunnen bij ons een kaartje leggen:
 een gezinskaart.

Dat zouden ze in meer stadions moeten doen.

Vraag gewone mensen om terug te keren naar de stadions, ze te vullen met hun vrouwen en kinderen. Misschien zul je denken dat dit onmogelijk is, maar niets is onmogelijk als wij het allemaal willen. Voetbal is nog steeds volkssport nummer één, en is dus ook jouw sport.

Op 6 mei is het de “Zondag van het Voetbal”.

Kom met je gezin eens kijken en juich mee.

Vertel het vrienden en kennissen en sluit je aan in de rij.

Roep je kinderen of ouders op om mee te gaan.

Maar we vragen niet alleen “kom en ontdek het stadion”, wij hebben er ook een kaart voor: de gezins-combikaart.

Een kaartje voor pa, een kaartje voor ma en twee voor de kids. Vier kaartjes voor de prijs van twee! Op 6 mei komen alleen toeschouwers met zo’n combikaart het stadion in.’

Ook de kamervragen over “zondagsontheiliging met overheidsgeld” zag Gonda als promotie!

Harm, politicus

Gonda was pas op de helft van haar programma, terwijl haar aanstellingstermijn al bijna voorbij was. Maar dat zou het bestuur wel verlengen, schatte ze in, die willen wel dat de klus wordt geklaard. Eerst maar even gas terugnemen na de evaluaties van de succesvolle SIRE-campagne. Lekker

vakantie in “good old England”. Maar eerst nog één strategisch wapen in stelling brengen voor het komende seizoen. Het bestuur zeurde almaar over strengere regelgeving, meer blauw rond het stadion en zo, zoals tijdens het EK van 2000. Maar dat moest juist niet gebeuren, dat zou de sfeer alleen maar weer verharderen.

Peter had voor begin september wat parlementariërs uitgenodigd om met het bestuur van gedachten te wisselen. Volgens hem moest je politiek bedrijven met coalitiepartijen.

Daar had Gonda natuurlijk haar eigen gedachten over. 358

Vandaar dat zij koos voor Harm Brinkhof. Zijn politieke ster was als een komeet gestegen, sinds hij voor GroenLinks in de Tweede Kamer was gekozen. Met “sport” in zijn portefeuille leek hij de meest geschikte kandidaat voor Gonda’s prikactie. Daar wilde ze niet mee wachten tot na de vakantie, dus op naar Den Haag.

Harm liet duidelijk blijken zijn zaken goed te hebben voorbereid. Zijn dossierkennis was groot, bijna alle activiteiten van Gonda wist hij vlekeloos te noemen.

Zij had zichtbaar genoten toen hij haar ook verantwoordelijk hield voor de sponsoractie. Vragend keek hij haar aan. ‘I am here to inform you’, begon Gonda en zij vertelde hem over de ontmoeting in september en de verlangens die de KNVB dan kenbaar zou maken richting regeringspartijen.

Om de vertrouwelijkheid van haar verhaal te ondersteunen ging ze haast fluisterend verder: dat zij dat niet zo zag zitten, maar het bondsbestuur niet tegen kon houden en daarom bij hem kwam.

‘Make the guys in Zeist clear that soccer is just a game. Not a conviction, just a game!’
Harm zou er eens over nadenken en bedankte Gonda hartelijk voor haar komst.

Op de bondsvergadering eind augustus werd Gonda’s mandaat met twee jaar verlengd.

Zij werd zelfs voorgedragen voor de erepenning, maar weigerde dit tactvol, door de vergadering voor de keus te stellen:

***of de
penning,
of nog twee jaar
actief beleid.
De keuze
was niet moeilijk,
precies wat ze wilde!***

Eind september was heel Den Haag Vandaag gewijd aan de maidenspeech van Harm, tijdens de begroting van Justitie en Binnenlandse Zaken.

‘Het kan niet zo zijn dat elk jaar meer overheidsgeld wordt gestoken in de politiemacht rondom het voetbal. Bedenk toch eens hoe jullie ervoor staan! Veel is er geïnvesteerd, weinig is er geoogst. Iedereen rekende op een goede afloop, maar dat viel enorm tegen. Het beetje resultaat verschrompelde na enkele weken. Weet je waarom? Omdat het voetbal maar een spel is, media-cult.

Wordt iets belangrijk voor de samenleving als er veel aandacht in de pers aan wordt gegeven?’

Instemmend zag je menig parlementariër neeschudden. Gonda, die de speech nét kon verstaan, genoot.

‘Maar’, vroeg Harm meteen daarna, ‘met het voetbal kregen wij er het geweld bij.

Eerst in het veld, daarna op de tribune en nu zelfs in de samenleving! Het is zelfs de sponsors te erg geworden, ex-topvoetballers klagen over het gedrag van de huidige generatie spelers en zelfs vanuit Zeist bereiken ons signalen dat de grens is bereikt.’

Gonda verschoot van kleur.

Dàt had hij nou even niet moeten zeggen.

‘Daarom is er een grens aan de voetbalwaanzen en aan het geld dat dit de samenleving kost. Mijn voorstel is dat de clubs gaan betalen voor politie-inzet en dat agressief en ophitsend gedrag op de tribune, maar ook het geweld op het veld en de agressie langs de lijn moeten worden voorgelegd aan het OM voor vervolging. En wel meteen, ik op stuk dus. En daarom dien ik het volgende motie in: De kamer gehoord hebbende ....’

Gonda was happy.

Natuurlijk had de motie geen kans van slagen, maar de toon was gezet.

In de studio werd de Feyenoordvoorzitter, sprekend namens de top-vijfclubs, om een reactie gevraagd en die was, zoals te verwachten viel, niet mals.

‘Wat nou signalen uit Zeist?’

Wij zijn duidelijk in wat wij willen: een strikt veiligheidsbeleid.

Of geeft iemand andere signalen af?

Hebben wij een informant in eigen gelederen, een zwerend gezwel, die zich tegen ons keert?

Als dat zo blijkt te zijn, moeten we haar snel tot de orde roepen.’

Orakelen

Het verwonderde Gonda niet dat de uitspraak van de Feyenoordvoorzitter de media op haar pad hadden gezet. Heerlijk vinden de persmusketen het als er ergens stront aan de knikker is. Gelukkig had ze Peter om ze op enige afstand te houden, maar ook zijn medewerking was duidelijk niet van harte. Nee, Harm had haar populariteit geen goed gedaan.

Via de ANP-knipseldienst kreeg ze alle berichten, ook uit de regionale en plaatselijke pers, keurig op haar bureau. Na ruim twee jaar in Nederland was ze redelijk in staat deze te begrijpen. Het leek wel: hoe kleiner en onbeduidender de club was, des te groter de uitspraken over haar waren.

Ze was echt razend op de voorzitter van MVV, die in *De Limburger* was begonnen over haar liefdesleven.

Die koude douche was het teken dat het moddergooien zou gaan beginnen, zo goed kende ze haar pappenheimers inmiddels wel. De volgende zou nog een stap verder gaan, en dan weer verder, en steeds persoonlijker.

Ze pakte de knipsels van de afgelopen week in een mapje, vulde een tas met haar diskettes, de rapporten van de verschillende activiteiten en de fruitsels van thuis. Met een gevoel van opluchting stapte ze de deur uit, mompelde iets

onverstaanbaars over “shopping” tegen Peter en bereikte via de achterdeur vrij rustig haar Passat. En spoot weg.

Jessica leek helemaal niet verbaasd, toen Gonda op zo'n ongewoon tijdstip thuiskwam en haar spullen op de bank plofte.

'I am getting packed and tomorrow I fly home, away from the continent. I am too proud to go on sickleave, I just quit.' Jess zuchtte even, maar beschouwde het al snel als een mooie kans om te jobhoppen.

De volgende dag ontving de KNVB de korte, maar duidelijke e-mail: *Stopped the job. Gonda.*

De eerste week haalde ze geen mails binnen, wetend dat alleen de KNVB haar nieuwe @dres kon hebben en ze even geen zin had in welles-nietes-spelletjes.

Het was dat ze Amosz, Joke en zo een persoonlijke mailtje wilde sturen, dat ze haar pc startte. Ze schreef de mails en verzond ze. Tot haar verrassing kwamen er maar liefst 63 berichten binnen.

De KNVB had gelekt. Slechts twee berichten waren van het bondsbureau, de rest was van de pers. Iedereen en alles wilde haar spreken.

Die avond trok ze, samen met Jessica, haar plan: 'Only one interview, that's all.'

Na lang wikken en wegen werd uiteindelijk gekozen voor “Studio Sport Laat”, niet live vanuit de studio, maar opgenomen op het heilige gras van het Wembley stadion, met een lichte voorkeur voor Mart Smeets.

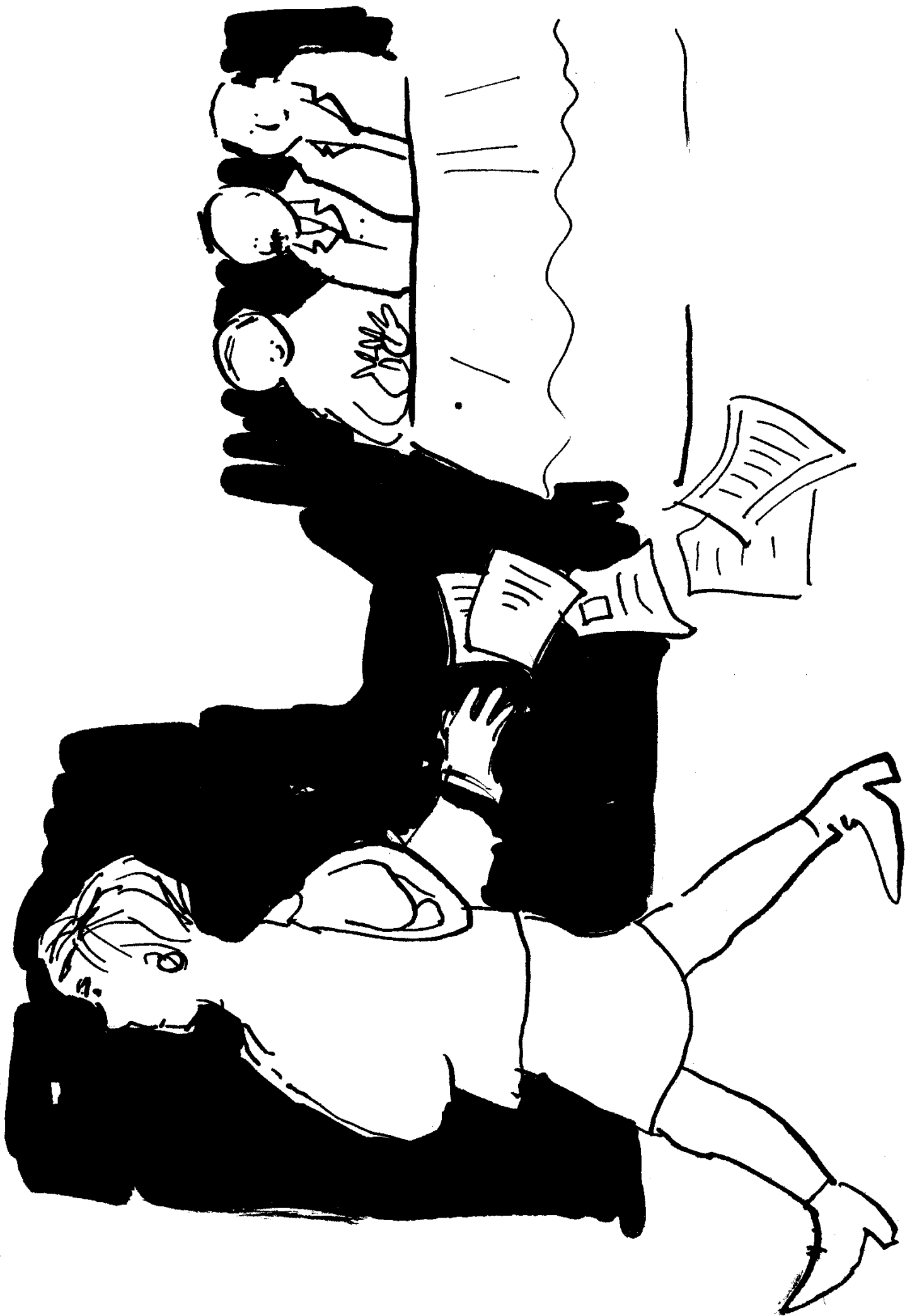
Hij werd het niet, maar verder liep alles volgens afspraak. Vriendelijk als altijd werden de vragen geformuleerd.

Slechts af en toe interrumperend, op zoek naar de héle waarheid, liet de presentator haar de verdediging voeren: 'Ik heb veel ervaring met “hooligans”, maar toonden de voetbalbonzen ontzag voor mij? Nee, ze toonden minachting voor mij en dan nog vragen: waar blijkt dat uit?

Toekomst en voorspoed heb ik ze laten zien, heb ik ze gegeven, zodat ze respect voor me zouden hebben. En ze hebben respect voor mij gehad. Wat ze over mij vertelden was betrouwbaar: niets verkeerd kwam er over hun lippen.

Maar onlangs zijn ZIJ afgeweken van de weg die ik wees. Zij houden zich niet aan die weg en praten machtsbeluste politici naar de mond. Nu zeggen ze wel, dat ze willen terugkeren en ze vragen: hoe dan?

Maar tegelijk staan ze toe dat mensen uit hun kring met modder blijven gooien: naar mij, naar Jessica. En maar vragen: hebben we jullie beledigd? Twee jaar heb ik alles opzij gezet voor mijn werk. Alles heb ik op papier, iedereen die meewerkte.

Als ik straks tijd heb, zal ik dat uitwerken en er een leesbaar boek van maken. Dan kunnen degenen die het echt goed menen daarmee aan de slag.
Het zal werken als de stralen van de zon en het zal hoop bieden, aan clubs, aan supporters.
Reken maar, die dag komt eraan.'

363

Bij die laatste zinnen gleed haar blik van de interviewer gedeceerd naar de lens van de camera

**en trokken haar mondhoeken
naar boven tot een
kleine glimlach.**

In de studio werd dit interview beëindigd met slotwoorden dat klonk als een orakel:

'Weer is er dus iemand gesneuveld in voetballand.

Deze fantastische vrouw, die clubs en supporters tot elkaar bracht, voetballers en sponsors in de strijd betrokken om te voorkomen dat het voetbal zou worden verwoest.

Je kunt je afvragen wat we aan moeten met de échte problemen als rechtvaardige samenleving en wereldvrede als we zoiets kleins, als dat beetje voetbalellende in ons landje, al niet eens kunnen oplossen.

Dit was Sport Laat, een goede avond!

JONA

Jona is een geval apart.

Ze noemen hem wel een kleine profeet,
maar dat is hij helemaal niet.

Hij zit niet in ballingschap,
hij moet naar een vreemd volk,
waar hij de pest aan heeft.

Hij heeft helemaal geen zin om voor God aan de
slag te gaan, zijn profetie komt niet uit, want voor
deze ene keer wordt er naar een profeet geluisterd.

Hij hoopt op vuurwerk, wat niet komt.

Maar Jona is wel

de enige inwendige walvisvaarder ter wereld.

Dat dan weer wel.

GEROEPEN DOOR GOD

Jona zit op school achter zijn computer te chatten in de chatroom DigitaleGod (een chatroom over jongeren en God). Terwijl hij op het punt staat om pvt te gaan met ene Clara uit Zimbabwe, flikkert een

MSN-bericht op zijn beeldscherm met als afzender God.

Jona meldt in de chatroom dat hij een MSN bericht binnenkrijgt van God en helaas de chatroom moet verlaten om met God te chatten. Terwijl hij de chatroom verlaat, ziet hij nog net in het venster van de chatroom dat Clara ingetikt heeft: *Clara* 'kom je terug, Jona?' Snel tikt hij in *Jona* 'ja.' Intussen flikkert zijn MSN-icoontje alweer.

Hij opent zijn MSN-venstertje en stuurt een bevestiging terug dat hij het bericht wil ontvangen. God tikt in: *God* 'Jona surf naar de website <http://www.Ninevé.mo> en ga naar de chatroom *Ninevé*. Kies als gebruikersnaam *Duif* en waarschuw de mensen in de chatroom dat, wanneer zij doorgaan met dingen te doen die niet goed zijn in Mijn ogen, ik de hele site zal laten crashen.'

Jona tikt terug: *Jona* 'waarom ik? En hoe weet ik dat jij God bent en niet iemand anders zoals dat zo vaak gebeurt op het internet. Veel mensen hebben verzonnen gebruikersnamen en je weet nooit of een meisje echt een meisje is of dat het gewoon je opa is.'

God tikt opnieuw in: *God* 'ga naar de chatroom *Ninevé* en waarschuw de mensen in de chatroom dat, wanneer zij doorgaan met dingen te doen die niet goed zijn in Mijn ogen, ik de hele site zal laten crashen.'

God verlaat de MSN-chat.

Jona kijkt verbaasd naar zijn scherm en dan pas dringt het tot hem door dat hij vergeten heeft om aan God zijn MSN-nummer te vragen.

Jona laat God wachten

Jona is enerzijds wel nieuwsgierig of het inderdaad God is geweest. Maar tegelijkertijd zit hij met zijn hoofd nog in de chatroom *DigitaleGod* en hoopt hij dat Clara uit Zimbabwe er nog zal zijn. Na veel wikken en wegen tussen teruggaan naar chatroom *DigitaleGod* of de opdracht van God uitvoeren besluit hij naar de *DigitaleGod* te gaan. In de chatroom teruggekomen ziet hij op de lijst van aanwezigen Clara's naam niet staan. Teleurgesteld chat hij wat mee met de flauwe grapjes die gaande zijn in de room, in de hoop dat Clara terug zal komen.

Intussen flitst zijn MSN-icoontje uit en aan. Vanuit zijn ooghoek ziet Jona, dat het om een bericht van God gaat.

Jona begint het aardig irritant te vinden en zet zijn MSN-

instelling op “niet storen svp”. Tot zijn verbazing blijven er berichten komen. Hij frutselt aan zijn instellingen om te kijken hoe dat kan. Intussen ziet hij, dat Clara terug is in chatroom *DigitaleGod*. Net als hij daarheen terug wil gaan begint zijn computer te knetteren en flitsen en floep! Het beeld valt weg, zijn scherm wordt donker. Hij zet zijn computer uit en start hem weer op, maar de computer doet niets, nada, noppes! Jona zit diep in gedachten verzonken en probeert te bedenken wat hij verkeerd heeft gedaan, tot hij plotseling opschrikt van het gemopper om zich heen.

Jona en zijn medeleerlingen

‘Jona! Waar ben je toch in vredesnaam weer mee bezig?!’

roepen Jona’s medeleerlingen in het computerlokaal.

Het hele netwerk van de school blijkt plat te liggen.

Het gaat als een lopend vuurtje langs alle lokalen: ‘Jona

heeft het netwerk in de war gegooid.’

‘Jona was aan het chatten met iemand die als gebruikersnaam *God* heeft en op zijn scherm verscheen aldoor een bericht van die persoon’, roept iemand.

Een ander roept: ‘Bij mij gebeurde dat ook al!’

Jona krijgt er de schuld van dat het systeem van de school gecrasht is, dat er door hem een virus is verspreid op het netwerk. De hele school is in rep en roer.

Zelfs de directeur buldert door de gangen: ‘Wie heeft als

gebruikersnaam *God*?’ Want terwijl de directeur bezig was de rapportcijfers in te voeren in zijn computer, is het bericht van God ook bij hem op het scherm verschenen en daarna crashte zijn computer: weg rapportcijfers.

Iedereen kijkt naar Jona want hij staat bekend als de computerfreak van de school. Omdat hij zo’n vreemde vogel is die alleen maar oog heeft voor computers, wordt hij uitgeemaakt voor *nerd* en *weirdo*. De directeur schorst Jona en stuurt hem naar huis. De leraar techniek belt de helpdesk, maar het lukt hem niet het systeem weer op gang te brengen. Jona verlaat het schoolgebouw.

Dan komt er een computerdeskundige en het netwerk blijkt al hersteld te zijn. Eindelijk rust in de tent.

Jona is depri

Jona loopt met zijn ziel onder de arm, hij zit in een gigadip, hij kan geen kant uit. Onopgemerkt slentert hij door een drukke winkelstraat. Op de hoek van een straat ziet hij een groot uithangbord hangen met flikkerende letters:

Cyberspace Internet Café. Het bord trekt hem aan als een magneet. Hij versnelt zijn pas op weg naar het internetcafé en terwijl hij naar binnengaat, voelt hij even in zijn zakken of hij nog geld heeft. Op de deur staan de prijzen om te internetten; hij heeft net genoeg geld om een half uurtje te internetten. Jona gaat achter een computer zitten en logt

in. Hij is de juiste site-naam van *Ninevé* vergeten. Hij surft naar een zoekmachine en tikt *Ninevé* in. Er zijn wel duizend verwijzingen met *Ninevé*, maar gelukkig, de eerste verwijzingen al komen hem bekend voor. Hij dubbelklikt op de eerste verwijzing *Ninevé* en ja hoor, bij het openen van de site verschijnt: “Welkom op de homepage van *Ninevé*”. Tegelijkertijd opent hij zijn MSN-nummer en bijna onmiddellijk verschijnt er weer een bericht van God. Jona opent het bericht. God geeft hem weer de opdracht om naar de site *Ninevé* te gaan. Jona leest rustig nogmaals het bericht: *God* ‘Jona, surf naar de website: <http://www.Nineve.mo> en ga naar de chatroom *Ninevé*. Kies als gebruikersnaam *Duiif* en waarschuw de mensen in de chatroom dat, wanneer zij doorgaan met dingen te doen die niet goed zijn in Mijn ogen, Ik de hele site zal laten crashen.’

Jona tikt: *Jona* ‘ja ik ga al, maar ben je in RL echt God?’

God tikt terug: *God* ‘Ik ben die ik ben’ en terwijl Jona zonder naar het beeld scherm te kijken snel tikt om God naar zijn MSN-nummer te vragen, is God verdwenen.

Jona surft naar *Ninevé*

Jona surft op z’n elfendertigste over de website van *Ninevé* en komt de meest verschrikkelijke dingen tegen. Hij hoopt maar dat niemand op hem let. Hij logt in met als gebrui-

kersnaam *Duiif*. De *Ninevé* chatroom is vol; er staan wel vijfendertig namen in het aanwezigheidsvak. Op het scherm verschijnt: *Roombeheerder* ‘laten we Duiif goeDEMIDDAG wensen en welkom heten.’

Intussen gaat er vliegensvlug een gesprek over het scherm dat Jona liever niet gelezen had.

Jona tikt in: *Duiif* ‘dag luitjes hoe is hier vandaag?’

Over het scherm volgt de ene naam na de andere.

Jezebel ‘welkom Duiif.’

Brutus ‘welkom Duiif.’

Jona tikt in: *Duiif* ‘hallo allemaal, laat ik gelijk maar met de deur in huis vallen, ik ben gestuurd door God om jullie te waarschuwen dat God jullie site zal crashen als jullie niet ophouden met dingen te doen die niet goed zijn in de ogen van God. Zoals ik al heb kunnen zien op jullie site en op kan maken uit wat ik hier lees in jullie chatroom is dat niet geheel onterecht.’

Iemand tikt in *Jezebel* ‘boot Duiif, beheerder’ maar Jona is al vertrokken voordat hij geboot wordt.

In zichzelf mopperend sjokt Jona naar huis.

‘Zou het echt God zijn die die boodschap heeft gegeven?’

Nou, als ik God was, zou ik me niet druk maken om zo’n stelletje ongeregeld. Maar ik hoop dat die stomme site crasht, want zonder hun was ik niet van school gestuurd.’

Dan denkt hij terug aan Clara uit Zimbabwe.

God vergeeft de mensen van Ninevé

Thuisgekomen loopt Jona gelijk naar zijn kamer. Hij zet de computer aan en logt in. Hij surft naar de website van Ninevé, hij wil toch wel zien hoe zij ten onder zijn gaan. Maar tot zijn verbazing klinken er psalmen uit z'n boxen als hij de site opent; de mensen in de chatroom *Ninevé* prijzen God omdat zij een nieuwe kans hebben gekregen. Er verschijnt een berichtje van God:

God 'het is goed, het is zeer goed.'

Jona wordt gebokt

Mopperend vertrekt Jona naar de *DigitaleGod* chatroom. 'Ik zou het wel geweten hebben', praat hij hardop in zichzelf, 'het is pure nep, al die vromigheid van *Ninevé*. God kunnen ze wel voor de gek houden, maar mij niet.' Het venster van de chatroom *Digitale God* gaat open en zijn hart begint sneller te kloppen, als blijkt dat er maar één persoon in de chatroom is: Clara uit Zimbabwe. Jona fleurt helemaal op, plotseling denkt hij niet meer aan God en aan *Ninevé*.

Jona en Clara chatten de hele nacht.

Als de ochtendschemering begint te gloren en Clara laat weten nu in Nederland te zijn, wil Jona een afspraak maken met Clara in RL.

De zon breekt al door wanneer Jona leest:

Clara 'in RL ben ik Hans, een wiskundeleraar van vijftien-vijftig en ik woon in Den Haag.'

Jona wordt woedend, zijn droom valt aan diggelen, hij heeft de hele nacht met een vent zitten chatten. En net als hij uit pure woede zijn computer in elkaar wil trappen, knippert zijn MSN-icoontje en hij kan het al wel raden, ja hoor een berichtje van God. Jona opent het MSN-bericht en leest:

God 'waarom ben je zo boos, Jona?'

Jona 'omdat ik een heel romantische nacht had met ene Clara en 's morgens bleek Clara een wiskundeleraar te zijn', tikt Jona geërgerd.

God tikt terug: *God* 'heb je er wat voor gedaan om zo'n mooie ervaring te mogen mee maken?'

Beschaamd staart Jona naar het beeldscherm.

Het blijft een tijdje stil.

Op het beeldscherm verschijnt: *God* 'Jona, ben je er nog? Begrijp je nu waarom ik de site van *Ninevé* niet heb laten crashen?'

DEUTERO- CANONIEKE boeken

371

Deuterocanonieke boeken

<i>Tobit</i>	372
<i>Judith</i>	382
<i>Makkabeëen</i>	392
<i>Wijshheid van Jezus Sirach</i>	404
<i>Daniël (toevoeging)</i>	416
<i>Baruch, Ester (toevoeging), Gebed van Manasse</i>	418

T O B I T

Nu komen er negen boeken,
die de bijbel maar net hebben gehaald. Dat zit zo.

Of een boek heilig was en in de bijbel mocht,
daarover werd fors gediscussieerd.

Daar is heel wat over afvergaderd,
door heel belangrijke heren.

Op een gegeven moment was dat voor het
Oude Testament wel duidelijk: die wel en die niet.

Maar toen kwamen er nog een paar, geschreven in het Grieks
in de tijd tussen het Oude en het Nieuwe Testament.

Ze noemen ze 'apocrief',
het betekent: 'ze hebben geen gezag'.

Dus ze hoorden er eigenlijk niet écht bij.

Maar later zijn er alsnog deze negen bijgekomen
in een tweede ronde, daarom 'deuterocanoniek'.

Hadden ze mij gevraagd of die boeken in de
bijbel konden, ik had het wel geweten.

Ze zijn namelijk spannend genoeg!

Neem het verhaal van Tobit, een vader en Tobias,
zijn zoon, een rugzakker, een lange afstandswandelaar.

HEAVEN ONLINE

Denk niet dat we in de hemel niet met de tijd mee gaan. Wij engelen hebben allang geen vleugels meer en wie op zoek is naar een God die eruit ziet als een vriendelijke, oude man met een lange grijze baard, moet ik teleurstellen. De enorme hoeveelheid engelen die vroeger een voortdurende pendeldienst onderhield met de aarde, is teruggebracht tot zeven. Sinds het bestaan van Heaven On line is ons werk een stuk eenvoudiger geworden.

Driemaal per etmaal openen wij onze mailbox. Je zou verstellen staan van de inhoud. Geloven is uit de tijd, dus de mensen bidden niet meer? Het tegenovergestelde is waar. Hoe groter het ongelooft, hoe meer er gebeden wordt. Logisch. Wat moet een mens anders?

De meeste gebeden handelen mijn collega's en ik zelf af. Zonder tussenkomst van God, maar wel in zijn Geest.

Een klein deel is van dien aard dat ze door God persoonlijk in behandeling worden genomen. De twijfelgevallen bespreken we in het werkoverleg.

Neem nu bijvoorbeeld deze: 'Genadige God, sta mijn arme moeder bij. Zij lijdt zo onder het verlies van mijn vader. Geef haar de kracht om verder te gaan.'

Zulke verzoeken komen er dagelijks bij honderden tegelijk binnen. We lezen ze en sturen ze door naar de betreffende afdeling. Die organiseert dan een bemoedigend kaartje, een hartverwarmende herinnering aan de persoon in kwestie, een droom of een gesprek dat het rouwverwerkingsproces bevordert.

Dit hier is een voorbeeld uit de file 'twijfelgevallen': 'Lieve God. Mijn vader en moeder hebben vaak ruzie. Vooral 's avonds. Ik kan er niet van slapen. De vader en moeder van mijn vriendinnetje zijn pas gescheiden. Ik ben bang dat die van mij ook gaan scheiden. Kunt u ervoor zorgen dat ze ophouden met ruzie maken en elkaar weer lief gaan vinden? Alvast bedankt!'

Deze situatie leggen wij voor aan God. De ruzies kunnen een kwestie zijn van tijdelijke werkdruk, kleine ergernissen of hormonen. Dat kunnen wij afhandelen. Maar is er meer aan de hand, dan wil God zich er zelf mee bemoeien. En tenslotte zijn er de kwesties van leven en dood. Die worden altijd door God zelf behandeld.

Vandaag waren er twee van dit soort kwesties.

De eerste betreft een oude, blinde man, genaamd Tobit. Hij zegt: 'Het zal mijn eigen schuld wel zijn, dat het zo slecht met mij gaat. En is het niet mijn schuld, dan is het de

schuld van mijn voorouders. Zij hebben er met de pet naar gegooid. Zij hebben erop los geleefd en gedacht: na ons de zondvloed. En daar ben ik de dupe van. Het water staat me tot aan de lippen, God. Ik verdrink in mijn ellende. Wees mij genadig, God en maak er een einde aan!

De tweede is van een jonge vrouw. Sara is haar naam. Zij windt er geen doekjes om: 'God, ik wil dood. Als U het niet doet, dan doe ik het zelf!'

Dit soort gebeden op leven en dood sturen wij - samen met de bijbehorende persoonlijke gegevens uit onze databank - onmiddellijk door naar God zelf. Zo ook deze twee.

Heaven On line is een geweldig systeem. Er is een databank aan gekoppeld, waarin iedereen ter wereld is opgenomen. Elk e-mailadres op aarde heeft een code. Aan de hand van die code kan ik de persoonlijke gegevens van de afzender oproepen uit onze databank.

Naam: Tobit   **Geboren:** 707 v.Chr. Jeruzalem (Israël)
Burg.staat: gehuwd met Anna, één zoon genaamd Tobias
Woonplaats: Ninevé
Godsdienst: joods
Bezittingen: eigen huis, 2,5 ha grond, klein vermogen in het buitenland (Medië)
Bijzonderheden (bijgewerkt zomer 657):

Samen met familie weggevoerd uit Israël.
 Leeft strikt in navolging van de joodse traditie (begrafenisrituelen, reinheidswetten).
 Weigert zich aan te passen aan de in Ninevé heersende gebruiken en gewoonten. Haalt zich daarmee de minachting van zijn omgeving op de hals. Leeft derhalve een geïsoleerd en eenzaam bestaan.
Voorjaar 657: buiten geslapen wegens onreinheid (volksge-noot begraven). Vogelpoep in beide ogen gekregen en blind geworden.

Naam: Sara   **Geboren:** 676 v. Chr. Ekbatana (Medië)
Burg.staat: 7 x weduwe
Woonplaats: Ekbatana
Godsdienst: joods
Bezittingen: geen
Bijzonderheden (bijgewerkt zomer 657):

Enige dochter van Raguël en Edna. Zevenmaal gehuwd geweest. Alle echtgenoten overleden tijdens de huwelijksnacht, nog voor ze gemeenschap met haar hadden. Omgeving spreekt van een kwade geest, die bezit van haar genomen zou hebben. Dienstmeisjes verklaren haar gewoon voor gek en maken haar het leven onmogelijk met hun beledigingen en verdachtmakingen. Kans op een achtste huwelijk en het krijgen van kinderen lijkt uitgesloten. Leeft

derhalve een geïsoleerd en eenzaam bestaan.

‘Rafaël!’

‘Zegt U het maar, God.’

‘Deze twee doodsbeden. Als ik het mij goed herinner, is er sprake van een familierelatie tussen de twee personen in kwestie.’

‘Als U zich dat herinnert, is het ongetwijfeld het geval. Uw geheugen is groter dan dat van welk computersysteem dan ook. Blijkt het niet uit de bijgevoegde data?’

‘Toch ben ik er zeker van dat Tobit en Raguël, Sara’s vader, op één of andere manier familie van elkaar zijn. Zoek dat uit, Rafaël. En zet er spoed achter. We moeten iets doen, voor Sara het lot in eigen hand neemt.’

‘U gaat haar bede niet verhoren?’

‘Beslist niet’, antwoordt God. ‘Zo’n jong ding. Doodzonde. Niet dat leeftijd in dit soort gevallen doorslaggevend is.

Ook Tobit blijft wat mij betreft nog een tijdje in leven. Mensen als hij heb ik hard nodig.’

Gods geheugen is grenzenloos. Tobit en Raguël blijken inderdaad familie van elkaar te zijn.

En dat Tobits doodsverlangen zeer serieus genomen moet worden mag duidelijk zijn:

‘Zorg goed voor je moeder, als ik dood ben’, zegt hij bij wijze van afscheid tegen zijn zoon Tobias. ‘Ik heb een klein kapi-

taaltje in het buitenland in bewaring gegeven bij familie in Medië. De politieke situatie is nu zo, dat het me verstandig lijkt als je dat gaat ophalen. Zoek een betrouwbare reisgenoot. In je eentje reizen is te gevaarlijk.’

‘Hoor je wat hij zegt, Rafaël?’ reageert God in de hemel. ‘Pak snel wat spullen in en maak dat je beneden komt. Die betrouwbare reisgenoot ben jij. Niet zo zuchten, Rafaël. Je weet dat het de enige manier is om de situatie daar beneden te beïnvloeden.’

Down to earth

‘Dus u bent bereid om met mijn zoon Tobias naar Medië te reizen? Hoe was uw naam ook weer, zei u?’ zegt Tobit.

‘Ik heet Azarias.’

‘En u bent joods? Uit welke familie komt u?’

‘Is dat belangrijk?’ vraagt ik, om tijd te winnen.

‘Voor mij wel’, zegt Tobit. ‘Ik ben familie van Ananias’, antwoord ik. Hij was een Jood van respectabele komaf.

Gelukkig schoot zijn naam mij net op tijd te binnen.

‘Aha, van Ananias!’ roept Tobit uit, ‘ik heb zijn broer gekend.

Bent u zijn zoon?’

‘Zijn neef’, zeg ik.

Tobit knikt. Zijn blinde ogen staren in het niets en toch voel ik me aan alle kanten bekeken.

‘Dan heb ik alle vertrouwen in u’, zegt Tobit. ‘Laten we een

prijns afspreken.’

We nemen afscheid. Anna, de moeder van Tobias, kan haar tranen niet bedwingen.

‘Het is zo’n gevaarlijke reis’, huilt ze. ‘We hadden hem nooit moeten laten gaan. Alleen om een beetje geld. Is zijn leven soms niet meer waard?’

‘Stil nou maar’, zegt Tobit. ‘Ze komen veilig terug. Ik heb alle vrouwen in Azarias.

Zie hem maar als een soort beschermengel.’

God heeft mij opgezadeld met een dubbele opdracht.

De eerste is: zorg ervoor dat Sara afziet van het plan om zelfmoord te plegen. Ik zie maar één mogelijkheid: een huwelijk. Voor een vrouw als Sara is het sluiten van huwelijk en het krijgen van kinderen de enige manier om weer iemand te worden die de moeite waard is. Let wel: we hebben het hier over het jaar 657 voor Christus en niet over de ééntonwintigste eeuw. Voor jullie hier beneden is dat een hemelsbreed verschil, zoals jullie dat zo mooi uitdrukken. Bij ons in de hemel speelt tijd geen rol en is het dus niet nodig de factor “tijd” te betrekken in ons oordeel over wat iemand de moeite waard maakt. Maar dit terzijde.

Een huwelijk dus. Dat kan in mijn optiek alleen als Sara

bevrijd wordt van de kwade geest die volgens haar omgeving bezit van haar heeft genomen.

Bij opdracht één hoort dus ook: de kwade geest uitdrijven. De tweede opdracht luidt: zorg ervoor dat Tobit zijn doodsverlangen nog even opschoort. Dat kan alleen als ik ervoor zorg dat Tobias veilig thuiskomt. Bovendien zou het waarschijnlijk helpen als hij weer kon zien.

Hoe pak ik dat aan? Eens even zien.

In de eerste plaats moet ik Tobias zover zien te krijgen dat hij in het huwelijk treedt met een vrouw in wier huwelijksbed zeven eerdere echtgenoten het loodje hebben gelegd.

Als dat lukt, mag dat toch wel een wonder heten! Ik moet een kwade geest uitdrijven. Zoiets is een ware krachtmeting voor een engel en steeds als het me lukt, ervaar ik dat als een wonder. En ik moet de blinde ogen van Tobit genezen. Op zich een kleinigheid voor een ervaren engel.

Bij dit soort opdrachten is het voor ons de kunst om dat wat we bewerkstelligen geloofwaardig te maken voor de betrokkenen. Mensen geloven niet in wonderen die zomaar uit de lucht komen vallen. Ze willen verbanden zien.

Daarom werk ik graag met zogeheten wondermiddeltjes. Zulke middeltjes vormen de verbindende schakel. Ze geven mensen de gelegenheid in oorzaak en gevolg te denken en dat doen ze graag. Op die manier worden de grootst mogelijke wonderen voor hen aannemelijk.

Kijk, Tobias vangt een vis. Die komt mij goed van pas. Nee, niet om te eten. Engelen eten niet. Niet nodig. Wij leven van geestelijk voedsel.

‘Tobias! Niet weggooien die ingewanden!’

‘Wat moet ik er dan mee doen?’

‘Bewaren. Ze kunnen ons nog van pas komen. Het verbranden van hart en lever is bijvoorbeeld een probaat middel tegen kwade geesten. Wist je dat niet? En van de gal kun je een zalf maken die wonderen doet bij oogziekten.’

‘Wat ben jij voor een kwakzalver?’

Tobias legt de ingewanden apart en gaat verder met het bakken van de vis. ‘Ook een stuk?’

‘Nee, dank je, ik ben niet zo’n visliefhebber.’

De reis verliep voorspoedig. We zijn in Medië aangekomen. Als alles volgens planning verloopt, overnachten we van nacht bij Raguël en Edna, de ouders van Sara. Ik heb Tobias verteld dat zij een dochter hebben die Sara heet, dat ik het meisje ken en dat ik haar een ideale echtgenote vind voor hem.

Hij haalde onverschillig zijn schouders op. ‘We zien wel’, zei hij. Volgens mij heeft hij nog nooit een meisje gehad.

‘Maar dan ben jij Tobias! Wat ben je groot geworden! Hoe is het met je ouders? Wat kom je doen in Medië?’

‘Tobias, Raguël vraagt je wat.’

Sara is écht knap. Tobias kan zijn ogen niet van haar afhouden. En zo te zien is Sara ook wel geïnteresseerd. Ze zouden een leuk stel zijn samen, voorzover ik dat kan beoordelen.

‘Trouw met haar, Tobias. Raguël is het ermee eens. Jullie zijn van hetzelfde volk. Jullie passen bij elkaar, daar ben ik van overtuigd.’

‘Dank je feestelijk, Azarias. Zeven mannen heeft ze gehad, geen van alle hebben ze de huwelijksnacht overleefd.’

‘Dat ligt niet aan haar, dat ligt aan de kwade geest die haar beheerst. Trouw met haar, Tobias. Neem het risico!’

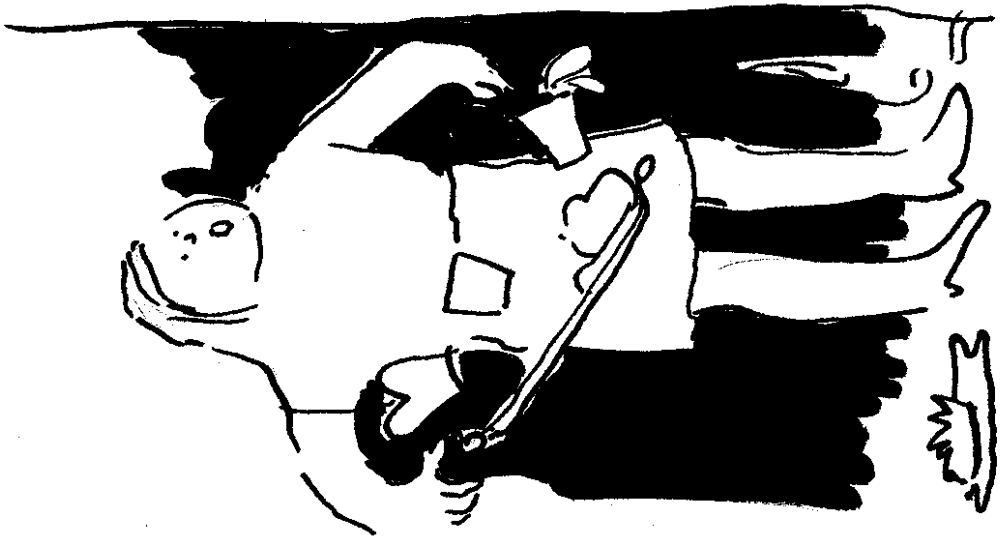
‘Doe het zelf!’

‘Ik? O nee. Het huwelijk is niets voor mij. Het is niet te combineren met mijn, hoe zal ik het zeggen, met mijn beroep. Waarom aarzel je? Vind je haar niet knap?’

‘Ze is helemaal te gek! Het liefst zou ik nog vandaag met haar het bed in duiken. Het probleem is alleen dat ik nog lang niet levensmoe ben.’

‘Heb je die ingewanden nog? Voor je bij haar in bed stapt, verbrand je het hart en de lever. Je zult zien dat het werkt.’

Een nacht als deze heb ik nog niet vaak meegemaakt. Sara en Tobias zijn getrouwd. Ze hebben zich teruggetrokken in de slaapkamer. Een vage geur van aangebrande vis kringelt door het raam naar buiten. Raguël is een graf aan het graven in de achtertuin. Hij spit en spit. Het zweet staat hem in de handen, niet alleen van het graven. Angstzweet is het.

Vanwege Tobias, die een wisse dood tegemoet gaat.
 Vanwege Sara, die na vannacht opnieuw een mensenleven op haar geweten zal hebben. Het graf is klaar. Raguël kijkt naar de graven in zijn tuin. Tweemaal vier op een rij, het lijkt wel een spelletje. Maar dat is het niet. Het is bittere ernst. Het lot van Tobias is onontkoombaar.
 Edna huilt onafgebroken. Ik heb geen tijd om haar te troosten. De lucht trilt onheilspellend en even is alles zwart voor mijn ogen. De kwade geest!
 Hij is me ontglipt. Ik moet achter hem aan, voor hij zich aan een ander vergrijpt! Zijn uithoudingsvermogen is buitengewoon. In dit soort gevallen zou ik willen dat de vleugels niet waren afgeschapt. Pas in Opper-Egypte krijg ik hem te pakken en sla hem in de boeien. Nu begrijp ik waarom God erop staat, dat al zijn engelen wekelijks minstens een uur aan fitness en conditietraining doen.
 Als ik terugkom, staat één van de dienstmeisjes zenuwachtig van het ene been op het andere te wippen voor de deur van Sara's slaapkamer. Ze heeft nog nooit een lijk gezien.
 'Goeimorgen allemaal', zegt Tobias.
 'Hij leeft nog!' gilt het dienstmeisje. Haar kreet klinkt bijna teleurgesteld. Raguël kijkt of hij spoken ziet. 'Tobias!' roept hij. 'Ben jij het echt?' Hij kan het niet geloven. Knijpt eerst in zijn eigen arm en vervolgens in die van Tobias.

'Au!'
 'Je leeft! Hoe is het mogelijk?'
 Tobias haalt verlegen zijn schouders op. Raguël rent naar de tuin. Zo vlug hij kan gooit hij de grafkuil weer dicht. 'Zeven was voldoende', zingt hij opgelucht.
 Edna huilt nog steeds, maar nu van vreugde. 'Sara, Tobias! Laat me jullie omhelzen. Dit is de mooiste dag van mijn leven!'
 Bruiloften en partijen zijn niet aan mij besteed. Ze bestaan vooral uit eten en drinken en daar doe ik nu eenmaal niet aan. Ik bied aan het geld van Tobit bij zijn familie verderop in Medië op te halen, terwijl Tobias en Sara hun bruiloft vieren. Op de terugweg denk ik tevreden: opdracht één is volbracht. Sara heeft weer zin in haar leven. Nu Tobit nog. Opeens slaat de schrik me om het hart. Hoelang zijn we al onderweg? Tobit en Anna zullen dodelijk ongerust zijn. Nog even en ze zullen denken dat hun zoon verongelukt is. Wat hebben ze dan nog om voor te leven?
 We moeten terug naar Ninevé, voor het te laat is!
 Raguël en Edna geven Tobias en Sara hun halve vermogen mee. Het afscheid is ontroerend. Tobias heeft haast. Ook hij beseft hoe ongerust zijn ouders zullen zijn. Maar Sara loopt niet zo hard. Zou ze nu al zwanger zijn?
 'Ga jij maar vooruit, Tobias, ik blijf wel bij Sara. Heb je die gal nog?'

Tobias haalt een smoezelig pakje uit zijn binnenzak. Het ruikt onmiskenbaar naar rotte vis.

‘Gewoon op zijn ogen smeren, je zult zien dat het werkt.’

‘Die viezigheid? Hoe was dat spreekwoord ook al weer?

Stinkende heelmeesters ...’

‘Ga nou maar, voor je vader zich uit ongerustheid het leven beneemt.’

‘Anna, zie je al iets komen?’

‘Niets, Tobit. Of toch? Wacht eens? Is dat ... Dat is ...

Ja waarachtig! Het is onze Tobias! God zij dank. Kom hier, in mijn armen. Ik ben zo ongerust geweest!’

‘Tobias, jongen, laat me je voelen, je omhelzen! Hé, wat ruik ik? Tobias, wat doe je? Bah, wat een lucht! Au, niet doen!’

Tobit wrijft in zijn ogen. ‘Water’, roept hij. ‘water, vlug!’ Hij wast het stinkende goedje uit zijn ogen. Dan is het het licht van de zon dat prikt. ‘Er is een wonder gebeurd!’ roept Tobit. ‘God in de hemel zij geprezen, ik kan weer zien!’

For Gods sake

Mijn dubbele opdracht is volbracht. Zowel Sara als Tobit zien het leven weer zitten. Alles is volgens plan verlopen.

Denk nu niet dat het altijd zo gemakkelijk gaat. Soms is de wanhoop zo groot, het lot zo onverbiddelijk, dat zelfs wij engelen niets meer kunnen uitrichten. En God is nu een-

maal van ons afhankelijk. Het was een vermoeiende missie. Nog even afscheid nemen, dan ga ik terug naar de relatieve rust van de hemel.

‘Rafaël, nu je toch in Ninevé bent ...’

‘Wat zegt u, God?’

‘Je hoort me wel. Ik zeg: Nu je toch in Ninevé bent, heb ik nog een andere opdracht voor je.’

‘, ’
...’

‘Wat zucht je nou?’

‘Ik ben moe, God. Die kwade geest heeft het uiterste van me geveerd.’

‘Engelen kennen geen uitersten, Rafaël, hoe vaak moet ik je dat nu nog zeggen? Het gaat om de profeet Jona. Hij zit momenteel op een schip, ergens tussen Tarsis en Ninevé en hij staat op het punt zich over boord te laten werpen.’

‘Ik begrijp het. Een kwestie van leven en dood. Moet ik hem ervan weerhouden?’
God aarzelt een moment.

‘Nee’, zegt hij dan. ‘Met iemand als Jona moet je tot het uiterste gaan. Tot de bodem, zogezegd. Ik wil dat je hem redt. Maar pas op het allerlaatste moment. Neem de gedaante aan van een vis en verzweelg hem. Slok hem op, juist voor het moment dat de zee hem voorgoed voor eeuwig opslokt.’

‘Lieve God, waarom nu uitgerekend een vis! De stank van

rottende ingewanden hangt nog in mijn kleren. En trouwens, engelen eten niet. Hoe vaak moet ik u dat nu nog zeggen?’

‘Zeur niet, Rafaël. Zodra er land in zicht is, mag je hem weer uitspugen.’

Back up

‘Rafaël?’

‘Zegt u het maar, God.’

‘In die geschiedenis rond Tobit was toch sprake van een hondje? Of herinner ik mij dat verkeerd?’

‘Ik weet niets van een hondje, God, maar U zult het zich ongetwijfeld goed herinneren. Wat was het voor hondje? Dan voeg ik het gewoon nog even in.’

‘Zo’n vuilnisbakje. Niets bijzonders. Het speelde geen rol van betekenis, het liep gewoon de hele weg met jullie mee. Het punt is dat het voorkomt op verschillende beroemde zeventiende-eeuwse schilderijen en gravures. Voeg het maar in, Rafaël. Anders breken de kunsthistorici zich straks het hoofd over waar dat hondje opeens vandaan komt.’

Bestandsnaam: Tobit.

Invoegen: hondje. Type: vuilnisbak.

Bewaren: ja. Voor elkaar, kleine moeite.

Ik snap niet hoe jullie het volhouden, dat leven daar beneden op aarde. Ik word er doodmoe van. Ik ben blij dat ik weer achter mijn vertrouwde computer zit. Negentig procent is routinewerk. Kaartje, schouderklopje, bemoedigend mailtje terug. Kijk, Tobit stuurt ons een danklied. Heerlijk, zo’n stukje fan-mail tussen al die klaagzangen en smeekbeden.

Hé, wat is dat? ‘Het water staat me tot aan de lippen. Nu het water van de zee mij de adem beneemt, denk ik aan U, God. U bent de enige die mij nog kunt redden!’

‘God, dat gebed van Jona, vanuit de buik van de vis, dat is toch afgehandeld, of vergis ik me?’

‘Zeker, Rafaël, zeker, dat is afgehandeld. Jona is gespaard, Ninevé is gespaard. Heel bevredigend allemaal. Ik wou dat het altijd zo ging.’

‘En toch ...’

Ik aarzel. Zal ik zeggen wat ik denk?

‘Zeg het maar, Rafaël.’

‘En toch ben ik van mening dat Ninevé verwoest moet worden ...’

God zwijgt een moment. Met trieste ogen tuurt hij door het zware wolkendek dat de hemel van de aarde scheidt.

Dan antwoordt hij gelaten: ‘Je hebt gelijk, Rafaël. Ninevé wordt met de grond gelijk gemaakt. In 612 v. Chr.

Maar dat hoeft JONÀ niet te weten.’

JUDITH

Als het volgende verhaal echt gebeurd is,
dan had ik die Judith wel eens willen spreken.

Zo! Wat een lef, wat een koelbloedigheid.

Met de nadruk op bloedigheid, het bloed spettert
van de bladzijde af. Hoe komt ze aan die lef?

Waar haalt ze de durf vandaan?

Ze is trouwens de enige niet.

In talloze oorlogen proberen vrouwen en mannen
het tij te keren en de vijand te verslaan.

Met of zonder mes. Wat zou ik doen?

UIT HET DAGBOEK VAN ACHIOR

Vrijdag

Laat ik er geen doekjes om winden: dit is misschien de laatste keer dat ik de kans krijg mijn gedachten en gevoelens aan het papier toe te vertrouwen. Ik heb me in geen tijden zo geschaamd als nu. Nooit eerder in mijn hele leven heb ik me zo'n mislukkeling gevoeld. Gisteren stond ik nog fier tegenover mijn mannen en sprak hen moed in. We zouden het wel redden samen. Onder mijn bezielende leiding zouden we die arrogante Assyriërs wel eens even laten zien wat vechten was. Niet dus. Vandaag is het onontkoombare gebeurd. Het Assyrische leger heeft, onder leiding van opperbevelhebber Holofernes, ons grondgebied bezet en onze manschappen ingelijfd. Ik mag mijzelf geen bevelhebber van het Ammonitische leger meer noemen. Niet dat ik dat ooit nog zou willen. Ik heb gefaald. En mijn mannen zijn daarvan het slachtoffer geworden. Er zijn doden gevallen en gewonden. Ik weet wel dat je geen oorlog kunt voeren zonder slachtoffers te maken. Maar deze doden heb ik op mijn geweten. Ik had de situatie beter moeten inschatten. Ik had ... 'Ik had, ik had, daar zit de gevangenis vol mee', zei mijn moeder altijd. De gevangenis. Is dat mijn voorland? Ik weet het niet. Ik ben mijn invloed kwijt. Zelfs de invloed op mijn eigen leven. Ik ben nu een betekenisloze pion op het schaakbord van Holofernes. Wat zal zijn volgende zet zijn?

Maandag

Kennisgemaakt met Holofernes himself! Enorme kerel, beetje een macho. Kickt op 't feit dat iedereen voor hem door de knieën gaat, zonder dat hij daar zelfs maar een beetje moeite voor hoeft te doen. Sommige mensen hebben genoeg aan hun uitstraling. Nou ja, dat leger van hem is natuurlijk ook niet mis. Het schijnt dat de Israëlieten de enige zijn die zich nog niet hebben overgegeven. Er gaan zelfs geruchten dat ze zich opmaken voor een heuse strijd. Zouden ze nu echt denken dat ze het op kunnen nemen tegen Holofernes en zijn enorme troepenmacht? Dat houden ze nog geen halve dag vol! Hoewel, met die Israëlieten weet je het maar nooit ...

Dinsdag

Holofernes heeft er lucht van gekregen dat Israël zich op een oorlog voorbereidt. Hij werd woedend. 'Wie denken ze wel niet dat ze zijn!' brulde hij. 'Hoe groot is hun leger? Hebben ze soms een geheim wapen of zo? Wat brengt hen op het onzalige idee dat zij het zouden kunnen winnen van mij, Holofernes, opperbevelhebber van het grootste en best opgeleide leger van Nebukadnezar?' 'Wat een lef hebben die Israëlieten', dacht ik bij mezelf, 'dat ze het op durven te nemen tegen deze opschepper.' En ik voelde een steek van jaloezie door me heen gaan. Ik was jaloers op dat kleine, dapperere volk daar in de bergen. En op hun leiders, die het kennelijk vertikten om zich zonder meer over te geven. Had ik maar zoveel lef gehad, dan waren wij Ammonieten nu misschien nog een vrij volk geweest. Wat gebeurt is, is niet meer te herstellen, maar wat nog te gebeuren staat ... Ik deed een stap naar voren.

'Ze hebben inderdaad een geheim wapen', vertelde ik Holofernes. 'En dat is hun God. Zolang ze zich aan hun religieuze wetten houden gaat het hen voor de wind. Ze verdienen geld als water en elke oorlog die ze voeren, winnen ze. Maar zodra ze de regels van hun God aan hun laars lappen gaat het mis. Ze lijden verlies op alle fronten. Lees hun geschiedenis er maar op na. Het klopt precies.' Ik zweeg even en vervolgde: 'Mag ik zo vrij zijn, heer Holofernes, om u als collega-bevelhebber een strategie tegen hen aan te bevelen? Doe geen overhaaste dingen. Wacht tot Israël een misstap begeeft in de ogen van hun God en sla dan toe. Gegarandeerd dat hun God van de gelegenheid gebruik maakt om hen, met uw hulp, een lesje te leren. Maar pas op, heer Holofernes, zolang Israël zich aan Gods regels houdt maakt u geen schijn van kans!'

Dat zei ik en dat heb ik geweten. Holofernes werd razend. 'Ik, Holofernes, geen schijn van kans tegen dat stelletje holbewoners met hun onzichtbare God? Laat me niet lachen! Er bestaat geen andere God dan Nebukadnezar. Je bent een strateeg van niks, Achior. Ik zal jou eens laten zien wat er gebeurt als Holofernes ten strijde trekt. Dan rollen er koppen, neem dat van mij aan!' En hij gaf zijn soldaten bevel mij uit te leveren aan Israël.

Woensdag

De soldaten brachten me naar Betulia, maar ze durfden de stad niet in. Veel geschreeuw en weinig wol, die mannen van Holofernes. Ze lieten me geboeid achter. Zo vonden de Israëlieten me. Ze maakten me los en namen me mee naar de stad. Daar lieten ze me mijn verhaal vertellen. Ik was bang.

Wat zouden ze met me doen?

Tot mijn verbazing deden ze me niets. Integendeel. Ze vielen op hun knieën en dankten hun God.

‘Hij heeft gelijk’, zeiden ze, ‘zolang we God niet uit het oog verliezen kan ons niets gebeuren.’

Hoe doe je dat, vroeg ik mij af? Hoe zorg je ervoor dat je een onzichtbare God niet uit het oog verliest? Rare jongens, die Israëlieten!

Zaterdag

Holofernes heeft de stad belegerd! Overal zijn Assyrische soldaten. Niemand kan de stad uit.

De bronnen zijn onbereikbaar. Water en voedsel zijn alleen op rantsoen te verkrijgen. Wat een ellende!

Vrijdag

Het water raakt op. Als dit nog lang duurt, gaan we dood van dorst. Was ik maar een eervolle dood op het slagveld gestorven. Alles beter dan dit. Zal ik me aanmelden als vrijwilliger om de bron te ontzetten? Dat zou pure zelfmoord zijn. Maar wat heb ik te verliezen?

Zondag

Het volk komt in opstand. Een oude man is gestorven aan uitdroging en er zijn verschillende kinderen ziek.

‘Doe iets!’ riepen de mensen vandaag tegen het stadsbestuur. ‘Zit niet zo lijdzaam te wachten tot iedereen dood is. Geef de stad over. Dan brengen we het er tenminste levend van af!’

‘Geef God nog vijf dagen de tijd om ons te redden’, zei Uzzia, de woordvoerder van het bestuur. ‘Als God ons over vijf dagen nog steeds aan ons lot overlaat, geven we ons over.’ Ik ken dat soort bestuurders. Als er iets misgaat weten ze altijd de schuld op iemand anders af te schuiven.

Maandag

Vlakbij het huis waar ze mij hebben ondergebracht woont een weduwe. Judith, heet ze. Een stille, onopvallende vrouw. Nog steeds in de rouw om haar man, die drie jaar geleden is gestorven. Brengt haar dagen door met bidden en vasten. Eigenlijk het beste wat je kan doen op het ogenblik, er is toch niks te eten. Maar gisteren, gisteren kwam ze haar huis uit met een blik in haar ogen die haar opeens tien jaar jonger maakte. Zo’n vurige, gepassioneerde blik. Ik zag haar maar even, in het voorbijgaan. Maar sinds dat moment denk ik niet meer aan zelfmoord.

UIT HET DAGBOEK VAN JUDITH

Lieve Manasse

Ons volk is de moed aan het verliezen. Geen wonder, we zitten al weken zonder eten en drinken. Ze geven het stadsbestuur de schuld en het stadsbestuur geeft God de schuld. Zie je ze voor je, Manasse, die stadsbestuurders met hun naar de hemel wijzende vingertjes: als je ons binnen vijf dagen niet bevrijdt, God, dan geven we ons over. Net m’n moeder vroeger: ‘Als je niet binnen een dag je kamer opruimt, dan gooi ik alles wat op de grond ligt in de vuilnisbak.’ Vreselijk, dat soort dreigementen. Alsof God daar een boodschap aan heeft. Die heeft wel iets beters te doen, denk je ook niet? Ik ben naar Uzzia gestapt. ‘Probeer God niet voor je karretje te spannen’, heb ik hem gezegd. ‘God maakt zelf wel uit wanneer hij zich met onze zaken bemoeit en wanneer niet. Verzin liever een lijst!’

Liefste

Omdat ik weet dat Uzzia niet goed is in het verzinne van listen heb ik het zelf maar gedaan. Mijn buurman heeft me geholpen, al heeft hij daar zelf geen idee van. Achior heet hij, een Ammoniet. Hoe hij hier terecht is gekomen, is een heel verhaal. Dat vertel ik je later nog wel eens. Hij bracht me op het idee door de manier waarop hij naar me keek. Op zo'n manier, je weet wel, zo'n manier waarop mannen soms naar vrouwen kijken. Alsof ze je het liefst ter plekke zouden uitkleeden. Het is voor het eerst sinds jouw dood dat er een man zo naar mij keek. Of misschien is het me gewoon niet opgevalen. Jij bent voor mij nog steeds de enige man in mijn leven, dat weet je. En dat blijft zo. Ook na wat ik nu ga doen. Ik wil dat je dat weet, Manasse. Het is een list, een strategisch spel om ons volk te redden, meer niet. Gebruik je talenten, zei mijn vader altijd. Ik ben jong en mooi, daar heeft mijn buurman mij weer van bewust gemaakt. Dat talent ga ik inzetten, Manasse. Inzetten in de strijd tegen de Assyriërs!

Allerliefste Manasse

Ik ben niet thuis als ik dit schrijf. Ik zit in een Assyrische leger tent. Gisteravond heb ik, met hulp van Uzzia, de stad verlaten. Het duurde natuurlijk niet lang of de Assyrische soldaten hadden me in de gaten. Ze hielden me aan en vroegen me wie ik was en waar ik vandaag kwam. 'Ik heet Judith en ik ben een joodse', zei ik, 'ik ben de stad ontvlucht. Ik hield het daar niet langer uit. Breng me naar Holofernes, dan zal ik hem vertellen wat hij moet doen om de stad in te nemen zonder dat er aan jullie kant slachtoffers vallen.' 'Een overloopster', fluisterden de soldaten. 'Wat doen we met haar?' Ze namen me taxerend op. 'We brengen haar naar Holofernes', zeiden ze meesmuilend, 'die is vast wel in voor een verzetje.'

Zo gezegd, zo gedaan. Ze brachten me naar het Assyrische legerkamp. Het gerucht dat er een vrouw in het kamp was, ging als een lopend vuurtje rond. 'En wat voor een vrouw', zei één van de bevelhebbers, 'wát een stuk! Als al die joodse vrouwen zo mooi zijn ben ik er voor om Betulia vannacht nog te

overmeesteren en alle mannen uit te moorden! Ha, ha, ha!’

Holofernes ontving me alsof ik de koningin was. Ik vertelde hem wat ik de soldaten ook had verteld: dat ik Betulia was ontvlucht en dat ik een goeie manier wist om de stad in te nemen. ‘Herinnert u zich Achior’, vroeg ik. Holofernes knikte. ‘Wat hij zei klopte precies. Zodra ons volk de religieuze wetten aan zijn laars lapt, straft God onmiddellijk. Grijp uw kans! Het volk is hongerig. Het enige vlees dat nog te koop is, is varkensvlees, streng verboden volgens de regels. Maar nood breekt wet, zullen ze denken. Nog één of twee dagen, dan gaan ze zich te buiten aan speklappen en varkenspoten.’

Holofernes grijnsde. ‘Dus ik mag voor de hand van God spelen?’ Ik haalde mijn schouders op. ‘Als u het zo wilt zien. Ik weet het goed gemaakt. Ik blijf de komende dagen hier in het legerkamp. ’s Avonds trek ik mij terug om te bidden. Ik ben een gelovig mens, moet u weten en ik heb een uitstekende verstandhouding met God. Hij zal mij laten weten wanneer het zover is, daar ben ik van overtuigd. En ik op mijn beurt zal u een seintje geven als het moment gekomen is om toe te slaan.’

Ik zit hier nu drie dagen. Ik wacht. Ik heb geduld. Als er iemand is die de komende dagen toeslaat, dan ben ik het!

Lieve Manasse

Ik heb het gedaan! Ik sta te trillen op mijn benen, dat wel, maar ik heb het gedaan! O, was je nu maar bij me om me in je armen te nemen. Ik mis je, Manasse, ik mis je zo vreselijk!

Gisteravond was het zover. Eén van de bedienden van Holofernes kwam naar mij toe. ‘Holofernes laat vragen of u vanavond met hem en zijn vrienden het glas wil heffen op de aankomende overwinning.’ ‘Natuurlijk’, antwoordde ik, ‘met alle genoegen.’ Ik kleedde mij zoals de vrouwen van Babylon zich kleedden: schaars en verleidelijk. Toen Holofernes mij zag, verscheen onmiddellijk die blik in zijn ogen ik ook bij Achior had gezien, maar dan veel brutaler. De begeerte droop eraf! Ik ging naast hem zitten en glimlachte. We dronken wijn en Holofernes raakte hem flink. Tegen middernacht grinnikten zijn vrienden: ‘Zullen wij ons maar eens terugtrekken, Holofernes? Je hebt een lange en opwindende

nacht voor de boeg, nietwaar?' Waggelend van de drank verlieten ze de tent en ook de bedienden vertrokken. Ik was alleen met Holofernes. Hij lag languit op zijn bed, stomdronken. Ik haalde diep adem, deed een schietgebedje en pakte het zwaard dat naast zijn bed stond. In twee slagen was het gebeurd. Het was veel gemakkelijker dan ik dacht, maar mijn handen trillen nog steeds.

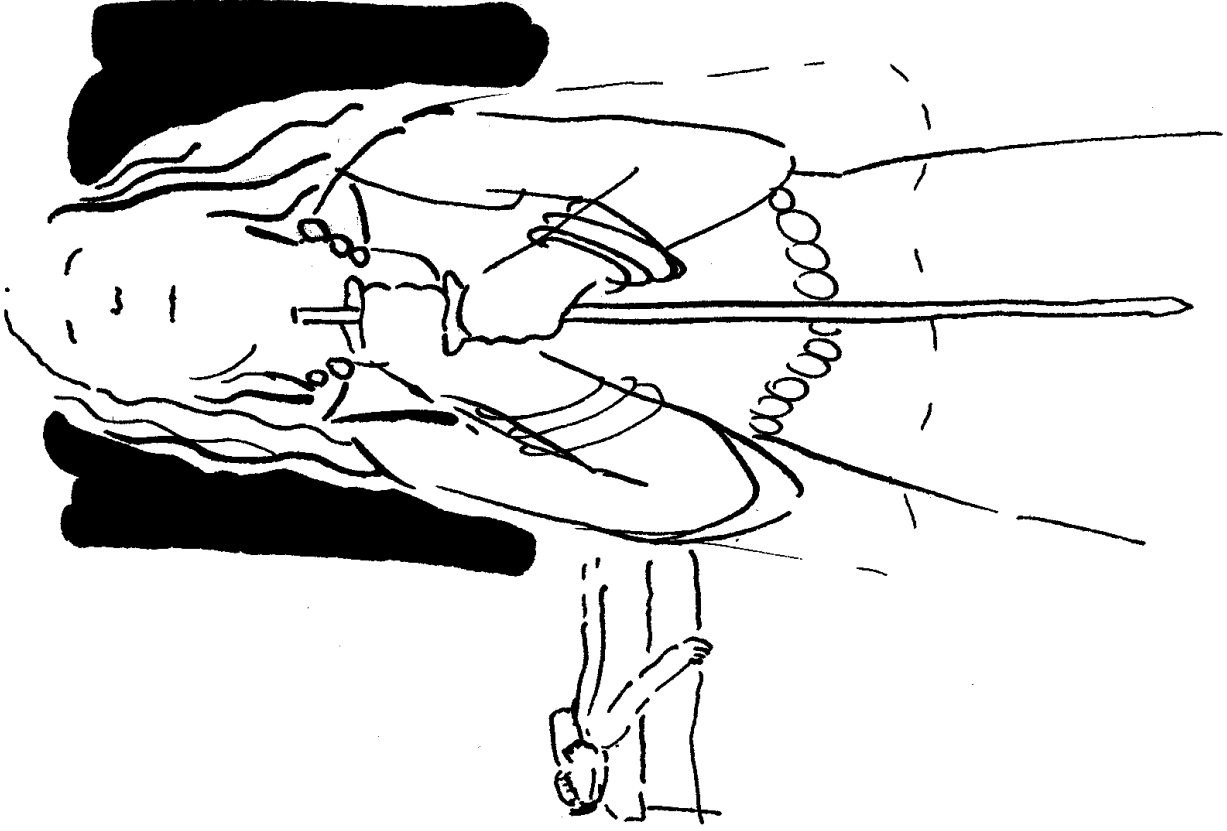
UIT HET DAGBOEK VAN ACHIOR

389

Woensdag

Ze is weg. Mijn buurvrouw bedoel ik. Ik zag haar maandagavond vertrekken. Niet in haar rouwkleding, welnee. In uitgaanskleren. Ik kon haar parfum ruiken, toen ze onder mijn raam langsliep. Ze heeft dus al iemand anders, dat kan niet anders. Ik heb gewacht tot zonsopgang, maar ze kwam niet thuis. Ze is bij hem blijven slapen, meteen de eerste nacht al.

Waarom kan ik haar niet uit mijn hoofd zetten? Wat moet een joodse vrouw nu met een uitgeleverde Ammoniet? Ik ben verliefd, onmogelijk verliefd. Het enige voordeel is dat ik absoluut geen trek heb in eten. Ik ben één van de weinigen in de stad die niet klaagt over honger.

Donderdagnacht

Niet te geloven, dat mens, die Judith, die buurvrouw van mij! Midden in de nacht kwam ze me wakker maken. 'Kom mee, Achior, jij bent de enige die hem kan identificeren!'

'Identificeren? Wie? Wat is er gebeurd?'

'Kom nou maar mee, we hebben geen tijd te verliezen!'

Ze bracht me naar de stadspoort. Daar was het hele gemeentebestuur bij elkaar. Uzzia liep zenuwachtig heen en weer. Zodra hij me zag, rende hij naar me toe en trok me door de poort, draaide me met mijn gezicht naar de muur en wees omhoog. Het was donker. Ik zag niet veel. Uzzia wenkte één van de bestuurders met een lantaarn. Ik keek opnieuw en voelde het bloed uit mijn hoofd wegtrekken. Even later kwam ik bij. Uzzia gaf me iets sterks te drinken en keek me verwachtingsvol aan. 'Dat is, dat is ...' Ik kon mijn ogen niet geloven en keek nog eens goed. Op de borstwering van de stadsmuur hing het hoofd van Holofernes!

'Zien jullie nou well!' riep Judith uit, 'mannen geloven jullie op hun woord, maar als er een vrouw in het spel is moet er meteen een getuige bij worden gehaald.'

'Ja maar Judith...,' begon Uzzia.

'Bespaar me je verontschuldigheden', zei Judith. 'Verzamel liever je manschappen. Het halve Assyrische leger is dronken en Holofernes is dood. Dit is het moment om de stad te ontzetten.'

Uzzia en de andere stadsbestuurders deden wat hen gezegd werd. Opeens was ik alleen met Judith. 'Was u ..., hebt u ..., vannacht, in uw eentje ...' Ik kon niet uit mijn woorden komen van verbazing.

Judith knikte. 'Met Gods hulp, uiteraard. Maar het was mijn idee!'

We lachten. 'Als u eens wist hoezeer ik u bewonder ...' begon ik. Ze liet me niet uitpraten.

'Dat weet ik', zei ze zacht, 'met die bewondering van u is het allemaal begonnen, moet u weten. ...'

Opeens waren overal mensen. Mannen die zich opmaakten voor de strijd, vrouwen die Judith omhelsden en wilden weten, wat er precies gebeurd was.

Judith vertelde haar verhaal, steeds weer opnieuw. De mensen konden het niet vaak genoeg horen.

Woensdag

Het is al dagen feest in de stad. En Judith is het middelpunt. Wat een vrouw! Ik zou er alles voor over hebben om mijn verdere leven met haar te delen. Ik zou mijn huis verkopen, ik zou mijn kop kaal scheren, ik zou vasten tot ik een ons woog, ik zou van geloof veranderen, als ik maar het bed met haar mocht delen. Dat laatste heb ik trouwens al gedaan. Nee, niet dat van dat bed. Dat van dat geloof. Sinds ik Judith ken, ga ik voor de God van Israël. Je ziet Hem niet, maar als je hem nodig hebt, is Hij er. Wat wil je nu nog meer van een God?

Donderdag

Vanavond komt ze bij me eten.

Ik heb twee flessen wijn in huis gehaald. Assyrische wijn. Of zou ze dat niet drinken?

Maaakt niet uit. Nee heb je, ja kun je krijgen, zei mijn vader altijd.

En: wie niet waagt, die niet wint. Vanavond vraag ik haar ten huwelijk!

UIT HET DAGBOEK VAN JUDITH

Lieve Manasse

Achior heeft me vanavond gevraagd of ik met hem wil trouwen!

Heel charmant. Hij had een heerlijke maaltijd klaargemaakt. Helemaal kosjer.

Hij keek zo teleurgesteld toen ik nee zei.

‘Wil je er niet tenminste een nachtje over slapen?’ probeerde hij nog. Arme Achior.

Ik ben moe en een beetje aangeschoten van de wijn.

Ik verlang naar je. Jij bent de enige man in mijn leven, Manasse.

Dat ben je en dat blijf je!

MACCABEËN

Een van de vele joodse feesten heet Chanoeka.

Het feest duurt acht dagen.

Acht dagen? Ja, acht dagen.

Bij ons heb je het met twee minuten stilte
op 4 mei wel gehad.

Terwijl het in wezen om dezelfde dingen gaat.

Op 4 mei herdenken wij de Tweede Wereldoorlog.

Met Chanoeka herdenken de Joden
de opstand van de Maccabeeën,
een van hun vele vrijheidsstrijden.

Een echt geschiedenisboek dus?

Nee, apocrief.

OVER CHANOEKA EN DE MACCABEEËN

Het had zowaar nog geregend. Niet dat zoiets nooit voorkomt in de winter, maar dit jaar had het wel hopeloos lang geduurd. Na het gebed om regen in de herfst, aan het eind van Loofhuttenfeest, leek het wel alsof de hemel helemaal op slot zat. Het peil van het Kinnereth-meer was drastisch gedaald. Velen hadden er zich al bij neergelegd dat het komende zomer wel weer zuinigjes aan zou worden met het water. Maar eindelijk was dan toch de regen gekomen. Een echte verlichting nog net voor Chanoeka, het achtdaagse lichtfeest.

393

Eerste avond. *Het feest begint*

Toen ze de eerste avond allemaal aan tafel bij hun eigen chanoekakandelaar stonden, nam vader Chaim het woord. ‘Soms lijkt het wel’, zo zei hij terwijl hij de kring rondkeek, ‘dat de nood eerst heel hoog moet zijn voordat de redding nabij komt. Dat hebben we vandaag gezien na al die maanden droogte. Eindelijk kwam er vandaag, als een wonder, regen. Nooit gedacht en toch gekregen. Zo is het zo vaak gegaan in onze joodse geschiedenis. En vanavond op de eerste avond van ons Chanoekafeest zal ik een begin maken met het verhaal van de dappere Maccabeeën.’ ‘Maar dan eerst de kaars aansteken’, zei moeder Rivka, ‘en zingen!’

Iedereen had een eigen achtarmige kandelaar voor zich staan en een eerste kaars aan de rechterkant er bovenop gezet. Samen zeiden ze de lofspreuk: ‘Gezegend bent U, welkom in ons midden, Aanwezige onze God, Koning van het heelal, die ons een heel eigen taak hebt gegeven temidden van alle volken en ons op hebt gedragen het licht van Chanoeka aan te steken.’

Moeder Rivka zei: ‘Gezegend bent U, Aanwezige, Koning van de wereld, die voor onze voorouders wonderen hebt verricht in die dagen, in deze tijd. Wij steken deze lichten aan vanwege de wonderen en de uitreddingen en de ongrijpelijke gebeurtenissen, die U aan onze voorouders hebt gedaan. Alle acht dagen van Chanoeka hebben deze lichtjes een heel eigen bedoeling, om er naar te kijken en om U te bedanken.’

Nadat ze deze dankwoorden had uitgesproken, stak ieder met het aparte aansteekkaarsje het eerste kaarsje aan. En samen zongen ze het bekende Chanoekalied: Ma-oz Tsoer, over God die een krachtige Rots bleek te zijn, een bron van nieuw leven. ‘Laten we nu onze lichtjes allemaal bij het raam zetten’, zei vader, ‘dan schijnt het licht naar buiten en ziet iedereen die langskomt dat, al is het nog zo donker, er altijd mensen zijn die licht willen brengen.’

Toen iedereen weer op zijn plaats aan tafel zat, begon hij zijn verhaal:

‘Heel lang geleden, in de tijd dat de Tweede Tempel nog in Jeruzalem stond, werd ons land in bezit genomen door de Syriërs. In het begin ging alles nog goed, maar toen kwam koning Antiochus Epifanes aan de regering. Dat was niet bepaald een lekkere jongen. Echt een dictator. Hij wilde van ons Joden allemaal Grieken maken. Wij mochten onze kinderen niet meer leren hoe je je als Jood moet gedragen.

Wij moesten bijvoorbeeld allemaal, zoals de Grieken, op atletiekles. Dat was toen een soort van naaktworstelen. Dat was voor ons heel ongebruikelijk, we hadden het gevoel dat zoiets voor ons niet goed was. Een soort show van je lichaam. Maar zoals dat gaat, er waren ook Joden die dat wel prima vonden.

Het ergste van alles was, dat die koning Antiochus ook nog de Tempel binnenviel. Hij kreeg het, toen hij een oorlog tegen Egypte gewonnen had, zo hoog in zijn kop dat hij op zijn terugtocht al het goud en zilver uit de Tempel in Jeruzalem jatte en meenam. Overal waar hij kon, haalde hij de goudlaag van af. En toen hij vertrok, vermoordde hij ook nog eens in koelen bloede honderden mensen. Je begrijpt dat overal de angst toesloeg. Iedereen voelde zich bedrukt. De prachtige Tempel lag verlaten als een woestijn. En tot overmaat van ramp plaatste de koning, om ons een stevige

dreun voor ons hoofd te geven, een afgodsaltaar in de plaats van het oude offeraltaar. En daarop durfde hij zelfs onze heilige boeken te verbranden. Zo werd het leven met de dag moeilijker gemaakt.’

Toen vader Chaim uitgesproken was, zei moeder: ‘Heel deze geschiedenis doet me zo sterk denken aan wat wij, mijn vader en moeder en wij, toen we klein waren, in Duitsland hebben meegemaakt. Toen de nazi’s aan het bewind kwamen werd ons ook langzamerhand, stap voor stap, het leven onmogelijk gemaakt. En toen ook bij ons de heilige boeken verbrand werden, wisten velen zich het woord van Heinrich Heine te herinneren: ‘Waar men boeken verbrand, worden spoedig ook mensen verbrand’.

‘Ik vind dit helemaal geen feestelijk begin’, zei Sjosjanna. ‘We krijgen toch niet elke avond allemaal van die oorlogsverhalen. Die horen we genoeg als we de krant lezen en naar CNN kijken.’

‘Rustig maar’, zei vader, ‘we hebben acht dagen de tijd om het verhaal van de Maccabeeën en wat zij allemaal beleefden verder te vertellen. Morgen gaan we door. Maar eerst zingen we een vrolijk lied. Wie heeft een voorstel?’

‘Ik weet er één’, zei Dan, blij dat hij als jongste ook een duit in het zakje kon doen, ‘ik heb net op school dit liedje geleerd:

Licht, licht, licht.

Geef ons allen licht,

Menora van mij,

Straal lichtend, maak mij blij.

Vrede en licht, geluk en zegen

lucht je tegen.'

Tweede avond Over de Tempel

Het was een mooie, zonnige dag geweest. De regen van de vorige dag leek helemaal door de grond opgezogen te zijn. 'Hebben jullie ook gezien dat de aarde enorme dorst had', zei moeder toen ze die avond weer rond de tafel stonden, 'je kunt bijna niet meer zien, dat het gisteren zo geregend heeft.'

'Over gisteravond', zei Jochanan, 'heb ik nog wel wat vragen. Ik vond dat verhaal van die ontwijding van de Tempel natuurlijk wel erg voor die mensen in die tijd. Maar waarom was nu die Tempel zo belangrijk? Wij hebben toch geen Tempel hier in het nieuwe Israël en eerlijk gezegd missen we dat ook niet. Moet je nu echt denken, dat die mensen dachten dat God in een Tempel, in zo'n stenen gebouw woont? Dan zou in al die eeuwen daarna God geen woning gehad hebben.'

'Wie zegt daar wat op?' vroeg moeder Rivka.

'Ik ben het eigenlijk wel met Jochanan eens', zei Dan, 'bij

ons op school hebben ze gezegd dat de Tempel niet meer nodig is. Wij bidden en dat is genoeg. Elke vader thuis is een soort priester en de huistafel is het altaar. Een beetje raar vind ik dat wel maar toch...'

'Dus wij met elkaar zijn nu eigenlijk de tempel?' vroeg Sjosjanna. 'Dat is eigenlijk wel mooi. Maar dan blijft het dus wat raar om nog te verlangen dat de Tempel herbouwd wordt. En dat bidden we wel. Er zijn zelfs mensen in Jeruzalem die menen dat die Tempel weer op dezelfde plek herbouwd moet worden en ze hebben al een heleboel voorwerpen klaargelegd.'

'Dat zijn alleen maar gevaarlijke lieden', bromde vader Chaim.

En moeder vond dat voor haar praten over de Tempel alleen maar betekenis had, als je weet dat de mensen samen een plek moeten zijn waar iets van de goedheid van God te voelen is.

'Ja, samen zijn we vanavond ook een tempel.'

'Dan mogen die lichten die wij hier branden een beetje lijken op de lichten van de gouden menora in de Tempel', zei Dan wijsneuzerig.

'Ik denk dat hij gelijk heeft', besloot moeder, 'alleen als die lichtjes ook binnen in ons gaan branden vieren we pas echt Chanoekafeest.'

Derde avond *De moeder en de zeven zonen*

Toen bij iedereen de drie kaarsen brandde en ze nog eens het oude lied van God de Rots hadden gezongen, nam moeder het woord. 'Het verhaal van vanavond is - Sjosjanna je bent gewaarschuwd! - weer niet zo gezellig. Ik geef toe, we hebben heel veel trieste verhalen in onze geschiedenis. Maar wat ik altijd het bijzondere vind is, dat de mensen die zulke pijnlijke dingen beleven, er op zo'n bijzondere manier mee omgaan. Zoals dat beroemde verhaal van de moeder met de zeven zonen. Dat heeft velen van ons geïnspireerd. Het speelt zich uiteraard ook af in die beroerde tijd van koning Antiochus. Steeds maar weer spoorden ze Joden op die zich toch hielden aan de voorschriften van vroeger. Zo werden er ook zeven broers en hun moeder aangehouden. Ze wilden hen met stokslagen dwingen om varkensvlees te eten. Een van de jongens vroeg aan de koning: "Wat wilt u eigenlijk van ons? Wij zijn eerder bereid te sterven dan dat wij de leer van onze voorvaders overtreden." De koning werd woedend en gaf de opdracht om pannen en ketels heet water te stoken. En voor de ogen van de andere jongens en zijn moeder werd hij op een afschuwelijke manier vermoord. Maar de overige broers en hun moeder bemoedigden elkaar om even heldhaftig te sterven. Ze zeiden: "God, de Aanwezige, ziet op ons neer en zal zeker aan ons denken. Mozes zelf heeft ons een lied geleerd dat

zegt: God zal zich over zijn dienaren ontfermen."

Toen ze op dezelfde manier ook de tweede zoon aanpakten, kon hij nog net tegen zijn beul roepen: "Jij, ontaarde boosdoener, je ontnemt ons nu wel het leven, maar de Koning van de hele wereld, zal ons, die voor de Tora sterven, opwekken tot een eeuwig leven."

Het verhaal vertelt over elk van de jongens dat ze moedig stierven. Ze zagen hun eigen sterven als een sterven voor de naam van God, martelaar worden vanwege je overtuiging. En ondertussen namen ze wel de gelegenheid te baat om de koning nog eens duidelijk te zeggen, dat hij een schurk was, dat hij niet zou ontkomen aan de straf van God. En wel heel bijzonder gedroeg zich de moeder van de jongens. Aan haar denken we nog altijd. Elke moeder die een kind moet verliezen - en hoeveel zijn er niet de laatste jaren in onze jonge staat Israël omgekomen - denkt aan haar terug. Zij en haar jongens hebben ons geleerd dat er momenten zijn, waarop je met je leven een hoger doel voor ogen mag hebben. Daarom houden we ook degenen die martelaar werden om ons een plek te geven in dit land van onze voorvaders, in grote ere. Dit is dus vanavond weer geen vrolijk verhaal. Maar ik wil vasthouden dat er eens een eind komt aan de ellende. Wij zingen in ons volkslied terecht van Hatikwa: de hoop die altijd bij ons aanwezig blijft, ondanks veel duisternis. Zoals vanavond onze kleine

puntjes licht schitteren mogen in een duistere nacht.’

Vierde avond *Opstand in Mode'ien*

‘Fijn dat we hier weer allemaal rondom de tafel staan’, zo begon vader, toen iedereen zijn vier kaarsen had aangestoken. ‘Voor het vervolg van het verhaal moeten we naar de bergen van Juda. Naar Mode'ien. Je weet wel, niet zo ver van Ben Goerion Airport. Daar ligt vandaag een kibboets met dezelfde naam Mode'ien. In die buurt vestigde zich een priester uit Jeruzalem met de mooie naam Mattitjahoe, meestal vergriekt tot Mattatias. Hij had, nadat de Tempel ontwaard was, in Jeruzalem niets meer te zoeken. Vijf zonen had hij. Onder hen was Judas, die van zijn vrienden de bijnaam “de hamer”, maccabi, gekregen had.’ ‘O, die naam ken ik ook, maar dan van een bekend Israëliisch biermerk’, merkte Dan op.

‘Ja, waarom mensen namen geven die nergens op slaan’, zei vader, ‘snap ik ook niet. Onze Olympische Spelen heten ook al naar hem, de Maccabiade, terwijl ik denk dat juist de Maccabeeërs daar niet zo gelukkig mee geweest zouden zijn. Van die Griekse sportgekte moesten ze, zoals je weet, helemaal niets hebben.

Maar goed, die Mattatias was erg verontwaardigd over wat hij allemaal in Jeruzalem en ook in Mode'ien had gezien. Hij riep uit: “Wee mij! Ben ik geboren om getuige te zijn

van de vernietiging van mijn volk en de vernietiging van de heilige stad en de Tempel?” Mattatias en zijn zonen scheurden hun kleren stuk, deden jutezakken om en klaagden luid over de ellende die ons volk getroffen had.

Op een dag kwamen er koninklijke beambten om de mensen te dwingen offers aan een andere god te brengen. Ze gingen allereerst naar Mattatias, want ze wisten dat hij de belangrijkste man van het dorp was. Ze zeiden nogal slijmerig tegen hem: “Als u en uw zonen een offer brengen, dan wordt u een vriend van de koning en zult u rijkelijk goud en zilver krijgen.”

Fier antwoordde Mattatias: “Al deed iedereen dat, ik en mijn zonen blijven trouw aan de voorschriften van onze voorvaderen. Moge God ons behoeden dat wij van de leer zouden afvallen. Wij doen dit niet.”

Nauwelijks had hij dat gezegd of er stapte iemand uit het volk, ook een Judeeër, naar voren, die zei: “Ik wil best op het afgodenaltaar offeren.” Toen Mattatias dat zag werd hij zo ziedend van woede dat hij zijn dorpsgenoot doodde. Daarna doodde hij ook de beambte van de koning en gooiden ze het altaar omver.

Je begrijpt, toen waren de poppen aan het dansen.

Hoe dat verder afloopt, moeten we morgen aan elkaar vertellen. Laten we nu nog maar een mooi lied zingen met elkaar.’ ‘Maar dan iets van rabbi Sjilomo Carlebach, daar

houd ik van', zei Sjosjanna. En zo gezegd, zo gedaan. Samen zongen ze: esaa enaj - ik hef mijn ogen naar de bergen, waar komt mijn hulp vandaag?

Vijfde avond Aangevallen op sjabbat

Het zag er op de vijfde avond wel een beetje anders uit. Het was vrijdagavond geworden en zoals altijd verheugde ieder zich op de komende dag. Dat betekende: niet naar school toe, niet werken en vooral leuke dingen met elkaar doen. Voor moeder was elke vrijdagavond ook een beetje uitpuffen. Er moesten op vrijdag altijd heel wat inkopen gedaan worden en extra lekker gekookt. Nu dat allemaal achter de rug was, kon ze eindelijk gaan zitten. Toen alle kaarsen aangestoken waren, plus de twee extra voor de sjabbat, begon zij met het vervolg van het verhaal: 'Vanavond wil ik jullie een verhaal vertellen dat grote gevolgen heeft gehad, ook voor vandaag. Want na die eerste daden van verzet van vader Mattatias en zijn zonen werd de grond toch wel erg heet onder hun voeten. Hij riep de mensen, die trouw waren gebleven, op om niet de reactie van de vijand af te wachten, maar onder te duiken. De meesten trokken naar de woestijn en verscholen zich in de holen van het gebergte. Al gauw wist de vijand een groot leger op de been te krijgen om hen uit de tent te lokken. Uitgerekend op de sjabbat, de rustdag, ging het leger tot de aanval over en ze

riepen: "Nu is het genoeg! Kom te voorschijn en doe wat de koning beveelt, dan zullen jullie in leven blijven." Maar zij antwoordden: "Wij komen niet te voorschijn: wij zijn niet van plan om op bevel van de koning de sjabbat te schenden." Direct daarop ging het leger tot de aanval over. Maar zij vochten helemaal niet terug. Ze slingerden geen grote stenen en ze sloten zelfs de toegang tot hun schuilplaats niet af. Ze zeiden: "Wij willen liever sterven dan dat wij niet naar God luisteren." Toen dat leger hen daarop aanviel werden ongeveer duizend mensen, mannen, vrouwen en kinderen, koelbloedig vermoord zonder dat zij zich verdedigden. Toen Mattatias en zijn vrienden dat hoorden waren ze geschokt en vreselijk verdrietig. En ze zeiden tegen elkaar: "Als wij zo doorgaan en ons weerloos laten afslachten als het sjabbat of een andere feestdag is, dan is het gauw met ons allemaal afgelopen." Nog diezelfde dag namen ze het besluit:

Als we op de Sjabbat aangevallen worden, zullen we ons Wel verdedigen

om niet zoals zij uitgemoomd te worden.

En eigenlijk is dat vandaag nog zo.'

'Je bedoelt', zei Jochanan, 'dat altijd op de feestdagen het gedonder in Israël begint. Zo was het met de Jom Kippoer-oorlog, uitgerekend vielen ze ons aan op onze meest heilige

dag, waarop iedereen vast en de meeste mensen naar de synagoge gaan. Bijna alle soldaten moesten toen uit de synagoge gehaald worden om te gaan vechten!’

‘Ja’, zei moeder, ‘dat ook. Maar ik bedoel eigenlijk dat onze wijzen een nieuwe regel hebben ingesteld dat je, in geval van nood, als je leven op het spel staat, de geboden van God mag overtreden. Want tenslotte zijn die geboden aan ons gegeven, opdat we daardoor beter zouden gaan leven en niet om daardoor de dood te vinden. Laten we daarom samen zingen: Am Jisraeel Chaj, het volk van Israël leeft! En jullie moeten goed hard in je handen klappen, want het is toch wel iets bijzonders dat ons volk, na al die eeuwen van vervolging, nog altijd bestaat.’

399

Zesde avond *David en Goliath*

Aan het begin van de zaterdagavond, toen ze allemaal weer bij elkaar waren, was er veel te vertellen. Ieder had wel wat beleefd die sjabbat. En toen de vlammen van de kunstig gedraaide kaarsen, waarmee elke zaterdagavond afscheid van de sjabbat genomen werd, in de wijn gedooft waren, en het doosje met de lekker ruikende kruiden langs gegaan was, zette vader het verhaal van de Maccabeeën voort:

‘Op zijn sterfbed benoemde Mattatias zijn zoon Judas tot legeroverste. De boeken van de Maccabeeën vermelden heel wat gevechten onder zijn leiding. Dat verhaal heeft de

eeuwen door mensen geïnspireerd. De grote componist George Friedrich Händel heeft een pracht van een oratorium over Judas de Maccabeeër geschreven. Blijkbaar waren er in het Engeland van zijn dagen gebeurtenissen die leken op het verhaal van de Maccabeeën. Het lijkt alvast op het verhaal van de kleine David tegenover de reus Goliath. En daarin hebben zich in de loop van de eeuwen heel wat mensen herkend.

Na de eerste successen van Judas hielden de vijanden van Israël een conferentie met de opperbevelhebber van de koning, een zekere Lysias. Die man werd in het begin nogal depri, omdat het niet gelukt was Israël klein te krijgen. En ja, dat zinde natuurlijk de koning ook niet. Zijn reputatie stond op het spel. En daar zijn dictators altijd gevoelig voor.

Daarom verzamelde hij een leger van wel zestigduizend infanteristen en vijfduizend ruiters. Judas had zelf een leger van maar tienduizend man op de been weten te brengen. Tegenover een leger dat zesenhalf maal zo groot is, zou iedereen bang worden. Van Judas de Maccabeeër wordt verteld dat hij toen een gebed heeft uitgesproken. En dat is zo mooi dat ik het graag precies aan jullie laat horen:

“U bent gezegend, dicht aan mijn hart, Redder van Israël. U, die door uw dienaar David de aanval van de reus hebt gebroken en het leger van de vreemdelingen hebt uitgeleverd aan Jonathan, de zoon van Saul, en aan zijn wapendrager.

Laat ook dit leger in handen vallen van het volk Israël en laat ze voor schut staan door het gedrag van hun voetvolk en ruiters. Zaai paniek onder hen, breek het vertrouwen dat zij in hun kracht stellen en laat ze de nederlaag lijden, zodat ze de moed opgeven. Vel ze met het zwaard van hen die U liefhebben. Dan zal iedereen die uw naam kent, U met lofzangen zegenen.”

En toen, zo vertelt het verhaal, raakten de legers slaags. Het was een vreselijk gevecht. De mannen van Judas vochten als leeuwen. Ze wisten daardoor de troepen van Lysias angst in te boezemen, met als gevolg dat aan die kant wel vijfduizend mannen gedood werden. Toen Lysias in de gaten kreeg, dat zijn troepen dreigden op te geven en op de vlucht te slaan, terwijl hij zag dat de mensen van Judas juist zelfvertrouwen hadden gekregen en vastbesloten waren te leven of eervol te sterven, trok hij zich terug. Dat had niemand van tevoren kunnen voorspellen. Het was ongelofelijk. Daarom bidden we op dit feest ook: “U hebt sterken in de hand van zwakken overgeleverd, velen in de hand van weinigen”.

‘Maar’, zei Jochanan, ‘wat me nu de hele tijd al opvalt: dit verhaal lijkt precies op onze onafhankelijkheidsoorlog in 1948. Als ik de verhalen die ik op school hoor mag geloven, waren toen ook de vijanden van Israël vele malen sterker. Toch hebben we toen gewonnen. Zou het toch ons vertrou-

wen zijn op diezelfde God, die in het verleden David en de Maccabeëën zo wonderlijk heeft geholpen?’

‘Maar het heeft ook aan onze kant heel wat kostbare mensenlevens gekost’, zei vader Chaim, ‘maar je hebt gelijk, de wonderen zijn ook nu de wereld nog niet uit.’

Zevende avond *De Tempelreiniging*

‘Misschien is het goed’, zo begon moeder Rivka, ‘dat elk van jullie, als we de kaarsen aansteken, een wens doet.’ Toen al-
le zeven kaarsen aangestoken waren, begon de kleine Dan: ‘ik zou graag willen dat er meer licht kwam bij de arme kin-
deren uit Ethiopië die hier achter wonen.’

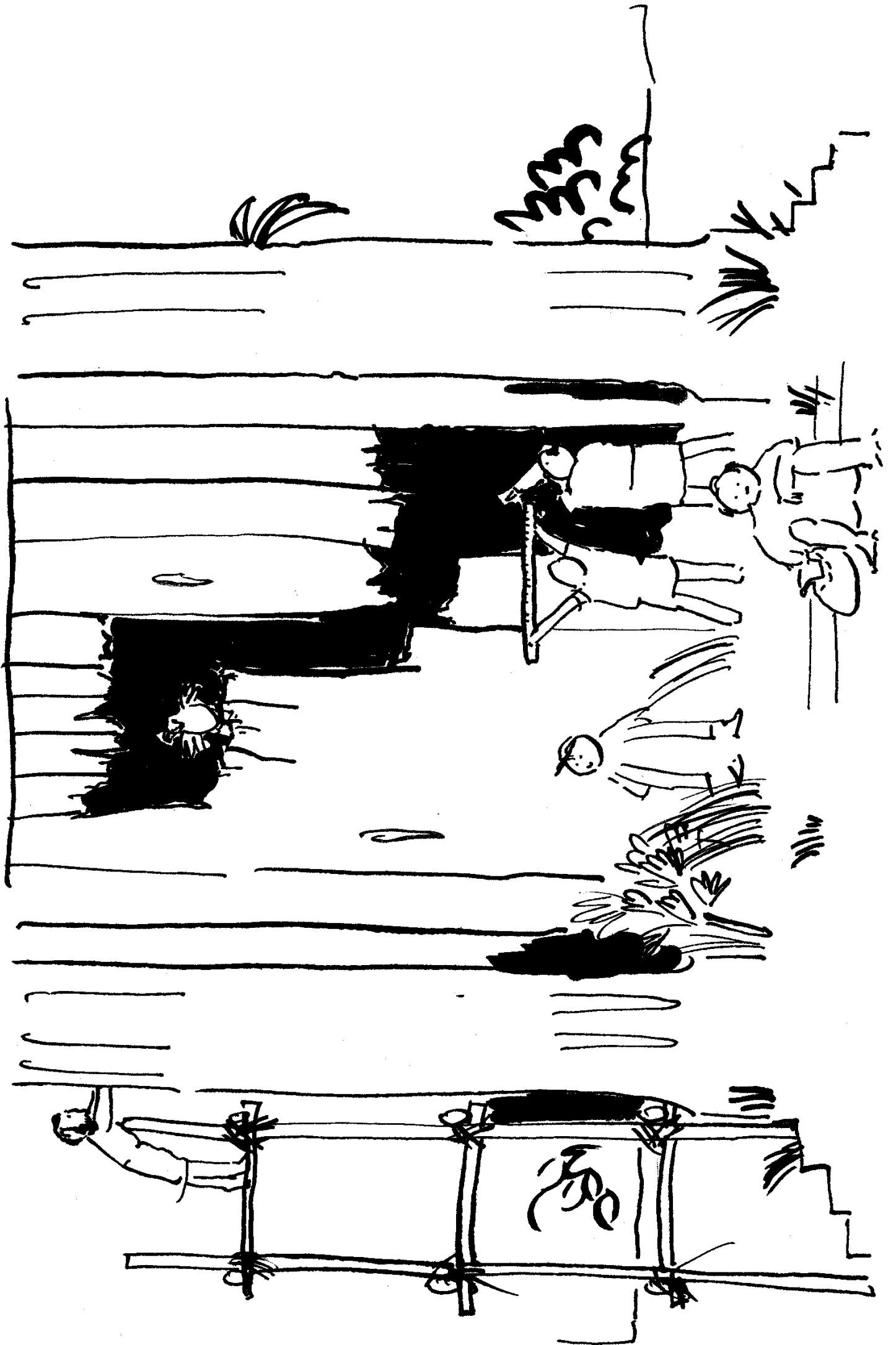
‘Ik hoop dat er gauw een tijd komt dat ik niet meer drie jaar in militaire dienst moet’, zei Jochanan.
‘En ik’, zei Sjosjanna, ‘hoop dat mijn vriendinnetje Liora weer snel beter wordt.’

‘Ik bid dat pappa dit jaar zijn herhalingsoefeningen heel-
huids doorkomt’, zei moeder Rivka.

‘Misschien is mijn wens wel te groot voor het komende jaar en toch hoop ik vurig dat er eindelijk vrede komt met de Palestijnen’, wenste vader. En het leek net alsof door al die wensen de kaarsen nog helderder gingen branden.

‘Vandaag’, zei moeder, ‘ga ik jullie het verhaal vertellen over de aanleiding voor ons feest. Toen Judas zag dat Lysias zich teruggetrokken had, wisten hij en zijn broer heel goed wat

ze moesten doen. Het grote doel was het herstel van de Tempel, die zo vreselijk geplunderd en ontwaard was. Daarom trok het hele leger op naar Jeruzalem en naar de berg waar de Tempel staat. Toen ze zagen hoe die er bij stond, konden ze hun ogen niet geloven. Op het Tempelplein waren de struiken hoog geworden. De poorten waren door de brand aangetast, gebouwen waren vernield en het vreemde altaar stond in volle glorie op de plek waar eens dankoffers aan Israëls God waren gebracht. Bij het zien daarvan scheurden zij hun kleren en barstten in tranen uit.

Toen gaf Judas opdracht, dat alles weer tot in de puntjes in orde moest komen. Al gauw was het een getimmer en geschaaf van jewelste. Het afgodenaltaar werd tot op de laatste steen afgebroken. Volgens de oude voorschriften, die in de Tora staan, werd een nieuw brandofferaltaar van ongehouwen stenen gebouwd. Ze maakten weer een nieuwe tafel voor de toonbroden en de menora, de lichtstandaard en het waterbassin. Toen alles klaar was, werden op de vijftiende van de maand Kislev alle mensen van ons volk uitgenodigd en de Tempel werd weer ingewijd. Ze zongen dat het een lieve lust was. De citerspelers en allerlei andere muzikanten maakten er een groot feest van. Wel acht dagen lang. En daar hebben we dus dit lichtfeest in de winter aan te danken.’ ‘En die acht kaarsen?’ vroeg Dan. ‘Precies,

want toen al zeiden ze, ‘laten we niet vergeten hoe geweldig het is dat we de Tempel weer opnieuw hebben kunnen inwijden.’

En ze besloten dat ze elk jaar dit feest van de herinwijding zouden vieren. En daarom doen wij het nog steeds.’

Achtste avond *Over het kruikje*

‘Vanavond’, zo zei vader Chaïm, ‘is het de laatste avond. Straks zullen alle kaarsen branden. Daarom zal ik jullie straks het mooiste verhaal van Chanoeka vertellen. Maar laten we eerst alle acht kaarsen aansteken. Want het verhaal van vanavond maakt duidelijk, waarom we altijd acht kaarsen branden en het feest acht dagen duurt.

Toen ze nog een keer het lied gezongen hadden over alle wonderen van het feest, begon vader met zijn wonderverhaal: ‘Een oud verhaal dat in de Talmoud staat, vertelt dat toen Judas en zijn vrienden het gebouw van de Tempel inspecteerden er wel de grote zevenarmige kandelaar, de menora stond, maar nergens was goede olie te vinden om de lichten aan te steken. En dat wilden ze natuurlijk zo gauw mogelijk. Maar voor deze kandelaar was heel speciale olie nodig, virgin oil. Dat is olie die op een speciale manier, niet door de druk van een olijfpers, maar door de natuurlijke druk van op elkaar gestapelde olijvenmanden, ontstaat. Voordat je zulke olie weer hebt gekregen, verlopen er

wel acht dagen. En de kruiken olie die ze aantreffen in de ruimten van de Tempel, waren allemaal door de vijanden al open gemaakt. Uiteindelijk vonden ze in een achterafhoekje toch nog een kruik voorzien van het zegel van de hogepriester, nog niet verbroken. Maar ja, wat moet je met één kruikje? Dat is net genoeg om één dag te branden. En als dat op was, moesten ze toch nog weer wachten op nieuwe olie. Wat moesten ze doen? Wat denk je?

‘Ik zou die kruik keurig bewaren’, zei Sjosjanna, ‘een mooi zegel willen ze altijd wel hebben in een museum.’

‘Ik zou het er maar in gieten’, zei Dan, ‘beter één vogel in je hand dan tien in de lucht. Dan heb je er tenminste één dag plezier van.’

‘Ja’, zei moeder, ‘ze deden zoals Dan zei. Het verhaal vertelt dat toen ze het kruikje vonden, ze dat meteen de eerste avond gebruikt hebben. Zoiets als: “God zegene de greep.” En toen gebeurde er een wonder. De menora brandde acht dagen lang, op dat rantsoen van één dag. En na die acht dagen was er weer nieuwe olie aangemaakt. Want - en misschien is dat wel het beste antwoord - als je nooit iets waagt, als je nooit hoopt op een wonder, gebeurt er nooit wat. Onze wijzen zeggen: het is niet aan ons om het werk af te maken, wij moeten alleen beginnen. Als hier in Israël niet een paar mensen in de negentiende eeuw begonnen waren met die dwaze onderneming ontelbare stenen weg

te ruimen van het veld, dan was het hier nooit zo vruchtbaar geworden. Daarom vierden we nu acht dagen lang dit feest.

En vandaag is dus het slot. Acht dagen hebben we de lichten aangestoken. Steeds groter werd het licht. Laten we hopen dat dit ook in de wereld om ons heen zal gaan gebeuren.

Moge de Masjjach-de Gezalfde spoedig komen.

Dan zal alle vijandschap verdwenen zijn en leven we eindelijk in vrede met alle mensen.’

‘Amen’, zeiden ze allemaal, ‘daar vertrouwen we op en daar gaan we aan werken!’

WIJSHEID VAN JEZUS SIRACH

‘Wat is wijsheid?’

In ieder geval is Wijsheid een boek,
met allemaal wijze
en soms heel erg onwijze spreuken.

Ik heb het er niet op.

Met sommige wijsheden kan ik niks.

Maar goed, misschien was wijsheid
in 100 voor Christus

iets anders dan 2100 jaar later.

Als ik goede raad wil,
mail ik gewoon mijn oma Jo,
die is pas echt goed wijs.

Ze leest veel, kan ontzettend goed
luisteren (wel kritisch trouwens) en ze begint
niet meteen met duizend en een bezwaren.

Soms luistert en vraagt ze net zo lang,
tot ik zelf het antwoord weet.

BRIEVEN AAN EEN WIJZE GROOTVADER

Tien in 1896 werklieden bezig waren de eeuwen-oude synagoge in Fostat in Caïro op te knappen, ontdekten ze dat er achter de vrouwengalerij een geheime, afgesloten kamer was. Via een klein raampje kon een van hen naar binnenglippen. Na korte tijd toonde hij aan zijn kameraad een handvol muf ruikende papieren.

“Daar gaan we mee naar Ali de antiquair, die geeft er ons vast wel een stevige zak geld voor”, zei hij.

Zo gezegd, zo gedaan. Toevallig was in de shop van Ali een deftig uitziende Engelse meneer die meteen geïnteresseerd was en uit zijn binnenzak een stapel papiergeld haalde. Achteraf bleek het een goeie greep geweest te zijn. Het waren brieven van een grote, wijze geleerde uit Jeruzalem, die op zijn Grieks Jezus zoon van Sirach wordt genoemd. De brieven waren in het Hebreeuws geschreven en gericht aan zijn kleinzoon in Egypte en getuigen van betrokkenheid. Door een toeval werd zestig jaar later in een grot aan de rand van de Dode Zee een bundeltje oude papieren gevonden, waarin de brieven bleken te zitten van de kleinzoon. Bij elkaar vormen ze een geheel.

Hieronder hebben we ze voor het eerst in begrijpelijk Nederlands omgezet.

De brieven

Alexandrië, 4e Adar, 3609

Beste opa Jesjoea,
sinds de schepping van de wereld

Daar zit ik dan in Egypte. Als u het goed vindt, wil ik u wat van mijn eerste ervaringen hier vertellen. Zoals u weet, heb ik tegen mijn ouders gezegd dat ik wel eens wat wil verder kijken dan de muren van Jeruzalem. Eerst waren ze er behoorlijk op tegen. Ze beweerden zelfs dat u het ook niet goed vond. Uiteindelijk zijn ze toch gezwicht voor mijn aandringen. En zo ben ik vorige week afgereisd naar Egypte. De reis was heel spannend. In Jaffo lag een groot vrachtschip en nadat alles was ingeladen, mochten er ook een paar mensen mee aan boord. Na een paar uur begon het behoorlijk te spoken. Harde wind en hoge golven. En ik merkte al gauw, dat je in Jeruzalem geen zeebenen krijgt. Behoorlijk misselijk was, ik toen we in Alexandrië de haven binnenvoeren. Maar ik wilde toch aan de railing staan. Wat is Alexandrië een fantastische gave haven, daar is Jaffo niets bij. En het aller mooiste is de vuurtoren. Heel groot en van verre al zichtbaar. Ze zeggen dat het een wereldwonder

is. Maar ook al die gebouwen, die blonken in het witte licht. Er moet hier een bibliotheek zijn, die de grootste van de wereld is. Ik hoorde vertellen dat er wel 700.000 boekrollen in verzameld zijn. Maar het meest heeft me verbaasd, dat er zoveel Joden hier wonen. Ook erg veel jongeren. Ik ben dus niet de enige die ergens anders dan in het heilige land wil wonen. Het uitgaansleven is hier ronduit bruisend, wat je niet bepaald van Jeruzalem kunt zeggen. Voor jongeren is het daar nogal stijfjes. Ter geruststelling: ik kom ook hier in de synagoge. Ook die is gaaf. Toen ik afgelopen sjabbat in de hoofdsynagoge was, bleek hij zo groot te zijn dat er vooraan een man met een grote vlag moest staan. Als wij in de dienst een antwoord moesten geven, dan zwaaide hij met de vlag. Zelfs ik, die helemaal achteraan stond, kon zo samen met iedereen: 'Amen. Geloofd zij de Eeuwige!' zeggen. Ik ben heel aardig opgevangen door een oom van mama die hier al achtendertig jaar woont. Hij en zijn vrouw zijn alleraardigst. Het is alleen wat moeilijk me verstaanbaar te maken. Thuis spreken ze Grieks met elkaar en dat is voor mij net Chinees, ik versta er geen syllabe van. Er zijn hier erg veel Joden die het sjiem vinden om met elkaar Grieks te spreken. Ook grote rabbijnse geleerden hier spreken en schrijven in het Grieks. Dus die taal moet ik maar gauw gaan leren. Zo, nu weet u een beetje hoe het met me gaat. Ik hoop dat het ook met u goed gaat in Jeruzalem. En schrijft u me ook gauw eens een mailtje?

Uw kleinzoon

Jochanan ben Elazar

Jeruzalem, 10e Adar, 3609

Mijn Jochanan!

Wat was ik blij met je brief. En wat beleef jij een groot avontuur daar in Egypte! Ik merkte, dat je erg onder de indruk bent van al het mooie dat je daar ziet. De grote bouwwerken van de Egyptenaren en alles wat de Grieken bij elkaar hebben gebracht in de universiteitsbibliotheek. Je moet me er meer over vertellen als je daar geweest bent. Ja, al die Joden daar. Wat dat betreft kun je in alle havensteden van de wereld wel Joden aantreffen. En dat is maar goed ook, dan ben je alvast een beetje thuis. Maar mag ik je nu toch ook als oude grootvader een paar raadgevingen schrijven? Je weet, dat zit nu eenmaal in me. Hoe vaak ben je zelf niet bij mij in Jeruzalem geweest en zag je hoeveel mensen bij mij kwamen om raad? Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat zit het soms vol met mensen in ons huis. Omdat jij mijn eigen kleinzoon bent en ik graag wil dat je het goed maakt in die nieuwe wereld van Egypte, moeten me een paar dingen van het hart. Uit je brief maak ik op dat je nogal onder de indruk bent van Egypte. Je voelt je gauw heel klein bij zulke grote gebouwen. Dat hebben wij hier in Jeruzalem ook als je naar de Tempel kijkt. Maar zouden we niet ook moeten nadenken waar al dat mooie en wijze vandaan komt? Voor mij is

de bron van al die schoonheid en wijsheid uiteindelijk niet afkomstig uit Athene of uit Thebe. Ze is niet van de Grieken, Chinezen, of Babyloniërs. Zij hebben het allemaal uit een veel oudere bron. Een bron die aan alles voorafgaat. Wij Joden gaan altijd wat stotteren als we die bron een naam moeten geven. Sommigen spreken van de Schepper, anderen van de Levensbron, en weer anderen noemen het de Onnoembare, die eeuwig bij alles betrokken is. Een ding willen ze allemaal zeggen, alle leven komt uit één en dezelfde bron. Ook alle mensen, hoe verschillend ook, stammen af van één mensenpaar en die komen weer voort uit de hand van die éne levengevende bron. Daarom zijn we allemaal gelijk, allemaal mensen en niks meer. Ik hoop maar dat ook jij vol verbazing uit je ogen blijft kijken. Daarom heb ik ook zo genoten van je brief. Ik herinner me dat je vroeger op je hurken vol verbazing naar de mieren op de grond zat te kijken. Echte ontdekking van het goddelijke in de wereld begint bij de verbazing. Verbazing over de kracht van de stormen, het opspattend water, de gang van de maan, de duizenden sterren boven je. Dan leer je te zeggen en misschien wel te zingen: hoe geweldig is het te mogen leven in deze wereld. En vooral: hoe groot bent U, Levensbron! Bedenk heel goed: voor een mens is honderd jaar al heel veel. Maar hoe oud is een waterdruppel en een

korrel zand? Vandaar dat onze Levensbron zo geduldig met de hele schepping is. Daar gaat het niet om jaren, maar om eeuwen en eeuwen. Ik hoop dus maar, dat je ook in Egypte je ogen en je hart goed openhoudt en ook daar die grote schat van de echte wijsheid vindt. Wij noemen dat in Jeruzalem: de vrees voor de Naam. En we bedoelen daarmee dat je niet op klompen door het leven gaat, maar op blote voeten gaat voelen hoe kostbaar alles is wat leeft. Wil je me wel verder schrijven over je avonturen? Ik ben niet te oud om nog wat van je te leren!

Dat was het weer vanuit Jeruzalem.

Een kus en een zegen van je grootvader
Jesjoea ben Sirach Elazar.

Alexandrië, 16e Adar, 3609

Lieve Opa,

Nog bedankt voor uw uitvoerige brief. Dat van die ene Levensbron, daar heb ik nog lang over na moeten denken. Ik vind dat hier toch wel moeilijk. Hier hebben ze namelijk een heleboel goden. Eigenlijk voor alles waar je iets van krijgt, goed of slecht, hebben ze wel een god. Sommige zien eruit als mannen, andere als vrouwen. Daar maken ze namelijk prachtige tekeningen van op allerlei muren, om uren naar te turen. En ik begin dat ook wel wat te begrijpen. Die prachtige rivier de Nijl bijvoorbeeld is natuurlijk voor de

mensen hier een soort god. Daar komt alles vandaan. Alle vruchtbaarheid, alle voedsel hangt ervan af. Als die zou opdrogen, houdt alle leven op. Gisteren ben ik met oom en tante voor het eerst een reisje over de Nijl gaan maken. We hadden een feloeka gehuurd en we voeren tegen de stroom in, richting Thebe. Ik kwam ogen te kort. Eerlijk gezegd ben ik ook wel behoorlijk onder de indruk gekomen van de grote eerbied die de mensen voor hun goden hebben. Ik zag een meisje van mijn leeftijd plechtig de bloem van een lotus, een bloem die hier veel te vinden is, in de tempel brengen. Ik werd er stil van. Dat is toch alleen maar goed? En wat hebben die mensen een mooie tempelgebouwen gemaakt. Daar is Jeruzalem, zelfs de Tempel denk ik, niks bij. Het is alles goud en zilver wat er blinkt. Die pyramiden liggen als vlinders langs de kant en men zegt dat het daarbinnen ook een en al rijkdom is. Het moet toch wel plezierig zijn als je zo rijk bent als die Faraos. We zagen ook nog een begrafenis langskomen. Ze staken net de Nijl over. U moet weten, op de rand van de woestijn bouwen die Egyptenaren prachtige dodensteden. Dat schijnen ze al eeuwen lang te doen. Soms denk je dat het hele leven hier draait om de dood. Als rijke mensen hier doodgaan laten ze hun lichaam zo bewerken - balsemen noemen ze dat - dat ze nooit meer vergaan.

U hoort, het is hier heel anders dan bij ons in Israël.

Eigenlijk ben ik wel benieuwd wat u daar nu van vindt. Ik ben hier voorlopig niet uitgekeken en ik doe mijn best snel een plaatsje te veroveren in dit nieuwe schitterende land.

Groetjes van uw kleinzoon
Jochanan.

Jeruzalem, 3e Niesan, 3609

Lieve Jochanan ben Elazar,

Ik was erg blij weer eens een brief van je te krijgen. Maar ik moet er direct bij zeggen, dat ik me toch wel wat ongerust maak over jouw enthousiaste verhalen. Het is niet allemaal goud wat er daar blinkt. Wijze mensen - en dat wil jij toch ook worden? - kijken verder dan hun neus lang is. Die zien wat er onder al dat goud aan slechte dingen verborgen zit. Gisteravond zat hier nog een stel rijke joodse kooplieden uit Damascus, die me vroegen wat ik wel van rijkdom denk. Die hadden zeker een slecht geweten! Bedenk wel, zei ik tegen hen, gaat het je goed of gaat het je slecht, armoede en rijkdom, het komt allemaal uit dezelfde Levensbron.

Sommige mensen worden rijk door hardnekkige hebzucht en wat dat oplevert, hoor je als ze zeggen: ik ben binnen! Nu ga ik na jaren van hard werken eindelijk genieten van mijn bezit! Hoe kortzichtig. Je weet toch niet wanneer het uur van je dood komt? En dan moet je al die rijkdom achterlaten voor de mensen die na je komen. Je hebt niet eens

van al het goede in het leven genoten. Je had al je tijd nodig gehad om rijkdom te vergaren en te kijken of je aandelen er wel goed voorstaan. Maar het leven wordt pas spannend, als je achter alles wat je krijgt en bij elkaar weet te werken, de krachtige hand voelt van de Levende. Dan leer je dankbaarheid en blijf je menselijk. Het begin van de hoogmoed is als een mens de Levensbron uit het oog verliest en zijn hart afwendt van zijn Maker. Dan gaat hij denken dat hijzelf de bron is waar alles uit voortkomt. En dat je nooit doodgaat. We moeten allemaal een keer sterven. En wanneer weet niemand. Leef dan zo, dat elke dag de laatste van je leven is. Dan haal je uit het leven wat er aan verrassingen in zit. Een beetje hard maar wel waar: als je sterft is jouw eigen erfenis alleen de wormen die aan je knagen. Eigenlijk zou ik dat best aan de overkant van de Nijl op een spandoek willen hangen. Ondanks al die maatregelen omdat niet waar te laten zijn, zijn hun graven vol gebalsemden lijken straks alleen maar voer voor lijkenpikkers: schatzoekers en museumdirecteuren. Op zijn hoogst zijn al die prachtige gebouwen voor doden straks een inkomstenbron voor de Egyptische toeristenindustrie. Maar zelf heb je er niets aan. Je merkt er niets van als, misschien over tweeduizend jaar, giechelende schoolkinderen langs jouw mummie lopen in een museum in Cairo.

Ik wil maar zeggen, lieve Jochanan, het belangrijkste is wat

je vóór je dood doet. Of jij als een wijze met een lange adem en een groot geduld gaat leven. En daar hoef je niet rijk voor te zijn, hoewel dat altijd meegenomen is. Ik ken ook heel wijze mensen die voor arme mensen door gaan. Maar die mensen noem ik rijk.

Denk daar maar eens over na, als je de volgende keer over de Nijl vaart en doe de groeten van mij aan oom en tante. Je liefhebbende grootvader
Jesjoea ben Sirach.

Is het al tot jullie doorgedrongen dat er in het Westen een oorlogszuchtig volkje leeft? In Rome, heb ik gehoord. Als die zich maar een beetje koest houden. Oorlog hebben we hier al genoeg meegemaakt.

Alexandrië, 17e lejar, 3609

Lieve opa Jesjoea
Ik moet u nu iets schrijven, dat ik zelfs aan mijn vader en moeder nog niet geschreven heb: ik ben verliefd! Ik vraag u met nadruk dit vooral niet aan thuis te vertellen. U weet dat mijn vader vreselijk boos kan zijn en het maar niets vond, dat ik niet in zijn zaak kwam maar naar Egypte ging. En mijn moeder wil ik niet lastig vallen met mijn avontuurtjes. Die zou er alleen maar nog zenuwachtiger van worden. Hoe het zo gekomen is weet ik zelf niet. Het was vorige maand tijdens de Sedermaaltijd die we op Pesach hielden.

Ja, ook in Egypte viere Joden dat ze uit Egypte zijn verlost!
 Het was een heel gezellige avond. Oom en tante hadden veel familie en kennissen uitgenodigd. Ook mensen die zich wat eenzaam voelden, ver van huis. Onder hen was een meisje met de mooie naam Sjosjanna. Ze was au pair bij een familie in Alexandrië en oorspronkelijk afkomstig uit de Galliel, uit Tsippori. En hoe het nu gekomen is, weet ik niet maar toen we naar elkaar keken, kreeg ik gewoon vlinders in mijn buik. We hebben die avond heel gezellig met elkaar gepraat en het was net alsof er een vonk oversprong. Toen we tenslotte met elkaar de woorden van het Hooglied, van Sjier haSjieriem, zongen leek het net alsof we het aan elkaar aan het zingen waren: 'Hoor, de stem van mijn geliefde', 'Jij bent Sjosjanna van de dalen.' Ik was van binnen helemaal gesmolten. Het is nu een maand geleden en sindsdien hebben we elkaar elke week een keer ontmoet. Heus, oom en tante letten erg goed op mij, een beetje te goed vind ik, en ook Sjosjanna mag niet te laat thuis komen. Maar nu al weet ik zeker: zij is van mij en ik ben van haar, zoals dat zo mooi staat in het Hooglied: anie le dodie, we dodie lie. U bent lang geleden ook jong geweest, dus ik zou uw raad willen vragen voor verliefde mensen. En wanneer, denkt u, dat ik er iets van moet gaan schrijven aan mijn ouders?
 Liefs van een hopeloos verliefde
 Jochanan.

Jeruzalem, 28e lejar, 3609

Lieve, verliefde Jochanan,
 Allereerst gefeliciteerd. Moge de Eeuwige jullie zegenen. Liefde is na wijsheid het mooiste wat op aarde te vinden is. En zo te horen is het echt liefde op het eerste gezicht. En dat op de avond van Pesach-Pasen, dat is toch wel een uitstekend voorteken. En wat een prachtnaam heeft je vriendin: Sjosjanna. Wist jij, dat sommige van onze wijzen zeggen dat Israël op Sjosjanna uit het Hooglied lijkt. Sjosjanna (Suzanna zeggen sommige volken) is een roos, met dertien bladeren: zes witte en zes rode, en een blad met een niet uit te spreken kleur. Daarmee bedoelen ze natuurlijk de Levensbron in het midden van ons volk. Als jij die bloem kunt plukken, moet je het vooral niet laten! Maar nu serieus, Jochanan. Ik zeg meestal tegen de mensen die bij mij om raad komen: laat je nooit overheersen door je emoties, want als je je daar door laat leiden, gaat je leven erop lijken alsof een stier langs geweest is: hij graast je kracht weg, vreet je bladeren weg, rukt je vruchten af en laat je achter als een dorre boom. Als je alleen maar doet wat je lekker vindt, wordt dat je ondergang en je vijanden lachen je uit. Natuurlijk valt zoiets niet mee, als je jong bent en tot over je oren verliefd. Ook ik ben vaak, ik durf het je nu wel te vertellen, door mijn enthousiasme meegesleurd. Ik heb daar achteraf veel spijt van gehad. Gelukkig is de Levende,

als je oprecht zegt en doet: dit nooit meer!, een bron van vergeving. Tegen jou zeg ik wat ik ook tegen volwassenen, al getrouwde mannen zeg: wees niet jaloers op de vrouw van je hart en leer haar geen kwaad. Dan kom je van een koude kermis thuis. Maar je moet ook weer niet zo heftig verliefd op een vrouw worden, dat zij je op je kop gaat zitten. Zoek ook niet het gezelschap van vrouwen die met iedere man op stap gaan. Voor hun verleidingen bezwijk je maar al te gauw. Maar ik begrijp, zo'n type is jouw Sjosjanna niet. Kijk dan vanaf heden niet al te veel naar de schoonheid van andere, al getrouwde vrouwen. Daardoor zijn er al heel wat op de verkeerde weg terechtgekomen. Want als de liefde eenmaal vlam vat, berg je dan maar. Daar kan jij van mee spreken!

Ik wil je tenslotte nog eens aanraden: praat vooral met verstandige mensen en houd je in al je gesprekken aan dat we thuis geleerd hebt, de richtlijnen van de Allerhoogste, zoals Mozes die voor ons gehoord en opgeschreven heeft. Generaties hebben daaruit het leven én de liefde geleerd. Natuurlijk zeg ik niets tegen je ouders, dat moet jij te zijner tijd zelf maar doen. Nu ga ik ophouden want er staan weer zoveel mensen op me te wachten. Dus...tot een volgende keer.

De zegen vanuit het hart van de wereld, Jeruzalem.
Je grootvader.

Alexandrië, 6 Siewan, 3609

Lieve opa,

Erg bedankt dat ik u mag vertrouwen. Ik moest bij de laatste brief ineens denken aan toen ik klein was. Hoe vaak heb ik toen niet aan uw grijze baard getrokken. En elke keer keek u me met zoveel liefde aan met uw donkerbruine ogen. Daarom, ik vertrouw echt op u. Het gaat overigens met Sjosjanna en mij erg goed. Het gaat met ons net als in het Hooglied, hoofdstuk voor hoofdstuk steeds dichterbij elkaar. Maar er is nu iets anders dat me bezighoudt.

Ik was laatst bij de familie waar Sjosjanna op de kinderen past en ik kreeg van die man ineens zo'n uitbrander, alsof ik de meest schunnige dingen met Sjosjanna deed. Ik dacht, wat je zegt dat doe je zelf.

Hoe komt het toch dat **volwassen mensen vaak zo slecht denken van jongeren?**

Net alsof ze zelf nooit jong geweest zijn. Je mag toch uitproberen wat goed is en wat niet? Eén ding weet ik heel goed: wij houden echt van elkaar en u hebt zelf een keer gezegd: als je blij bent in je hart, leef je langer. Dat zijn wij zeker, al het gesputter van onze omgeving kan me gestolen worden.

Ik heb nog wel een ander probleem. Laatst was ik met Sjosjanna uitgenodigd bij een rijke familie die we op sabbatavond in de synagoge hadden ontmoet. Ze nodigden ons uit voor het eten, maar ik voelde me zo verlegen temidden van hun rijkdom en aan tafel wist ik niet goed hoe ik me gedragen moest. Kunt u me niet een paar regels leren wat ik wel en vooral niet moet doen bij zulke mensen? Misschien schrijft u me daar eens over.
Uw Jochanan.

Jeruzalem, 24e Sjiewan, 3609

Mijn lieve kleinzoon Jochanan,
Even tussen alle bedrijven door een kort antwoord op de vraag uit je laatste brief: hoe je je moet gedragen in onbekend gezelschap.

Als je aan een rijke tafel zit, ga dan niet met een open mond naar alles gapen alsof je daar alles in wilt stoppen. Een hebbertig oog is het ergste wat er gemaakt is. Zulke ogen gaan tranen als een kwijlende, hongerige hond. Denk na bij alles wat je doet. Wat vóór je staat moet je als een behoorlijk mens opeten en je moet niet al te inhalig zijn, dat staat zo onbeschoft. Als je matig gegeten hebt, slaap je ook beter, dan kan je weer lekker uitgerust vroeg opstaan. Als je te veel eet, krijg je maagkrampen en slaap je alleen maar slecht. Iemand met goede tafelmanieren mogen de

mensen graag. Ook met het drinken van wijn of bier moet je niet de held uit willen hangen, want de drank heeft al meer kapot gemaakt dan menigeen lief is. Als wijn op zijn tijd met mate wordt gedronken, geeft hij blijdschap in je hart.

Je schrijft me maar weer eens als je tijd hebt, want met een meisje heb je vast niet veel tijd meer over!
Je grootvader
Jesjoea ben Sirach.

Alexandrië, 10e Tammoez, 3609

Mijn wijze grootvader,

Ik ben toch echt wel een beetje verdrietig nu ik u schrijf. Vorige maand heb ik een lange brief aan mijn ouders geschreven. Ik heb verteld over Sjosjanna, dat ik bezig ben in Alexandrië met een baan op een kantoor waar ze papyrus naar het buitenland verkopen en daar krijg ik me toch een nare brief van mijn vader? Allereerst vond hij me veel te jong voor vaste verkering. Verder vond hij mijn baan maar niets en of ik maar weer gauw terugkwam naar Jeruzalem want mijn moeder had zoveel verdriet over mijn vertrek. Maar opa, dat is toch niet aardig van mijn vader? Wat moet ik nou met zulke ouders. Ik probeer echt te leven zo als het geschreven staat in de boeken van ons volk.
Ik kom regelmatig in de de sjoel en ken al heel wat mensen

hier. Ik heb zelfs pas een heel geleerde, wijze joodse man ontmoet, die erg geïnteresseerd was in wat u allemaal aan mij geschreven had. Moet ik nu echt altijd luisteren naar wat mijn ouders zeggen?
Ik weet het niet meer.
Misschien kunt u daar mij over schrijven.
En mag ik u ook vragen eens met mijn ouders te spreken?
Veel liefs van Jochanan.

Jeruzalem, 25e Tammoez, 3609

Lieve kleinzoon Jochanan,
Ik heb je beloofd wat te schrijven over je ouders. Ik begrijp dat je het niet altijd even makkelijk met ze hebt. Je ging al vroeg je eigen weg en dat vinden ouders niet altijd even leuk. Toch geloof ik dat Mozes het goed gehoord heeft van de Levensbron toen hij op de stenen tafels ons voor hield: eer je vader en moeder. Ere wie ere toe komt. Er zijn natuurlijk best ouders, die hun kinderen zo slecht behandelen, dat het voor die kinderen niet meer mogelijk wordt een beetje respect op te brengen. Wat dat betreft heb jij toch geen klagen. En natuurlijk heb jij er recht op een eigen weg te zoeken in het leven. Maar dat doe je volop. Ik meen nog altijd dat het goed is om ook je oren open te zetten voor wat je vader zegt. Hij heeft meer levenservaring en hij houdt met je moeder het meest van jou. Wie zijn vader

hoogacht zal merken, wanneer er in het leven iets misgaat, dat er toch een nieuw begin kan ontstaan. En als je eerbied hebt voor je moeder verzamel je schatten. En de eerste schat is zichzelf! Ik heb nog altijd gemerkt, dat een goede verhouding met je ouders je een goed gevoel in je leven geeft. En als ik nog even door mag gaan met mezelf te citeren: verzorg je vader als hij oud is en doe hem geen verdriet, zolang als hij leeft. Ook al begint hij vergeetachtig en echt oud te worden, moet je hem dat niet kwalijk nemen en hem niet achter zijn rug hem uitlachen. Want een goede daad aan je vader bewezen, wordt niet vergeten en als je zorg hebt voor je moeder zul je een rijk leven tegen moet gaan.

En ik beloof je: wanneer ze hier zijn, zal ik een goed woordje voor je doen. Tenslotte ben ik de vader van jouw vader!
Je grootvader
Jesjoea.

Alexandrië 10 Av, 3609

Beste grootvader Jeshua,
Gisteren was hier iemand uit Jeruzalem die me vertelde dat u bezig was een boek te schrijven waarin al uw wijsheid, alle spreuken en gezegden, verzameld zijn. Nu moet u weten dat er hier ook een heleboel geleerden rondlopen en die zou ik zo graag willen laten horen hoe u erover denkt.

Maar langzamerhand kennen de mensen hier niet goed Hebreeuws meer. Er is zelfs een groepje van een zeventig hele wijze mensen geweest die de hebreeuwse bijbel in het grieks vertaald hebben. Dus dacht ik: als ik nu eens dat boek van u ga vertalen voor de mensen hier, wat vindt u daarvan? Ik denk, dat ik door dat vertalen er zelf ook een heleboel van opsteek en op die manier ook wat makkelijker toegang heb tot al die geleerde bollebozen, die hier rond lopen. Want er zijn ook heel wat niet-Joden die erg geïnteresseerd zijn in wat wij denken.

415

Ik ben erg benieuwd of u mijn plannetje een goed idee vindt.

En tenslotte wil ik u vooral zeggen, dat het tussen mij en Sjosjanna heel goed gaat. We hebben nu echt een heleboel vrienden met wie we op stap gaan. Soms vertel ik ze ook wat u me schrijft. Dat vinden ze best leuk! Gisteren was er iemand die zei: ik wou dat ik zo'n grootvader had!!
Uw Jochanan.

Jeruzalem, 2e Tisjri, 3610

Lieve Jochanan,

Allereerst een gelukkig nieuwjaar toegewenst- Sjana tova! En moge je ingeschreven staan bij de Allerhoogste voor een goed en zoet jaar. Ik heb wel heel lang moeten nadenken over je voorstel mijn boek in het Grieks te vertalen. Altijd als je iets vertaalt, verlies je ook iets van wat er eigenlijk gezegd wil worden. Vertalen is ook altijd een beetje verra-den. En zoals je weet is het Hebreeuws niet zomaar een taal, maar voor ons een heilige taal. Daarin heeft de Schep-per tot ons gesproken. En mijn woorden zijn geboren uit de woorden van de heilige Geschriften. Maar aan de andere kant vind ik het erg belangrijk dat iedereen in onze wereld er kennis van neemt. En Grieks is nu eenmaal de taal die de meeste mensen begrijpen. Ik moet je wel waarschuwen. Het is een dik boek geworden met wel vijftig hoofdstukken. Maar de gedachte dat jij, mijn kleinzoon, mijn woorden ver-der wil doorgeven aan de wereld, maakt me blij van binnen. Ik geloof daarom dat ik niet alleen de wijste maar ook de blijste grootvader van de wereld ben geworden. De zegen van de Allerhoogste dale op jou (en op Sjosjan-na!) en beleef elke nieuwe dag als een wonder.

Je grootvader

Jesjoea ben Sirach Elazar.

Wijsheid

DANIËL

toevoeging

In dit boek staat het verhaal over de mooie Susanna.

Het hoort bij het échte boek Daniël
(dat met het verhaal over de leeuwenkuil).

Maar het verhaal van Susanna is
zo mogelijk nog actueler.

Het gaat over macht,
over ongewenste intimiteiten.

Hier volgt het verhaal,
in een brief die Susanna mij schreef.

Lieve Hanna,

Je hebt al een tijd niets van me gehoord. Dat komt: het is heel lang niet zo goed met mij gegaan. Eigenlijk is het slecht met mij gegaan. Het heeft heel lang geduurd, voordat ik een beetje normaal aan iemand kon vertellen wat er met je gebeurt als je aangerand, vals beschuldigd, niet geloofd wordt. Ik vertel het jou nu.

Het was een mooie, zonnige dag. Ik wandelde in mijn tuin.

Plotseling bekruipt mij het gevoel, dat ik niet alleen ben.

Alsof ik beloerd, befluurd word. Ik schrik mij wezenloos, als er plotseling twee mannen uit de bosjes springen, ieder van een kant. Opgewonden, hitsig, beginnen ze tegen me te praten. Zij willen met mij naar bed, allebei, de smeerlappen. En als ik niet doe wat zij willen, dan zullen zij tegen mijn man Joachim zeggen, dat ik vreemdga.

Vreemd eigenlijk, maar ik raak op dat moment niet in paniek. Ik zeg ze, dat ik het niet wil. En als ik nee zeg, dan be-doel ik nee. Ik schreeuw om hulp en hoop dat er iemand komt. De twee mannen gaan nog harder schreeuwen, opwinding, iedereen komt erop af.

En nou komt nog wel het meest ongelooflijke: de mannen vertellen dat ik hen uitdaagde en de mensen geloven wat zij zeggen. Dat ik vreemdga, dat ik ontrouw ben. Moet je nagaan: twee hitsige mannen stalken mij, overvallen mij, willen met mij naar bed. En mijn verhaal wordt niet geloofd.

Je weet niet half hoe eenzaam je je dan voelt.

Goed, het gaat zover door, dat ik voor de rechter moet verschijnen. De twee mannen liegen alles wat los en vast zit bij elkaar. En die rechters, allemaal mannen trouwens, geloven mij ook al niet. Het is een drama. Joachim en de kinderen lijden er ook onder om mij als leugenaar beschuldigd te zien. Het is heel raar, maar juist op dat moment, diep in de put, probeerde ik weer te bidden.

Ten einde raad bel ik Daniël, een vriend van me, die advocaat is. Hij komt op het slimme idee om de mannen apart te verhoren. Het lijkt inmiddels wel een thriller, met dat verschil dat ik nu de hoofdrol speel. Dan vallen de mannen door de mand. Zij vertellen ieder een ander verhaal over de plaats waar zij mij gezien zouden hebben. De een zegt: bij de vijver. De ander: op het terras.

Nu weet iedereen dat zij logen en dat ik de waarheid sprak.

Achteraf kan ik bijna niet geloven, dat dit met mij gebeurd is. Dat zoveel mensen mij niet geloofden.

En nog steeds moet ik er heel vaak aan denken. Het helpt om er veel over te praten met anderen en erover schrijven.

Hopelijk zien we elkaar snel eens, veel liefs,

Susanna.

Voor de volledigheid noem ik ook nog even
waar de andere apocriefe boeken
over gaan en hoe ze heten:

ESTER (GRIEKS)

Miss Perzië, je zou haar nu Miss Iran noemen, kwamen we al eerder in dit boek tegen. Toen haar boek af was en in de bijbel stond, vonden ze nog zeven aanvullingen. Ze staan bij elkaar in dit stukje bijbel. Het grappige ervan is, dat in die stukken wél de naam van God voorkomt. En in het hele officiële bijbelboek Ester niet. Toen was dat een reden om het échte boek eerst niet eens heilig te vinden. Het haalde maar net de bijbel.

BARUCH

Baruch is de naam van de secretaris van de profeet Jeremia. Daar had hij een dagtaak aan, maar toch zag hij nog kans een eigen boek te schrijven. Een boek, dat hij maakte voor de Joden in ballingschap. Hij wilde hen helpen om toch vooral zichzelf te blijven. Om niet klakkeloos mee te gaan in wat anderen van je verwachten en willen. Om te weigeren op te gaan in het grote geheel. Betekent dat, dat je altijd moet vasthouden aan wat je kent en gewend bent? Of dat altijd kan, is voor mij nog maar de vraag.

GEBED VAN MANASSE

Tot slot nog Manasse, koning Manasse om precies te zijn. En om helemaal precies te zijn: je vindt hem in 2 Kronieken, hoofdstuk 33. Het is een koning, die een fout uitstapje maakt naar vreemde goden, afgoden.

Hij bouwt er altaren voor, zet heilige palen neer en gelooft in wat de sterren hem vertellen. Later komt hij daar op terug.

Het gebed is een mooie mix van allerlei aanhalingen uit het Oude Testament.

NIEUWE TESTAMENT

<i>Matteüs, Marcus en Lucas</i>	420
<i>Johannes</i>	472
<i>Handelingen</i>	489
<i>Brief van Paulus</i>	517
<i>Brief van Petrus</i>	522
<i>Brief van Judas</i>	526
<i>Brief aan de Hebreëën, van Jacobus, van Johannes</i>	530
<i>Openbaring van Johannes</i>	533
<i>Latere boeken</i>	541

MATTEÛS MARCUS LUCAS

In de verhalen die nu volgen kom je weer allerlei mensen tegen. Maar je zult merken dat één mens centraal staat en dat is Jezus.

Er wordt heel verschillend over hem geschreven. Hij moet wel een bijzonder iemand zijn geweest, als je leest wat ze allemaal over hem schrijven.

De verhalen spelen zich af in Galilea en Jeruzalem. Daar trok Jezus rond, vertelde verhalen en genas zieken.

Veel mensen gingen met hem mee, hij koos er twaalf uit om zijn leerlingen te zijn. Vele jaren na zijn dood hebben Matteüs, Marcus, Lucas en Johannes de woorden van en herinneringen aan Jezus opgeschreven. Ze hebben deze verhalen evangelie, goede boodschap, genoemd.

Lucas, arts uit Antiochië, heeft Jezus niet zelf meemaakt en dus 'ooggetuigen' hùn verhaal gevraagd. Zo'n beetje om te checken of alles wel écht zo was gebeurt.

Wat ik zelf van Jezus vind? Ik heb vrienden die met hem dwepen, dat begrijp ik niet zo goed.

Ik vind hem wel interessant. Hij boeit me.

Maar ik ga hem niet ophemelen.

Nou ja, je moet het zelf maar lezen.

MARIA EN ELISABETH

Het zijn rare tijden. Elisabeth zucht diep. Moeizaam komt ze overeind om wat water in te schenken. Ongelooflijk vindt ze het nog steeds. Dat ze een kind krijgt, zij, die er al nooit meer op gerekend had. Haar haar wordt al grijs, haar vrienden worden oma, en zij, zij zit straks tussen de luiers! Het zijn rare tijden.

Ze ziet haar vriendinnen niet zo veel meer de laatste tijd.

Natuurlijk zijn ze blij voor haar, tenminste, dat zeggen ze.

Maar ze hoort het wel, het gefluister achter haar rug. 'Op haar leeftijd nog, zo'n oude vrouw straks met een kleintje, tsss.... En wat dacht je van Zacharias, zo'n ouwe vent...'

Ze ziet het wel, de blikken die ze elkaar toewerpen. Ze blijft tegenwoordig liever binnen.

De deur gaat open. Haar nichtje Maria staat voor haar. 'Dag Elisabeth, vrede voor jou.'

'Maria, wat een verrassing, ga zitten, kind, je bent vast moe van de reis.'

Ja, Maria is moe, maar er is nog meer.

Elisabeth voelt hoe haar kind zich omdraait in haar buik. Ze moet zich even vasthouden. Maria kijkt haar aan, met die grote ogen in dat witte gezichtje. Opeens weet Elisabeth wat er aan de hand is. Ze slaat haar armen om Maria heen.

'Meisje toch, ben jij ook...., maar hoe kan dat? Jij en Jozef zijn toch nog niet getrouwd?'

Maria huilt. 'Ik weet het niet, Elisabeth, het is allemaal zo raar gegaan. Ik had een droom, dat er een engel in mijn kamer was. Hij vertelde dat ik een zoon zou krijgen. Mijn kind zou de redder zijn waar we al zo lang op wachten. Ik moet hem Jezus noemen, snap je Elisabeth, Jezus, wat 'God zal ons redden' betekent. Ik droomde dat de engel Gods schaduw als een mantel om me heen sloeg, en ik voelde me sterk en hoopvol. En nu ben ik zwanger, en ik weet niet wat ik moet doen. Help me, Elisabeth, vertel me wat ik moet, ik weet niets van babies.'

Elisabeth keek Maria met grote ogen aan. Haar man

Zacharias had ook iets vreemds meemaakt, vlak voordat ze zwanger werd. Wat het was, ze wist het niet. Zacharias was met stomheid geslagen door wat er gebeurd was, letterlijk, hij kon geen woord meer uitbrengen. Maar ze had in zijn ogen gelezen dat het iets groots was, iets wonderlijks.

En nu Maria, met dit verhaal...

Elisabeth dacht na. Het waren inderdaad rare tijden. Maar vertelden de profeten en priesters niet dat God steeds

opnieuw zijn volk te hulp was gekomen? Juist als de tijden boos waren en het leven moeilijk? Elisabeth had die verhalen erg troostrijk gevonden. God zal ons redden, dat zei Zacharias altijd als mensen hem opzochten voor raad en

advies en om te klagen over hun lot. Misschien had God besloten om opnieuw, hier en nu, naar mensen om te zien? Elisabeth voelde zich warm worden van binnen. Opnieuw draaide haar kind, alsof hij een sprongetje maakte van vreugde, van hoop.

'Maria, kind, wat ben ik blij voor je. Wat jou en mij gebeurt is heel bijzonder. Het is waar, God zal ons redden. En jij mag daarbij helpen. Geloof het maar Maria, wij vrouwen dragen toekomst, een nieuw begin.'

Maria huilde niet meer. In haar ogen brandde nog het vuur, de vonk van hoop doet leven. 'Ik voel het ook zo. Maar ik weet soms niet of ik het mag geloven. Ik moet steeds maar denken aan het oude strijdlied van Hanna. Het was altijd al mijn lievelingslied. Het is alsof het over mij gaat.'

En Maria zong:

*Groot is God, ik voel het van binnen,
 bij hem staat geen mens alleen in de kou
 Hij heeft mij gezien, hij weet wat ik doormaak
 Hij maakt mij sterk en fier*

*Groot is God, zijn naam is heilig,
 zijn hart is niet te geloven zo groot
 In alle eeuwen zullen mensen het weten:
 hij laat je niet barsten in nood*

*Groot is God, hij is ontzagwekkend,
 hij laat het niet toe dat er mensen vergaan.
 Wie denkt dat hij machtig is, zal heel diep vallen
 wie klein is mag recht op haar voeten gaan staan*

*Groot is God, hij doet wat ondenkbaar is,
 wie hongert naar vrede krijgt meer dan hij vroeg
 wie rijk is zal leren zijn welvaart te delen
 dan is er voor ieder genoeg*

*Groot is God, iedereen zal het weten,
 hij brengt vast en zeker een keer in ons lot.
 Hij is niet vergeten wat hij ooit beloofd heeft,
 Hij is de levende God.*

Elisabeths kind werd drie maanden later geboren.
 Johannes, noemden ze hem.
 Toen ging Maria naar huis.

**Ze
 had
 veel van
 Elisabeth
 geleerd.**

CASPER

‘Ik heb er geen zin meer in, het is veel te zwaar. De weg is te steil en het is ook te warm. De hele reis had ik mijn mond gehouden, maar nu hield ik het niet meer. ‘We moeten er mee ophouden, we gaan terug.’

‘Geen sprake van’, antwoordde Balthazar, mijn reisgenoot, ‘we zijn al veel te ver. En ook al zal onze onderneming geen enkel resultaat opleveren, dan nog wil ik Jeruzalem zien, het moet een prachtige stad zijn.’

Melchior, mijn andere reisgenoot knikte instemmend en zweeg, zoals altijd.

De reis naar Jeruzalem was niet mijn idee geweest. Op een morgen was Balthazar met het idee gekomen, dat de ster die we al weken aan het bestuderen waren, wel eens de geboorte van een vorst zou kunnen aankondigen en dat we dat kind in Jeruzalem moesten zoeken. Om eerlijk te zijn had ik hier mijn twijfels over, maar Balthazar had zijn zin weten door te zetten en zo waren we op weg gegaan naar Jeruzalem.

Na een zeer vermoeiende, laatste etappe kwamen we aan bij het paleis van koning Herodes te Jeruzalem om te vragen of daar toevallig een kind was geboren.

De mannen aan de poort keken ons met een merkwaardige blik aan, toen we vroegen naar de geboorte van een kind.

Waren wij wel goed bij ons hoofd? We stonden wat schaap-

achtig te lachen en zeiden dat we in de sterren “iets gezien” hadden.

‘Nou volgens mij hebt u te lang naar die sterren staan kijken’, zei één van hen, ‘een kind hier, wat denkt u wel niet.’ Balthazar werd kwaad. ‘Ik wens niet door het hof beledigd te worden’, beet hij de mannen toe.

‘Wij zijn het hof niet, wij zijn slechts in dienst van het hof’, de man werd nu ook kwaad, ‘en ook wij laten ons niet beledigen. Als het u niet aanstaat, dan kunt u direct vertrekken.’ ‘Dat zullen we zeker doen’, gaf Balthazar ten antwoord.

De dieren werden in orde gebracht en zo snel mogelijk lieten wij het paleis achter ons liggen.

‘We hebben ons belachelijk gemaakt’, beet ik Balthazar toe, ‘we hadden nooit naar Herodes moeten gaan. We stonden als een stelletje malloten aan de poort. Geleerden die smeken of ze alsjeblijft naar binnen mogen, het is allemaal ver beneden onze stand. Zag je die wantrouwige blik? Volgens mij hebben ze een hekel aan buitenlanders in het paleis.’ Een half uur later werden we ingehaald.

Twee medewerkers van de koning kwamen ons achterop met het dringende verzoek onmiddellijk terug te keren.

**‘Herodes heeft van uw komst gehoord
en wil weten wat u bezielt.’**

Wat ons bezielt? Ik begon te lachen.
'Er bezielt ons niets', zei ik, 'wij zijn wetenschappers op zoek naar feiten, naar meetkundige gegevens, wij lezen de sterren zoals jij een boek leest.'
Ik was er trouwens niet helemaal zeker van of hij dat ooit wel deed.
'Oh', zei de man onnozelen, 'dat geeft niet hoor, feiten dat is wel goed, geloof ik. De koning laat weten dat hij zeer geïnteresseerd is in de sterren. Hij wil er graag meer over weten.'
We keerden om. Ik vroeg me af of die Herodes wel te vertrouwen was, maar met de dienaren des konings als escorte kon ik daar natuurlijk moeilijk over beginnen.

We kwamen terug bij het paleis.
'Hartelijk welkom in het paleis van Herodes', zei de poortwachter op gluisperige toon, terwijl hij ons diezelfde middag nog had weggestuurd.
'Wij zien het graag als buitenlanders hulde aan onze koning komen brengen', hij werd nu echt vals, trok met zijn gezicht een grimas en boog een ijzeren buiging.
'Hij liegt dat het gedrukt staat', siste ik tegen mijn medegeleerden, 'het is een hielentikker.'
'Ssst', beet Balthazar me toe, 'we moeten zorgen dat we geen ruzie krijgen.'
'Wat maakt dat nu uit', zei ik, 'ze verstaan ons toch niet. Jij

gaat altijd ruzie uit de weg. Trouwens, dat volk is nog te stom om voor de duvel te dansen.'
'Daarom juist', zei Balthazar, 'hun hersens zitten voornamelijk in hun spieren en die moet je niet activeren.'
We werden naar de vertrekken van de koning gebracht. Hij wachtte ons op aan het eind van een lange zaal.
'De koning laat zich alleen schrijdend benaderen', stond er op een bord. Wij schreden onwennig naar voren, de koning had alle tijd om ons te observeren.
'Zo heren, u had een interessante mededeling?'
'Dat zouden wij niet zo willen zeggen, majesteit', antwoordde Balthazar met een onderdanige toon, die hij van de poortwachter had overgenomen, 'we hebben geen mededeling, we hebben een bescheiden vraag.'
Nu overtrof hij de poortwachter in onderdanigheid.
'Wij kennen geen bescheiden vragen', corrigeerde ik hem en deed een stap naar voren, 'onze vraag is wetenschappelijk en wetenschappelijke vragen zijn nooit bescheiden. Naar onze mening, majesteit, of beter gezegd, volgens onze lezing van de sterren, moet er in uw land een troonopvolger zijn geboren. En waar zou dat anders kunnen zijn dan hier?'
De koning reageerde verrast.
'Van troonopvolging weet ik niets', zei hij, 'die heb ik al geregeld. Uw lezing van de sterren moet dus op een misverstand berusten.'

Ik liet me echter niet uit het veld slaan en deed nog een stap naar voren.

‘Het zou natuurlijk ook zo kunnen zijn’, vervolgde ik, ‘dat uw gezag op het spel staat, zonder dat u het zelf in de gaten hebt. En dat er iemand een machtswisseling aan het voorbereiden is, waarvan u niets weet.’

Met een ruk werd ik door mijn medegeleerden naar achteren getrokken.

‘Je trekt de macht van de koning in twijfel, stommerd, hoe kun je dat nu zeggen?’

‘Nou én’, zei ik, ‘wetenschap is wetenschap, we moeten de juiste vragen stellen.’

‘Maar wel op de juiste momenten’, siste Balthazar.

De koning haalde mij opnieuw naar voren.

‘Dat is een interessante opmerking die u zojuist maakte. Denkt u dat de sterren alles weten wat er zich hier in het ondermaanse afspeelt?’

‘Dat lijkt mij niet onmogelijk’, antwoordde ik. ‘De conjugatie, ik bedoel de huidige stand van de sterren, is uniek.’

‘Dan wil ik dat jullie verder gaan zoeken. En meld het mij, zodra jullie iets vinden. Ik kan niet toestaan dat mijn gezag op enigerlei wijze wordt ondermijnd.’

We keerden op onze schreden terug.

Bij de uitgang van het paleis riep de poortwachter ons nog slijmerig na, dat de koning het bezoek vast en zeker op prijs had gesteld. We negeerden hem.

‘Gefeliciteerd’, zei Balthazar.

‘Wat gefeliciteerd’, vroeg ik.

‘Gefeliciteerd met onze inlijving in de geheime dienst van Herodes. Zo ben je buitenlander, zo zit je in de elitegroep van een vreemd heerser en kun je diensten voor hem gaan verrichten.’

‘Doe niet zo cynisch’, antwoordde ik. ‘We moeten trots zijn, wij zijn vast de eerste buitenlanders die dat is overkomen. Laat hem maar denken dat we in zijn dienst zijn, wij gaan gewoon onze gang.’

Dat laatste bleek niet makkelijk. We kwamen opeens tot een akelige ontdekking. De ster die we dagenlang waren gevolgd, bleek overdag niet zichtbaar.

‘Merkwaardig dat ons dat nu pas opvalt’, zei Balthazar, ‘we zullen moeten wachten tot het donker wordt.’

‘Tja’, zei ik, ‘er zit niets anders op dan een dagje te lanterfanten. Misschien kunnen we een goed boek lezen.’

‘Jullie snappen er weer niets van’, we hoorden een bijna onbekende stem. Het was Melchior.

‘Melchior, je spreekt!’

‘Dat doe ik alleen als ik iets verstandigs te zeggen heb’, antwoordde Melchior, ‘de rest laat ik aan jullie over.’

‘Nu even niet katten’, zei ik, ‘wat heb je te vertellen?’
‘In het land waar we nu zijn, hebben sterren niet zoveel waarde. De mensen zien er niet zoveel in. Je moet hier luisteren naar de verhalen die overal worden verteld. Verder zeg ik niets meer.’
Melchior zweeg opnieuw.
We werden er alle drie stil van.
Zo kwamen we op het spoor van een vreemd gerucht.
Het verhaal ging dat schaaapherders, nietswaardige lieden, buiten de stad en middenin de nacht een heel koor engelen hadden horen zingen, luchtwezens naar het scheen.

**‘Wat moet de wetenschap nu
met engelen’,
bromde ik VOOR me uit.**

‘Dat gaan we ons even niet afvragen, we gaan gewoon kijken’, zei Balthazar, ‘misschien zingen ze nog steeds.’
Buiten de stad ontdekten we dat het gerucht steeds sterker werd. De schaaapherders waren middenin de nacht op pad gestuurd naar een afgelegen onderkomen ergens op het veld. Daar hadden ze een stel jonge mensen gevonden met een pasgeboren kind.

Het bleken reizigers uit Nazareth te zijn die, vanwege de grote volkstelling van de keizer van Rome, afgereisd waren naar Bethlehem. ‘Hier moet het zijn’, zei Melchior terwijl hij bij de deur van het onderkomen stond, ‘waar ze ons naar toe hadden verwezen.’ ‘Weet je het zeker?’, vroeg ik. ‘Heel zeker’, zei hij, ‘en als je het niet geloofd dan blijf je maar wachten tot je de ster weer ziet.’ ‘Ik niet’, zei ik, ‘ik wil het zien, ik ben veel te nieuwsgierig.’

SIMEON EN HANNA

‘Simeon! Simeon!’ Hanna fluistert zijn naam.
De oude Simeon opent even zijn ogen.
‘Ik ben er nog, Hanna, wees niet ongerust. Je bent me nog niet kwijt. Ik was gewoon even ingedut.’
Hanna lacht.
‘Moet je ons nou eens zien. Jij in bed en ik ernaast op een stoel. Twee oude, krakkemikkige mensen, aan het einde van onze dagen.’
‘Maar wie had gedacht dat we nog zulke mooie dagen samen zouden hebben?’ vraagt Simeon en liefdevol kijkt hij haar aan.
‘Weet je nog Hanna, hoe we daar in de tempel zaten. We dachten dat onze tijd op was. En het kon me eerlijk gezegd niet meer zoveel schelen ook. Ik had genoeg gezien. De

wereld, het leven in Jeruzalem, de tempel, de mensen... Altijd wat en zelden iets goeds. Ik was moe en had genoeg van de strijd, de ruzies op straat, de aanblik van wapens en soldaten, het getob van de mensen. Lang heb ik gehoopt op een wonder, een teken dat er iets veranderen zou. Maar ik had de moed een beetje opgegeven. Zelfs aan jou, Hanna, besteedde ik geen aandacht'.

'Geen wonder', zegt Hanna, 'ik was al over de tachtig. Mijn beste tijd had ik lang geleden al gehad'.

'Onzin', zegt Simeon. 'Voor mij ben je nog steeds prachtig. Maar weet je nog. Dat jonge stel dat binnenkwam met een kindje op de arm. Het was net of er met hen een straal zonlicht de tempel binnenkwam. Iets zei me dat dit het moment was waarop ik zo lang had gewacht. Ik dacht: Zo'n klein, nieuw leven, dat is de toekomst. Dat is de redding voor ons volk, voor de wereld. Een nieuw, jong mensken, dat zijn leven nog voor zich heeft. Ik ging naar ze toe en het ventje keek me pienter aan, je weet hoe babies dat kunnen. Ik zweer je, Hanna, het was alsof God zelf me aankeek en zei: "Zie je Simeon. Je leven is nog niet voorbij. Met de wereld is het nog niet voorbij. Want ik kom op voor mensen. Kijk goed, Simeon, dit kleine kind is het teken van mijn aanwezigheid": Simeon huivert even. Zo sterk als hij dat gevoeld had. Hanna legt haar hand op zijn arm. 'Ja, Simeon, ik weet het. Ik voelde het ook. En weet je wat, mijn neef Abram vertelde

dat het goed met die jongen gaat. Vanmorgen, toen hij de deur kwam repareren, vertelde hij dat hij hem in de tempel had gezien.

Twaalf jaar is hij nu, de kleine Jezus wordt al groot.

Hij zat bij de geleerde mannen en vroeg hen honderduit. Iedereen was verbaasd over wat hij zei, zei Abram. Hij was onder de indruk, dat kon ik aan hem zien. Jezus wordt vast een groot schriftgeleerde.

"Hoe was het met zijn moeder?", vroeg ik Abram. Nou dat schijnt nog een hele toestand geweest te zijn. Die had hem lopen overal zoeken. Ze dacht dat hij met vriendjes vooruit was gelopen, maar ze vond hem nergens. En toen ze hem eindelijk zag schijnt hij alleen gezegd te hebben: "Ma, je kent me toch. Ik moet dicht bij God zijn, mijn Vader".

Simeon broemt zachtjes. 'Ik dacht het al. Een kind dat bestemd is Gods weg te gaan, dat brengt je naast blijdschap ook zorg en verdriet. Nu komt hij nog bij haar terug. Maar Maria zal het moeilijk krijgen, met die zoon van haar.'

Dan blijven ze samen nog een tijdje zitten zwijgen. De oude Simeon en Hanna. Hun dagen lopen ten einde. Maar er is hoop in hun hart, er is een licht aangestoken. Het is al begonnen. Maar ik ga hem niet ophemelen.

JOHAN EN JACOB

‘Ik ben er nog niet uit.’ Jacob gooide zijn benen op tafel en leunde vermoeid achterover. Hij was naar zijn vriend Johan toegegaan. ‘Ik heb het gevoel dat ik me mee heb laten slepen in één of andere beweging en dat ik misschien iets gedaan heb, wat ik helemaal niet wil.’

Zijn vriend Johan zat aan de andere kant van de tafel en luisterde maar met een half oor.

‘Je komt toch niet weer met het verhaal van die Johannes, ik heb het al honderd keer gehoord.’

Jacob deed alsof hij niets hoorde. ‘Ik zal je vertellen dat ik niet eens precies weet wát ik heb meegemaakt.’

‘Te veel drank’, antwoordde Johan.

‘Nee, geen drank’, zei Jacob, ‘meer een soort roes of een extase of wat dan ook. Een gevoel dat je niet helemaal jezelf bent. Een gevoel dat je je aan iets over hebt gegeven. Dat was het: overgave.’

‘Oké’, antwoordde Johan, ‘maar je gaat me toch niet vertellen dat ze jou naar die Johannes toe hebben gesleurd.’

‘Nee, nee’, haastte Jacob zich te zeggen, ‘ik ben zelf gegaan. Baruch vroeg me mee, je kent hem wel, de visser. Hij had er al vaker op aangedrongen als ik vis bij hem kwam halen. Hij had allemaal enthousiaste verhalen over Johannes. Ik moest maar een keer meegaan, “dat was goed voor mij”, zei hij. “Ik bepaal zelf wel wat goed voor me is”, zei ik. Maar

vorige week, toen hij bleef aandringen, heb ik “ja” gezegd. Misschien wel om gewoon van het gezeur af te zijn. Eergisteren zijn we op pad gegaan. De reis begon al goed. Die Johannes scheen rond te zwerven als een profeet zonder vaste woon- of verblijfplaats en hield zich meestal op in de buurt van de Jordaan. Dat was het enige dat we wisten. Dus wij op goed geluk op pad. Het was me nogal een reis. We liepen langs afgronden en kloven waar je met één verkeerde beweging naar beneden zou vallen. Ik vroeg Baruch geld of we er al waren. Maar dan antwoordde hij, dat je nooit zeker weet of je er al bent in je leven. Ik werd kwaad, ik had het gevoel dat we zonder doel liepen en ik had wel wat beters te doen dan dat. Bestond die Johannes eigenlijk wel of was het een verzinsel van Baruch? Je weet het tenslotte maar nooit met die vissers. Wat zie je eigenlijk in de vent? Die vraag had ik hem al vaker gesteld, maar tot dusver had ik er geen antwoord op gekregen. Nu kreeg Baruch iets fanatieks in zijn ogen, dezelfde blik die ik soms bij hem zag als hij over politiek stond te praten.

“Onze wereld moet veranderen”, zei hij, “en wij moeten veranderen.

**We hebben nieuwe leiders nodig.
Hemelbestormers met visie.”**

Zijn ogen kregen nu een glinstering die ik nog niet eerder bij hem had gezien. Ik werd een beetje bang voor hem. “Ik houd niet van fanatieke profeten”, zei ik, “wereldverbeters zijn het, laat ze maar gaan werken. En als ons land nieuwe leiders nodig heeft, waarom gaat die Johannes dan in de woestijn staan preken? Een echte kerel gaat naar Jeruzalem of naar Cesarea. Daar zit de macht. In de woestijn je verhalen afsteken, dat kan ik ook.”

Baruch werd kwaad.

“Doe niet zo stom”, zei hij, “jij weet evengoed als ik dat Johannes in Jeruzalem direct een kopje kleiner wordt gemaakt. Hij moet ergens beginnen.”

Ik besloot mijn mond maar te houden, maar Baruch was dat niet van plan.

“En wat doe jij? Jij leeft toch ook gewoon je keurige leven, jij doet toch ook precies wat iedereen van jou verwacht?”

“Oh, is dat het probleem”, zei ik, “je hebt dus een profeet nodig om wat spanning in je bestaan te krijgen, dan kan ik wel wat anders bedenken.” Ik werd nu ook kwaad en zag steeds minder het nut van de reis in.

Ik had er spijt van dat ik was meegegaan.

We kwamen aan bij de Jordaan. We moesten nog een eind de heuvels af. Uit de diepte kwam lawaai. Er werd muziek gemaakt, we hoorden mensen zingen. Volgens Baruch was dat Johannes met zijn volgelingen en hij had gelijk. Toen we bijna beneden waren, kwam een aantal mannen ons tegenmoet. Ze kenden Baruch en sloegen hem op de schouder. Ik vond het maar een kleffe sfeer en wilde direct terug.

“Je hebt een nieuweeling meegenomen”, werd er enthousiast geroepen. Tegen mijn zin stelde ik mij voor.

“Jij komt je zeker ook laten dopen”, vroeg één van hen.

“Daar weet ik niets van”, zei ik, “Baruch heeft me daar niets van verteld.”

“Dat kan niet”, zei een ander, “als je eenmaal zelf gedoopt bent, dan praat je er met anderen over, dan wil je dat iedereen gedoopt wordt.”

Ik had het gevoel alsof anderen voor mij gingen beslissen.

Als ik al gedoopt wilde worden – ik zou trouwens niet weten waarom – dan wilde ik dat zelf bepalen. En op dat moment wist ik het zeker, dat ik dat niet wilde.

Toch raakte ik geboeid door wat die Johannes teweegbracht.

Om mij heen werd er ademloos naar hem geluisterd. “Het wordt allemaal anders”, riep hij, “er komen nieuwe tijden aan. Tenminste, als jullie dat willen. Jullie moeten je leven omgooien, je omkeren.”

Toen hij uitgesproken was ontstond er een lange rij mensen die allemaal wilden worden gedoopt. Ik niet, dat wist ik nog steeds zeker. Een voor een gingen ze het water in. Hij pakte ze bij de schouders vast en dompelde ze kopje onder. Ik weet niet precies wat hij erbij zei, ik kon het niet goed verstaan, maar ik raakte onder de indruk van dit ritueel. Sommige mensen waren bang voor het water en moesten worden vastgehouden. Anderen stapten gemakkelijk op hem af, alsof ze het vaker hadden gedaan. Nadat hij wel honderd mensen had gedoopt, stopte hij opeens. Ik begon me juist af te vragen of hij wel eens weigerde om iemand te dopen en dat zag ik nu voor mijn ogen gebeuren. De man, die vooraan in de rij stond, keek hem vragend aan. Ik probeerde wat dichterbij te komen, ik wilde horen wat er aan de hand was. Misschien zou er nu een stevige preek komen. Stiekem hoopte ik daarop. Eindelijk eens wat discussie. Maar er gebeurde niets en het werd even helemaal stil. Toen begon Johannes wat te stamelen.

“Ik geloof dat er hier een vergissing in het spel is”, zei hij tegen de man, “het is beter dat we de rollen nu even omdraaien. Het lijkt mij logischer dat jij mij doopt, in plaats van ik jou.”

De mensen reageerden verbaasd. De rollen omdraaien? Dat kon toch niet? Dan kon iedereen wel gaan dopen. Johannes legde uit wat er aan de hand was.

“Ik heb verteld”, zei hij, “dat er iemand na mij komt, die belangrijker is dan ik. Ik heb zelfs gezegd, dat ik niet waard ben om zijn schoenen vast te maken.”

Uit zijn woorden begrepen we, dat dit dus de man moest zijn, waarover hij had gesproken.

De man antwoordde: “Je vergist je, Johannes. Ik wil door jou worden gedoopt en niet andersom.”

Toen pakte Johannes het hoofd van de man en dompelde hem onder. Het bleef helemaal stil en het werd wat lichter in de vallei. Er vloog een duif op. Sommige mensen hoorden een stem die zomaar ergens vandaan kwam, maar die heb ik niet gehoord. Ze waren er stevig van onder de indruk.’

‘En nu ga je me dus vertellen dat jij je toen ook hebt laten dopen’, Johan viel Jacob in de rede.

‘Nee’, zei Jacob, ‘dat is niet waar. Het is niet gebeurd. Al had het niet veel gescheeld. Ik wil er over nadenken, ik weet nog steeds niet precies wat ik daar heb meegemaakt. En een ander leven leiden en opnieuw beginnen?’

Volgens
mij
kan ik
dat niet.’

DE KLUIZENaar

Ik woon al jaren in de woestijn. Ik wilde weg uit de wereld. Weg uit de drukte, de gekte. Niet langer vechten om de macht, om een toppositie. Ik heb genoeg aan mijzelf. Ik zit hier goed. Het is een hard leven, maar het is duidelijk. Ik ben gewend aan weinig water. Ik eet wat ik vind. Als de zon schijnt moet je stil zitten. Als het stormt moet je schuilen. Zo simpel is het. Ik ga nooit meer terug.

Hoewel...

Pas kwam hier een man.

Een man alleen. Net als ik.

Maar hij deed geen moeite om eten te vinden.

Hij zocht geen schaduw, geen schuilplaats.

Wacht maar, dacht ik, daar kom je wel van terug.

Maar hij bleef zitten waar hij zat.

Dagen lang.

Na een paar dagen begon hij te praten. Tegen iemand.

Maar er was niemand. Alleen ik en ik hield me verborgen.

Soms schreeuwde hij. Dan kon ik hem verstaan.

Werd hij gek van de honger? Hij schreeuwde: 'Nee! Ik maak geen brood van steen. Een mens leeft niet van brood alleen.'

Hij begon rond te lopen. Alsof hij werd meegesleept door iets of iemand, heen en weer geslingerd. Zijn armen maakten schokkende gebaren, alsof hij een grote menigte toesprak. Maar elke keer dwong hij zijn armen langs zijn lichaam. Toen riep hij: 'Er is maar één koning. En jij bent dat niet!'

Ten slotte klom hij op een berg, een steile klif.

Levensgevaarlijk. Ik zag hem staan aan de rand. Hij wankelde, dreigde te vallen. Maar hij behield zijn evenwicht. Luid klonk zijn stem vanaf die hoogte: 'God hoeft niet te bewijzen, dat hij mij altijd opvangt.'

Daarna draaide hij zich om en liep weg.

De woestijn uit.

Terug naar de wereld.

Ik weet zeker, dat hij het daar gaat redden.

Hij wel.

JEDIDA

‘Jedida, kom je eten?’

Jedida, waar zit je toch?’

Ik hoor haar heus wel roepen, mijn moeder. Maar ik kom nog even niet. Ik moet eerst nog even nadenken, over wat er gebeurde vandaag.

We gingen naar de synagoge vandaag, zoals we altijd doen op sabbat.

Maar vandaag was het anders dan anders.

Er was een man, die mijn moeder nog kende, van toen ze klein was. Jezus heette hij.

Mijn moeder stootte de buurvrouw aan en fluisterde: “Zie je dat, dat is Jezus. Je weet wel, de zoon van Maria en van Jozef de timmerman. Zo, dus die is weer eens teruggekomen.”

Ik bekeek die man eens goed, waar mijn moeder het over had. Er waren nog meer mensen in de synagoge die elkaar aanstootten en begonnen te fluisteren, toen ze hem zagen. Er werd gezegd dat hij anders was dan andere mensen. In andere dorpen zeiden ze dat hij wonderen kon doen.

Hij zag er helemaal niet bijzonder uit, die Jezus. Wel aardig. Hij lachte naar me, toen hij me zag kijken.

Toen begon hij voor te lezen uit de wet en uit te leggen wat er in de tekst bedoeld werd.

Hij had een mooie stem. Ik keek een beetje rond, en af en toe luisterde ik even. Hij zei mooie dingen, over Gods koninkrijk

en over blinden die weer konden zien en lammen die weer konden lopen en doven die weer zouden kunnen horen en dat dat allemaal nu al zou gebeuren. Dat klonk wonderlijk, maar wel goed, vond ik. Ik vraag me zo vaak af waarom mensen eigenlijk ziek worden, en ik heb een neef die niet lopen kan. Dus ik dacht, misschien moet Jezus maar eens bij tante Salome op bezoek gaan, dan kan hij mijn neefje misschien ook beter maken.

Dat zei ik tegen mijn moeder, maar die keek alleen maar heel boos en zei dat ik mijn mond moest houden.

waar hij “Die Jezus weet niet het over heeft”

, zei ze. “Niemand kan zulke dingen, zeker niet een gewone zoon van een timmerman. Ik ben nota bene vroeger wel eens bij hem thuis geweest”.

Wat heeft dat er nou mee te maken. Alleen maar omdat zijn ouders bij ons in Nazareth wonen, kan die Jezus niets bijzonders zijn? Ik vond hem wel bijzonder. Hij meende wat hij zei, over genezing en vrijheid en al die dingen. Hij sprak anders over de wet van God, dan de meeste andere mannen die op sabbat in onze synagoge preekten.

Maar het leek wel alsof de mensen in de synagoge het niet wilden horen. Ze gingen steeds bozer kijken. Opeens riep er iemand, zomaar door het verhaal van Jezus heen: "Wat verbeeld je je wel, zoon van Maria? Denk je soms dat je meer bent dan wij? Hoe kom je aan al die wijsheid over God en de wet enzo? Ga liever een vak leren, zoals wij!" Nog meer mensen begonnen te roepen en te elkaar aan te stoten.

Ik werd er misselijk van, en ik beet op mijn lippen om niet te gaan huilen. Al die mooie woorden van God werden kapot geschreeuwd, het was net alsof iemand een mooie vaas zomaar met opzet in stukken op de grond liet vallen. Jezus stond op en liep naar buiten.

Toen hij langs me liep, legde hij even zijn hand op mijn hoofd. Toen rukte mijn moeder me mee. Haar gezicht stond strak, toen we naar huis liepen. "Als Jezus zo doorgaat, loopt het nog eens slecht met hem af", bromde ze.

Maar ik begrijp niet waarom.

Hij vertelt toch mooie dingen, dingen van God?

Waarom ergeren mensen zich daaraan?

'Jedida, kom je eten?

Jedida, waar zit je toch?'

'Ja, mam, ik kom.'

Ik hoop dat Jezus nog eens bij ons terugkomt.

LEVI

Zo nu snel mijn koffers pakken. Nou, ja koffers, ik neem een tas mee, dat moet genoeg zijn. Ik moet een beetje stil zijn. Ik heb liever niet, dat de burenhoren dat ik al zo vroeg aan het rommelen ben. Ze vertrouwen me toch al niet. In zekere zin ben ik van de burenen afhankelijk en zij van mij. Ik ben de belastingontvanger van het dorp hier, de tollenaar. Dat geeft mij een bepaalde status. De burenen en al de anderen, ze kunnen niet om mij heen. Hun geld komt bij mij. Een gedeelte althans. En de burenen weten ook dat, als ze zich vervelend gedragen, er nog meer geld van hen bij mij komt. Ik bepaal de regels. Daarom doen ze heel aardig tegen me. Gewoon schijnheiligheid hoor. Zodra ze de hiel en hebben gelicht in mijn huis, weet ik dat ze over mij roddelen. Als ik mij op straat begeef, mijden de meeste mensen mij, alsof ik een besmettelijke ziekte heb. Alleen als ze hun belastingaangifte moeten doen, dan moeten ze wel met me praten.

Gisteren kwam de buurvrouw, zij van hiernaast, bij mij op kantoor. Ook zij moet betalen. Meestal gaat ze dan chagrijnig in een hoek zitten en het liefst zou ze me dan het geld van een afstandje toewerpen, om maar niets met mij te maken te hoeven hebben. Maar dat deed ze nu niet.

'Levi', zei ze, 'Jezus is in de buurt en vandaag komt hij bij ons in het dorp.' Die Jezus van Nazareth, dat was een nieuwe

bevlieging van haar. Onlangs is ze dagen van huis geweest om hem ergens te gaan zoeken. Ach, het is een beetje een simpele ziel. Volgende week is er weer iemand anders, denk ik dan maar. Hebben ze weer wat leukers om over te praten bij de visboer.

‘Jezus is in de buurt en komt vandaag bij ons in het dorp’, zei ze opnieuw.

‘Ik heb het wel gehoord’, zei ik, ‘maar wat moet ik daarmee? Jij bent volgeling van hem, ik niet.’

‘Het zou goed voor je zijn, als je hem ook een keer zou zien, haar stem klonk nu bitser.

‘En waarom dan wel’, antwoordde ik, ‘wat zou die man voor mij kunnen betekenen? Kom ik iets tekort?’

‘Nee’, beet ze me toe, ‘jij weet wel hoe je je schaapjes op het droge moet krijgen. Wij werken wel voor jou. Ik vraag me trouwens af, of Jezus wel iets met je te maken zou willen hebben. Je bent tenslotte een vuile afzetter.’

Deze laatste woorden had ze nog nooit recht in mijn gezicht durven zeggen. Ik schrok van haar harde toon.

‘Zo’, zei ik, ‘jij durft. Is dat iets wat je van die Jezus leert? Zal wel een mooi figuur zijn! De zoveelste onfatsoenlijke oproerkraaiër, die vertelt dat we ons niet meer aan regels hoeven te houden.’

De buurvrouw liep nu op de tafel af, smeet haar geld neer.

‘Hij is geen oproerkraaiër’, beet ze me toe.

‘Ook goed’, zei ik, ‘als ik maar niets met hem te maken hoeft te hebben.’

‘Dit is de laatste keer geweest dat ik bij jou een stap over de vloer heb gezet.’

Ze liep naar de deur, gooide haar schoenen naar buiten, draaide zich om en keek me met een vuile blik aan.

‘Neemt Jezus ook altijd zo afscheid van mensen’, zei ik, ‘mooie boel, echt iemand om na te volgen.’

Ik schrok van de minachting in mijn stem.

Met een klap gooide ze de deur dicht.

Gisteravond klonk er opeens lawaai in de straat. Even later werd er op de deur geklopt. Toen ik opendeed bleken de burens op mijn stoep te staan, plus nog een grote groep onbekenden. Temidden van hen stond een man alleen.

Rechts van hem zag ik mijn buurvrouw. Ze fluisterde de man iets toe. ‘Dat is Levi’, hoorde ik haar zeggen, ‘dat is de tolle-naar.’

Van verschillende kanten kreeg de vrouw bijval, daarna werd het stil.

‘Als jij Levi bent’, zei de man, ‘wil ik even bij je binnenkomen.’

‘Natuurlijk’, zei ik, en deed twee stappen achteruit om hem

binnen te laten. Er ontstond rumoer in de groep.
 ‘Hij gaat bij hem naar binnen’, werd er geroepen, ‘bij die afzetter! Hoe kan hij dat doen. Hij heeft bij een tollenaar toch niets te zoeken?’
 Er werden boze blikken naar mijn buurvrouw geworpen.
 ‘Jij moest zo nodig naar die tollenaar met Jezus, nu zijn we hem kwijt.’
 Deze man was dus Jezus.

Ik liet hem binnen en sloot de deur. Buiten werd er verder geruzied. Ik wist me niet zo goed raad met de situatie. De laatste tijd was er niemand uit vrije wil bij mij in huis geweest. En nu stond hij hier. Hij vroeg hoe mijn zaken er voor stonden. Ik zei, dat het goed met me ging.
 ‘Weet je dat zeker’, zei hij.
 ‘Natuurlijk’, zei ik, ‘ik heb niets te klagen. Hooguit zijn mensen soms wat agressief omdat ze niet willen betalen, maar ik kom niets te kort.’
 ‘Ik wil dat je met mij meegaat’, zei Jezus plotseling. Ik begon te lachen.
 ‘Meegaan’, zei ik, ‘een beetje op de bonnefooi leven en de hele zaak hier achterlaten? Waarom zou ik dat doen? Dat levert me toch helemaal niets op? En sorry hoor, maar het is helemaal niet slim om mij te vragen. Mensen zullen je onbetrouwbaar vinden, als ze zien dat je je met een tollenaar

inlaat. Daar komt nog bij, ik kan toch niet zomaar de boel achterlaten?’
 ‘Het is geen kwestie van kunnen’, zei Jezus, ‘het is de vraag of je het wilt. Je moet je eens afvragen of je dit leven wilt, of je werkelijk tollenaar wilt zijn. Je hebt de keuze.’
 Meer zei hij niet. Hij liep naar de deur.
 Buiten stond nog steeds een grote groep mensen op hem te wachten. Jezus keek naar de menigte.
 Er werd nog steeds over me gepraat.
 ‘Dat haal je je op de hals, als je mij meevraagt’, zei ik, ‘discussies en onenigheid. Vraag mensen, die volgens de regels leven, om je te volgen, maar vraag mij niet.’
 Jezus draaide zich om,
 keek mij aan,
 zweeg en vertrok.

De hele nacht heb ik niet geslapen.
 De vraag van Jezus bondsde door mijn hoofd.
 En vanmorgen wist ik het ineens zeker.
 Ik wil even geen tollenaar zijn.

**Misschien
 wil ik wel
 nooit meer
 tollenaar zijn.**

NICODEMUS

De zon was nog maar net onder. De sabbat was voorbij en meteen werd de rust verstoord door gerammel aan de poort. 'Nicodemus, doe open'. Aan zijn stem herkende ik Jozua en de bitse

toon verried een hoge mate van opgewondenheid. 'Dat is nou twee keer achter elkaar.... Wat denken die lui wel, dat zij boven de wet staan of zo... Stelletje vissers met die zoon van een timmerman... en mij dan nog een grote bek geven ook!'

Ik liet hem uitrazen tot hij zijn tirade besloot met:

'Nou, Nicodemus, zeg er ook eens wat van, jij als rechter bij de Tempel'.

'Jozua, beste vent', zei ik hem, 'ik heb geen idee waarover je het hebt'.

Toen begon hij te vertellen.

'Het was een paar weken geleden op sabbat, dat ik met enkele vrienden de rust van de heuvels opzocht. Opeens een kabaal, komt daar Jezus met zijn groep aangelopen.

Luidruchtig kletsen en duidelijk genietend van het heerlijke weer.

Weg rust!

Maar toen ik eens goed keek, zag ik daar een paar van die volgelingen naar de kant van de weg toe gaan.

Ze plukten wat aren,

wreven de korrels eruit en staken ze in hun mond.

Ze werkten...!

Dus ik er op af.

"Weten jullie niet dat het vandaag sabbat is? En dat je op deze rustdag van de Schepping niet mag werken?" vroeg ik hen nog heel beleefd.

De kerels stonden me een beetje wazig aan te kijken.

Van mijn gezicht naar het kaf in hun hand en toen met een vragende blik naar die Jezus.

Die nam het natuurlijk nog voor hen op ook.

"Werken, ach, wat is werken?

Genieten van de zon, is dat werken?

Ruiken aan een bloem, is dat werken?

En dan nog...

Jij weet toch ook wel dat het ten strengste verboden is om de voor de priesters bestemde altaarbroden te eten. En wat deed onze grote koning David eens, die vorderde al die broden en at ze met zijn mannen op. Niemand hield ze tegen.

En jij maakt je druk om wat graankorrels?"

Hij draaide zich om en ze liepen door!

Jozua haalde even diep adem.

Dat was Jozua ten voeten uit. Een echte Farizeeër, altijd in de weer met de regels van God: die moeten gerespecteerd worden.

Niet zomaar een paar. Niet als het je uitkomt.
Nee, alle Mitzvot, de 613 geboden en verboden die wij in de sjoel leerden.
Hij was hij hierin heel streng, niet alleen voor zichzelf, maar ook voor anderen. Dat maakte hem niet erg geliefd, terwijl het best een aardige kerel was.
Jozua haalde eens diep adem en ging verder.
‘Ik had gehoord dat die zelfde Jezus bij ons in de synagoge zou komen. Dat was vandaag. Ik met mijn vrienden er naar toe. We waren zo gaan zitten dat we alles goed konden zien en horen. Als íe het in zijn hoofd haalde om hier in onze eigen synagoge....
Maar nee, hij las uit de Thorarol en legde die uit.
Een echte rabbijn.
Je merkte dat hij wist waarover hij sprak.
Ik raakte geboeid en was het incident van vorige keer al bijna weer vergeten.
Het was redelijk druk. Vooral bekende gezichten, maar ook wat nieuwkomers.
Zo zat er ook een man met een helemaal verstijfde hand.
Eén van mijn vrienden stootte me aan en knikte naar Jezus, zou íe....
Het was of hij onze argwanende blikken gevoeld had, want wat gebeurt er?

Hij roept die zieke man naar het midden!
Daar had deze niet opgerekend.
Schoorvoetend komt hij naar voren en gaat bij Jezus staan.
Jezus kijkt de kring rond en vraagt
“Is het toegestaan om op sabbat goed te doen of moet je het kwaad zijn gang laten gaan?
Is het is toegestaan om op sabbat een leven te redden of moet je dat verloren laten gaan?”
Nicodemus, zeg nou zelf, wat zijn dat nou voor vragen?
Daar kun je toch geen eenduidig antwoord op geven?
Dus komt er niet meer dan wat gemurmel.
En wat er toen gebeurde....
Jezus zegt tegen die man dat hij zijn hand moet uitstrekken.
En waar iedereen bij stond zag je de verstijving langzaam verdwijnen.
Eerst was ik natuurlijk danig verrast, maar toen werd ik boos, zó boos...
Daar zou ik werk van gaan maken.
Dat was toch nergens voor nodig: in de synagoge en nog wel op sabbat.
Hij had toch best een dag kunnen wachten met genezen?’
Jozua plofte achterover. Hij had zijn verhaal gedaan.
En ik moet hem nageven, die Jezus kan ik ook niet altijd volgen...

WOORDEN VAN JEZUS

Het zal goed met je gaan,
ook al zul je in je leven niet alles begrijpen
het Koninkrijk van God is voor jou.

Het zal goed met je gaan,
zelfs als je verdrietig bent
er komen mensen om je te troosten.

Het zal goed met je gaan,
als je een gevoelsmens bent
er zal een wereld voor je opengaan.

Het zal goed met je gaan,
als je verlangt naar gerechtigheid en vrede
je zult ze vinden, allebei.

Het zal goed met je gaan,
als je voorzichtig met mensen omgaat
ook jij zult voorzichtig worden behandeld.

Het zal goed met je gaan,
als je niets te verbergen hebt
je zult God zien.

Het zal goed met je gaan,
als je vrede sticht.
je zult kind van God worden genoemd.

Het zal goed met je gaan,
als je wordt vervolgd omdat je een rechtvaardige
wereld wilt.
het koninkrijk van God is voor jou

Het zal goed me je gaan,
als ze over je roddelen en je niet met rust laten
omdat je mij kent.
in de hemel zul je rijk worden beloond.

Alle profeten, alle wereldbestormers die vóór jou hebben
geleefd zijn op een zelfde manier vervolgd.

jij bent het zout
jij geeft aan het leven smaak
als het zout niet meer zout is
wordt het waardeloos,
wordt het weggegooid.
jij bent als een stad op een berg
die zich niet kan verbergen
jij bent het licht
jij geeft aan het leven kleur
verberg je licht niet
laat iedereen maar zien wat je doet
je zult zien:

EEN BIDDER IN DE SYNAGOGE

Eeuwige, geprezen zij uw naam,
zie mij aan,
help me.
Ik word behandeld als de minste van de minste,
iedereen loopt over mij heen.
Filippus doe dit, Filippus doe dat.
En ik doe het.
Vraagt iemand mij een stuk brood ik geef het laatste wat ik heb, ik stel zelfs niet voor om het dan maar te delen.
Iedereen verklaart me voor gek.
Zelfs opgeschoten jongens lopen joelend achter me aan, duwend en trekkend. Maar ik geef geen krimp.
Vorige week pakte zo'n knul me beet en gaf me een mep in mijn gezicht.
Uitdagend keek hij me een en hield me zijn wang voor.
'Sla dan terug, ik zal je dan niets meer doen'.
Maar ik kon het niet.
Hij gaf me een poeier op mijn neus, riep 'Schlemiel' en vertrok met zijn kornuiten.
Ze bedoelen het allemaal niet kwaad en ik heb geen hekel aan ze, maar ze maken misbruik van me.

'Aardige mensen aardig vinden dat is geen kunst. Maar degenen die je irriteren, beledigen, kwaad doen, om die mensen hun gedrag te vergeven, dat is echte liefde. Zoals je met die mensen omgaat, zo gaat uw Vader met u om.' Dat vertelde ons Jezus uit uw naam, Allerhoogste.
Die hebben me aan het denken gezet, en dat niet alleen, ik put er kracht uit.
'Mijn oordeel over jou; Zijn oordeel over mij' gebruik ik als mantra telkens, als ik mijn hartslag voel oplopen, mijn bloed sneller gaat stromen en ik dreig woorden te zeggen of dingen te doen, die ik later berouwen zal.
'Mijn oordeel over jou....'
Ik wilde eigenlijk wat vragen, maar ik voel nu zo'n rust in mijn hart.
Geprezen zij uw naam.
Sjalom

TWEEGESPREK

Johannes de Doper

Jezus, heb ik mij vergist?

Heb ik mij voor niets zo kwaad gemaakt?

Ik wachtte op de mens van God, de nieuwe koning.

Ik hoopte op zijn rijk van recht en vrede.

Ik was een dwaas voor zijn zaak.

Geen geld, geen luxe.

Wel belachelijk gemaakt, wel geïntimideerd.

Maar ik liet me niet bang maken, of gek.

Ik schold ze de huid vol:

afpersers, hoeren, lafbekken, giftongen.

Ik smeet ze de waarheid recht in het gezicht:

machtsmisbruik, vriendjespolitiek, hebzucht.

Als je zo doorgaat

kom je nooit in het Rijk van recht en vrede.

Er kwam een ommekeer.

Sommigen lieten zich zelfs dopen.

Ze wilden er van af: van hun verleden, van hun kwaad.

En nu is er een man, die het volgens mij helemaal is:

de messias, de gezalfde.

Hij wordt de koning van de nieuwe wereld.

Maar wat doet hij?

Hij gaat naar de armen, de zieken, hongerigen.

Kortom: naar de zwakkelingen.

Prima, maar waar blijft dat rijk van recht en vrede?

Waarom zegt hij niets tegen de machthebbers?

Waarom is deze weldoener geen scherprechter?

Ben ik zijn voorloper of een doodloper?

Dat moet ik nu weten.

Vraag hem op de man af:

Jezus, ben jij het of wacht ik op een ander?

Het antwoord van Jezus:

Johannes, zie wat er gebeurt:

blinden zien, lammen lopen,

zieken genezen, doven horen, doden leven

armen ontvangen de boodschap van liefde.

Voor hen is het koninkrijk dichtbij.

CHUSAS, DE MAN VAN JOHANNA

Het is een gevaarlijke man. Er is iets in hem, waarmee hij de mensen het hoofd op hol brengt, hij trekt ze mee in zijn wereld. Het lijkt wel een sekte. Wie hem hoort praten, laat alles

en iedereen achter zich en gaat met hem mee. Dat is toch niet normaal? Ik weet maar al te goed hoe dat voelt:

Johanna, mijn vrouw, verdween van de een op de andere dag..Hem achterna.

Iedereen was erg opgewonden dat Jezus die dag in ons dorp zou komen. Het zoemde rond: als hij komt, zet hij de tent op zijn kop. Een soort rondreizend circus van een ongewone rabbi. Hij gaat van stad naar stad, van dorp naar dorp. En overal waar hij komt, slaat een vlam van kritiekloos enthousiasme in de pan. Mensen laten alles achter wat ze hebben en sluiten zij zich bij hem aan. Hij doet wonderen waar je bij staat, zeggen ze, hij geneest zieken.

Iedereen had het erover. Het leek alsof Johanna op hem zat te wachten, ze telde de dagen af tot zijn komst. Het laatste halfjaar zat ze niet goed in haar vel, ze vond niets meer leuk. Ik begreep er niets van en had al zo vaak geprobeerd om haar op te fleuren, maar ze bleef zwaarmoedig. 'Kijk toch eens naar wat je wél hebt: een mooi huis, gezonde kinderen, bedienden zoveel je wil, een leuke man (geintje)!'

En: 'Wees blij dat je geen ongeneeslijke ziekte hebt!' Het

hielp niet. En uiteindelijk heb ik ook mijn werk, ik kan niet de hele dag bij haar gaan zitten om haar op te vrolijken.

Wat Was er met haar aan de hand?

Een verdrietige, neerslachtige geest was in haar komen wonen en dacht voorlopig niet aan verhuizen. Alleen het gerucht van de komst van die rabbi bracht wat glans terug in haar ogen. 'Ga maar', zei ik, 'baat het niet, dan schaaft het niet.'

Toen het zover was, stond ze als een van de eersten op het plein, 's ochtend heel vroeg.

Ik wilde wel eens zien wat er zou gebeuren en keek ernaar vanaf de galerij van een huis aan het plein.

Het plein is volgestroomd met mensen. Hoeveel komen omdat het ze ernst is, hoeveel komen enkel om het spektakel? Jij komt het plein op, de mensen raken uitzinnig. 'Keer je leven om!', roept hij, 'het koninkrijk van God breekt nú aan, de tijd is rijp. Blinden gaan zien, lammen gaan lopen, doven gaan horen, doden worden opgewekt. Keer je leven om!' Ik ben een nuchtere man, maar ik moet zeggen: de man maakte indruk. Het ging niet alleen om wat hij zei, het ging ook om de manier waarop. Hij geloofde het zelf, hoe onwaarschijnlijk het ook was. Johanna hing aan zijn lippen. Wat had hij, wat ik niet had?

Toen ik thuiskwam, was Johanna bezig haar spullen te pakken. Haastig, ze nam niet eens de tijd om mij uit te leggen waarom ze wegging.

Een snelle kus, en weg was ze, hem achterna.

Voorgoed vertrokken.

Toen eenmaal tot mij doordrong wat er was gebeurd, ben ik het gezelschap rond Jezus nog nagereisd. Ik heb geprobeerd haar op andere gedachten te brengen.

Tevergeefs.

Ik ben niet lang meer in dat huis blijven wonen.

Het schijnt dat er uit ons dorp nog meer vrouwen met hem zijn meegegaan.

Zij van Magdala, dat verbaast me niets, en Suzanna, de dochter van de hoofdonderwijzer.

Van Johanna heb ik nooit meer iets gehoord.

Totaal in beslag genomen door een ander leven, door die man. Hij bracht de glans in haar ogen terug en haalde haar bij mij weg.

Hij is een gevaarlijke man.'

MARCUS

Maria, bij wie ik meestal logeerde als ik in Jeruzalem was, had een zoon, Marcus. Hij vertelde me, dat hij het volgende relaas had opgetekend uit de mond van één van Jezus leerlingen.

Regelmatig was Jezus bij het meer van Galilea. Daar lagen de vissersboten van een aantal van zijn leerlingen. Dat vis-sen moest ook doorgaan, al was het alleen maar om de eigen magen te kunnen vullen. Veel mensen in de omgeving wisten dat en elke keer kwamen er meer om naar Jezus te luisteren en hem vragen te stellen.

Op een keer begon hij te vertellen dat de Thora door rabbijnen wordt gelezen om het tot je hart te laten doordringen. Alleen als het daar terecht komt, krijgen de woorden van God betekenis, kun je erop vertrouwen in goede en slechte tijden.

Maar komen de woorden bij een hart dat al vol is met kwade bedoelingen, bezit, hoogmoed en zorgen, dan is er voor deze woorden geen ruimte. Dan kun je wel met je mond belijden het goede te zullen doen, maar als het er op aankomt ga je toch voor eigen belang.

Aan de reacties van zijn luisteraars, vooral pachters en slaven van de boerderijen in de omgeving, merkte hij dat ze die uitleg niet écht begrepen.

Toen vertelde hij ze dit verhaal.

‘De zaaier ging uit om te zaaien.

Hij nam een handvol zaad en met een vloeiende beweging strooide hij dit over het land. In een vast stap- en strooiritme ging de tweede hand zaad op het juiste moment weer door de lucht. Zo werd de hele akker bezaaid met graankorrels. Maar een deel van het zaad viel op de weg aan de rand van de akker. Dat bleef aan de oppervlakte liggen en werd opgepikt door de vogels.

Een ander deel viel op onontgonnen land, waar de keien nog in de grond zaten. De tere wortels van de jonge scheuten konden hier niet doorheen, vonden niet genoeg water en verdroogden.

Een derde deel werd overwoekerd door het onkruid, groeide wel op, maar kreeg te weinig licht en vocht en verschraalde. Maar het grootste deel viel in de versgeploegde grond, ontkiemde, vond water, kreeg licht en warmte en groeide uit tot koren met volle aren, soms wel honderd korrels.’

Het was muisstil.

Jezus zei toen nog ‘Wie oren heeft om te horen, die hore’ en ze voeren in de vissersboten het meer op.

Zo liet Jezus boeren zaaien en oogsten, werden zijn volgelingen vissers van mensen en gaat het op de heuvels over wijngaarden en pachters.

Geijkenissen, noemde hij dat.

ANDREAS

‘Waar is je geloof, Andreas?’, vroeg Jezus me.

Ik stond met mijn mond vol tanden.

Als iemand je dat zomaar, op de man af vraagt, wat zeg je dan?

Ja, oké, ik was in paniek.

Ik geloofde dat we zouden vergaan, dat geloofde ik.

Ik wist het zeker, door deze storm zouden we nooit heenkomen.

Dit zou onze ondergang worden.

Ik was niet de enige hoor, die dat dacht.

Petrus liep als een gek over het schip bevelen te schreeuwen tegen iedereen, Johannes probeerde te hozen met een emmer, Jakobus zat in een hoekje te bibberen en kon helemaal niks.

Ik vroeg me af waar Jezus was. In zo’n storm heb je alle handen nodig aan boord, en hem zag ik nergens. Ik liep naar het achterdek, en daar lag hij. Te slapen als een baby. Nou vraag ik je. In een vliegende storm, terwijl iedereen schreeuwde en jammerde, terwijl de wind loeide en het schip tolde over de golven, lag Jezus te slapen.

Ik moet bekennen dat het me even teveel werd.

Dat doe je toch niet! Gewoon je ogen dicht doen alsof om je heen de wereld niet aan het vergaan is!

Dus ik schud hem wakker en knal eruit: 'Jezus, hoe kun je slapen! We vergaan! Word als de donder wakker en help mee!' Jezus doet zijn ogen open en zegt niets. Hij staat op en kijkt uit over de zee. 'Wees stil', zegt hij. 'Wees stil.' Heeft hij het tegen mij?

Ik stond nog te trillen op mijn benen, maar toen merkte ik dat de wind afnam. Het schip schudde niet meer maar lag stevig op het water.

'Waar is je geloof?', vroeg Jezus me. 'Er is altijd een overkant, Andreas. Je komt er heus wel. Maar je moet het niet zo makkelijk opgeven.'

De anderen kwamen erbij staan en verbaasden zich over de plotselinge stilte.

Had Jezus daar de hand in?

Wat voor macht heeft hij dan eigenlijk?

Maar ik denk alleen maar aan die ene vraag: Waar is je geloof?

Wat een rotvraag.

Het laat me nog niet los.

DE MAN ZONDER NAAM

De storm op het meer was gaan liggen. Eindelijk zetten Jezus en zijn leerlingen voet aan wal. Ze stapten met een zucht van verlichting uit het schip: gelukkig, vaste grond onder je voeten!

Maar daar stormde iemand op hen af. Een man, woest en wild, zoals de golven en de wind even tevoren waren geweest.

Het was een man die gestoord was, in wie boze geesten huisden, tenminste, dat zeiden de mensen. Hij was zo wild dat niemand met hem om kon gaan. Hij was al vaak opgesloten en vastgebonden, maar steeds rukte hij zich met bovenmenselijke kracht weer los, steeds ontsnapte hij uit zijn gevangenis.

En nu leefde hij tussen de graven. Met geen ander gezelschap dan de doden, en de zwijnen die op de helling van de berg werden gevoed. Vogelvrij...

Andreas vertrouwde het niet. Wat moest deze woeste, wilde man van Jezus? Het leek wel of hij bang was...

Jezus vroeg aan de man: 'Hoe is je naam?'

Dat had nog nooit iemand hem gevraagd. De dolle, zo noemde iedereen hem, want dat was wat hij was.

De man antwoordde: 'Mijn naam? Ik heb geen naam, of heel veel namen, weet ik het, daar ga ik niet over. Ik weet niet meer wie ik ben. Breng me niet zo in de war!'

Andreas dacht bij zichzelf: 'Jezus brengt je niet in de war, dat was je al!'

Maar Jezus zei: 'Mens, je bent niet bedoeld om hier gevangen te zijn. Jij hoort niet bij de beesten, maar bij de mensen. Je hebt een naam en een gezicht. Je bent geen varken!' En hij wees naar de kudde op de helling.

Plotseling hoorde Andreas een dreunend geluid. Het was of de zwijnen stapeldol werden. Ze stormden de helling af en renden zo de zee in, waar ze verdronken.

En de man haalde opgelucht adem. Zijn ogen schitterden niet meer, maar glansden. Zijn mond grijnsde niet meer, maar glimlachte. Alsof met het verdwijnen van de zwijnen ook de storm in zijn hoofd was gaan liggen. Alsof hij vaste grond voelde, na jaren heen en weer geslingerd te zijn.

'Ga terug naar je dorp en je familie', zei Jezus. 'Je bent vrij om te gaan. Niemand zal je meer vastbinden, als je vertelt wie je bent en dat God je van je boeien heeft bevrijd.'

NATANAËL

'Ja, dat komt omdat ik al snel mijn kansen ruik. Kijk, waar mensen zijn, is handel. En waar veel mensen zijn, is veel handel. De ene keer verhuur ik stoeltjes, de andere keer verkoop ik sinasappelsap of verse vijgen.

Ik had als een van de eersten door dat die Jezus een massa mensen op de been brengt. Meestal zijn die mensen in een vrolijke bui, zijn boodschap is blijikbaar goed nieuws. En wie goed in zijn vel zit, koopt meer. Je begrijpt: waar Jezus is, daar ben ik met mijn handel!

Die dag was het ook goed raak. Ongeduldig stonden honderden mensen op hem te wachten. Dus wat verkoop ik? Puzzeltjes, om de tijd te doden. Er heerst een opgewonden sfeer. Iedereen wacht op wonderen, zieken op genezing.

Na een paar uur en zo'n zeventig puzzeltjes later komt hij aanzetten. Hij wordt meteen aangesproken door die Jairus, die hoge ome van de synagoge. Zijn enige dochter, twaalf jaar oud, ligt op sterven, zegt hij. Hij valt op zijn knieën aan Jezus' voeten en dwingt hem bijna om met hem mee te gaan en haar te genezen.

Ik heb intussen bijna geen handel meer en alle tijd om te zien wat er gebeurt. Een vrouw dringt zich door de massa mensen heen, naar voren, richting Jezus. Aan haar ellebogen mankeert ze niets. Zij raakt zijn kleren aan, de kwast van zijn

INWONER VAN CHORAZIN

Op een avond werd er op mijn deur geklopt. Ik deed open. Twee mannen. Sjofel gekleed. Moe. Ik vroeg hen waarom ze me zo laat kwamen

storen. Ze zochten een plek om te overnachten. Ik ben geen hotel, zei ik. Dat zochten ze ook niet. Ze hadden geen geld, ze hoefden geen luxe, alleen een plek om hun hoofd neer te leggen. Ik vertrouwde hen niet. Ik vond ze vreemd. Ze hadden niets bij zich, geen bagage, geen eten. Ze leefden al dagen op straat en trokken van dorp naar dorp, zeiden ze. Het leek me een stelletje profiteurs. Hoewel... het waren ook weer geen zwervers. Zal ik jullie eens een goed advies geven, zei ik. Als jullie nu eens werk gingen zoeken. Ieder fatsoenlijk mens doet dat. Dan verdien je geld en zorg je zelf voor een dak boven je hoofd. Je hoeft andere mensen niet meer lastig te vallen. Jullie zijn jong en sterk en vinden vast wel een baantje. Ga je eigen boontjes doppen! Ik had niet het gevoel dat ze luisterden.

446

kleed. Dan kijk Jezus verstoord om zich heen: 'Wie heeft mij aangeraakt? Iemand heeft mij aangeraakt, ik voel het!' Hij blijft er maar over doorgaan, veel gedoe om niets. Om van het gezeur af te zijn wil ik hem net zeggen dat het die vrouw was, maar dan meldt zij zich zelf al.

Zij vertelt dat ze al twaalf jaar bloed vloeit en dat geen dokter haar kan helpen. Het zit haar blijkbaar hoog. Zij zegt dat zij al haar hoop er op had gevestigd om door Jezus te worden genezen. En dat zij nu op slag gestopt is met vloeien. Als ze uitgepraat is, snapt Jezus het. 'Dochter, uw geloof heeft u behouden', zegt hij, 'ga heen in vrede'.

Intussen had Jairus zich enorm staan opwinden. Jezus zou met hem meegaan, nu zorgt die vrouw voor oponthoud. Fataal oponthoud misschien: straks is zijn dochtertje al dood, voordat ze er zijn. Uiteindelijk vertrekt de hele meute dan toch nog met Jezus mee, naar het huis van Jairus. Bij aankomst zij iedereen dat het meisje al dood was, hij zei dat ze sliep. Hij pakte haar hand en zei: 'Meisje, sta op'. Dat deed ze, zeggen ze. Was ze nu dood, of sliep ze?

Zelf heb ik het niet gezien.

Ik was bezig mijn handel op te ruimen en mijn geld te tellen. Volgende week ga ik weer, ik heb nog een partij servetten liggen.

We komen u goed nieuws vertellen zeiden ze. We zijn op pad

JOACHIM

‘Waarom moet ik mee?’ Ik had geen zin om op te staan. De laatste dagen was mijn moeder Sara in de ban gekomen van een nieuwe rabbi, die even buiten het dorp zijn verhalen vertelde. Gisteren was ze pas ‘s avonds laat teruggekeerd. Het had een rel opgeleverd thuis. Sara had geen eten klaargeemaakt en niemand was op het idee gekomen om die taak van haar over te nemen. Sara was onrustig geworden van alles wat ze hoorde.

‘Waarom moet ik mee?’ herhaalde ik mijn vraag.

‘Ik heb geen zin om daarover te discussieren’, riep Sara terug, ‘je gaat gewoon.’

‘Pa vindt het vast niet goed.’

‘Wat je vader ervan vindt, kan mij niet schelen. Je gaat gewoon mee en dan zie je zelf wat het is.’

‘Ah, je wilt mij als medestander in het gezin’, en ik liep langzaam de trap af naar de binnenplaats van het huis.

‘Ik wil je niet als medestander, ik wil dat je zelf leert om die Jezus van Nazareth te beoordelen. Dat hoort bij je opvoeding. Hier neem deze kruik, als jij die even vult, dan haal ik brood uit de keuken.’

‘Denk je, dat ik daar wat nieuws hoor dan, bij die Jezus? Alles wat ik moet weten hoor ik al in de synagoge. De verhalen van Sara, Rebecca en Rachel, ik ken ze allemaal al, wat heeft die Jezus daar aan toe te voegen?’

gestuurd om mensen van God te vertellen. En wat heb ik daaraan? vroeg ik. Misschien niet zoveel, zei de langste van het stel. In eerste instantie komen we voor mensen die ziek zijn. En voor armen vulde de ander aan... Ik behoor dus niet tot de doelgroep, zei ik. Dat had ik goed ingeschat. Maar ik kon hen wel helpen, door hen een slaapplek te bieden. Oké, zei ik, maar niet meer dan één overnachting. Ik liet hen binnen en gaf ze een plek in de kamer. Maar ze hebben nauwelijks geslapen. We hebben tot de vroege ochtend zitten praten. Over keuzes maken in je leven. Over leven zonder zekerheden. Ze waren ervan overtuigd dat de wereld anders kan worden. Ik moet toegeven: Ze hadden wel lef.

De volgende ochtend liet ik ze uit. Een vraagje nog zei ik.

Wat hadden jullie gedaan als ik jullie niet had binnengelaten?

‘Dan hadden we het stof van onze voeten geklopt’, zeiden ze, ‘om te laten zien dat we niets meer me je te maken wilde hebben.’

Dat heeft Jezus jullie zeker ook verteld?

Dat bleek te kloppen.

Ze gingen.

Merkwaardig stel.

Sara kwam uit de keuken met het brood.
'Nu moet je eens even goed luisteren. Over sommige dingen kun je niet vertellen, die moet je meemaken. Ik heb geen zin om weer thuis te komen zoals gisteravond. Ik zat vol van alles wat ik had gehoord en meegemaakt en bij thuiskomst vind ik alleen een chagrijnig gezin, dat geen eten heeft gehad en dat er geen moment aan heeft gedacht, dat ze zelf ook eten klaar zouden kunnen maken.'
'Dus je wilt me toch als medestander', wierp ik tegen.
Sara deed alsof ze niets hoorde.
'Gisteren heeft Jezus ons gezegend. Hij vertelde dat wij gelukkige mensen waren. Hij prees de mensen die verlangen dat er vrede komt en recht. Dat heb ik goed onthouden. "Zij worden kinderen van God genoemd", zei hij. Van zulke dingen word ik warm van binnen.'
'Sorry hoor, mam, maar dat hoort ook een beetje bij je leeftijd...'
'Nu is het genoeg Joachim, je wordt met de dag brutaler. Draag jij de kruik, dan neem ik het brood...'
'Kan ik zeker dragen omdat ik man ben?'
'Jullie mannen zijn sterker', antwoordde Sara, 'maar wij zijn slimmer...'
We liepen het dorp uit.
'Waar is die Jezus eigenlijk te vinden?'
'Dat weet je nooit precies, hij leidt een zwervend bestaan.

De laatste dagen zitten we niet ver van het meer aan de voet van een heuvel. Vandaag zal hij daar wel weer zijn.'
Sara had gelijk...
Na een half uur lopen werd het drukker op de weg. Mensen liepen in de zelfde richting, alsof iedereen stilzwijgend wist waar ze naar toe moesten. Er kwam een man naast hen lopen, die ze de vorige dag ontmoet had. Hij sprak haar aan...
'Laat thuis gisteravond hé en nu al weer vroeg op weg. Lag iedereen al in bed bij jullie?'
'Welnee', zei Sara, 'iedereen was nog op. Ze zaten nog op eten te wachten en ze dachten dat ik nog voor hen zou gaan koken.'
'Mooie boel', zei de man,
'weet je wat ik gedacht heb?

Ze zouden wat Jezus verteld moeten opschrijven...

'Dan moet je wel kunnen schrijven', zei Sara, 'ik kan dat niet.'
'Is dat je zoon', de man keek naar me.
Sara lachte 'Hij wilde mee vandaag', zei ze.
Ze kwamen aan bij een groot veld. Het was dor en hard en bezaaid met distels en uitgedroogd gras. Hier en daar waren

platgetrapte plekken van gisteren te zien. Sara pakte een kleed en spreidde het uit op de grond. 'Kom bij ons zitten', nodigde ze de man uit. Even verder op de heuvel was Jezus druk doende met zijn leerlingen. Ze waren in een heftige discussie verwikkeld, het was niet duidelijk waar het over ging. Het werd stil op de heuvel. Jezus begon te spreken. Hij vertelde, dat hij niet was gekomen om alles wat ze ooit geleerd hadden omver te werpen. Integendeel zelfs, hij wilde de leer van de synagoge opnieuw uitleggen. Ik kon maar met moeite luisteren. Liever was ik niet meegegaan.

... dat Jezus begon te vertellen over de vriend en vijand.

'Het is niet zo moeilijk om je vrienden lief te hebben', vertelde hij, 'maar echte liefde gaat verder dan dat. Als iemand jou haat, dan moet je dat beantwoorden met liefde. Alleen dan kan er aan haat een einde komen.'

Ik reageerde verontwaardigd.

'Dat van die vijanden liefhebben, daar kan ik gewoonweg niet bij. Dat gaat me te ver, als ik geslagen wordt dan sla ik echt terug. Als je dat niet doet dan zijn de sterken toch altijd de baas? Dan laat je je in een hoek zetten. Trouwens ik vind het al moeilijk om van jou te houden en jij bent nog wel mijn moeder... Maar van iemand houden met wie je ruzie hebt? En ga me nu niet vertellen dat jij dat wel kunt. Toen ik vanmiddag kwaad op je was, wilde je zelfs niet meer naast me lopen. Je liep telkens twee stappen voor me uit, alsof je

je voor mij schaamde.'

Sara antwoordde niet....

Yes, ik had een punt gescoord. Sara kon mijn gedrag vaak maar moeilijk verdragen.

'Het is een puber', had hun buurvrouw laatst, duidelijk hoorbaar voor hem, tegen haar gezegd, 'die moet je een beetje laten gaan, die jongen wil vrij zijn.' Maar zijn moeder kon dat maar moeilijk accepteren.

'Wacht even Joachim, er gebeurt weer wat.'

Voor in de massa werd een spreekkoor aangeheven. Jezus leerde de mensen een tekst. Het was een nieuw gebed.

'Onze Vader', klonk het door de massa.

'Onze Vader', klonk het opnieuw. De zin werd zo vaak gerepeteerd, totdat iedereen het had gehoord.

'Uw Naam worde geheiligd', klonk het vervolgens en opnieuw werd het zacht meegefluisterd. 'Uw Koninkrijk kome,

uw wil geschiede

zoals in de hemel, zo ook op de aarde.

Geef ons vandaag het brood voor deze dag.

Vergeef ons onze schuld

zoals ook wij de mensen die ons iets schuldig zijn vergeven.

Breng ons niet in verleiding.

Verlos ons van het kwaad.

Want van u is het Koninkrijk,

de kracht en de heerlijkheid. Amen.'

Daarna werd het stil.

'Het is een nieuw gebed', fluisterde Sara.

De leerlingen van Jezus stonden op.

Het was genoeg voor vandaag zeiden ze. Morgen zou Jezus hen verder onderwijzen.

SOLDAAT VAN KONING HERODUS

Wat een koning!

Hij regeert met macht.

Zijn recht is het sterkste.

Zijn woord is wet.

O wee, wie hem tegenspreekt.

Die maakt hij een kopje kleiner.

Zoals Johannes de Doper.

Maar als je goed kijkt, zie je dat hij bang is.

Hij ziet spoken en hoort stemmen.

Hij is bang voor wie werkelijk leeft.

Zodra hij een echt mens ziet, begint Herodus te loeren.

Nu is er alweer zo'n man van de waarheid.

Een soort Johannes.

Dit gaat slecht aflopen.

Maar met wie?

THOMAS

Ze willen er niets over zeggen. Petrus niet. Johannes niet. Jacobus niet. En Jezus al helemaal niet. Maar je kunt aan hen zien dat er op die berg iets is gebeurd. Ze gingen samen weg om te bidden, om stil te zijn. Dat deden ze wel vaker. Ik keek ze na, terwijl ze naar boven liepen. Lang hield ik ze in het zicht tot ze verdwenen. Na lange tijd zag ik hun silhouetten opduiken in de verte op de bergtop. Op dat moment kwam de zon boven de berg uit en verblindde mij. Wat er toen is gebeurd blijft mij verbazen. De zon scheen, maar ik hoorde onweer. Het weer was helder, maar uit het niets kwam er een wolk voor de berg te hangen. Zoveel verschijnselen tegelijk, dat kon geen toeval zijn. Maar wat het allemaal betekende? Die donder, dat zou de stem van God kunnen zijn. Maar verder bleef ik staren naar die wolk van onweertendheid. En later naar het gezicht van Petrus. Zijn gezicht stond op het tegendeel van onweer. Ik zag verlangen in zijn ogen, nee, heimwee. Alsof hij altijd op die berg had willen blijven.

DE KRUIDENKOOPMAN

Ik heb Jezus ooit in Jeruzalem ontmoet. We logeerden bij dezelfde vrienden die daar een groot huis hadden. Hij was een jaar of twintig, denk ik, en met zijn ouders in Jeruzalem voor het Pascha. Ik zat in het portaal en had net mijn gebedsmantel afgedaan. Hij kwam naar mij toe en vroeg me hoe ik aan zo'n groot litteken kwam.

De manier waarop hij het vroeg.

Dat was geen nieuwsgierigheid, daar klonk oprechte belangstelling in, bezorgdheid zelfs.

Dus vertelde ik mijn verhaal.

'Ik was handelaar in specerijen en had net een forse partij binnengekregen. Om snel een deel van mijn investering terug te verdienen, moest ik mijn collega's vóór zijn. Dus wilde ik niet wachten op de volgende karavaanvorming, maar ben ik in mijn eentje op pad gegaan naar de volgende stad, Jericho.

Stom, stom, ik weet het.

Ik was nog maar een uur buiten de stadsmuren, toen ik in handen viel van een zootje ongeregeld. De schurken vonden het niet genoeg om mij mijn handel en ezel af te pakken, ook mijn mantel ging er aan. Toen ik protesteerde kreeg ik als herinnering een jaap van 25 centimeter, van oor tot oor. Alle mazzel van de wereld, geprezen zij de Eeuwige, dat het

boven mijn strottenhoofd was, anders was ik meteen in mijn eigen bloed gestikt.

Maar daar lag ik nu in de struiken onder aan de weg.

Krimpand van de pijn.

Bloedend als een rund.

Onbeschermd tegen de felle zon.

Het duurde... en duurde.

Eindelijk zag ik iemand aankomen. Met alle kracht die nog in mij was, probeerde ik overeind te komen om de aandacht te trekken, maar dat lukte niet echt.

Ik zag dat het een priester was.

Even dacht ik dat hij naar mij keek, maar dat zal ik me hebben verbeeld.

Hij liep met een stevige pas voorbij.

Niet veel later – al leek het voor mij een eeuwigheid – weer iemand in beeld.

Nu was het aan de kleding te zien, een tempeldienaar.

Ook nu bleef iedere reactie uit.

Ik verloor zoveel kracht dat een aantal mensen passeerden, zonder dat ik mij zelfs maar kon verroeren.

Mijn einde leek nabij. Met de moed der wanhoop, zonder te zien wie of wat er voorbijging, schreeuwde ik het uit. Mijn doodscreet als het ware.

Ik hoorde bevelen.

Een dier moest stoppen

Even later geritsel van de struiken en ik merkte dat iemand mijn kant op kwam. Ik deed mijn uiterste best het bewustzijn niet te verliezen. Bewoog met mijn voet wat takken van de struik. Zodra de man mij zag, boog hij zich bezorgd over mijn wond. Hij verbond met een reep van zijn kleed mijn hals, nam mij op, sjouwde mij naar zijn ezel, goot wat water tussen mijn gezwollen lippen en bracht me naar de eerstvolgende herberg. “Verzorg deze man en genees hem zo goed als mogelijk. Ik zal op mijn terugreis langskomen om de man op te halen en alle verdere kosten te betalen”, zei hij. Ik ben daar vijf weken geweest.

Beeldsprak

MARTHA

Mou en of ik het nog weet! Ik had het even helemaal gehad met mijn zus. Geeft hij haar nog gelijk ook! Ik heb dagen niet tegen haar gepraat, doe normaal zeg.

Mijn zus Maria probeert altijd onder vervelende karweitjes uit te komen.

Dat is altijd al zo geweest. Vroeger, bij ons thuis, als er afgedroogd moest worden, moest zij zo nodig plassen. Bleef ze wel een uur zitten, zat ze soms te lezen?

Als er water gehaald moest worden, had zij weer iets aan haar voet. En wie draaide voor het werk op? Precies: ik.

452

Jezus had gespannen mijn verhaal aangehoord.

Toen vroeg hij wie dat was, die man, die mijn leven had gered.

Toen heb ik het hem verteld: een Samaritaan.

Uitgerekend iemand waar wij joden altijd alle aanspraken van ontkennen en waar wij het liefst met een grote boog omheen lopen.

Uitgerekend zo iemand...

Niet dat ik er een hekel aan heb, ik ben nu eenmaal een doenerig type. Maar ik denk ook wel eens: waarom moeten het altijd dezelfde zijn die het werk doen?

Nu Maria en ik samen in een huis wonen, is het niet anders. Ik doe het huishouden, zij denkt erover na. Zij is de denker, ik ben de doener. Meestal is dat geen probleem, zo zijn we het gewend.

Maria had hem uitgenodigd, Jezus. We hadden al veel over hem gehoord en waren benieuwd of hij in het echt net zo bijzonder was als in de verhalen. Ik had enorm veel zin om een pittige discussie met hem te hebben.

Hij was nog niet binnen of mijn zus gaat op de grond aan zijn voeten zitten. Ademloos en alsof ze water ziet branden, kijkt ze hem aan en luistert ze naar zijn verhalen.

Ik probeer nog haar aandacht te trekken: 'Hee, hallo, Maria, moeten we niet iets serveren?' We hadden gehoord dat hij een goede eter was. Bovendien: je moet je gasten goed verzorgen.

Maria doet alsof ze zij mij niet hoort, terwijl zij naar hem luistert alsof hij de tien geboden achterstevoren kan opzeggen.

Ik maak soep, snij het brood, schenk de wijn in, maak een lekkere fruitsalade, draaf heen en weer tussen kamer en keuken.

Nee, ik heb geen tijd om naar die gast te luisteren, er moet eten op tafel komen.

Op een gegeven moment ben ik het helemaal zat. Ik ga midden in de kamer staan, hoest een paar keer hardop en het wordt stil.

'Sorry dat ik het zeg, hoor, maar vindt u het geen schande dat ik mij in het zweet werk, terwijl mijn zus geen poot uitsteekt? Kunt u niet eens zeggen dat ze mij moet komen helpen?'

In een ooghoek zie ik dat Maria een beetje begint te blozen.

Hij kijkt me heel rustig aan en zegt op een mij iets te badinerend toontje: 'Martha, Martha, waar maak je je toch allemaal druk over? Er is maar één ding belangrijk. Maria heeft het goede deel gekozen, dat wordt haar nooit meer ontnomen.'

Hoor ik dat goed? Sust hij de zaak?

Ik dacht dat deze rabbi zo van discussiëren hield!

Ja, natuurlijk heeft Maria het beste gekozen. Je wordt er in ieder geval minder moe van.

Maar, beste Jezus, als iedereen het beste deel uitkiest, dan komt er mooi geen soep met brood op tafel.

Laat staan een vruchtensalade!

Nee, dan moet je mooi zelf een ei bakken.

Kun je dat eigenlijk wel?

EEN SCHRIFTGELEERDE

Ik had wel eens van Ninevé gehoord. Het was de stad waar de profeet Jona rondliep, heel lang geleden. Het verhaal vertelt dat Jona van God de opdracht kreeg om de inwoners van Ninevé te waarschuwen.

Ze leefden er maar wat op los.

Oplichten, beetje diefstal, ruzie zoeken, het was een onaangenaam volk.

Ze wisten niets van God en gebod.

Logisch ook dat Jona geen zin had om naar de stad te gaan.

Ze zullen toch niet luisteren riep hij, en vluchtte weg.

God liet het er niet bij zitten. Je kent het verhaal van de walvis wel. Hij slokte Jona op en spuwde hem keurig uit op het strand.

Kon hij alsnog naar Ninevé... met forse tegenzin.

Vanmorgen hoor ik Jezus ineens de naam van Ninevé noemen. En hij ging tekeer alsof hij Jona zelf was. Jullie zijn een verkeerd volk riep hij. Jullie verlangen een teken van God. Jona, dat zegt jullie toch wel wat? Jona was het teken voor de mensen van Ninevé. Zij schrokken van de boodschap die hij vertelde. Als ze niet anders zouden gaan leven, zou er niets van de stad overblijven. De hele stad, tot en met de koning toe, bekeerde zich. De zoon van de mensen is dat teken voor jullie. Hij vertelt jullie hetzelfde verhaal. Maar jul-

lie luisteren niet. Wacht maar, de inwoners van Nineve zullen komen om jullie de les te lezen. Ik stond erbij en keek erna. Wilde Jezus nu zeggen dat hij de profeet Jona was? En dat wij nog grotere stijfkoppen waren dan de inwoners van Ninevé?

Waar haalde hij het recht vandaan om dat te zeggen?

WOORDEN VAN JEZUS

Stop het getob.

Probeer het anders te doen,

probeer even niet aan je kleren te denken.

Maak je niet druk om hoe je er uitziet

Denk ook even niet aan eten.

Neem nou gewoon de tijd om te kijken.

Kijk eens naar de vogels,

vogels doen niet moeilijk:

ze zijn niet bezig met werken,

ze zaaien niet,

ze oogsten niet,

ze vinden elke dag wel iets te eten,

God geeft het ze

Zou het met jou anders zijn?

Tussen haakjes:

wat heeft piekeren en tobben voor zin?

Groei je er door?

Nee toch!

Oke?

Kijk dan even verder, naar buiten,

zie je de bloemen in het gras?

Ik vertel je:

Koning Salomo stond bekend om zijn prachtige kleren,
maar die waren niet zo mooi als bloemen en gras

Als gras dan al zó mooi is,

terwijl het met een dag wordt vertrapt en verbrand,
hoe mooi ben jij dan wel niet?

Maak je geen zorgen,

ren niet al de winkels in,

dat doet iedereen al.

Ga wat anders doen:

werk aan vrede,

werk aan rechtvaardigheid.

Die kleding, dat komt later wel.

Het eten ook.

DE WIJNGAARDENIER

Dat verhaal kunt u alleen van die kleine Jezus hebben gehoord, de zoon van Jozef, de timmerman hier uit Nazareth. Dat kereltje kwam hier regelmatig langs en ging dan heerlijk in de schaduw van deze boom zitten. Want blad heeft deze boom te over. Het is de vaste rustplaats van de werkers, als zij uit de brandende zon kwamen met hun manden met druiven: koel, even opademen. Wij noemen hem onze “sabbat”-boom. De werkers bekommerden zich er niet om, dat’ie nooit ook maar het kleinste vijgje heeft voortgebracht. Inderdaad, Jezus was erbij toen mijn landheer kwam en begon over die onvruchtbaarheid. Gelukkig kon ik toen die boom redden. Ik vroeg ‘mijn heer, laat hem nog een jaar staan, dan zal ik een greppel graven voor water en de aarde bemesten om vijgen te krijgen. En mocht dat niet lukken, dan mag mijn heer hem persoonlijk komen omhakken’.

En hij staat er nog...

bijna zestig jaar en nooit een vijg opgebracht.

Een landheer heeft geen baat bij rustplaatsen, dus krijgt hij elk jaar een mand vijgen uit de boomgaard aan de overkant. Dat is de prijs die wij hiervoor betalen.

EEN MAN MET EEN VRAAG

Ik vind het moeilijk om een gesprek te beginnen met iemand die ik niet goed ken. Soms wil ik dat wel, maar dan durf ik niet. Ik wil mezelf niet slimmer voordoen dan ik ben. Ik wil niet te duidelijk laten merken, dat ik die ander interessant vind. Toch heb ik zo mijn vragen. Over de chaos in de wereld, over het geweld tussen mensen, over ongelijke verdeling van voedsel, over de wanhoop van vernederde mensen, over het geloof in een betere wereld. Kortom: hoe en wanneer komt dat Koninkrijk van God? En toen hoorde ik van Jezus. Dat leek me een man met visie. Dus wilde ik met die Jezus weleens van gedachten wisselen. ‘Jezus, wie eet er brood in het Koninkrijk?’ Dat vroeg ik. Het leek mij een mooi begin voor een filosofisch gesprek.

Maar Jezus gaf geen antwoord.

Hij begon te vertellen:

Iemand organiseerde een feestmaaltijd en nodigde al zijn vrienden en kennissen uit. Toen het zover was, liet hij de gasten ophalen: Kom, alles is klaar.

Maar er kwam niemand. Alle gasten zeiden dat ze verhinderd waren. De één moest weg om een stuk land te kopen. Sorry. De ander moest naar de markt om nieuwe koeien te keuren. Sorry. De derde was pas getrouwd. Sorry. Enzovoort. Sorry. De gastheer hoorde al die goede en slechte smoezen. Hij werd

kwaad en gaf opdracht: Haal de zwerfers, de bedelaars en de hoeren en zet ze aan tafel. Dat gebeurde, maar nog steeds was er plaats aan tafel. Ga verder, en sleep ze desnoods hierheen, want ik wil mijn huis vol gasten. Alleen de genodigden komen er niet meer in. Ze zullen geen hap door hun keel krijgen.

Dit verhaal vertelde Jezus.

Ik weet allang, dat een mens veel heeft te verliezen. Geld. Vrienden. Je vader en je moeder. Je geloof. Je hoop. Je liefde. Jezelf. Als je iets of iemand verliest ben je niet meer compleet. Ook al mis je maar een fragment, het geheel is stuk.

Volgens mij kijkt Jezus zó naar mensen en naar de wereld. Jezus ziet het verlies, het gemis aan eenheid. Ik zie in zijn ogen dat elk fragment, elke splinter, elke kruimel, elk mens van belang is, van betekenis. Want de splinters vormen een boom, de kruimels een brood, de mensen één volk. Dus je moet bij hem niet aankomen met mensen die eruit liggen. Of beter: daar moet je dus wel mee aankomen. Anders komt Jezus zelf met verloren mannen en gevallen vrouwen op de proppen. Tussen de regels van wat hij zegt door, gaat het vaak over hen.

Zo hoorde ik hem vertellen over een herder met honderd schapen. Hij verliest er één, laat de rest van de kudde achter en zoekt net zo lang tot hij dat ene schaap vindt. Thuis geeft hij een feest omdat zijn kudde weer compleet is.

Nog mooier vond ik zijn verhaal over een vrouw en een munt. Een vrouw heeft tien munten. Jezus zei er niet bij of ze goedkoop zijn, of van goud, of uit een bruidsketting. Het gaat om het tiental. De vrouw verliest er één. Dan keert ze haar hele huis op z'n kop om de munt terug te vinden.

457

Je hoort aan het verhaal dat Jezus die gewone vrouw snapt.

Ze pakt de bezem en de lamp en zoekt zich suf. Als ze de munt gevonden heeft geeft ze een feest. Het tiental is weer compleet.

Jezus vertelde deze verhalen aan mensen die zich beter voelen dan anderen. Nu maar hopen dat het muntje valt.

DE TWEE BROERS

‘Waarom ben je teruggekomen?’

‘Je bent niet blij met mijn komst.’

‘Je reis naar het buitenland was geen succes, naar ik aanneem.’

‘Wat wil je horen, dat ik al het geld ben kwijtgeraakt, bestolen ben, verslaafd aan de drank ben geraakt, in de goot heb gelegen?’

‘Ik wil weten waarom je weg bent gegaan.’

‘Dit is nu werkelijk een vraag van jou.... Dat is toch duidelijk man. Om de wereld te ontdekken, natuurlijk! Om weg te gaan uit dit saaie dorp en die stomme boerderij van pa.’

‘Je kreeg anders wel alle kansen om te studeren...’

‘Ja, alle kansen om te studeren en aan het einde van de rit: DE DIRECTEURSSTOEL! Braaf in de voetsporen van pa. “Je vader werkt er hard voor”, zei mam altijd. Ik kon het niet meer horen.’

‘Ik vond het allemaal prima, het was toch zo?’

‘Dat is ook het verschil tussen jou en mij. Jij hebt je altijd keurig aan de regeltjes van thuis gehouden. Het ideale zoon-tje. Je genoot ervan, dat pa je als kind in de directeursstoel zette en een sigaar in je mond duwde.

“Eén van mijn opvolgers”, riep hij dan.

Ik heb me daar altijd tegen verzet.’

‘Nee, jij wilde per se alles zelf uitzoeken.’

‘Precies! Dat is de beste leerschool.’

‘Vervelende vragen stellen op school. Ik weet nog de keer dat je wegliep van huis. “Om nooit weer terug te keren”, zei je. Om zes uur ’s avonds zat je weer aan mamma’s shoarma.’

‘Waarom zeg je dat?’

‘We konden verwachten dat je ook van deze reis weer terug zou komen. Ik snap trouwens niet, dat je het vroeger nooit leuk vond in het bedrijf. In de vakanties met de herders op pad. Naar verre weidegronden. Zelfs dat wilde je niet.’

‘Nee, natuurlijk niet. Pa stuurde ons alleen maar weg om te laten zien hoe geweldig leuk zijn bedrijf was. Maar als je eenmaal directeur bent, dan is dat allemaal anders. Dan is het vooral hard werken met een hoop sores.’

‘Daar is niks mis mee.’

‘Maar dan wil ik er zelf voor kunnen kiezen. Ik dacht dat je blij zou zijn.’

‘Hoezo?’

‘Dat je het fijn zou vinden om me levend terug te zien.’

‘Dacht je dat echt?’

‘We zijn toch broers?’

‘Weet ik niet...’

‘Doe niet zo flauw, je kunt niet ontkennen dat wij broers zijn.’

‘Je wilde niets meer met ons te maken hebben. Je kreeg van pa jouw deel van de erfenis mee. Wij waren eigenlijk dood

voor je.’

‘Dat had ik nooit gedacht van die ouwe, dat hij zo makkelijk geld zou meegeven.’

‘Ik ben heel lang kwaad op hem geweest.’

‘Je was dus toch jaloers?’

‘Nee, natuurlijk niet.’

‘Ontken het maar niet, jij wilde ook weg....’

‘Ik wilde niet weg. Ik begreep alleen niet, dat pa zo makkelijk geld uit het bedrijf haalde voor een zoon, die niet wist wat ie er mee zou gaan doen.’

‘Zoals ik je al zei, ik keek er ook enorm van op. Het loont soms om brutaal te zijn.’

‘Je bent nog steeds brutaal. Je komt terug en je eist gewoon je plek op.’

‘Dat is niet waar. Die plek als directeur in het bedrijf hoef ik niet. Maar pa stond erop dat ik die zou krijgen.’

‘En je laat je nu ineens door hem gezegen? Kom je terug als een braaf jongetje? Is dat het wat je reis heeft opgeleverd?’

‘Ik ben geen braaf jongetje! Maar als je weten wil wat mijn reis heeft opgeleverd: pa blijkt een heel andere vent te zijn dan ik vroeger altijd dacht.’

‘Zo?’

‘Ja! Had jij gedacht dat ie nog iets met me te maken zou willen hebben?’

‘Nee, dat is wel het laatste wat ik kon bedenken.’

‘Toen ik thuiskwam en ik hem op de uitkijk zag staan...’
‘Zag je dat ie eigenlijk toch wel oké was.’
‘Precies! Toen ontdekte ik een kant, die ik nog niet van hem kende.’
‘En daarvoor was die hele reis nodig.’
‘Dat weet ik niet. Misschien wel. Maar denk niet, dat ik het onderweg leuk heb gehad.’
‘Ik ga nog medelijden met je krijgen.’
‘Weet dit broer, er zijn verdomd weinig vrienden als het er op aankomt. Ja, als je geld hebt dan doen ze alles voor je, dan ben je een populaire jongen.’
‘Daar ben je dus ook achter gekomen.’
‘Ja, ook.’
‘En dan ga je me nu ook nog vertellen hoe vervelend het was om in een zwijnenstal je brood te verdienen?’
‘Jij hebt dat nog nooit gedaan! Jij weet helemaal niet waar je het over hebt.’
‘En ik heb het ook niet gemist. Zeg eens eerlijk, toen je pa weer zag wat dacht je toen? Dacht je toen bij jezelf, als ik nu heel onderdanig ga doen en een verhaal vol berouw ophang, dan word ik misschien alsnog directeur?’
‘Waarom denk je zo slecht over me?’

‘Je zult wel moeten.’
‘Ik vertrouw je niet.’

‘Waarom?’
‘Omdat we zullen moeten samenwerken, als broers, als collega-directeuren van Jozua & zonen.’
‘Ik hoorde gisteren van pa, dat hij je gevraagd heeft als mede-directeur.’
‘En?’
‘Ik was woest... Dit hele feest heeft hij aangericht om je thuiskomst te vieren. Ik heb dat nooit gehad. Nooit heeft hij eens iets extra's voor mij gedaan. Het was altijd vanzelfsprekend, dat ik er was en mijn werk deed. Ik ben naar pa toegegaan met de vraag of er voor mij ook een beloning in zat voor alle jaren trouwe dienst.’
‘En wat zei hij?’
‘Niet dus... Ik moest blij zijn, dat je weer terug was. Dit was toch ook mijn feest? Hij dacht dat je dood was. Ik moest blij zijn dat je nog leefde.’
‘En ben je er blij mee?’
‘Nee, nog niet...’
‘Merk je nu zelf ook, dat pa anders in elkaar zit dan je dacht.’
‘Ik moet accepteren dat ik hem niet begrijp

DE RIJKE MAN

Ik wil je een verhaal vertellen dat ik toevallig heb gehoord op straat. Ik schaam me een beetje voor het verhaal moet ik je zeggen. Dat zul je zo wel begrijpen, als ik je het verteld heb.

Het verhaal gaat zo: Er was eens een rijke man en een arme man. De rijke man zag er prachtig uit. Hij liep in de duurste kleren rond, kleren van purper. Elke dag organiseerde hij een feest, het geld kon niet op. De arme man heette Lazarus en zat elke dag bij de poort van de stad te bedelen. Hij had geen werk en niemand wilde hem hebben als arbeider. Hij zag er ongezond uit. Zijn lichaam was bedekt met zweren die stonken als de ziekte. De straathonden kwamen elke dag zijn zweren likken en zorgden zo dat hij schoon bleef. Lazarus zag hoe de rijke man elke dag vrienden uitnodigde voor zijn feesten, waar hij niet bij werd uitgenodigd. 'Geef me de resten van het feest', riep hij. Maar niemand die hem wat gaf.

Lazarus ging dood. Hij kwam in de hemel terecht en werd door de engelen in de schoot van aartsvader Abraham gelegd. Ook de rijke man ging dood. Hij ging naar de hel, maar dat wisten de mensen niet. Hij kreeg een prachtige begrafenis. Alle vrienden, kennissen en onbekenden die graag een keer gezien wilden worden kwamen hem de laatste eer bewijzen. Iedereen genoot nog eenmaal van zijn rijk-

dom, en van de koffie en de cake na afloop. Jammer dat ie nu dood was.

In de hel leed de man onder helse pijnen. Zo ongeveer het leven dat Lazarus had geleid toen hij onder de poort lag. Nu was het zo dat je vanuit de hel regelrecht in de hemel kon kijken. Dat maakte de hel tot een nog wreder plek. De rijke man zag dat Lazarus in de watten werd gelegd door Abraham, die als aartsvader van alle mensen zich over Lazarus had ontfermd. De rijke man begon te roepen. 'Kijk naar mij Abraham, zie hoe ik hier lijd. Vraag eens aan Lazarus om de top van zijn vinger in het water te dopen zodat hij mijn tong vochtig kan maken. Ik verschroei hier in de hitte van de vlammen'. 'Kom', zei Abraham, 'jij hebt van al het goede genoten toen je nog in leven was, en Lazarus had helemaal niets. Nu zijn de rollen omgekeerd. En dan nog iets: het is onmogelijk bij je te komen... Als je goed kijkt zie je dat er een grote kloof gaapt tussen jou en mij.' 'Oké', zei de man, 'ik zie het. Maar.. eh stuur Lazarus dan naar het huis van mijn vader. Dan kan hij mijn broers waarschuwen dat ze een ander leven moeten gaan leiden. Ik moet er niet aan denken dat ze hier ook terechtkomen.' 'Denk je dat ze luisteren?' antwoordde Abraham. 'Je broers weten heel goed de voorschriften die Mozes ons heeft gegeven laat ze dat eerst maar eens in praktijk brengen'. De rijke man werd wanhopig en begon te schreeuwen. 'Dat helpt niet', zei Abraham. 'Ze

zullen pas luisteren wanneer er iemand uit het dodenrijk naar hen toekomt.' 'Onzin', zei Abraham, 'Als ze niet naar Mozes willen luisteren, zullen ze ook niet luisteren naar iemand die uit het dodenrijk terugkeert. Dat heeft geen enkele zin.'

Dit verhaal vertelde Jezus. Ik hoorde het toevallig op straat toen ik op weg was naar een feest. Ik stond er in mijn beste kleren te luisteren...

DE WEDUWE

Natuurlijk had ik een zaak! Alleen die rechter wou niet luisteren, dát was het probleem. Ik ben een weduwe, tragisch genoeg. Maar tot overmaat van ramp bedroog iemand mij in een geldzaak. Terwijl ik het toch al niet zo breed heb, ik moet goed op de centen letten. Ik zal je de onfrisse details van die zaak besparen, maar geloof me als ik zeg dat ik gelijk had. Zoals meestal, trouwens.

Ik naar die rechter om hem te vragen die zaak te regelen, de man aan te pakken en ervoor te zorgen dat ik mijn geld terugkreeg. Simpel genoeg. Wat denk je? Hij deed niets, helemaal niets. Die rechter was een man, dat wist heel het

dorp, die zich om God niet bekommerde en zich aan geen mens stoorde. Nou, dan moet je niet bij mij zijn, die lust ik rauw.

Ik bleef maar aan zijn kop zeuren. 's Ochtends kwam hij op zijn werk, ik zat op zijn stoep. 's Avonds ging hij weer naar huis, ik zat er nog steeds. Tenminste, zo leek het, want tussendoor

ging ik gewoon naar huis. Ik volgde hem waar hij ook ging, ik liet hem struikelen als hij de synagoge binnenkwam. Op de markt verspreidde ik roddels over zijn vrouw, ik viel zijn moeder lastig bij de bakker. Ik stuurde hem brieven op poten, hield hem uit zijn slaap door midden in de nacht voor zijn huis op een trommel te slaan. Ik was lekker bezig!

Uiteindelijk ging hij door de bocht, maar niet van harte. 'Ik bekommer mij niet om God en ik stoor mij aan geen mens, toch zal ik die weduwe recht verschaffen, omdat zij zo vreselijk doorzeurt!' Hij liet het een zaak worden en ik won, vanzelfsprekend.

Heel veel later hoorde ik dat een rabbi dit verhaal gebruikt heeft om zijn leerlingen iets duidelijk te maken. Dat had hij ook wel eens van tevoren mogen vragen! Hij bedoelde, geloof ik, dat als die rechter uiteindelijk luisterde, dat God dan ook wel naar de mensen zal luisteren.

Ieder zijn uitleg, ik had mijn zaak gewonnen!

BIDDERS IN DE TEMPEL

Een farizeeër:

Dit kan toch niet.

Wil ik rustig even bidden, staat daar zo'n arrogante huichelaar, zo'n geldwulf van een tollenaar.

**Het moet
niet erger**

worden.

Kan die man niet weg?

Wat heilig is moet wel heilig blijven.

Een tollenaar:

Ik weet niet wat ik bidden moet.

Ik weet wel

dat ik fout zit.

Ik heb mensen onrecht aangedaan en weet niet hoe ik het goed moet maken.

Ik hoor niet in dit heiligdom,

maar waar moet ik anders naar toe.

God, vergeef mij.

Laat mij opnieuw beginnen.

AKSA

Ik zal een jaar of zeven zijn geweest, misschien zelfs nog iets jonger. Het was in ieder geval zo dat ik van mijn ouders mee móest en niet bij oma – de Eeuwige hebbe haar ziel – mocht blijven.

Met een aantal andere mensen uit het dorp trokken ze naar een heuvel, waar die rabbi, ene Jezus, van alles zat te vertellen. Gelukkig hadden die andere mensen ook hun kinderen mee, dus waren we er met bijna de hele groep van de sjoel. Als we maar niet te veel lawaai maakten, konden en mochten we veel.

De grote mensen zaten naar Jezus te luisteren, terwijl wij spelletjes speelden.

Op een gegeven moment was ik even terug bij mijn moeder.

Uitgeput zat ik in het gras.

Maar dat duurde niet lang.

Moeder zette me weer op mijn benen en zei me dat ik naar Jezus moest toelopen en proberen zijn mantel aan te raken.

Daar waren zieke mensen 'beter' van geworden, en ik zou dan vast gezond blijven. Tegen de vrouw die naast haar stond zei ze iets van 'het zekere voor het onzekere nemen'.

Dus gingen ook die kinderen mee en onderweg sloten zich nog meer bij ons aan.

Eerst liepen we rustig, maar toen gingen we een beetje dansend langs alle groepjes mensen heen. We kwamen al lekker dichtbij.

Heel duidelijk hoorde ik Jezus.

Hij had een luide stem en zei iets van 'iedereen die zichzelf verhoogt zal vernederd worden, maar wie zich nederig opstelt zal worden verhoogd'.

Nou daar snapte ik dus werkelijk geen bal van.

En als ik om mij heen keek, was ik niet de enige.

De mensen keken elkaar vragend en vol onbegrip aan, er ontstond geroezemoes.

Veel grote mensen begonnen ook door elkaar heen te praten en naar elkaar te roepen.

Opeens werden we tegengehouden, een groepje mannen.

'Hé, rustig jullie, ga eens lekker terug naar je eigen plek'.

Met die woorden keerden ze ons om en wezen in de richting waar we vandaan kwamen.

'Gojem', we waren al bij de eerste kring die om Jezus stond, en nou moeten we terug.

Ik kon hem zelfs al duidelijk zien.

Hij keek rond en zag ons.

Hij gebaarde dat de mensen rustig moesten worden en riep tegen die mannen bij ons, dat waren zijn helpers of zo, dat zij ons maar door moesten laten. Het werd rustiger.

We liepen kalm op hem toe. Zodra we bij hem waren en raktten we één voor één meteen zijn mantel aan.

Er begonnen wat mensen te klappen, net alsof we iets geweldigs hadden gedaan.

Mijn moeder zal vast wel hebben meegedaan, die was altijd heel erg uitgelaten als het over Jezus ging.

Maar ik kreeg de tijd niet om dat te zien.

Met een ferme zwier, nam Jezus me op zijn arm.

Op slag stil.

'Wie het Koninkrijk Gods niet ontvangt als een kind, zal het voorzekeer niet binnengaan', bulderde het in mijn linkeroor.

Mensen begonnen te knikken.

Sommigen riep zelfs 'Ja, ja, als een kind'.

Later heeft mijn moeder deze gebeurtenis nog vaak verteld.

Voor al na die vreselijke Pascha een paar jaar daarna.

Iedereen die kwam, moest het horen.

Iedere keer weer, zag ik dan tranen over haar wangen lopen.

En iedere keer eindigde ze dan met

'worden als een kind,

vertrouwen als een kind,

nederig-zijn als een kind.

Met onze Akša als voorbeeld'.

NATHAN VAN TIBERIAS

Ik ben de rijkste jood van de havenstad Antiochië. Ik handel in alles waar vraag naar is. Mijn vloot zorgt voor het belangrijkste transport van manschappen en goederen van de Romeinse havens naar de bezette gebieden.

Ik heb dit bedrijf overgenomen van mijn vader, en die had het weer van zijn vader.

Een echt familiebedrijf dus.

Toch is er een moment in mijn leven geweest dat ik helemaal deze kant niet op wilde.

Eigenlijk wilde ik liever Jezus volgen.

Ik heb dat nooit aan de grote klok gehangen, want mijn vader was al razend genoeg. 'Je hebt de beste opleiding gehad om de handel in te gaan, je bewijst dag na dag dat daar ook je talent ligt en dan wil je met zo'n groepje landlopers mee? Je lijkt wel niet goed bij je hoofd.'

Maar het was niet mijn vader die mij tegenhield, maar Jezus zelf.

Ik had hem al een aantal keren, als hij in de buurt van

Tiberias kwam, opgezocht.

Wat een charisma had die man en de zorg voor de mensen met wie hij verkeerde.

Dat was heel wat anders dan bij ons thuis: die zakelijke, kille sfeer waarbij men elkaar probeerde af te troeven.

Jezus was voor mij dus een 'openbaring'.

Als hij me aankeek met die ogen, dan voelde ik me helemaal wegsmelten, wilde ik wel alles doen wat hij vroeg.

Maar hij vroeg niets.

Zijn volgelingen wel, die kwamen regelmatig voor wat geld om eten te kopen, en dat gaf ik ze.

Maar ik wilde meer.

Ik wilde er óók bij horen.

Ik wilde deel hebben van dat eeuwige leven waarvan hij sprak.

Dus ben ik gewoon op hem afgestapt en heb hem gevraagd wat ik zou moeten doen om bij hen te komen.

Hij keek me aan en zei dat ik de geboden moet naleven.

'Zou ik als lid van het tempelbestuur ook maar één gebod negeren? Van jongsaf ben ik de geboden trouw', antwoordde ik hem.

Toen zei hij:

'Verkoop alles wat je hebt, verdeel het onder de armen en kom dan terug om mij te volgen'.

Ik geloofde mijn oren niet.

Ik, die van kleine bedragen, in de handel kapitalen kon maken, voldoende om melaatsen fatsoenlijk te laten eten, zelfs een deel van de winst gebruikte om slaven los te kopen.

Geld was voor mij geen geld, maar werkkapitaal, zoals het zaad van een boer, de boot en netten van de visser.

En uitgerkend dat moest ik van de hand doen?

Dat ging me te ver.

Dat kón ik niet.

Ik keek Jezus aan en voelde de tranen opkomen.

Heel kalm sprak hij 'hoe moeilijk kunnen zij die geld bezitten, dat loslaten. En iedereen die niet los kan komen van het geld, de spullen, de mensen of het aanzien van deze wereld, zal het eeuwige leven niet bereiken.'

ZACHEÛS

Als je zo klein bent als ik, is het leven niet gemakkelijk. De mensen zien je letterlijk en figuurlijk niet staan. Je wordt altijd overgeslagen. Je bent altijd het laatste aan de beurt op de markt. En als er iets te doen is waar veel mensen naar komen kijk, zie jij net niets omdat er zoveel mensen voor je staan. Je hoort

ons zelden klagen, maar wij kleine mensen hebben grote problemen. Laten ze daar eens iets aan doen!

En dan heb ik ook nog een beroep waar bijna iedereen een pesthekel aan heeft: belastingambtenaar te Jericho. Leuker ga ik het niet maken en gemakkelijker ook niet. Ik kan er goed van leven, is daar iets op tegen? Nee, ik ben niet geliefd bij de mensen. Moet dat dan? Ha, ha, ik pak ze gewoon terug!

Op een dag komt rabbi Jezus naar Jericho. Ik wil die man wel eens zien, maar ik zie de bui al hangen: al die mensen staan ervoor en ik zie niks.

Dan krijg ik een helder ogenblik: wie niet groot is, moet slim zijn. Zo snel als mijn korte benen mij kunnen dragen, ren ik een eind voor de optocht uit en klim ik in een vijgenboom. Geen probleem, ik ben altijd al een sportief type geweest en hoogtevrees is mij vreemd.

Perfect uitzicht, ereplaats!

Wat nu? Hij stopt.

Hij kijkt naar boven.

Hij zegt: 'Zacheus, kom eens vlug naar beneden, want vandaag kom ik bij jou op bezoek.' Wat? Bij mij? Sorry hoor, maar zo'n vroom type ben ik niet, ik kwam alleen maar even kijken, uit nieuwsgierigheid.

Je moet de mensen horen mopperen. 'Hij gaat bij een zondi-

ge man naar binnen', roepen zij, en dan bedoelen ze mij. Kom op zeg, ik mag dan klein zijn, zondig ben ik niet, tenminste niet al te zondig.

Ik laat het er niet bij zitten, sta op en zeg tegen Jezus:

'Goed, ik mag dan klein zijn en belastingambtenaar, maar dat maakt me toch niet zondig? Ik geef de helft van wat ik heb aan de armen. En als ik al iemand heb opgelicht, geef ik vier keer zo veel geld terug. Dus!'

Die Jezus is een man naar mijn hart.

Hij begrijpt wat ik zeg. Hij kijkt niet naar lengte of beroep, hij kijkt er niet eens naar of je een Jood bent of niet.

Dat ben ik toevallig wel!

Ik ben een kleine, sportieve Jood met een fout beroep, maar met mij zit het wel goed!

Ik zat daar prima, boven in die boom!

Terwijl Jezus nog bij mijn huis was en ook anderen naar binnen waren gekomen, vroeg iemand hem wanneer dat Koninkrijk van God nou eigenlijk zou komen en wat je daarvoor moest doen.

Toen vertelde hij:

'Een rijk man met veel bezittingen moest voor zaken naar het buitenland. Hij riep tien van zijn knechten bij zich en gaf hen ieder een gelijk fors bedrag, met de opdracht daarmee handel te drijven, totdat hij zou terugkomen.'

Na lange tijd keerde de rijke man onaangekondigd terug en riep de knechten bij zich met hun geld.

Eerst kwam degene met de grootste opbrengst: 10 keer zoveel, 900% winst.

De knecht mocht het geld houden en kreeg een waardevolle positie in het bedrijf van de rijke man.

Toen kwam nummer twee en die bracht het vijfvoudige mee terug. Ook die werd met geld en een goede baan beloond voor zijn mooie prestatie.

De derde knecht kwam naar hem toe en vertelde dat hij de rijke man had leren kennen als een keiharde zakenman.

Daarom was hij heel bang geweest om ook maar één cent te verspelen.

Dus had hij het geld goed weggeborgen en er altijd over gewaakt, zodat geen dief er bij kon komen. Dat was gelukt en dus gaf hij het hele ontvangen bedrag zonder enig verlies weer terug.

De rijke man werd heel boos.

'Zelfs een luie knecht zou het nog naar de bank hebben gebracht en had de rente mee teruggebracht', zei de heer. En hij nam hem het geld af en gaf het aan degene die het meeste had verdiend.'

Iemand riep nog, dat die toch al wel genoeg had.

'Dat klopt', zei Jezus.

'Wie zijn best doet met zijn gaven, die zal ontvangen.'

Maar wie zijn talenten niet gebruikt, die zal zich moeten verantwoorden'.

Dat waren de laatste woorden die ik van Jezus heb gehoord, want bij mij vandaan ging de reis naar Jeruzalem, de laatste reis...

JOHANNES

Kijk, dit is de tekening die van die maaltijd is gemaakt. Ik lig daar, vierde van links. Ik zal proberen om te vertellen wat er die avond gebeurd is, maar of het lukt? Ik weet niet zeker of ik wel weet wat er echt gebeurd is. En ik weet helemaal niet zeker of ik het met droge ogen kan vertellen.

Wij waren allemaal moe en gespannen. Ik had al een paar dagen niet of nauwelijks geslapen. Die laatste dagen waren een gekkenhuis geweest. In de stad voelde je de haat tegen Jezus groeien. Hijzelf werd steeds zachter en lichter, vreemd genoeg. En wij, zijn leerlingen, begrepen niet meer zo goed waar het allemaal op uit zou draaien. Het leek alsof de hemel boven ons hoofd steeds donkerder bewolkt werd. Het was tijd voor het paasmaal. Ik had dat al zo vaak gevierd, thuis, bij familie. Steeds is het alsof wij zélf uittrekken uit Egypte. Een ongeregeld zootje onderdrukte slaven, op weg naar de vrijheid, naar een beloofd land waarvan we toen nog maar moesten afwachten of het wel zou bestaan. Elk jaar weer, met Pasen, herinneren wij ons dat verhaal en

lijkt het alsof we het opnieuw zelf beleven.

Wij gaan aan tafel liggen. Jezus zegt dat hij ernaar verlangd heeft om dit paasmaal met ons te eten, voordat hij zal lijden. Dat het tot in het koninkrijk van God zal duren voordat we weer samen eten. Waarom zegt hij dit? Wat betekent dit?

Hij neemt de beker, dankt God en laat de beker rondgaan.

Hij neemt een brood, dankt God, scheurt het en deelt het rond. 'Dit is mijn lichaam', zegt hij, 'gegeven voor jullie, doe dit om je mij te herinneren. Na het eten weer, bij de beker: 'Dit is mijn bloed, uitgegoten voor jullie.' Jezus! Waar gaat dit over? Jij gaat dood!?

Ik maak dit nauwelijks mee. Hij gaat sterven, voor ons, zegt hij. Wij gaan hem pas terugzien in de eeuwigheid; kan hij misschien iets preciezer zijn? En om ons hem te herinneren, moeten wij het brood en de beker met elkaar delen. Ik wil vragen stellen, hem dwingen duidelijker te zijn, erover praten. Maar daar is de tijd niet rijp voor. Begrijpen doe ik het allemaal niet, toch weet ik wat hij bedoelt. Hij is dichterbij dan hij ooit was. Lichter ook.

Dan zegt hij ook nog dat degene die hem zal verraden ook aan tafel zit. Bij ons aan tafel, dat het een van ons is.

Dat had hij beter niet kunnen zeggen.

Er ontstaat een enorm tumult. Iedereen praat door elkaar heen, niemand luistert, hij zwijgt. De rest van de avond gaat compleet langs me heen. Ik zie steeds opnieuw zijn handen, die het brood zegenen, scheuren, delen, die de beker zegenen en laten rondgaan.

ANNA EN MARIA

‘Anna, Anna, doe open.’

Er werd hard op de deur geklopt. Anna rende naar de deur en deed open. Maria stond in de deuropening. Ze huilde. ‘Ze gaan hem vermoorden Anna, ze gaan hem vermoorden’, haar stem klonk schor, ‘hij zal worden gekruisigd als een misdadiger.’

‘Ik weet het Maria, ik weet het’, fluisterde Anna, ‘ik heb het gehoord, het nieuws ging als een lopend vuur door de stad. Het zijn schoffen, smerige schoffen.’

Anna pakte Maria bij haar hoofd, wreef de natte haren uit haar gezicht en droogde de tranen van haar wangen.

‘Kom verder, je bent hier in mijn huis. Hier ben je veilig. Ga zitten, dan haal ik wat te drinken voor je.’ Ze liet Maria los. ‘Ik had je niet uit het oog mogen verliezen Maria, ik ben geen goede vriendin voor je.’

‘Hou daar over op, dat is helemaal niet belangrijk nu.’

Maria begon opnieuw te huilen. ‘We hebben elkaar nu toch gevonden?’

Anna kwam terug uit de keuken met een bak water. Maria dompelde haar hoofd in het water, pakte de doek die Anna haar voorhield en droogde haar gezicht. Anna keek haar aan. Gisteren was alles nog anders geweest. Anna had te horen gekregen dat Jezus was gearresteerd. Ze was direct naar het huis van Maria gerend. ‘Ze hebben je zoon te pakken, Maria, ze hebben hem gearresteerd.’ Maria had in paniek snel de luiken van haar huis gesloten. Even later waren enkele discipelen van Jezus gekomen. Ze waren op de vlucht. Ze vertelden hoe er een groep soldaten was gekomen om Jezus te arresteren. Samen hadden ze overlegd wat ze nu konden doen. Verder vluchten? Jezus bevrijden? Soldaten omkopen? De één na de ander kwam met oplossingen, maar uiteindelijk durfde niemand iets te doen. Ze bleken geen helden te zijn. Het was afgelopen met Jezus. Vanmorgen waren ze één voor één het huis uitgegaan om zo weinig mogelijk op te vallen. Ze hadden zich over de stad verspreid. Anna was met Maria meegegaan. Maria had haar verteld dat ze zich schuldig voelde en vond dat ze tekort schoot als moeder. ‘Ik had dit moeten voorkomen Anna, ik had in moeten grijpen als moeder, dan was het niet zo uit de hand gelopen als nu. De laatste tijd werd het steeds duidelijker dat het met Jezus fout zou gaan aflopen, maar ik heb het gewoon maar laten gebeuren.’

Maria had niet opgehouden om zichzelf verwijten te maken.

'Jij had helemaal niets', had Anna tenslotte gezegd, 'die zoon van je is allang volwassen, hij gaat zijn eigen weg en hij maakt zijn eigen keuzes.'

Maria was het niet met haar eens geweest. Ze hadden ruzie gemaakt en op een drukke markt waren ze elkaar uit het oog verloren. Maria vond het allemaal wel best dat ze Anna even kwijt was. Niemand die haar echt begreep nu. Wie kon invoelen hoe het was om de moeder van Jezus te zijn? Anna had nog even naar Maria gezocht, maar was toen maar naar huis gegaan. Ze had zich opgesloten uit angst dat ze haar zouden vinden. Ze zouden haar misschien verdenken van medeplichtigheid, al begreep ze niet waaraan ze dan wel medeplichtig zou zijn geweest. En nu was er gebeurd waar ze bang voor was. Jezus zou ter dood worden gebracht. Wat kon ze anders doen dan Maria troosten? Anna liep naar de keuken en haalde een beker water.

'Vanmiddag heb ik Jezus nog gezien', zei ze, 'ze hadden hem meegenomen naar het paleis van Pilatus. Er was veel volk op afgekomen. Pilatus kondigde aan dat hij voor Pasen een cadeautje voor het volk had. Hij had zelfs twee cadeautjes zei hij, maar het volk mocht er maar één van kiezen.

Gespannen wachtte iedereen af.

Toen werden er twee gevangenen het paleis uitgesleurd. Het waren Jezus en Barabbas. Eén van hen krijgt de vrijheid terug zei Pilatus. “Deze Jezus heb ik ondervraagd en volgens mij is hij onschuldig, maar ik heb de indruk dat jullie daar anders over denken. Daarom gaan we het heel democratisch doen. Jullie mogen kiezen.” Er ging een gejuich op over het plein. “Barabbas”, schreeuwde het stomme volk, “Barabbas!” “Oké”, zei Pilatus, “jullie je zin, zo zien jullie dat ik ook niet de beroerdste ben.” Jezus werd weer afgevoerd en Barabbas vrijgelaten. De menigte greep hem vast. Ze tilden hem boven op hun schouders en schreeuwden vrijheidskreten.’

‘Ik weet het’, zei Anna, ‘ik heb het gehoord, ze kwamen hier langs mijn huis. Ik heb de luiken dichtgetrokken, ik was bang. Maar nu Maria, laat ik je niet meer gaan. Als ze hem terechtstellen, dan ga ik met je mee. Ik laat je niet meer alleen.’

Samen maakten ze de loodzware tocht achter Jezus aan naar de Schedelheuvel, de gebruikelijke kruisigingsplaats net buiten Jeruzalem.

Samen stonden ze erbij toen Jezus met een luide kreet de geest gaf.

Samen zaten ze bij het graf, toen Jezus daarin werd gelegd. En Maria vluchtte drie dagen later naar Anna, om te vertellen

DE VROUW VAN KLEOPAS

‘Blijf bij ons’. Ze heeft er van te voren niet over nagedacht, het flapt eruit eer ze er erg in heeft. Maar het wordt donker, en de dag is haast voorbij. ‘Blijf bij ons, eet toch mee’.

Kleopas kijkt haar wat verstoord aan, dat ziet ze wel. Een vreemde uitnodigen voor de nacht, dat is niks voor hen. Ze zijn meestal voorzichtig en gesteld op hun privacy.

Maar alles is nu toch al zo anders. Niks is meer gewoon. Het lijkt heel natuurlijk dat deze man niet weggaat, niet deze nacht. Ze is bang voor de leegte in haar huis. Bang voor de lege plek in haar hart. ‘Blijf bij ons’.

Gauw gaat ze naar de keuken en pakt wat brood en een kruik wijn.

Veel is er niet in huis. Ze zijn immers net terug uit Jeruzalem. Drie dagen geleden waren ze in alle haast vertrokken, om te kijken of ze nog iets voor Jezus konden doen.

Hij was gevangen genomen en ze kregen het vreselijke bericht dat hij zou worden gekruisigd.

Verslagen zaten ze bij elkaar. Toen zei Kleopas: ‘Kom mee, we gaan erheen’. ‘Man, zei ze, wat kunnen we doen? Wil je echt zien wat ze hem aandoen? Wil je er bij zijn als hij sterft?’

Kleopas keek haar aan. ‘Wil jij hem alleen laten lijden? Na wat hij voor jou heeft gedaan? Het is makkelijk om bij iemand te blijven als het goed gaat. Maar nu komt het erop aan. Blijf bij hem!’

Blijf bij hem. Ze kon het niet. Op een afstand had ze staan kijken. En toen het voorbij was, bleven ze slapen bij andere leerlingen en vrienden van Jezus. Ze had geen oog dichtgegaan. Telkens als ze even insliep kwamen de beelden. Jezus, die haar aankeek, haar zag en bij haar was toen zij het nodig had. Maar het beeld vervaagde, ze raakte hem kwijt, en toen ze wakker schrok wist ze: het is voorbij.

Anderen zeiden dat er een wonder gebeurd was. Dat ze hem gezien hadden en dat zijn graf leeg was. Maar Kleopas en zij waren te verslagen om er serieus naar te luisteren. 'Kom', had hij gezegd, 'we gaan naar huis'.

Ze dekt de tafel. Drie borden, drie bekers. En ze denkt aan de vele keren dat ze hadden gegeten met Jezus. Altijd was er wel iets bijzonders. Een onverwachte gast, een bijzondere ontmoeting. Ze hadden het de vreemdeling onderweg verteld. Hij was met hen meegelopen, toen ze de lange afdaling maakten van Jeruzalem naar Emmaüs. 'Waar hebben jullie het over? Waarom zijn jullie zo verdrietig?'

Ze hadden het hem verteld. Jezus, hun vriend, hun hoop, was dood. Ze hadden zo gewenst dat het bleef zoals het was, dat hij bleef, om hen te troosten en te helpen, aan het lachen te maken en in beweging te brengen. De vreemdeling had hen aangehoord en begon toen zelf te vertellen. Hij vertelde hun verhalen uit de heilige boeken. Verhalen over de knecht van God, die de mensen zou helpen, maar ook door mensen ver-

moord zou worden. Hij vertelde over de profeten, die van Gods trouw spraken, dwars door alles heen. Hij zong een stukje uit het Hooglied, dat de liefde sterk is, sterk als de dood.

Zo kwamen ze dicht bij huis.

'Alles is klaar'.

Ze gaan aan tafel.

De vreemdeling pakt het brood, breekt het in drie stukken en dankt God.

Hij geeft haar een stuk en kijkt haar aan.

'Dank je, Jezus', zegt ze.

Dank je, Jezus? Zei ze dat echt?

Ze schrikt.

Snel kijkt ze naar Kleopas.

Hij staart naar het brood in zijn handen.

'Dacht jij...?'

'Ja, en jij?'

De vreemdeling is verdwenen.

Zijn plaats is leeg.

Maar ze is niet bang.

Niet meer.

'Hij blijft, Kleopas, hij blijft altijd. Hij is niet dood, hij heeft mij aangekeken. Ga mee, dan vertellen we het de anderen.'

JOHANNES

Nog een evangelie?

Ja, maar wel een ander.

Matteüs, Marcus en Lucas schreven verhalen,
die veel op elkaar lijken.

Johannes wilde het op zijn eigen manier vertellen,
voor mensen van zijn tijd.

Hij leefde iets later dan de andere evangelieschrijvers.

Hij heeft er dan ook langer over na kunnen denken
hoe hij zijn verhaal vertellen wilde.

Een groot deel van zijn evangelie besteedt hij
aan het lijden en sterven van Jezus.

Wat is dat toch, dat dat belangrijker lijkt te zijn,
dan alles wat hij tijdens zijn leven heeft gedaan?

Ik snap eigenlijk niet waarom Jezus dood moest, maar
Johannes vertelt dat het daarmee niet afgelopen was.

Aan het eind van zijn vertelling ziet Maria Jezus weer.

Dat vind ik zo ontroerend,
dat verhaal blijft mij bezighouden.

EEN HERBERGMEISJE

Het is alsof deze stad er elke keer weer anders uitziet', zegt Drauca. Ze leunt achterover op haar kruk, met haar rug tegen de muur en neemt een flinke teug goedkope wijn uit de mok die ze in haar hand houdt. De mensen om haar heen in de halfdonkere herberg reageren niet. Ze hebben het niet gehoord of ze zijn verdiept in hun eigen gedachten. Overal zitten ze verspreid, aan tafels, op banken of zelfs gewoon op de grond.

'Jeruzalem is een doolhof', gaat ze verder, 'een labyrint.'

Drauca zegt het tegen niemand in het bijzonder. 'Maar eigenlijk nog meer dan een doolhof. Jeruzalem is zoals mijn leven. Achter elke muur zit een geheime, stoffige kamer, onder elke vloer een vochtige kelder of een geheime gang.'

Ze neemt nog een teug. Heel zacht fluistert ze voor zichzelf: 'Ik zal er nooit bovenuit kunnen komen. Was ik maar even een vogel. Dan kon ik opstijgen en mijn leven van boven bekijken. Kijken waar ik uitkom.'

Ze zet de mok op de bar. 'Maar ik zit erin, ik zit er middenin. En ik moet meedoen, of ik wil of niet.'

'Drauca!', klinkt het van de andere kant van de herberg.

'Drauca, waar zit je?' Het is haar oom de herbergier die haar roept. Hij komt het trapje afstommelen van de gastenka-

mers boven. Met een brede zwaai van zijn arm wijst hij achterom. 'Twee Romeinse heren wachten op je.'

Drauca glijdt van haar kruk af. Ze kan vaag twee gestalten zien, die boven tegen de balustrade leunen.

'Gelukkig', denkt ze, 'ze zijn niet dik. Dikke mannen daar heb ik een hekel aan.'

Maar meer kan ze ook niet van ze zien. Als ze haar oom passeert, vraagt ze: 'Hebben ze al betaald?'

'Ja, een denarius de man. De helft is voor jou, zoals altijd.'

Hij laat de twee munten zien. Zij grist er één uit zijn hand en zegt: 'Jij verdient ze weer makkelijk hè?'

Haar oom voelt zich duidelijk aangesproken. 'Je vergeet dat de hele herberg van mij is en dat jij hier gratis kost en inwoning krijgt. En als je mij niet had gehad toen je ouders doodgingen, lag je nu ergens in de goot.'

'Dat lig ik nu toch ook?' antwoordt ze spottend en expre- zo veel mogelijk met haar achterwerk draaiend loopt ze het trapje op naar boven.

Natuurlijk heeft haar oom gelijk. Toen haar ouders waren overleden, hadden hij en zijn vrouw haar in hun herberg opgenomen. Vanaf het begin had zij keihard moeten werken. Toen ze nauwelijks oud genoeg was, was ze bijna vanzelfsprekend ook die andere diensten gaan verlenen, die bij

een herberg horen: de mannelijke gasten een paar “vrolijke momenten” bezorgen. Ze vond het niet eens zo erg. ‘Ik voel me een hond die overal weggetrapt wordt’, dacht ze vaak, ‘en zelfs die is blij met een hand die hem streeft.’ Eerst had ze braaf al het geld dat ze daarmee verdiende aan haar oom gegeven. Tot gisteren, toen Timna, het andere meisje, vertelde dat zij altijd de helft zelf mocht houden. Drauca had er een enorme scène om gemaakt. Ze had haar oom voor bedrieger uitgemaakt waar alle gasten bij waren. Hij draaide meteen bij. ‘Stil maar, stil maar! Je mag de helft houden van wat je verdient. Net als Timna.’ Ze was voor hem gaan staan met haar hand uitgestrekt. ‘Ik wil de helft terug van alles wat ik tot nu toe aan je gegeven heb.’ Haar oom had om zich heen gekeken alsof hij steun zocht bij z’n gasten die geamuseerd toekeken. Maar er was niemand die zijn kant koos. Dus diepte hij zuchtend het gevraagde geld op en stopte het met zoveel kracht in haar hand dat de helft op de grond viel. Ze wilde bukken om het op te rapen, maar één van de gasten was haar voor. Hij gaf haar de gevallen munten. Even hield hij haar hand vast. Ze keken elkaar in de ogen. ‘Dank u’, stamelde ze, ‘dank u heer.’ De man glimlachte vriendelijk. ‘Hoe heet je?’ ‘Drauca’, zei ze en ze kon haar ogen niet losweken van de ogen van deze man. Ze waren zo mooi, zo diep, er zaten wel duizend werelden achter die ogen.

‘En wat is uw naam?’ fluisterde ze. ‘Ik ben Jezus’, zei de man.

Wie is Jezus?

Direct daarna was Jezus weggegaan. Maar dat korte ogenblik liet Drauca niet los. ‘Wie was die man eigenlijk?’ vraagt ze aan Timna, als ze weer terugkomt van de twee Romeinen. ‘Ik moet steeds aan hem denken.’

‘Die man, welke man?’

‘Die hier gisteren was, die eh... Jezus.’

‘Geen idee’, antwoordt Timna.

Dan draaien ze zich om, er komt een jonge vrouw de poort van de herberg binnenlopen. ‘Zoek je een plek om te slapen?’, vraagt Drauca.

De vrouw schudt haar hoofd. ‘Ik zoek iemand. Maar Jeruzalem is zo groot. Daarom dacht ik... in een herberg komen heel wat mensen.’

‘Wie zoek je?’

De vrouw steekt haar hand uit. ‘Ik heet Maria. Ik kom uit de stad Magdala. Maar nu woon ik vlakbij, in het huis van mijn oom. Hij is een paar maanden geleden overleden.’

‘Dus je bent naar Jeruzalem gekomen voor de erfenis?’ lacht Drauca.

Maria lacht ook. ‘Nee. Ik ben op zoek naar Jezus.’

Drauca doet haar mond een paar keer open en dicht, zo ver-

baasd is ze. Dan zegt ze: ‘Hij was hier gisteren! Dan weet jij misschien wie die Jezus is?’

Maria twijfelt wat ze antwoorden zal. Dan zegt ze: ‘Jezus is een rabbi, een leraar. En hij is ook profeet. Hij trekt door het land, samen met zijn leerlingen.’

Ze kijkt even nadenkend voor zich uit. ‘Wie hij écht is, weet niemand. Ik kan wel een verhaal over hem vertellen, dat ik gehoord heb van zijn leerlingen.’

Timna verdwijnt.

Maar Drauca wil heel graag het verhaal horen. ‘Ga zitten’, gebaart ze aan Maria en dan begint Maria te vertellen.

‘Jezus komt uit Nazaret. Dat ligt in de buurt van Magdala. Daar heb ik hem voor het eerst gezien. Een andere plaats in die buurt heet Kana. Daar was op een dag een bruiloft waar Jezus ook naartoe ging, samen met zijn leerlingen. De moeder van Jezus kwam daar ook. Nou, je weet, als de wijn op is, is het feest voorbij. Dat geldt hier in de herberg, maar helemaal op een bruiloftsfeest.’

Timna komt langslopen. ‘Een bruiloft is voor meisjes als wij niet meer weggelegd’, lacht ze zuur.

Drauca schenkt er geen aandacht aan. ‘Vertel verder.’

‘Je begrijpt het al’, zegt Maria, ‘de wijn raakte toch op.’ Ze kijkt Drauca aan. ‘Eigenlijk *kán* zoiets niet. Als je een beetje van Jezus afweet, dan weet je dat met Jezus erbij het feest gewoon doorgaat. Maar het gebeurde toch. En Maria, de

moeder van Jezus, had het ‘t eerst in de gaten. Ze stapte op Jezus af: “De wijn is op!”

“Rustig maar, vrouw, laat dat maar aan mij over. Dit is nog niet het moment om er wat aan te doen”, antwoordde Jezus.’

‘Toe maar!’, roept Drauca. ‘Zo práát je toch niet tegen je moeder?’

‘Het was geen belediging. En zo voelde de moeder van Jezus het ook niet. Ze had haar vrouwen niet verloren, want ze ging meteen naar de dienaren toe en zei: “Doe alles wat Jezus je opdraagt. Dan komt het in orde.” Nu stonden daar in dat huis bij de ingang zes van die grote stenen waterkruiken waar wel honderd liter water ingaat. Zoals jullie die hier ook hebben.’

‘Waar de joodse mensen altijd hun voeten gaan wassen en de hand waar ze mee eten?’

Maria knikt. ‘Dat noemen we de *reiniging*, en dat moet gebeuren volgens de joodse wet. Het duurde niet lang of Jezus reageerde. Hij gaf de dienaren opdracht de kruiken met water te vullen. Ze gehoorzaamden, want ze vertrouwden hem. Toen zei hij: “Scheper wat uit en breng het naar de ceremoniemeester.” Dat deden ze. Die man proefde water dat wijn geworden was. Hij wist niet waar die wijn vandaan kwam. Alleen de dienaren wisten het. Hij riep de bruidegom bij zich en zei: “Iedereen zet toch eerst de goede

wijn op tafel en als de gasten een tikje aangeschoten raken, begin je aan de mindere soort? Maar jij hebt de goede wijn voor het laatst bewaard!”
Drauca lacht. ‘Ook een mooie boel. De beste wijn voor het laatst bewaren, zoiets doe je toch niet?’
Maria kijkt haar peinzend aan. ‘Bij Jezus gaat het nóóit zo-als het altijd gaat. Jezus draait de dingen om, hij zet de wereld op z’n kop. Tenminste, dat vind ik. En dit was het verhaal zoals ik het gehoord heb.’
Drauca denkt na. ‘Nu weet ik nog niet wie Jezus is.’

Een geleerde in de war

Het is laat in de nacht. In het oosten begint de lucht al weer grauw te worden. De nieuwe dag komt eraan.
Drauca en Timna, de twee herbergmeisjes, zitten in een nis in de poort van de herberg. Ze drinken allebei een mok lichte wijn. Ze zeggen niet veel. Drauca is met haar gedachten bij Jezus, die wonderlijke man die in zo korte tijd een plaats in haar leven heeft gekregen.
Er sluipt een man door de straat, van schaduw naar schaduw. Als hij Drauca en Timna ziet, schrikt hij. Hij blijft staan. Dan doet hij een paar passen naar voren. ‘Hebben jullie iets te drinken voor mij?’
Timna springt op. ‘Natuurlijk! Wat kan ik voor u inschenken?’
‘Doe maar hetzelfde als wat jullie hebben.’

Even later zitten ze met z’n drieën naast elkaar. De man zegt niks. Zwijgend drinkt hij van z’n wijn. Stiekem kijken Drauca en Timna naar hem in het schemerdonker.
‘Eh... is er wat?’ vraagt Drauca. ‘Kunnen we iets voor u doen, bedoel ik?’

‘Ik weet het niet’, zegt de man, ‘ik ben in de war.’
‘Vertel dan wat er aan de hand is!’ stelt Timna voor.
De man recht zijn rug. ‘Vooruit’, zegt hij, ‘ik vertrouw jullie. Om eerlijk te zijn, ik heet Nicodemus, ik ben een geleerde, een farizeeër, bestudeer de Wet, de Wet van God bedoel ik. En nu ben ik bij Jezus op bezoek geweest. Stiekem, om geen ruzie met mijn collega’s te krijgen. Want sommigen kunnen Jezus wel vermoorden.’

‘Bij Jezus op bezoek?’, zegt Drauca. ‘Kan dat zomaar?’
‘Natuurlijk’, antwoordt Nicodemus, ‘juist bij Jezus! Hij is zo anders dan al die andere leraren. En ik had al zoveel over hem gehoord. De wondertekenen die hij doet: mensen beter maken, iets voor ze betekenen en dan vooral voor mensen waar anderen niet naar omkijken. Ik dacht: Wat Jezus zegt, dóet hij ook. Zo iemand als hij moet wel dichtbij God staan. Maar dat kán eigenlijk niet. Want dat is zo anders dan wat ik geleerd heb.’

Drauca denkt na. ‘Wat heeft u eigenlijk aan hem gevraagd?’
‘Nou’, antwoordt Nicodemus, ‘ik zei tegen hem: “Heer, ik weet dat God u gezonden heeft. En dat God u als leraar

heeft aangesteld. Maar je kunt toch alleen maar met Gods hulp zulke bijzondere dingen doen? Ik bedoel de tekenen die u doet. Daarom wou ik meer van u te weten komen.”

Wat hij toen antwoordde, daar begreep ik niets van. Hij zei dat ik opnieuw geboren moet worden.’

Nicodemus lachte. ‘Ik zie me al, ik, een volwassen kerel.’

‘Zou Jezus bedoelen’, zegt Drauca, ‘dat u een ander leven moet beginnen, een totaal ander leven?’

De farizeeër kijkt haar van opzij aan. ‘Zou je denken? Misschien heb je wel gelijk. Maar of ik dat wil, weet ik niet.’

Hij zet zijn mok neer en staat op. ‘Dank je wel, dat jullie willen luisteren.’ Hij geeft Timna geld voor de wijn.

En hij sloft weg, terwijl de ochtendwind het stof alle kanten op laat dwarrelen.

‘Hij is al een beetje een nieuw leven begonnen’, zegt Drauca.

‘Hè? Hoe bedoel je?’

‘Heb je hier wel eens eerder een farizeeër gezien?’

‘Nog nooit’, moet Timna toegeven. ‘Je hebt gelijk: die anderen lopen altijd met een boog om een herbergmeisje heen en hij ging gewoon met ons zitten praten.’

Timna gaat staan. ‘Het was een lange dag. Ik ga naar huis.’

Drauca neemt de mokken en de kruik mee naar binnen, de herberg in. Helemaal achterin de herberg heeft zij haar ei-

gen kamertje. Achter de grote tonnen met wijn, waar het zo naar verschaalde wijn ruikt. Eigenlijk is het een groot uitgevallen nis met een houten deurtje ervoor.

Zonder zich uit te kleden valt ze neer op haar matras. En ze denkt aan Jezus. ‘Ik ben een herbergmeisje. Maar als Jezus weet dat ik ook een Romeinse ben, zal hij wel helemaal niks met mij te maken willen hebben.’

Pas als aan de andere kant van de wijntonnen al weer delijkelijk de ochtendgeluiden uit de herberg te horen zijn, valt ze in slaap.

Julie koning komt thuis

‘Zou Jezus naar Jeruzalem komen?’, vraagt Drauca zich af. ‘Wat kan jou dat schelen?’, lacht Timna. ‘Het is bijna Pasen. Uit het hele land komen de mensen hier het Paasfeest vieren. Dan zal Jezus ook wel komen.’

Buiten de herberg klinkt het geluid van honderden stemmen: gejuich, gezang en geschreeuw. Ze gaan kijken. Buiten staat een erehaag van mensen die juichen en zingen, en ze wuiven met palmtakken. ‘God zij geprezen!’ roepen ze. ‘Hij heeft Jezus naar ons toe gestuurd, de koning van Israël!’

Drauca klimt de zijtrap van de herberg op. Zo kan ze alles overzien. Ze geeft een kreet van verrassing. Daar, midden tussen al die feestvierende mensen, komt een jonge ezel aangestapt en op die ezel zit Jezus!

De mensen worden bijna hysterisch, zó enthousiast zijn ze. Een man schreeuwt: 'De profeet Zacharias heeft dit al gezegd. "Niet bang zijn, Jeruzalem! Want kijk, jullie koning komt thuis! Hij rijdt op een jonge ezel!" Dat zei hij en moet je zien: nu gebeurt het!'

Drauca kan haar ogen niet afhouden van Jezus die voorbijrijdt op de jonge ezel. Het tafereel ziet er doorgewoon uit en aan de andere kant heel bijzonder.

Jezus draait zijn hoofd in haar richting. Hij kijkt haar aan, even maar. Maar die korte blik gaat haar door merg en been. Het is een blik vol liefde, maar er zit ook verdriet in.

De mensen juichen en ze dansen achter Jezus aan. De leerlingen van Jezus zijn er ook bij, mannen en vrouwen. En midden tussen de leerlingen ziet Drauca opeens Maria, Maria uit Magdala.

'Maria!', roept ze.

Ze rent naar haar toe. 'Je hebt Jezus dus gevonden!'

Maria's gezicht straalt. 'Is het niet prachtig, deze optocht?'

Een van de andere leerlingen van Jezus draait zich om: 'Voor Jezus is er een groot risico. De belangrijke lui - de priesters, de hogepriester en de farizeeërs - krijgen steeds meer een hekel aan hem. Hier, in de stad, kan hij gemakkelijk gearresteerd worden.'

'Of juist niet', vindt Maria. 'Als er zoveel mensen bij zijn, durven ze hem niet te arresteren.'

'Eigenlijk wil ik ook bij Jezus horen', zegt Drauca met een verlegen lachje. Ze krijgt er nog een kleur bij ook. 'Maar dat gaat natuurlijk niet.'

'Waarom niet?' vraagt Maria verbaasd.

'Dat is toch logisch? Ik ben een herbergmeisje.'

'Nou en?' Maria kijkt haar onderzoekend aan. 'Wij zijn de mensen die met ons hoofd al tegen zoveel muren zijn aangeloopen. Wij hebben al zoveel pijn gevoeld. Wij weten wat het echte leven met zich meebrengt. Voor ons is Jezus gekomen. Dat zegt hij zelf: "Gezonde mensen hebben geen dokter nodig."'

Intussen is de optocht doorgaan. Maria rent verder om de anderen in te halen. Drauca blijft alleen achter. Het gezang en het gejuich sterven weg in de verte. Op de weg liggen alleen nog enkele platgetrapte palmtakken. In het stof staan nog de afdrukken van honderden voeten.

Ze leunt tegen de muur. 'Waarom maakt die ene man, die Jezus, zoveel indruk op al die mensen en zo ontzettend veel indruk op mij?' In één klap slaat haar stemming om. 'Nu hoort Maria ook bij Jezus', zegt ze, 'maar zij is een Joodse, en ik ben een Romeinse.' En het oude gevoel komt weer boven. Dat ze een vogel zou willen zijn die kon opstijgen om z'n leven van grote hoogte te overzien.

Dan hoort ze stemmen in een zijstraat. Mannen die met elkaar praten. 'Zo komen we niet verder!' klinkt het. 'De hele

wereld loopt achter die Jezus aan. We moeten wat bedenken! En een fluïsterstem: 'Die Jezus moet dood!' Als ze gaat kijken wie dat zeggen, is de zijstraat alweer leeg. Timna komt naar haar toe. 'Zie je? Jouw Jezus is tóch gekomen om Pasen te vieren in de stad. Wat een boel mensen!' 'Het was een eretocht', zegt Drauca. 'Als van een koning, een keizer die thuiskomt van een overwinningstocht.' Ze probeert te vergeten wat ze in de zijstraat heeft gehoord. 'Wat zal Jezus nu gaan doen in Jeruzalem? Als koning bedoel ik.' Dan klinkt er geroep vanuit de herberg. 'Drauca, Timna, waar zijn jullie?' Met driftige passen komt de herbergier naar buiten. 'Er wordt naar jullie gevraagd.' De twee gaan naar binnen. Ze lopen langs de herbergier alsof hij lucht is.

De arrestatie

'Het leven van Jezus is gevaar!' denkt Drauca. 'Moet ik hem waarschuwen? Misschien maak ik me dan belachelijk. Jezus kan wel voor zichzelf zorgen.' Het laat haar niet los. Ze kijkt om zich heen in de herberg. 'Ik kan het tegen Maria zeggen', bedenkt ze, 'maar nu, vlak voor het Paasfeest, zit het hier stampvol. Ik kan niet weg.' Toch loopt ze even naar buiten. In de verte ziet ze Maria haar huis uitkomen. Ze heeft haast. 'Maria!' gilt Drauca. Ze

rent naar haar toe. 'Jezus is in gevaar!' 'Ik weet het', antwoordt Maria, 'heel Jeruzalem gonst van de geruchten. Ze willen Jezus arresteren. Vannacht.' 'Dus toch!' Drauca slaat van kwaadheid haar vuist in haar hand. 'We moeten iets doen.' 'Maar wat? We kunnen niets doen!' Ze zijn allebei doodnerveus en maken zich grote zorgen. Dan verschijnt Timna in de poort van de herberg. 'Drauca?!' 'Geen seconde voor mezelf', verzucht Drauca. 'Ik kom naar je toe', belooft Maria, 'om te vertellen wat er allemaal gebeurt.'

Diep in de nacht treffen ze elkaar, in de poort van de herberg. Ze kijken de straatjes in. De hele stad is onrustig, lijkt het wel. Hier en daar zijn fakkels opgehangen als straatverlichting, de meeste zijn al uitgegaan en andere walmen. 'Waar is Jezus nu?' vraagt Drauca.

Voordat Maria antwoord kan geven, komen er voetstappen dichterbij, in een vast ritme. 'Soldaten!', zegt Maria. Ze doen een paar passen achteruit, zodat ze niet te zien zijn. Het zijn Romeinse soldaten. Ze dragen fakkels en ze hebben speren en zwaarden. Voorop loopt een officier en naast hem loopt Maria schrikt. Al het bloed trekt uit haar gezicht weg. 'Dat is Judas, één van de leerlingen van Jezus!' fluïstert ze gejaagd. 'We moeten erachteraan! Kijken waar hij die

soldaten naar toe brengt.’
De herbergier komt naar ze toe. Hij kijkt even van Drauca naar Maria en terug. Dan zegt hij: ‘Drauca, ik wil graag dat je nog even doorwerkt. Timna is nota bene al naar huis gaan. Terwijl het topdrukte is voor jullie en voor mij.’
‘Ik ga nog niet slapen’, antwoordt Drauca. ‘Maar ik blijf ook niet hier!’ En resoluut gaat ze achter Maria aan, die al in de poort staat.

‘Waar ga je heen?’ roept de herbergier vertwijfeld. ‘Denk toch aan de gasten, aan onze klanten!’

Drauca en Maria lopen gauw verder en verdwijnen in de warme nacht.

Ook al is Jeruzalem een doolhof, een labyrint, de soldaten lopen doelgericht door de straatjes. Ze hebben een flink tempo. Het kost de twee vrouwen moeite om ze bij te houden. Ze komen buiten de stad. Ver voor zich uit zien Drauca en Maria de fakkels van de soldaten een heuvel opgaan. Maria wijst. ‘Nu weet ik waar ze heengaan. Dat is de Olijfberg. Daar gaat Jezus vaak naartoe met zijn leerlingen.’

In angstige spanning lopen ze gauw verder tussen de grillig gevormde olijfbomen, die er op zich al spookachtig uitzien en angstaanjagende schaduwen op de grond werpen. Ze horen kreten en geluiden in de verte. Dan zien ze de fakkels aan de andere kant van de Olijfberg verdwijnen. Eindelijk komen Drauca en Maria ook op die plek aan. Daar

staan de leerlingen van Jezus met doodsbleke gezichten in een kring. Een bijna uitgebrande fakkel ligt nog wat na te sputteren op de grond. Petrus kijkt woest voor zich uit zonder iets te zien. Zijn rechterhand omklemt een zwaard.

‘Mijn God’, fluistert Drauca als ze het ziet.

Maria stapt op hem af. ‘Petrus’, zegt ze, ‘wat heb je gedaan?’ Toonloos antwoordt de man: ‘Ik heb zijn oor afgeslagen.’

‘Van wie?’

‘Van een Romeinse soldaat. Ik had ze kunnen neermaaien, allemaal! Maar Jezus wilde dat niet.’

‘Wat is er dan gebeurd?’

Een andere leerling geeft antwoord. ‘De soldaten hebben Jezus gearresteerd. Judas was bij ze, de verrader!’

‘Hij heeft ze de weg gewezen’, vertelt Drauca. Er klinken wanhoop en woede in haar stem.

‘Al die tekenen’, gromt een ander, ‘die wonderdaden van Jezus, de mooie dingen die hij zei, de nieuwe energie die hij aan de mensen gaf, ze hebben niets geholpen. Alles is op niets uitgelopen.’

De terechtstelling

De leerlingen zijn aangeslagen. Maria verbreekt de stilte. ‘Het heeft geen zin om hier te blijven. Laten we naar mijn huis gaan.’ Dat doen ze.

‘Als mijn landgenoten merken wie Jezus echt is, laten ze

hem wel vrij', vindt Drauca.

'Landgenoten?' vraagt Petrus.

'Ze is Romeinse', legt Maria uit.

Drauca merkt dat geen van de leerlingen nog vertrouwen heeft in een goede afloop. En in de uren die volgen, wordt het alleen maar erger. Vrienden komen langs om te vertellen wat er verderop in de stad met Jezus gebeurt. Hij wordt verhoord en geslagen, bespot en bespuugd. Ze voelen zich steeds meer vertwijfeld. De rest van de nacht durven ze niet naar buiten, bang dat ze ook gearresteerd zullen worden. Zo nu en dan dringen er geluiden door tot in het huis: geschreeuw, voetstappen van marcherende soldaten, discussies tussen mensen waar ze maar enkele flarden van verstaan. Het is een onwerkelijke situatie. Gevangen in je eigen huis, in je eigen stad.

Tenslotte, tegen de morgen, houden ze het niet langer uit.

Drauca, Maria en de anderen gaan naar het plein voor het huis van Pilatus. Daar is een hele mensenmenigte bij elkaar.

Op hun gezicht staat een blinde woede te lezen.

Pilatus, de rechter, staat op het bordes voor zijn huis.

Twee soldaten duwen Jezus naar buiten.

Er gaat een zucht door de menigte, een zucht van boosheid.

De mensen zwaaien met hun vuisten en schreeuwen het uit. Jezus komt midden op het bordes te staan.

Zijn gezicht is doodsbleek.

Hij draagt een rode mantel en heeft een doornenkroon op zijn hoofd. Straaltjes bloed lopen over zijn gezicht.

Het hart van Drauca en van Maria staat op breken.

'Hoe kan dat?' roept Drauca boven het lawaai van de mensen uit. 'Op de ene dag wordt Jezus ingehaald als een koning. En op de andere doen ze net of hij de grootste misdadiger is.'

Voordat Maria antwoord kan geven, heft Pilatus zijn hand op en wordt het stil.

Hij gebaart in de richting van Jezus.

'Het prototype van een mens', zegt hij.

Overal in de menigte staan hogepriesters en hun knechten.

Die zeggen tegen de mensen: 'Roep toch: Aan het kruis met hem! Aan het kruis met hem!'

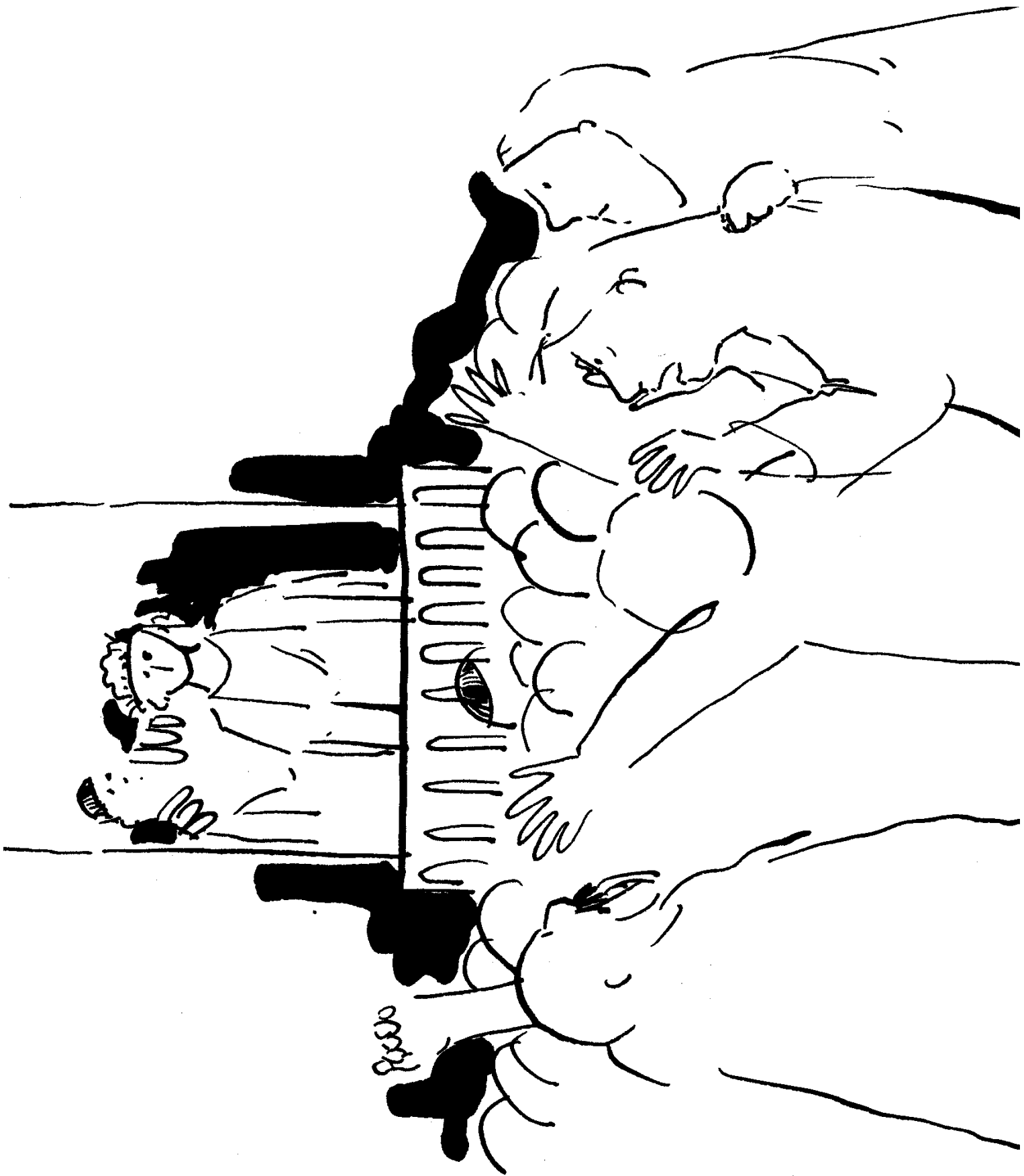
En de mensen gehoorzamen.

Drauca merkt dat Pilatus de situatie niet helemaal in de hand heeft.

Hij schudt met zijn hoofd, draait zich half om naar Jezus, alsof hij bij hem steun zoekt.

Dan roept hij tegen het publiek:

'Het prototype van een koning, van *jullie* koning! Moet ik *die* kruisigen?'

Beeldsprak

‘We hebben geen koning’, antwoorden de mensen. ‘Caesar is onze koning!’

Nu hebben ze Pilatus klemgezet. Hij is zelf Romein, en ook al lijkt hij ervan overtuigd dat Jezus onschuldig is, hij kan moeilijk z’n eigen Caesar afvallen.

‘Vooruit dan!’ schreeuwt hij. ‘Als jullie het zo graag willen, kruisig hem dan!’

Zijn woorden schallen over het plein.

Hij maakt een verachtelijk gebaar naar het publiek en knikt naar de soldaten die Jezus vasthouden.

‘Nee’, schreeuwt Drauca, ‘dat moet niet, dat kán niet! U beseft niet wie Jezus is!’

Maar ze komt niet boven het gejoel en geschreeuw van de menigte uit en Pilatus is al in zijn huis verdwenen.

De soldaten nemen Jezus mee. Hij draagt zelf zijn kruis. Drauca, Maria en de anderen gaan er achteraan.

‘Weet je’, vertelt Maria aan Drauca, ‘ik heb Jezus leren kennen in Magdala, waar ik vandaan kom. Toen was hij al een rabbi, een leraar met leerlingen. Er kwamen wel vaker leraren in het dorp, maar Jezus was totaal anders. Hij keek naar de gewone mensen om, luisterde naar ze, praatte met ze, alsof... Alsof we zijn vrienden waren!’

Ze kijkt opzij naar Drauca. ‘Toen Jezus weer verder gereisd was, begon ik hem te missen. Zijn stem, zijn verhalen, zijn

hele manier van doen. Toen mijn oom stierf, was dat een prima aanleiding. Ik heb alles in de steek gelaten en ben naar Jeruzalem gereisd in de hoop Jezus daar te treffen.’

In één keer is ze weer terug in de wereld van dat moment. Tranen vullen haar ogen. ‘Ik heb Jezus weer teruggevonden en nu raak ik hem weer kwijt.’

Drauca wil wat zeggen om Maria op te beuren, maar ze kan geen woorden vinden. Wat moet je ook zeggen als iemand zoals Jezus naar het kruis gebracht wordt? Het is zo onwerkelijk allemaal.

Ze blijven op veilige afstand van de soldaten die Jezus meevoeren. Ze lopen de hele stad door, naar Golgota, de heuvel waar misdadigers terechtgesteld worden. Dan zien ze hoe Jezus aan het kruis wordt geslagen. Elke spijker gaat hun dwars door de ziel.

‘Hoe kan het nou zó aflopen?’ fluistert Drauca.

Nu durven ze met z’n allen dichterbij te komen, tot vlak bij het kruis waar Jezus hangt.

‘De moeder van Jezus is er ook’, zegt Maria.

Jezus is bij bewustzijn.

Hij draagt één van de leerlingen op om voor zijn moeder te zorgen. Nog één keer heft hij zijn bebloede gezicht. Hij kijkt naar zijn leerlingen die onder het kruis staan en die niets voor hem kunnen doen.

Naar Petrus, Maria van Magdala en ook naar Drauca. Dan zegt Jezus: 'Het doel is bereikt.' Hij buigt zijn hoofd en sterft.

De leerlingen hebben geen energie meer. Ze gaan terug naar het huis van Maria. Het is of ze allemaal zelf zijn dodegaan. Ze zitten apathisch voor zich uit te kijken. De zin om te leven, de zin om door te gaan, is verdwenen. Er komt iemand op bezoek, een zekere Jozef van Arimatea. Hij is ook een leerling van Jezus.

'We moeten iets doen', zegt hij. De anderen kijken hem niet begrijpend aan.

'Iets doen?'

'We moeten de begrafenis regelen.'

Drauca en Maria staan op. 'Jozef heeft gelijk', zeggen ze,

'het moet. Ook al vinden we het allemaal vreselijk.'

Er klopt nóg iemand op de deur. Het is Nicodemus, de fari- zeeër die 's nachts met Jezus heeft gediscussieerd.

'Ik heb hele dure soorten hars bij me', zegt hij, 'mirre en aloë, wel dertig kilo. Om er toch nog een beetje een konink- lijke begrafenis te maken.'

Met z'n drieën halen ze het lichaam van Jezus van het kruis en ze wikkelen het in doeken. Dan leggen ze het lichaam in een splinternieuw graf: een holte in een rots, in een tuin dichtbij Golgota. Ze rollen een grote, ronde steen voor de opening en dan is het afgelopen.

De mooie, nieuwe droom, die ze gedroomd hadden door alles wat Jezus ze vóórgeleefd had, is voorbij. Zo voelen ze het ook.

'We moeten ons oude leven weer oppakken', zegt Drauca tegen Maria, 'of we willen of niet'. Maria knikt afwezig. Drauca draait zich om en gaat weg. Eenzaam loopt ze door de straten van Jeruzalem terug naar de herberg.

De herbergier is ontzettend kwaad als hij haar ziet. Timna komt er bijstaan. Die voelt zich door Drauca in de steek ge- laten, zegt ze. Samen foeteren ze haar uit voor alles wat mooi en lelijk is. Het dringt niet eens tot Drauca door. Met haar gedachten is ze bij alles wat ze in die korte tijd heeft meegemaakt.

Voor altijd door Jezus aangeraakt

Dan, op de derde dag, de dag na de sabbat, komt Maria 's morgens vroeg buiten adem de herberg binnenrennen. Ze rent direct naar het kamertje achter de wijntonnen, gooit het deurtje open en roept: 'Drauca! Word wakker!' 'Maria?' Drauca komt overeind. Haar haren in de war, don- kere ogen van vermoeidheid en verdriet. 'Wat is er?' 'Er is zoiets vreemd gebeurd! Vanmorgen ben ik naar het graf van Jezus gegaan. Ik voelde dat ik daar heen moest, ik weet ook niet waarom. Toen ik daar aankwam, ontdekte ik dat de steen weg was, de steen voor het graf. Ik keek naar

binnen en ik zag dat het graf leeg was. Ik was ontzettend verdrietig. “Zelfs zijn lichaam mogen we niet houden”, dacht ik.’

Drauca onderbreekt haar. ‘Ik ga met je mee.’ Ze schiet gauw wat kleren aan.

Terwijl ze even later door de straatjes van Jeruzalem lopen, vertelt Maria het verhaal verder.

‘Ik stond daar in die tuin en ik huilde. Toen zag ik door mijn tranen heen een man staan. “Waarom huil je?”, vroeg hij vriendelijk, “zoek je iemand?” Ik dacht dat het de tuinman was. “Ja, natuurlijk zoek ik iemand”, zei ik. “Ze hebben mijn Heer weggehaald. Als u het weet, zeg me dan alsjeblieft waar hij is.” Hij zei: “Maria!” En toen begreep ik wie het werkelijk was. Het was Jezus! “Probeer me niet *hier* te houden”, zei hij, “ik ga terug naar mijn Vader, die ook jullie Vader is. Naar mijn God, die ook jullie God is.” Ik begreep het, tenminste dat dacht ik. “Het gaat niet langer om wat geweest is, het gaat om de toekomst”, dat bedacht ik. Ik ben direct naar huis gehold om het aan de anderen te vertellen. Maar de meesten schenen het niet te begrijpen.’

‘Ik begrijp het ook niet’, zegt Drauca, ‘wat bedoel je nou eigenlijk?’

‘Ik heb Jezus gezien! Hij is niet dood, hij leeft!’

Drauca staat stil, zomaar midden op de weg.

‘Maria’, zegt ze, ‘luister nou. Misschien hebben de anderen wel gelijk. Wat jij vertelt, dat kán toch niet?’

Maria wordt fel. ‘Wat denk je dan?’ roept ze. ‘Dat het zó kon aflopen met iemand die zo bijzonder was? Met iemand die in alles zó aan God deed denken?’

Ze lopen weer verder. Drauca is niet overtuigd.

Maria legt uit: ‘We zijn allemaal zo vol van Jezus. Hij zit in onze gedachten, in ons hoofd, in ons hart. Wij zijn met elkaar een stuk van Jezus geworden.’

‘Maar wat is er dan precies gebeurd vanmorgen?’

‘Dat weet ik niet. Maar één ding weet ik zeker: Jezus is niet dood, hij leeft. Ik voel het.’

De rest van die zondag zijn ze bij elkaar: Drauca, Maria en de anderen. Ze hebben alle deuren afgesloten. Uit angst voor de leiders van de Joden. Ze voelen zich diep bedroefd.

Petrus loopt vertwijfeld heen en weer. Hij mompelt: ‘Jezus heeft gezegd dat we aan alle volken het goede nieuws moeten vertellen.’

Hij staat stil, kijkt de anderen aan. ‘Wat voor goed nieuws?’

Zijn stem klinkt bitter. ‘Van het goede is niets meer over. Ze hebben Jezus niet gespaard. Hoe zullen ze ons dan sparen?’

Het is doodstil. Iedereen weet wat Petrus bedoelt: het is afgelopen! Voorbij!

Maar dan staat Maria op, Maria van Magdala. Ze omhelst ze allemaal, al die vrienden van Jezus. Die voelen de warm-

te die zij aan elk van hen wil meegeven. Dan zegt ze: 'We moeten niet bedroefd zijn. Zijn jullie soms vergeten wat Jezus voor ons heeft betekend? Zijn goede boodschap is bestemd voor de mensen die aan de kant staan, die zich in een hoek getrap voelen: de blinden, de verlamden, de meelaatsen, de zondaars, de...', ze glimlacht even naar Drauca, '...herbergmeisjes.'

Drauca beaamt het.

'Ik dacht dat ik niets waard was. Maar Jezus heeft mij mens gemaakt. Hij heeft me aandacht en kracht gegeven.'

'Aan ons allemaal!' knikken de anderen.

Maria kijkt Petrus aan.

'Als dat geen goed nieuws is. Dat mensen van de zelfkant toch meetellen, dat ze voor God een belangrijke stem hebben. Er is een einde aan onze ellende, dat heeft Jezus ons laten weten. De Mensenzoon zit bij ons allemaal diep van binnen en daarom gaan we door. Wij gaan verder op de weg van Jezus.'

Op dat moment is het net of Jezus weer in hun midden is.

Of hij ze geruststelt: 'Ik wens jullie vrede, jullie allemaal.'

Het klinkt bijna net zo als vroeger. Het trekt ze weg uit het verlamdende verdriet van de afgelopen dagen.

Jezus herhaalt wat hij eerder tegen ze gezegd heeft:

'Zoals de Vader mij op pad heeft gestuurd, zo stuur ik jullie op pad.'

Het dringt tot Petrus door wat Jezus daar óók mee kan bedoelen: 'Het kan met jullie net zo aflopen als met mij.'

Dát kunnen die woorden ook betekenen.

Hij gaat naar Maria toe. 'Je hebt gelijk', zegt hij, 'wij kunnen het werk van Jezus voortzetten.'

'We zijn door Jezus aangeraakt', zegt Drauca.

En Maria voegt eraan toe: 'Dat raak je niet meer kwijt. Van je leven niet.'

Drauca kijkt Maria aan.

'Weet je nog, dat verhaal dat je mij de allereerste keer vertelde? Met Jezus erbij gaat het feest gewoon door en de beste wijn wordt voor het laatst bewaard. Dat heb je zelf gezegd.'

De andere leerlingen kijken die drie aan.

Er komt weer hoop op hun gezicht, dat kun je zien. 'Ja', zeggen ze verwonderd, 'bij ons lééft Jezus!'

Nu ze Jezus ervaren als heel dichtbij, zijn hun verdriet, verslagenheid en angst verdwenen. Die hebben plaatsgemaakt voor vreugde.

Ze voelen een nieuwe kracht. De kracht, de levenskracht van Jezus zal verdergaan. En tegelijkertijd weten ze dat hun leven nooit meer hetzelfde zal zijn.

'De verlosser hield van jou', zegt Petrus tegen Maria, 'hij zal je ook heel veel verteld hebben, dingen die jij weet en wij niet. Wil je die ook aan ons vertellen?'

‘Natuurlijk!’ antwoordt Maria. ‘Vanaf nu moeten we met elkaar alle herinneringen aan Jezus bewaren. Als kleine geschenken die we met ons mee dragen.’

Drauca beseft dat het iets heel bijzonders is wat ze op dit moment meemaakt.

En ze zegt: ‘Het is nog maar een paar dagen geleden dat ik een vogel wou zijn. Een vogel die kon opstijgen en mijn leven van boven kon bekijken, om te zien waar ik uitkom.’

Nu voel ik mij die vogel.’

HANDELINGEN

Na Pasen zijn de leerlingen bij elkaar.

Ook bij hen is de eenheid ver te zoeken,

Judas is uit de groep verdwenen.

Zijn plaats wordt door Matthias ingenomen.

Met Pinksteren krijgen ze de geest

en komt de groep in beweging.

Een leefgemeenschap waarin alles werd gedeeld.

Echt zo'n ideaal wat mensen is blijven aanspreken.

De gemeenschap heeft grote aantrekkingskracht

en heel veel mensen sluiten zich aan, zo ook Stefanus.

Anderen zien hen als gevaar

voor de godsdienst en de samenleving.

Uit angst of bezorgdheid proberen hen te bestrijden.

Een van hen is Paulus. Hij is erbij als Stefanus

gevangen wordt genomen en geëxecuteerd.

Paulus blijft niet aan de kant van de gevestigde orde.

Door een ingrijpende ervaring in Damascus

kiest hij voor de zijde van Jezus.

Het verhaal van de eerste christelijke gemeente was

niet het eerste en zeker ook niet het laatste verhaal

van deze idealisten in conflict met hun omgeving.

Hoe het verder ging met de leerlingen van Jezus

vertelt het boek Handelingen.

Het is ook geschreven door Lucas,

die een evangelie schreef.

Het begin van het verhaal speelt zich af in Jeruzalem,

de stad van de vrede waar het geen vrede is.

ACTIVITEITEN VAN DE ZOOSJETIJD

'Vanochtend vindt de begrafenis van Stefan den Helper plaats. Vijf dagen geleden kwam deze achttienjarige jongen om het leven, toen hij de Grote Monumentkerk in Vredeternel verliet en een woedende menigte hem vermoordde. De politie onderzoekt nog steeds de ware toedracht van deze brute lynchpartij. Zij legt een verband met een religieus conflict binnen de Ware Kerk, het kerkenootschap waartoe ook de Grote Monumentkerk behoort. Een jaar geleden vond een vergelijkbaar incident plaats. Daarbij werd Jos van der Zalf doodgemarteld. Ook toen werd een mogelijk verband met de Ware Kerk gelegd, maar dit kan niet hard gemaakt worden. Dan nu ander binnenlands nieuw.'

Peter doet de televisie uit. Wat klinken de woorden van de nieuwslezer afstandelijk. Het is zo mate-loos vreemd om de pasfoto van een goede vriend in beeld te zien verschijnen, terwijl je weet dat hij er niet meer is. Alles lijkt voorbij. Kan iemand voelen wat het betekent, als een vriend wordt vermoord? Hoe beschrijf je de wezenloze leegte waarin je verdriet nog nauwelijks kan binnendringen? Hoe moet je omgaan met dit gemis?

Peter kan, wil nog steeds niet geloven, dat hij zo voor het laatst afscheid moet nemen van Stefan. Met een glazige blik staart Peter uit het raam. Onwillekeurig woelt hij door zijn wat woeste, krullende haar. Dan wrijft hij onder zijn kin, zoals hij normaal gesproken doet als hij tijdens een bijeenkomst het woord wil nemen. Maar er valt niets meer te zeggen. En er is trouwens toch niemand in de kamer. Z'n ouders werken allebei en zijn zus Andrea zal straks rechtstreeks van school naar de begrafenis toegaan. Plotseling staat Peter op, beent naar de spiegel om zijn krullen in model te brengen. Hij trekt een net, donker jasje aan en verlaat het huis.

'Dood door schuld!' galmt het door het hoofd van Paul.

'Dood door schuld. Ik ben een moordenaar.' Zenuwachtig ijsbeert hij uiterst onrustig door de huiskamer. Ook hij heeft net naar het nieuws gekeken. 'De politie onderzoekt de ware toedracht van de brute lynchpartij', had de nieuwslezer gezegd. Hij, Paul, had er met zijn neus bovenop gestaan. Hij was getuige geweest van de kluwen jongens die Stefan af-tuigden. Sterker nog, had hij niet juist het vuur van blinde woede bij de jongens aangewakkerd?

Maar hoezeer Paul de ernst van deze consequenties ook erkent en zichzelf voorhoudt dit nooit gewild te hebben, toch

heeft Stefan deze collectieve aanslag min of meer over zichzelf afgeroepen. Paul ziet het beeld van die avond, nu vijf dagen geleden, nog voor zich. De Algemene Consistorieraad van de Ware Kerk in Vredeternel, bijeengekomen in de Grote Monumentkerk. Stefan den Helper als speciale gast in de vergadering. Eén van de consistorieraadsleden die Stefan ervan beschuldigde, dat hij en zijn vele vrienden ernstige leugens rondbuizenden over geloofszaken. Dat zij zo de Ware Kerk te gronde richtten met hun saboterende activiteiten. Stefan, die in zijn reactie juist de zaken omdraaide en de Ware Kerk aanklaagde. Hij had zelfs het lef om de Algemene Consistorieraad de les te lezen met een stuk kerkgeschiedenis en omschreef de door haar verguisde Jos Van der Zalf als 'kerkhistorische grootheid' en 'lichtend voorbeeld voor anderen. Uiteindelijk hield Stefan de Algemene Consistorieraad verantwoordelijk voor de dood van jeugdleader Jos. Nog voelt Paul de verstikkende ergernis, die hem en alle andere Consistorieraadsleden woedend maakten. Nooit eerder had hij zijn medebroeders zo kwaad gezien. Sommigen schreeuwden het uit: 'Hou op!' 'Houd je bek, leugenaar!' en 'Kop dicht!' Ongehoord taalgebruik voor Consistorieraadsleden. De voorzitter stond op en met ingehouden woede beet hij Stefan toe: 'D'r uit!!!' Toen sprongen de Consistorieraadsleden met geweld van hun stoelen op, er vlogen kopjes en papieren van tafel, een paar Consistorie-

raadsleden grepen Stefan vast. Zo werd hij hardhandig het gebouw uitgezet. Buiten had een aantal betrokkenen Ware Kerkjongeren in spanning het verloop van de vergadering afgewacht. Toen Stefan letterlijk op straat werd gezet en Paul de jongeren buiten vertelde wat zich in de vergaderzaal had afgespeeld, werden deze pas echt laaiend. 'Mensen als jullie zijn de pest voor de kerk', zei er één. 'Jij bent de messteek in de rug van de Ware Kerk', siste een ander. Stefan reageerde niet. Hij stond op, wreef het stof van zijn broek en keek over de hoofden van zijn leeftijdsgenoten heen in het niets. Maar juist door het negeren van hun woede en beschuldigingen en de in hun ogen volkomen misplaatste vroomheid, maakte Stefan de jongens ziedend. Opeens lag hij daar op de grond, geveld door een vuistslag. Een ander begon hem onophoudelijk te schoppen. Iemand sloeg op hem in met een stuk hout. Recht voor Pauls ogen, zonder dat hij er iets tegen deed, werd Stefan afgetuigd. Paul, die op het stadhuis van Vredeternel werkt, gaat niet naar zijn werk vandaag. Hij zou zich toch niet kunnen concentreren. Het hele gebeuren houdt hem volledig in de ban. Paul voelt zich als een dief die wil terugkeren naar de plaats van het misdrijf. Hij moet gewoon iets van de begrafenis meemaken. De plechtigheid is nota bene in zijn "eigen" Buitendamse Kerk. Nog een half uur.

Paul dendert met vier treden tegelijk de trap af, pakt zijn scooter uit de garage en scheurt weg.

Als de rouwauto's het plein van de Buitendamsse Kerk naderen, is het daar enorm druk.

'Ramptoeristen', denkt Peter vol ergernis bij zichzelf. Politie mensen zorgen ervoor dat de menigte ruimte maakt voor de auto's, zodat de familie en vrienden van Stefan kunnen uitstappen. Met moeite houden ze de cameramensen achter de hekken. Tientallen fototoestellen flitsen als de ouders, broers en zussen van Stefan uitstappen. Het toegestroomde publiek is wat onrustig. Iedereen wil alles graag zien. Uit alles blijkt dat dit geen gewone begrafenis wordt, maar een publieke aangelegenheid die heel de stad aangaat. Na de auto met de ouders, broers en zussen van Stefan, komen twee auto's met opa's en oma's en andere familie. Dan de twee auto's waarin Peter en de rest van het "Zoosjetijdsbestuur" zitten. Opnieuw flitsen de fotocamera's. Bijna ontstaat er een opstootje. Op het moment dat Peter uitstapt, klinkt een stem hard boven alles en iedereen uit: 'Godslasteraars!' Ogenblikkelijk manen omstanders de schreeuwer tot stilte. Peter herkent de stem. Hij draait zich in een korte reflex om en kijkt strak in de richting waar het geluid vandaan klinkt. Een fractie van een seconde kijkt hij recht in de ogen van een leeftijdsgenoot.

Paul loopt het plein op, maar drommen mensen belemmeren hem het uitzicht op de plek waar de mensen zullen uitstappen en de stoet zal uitstappen.

Het ergert Paul dat zoveel mensen en media belang hechten aan de Zoosjetijd en de dood van Stefan. Als jeugdoudering doet hij er alles aan om het jeugdwerk in de lijn van de tradities en gewoontes binnen de Ware Kerk op te bouwen. Het verschrikkelijk frustrerende is nu juist dat, qua belangstelling van tieners en jongeren, de Zoosjetijd hem volledig wegconcurrereert. Veel jongeren zien niet dat het slechts een holle, lege, trendy vorm is zonder enige juiste inhoud. Maar daar waar Pauls activiteiten niet van de grond komen omdat het nauwelijks jongeren trekt, kent de Zoosjetijd een groeiende toeloop. Straks wordt het nog een reële bedreiging voor het voortbestaan van de Ware Kerk. Daarom is er Paul veel gelegen aan het opheffen van de Zoosjetijd. Mediabelangstelling werkt daaraan zeker niet mee.

Hij ziet de auto's komen. Tussen de vele hoofden voor hem ziet hij Peter uitstappen. Hij meent de zelfvoldaanheid en mediabelustheid van Peters gezicht af te kunnen lezen als de fototoestellen flitsen.

Zo staat niet de Ware Kerk, maar juist deze zwerende wond binnen de kerk, volop in de spotlights. Driftig als hij is, kan Paul zich niet meer beheersen. Hij schreeuwt het uit.

Een ogenblik ontmoeten de ogen van Peter en Paul elkaar. Dan zijn ze aan elkaars blik onttrokken vanwege de vele mensen tussen hen in. Omstanders dwingen Paul zijn mond te houden. De lange, saaie rouwdienst is bijna afgelopen. Na het uitspreken van de zegen houden enkele mensen een toespraak. Naast enkele familieleden spreekt ook dr. Romeijn, burgemeester van Vredeternel, een paar woorden. Het is een forse, kalende man, strak in het pak, die over zijn leesbril heen de kerkzaal in kijkt. Hij deelt in zijn toespraak zijn medeleven mee en benoemt het onbeschrijflijk leed dat de familie Den Helper ongevraagd, onnodig en onzinnig ten deel valt. Hij roept op om het zinloos geweld in de stad niet te accepteren. De vele belangstellenden bedankt hij voor hun blijik van medeleven op deze zwarte dag. Romeijn put er hoop uit en nodigt mensen uit om in de stad Vredeternel te bouwen aan een betere samenleving.

Op de Algemene Begraafplaats “De Keirege” wordt Stefans lichaam ter ruste gelegd. Ook daar is het een drukte van belang. In stilte stappen familie en naaste bekenden van Stefans de auto's uit. Zij lopen achter de kist en voor de menigte uit naar het open graf. Het contrast tussen de in en indroevige stemming onder Stefans nabestaanden en de

bijna vredige sfeer die de begraafplaats uitstraalt, doet onwerkelijk aan. Het zacht ruisen van de bomen en het gezang van de vogels vormen een onwerkelijk decor bij het nu en dan ingehouden gesnik van familieleden van Stefans. De dominee leest nog een stukje uit de bijbel voor, gezamenlijk bidt de meegekomen menigte het “Onze Vader”. Dan laten de mannen met zwarte hoeden de kist plechtig een stukje naar beneden zakken. Stefans vader en moeder werpen samen als eerste een hand met aarde het graf in.

Ver bij de menigte vandaan, verdekt opgesteld in de schaduw van een grote eik, staat Paul. Hij houdt afstand tot de nabestaanden van Stefans om een nieuwe confrontatie, zoals zojuist bij de Buitendamse Kerk, te voorkomen. Zijn helm heeft hij maar opgehouden, zodat mensen hem niet snel herkennen. Van een afstand bekijkt hij het verdriet, dat zijn vrienden en bekenden hebben aangericht. In zijn hoofd wisselen een drukkend gevoel van grote schuld en een onderdrukt gevoel van haat en voldaanheid elkaar af.

Videograaf

'Hier is de videograaf, het programma dat dieper graaft dan wat wij zien en heilige gronden omspit; dat verder kijkt dan uw zintuigen waarnemen. Hier is uw zintuiglijk waarneembare presentator: Theo de Liefde'.

Het is avond. De klok wijst tien uur aan. In Memento Mori, het door de Zoosjetijd in gebruik genomen wijkgebouw van de Buitendamse kerk, zit alleen nog het Zoosjetijdsbestuur. Na de rouwplechtigheid van vanmiddag waren veel jongeren naar het gebouw toegekomen om wat te drinken en na te praten. Inmiddels zijn de talloze jonge belangstellenden weer vertrokken. De Zoosjetijd is vanavond dicht. De twaalf bestuursleden zitten met z'n allen voor de televisie om de speciale uitzending van "de videograaf" te zien. "De videograaf" toont een soort reconstructie van het ontstaan van de Zoosjetijd, de geschillen met de Ware Kerk. Ze stelt de vraag hoe het noodlottige incident met Stefan had kunnen gebeuren.

In de Buitendamse kerk vergadert de wijkconsistorieraad. Er staat maar één punt op de agenda: het overlijden van Stefan den Helper.

Omdat Paul de enig aanwezige afgevaardigde van de wijkraad was in de Algemene Consistorieraad op de avond van Stefans dood, wordt hem om uitleg gevraagd. Paul voelt zich uiterst ongemakkelijk. Als de raad hem nu de schuld geeft van Stefans dood? Wat moet hij zeggen als ze hem vragen waarom hij niet heeft ingegrepen? Maar nu Paul vertelt wat Stefan heeft gezegd in die vergadering van vijf dagen geleden - waarbij hij het verhaal nog wat aandikt - raakt iedereen erg ontstemd. Verontwaardigd mompelen consistorieraadsleden dingen als: 'Dan vraag je er ook om', 'tja, wat wil je als je dat soort dingen zegt.' Vervolgens vertelt Paul over de dood van Stefan op een manier alsof hij er zelf niet bij was. 'Toen Stefan de Grote Monumentkerk werd uitgezet, werd hij opgewacht door een grote groep jongeren. Zoals we op het nieuws hebben kunnen zien, hebben waarschijnlijk enkelen van hen Stefan zodanig toegetakeld dat hij aan z'n verwondingen is overleden.'

Eén van de raadsleden wil nog weten of er jongeren uit de Buitendamse kerk bij betrokken waren. Paul zegt dat de politie een aantal jongeren van de Ware Kerk heeft aangehouden, maar dat hij verder niet wil speculeren.

De voorzitter valt hem bij en zo komt Paul er voorlopig goed vanaf. Hoewel het schuldbesef als een loodzware last op hem drukt, haalt hij opgelucht adem.

Theo de Liefde praat snel, maar heeft zich zoals altijd goed op de uitzending voorbereid.

‘Goedenavond dames en heren. Opnieuw een dode door een religieus conflict in de Ware Kerk. De stad Vredeternel is in beroering vanwege de verschrikkelijke dood van Stefan den Helper die vanmiddag werd begraven. Zijn naam is nauw verbonden met de Zoosjetijd. De Zoosjetijd is een jonge, christelijke beweging die is ontstaan in de Buitendamse kerk. Er bestaan al langere tijd grote spanningen tussen de Zoosjetijd en de Consistorieraad van de Buitendamse Kerk. Dit werd bij de moord op Jos van der Zalf eens en te meer duidelijk. Dit keer heet het slachtoffer Stefan den Helper. Voordat wij dieper ingaan op wat er op de avond van zijn dood gebeurde, willen we eerst wat meer weten over wat deze Zoosjetijd precies is. In de studio is Luc van As te gast, lid van de Zoosjetijd. Goedenavond, Luc.’

‘Goedenavond, Theo.’

‘Om met de deur in huis te vallen: hoe komt een intelligente jongen van achttien terecht in zo’n seclarische beweging?’

Een jongen met donker haar en donkere ogen verschijnt in close-up. Hij heeft een smal gezicht met lichtbruine tint. Hij draagt een vrij kleine bril, waardoor hij een intelligent uiterlijk krijgt. Nadat Luc de vraag van Theo de Liefde tot zich heeft laten doordringen kijkt hij even schuin omhoog en antwoordt: ‘De Zoosjetijd is geen secte. We zijn ontstaan

als nieuwe vorm van kerk-zijn binnen de Ware Kerk en...’

‘Maar als jullie een onderdeel zijn van de Ware Kerk, waarom is die Kerk dan zo verschrikkelijk fel tegen jullie?’

‘Misschien is het omdat zij bang is te moeten veranderen.’

‘Leg eens uit.’

‘De Ware Kerk kent een traditie van honderden jaren. Daar wil ze natuurlijk niet pats boem vanaf. En voor een groot deel: terecht!’

Luc kijkt Theo doordringend aan. Hij is wat naar voren op zijn stoel gaan zitten en ondersteunt met gebaren zijn zorgvuldig gekozen woorden.

‘Onze tradities zijn heel waardevol. De Ware Kerk gaat bijvoorbeeld heel goed en serieus om met de bijbel en geloof. Verder is zij ongelooflijk degelijk georganiseerd. Maar wij wijzen als Zoosjetijd ook op de dingen die scheef zitten.

De Ware Kerk is niet meer helemaal van deze tijd.

Zo voelen veel jongeren, maar ook volwassenen, zich niet meer thuis bij bepaalde vormen.’

‘Vormen, zoals?’ onderbreekt Theo Luc weer.

‘De kerkdiensten zijn saai, de preken van de dominees zijn voor veel mensen - ook volwassenen - vaak onbegrijpelijk, de muziek spreekt ons absoluut niet aan.’

‘Ja ja: dus eigenlijk gewoon de kritiek van jongeren van alle

tijden tegen het systeem van de volwassenen, zeg maar het kerkelijke generatieconflict.’

Luc schudt zijn hoofd. ‘Nee, onze kritiek is fundamentele.’

Even aarzelt Luc. ‘Ehm, in sommige opzichten vinden wij de Ware Kerk heel hypocriet en inconsequent. We hebben een kerkorde, we weten allemaal precies hoe het moet. Er zijn talloze regeltjes over hoe je met elkaar moet omgaan als christenen, terwijl we als Ware Kerk daar in de praktijk niets van terechtbrengen.’

‘Hoe bedoel je?’

‘Het lijkt er bijvoorbeeld wel op dat de kerk er het patent op heeft om mensen te beschadigen bij de talloze onderlinge conflicten. Er wordt geroddeld over elkaar, we zijn zo gierig als de pest, we lezen elkaar om het minste of geringste de les en zo kan ik wel even doorgaan.’

‘Theorie en praktijk gaan dus niet samen!’

‘Precies. En dat heeft te maken met hoe wij als Ware Kerkers met elkaar om gaan, maar ook met onderwerpen die daar buiten liggen.’

‘Kun je daarvan een voorbeeld geven?’

‘We bidden tijdens kerkdiensten om vrede, oplossingen van het hongerprobleem in de wereld en voor een beter milieu. Hoe kunnen we dat doen als wij zelf ons daar in eerste instantie aan schuldig maken?’

‘De Ware Kerk schuld aan oorlog, honger en milieuvuiling?’

‘Niet anders dan onze samenleving in het algemeen. Niemand komt op voor de rechten van onschuldige oorlogsslachtoffers, waar ook ter wereld. We kopen onze kleren bij de “Salesman”, terwijl iedereen weet dat die kleren in erbarmelijke omstandigheden voor hongerloontjes door te jonge kinderen gemaakt worden. Om zomaar wat te noemen. En wat betreft het milieu: wie laat z’n auto staan, weigert plastic bekertjes of stapt uit milieuprincipes niet in het vliegtuig. Juist mensen van de kerk zouden anders kunnen zijn. Moeten zijn! Maar niets daarvan. Gelukkig is de Zoosjetijd daarin radicaal. We denken niet vanuit ons ego, maar vanuit de ander. Zo proberen we christen te zijn: in woorden en daden; en niet als individu maar als gemeenschap.’

‘Ondanks de toen al bestaande onenigheid tussen Zoosjetijd en Ware Kerk ben jij een tijdje terug bewust in de Zoosjetijd gestapt. Hoe kwam je erin terecht?’

‘Door het aanstekelijke enthousiasme van Peter Simons.’

‘Vertel.’

Luc’s ogen glanzen. ‘Ik studeer geneeskunde op de Nationale Universiteit Vredeternel. Een tijdje terug was de huidige voorzitter van de Zoosjetijd, Peter Simons, op onze faculteit te gast in een forum over identiteit en wetenschap. Ik raakte zo enthousiast van wat hij zei, dat ik na afloop een gesprek met hem voerde. Een dag later ging ik eens kijken in de Zoosjetijd en ik was verkocht.’

‘Je was daarvoor nog lid van de Ware Kerk?’
 ‘Ik ben *nog steeds* lid van de Ware Kerk. Wij zijn als Zoosje-tijd geen kerk binnen een kerk. We willen ook geen nieuwe kerk zijn. Wij zijn een christelijke beweging, waar je bij kunt horen zonder je eigen kerk vaarwel te zeggen.’

‘Dank je wel Luc.

U kijkt naar “de videograaf”, met vandaag Luc van As van de Zoostjetijd in ons programma. Kijkt u mee naar de reclame en graaft u zich daarna weer bij ons in.’

Zodra Paul thuis is gekomen, gaat hij naar z'n kamer. Zijn ouders die in de huiskamer zitten, begroet hij met ‘Hoi, welterusten, ik ga naar boven’, gooit zijn jas over de kapstok in de gang en loopt naar boven. Gelijk doet hij de tv aan. Omdat de consistorieraadsvergadering vroeg afgelopen is, kan hij nog een groot gedeelte van “de videograaf” zien.

De reclame is afgelopen. Theo de Liefde kijkt recht in de camera. ‘Vanavond bekijken we de achtergronden van de gebeurtenissen van vorige week, waarbij Stefan den Helper om het leven kwam. Om iets te begrijpen van de geweldadige moord, gaan we een stukje terug in de tijd. Zo'n drie jaar geleden begon Jos van der Zalf een jeugdwerkactiviteit binnen de Buitendamsse kerk, één van de wijkgemeentes van de Ware Kerk in Vredeternel. De Zoosjetijd groeide uit

tot een snelgroeiende beweging. In alle hoeken van de stad zijn inmiddels afdelingen ontstaan. Kijkt u mee naar de flashback.’

Er gaat een soort rilling door de jongens en meisjes op de bank van de Zoosjetijd, als zij op tv het hoofd van Jos van der Zalf in beeld zien. Met Jos is het allemaal begonnen. Hij was hun inspirerende leider die de beweging van de grond af, tegen de klippen van de Ware Kerk op, heeft opgebouwd. Jos van der Zalf was jeugdouderling in de Buitendamsse Kerk en de oprichter van de Zoosjetijd. Hij was als jongste raadslid een vreemde eend in de bijt binnen de Buitendamsse wijkconsistorieraad. Hij was één van de weinigen die

meer deed dan alleen vroom plaatsnemen op de voorste bank tijdens kerkdiensten. Hij zocht jongeren op bij hen thuis, ging op school langs, bezocht hen in het ziekenhuis of zocht met hen naar een financiële oplossing als ze stu-dieschuld hadden. In plaats van de voetballende jochies op het kerkplein weg te sturen, deed hij met ze mee. Jos stak zijn nek uit binnen een onwillende consistorieraad door een zwangere tienermoeder uit de eigen gemeente tijdelijk in huis op te nemen; hij verschaftte het door de ouders uitgekotste meisje en haar vriend gastvrijheid totdat zij woonruimte vonden. Ondanks de tegenwerking van de raad zorgde Jos ervoor dat hij in het, in onbruik geraakte, wijkgebouw Memento Mori jeugdwerkactiviteiten kon

starten. Zijn flamboyante kleding en piercings in wenkbrauwen en neus werden door zijn collega-consistorieraadsleden unaniem ongepast en wanstaltig bevonden. Maar onder jongeren was hij razend populairder.

De adem stinkt Paul in de keel als hij Jos van der Zalf ziet afgebeeld. Hoewel hij had kunnen verwachten dat er een vergelijking gemaakt zou worden tussen Stefan den Helpers dood en die van Van der Zalf. Ook bij Van der Zalfs dood ging de Algemene Consistorieraad op z'n zachtst gezegd niet vrijuit. Paul zit op de grond tegen zijn bed aan; zijn hand omklemt krachtig de afstandsbediening.

‘De naam van Jos van der Zalf is nauw verbonden met de Zoosjetijd’, vervolgt de commentaarstem bij de flashback. In beeld verschijnt het wijkgebouw Memento Mori. In close-up, onder de grote beukenbomen, het grote, zwarte smeedijzeren hek, waar de woorden “Memento Mori” in zijn verwerkt; dan tonen de beelden een vervallen en verwoest gebouw met hoge ramen, een grote zaal met gedateerde inrichting, waaronder voornamelijk kapotte, fantasieeloze meubels, een minuscule, in onbruik geraakte keuken en een verwaarloosd, smerig toilet. Het beeld vervaagt en gaat dan over in het onherkenbaar veranderde wijkgebouw, zoals het er in de tijd van Jos uit

kwam te zien. Het smeedijzeren hek is verdwenen en daarvoor in de plaats is er nu één doorlopend plein tussen Memento Mori en de Buitendamse kerk aan de overkant; bestraat met klinkers in allerlei vrolijke kleuren en omringd door jonge struiken. Binnen staat voor de ingang van de keuken een gloednieuwe bar, de ruimte is opgeknapt met verf, posters, moderne verlichting en allerlei kleurensplots, een spiksplinternieuwe geluidsinstallatie, een aantal bankstellen en een bescheiden podium. Uit het plafond kan een groot scherm naar beneden gelaten worden in verband met de aangeschafte videobeamer. De stem legt uit, dat ‘de vroegere, zwartgekafte bijbeltjes zijn vervangen door bijbels op cd-rom waarvan indien nodig teksten op het scherm getoond worden.’

Jos staat de interviewer in cryptische termen te woord: ‘Dit pand was uit de tijd. We hebben ‘m met elkaar weer in de tijd geplaatst. Door van alles af te breken en te vernieuwen. Dat is precies van de Zoosjetijd doet en wat ik doe binnen de Ware Kerk: we breken de boel helemaal af en bouwen het weer op. Ik kan het u nog sterker vertellen: binnenkort zal ik dat in drie dagen doen.’

Dan gaat de flashback verder met flitsen van diverse activiteiten van de Zoosjetijd: de thema-avonden, de maandelijkse schrijfavonden voor “Gevangen Bevrijd” komen aan

de orde; de Zoosjetijds-avonden op vrijdag: een soort jeugd-café, waar na negenen de bar opengaat en mensen kunnen bijkletsen, video kijken, magazines lezen, bijjarten, tafeltennisen en tafelvoetbal spelen. De sportwedstrijden op zaterdag; de geldwerfacties voor allerlei goede doelen. Tenslotte de Zoosjetijdsplanners die opbouwwerk doen voor nieuwe Zoosjetijds-afdelingen in andere delen van Vredeternel.

Iedere zondag is er Inn Heaven, een interactieve viering voor jongeren die na de reguliere kerkdiensten begint: jongeren gaan hevig met elkaar in discussie over een aansprekend onderwerp, er is telkens een special guest aanwezig, de bezoekers kunnen tussen de programma-onderdelen door frisdrank halen bij de bar; en Inn Heaven eindigt met een gezamenlijke maaltijd. Daarna gaan de jongeren door met een concrete actie naar aanleiding van het onderwerp. Zo opende Jos na een Inn Heaven over armoede in ontwikkelingslanden in het gebouw Memento Mori een filiaal van de Wereldwinkel. Inmiddels is de omzet zo'n € 25.000 per jaar. Na een Inn Heaven over geweld werd een anti-geweldsprotocol voor de Zoosjetijd gemaakt en maakten de jongeren T-shirts met antigeweld-slogans die de Zoosjetijd-sportteams de weken daarna droegen tijdens de wedstrijden.

De sfeer van de documentaire verandert. Er klinkt dreigen-

de muziek. De flashback van “de videograaf” toont krantenkoppen: “Jos van der Zalf dood”. “Ware Kerk toont ware gezicht”. “Van der Zalf vermoord”. De commentaarstem legt uit, hoe er steeds grotere conflicten kwamen tussen Van der Zalf en de Algemene Consistorieraad. ‘Het ging over de juiste leer van de Ware Kerk waar de Zoosjetijd zich niet aan zou houden. Jos’s enorme populariteit werd jaloers uitgelegd als zelf- of persoonsverheerlijking, als uitermate godslasterend. Maar men durfde Van der Zalf echter niet uit de raad te zetten of de Zoosjetijd te sluiten uit angst voor de woede van de talloze betrokkenen. Eindelijk vonden men in de Algemene Consistorieraad, waar ze de bedenkingen van de Buitendamse Raad overnamen, toch een manier om van Jos van der Zalf af te komen. De aanleiding was juist onze uitzending van “de Videograaf” waarin hij had gesproken over het afbreken en opbouwen van de Ware Kerk. De dag nadat het op tv kwam, was er een Inn Heaven, waar in plaats van de gebruikelijke tientallen jongeren opeens honderden aanwezig waren.’

Er verschijnen beelden van het betreffende moment. De commentaarstem vervolgt:

‘Het paste domweg niet in het gebouw Memento Mori.

Toen Jos het plein tussen Memento Mori en de Buitendijkse Kerk betrad, schreeuwden de jongeren hem toe: “We heb-

ben een J, we hebben een O, we hebben een S.” Na het op deze manier luidruchtig spellen van zijn voornaam, scandeerden ze zijn naam talloze keren. Ze riepen dingen als “Prijs de Heer om Jos” en “Halleluja voor Jos”.

De maandag na de uitzending van zaterdag en de massabijeenkomst op het plein bij Memento Mori kwam de Algemene Consistorieraad in spoedvergadering bijeen. Jos werd aan de tand gevoeld en uiteindelijk besloot men hem bij het stadsdeelrechtshof Buitendiam officieel aan te klagen wegens “grote verstoring van de openbare orde nabij een voor godsdienstoefening bedoeld gebouw”. Na getouwtrek tussen de tuchtcommissie van de Ware Kerk en het stadsdeelrechtshof oordeelde de rechter dat dit een binnenkerkelijke aangelegenheid betrof en de Ware Kerk zelf een oordeel mocht uitspreken over Van der Zalf.

Net zoals vijf dagen geleden met Stefan den Helper bij de Grote Monumentkerk gebeurde, stortte na deze rechterlijke uitspraak een woedende menigte van fanatieke Ware Kerkers zich buiten bij het stadsdeelrechtshof en masse op Jos. Jos raakte bij dit redeloze geweld in coma en zou later aan zijn verwondingen zijn overleden. Er is overigens niets over zijn begrafenis bekend geworden en zelfs onduidelijk is waar hij begraven ligt. De Zoosjetijd houdt nog altijd vol dat hij niet echt dood is. Zij zegt dat hij na drie dagen uit coma zou zijn ontwaakt, na een aantal weken van lichame-

lijk herstel afscheid heeft genomen van het Zoosjetijdsbestuur en naar elders is vertrokken. Bestemming onbekend. Niemand heeft ooit nog iets van Van der Zalf vernomen.

Sommige Zoosjetijdsleden beweren af en toe nog contact te hebben met Jos.

Ondanks of juist dankzij deze rampzalige incidenten biedt de Zoosjetijd aan een toenemend aantal mensen gelegenheid om op een aantrekkelijke en vooral eigentijdse manier zin te geven aan hun bestaan.

‘Eigentijds...’ herhaalt Paul getergd binnensmonds de woorden van de commentaarstem. ‘Eigentijds...we mòeten en zullen er voor zorgen dat de Zoosjetijd zijn tijd heel snel gehad heeft.’ Hij weigert nog verder te kijken. Hij staat op, zet het geluid van de tv uit, gooit de afstandsbediening op bed en pakt zijn mobiele telefoon.

Na die flashback herneemt Theo de Liefde het woord. ‘Luc, tussen het overlijden of zoals je zegt, het voor schijndood achterlaten van oprichter Jos van der Zalf en de lynchpartij waarvan jullie vriend Stefan slachtoffer werd, is er veel gebeurd. Eerst leek het gedaan met de Zoosjetijd.’
‘We waren kapot van de gebeurtenissen met Jos. We dach-

ten dat hij dood was en waren in zak en as. Je begrijpt hoe blij wij waren, toen hij ontwaakt bleek te zijn uit coma.’

‘Dit wordt overigens door de Ware Kerk en de publieke opinie in alle toonaarden ontkend.’

‘Theo, ik verzeker je: Jos is harstikke in leven.’

‘Goed, laten we dat in het midden laten. In elk geval hoorden we de weken na het drama bijna niets van jullie en we dachten dat de Zoosjetijd niet meer bestond.’

‘Dat klopt. De eerste weken zijn wij weinig in de openbaarheid getreden. Jos en het bestuur hebben nog een aantal intensieve gesprekken met elkaar gehad over de voortzetting van het werk en daarna heeft hij voorlopig afscheid van ons genomen. Voorlopig, want hij heeft beloofd op een geschikt moment weer terug te komen naar Vredeternel.’

‘Oké. Jos vertrok naar Utopia. En toen?’

Even wil Luc ingaan op het neerbuigend bedoelde Utopia. Maar hij bedenkt zich. Even is hij stil, dan gaat hij verder.

‘We hebben ons beraden over hoe we nu verder moesten gaan. Eerlijk gezegd ontbrak de zin. We waren allen aangeslagen door de haat van veel Ware Kerkers tegen ons. Ook wisten we niet wat voor acties we moesten gaan doen.’

‘En dan wordt het Kermis’, geeft Theo aan.

Luc knikt en zijn ogen beginnen te schitteren.

“Kermis”, verzucht Peter Simons op de bank van de Zoosjetijd in Memento Mori.

Luc ziet alle gebeurtenissen aan zich voorbijtrekken.

Kermis

Elk voorjaar is er een enorme kermis in Vredeternel. Er worden grote feesten gehouden op straten en pleinen. De winkels zijn dicht, maar alle horecagelegenheden blijven nachten achter elkaar open. De hele stad is vrolijk: over de grote straten zijn slingers en vlaggen gespannen, er worden podia opgericht waarop artiesten optreden. Overal klinkt muziek en de vijf grootste fonteinen spuiten oranje limonade waarvan iedereen mag drinken. Hoogtepunt van de kermis is de Oranjeparade, waarbij iedereen in – het woord zegt het al – oranje kleren uitgedost mee loopt in een lange feestende stoet.

Het was de bedoeling dat tijdens de betreffende kermis ook de Zoosjetijd open zou zijn voor iedereen die zin had om te komen. Er waren grootse plannen. Het stadsdeelbestuur van Buitendam had al toestemming gegeven voor het Zoosjetijdsfeest op het plein voor Memento Mori.

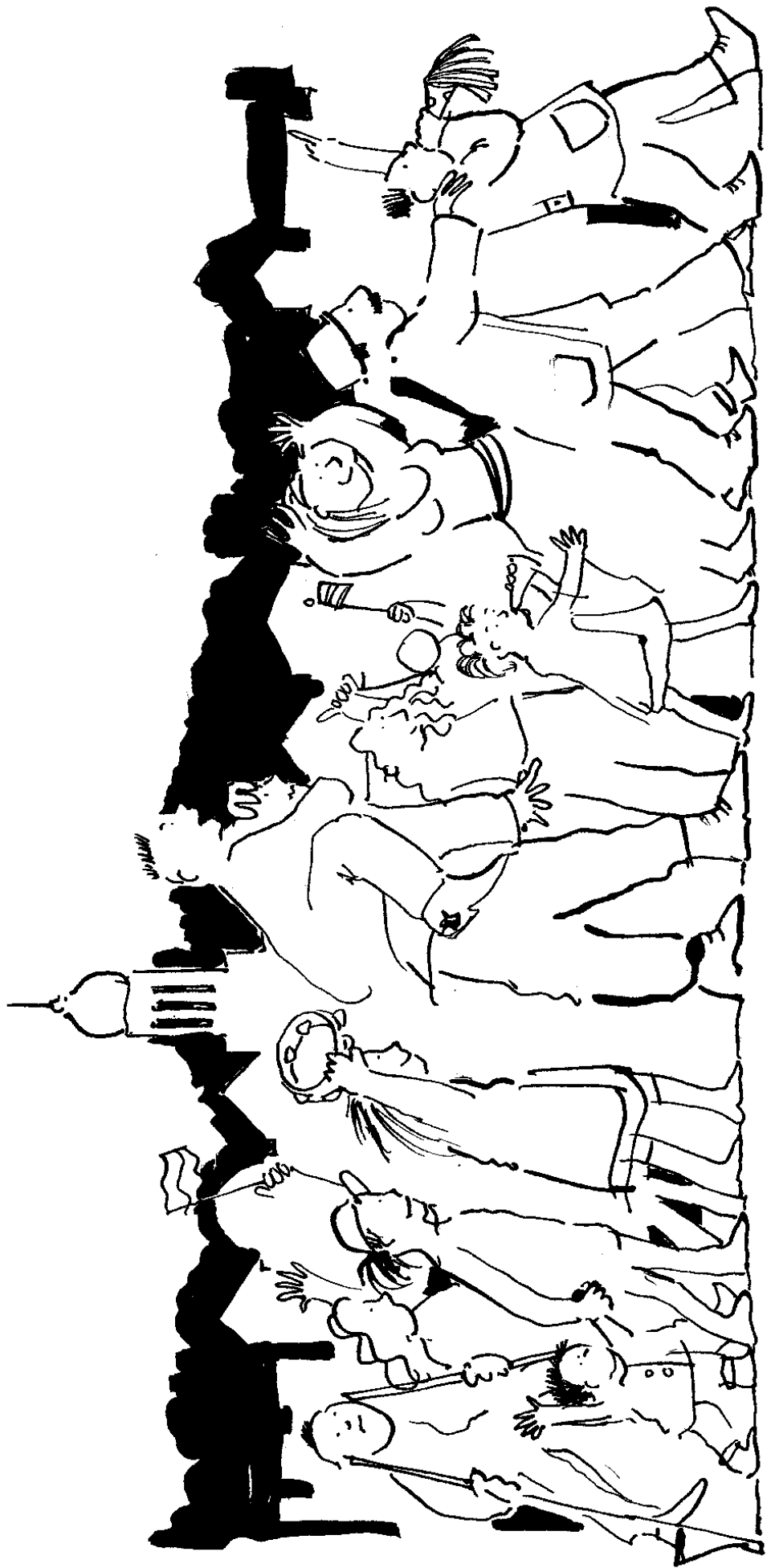
Uiteraard was de moordaanslag op Jos een streep door de rekening in alle plannen. Al ontwaakte hij gelukkig uit coma, toch schortte het Zoosjetijdsbestuur alle voorbereidingen op en annuleerde de gedane bestellingen. Met name toen Van der Zalf in stilte afscheid nam - in de woorden

van Theo de Liefde 'naar Utopia ging' - zakte de motivatie weg en leek de Zoosjetijd te zijn ingestort. De kermis vond ruim zeven weken na de aanslag op Jos van der Zalf plaats. Zonder duidelijk aanwijsbare redenen waren de jongeren van het bestuur naar Memento Mori gekomen: Peter, Andrea, Jaap, Johanna, Philip, Bart, Tom, Matthijs, Jakob, Ted en Simone. De elf zaten niet echt op hun gemak bij elkaar. Allen hadden een wat onbestemd gevoel. Iedereen wist wel, hoe vreselijk teleurgesteld Jos zou zijn als hij zou horen dat hun Zoosjetijdsfeest niet zou doorgaan. Als hij er weet van had, dat zijn initiatieven door het bestuur niet werden voortgezet, zou hij ongetwijfeld het vertrouwen in hen opgezegd hebben. Maar de dreun van de aanslag en zijn vertrek was nog niet weggeëbd en had de jongeren er tot dan toe van weerhouden om de Zoosjetijd weer open te stellen. Het was ook zo tegenstrijdig: heel Vredeternel ging uit zijn dak, terwijl zij zich alles behalve feestelijk voelden.

Het was in de vooravond. Op een bepaald ogenblik stond Peter Simons plotseling op en begon te ijsberen. Hij liep van de bar naar het podium en weer terug. En nog eens, en nog eens. De andere jongeren bleven apathisch zitten, roerend in hun kopje koffie, gedachteloos kauwgum kauwend. Buiten klonk het geknal en gillende geluid van vuurwerk.

Peter stond stil. Hij draaide zich abrupt om naar de andere Zoosjetijders en keek hen doordringend aan. 'Vuurwerk!!!' schreeuwde hij met al zijn kracht en zijn handen staken naar voren alsof hij 'eureka' had gezegd. Tien paar ogen keken hem verwonderd en verwachtingsvol aan. 'Vuurwerk!' herhaalde hij, 'het is tijd voor vuurwerk!' 'Tijd voor vuurwerk?!' durfde Simone hem te vragen. 'Zoosjetijd voor vuurwerk', verbeterde Peter zichzelf. 'De Zoosjetijd is uitgegaan als een nachtkaaars. Uitgedoofd als een lucifer bij het eerste zuchtje wind. Als Jos zijn leven over had voor zijn idealen, wie zijn wij dan om hier bij de pakken neer te zitten? Zeven weken zonder Jos en de Zoosjetijd is al weer verleden tijd. Maar wat mij betreft is het *onvoltooid* verleden tijd!' Peter vuurde zichzelf aan en stond vol energie voor zijn overrompelde vrienden. 'Haal je benen van tafel, Philip! Bart, doe die kauwgum uit je mond! Sta op allemaal! Ruim die zakken chips op. Draai de doppen op de flessen, zet ze terug in de kratten en kom in beweging. Het is kermis vandaag! Kermis in Vredeternel. Ik vind... nee: we moeten er een Zoosjetijdskermis van maken. Dat is wel het aller-, allerminste wat we aan Jos verplicht zijn.'

En toen ging het *snel*.

Niemand die er ook maar aan dacht om Peters woorden te relativeren. Laat staan er iets tegen in te brengen. Alsof er een wervelwind door het huis ging. Op de zolder van Memento Mori vonden Jaap en Andrea nog wat vuurpijlen en een honderdduizendknaller. Anderen maakten de ruimte schoon. De al weken gesloten luiken deden ze open. De verlichting ging aan. In allerlei werden de buitenboxen uit de kast gehaald en neergezet. Een serie telefoontjes met vrienden en bekenden leverde toezeggingen op voor veltientallen liters frisdrank en allerlei soorten hapjes, binnen een uur te bezorgen. Peter zelf ging naar de koster van de Buitendamse kerk, die toevallig thuis was. Hij eiste met al zijn overredingskracht de sleutel van de Buitendamse kerkstorendeur op: 'De toren is bezit van de gemeente; als u mij de sleutel niet onmiddellijk geeft zodat ik de klok kan luiden, doe ik u een proces aan', en met al zijn kracht trok hij aan het touw van de grote klok.

Sommige mensen in stadsdeel Buitendam hoorden het geluid van de grote klok van de Buitendamse kerk tussen het vuurwerk en de muziek door. En..., wat vreemd: zagen ze daar op die plek ook geen vuurwerk de lucht in gaan? De ether werd plotseling gevuld met talloze SMS-jes en mobiele gesprekken van enthousiaste jongeren die elkaar vertelden dat de Zoosjetijd plotseling weer zou open gaan.

Rondom Memento Mori konden omwonenden zien hoe een zeer snel groeiend leger van jonge mensen aankwam, slepen met kratten frisdrank, hapjes, apparatuur, belichting en noem maar op, en hoe in no-time een podium in elkaar werd gezet, met geluidsinstallatie en al.

Binnen het uur werd ook burgemeester Romeijn, die traditiegetrouw de Oranjeparade aanvoerde, geïnformeerd over de activiteiten rondom de Buitendamse kerk. In zijn oranje jaquet liep hij breed grijnzend voor de wonderlijke oranjeoptocht uit, toen een jongeman hem iets influisterde. De jonge, net iets te ijverige ambtenaar had zich tussen het juichende publiek doorgeworsteld en liet Romeijn weten, dat jongeren bij de Buitendamse kerk bezig waren met het oprichten van een podium en neerzetten van mobiele bars. Dat ze zelfs de klok hadden geluid. 'Zij hebben hun verzoek om vergunning hiervoor zeven weken geleden zelf ingetrokken en zijn dus in overtreding.'

De burgemeester keek over zijn bril de jongeman ernstig aan en lachte toen weer breeduit. 'Het is kermis. Ga feestvieren Paul! Ik ben er heilig van overtuigd dat het een fantastisch feest zal worden daar bij die Zoosjetijd. Als je snel bent, kun je zèlf misschien nog meedoen.'

Het werd inderdaad een geweldig feest bij de Zoosjetijd. Binnen een mum van tijd hadden vele honderden jongeren

de weg naar het gebouw weer weten te vinden. De dirigente van de Zoosjetijd-vocals had haar hele combo en driekwart van het koor compleet voor een gratis optreden. Ook waren er DJ's en VJ's gevonden die wilden draaien. De Zoosjetijdsleden waren overgelukkig dat hun beweging tegen alle verwachtingen en aankondigingen in nu opeens toch prominent meedeed aan de jaarlijkse kermis. En voor het eerst in de geschiedenis van Vredeternel eindigde de Oranjeparade niet op het plein bij de Grote Monumentkerk. Burgemeester Romeijn was zo enthousiast geworden toen hij hoorde dat de Zoosjetijd, met wie hij in stilte meeleefde, plotseling weer open was, dat hij op eigen houtje besloot bij de Grote Markt niet links- maar rechtsaf te gaan in de richting van stadsdeel Buitendam. En de bonte, oranje slinger van mensen achter hem volgde hem dansend en zingend, zonder zich ook maar iets af te vragen.

De Oranjeparade naderde het al overvolle plein tussen de Buitendamse kerk en Memento Mori, toen Peter met een speech wilde beginnen. Hij stond al bij de trapje naar het podium. Het was een confrontatie tussen uitbundige gekheid en feestelijkheid enerzijds en een nog onderdrukt enthousiasme van de Zoosjetijdsleden anderzijds. Zij voelden allen haarfijn aan dat deze heropening van de Zoosjetijd tijdens de jaarlijkse kermis een cruciaal ogenblik zou worden

in het bestaan van hun beweging.

Langzaam stierf de muziek van het dweilorkest weg.

De zingende menigte staakte ongelijktijdig haar gezang.

De feesttoeters en fluitjes klonken niet meer. Bij de burge-

meester, die de enorme Oranjeparade aanvoerde, waren

intussen ineens een paar Algemene Consistorieraadsleden

van de Ware Kerk opgedoken. Wars van feestelijkheden,

hadden ze hun zwarte pakken aangetrokken.

Jeugdoudlerling Paul had ze in allerijl opgetrommeld, omdat

hij allerminst vrede had met het ongeplande, ontheiligende

gospelfeest vlakbij zijn kerkgebouw. Als je het vanuit een

helikopter zou bekijken: een voornamelijk oranje slinger die

opging in een bonte verzameling van allerlei kleuren, met

precies op de lijn daar tussenin een aantal zwarte stippen.

Eén van die zwarte stippen was Paul. Hij moest en zou bij

deze feestelijke confrontatie zijn, hoewel hij geenzins in

feestelijke stemming was. Hij was hier om een oogje in het

zeil te houden. Om argumenten tegen de Zoosjetijd te ver-

zamelen. Om - mocht dat nodig zijn - de Buitendamse kerk

met alles wat hij in zich had te beschermen tegen jongeren

die mogelijkkerwijs wat van plan waren. Zo onopvallend mo-

gelijk, bang om opnieuw belachelijk gemaakt te worden

door Romeijn, had hij zich achter zijn mede-consistorie-

raadsleden gevoegd. Hij keek rond over het terrein tussen

zijn kerk en Memento Mori, dat zo onverwachts volgeladen was met talloze jongeren. Zijn oog viel op de prijslijst bij één van de bars, allemaal bemenst door bestuursleden van de Zoosjetijd. Hij las:

“limonade – gratis”

“frisdrank – gratis”

“ijs – gratis”

Snel flitsten zijn ogen naar de tafel waarachter stapels broodjes en allemaal dozen stonden:

“snoep – gratis”

“alle belegde broodjes – gratis”

“warme worst – gratis”

“patat en snacks - gratis”

Dit las hij niet goed. Hij keek nog eens. Paul drong tussen de mensen door naar één van de verkooppunten. Maar hij had het wel degelijk goed gelezen. Alles was gratis: al het eten, al het drinken. Bij de toiletten stonden geen schoteltjes voor geld; en er werd, in tegenstelling tot alle andere feestzalen in Vredetempel, geen entree geheven om het Zoosjetijdsgebouw binnen te gaan. Hij realiseerde zich dat de Buitendamsse kerk nog altijd medefinancier was van de Zoosjetijd en grote verantwoordelijkheid droeg voor haar financiële huishouding. ‘Dit moet een onvoorstelbaar vermogen kosten!’ dacht hij bij zichzelf. En in zijn gedachten vormde hij al een formulering voor zijn levensgrote verwijt

over de buitenproportionele rekening die de Zoosjetijd vast en zeker zou gaan indienen bij de financiële kerkcommissie. Boven het afzwakkende geluid van de roezemoezende menigte uit, schreeuwde Paul over vele hoofden heen in de richting van Peter die bij het podium stond: ‘Hoezo alles gratis?! Het Zoosjetijdsbestuur loopt alles gratis uit te delen! Wie moet dat allemaal in vredesnaam betalen? Ik zie jullie je hand straks al weer ophouden! Zijn jullie helemaal gek geworden?!’

Er ontstond wat onrust bij de andere zwartgeklede mensen en het sloeg over naar mensen uit de oranje optocht. Ze keken rond en constateerden nu zelf ook dat alles op dit plein gratis te verkrijgen was. ‘Vast een vergissing’, zei iemand. ‘Dat kunnen we van die jongeren niet verwachten’, vond een ander. Iemand stelde ongelovig vast: ‘Als er één moment is dat je je clubkas kunt spekken, is het de kermis wel. Die jongeren zijn knettergek.’ ‘Ja, ze zijn gek’, herhaalde iemand anders. Velen vielen hen bij.

De muziek die nog zacht op de achtergrond door de boxen klonk, werd uitgezet. Peter betrad het podium. Hij ging achter de microfoon staan, wreef onder zijn kin, keek naar links en naar rechts en begon. Bijna automatisch werd het stil. ‘Dag allemaal. In reactie op wat ik overal hoor fluisteren:

wij zijn niet gek. Alles wat de Zoosjetijd tot nu toe heeft gedaan was niet gek, maar juist té gek! Ik heb een vraag: Wie van jullie durft te delen? Niemand reageerde.

'Ik stel jullie een vraag: Wie durft te delen?'

Mensen keken elkaar vragend aan, sommige sloegen hun ogen neer. Een enkeling stak aarzelend zijn vinger op.

'Wie durft te delen?' riep Peter met luider wordende stem. In tegenstelling tot de inhoud van zijn woorden, klonk zijn toon bijna aggressief.

Meer vingers gingen omhoog. Hier en daar zei iemand een luid 'ja!' of 'iki'! Mensen keken links en rechts, knikten aarzelend of trokken de schouderaars min of meer instemmend op.

Peter voelde in de kontzak van zijn broek. Hij pakte zijn portemonnee. Deed 'm open en pakte er een briefje van tien en één van twintig uit. Toen bukte hij zich voorover en gaf het aan een meisje dat vooraan bij het podium stond. 'Alsjeblieft, pak aan.' Het meisje aarzelde. Ze keek hem aan alsof hij haar in de maling nam. 'Pak maar aan, zeg ik. Voor jou', drong Peter aan. Met een vragende blik pakte ze de twee bijjetten aan. Peter ging weer rechtop staan, keek in de rondte over het volgepakte plein heen en zei: 'Ik vraag

jullie om het geld dat je in je portemonnee hebt - en dat je kunt missen - er uit te halen. Ook de muntjes in je broekzakken of binnenzak van je jas kun je gebruiken. Als je het niet per se nodig hebt, geef dan dit geld aan iemand die naast je staat of voor je of achter je. Tegelijkertijd ontvang je dus geld van iemand anders. Kom op, pak je portemonnee en deel uit.'

Uit de menigte zwol langzaam een gemompel op. Sommigen keken Peter ongelovig aan, anderen hadden een flauwe glimlach op hun gezicht. Mensen die ver bij het podium vandaan stonden, maakten nog geen aanstalten. Een paar tienermeisjes kregen een onbedaarlijke giechelbui. Een enkeling draaide zich zelfs hoogst gepikeerd om en verliet het plein.

'Wie durft te delen?' herhaalde Peter zijn vraag.

Er klonk geknisper van bijjetten. Hier en daar rolden muntjes over de stenen. Mensen gaven en ontvingen geld.

Langzaamaan ontstond er één grote geldtransactie op het plein. De aanvankelijke aarzeling van velen maakte plaats voor spontaniteit. 'Wat maakt het ook uit, het is kermis', 'ik kan straks toch wel pinnen of chippen', of 'wie weet, wat ik er weer voor terugkrijg.'

Er werd gegeven en ontvangen bij het leven. Sommigen raakten lachend vele tientjes kwijt, terwijl anderen erop

vooruitgingen. Sommigen kregen er steeds meer lol in en ruilden zelfs hun van iemand anders ontvangen geld weer door. En nog eens, en nog eens.
 Paul had willen wegllopen, toen Peter gevraagd had de portemonnee te trekken. Maar net toen hij zich omdraaide, bood een jong meisje dat achter hem stond hem haar geld aan en kon hij het niet maken om te weigeren. Hij had zijn portemonnee getrokken en een wildvreemd iemand, met ingehouden ergernis, zijn geld overhandigd.

De spanning was omgeslagen in een luchtige, bijna uitbundige stemming. Mensen lachten. Ze praatten met elkaar: vrienden en vriendinnen, maar ook mensen die elkaar pas bij het delen van het geld voor het eerst tegenkwamen. Er werden grapjes gemaakt en steeds meer mensen stapten over hun gêné heen om gratis drinken en eten te halen bij de bars en tafels. Het werd steeds gezelliger.

Peter ging weer achter de microfoon staan. 'Mensen, zo meteen gaan een heleboel jongens en meiden van de Zoosjetijd rond met broodtrommels. Ik vraag jullie om daarin dát geld te stoppen wat je denkt te kunnen missen. Alles wat je nu in je handen hebt, mag je - als je wilt - gewoon houden. Geen probleem. Maar als je zonder ook goed uit de voeten kunt, stop het dan in de trommels. Ik verzeker jullie

dat de Zoosjetijd voor een goede bestemming zorgt. Er zijn genoeg mensen in Vredeternel en ook ver daarbuiten die vandaag niets te vieren hebben. En gisteren en morgen ook al niet. Denk daarbij bijvoorbeeld aan ons project met ouderloze aidskinderen, aan onze activiteiten met alleenstaande minderjarige asielzoekers in de opvangcentra. Geef alsjeblieft wat je kunt missen.'

Her en der wurmden jongeren zich door de massa. Bijna niemand hoefde na te denken, maar stopte al het geld in de lunchbakjes. Sommige mensen waren rijker geworden van de transactie van zo-even, sommigen juist armer. Maar in de bereidheid tot geven was geen verschil te merken. Al gauw puilden de bakjes uit en moesten de Zoosjetidsjongeren de bijjetten apart in hun handen houden en in hun broekzakken stoppen, om te voorkomen dat het geld op de grond zou vallen. Na zo'n tien, vijftien minuten brachten ze al het verzamelde geld bij elkaar in grote pannen, die inmiddels snel uit de keuken van Memento Mori waren gehaald. Dit leidde tot een grote ontlading van de menigte. Het lawaai van het in de pannen kletterende muntgeld ging over in het geluid van een juichende menigte, die luid applaudeerde.

Peter maakte met een gebaar duidelijk dat hij nog wat wil-

de zeggen. ‘Een tijdje terug is onze leider Jos van der Zalf slachtoffer geworden van zinloos geweld. Of liever gezegd: van een moordaanslag. Sommigen onder ons’, en hij keek daarbij nadrukkelijk de Consistorieraadsleden aan, ‘weten daar helaas meer van. Inmiddels is hij uit Vredeternel vertrokken. Maar zijn geest, zijn ideeën zijn hier aanwezig en springlevend. Jos heeft veel aan ons gegeven: hij gaf zichzelf. Hij deelde zijn geestdrift, zijn passie en visie met ons. Zo leerde hij ons met elkaar en met anderen te delen wat zinnig, waardevol, goed en bruikbaar is. Dingen als geld en bezit en ook wijsheid, waarheid, bepaalde talenten en vaardigheden. Iedereen apart kan iets betekenen. Dat is fijn voor jezelf, maar het is nog mooier als je het kunt inzetten voor een ander. Dat is delen. Zojuist hebben wij met elkaar leren delen. En dat is goed. Door te delen vermenigvuldigt je juist. Het totaal is namelijk meer dan de som der delen.’

Het feest was niet meer te stuiten. De oranje stoet en de kleurrijke Zoosjetijdsmenigte vermengden zich met elkaar. Het was topdrukte bij de bars, er werd gelachen, gezongen en gedanst. Op het podium traden de Zoosjetijdsvocals op en vanuit de stad kwamen steeds meer mensen naar het overvolle plein om mee te doen aan dit gratis, mede juist daardoor, fantastische feest. Talloze mensen sloten zich die dag actief aan bij de Zoosjetijd.

Voorstel

‘Luc, het valt nogal op, dat bij alle bijzondere gebeurtenissen rond de Zoosjetijd sprake is van op z’n minst grote tegenwerking door de Ware Kerk.’

‘Dat klopt.’

‘En met name door de Algemene Consistorieraad.’

‘Helaas wel.’

‘Is het jeugdwerk niet vertegenwoordigd in dit centrale kerkbestuur?’

‘Jawel!’

‘Wéí?!’ Theo de Liefde kijkt Luc ongelovig aan.

‘Paul Tentmaker, de jeugdouderling van de Buitendamsse kerk, zit er in.’

‘Dan is die Tentmaker toch jullie linking pin daar?’

Luc zucht. ‘Was dat maar zo, Theo. Paul is helaas vòòr jeugdwerk maar tegen de Zoosjetijd.’

‘Hoezo dan?!’

‘Paul staat niet open voor onze ideeën. Het jeugdwerk heeft in de Ware Kerk een lange traditie. Talloze generaties lang zijn er goedlopende activiteiten. Centraal staan geloofsoverdracht en inwijding in de tradities van ons geloof en onze kerk. De Zoosjetijd heeft vernieuwende ideeën en die passen daar naar zijn idee niet in.’

‘Paul Tentmaker zeg je, hè?’

‘Ja, en?’

Het valt me op, dat zijn naam vaak genoemd wordt. Eerder bij de aanslag op Van der Zalf en was hij vorige week bij de moord op Stefan den Helper ook niet “toevallig” in de buurt?

Halverwege het tv-programma is Paul gaan bellen met Jan den Hooge, voorzitter van de Algemene Consistorieraad. ‘Jan, je spreekt met Paul. Ik zit net op tv naar “de videograaf” te kijken. Wat? O, jij ook? Het is toch ongelooflijk hoe de Zoosjetijd zichzelf zo uitgebreid mag etaleren aan heel het land ten koste van de Ware Kerk. We móéten nu ingrijpen. Ja, ik weet ook wel dat ons dat tot nu toe niet gelukt is. Nee, natuurlijk mogen er niet nog meer slachtoffers vallen. Het is allemaal al erg genoeg. Maar Jan, ik heb een idee. Luister.

Overal waar Zoosjetijdsafdelingen ontstaan, maakt men gebruik van ruimtes of van geld van de Ware Kerk. Ze komen bij elkaar in vergaderzalen van kerk- of wijkgebouwen. Ze doen een beroep op het jeugdwerkbudget van de Ware Kerk. Wij kunnen als Algemene Consistorieraad officieel besluiten, dat de Zoosjetijd vanaf nu niet meer tot de activiteiten van de Ware Kerk behoort. Sterker nog: ik stel verder voor, dat ieder persoon die lid is van de Zoosjetijd voortaan automatisch het kerklidmaatschap van de Ware Kerk verliest. Inclusief dus het recht te laten dopen, belijdenis te doen en het huwelijk te laten inzegenen. Ja, wat je zegt: harde maat-

regelen. Dit voorstel zet ik op de mail en ik wil dit als extra agendapunt op de eerstvolgende vergadering aan de orde stellen. Laten we hopen dat het in hemelsnaam eindelijk over en uit is met de sabotage. Welterusten Jan.’

Tijdgeest

Het is een paar maanden later. Paul staat in de metro. Hoe wel er zitplaatsen genoeg zijn op deze zaterdagmiddag, is hij te onrustig om te gaan zitten. Hij staat in het halletje bij de schuifdeuren en houdt zich vast aan een stang. Paul is op weg naar de Damaankustkerk, in één van Vredeternels voorsteden. In zijn aktenkoffertje heeft hij een belangrijke verordening van de Algemene Consistorieraad van de Ware Kerk, dat Zoosjetijdsafdeling “Dam aan Kust” met onmiddellijke ingang moet sluiten.

Vanavond zal Paul het besluit mondeling toelichten en de consequenties schetsen als deze afdeling toch blijft bestaan.

Het voorstel, dat Paul op de avond van Stefans begrafenissen en de speciale uitzending van “de Videograaf” met voorzitter Den Hooge besprak, werd de eerstvolgende vergadering daarna unaniem aangenomen. Paul zelf werd voorzitter van de commissie “Waar Jeugdwerk” die moest toezien op uitvoering van het besluit.

In heel de stad kampt de Zoosjetijd inmiddels met gebrek aan ruimte, omdat haar de toegang tot kerkgebouwen is ontzegd. Verder zijn verschillende afdelingen in de rode cijfers gekomen, omdat de financiële bijdrage van de Ware Kerk plotseling is komen te vervallen. Her en der blijken rekeningnummers van de Zoosjetijd plotseling geblokkeerd te zijn.

In de Damaankustkerk is in korte tijd een florierende Zoosjetijdsafdeling ontstaan, met honderden leden. Ook hier vinden zondags eigentijdse vieringen plaats. Er zijn allerlei subgroepen die tal van activiteiten organiseren. Daarom zal Pauls verordening een vernietigende slag toebrengen aan deze Zoosjetijdsafdeling.

Paul ijsbeert door het metrostel heen. Eigenlijk is hij vastberaden en onzeker tegelijk. Hij twijfelt soms wel eens aan zijn missie, hoewel hij dat nooit zal toegeven. Vanavond zal hij opnieuw geconfronteerd worden met tientallen vreselijk teurgestelde mensen. En opnieuw zal hij moeten uitlegen waarom de Ware Kerk de Zoosjetijd niet duldt. Natuurlijk weet hij dat donders goed: 'De eenheid binnen de Ware Kerk is ernstig in het geding; de Zoosjetijd treedt de traditie en heiligheid met voeten; en er vindt ontoelaatbare vermenging plaats met allochtonen.' Dat heeft hij nu al zo vaak voorgelezen. Vorige week nog legde hij het laatste als

volgt uit: 'Jongeren van de Ware Kerk die zich bezighouden binnen de Zoosjetijd. Dat kun je vergelijken met je geliefde die recht voor je ogen naar bed gaat met een ander.'

Maar toch: hoe kan het, dat de Zoosjetijd zo succesvol is? Dat zij ondanks de maatregelen van de Ware Kerk blijft groeien? Dat het overlijden van Jos van der Zalf en Stefan den Helper juist tot versterking van deze beweging heeft geleid? Waarom zien ze het belang niet in van één saamhorige grote en getuigende Ware Kerk?

Aan de andere kant: is dit eigenlijk wel de meest grondige reden waarom de Ware Kerk de Zoosjetijd beschuldigt van onbijbelse en onchristelijke activiteiten en ideeën?

Nee, zo mag hij niet denken! De Zoosjetijd is een zwerende wond in het toch al geteisterde lichaam van de Ware Kerk. En hij, Paul Tentmaker, is geroepen de harde heelmeester te zijn die geen stinkende wonden mag maken.

De zoemer gaat, de deuren sluiten zich. De metro zet zich weer in beweging. Paul is de enige overgebleven reiziger in dit metrostel. De metrotunnel is helemaal donker. Het enige licht is dat wat vanuit de metro komt en weerkaatst op de muren van de tunnel. Op de muren van de tunnel is graffiti gespoten. Paul leest onwillekeurig de kreten, maar kan de meeste niet ontcijferen vanwege de snelheid van de metro en de onduidelijkheid van de lettertekens. Als de me-

tro vaart mindert en het volgende station binnenrijdt, valt Pauls oog op een levensgrote graffiti-tekst die ter hoogte van het begin van het perron op de muur is gespoten: TIJDGEEST staat er, in roze, gele en oranje kleuren. 'Tijdgeest', mompelt Paul in zichzelf, 'merkwaardige tekst'. De metro stopt, de deuren gaan open en er stappen enkele mensen in. Een jongen, aan zijn kleur en kleding te zien waarschijnlijk een autochtone, stapt aarzelend op Paul af. Hij vraagt hem in gebrekkige taal: 'Mijn eer, hoe is tijd?' Paul kijkt op zijn horloge, maar deze staat stil. Vergeten op te winden. Zonder de jongen aan te kijken schudt Paul met z'n hoofd en zegt kortaf: 'Weet ik niet.'

De metro komt in beweging. De jongen die de tijd vraagt, doet nog een poging: 'Maar mijn eer, u horloge hep!' Paul ergert zich aan de volhardende jongen. 'Ik weet het niet, dat zeg ik toch?!' bijt Paul hem toe. Daaraan onwillekeurig, pratend in het niets toevoegend: 'Vraag het de tijdgeest!'

Op het moment dat Paul het woord "tijdgeest" gebruikt, maakt de metro een noodstop. De remmen piepen, mensen vallen om en tassen schuiven over de vloer naar voren. Ook Paul verliest zijn evenwicht. In zijn val leest hij in het licht van de vonken die door de wrijving tussen wielen en rails ontstaan, op de muur van de metro-tunnel de woorden "Forever Van der Zalf."

Dan ligt hij voorover en schuift keihard tegen de deur van de bestuurderscabine aan. Zijn aktenkoffer - met de verordening daarin - schuift ver weg onder de banken.

Plotseling is het helemaal donker in de metro. De noodverlichting werkt niet. Mensen roeren zich. Sommigen zijn bang. Er wordt geschreeuwd. Een klein jongetje roept huilend om zijn moeder. Paul wrijft in het donker over zijn bebeerde hoofd. Hij wil grijpen naar z'n aktenkoffer maar vindt 'm niet. Hij weet niet waar de jongen zich ten opzichte van hem bevindt.

Het woord "tijdgeest" maalt door zijn hoofd.

'Hoe is de tijd? - Tijdgeest'
'Hoe is de tijd? - Tijdgeest.'

Een absurd vraag- en antwoordspel herhaalt zich eindeloos in zijn gedachten.

Als een lange en diepe pijnscheut treft hem het idee dat dit de kern is van waar hij zich al jaren zo intensief mee bezig houdt. 'Het gaat om de tijdgeest', galmt het door zijn hoofd. Hij mag het niet ontkennen. Het doet zo'n verrekte pijn, maar het is de waarheid. Maar de waarheid is onverdraaglijk waar. Ga maar na: Hoe is de tijd? Zo is de tijd, Zoosjetijd. De puzzelstukjes vallen in elkaar. De Zoosjetijd is een antwoord op de tijdgeest. Hét antwoord. Pauls ogen worden geopend. Wat is hij jarenlang stom geweest. Met

open ogen blind, verblind door woede. Koppig weigerend om zijn denkbeelden aan te passen aan de tijdgeest. Maar juist in de duisternis van de metro die een noodstop maakt, is hij eindelijk niet blind meer. Hij ziet waarmee hij bezig is, de enorme impact van zijn handelen. Hij verbijstert zichzelf met deze ontdekking.

Een onverdraaglijke waarheid. Niet te erkennen. Maar ook niet te ontkennen. 'Waar ben ik mee bezig?!' roept Paul. Maar de angstige in het donker schreeuwende mensen horen hem niet.

Dan voelt hij een hand op zijn been. 'Mijn eer, u in orde?'

'Ja, alles oké', mompelt Paul en voegt verward daaraan toe: 'Ik weet nu hoe laat het is. Het is Zoosjetijd!'

Na drie minuten gaat het licht in de metro weer aan. De intercom biedt excuses aan en vertelt waarom de noodstop werd gemaakt: het noodmechanisme van de metro dat zonder aanleiding in werking was getreden. In een sukkel-gangetje rijdt de metro weer door. Veel te laat bereikt Paul het eindstation. Hij rent de jongen snel voorbij bij het uitstappen, om niet al te laat in de kerk aan te komen.

De kerkzaal zit al bomvol mensen. Vooraan zitten voornamelijk Ware Kerkers, daarachter jongeren van de Zoosjetijd. De stemming is grimmig. De zaal is één en al oog voor hem als hij binnenkomt. De jongeren die achterin de kerkzaal

moeten staan bij gebrek aan stoelen en banken en geven hem nauwelijks de ruimte om binnen te komen. Iemand spuugt op de grond, vlak voor de voeten van Paul. Zwijgzaam en met armen over elkaar kijken ze hun leeftijdsgenoot aan, aan wie ze een enorme hekel hebben gekregen. Nog erger dan een groep mensen die boos schreeuwt en scheldt, is een bomvolle zaal die haar protest uit door alleen maar te zwijgen. Als Paul de kansel beklimt, klinkt er geen kuschje in de zaal. Vooraan zit de Consistorieraad die hem minzaam toeknikt. Maar daarachter ziet hij een enorme muur van norse, nukkige, boze en teleurgestelde mensen. Met de armen over elkaar of de vuisten gebald.

Mensen die zich met al hun energie inzetten voor de Zoosjetijd. Mensen die vanavond het vonnis van opheffing moeten ondergaan. Vele malen dieper dan alle keren hiervoor dat hij namens de commissie in een kerk moest zijn, treft hem dit.

Maar dit keer durft Paul de mensen aan te kijken. Anders dan voorheen, kijkt hij niet naar beneden of over de hoofden heen. Ziet hij de mensen recht in de ogen. Zo merkt hij tot zijn verbazing op, dat de jongen die hem in de metro naar de tijd vroeg ook de kerk is binnengekomen. Hij staat helemaal achteraan. Als Paul had geweten, dat hij hier ook moest zijn, hadden ze wel samen op kunnen lopen vanaf het metrostation.

Paul kijkt de zaal nog eens rond, zucht, slikt en spreekt dan - helemaal uit z'n hoofd - een kleine toespraak uit. 'Lieve mensen, een christelijke kerk is geen gebouw, geen instuut. De kerk is niet wat de traditie ervan heeft gemaakt. Een kerk is niet: de organisatie. Een kerk is niet slechts wat de Ware Kerk zegt te zijn. Een kerk is wél een levende geloofsgemeenschap van mensen, die zich blijft ontwikkelen. Een geïnspireerde groep mensen die bezig is belangrijke dingen te leren, te vieren en te dienen. Die haar gaven deelt. Een groep ook die zich ontwikkelt met de tijdgeest mee. Ik ben door een wonderlijke samenloop van omstandigheden vandaag tot de conclusie gekomen: de echte ware kerk is niet de Ware Kerk waarvoor ik in de Algemene Consistorieraad zit. De ware kerk van deze tijd vind ik in de Zoosjetijd.'

Paul pakt de verordening van de lessenaar af en houdt hem in de lucht.

De zaal wordt onrustig.

Consistorieraadsleden stoten elkaar aan. De jongeren op de achterste banken rekken zich om Paul te kunnen zien.

'Ik kan en wil mijn eigen vernietigende en leugenachtige woorden op deze verordening niet meer uitspreken, lieve mensen.

Ik heb spijt van alle dingen die ik heb gedaan en heb gezegd, die nadelig waren voor de Zoosjetijd. Ik beloof me

vanaf nu met al mijn energie voor de Zoosjetijd te gaan inzetten. Jongens en meisjes, ik vraag jullie met klem: blijf vooral lid van of sluit je aan bij de Zoosjetijd.'

Met een krachtig gebaar scheurt Paul de verordening door-midden.

Barbecue

Enkele weken later. De Zoosjetijd in gebouw Memento Mori is inmiddels zo goed en kwaad als het gaat zelfstandig verder gegaan. Het is moeilijk zonder ondersteuning van de Ware Kerk het hoofd boven water te houden. Ze dreigt binnekort uit het gebouw gezet te worden.

Niettemin heeft het Zoosjetijdsbestuur als afsluiting van het seizoen een groot barbecuefeest georganiseerd, samen met vertegenwoordigers van andere, nog bestaande afdelingen uit Vredeternel.

'Aan tafel!' roepen de jongens die achter de barbecue staan en stokjes saté en hamburgers roosteren.

Op het plein tussen de Buitendamsse kerk en Memento Mori staan enkele tientallen tuintafels en nog veel meer klapstoeltjes, krukken en banken. Langzamerhand zoekt iedereen een plaats om te gaan zitten.

'Ik eet niet met hem!'

Peter staat recht overeind achter één van de tafels en wijst

naar Paul, die bij de tafel met stokbrood, salade en sausjes staat. Peters gezicht staat op oorlog. Zijn ogen kijken priemend naar Paul.

Er valt een ijzige stilte over het zojuist nog zo gezellige plein. 'Nee Paul, met jou kan en wil ik niet aan één tafel zitten', verduidelijkt Peter ten overvloede zijn opmerking van zojuist. Paul legt zijn zojuist gepakte plastic bordje weer terug op de stapel en loopt naar voren.

De tientallen andere aanwezigen vormen een soort zittende en staande kring waar Paul binnen gaat staan.

'Ik begrijp heel goed Peter, dat je er grote moeite mee hebt dat ik hier ben. Ik zelf vind het ook niet gemakkelijk. Om eerlijk te zijn: mijn hart klopt in m'n keel. Er valt een heeloel uit te praten. Ik ben hier niet om de Zoosjetijd nog meer moeilijkheden te bezorgen, maar juist om proberen het goed te maken.'

'Uitpraten en goedmaken?! Alle moeilijkheden waarmee wij te maken hebben, zijn aan jou te wijten! Er valt niks goed te maken, zolang jij alles kapot maakt, Tentmaker!' 'Ik zou het willen hebben over een nieuw begin', probeert Paul nog.

'Leg jouw "nieuwe begin" maar uit aan de nabestaanden van Stefan den Helper. Aan de familie van Jos van der Zalf! Aan de honderden Zoosjetijdsleden die je de laatste maan-

den alle plezier hebt afgepakt. Aan bestuursleden die gefrustreerd en overspannen thuis zitten en hun geloof zowat zijn kwijtgeraakt.'

'Dat is allemaal mijn schuld.' Paul slaat zijn ogen neer en laat zijn schoudera hängen.

'Wat ben jij toch walgelig! Ziekelijk gewoon. Maar wij laten ons niet belazeren, Paul. Met vereende krachten lukt het ons nog net om de Zoosjetijd overeind te houden. Moeten wij nu dan juist jou toelaten, zodat je de Zoosjetijd straks misschien nog meer kapot kan maken dan je tot nu toe al gedaan hebt!'

'Ik begrijp je woede, Peter.'

'Trek dan je conclusies.' Peter maakt met een gebaar duidelijk, dat Paul kan vertrekken. Maar hij vertrekt niet.

'Onderweg naar de Damaankustkerk ben ik in de metro tot een radicaal ander inzicht gekomen. Het was een onwaarschijnlijke samenloop van omstandigheden, ik...'

'Wat ontroerend, Paul. Een schoolvoorbeeld van een bekeringsverhaal. Kan zonder problemen op tv. Kon je nu niets verzinnen dat nóg goedkoper is?!'

Peter kijkt de kring rond. 'Vrienden en vriendinnen, alsjeblieft: wie wijst Paul Tentmaker even de weg naar het hek?! De saté wordt koud en dan kunnen we eindelijk aan tafel; zonder ongenode gasten.'

‘Ik Paul meenemen.’

Alle ogen richten zich op de jongen die dit zegt. Hij doet een stap naar voren. ‘Paul is goede jongen. Ik weet: hij namens Ware Kerk veel kwaad gedaan tegen Zoosjetijd. Paul heb nieuw inzicht gekregen. In metro naar Damaankust. Ik zeker weten, hij is nu goed mens, want ik was daar bij.’

Degene die dit zegt is de donkere jongen, hij heet Barney, die Paul in de metro op weg naar de Damaankustkerk en later in die kerk zelf was tegengekomen. Hij is uitermate actief in de Zoosjetijdsafdeling van de Damaankustkerk. In tegenstelling tot vrijwel alle andere leden van de Zoosjetijd was Barney wél overtuigd geraakt van Pauls radicale omkeer. Mede daarom had hij hem uitgenodigd mee te gaan naar de barbecue.

Nu komt het er op aan, het Zoosjetijdsbestuur en alle anderen ervan te overtuigen, dat Paul zich wil gaan inzetten voor de toekomst van de Zoosjetijd.

Op het plein praat iedereen door elkaar. Mensen roepen naar Paul en Barney, maar het is een chaos waarin alles alleen maar verwarrender wordt. Peter vraagt iedereen stil te zijn en geeft Barney de gelegenheid te vertellen wat er precies in de metro op weg naar de Damaankustkerk gebeurde. Barney vertelt het hele verhaal. De rustige manier waarop hij dat doet heeft een overtuigende uitwerking.

Als Barney is uitgesproken, valt er een stilte.

Mensen kijken elkaar aan.

Maar vanachter de barbecue wordt de stilte doorbroken. Iemand roept: ‘Kunnen jullie het nu een beetje kort houden alsjeblieft, want straks vliegen de saté’s en hamburgers nog in de fik!’

Op het gezicht van Peter verschijnt een glimlach.

Hij kijkt de andere Zoosjetijdsbestuursleden aan.

‘Wat denken jullie ervan?!’

Ze lachen en knikken.

‘Paul, eerlijk gezegd weet ik nog niet helemaal wat ik ervan moet denken. Ik voel me nog steeds wat ongemakkelijk.

Maar er zijn saté’s en hamburgers genoeg.

**We
geven je
voorlopig
het voordeel
van de twijfel.**

Welkom aan tafel!’

BRIEVEN Van...

Je weet dat ik op reis ben geweest.
Met mijn vrienden had ik afgesproken dat ze elke maand een rondzendbrief kregen, soms met een persoonlijke krabbel voor één van hen erbij.

Toen Paulus na zijn Damascus-ervaring voor de kant van Jezus had gekozen ging hij reizen.

Naar plaatsen die hij bezocht schreef hij brieven.

Een aantal van die brieven staan in de bijbel.

We weten niet altijd waar Paulus het over heeft, omdat we soms niet weten wat er aan de hand is.

Dat maakt de brieven nogal ingewikkeld.

We weten dat Paulus niet alle brieven zelf schreef.

‘Plagiaat!’ roepen sommigen dan.

Maar vroeger gebruikten mensen wel vaker de naam van belangrijke mensen als eerbetoon en ook om het belang van een brief te onderstrepen. Iemand speelt de rol en doet dus alsof hij Paulus is.

Behalve brieven van Paulus staan er ook brieven in van Jacobus, Petrus en Judas.

SHEERA'S KOMST

Sheera ken ik al mijn hele leven. Mijn ouders hebben haar financieel geadopteerd, toen ik geboren werd. Al jarenlang staat er een foto van haar op de televisie.

Naast een foto van mij en mijn broertje.

‘Dat is je zusverweg’, zei mijn moeder toen ik klein was.

‘Hoe ver?’ vroeg ik dan, ‘verder dan opa en oma?’

‘Veel verder’, zei mijn moeder, ‘je kunt er alleen met een vliegtuig komen.’

Elke keer als we een nieuwe foto van Sheera kregen vroeg ik waarom ze niet bij ons kwam wonen. Wat had ik nu aan een zus ver weg? Mijn vader zei dan dat ze het beste in haar eigen land kon blijven. Dan kon ze daar naar school. Alsof dat zo leuk is, school.

Af en toe kregen we een brief van haar. Ze schreef dan dat het goed ging en dat haar leraren tevreden waren. Die brief werd dan een tijdje naast de foto gelegd. Als mijn tante op bezoek was, werd daar altijd een opmerking over gemaakt. ‘Betalen jullie daar nu voor? Ik heb gehoord dat al dat geld aan de strijkstok blijft hangen.’ In het begin werd mijn vader kwaad.

Later deed hij net alsof hij niets hoorde en liet hij zijn zus praten.

Voor mijn achttiende verjaardag hadden mijn ouders een verrassing bedacht. Ze hadden Sheera uitgenodigd om naar Nederland te komen. Ze zou dan gelijk mijn examenfeest mee kunnen vieren. Dat het een verrassing was, hoorde ik een dag voor mijn verjaardag toen ik mijn moeder in de keuken iets tegen mijn vader hoorde fluisteren.

‘Ik snap er niets van dat ze niet is komen opdagen’, hoorde ik mijn moeder zeggen, ‘ze had toch kunnen schrijven? We moeten maar niets zeggen.’

Maar ik had het al gehoord en ik wilde weten wat er aan de hand was. Toen vertelde ze me, dat ze Sheera hadden uitgenodigd en geld hadden gestuurd voor een vlucht. Ze hadden niets van haar vernomen. Mijn vader zei dat ik het feest er maar niet door moest laten bederven, het was tenslotte niet mijn echte zus. Ik wist eigenlijk ook niet zo goed wie ik moest missen. Ik had Sheera tenslotte nog nooit in het echt gezien en een echt zusgevoel, ik weet niet wat dat is met alleen maar een broer.

Ondanks het feit dat ze er niet was, werd het toch een gezellig feest. Al mijn vriendinnen kwamen langs en mijn diploma en cijferlijst werden door de familie bewonderd. Ik kreeg veel cadeaus en de afwezigheid van Sheera raakte zo op de achtergrond.

Alleen mijn tante had het nog over haar: 'Ik heb het altijd wel gezegd, je moet geen geld in zo'n kind steken, maar jullie luisteren niet.'
Gelukkig hield mijn vader zijn mond.

Ik was aan het werk in de supermarkt, toen mijn moeder me belde op mijn mobieltje.
'Moet je horen', zei ze, 'Sheera belde me zojuist op, ze staat op Schiphol. Kun jij haar gaan halen? Ik kan vanmiddag onmogelijk weg van mijn werk, ik zit in een vergadering. Het is wel ongelukkig dat ze juist nu komt, in plaats van voor het feest. Ze is eigenlijk te laat. Zeg maar tegen je chef dat het een noodgeval is.'

Ze klonk gehaast en hing op.

Mijn chef wilde niet meewerken. Hij kon me alleen maar laten gaan als er een sterfgeval in de familie was.

'Maar het gaat om mijn zus', riep ik nog, 'mijn adoptiezus-je.'

'Is ze dood dan?'

Ik vertelde van haar komst naar Nederland, maar dat klonk weinig overtuigend.

'Personeelstekort', bromde hij en 'ik weet toch al niet hoe ik mijn vakken gevuld moet krijgen.'

Mijn broer zat nog op school, dus die kon ook niet naar Schiphol en mijn vader was voor twee dagen afgereisd naar

Brussel voor een congres. Zo was er niemand van ons die haar kon halen.

Na mijn werk, om vijf uur ben ik direct op de trein gestapt. Op Schiphol heb ik anderhalf uur naar haar gezocht, in een zoektocht langs alle informatiebalies en meetingpoints. Ik vond haar uiteindelijk in de politiepost in de grote hal. Ze zat aan een tafeltje met een grote tas naast zich en keek strak voor zich uit. Ze was kleiner dan ik dacht. Ze leek moe, keek me aan en herkende me niet.

'Sheera?' zei ik.

'My sister', zei ze. Ze lachte wat.

Ze stond op en we omhelsden elkaar.

Ze had het koud de eerste dag. Ik gaf haar twee van mijn truien die ze over elkaar aantrok. Ze bleken te groot en de mouwen waren veel te lang.

'Ze heeft twee slappe slurven aan haar lijf', zei mijn broer toen hij haar zag.

We lachten, maar Sheera snapte niet waarom.

's Avonds ging ze vroeg naar bed om 's ochtends om zes uur al weer beneden te zijn. 'Ik ben het gewend vroeg op te staan', verontschuldigde ze zich, 's morgens is het nog koel.'
'En 's middags is het koud', graptte ik.

'Dat weet ik', zei ze, 'mijn hoofd weet dat ook, maar de rest van mijn lijf nog niet, dat wil gewoon om zes uur op.'

De eerste dagen zei ze niet veel. Soms was ze somber en stil en zat ze in de hoek van de kamer op dezelfde manier te wachten, zoals ik haar op Schiphol had aangetroffen. Alleen was het onduidelijk waarop ze wachtte.

Het vliegtuig terug?

Een bijzondere ontmoeting met iemand waarmee ze hier had afgesproken en waarvan wij geen weet hadden?

Of verwachtte ze wat van ons?

Uit haar hele houding sprak dat er nog iets te gebeuren stond, maar niemand wist precies wat. En volgens mij wist ze het zelf ook niet.

Die zaterdag nam ik haar mee naar Amsterdam.

Ik wist niet of ze het leuk vond, want bij alles wat ik voorstelde om te gaan doen, reageerde ze dat voor haar alles nieuw was en dat ik maar moest kiezen.

We maakten een rondvaart, liepen door de Kalverstraat en over de Dam en bezochten Madame Tussaud. Voor het Anne Frankhuis stond een rij, zodat we dat maar voor gezien hielden. Op het Leidseplein gingen we op een terrasje zitten en beoordeelden de jongens die daar langskwamen.

‘Heb jij verkering?’ vroeg ik haar.

Sheera begon hard te lachen. ‘Al twee jaar’, zei ze en schaterde het uit. ‘Hij wilde niet dat ik hier naar toeging, veel te gevaarlijk’, zei hij.

‘En jij?’ zei ik, ‘wilde jij hier wel naar toe?’

‘Ik ben hier toch?’ reageerde ze ontwijkend. ‘Ik ben gekomen. Ik rekende af en we liepen door de Leidsestraat terug naar het station.

‘Voordat we terug gaan, Jolan, moet ik je wat vragen. Dat feest waarvoor ik gekomen ben, dat is al voorbij hè?’

Ik reageerde verbaasd. Ze wist toch dat ze er zaterdag had moeten zijn en dat ze te laat gekomen was.

‘Maar’, vervolgde ze, ‘hebben jullie ook echt feest gevierd? Ik bedoel: zonder mij?’

‘Natuurlijk’, zei ik, ‘ik had al mijn vrienden uitgenodigd om te komen. Maar waarom vraag je dat?’

In een stortvloed kwamen alle frustraties eruit. Hoe ze in vier weken tijd, vanaf de dag dat de uitnodiging kwam, van alles had moeten regelen om te zorgen dat ze in het gezin niet gemist zou worden. Hoe er problemen waren geweest met de aanvraag van het visum. Hoe ze had uitgekeken naar de reis. Hoe ze een dag onderweg was geweest met de bus en zich bij twee lekke banden bang had afgevraagd of ze het vliegtuig niet zou missen.

En dat ze het gevoel had gehad in Nederland niet echt welkom te zijn, toen haar indringend werd gevraagd of ze van plan was om hier lang te blijven en of ze wel een adres had waar ze naar toe kon. En toen, toen eindelijk alle formaliteiten waren afgehandeld en alle hobbels waren genomen

was er niemand geweest om haar op te halen. Bij de politie had ze gevraagd of ze daar even kon wachten. Ze hadden haar toegelaten, maar ook vreemd aangekeken.

‘Weet u zeker dat u een adres heeft, mevrouw en weet u waar u naar toe moet?’

Ze had ‘ja’ gezegd, maar wist niet of er wel iemand zou komen. Ze had zo onopvallend mogelijk een plek gezocht en de haar aangeboden koffie geweigerd.

Even had ze gedacht dat haar vriend gelijk had, dat het beter was om niet te gaan. ‘In die wereld heb jij niets te zoeken’ had hij gezegd.

Maar ze had hem tegengesproken. Ze wilde een onafhankelijke vrouw zijn, die haar eigen weg ging.

En nu, nu vroeg ze zich af of ze toch niet beter thuis had kunnen blijven. Dan had ze tenminste nog steeds gedacht dat ze echt familie was. ‘In al die jaren had ik het gevoel, dat ik een beetje bij jullie hoorde en jullie bij mij, ook al hadden we elkaar nog nooit gezien. Maar dat blijkt niet zo te zijn.

‘Het spijt me’, zei ik, ‘maar waarom heb je niets van je laten horen? We konden toch geen feest uitstellen als we niet eens wisten of we je konden verwachten? Dat zou raar zijn geweest tegenover de andere gasten.’

Sheera gaf geen antwoord. Het feit alleen al dat we haar uitgenodigd hadden als familie, betekende dat we op haar zouden wachten. Zonder haar zou het geen feest zijn.

‘Ik zie dat je het niet begrijpt’, zei ze, ‘laat ik je dit vertellen, bij ons begin je pas een feest als alle genodigden er zijn en niet eerder. Dat is het verschil met jullie. Bij jullie begint het op tijd en is het op tijd afgelopen.’

Tijd is bij jullie belangrijker dan gasten.’

Ik merkte dat ik kwaad begon te worden. Alsof zij na vier dagen Nederland al wist hoe onze samenleving in elkaar stak! Het liefst wilde ik haar recht in het gezicht zeggen dat ze zich in Nederland moest aanpassen. Dat ze maar op tijd had moeten zijn en haar zaken beter had moeten regelen, dat ze dankbaar moest zijn dat ze geld gekregen had voor de reis. Dat ik er van baalde, dat ze ongelukkig en stil voor zich uit op de bank zat te staren, waardoor de familie de hele week bezorgd om haar heen draaide.

Maar ik hield mijn mond.

Ik merkte dat ze meer mijn zusje was geworden, dan ik al die tijd had beseft.

Ze was iemand van ons gezin. Van ver weg, dat wel, maar wel van ons gezin.

En nu was ze voor de eerste keer de zus waar ik het liefst ruzie mee zou willen maken.

We namen de trein naar huis.

We zeiden niet veel, maar de volgende dag bleek de sfeer te zijn opgeklaard. Voor het eerst leek Sheera deel uit te maken van het gezin. Ze deed mee bij alle huishoudelijke klussen, nam de telefoon aan met twee woorden Nederlands en ging een halve dag mee naar het werk van mijn moeder. De avond voor haar vertrek bood ze aan voor ons te koken. Samen struinden we een middag de stad af op zoek naar lekkere dingen.

521

‘Komt je tante ook eten vanavond?’, vroeg ze.

‘Waarom vraag je dat?’ zei ik, ‘wil je dat ze komt?’

‘Ze vindt mij volgens mij niet aardig, ze kijkt altijd zo nors, maar ze is familie, dus hoort ze er bij.’

Mijn tante kwam. Met forse tegenzin weliswaar, maar die bleek snel te verdwijnen, toen het eten op tafel werd gezet. ‘Ze kunnen wel lekker koken’, zei ze, het bleek haar laatste onhandige opmerking voor die avond.

‘Vanavond zijn jullie mijn gast’, zei Sheera, ‘en ik ben blij dat jullie op tijd gekomen zijn.’

Ze lachte.

DE OUDE PETRUS

Weet je waar ik nog vaak aan terugdenk? Aan die avond in de olijfhof, toen ze Jezus gevangennamen. Ik was in slaap gevallen, we waren allemaal bekaf. Drie jaar lang hadden we met Jezus opgetrokken. We hadden heel Israël doorkruist en overal had Jezus laten zien dat het Koninkrijk van God nabij was. Hij had de mensen hoop gegeven. Ze dachten dat hij de nieuwe koning was. Eigenlijk dachten we dat zelf ook, toen.

Ik schrok wakker van het rumoer. Het was een hels kabaal, een troep mannen met fakkels en stokken. Ze kwamen Jezus halen. 'In naam van het bevoegd gezag', zeiden ze nog. Het waren gewoon een stel raddraaiers en meelopers die op sensatie uit waren, maar ze waren gestuurd. De hoge heren hadden genoeg van Jezus. De Romeinse stadhouder en de hogepriesters werden onrustig van hem. Wat hij te zeggen had, stond hen niet aan. Hij moest verdwijnen, zonder een spoor achter te laten. Dat is anders gelopen. We dachten toen allemaal dat het afgelopen was. Die gedachte was voor mij onverdraaglijk. Plotseling had ik een zwaard in mijn hand. Ik weet nog steeds niet waar het vandaan kwam. Wat moest ik met een zwaard? Ik ben een visser, geen soldaat. Als er gevochten werd, gebruikten we onze

vuisten. En daar wist ik wel raad mee. Als jongen had ik vaak genoeg gevochten. Ik kon vroeger fel zijn. Zeker als ze het op mijn broer, Andreas hadden voorzien. Andreas kon niet zo goed meekomen met de anderen. Hij was, hoe zal ik het zeggen, niet zo vlug van begrip. Je moest hem alles altijd twee keer uitleggen, voordat hij het één keer snapte. Hij deed zijn werk wel, maar vaak te langzaam. Mensen werden kwaad. 'Ben je nou nog niet klaar?' 'We hebben geen uren de tijd.' Ze hadden geen geduld met hem.

Jezus wel. Jezus kon met hem lezen en schrijven. Hij vertelde het desnoods vier keer. Mischien dat we daarom ook wel met hem mee gegaan zijn. Weg van de stille verwijten. Weg van het eeuwige gezeur dat met Andreas niet te werken viel. Weg van de hatelijkheden. Een nieuw begin maken. Mensen kunnen soms zo wreed zijn, zeker tegen wie weerloos is.

Andreas was zo iemand. Een goeie jongen, maar zonder veel verweer. Je kon rustig op zijn ziel gaan staan, hij wist niet wat hij moest zeggen. Ik wel. Ik sloeg erop los. Ze moesten van mijn broer afblijven. Je kunt mensen toch niet afschrijven, alsof het stenen zijn die niet deugen. Die gooie je aan de kant, zoals met vis die niet vers meer is. Maar je

kunt mensen toch niet voor rotte vis uitmaken? Ik word nog kwaad als ik eraan denk.

Misschien dat ik daarom wel een zwaard in mijn hand had. Jezus stond daar in de olijfhof al net zo weerloos. Ze zouden hem vertrappen, niets van hem heel laten. Ik maakte me daar geen enkele illusie over. En hij deed niets. Dat kon ik toch niet laten gebeuren?

Ik moest iets doen. Alleen wat moest ik met een zwaard? Ik zal er wel belachelijk mee hebben staan zwaaien.

Sommigen zeggen dat ik nog iemand geraakt heb ook. Maar dat geloof ik niet.

Jezus zei niets. Hij keek me alleen maar aan. Ik begreep wat hij bedoelde. 'Dit is niet de weg, Petrus.' Ik heb het zwaard onmiddellijk weggegooid en nooit meer aangeraakt.

Hij had gelijk, denk ik. Als we zo onze geschillen uitvechten, blijft er niets van ons over. Kwaad met kwaad vergelden; dat kan nooit goed zijn. Je moet de andere wang toekeren, zou Jezus zeggen. Dat gaat ook weer ver, maar ik begrijp wel wat hij bedoelt. Zoals hij met Andreas omging, dat hij het desnoods nog een keer vertelde. Zo deed hij voortdurend.

Brachten ze op een keer een vrouw bij hem, die betrappt was op overspel. Nou, daar ben ik gauw klaar mee. Ik vind dat dat niet hoort. Vrouwen horen bij hun man te blijven en mannen bij hun vrouw natuurlijk. Maar Jezus zei niets. Hij

tekende wat in het zand.

Wie zonder zonde is, moest maar de eerste steen werpen, zei hij toen. Hij keek die kerels recht in de ogen. Ik stond al klaar. Maar de steen gleed uit mijn hand. Ik kon het niet over mijn hart krijgen.

Mensen verdienen niet altijd een tweede kans, maar bij Jezus kregen ze hem wel.

Dat verhaal van Jezus kon niet afgelopen zijn. Het moest verder gaan. Zo zijn we het gaan vertellen. Het kan nog steeds gebeuren, dat mensen geduld met elkaar hebben, dat ze elkaar nog een kans geven. God en de hoge heren zijn niet twee handen op één buik. Een weerloos mens stukbreken, dat is niet zoals het hoort.

Wie wil weten hoe God het leven bedoelt, moet naar het leven van Jezus kijken.

Ja, het klinkt als een preek. Ik weet ook niet, waar ik de woorden vandaan haalde. Maar zo begonnen we te vertellen. En je zag dat het mensen raakte, dat ze weer hoop kregen, dat ze weer verder konden met hun leven.

Steeds verder ben ik gereisd, om hetzelfde verhaal te vertellen. Nu kan ik niet meer weg. Ik ben oud geworden, ik kan niet eens meer mijn eigen sandalen dicht krijgen. Waar zou ik nog heen kunnen. Maar het verhaal gaat verder.

Iemand zou het nog eens op moeten schrijven. Silvanus, zou het op kunnen schrijven. Ja, Silvanus, hij is nog jong. Hij is vol vuur en zeker van zijn zaak. Mijn hand is onvast geworden. En ik weet niet hoe lang ik nog heb. Hij kan mijn naam er wel onder zetten. Misschien helpt het. Lezen ze het met meer aandacht, omdat het van Petrus komt. Want ik was erbij toen ze Jezus grepen.

Natuurlijk, de soldaten zullen ook nu komen. De hoge heren zijn er nog steeds en ze worden nog steeds onrustig. We schijnen niet genoeg in de keizer te geloven. Alsof je een keizer kunt vertrouwen. Misschien word ik ook wel ter dood gebracht. En dan sta ik net zo weerloos als mijn broer. Maar daarmee is het niet afgelopen. Er zijn er wel die dat zeggen. Maar als dat waar is, dan doet niets er meer toe. Dan wordt Andreas altijd en eeuwig uitgelachen, dan zijn er altijd mensen die achterblijven bij de rest en dan hoeven wij ons daar niets niemendal van aan te trekken. Hoe zouden we dan in vredesnaam leven? Ieder voor zich en de keizer voor ons allen. Wat komt er dan van ons terecht?

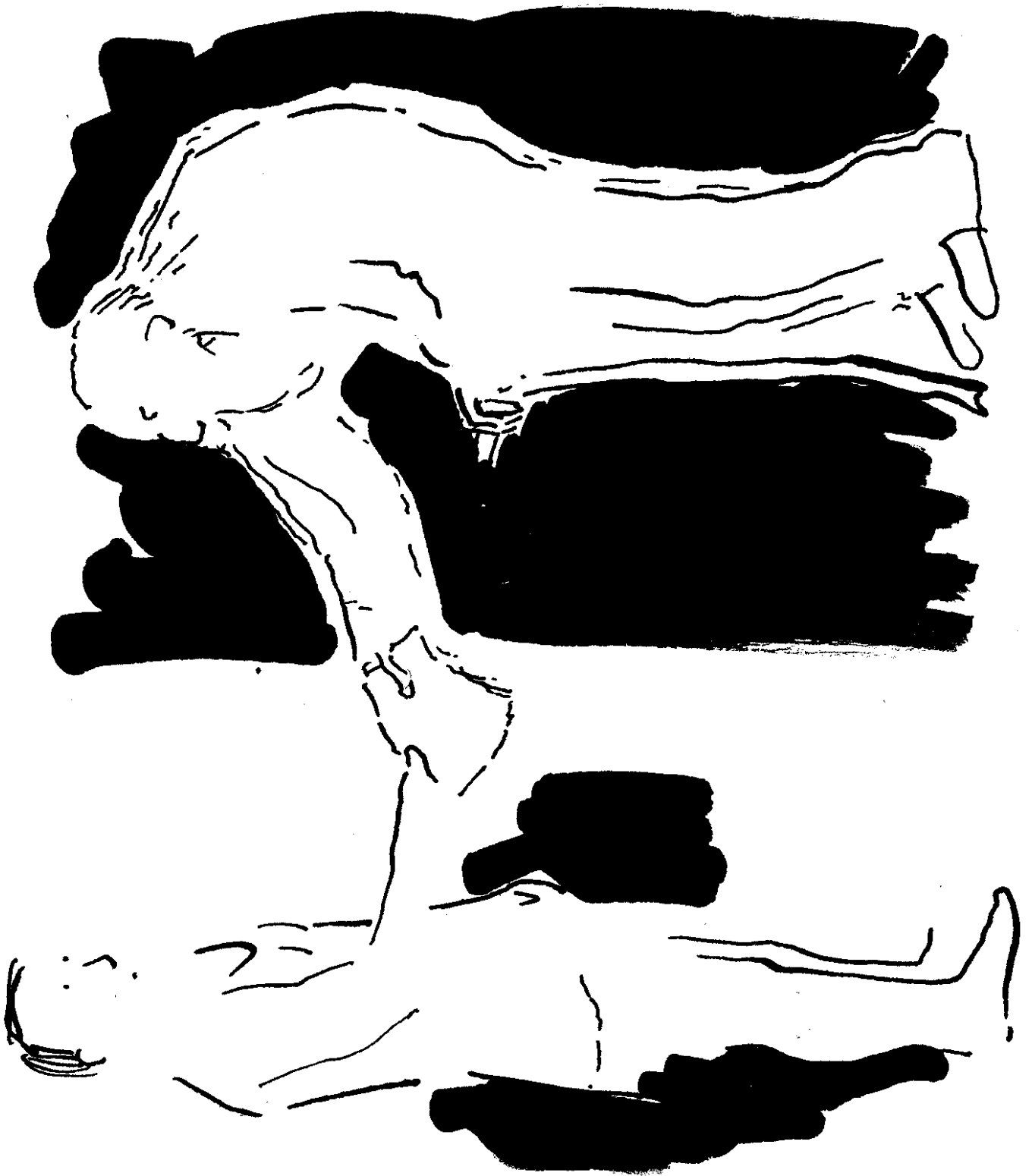
Silvanus kan het vast en zeker opschrijven. En dan moet hij ook maar iets verstandigs zeggen voor hen die geloven zonder gebod te kunnen leven, omdat God hen toch wel vergeeft. Alsof het Zijn vak zou zijn om ons kwaad maar door de vingers te zien. Wat weten wij daarvan? Weten die

mensen soms ook, wanneer er een dief in hun huis binnenbreekt? Dat zou wel makkelijk zijn; maar laat je niets wijsmaken. God handelt op zijn eigen wijze en op zijn eigen tijd. Wat weten zij daarvan? Het zou nog wel eens een verassing voor ons allemaal kunnen zijn, wat God doet. Tenslotte heeft Hij ook voor Jezus gekozen. Wie had dat gedacht? Ik niet. Niet toen we in de hof van olijven waren en Jezus weggevoerd werd als een lam dat ter slachting geleid wordt. Toen leek alles voorbij te zijn. Maar ik spreek er nog steeds over.

**Over
die**

**ene nacht
en alles wat
daarna gebeurd is.**

**Het lijkt wel alsof ik niet
kan stoppen.**

<J.Meester@pastor.nl>

----- Original Message -----

From: 'Julian Meester' <J.Meester@pastor.nl>

To: 'Anne de Jong' <A.Dejong@collegeweb.nl>

Sent: Thursday, May 10, 2001 11:51 PM

Subject: Re: vragen waar ik mee zit

Beste Anne,

Bedankt voor je uitgebreide mail. Ik heb er wel even over na moeten denken, want je vragen waren niet makkelijk. Het is ook duidelijk dat je er zelf al veel over hebt nagedacht.

>Ik loop al een tijdje met vragen waar ik niet uitkom. Ik hoop dat jij me kunt helpen. Zoals je weet, trek ik op met een groep vrienden. Die bestaat uit een hechte kern van acht jongens en meiden, met daaromheen nog tien anderen die wat meer losvast erbij zijn. Nu heeft één van de kerngroepleden een vriend van buiten meegenomen. Samen begonnen ze steeds vaker discussies met de anderen aan te gaan over geloven. Ze zeiden bijvoorbeeld dat als je verlost bent door Jezus Christus, dat je dan vrij bent in hoe je leeft. De tien geboden zouden dan achterhaald zijn. Die jongen zei: 'Het is prima als je je inzet voor het milieu, maar realiseer je dat dat een tijdelijke zaak is. Wie bevrijd is, hoeft zich niet aan regels te houden.' Hij heeft veel geld op zak waar hij niet eerlijk aan is gekomen. En in een paar weken tijd heeft hij al drie meiden gehad en aan de kant gezet. Alleen de liefde tot God telt', zegt hij, 'al het andere is bijzaak.' Wie daar moeilijk over doet, is volgens hem 'duidelijk nog niet bevrijd.' Volgens hem is het 'zonde om niet te genieten van al het moois dat God je geeft.'

Ik weet wel dat het niet klopt, wat hij zegt. Het is te gemakkelijk om te zeggen dat God iets geeft, ter-

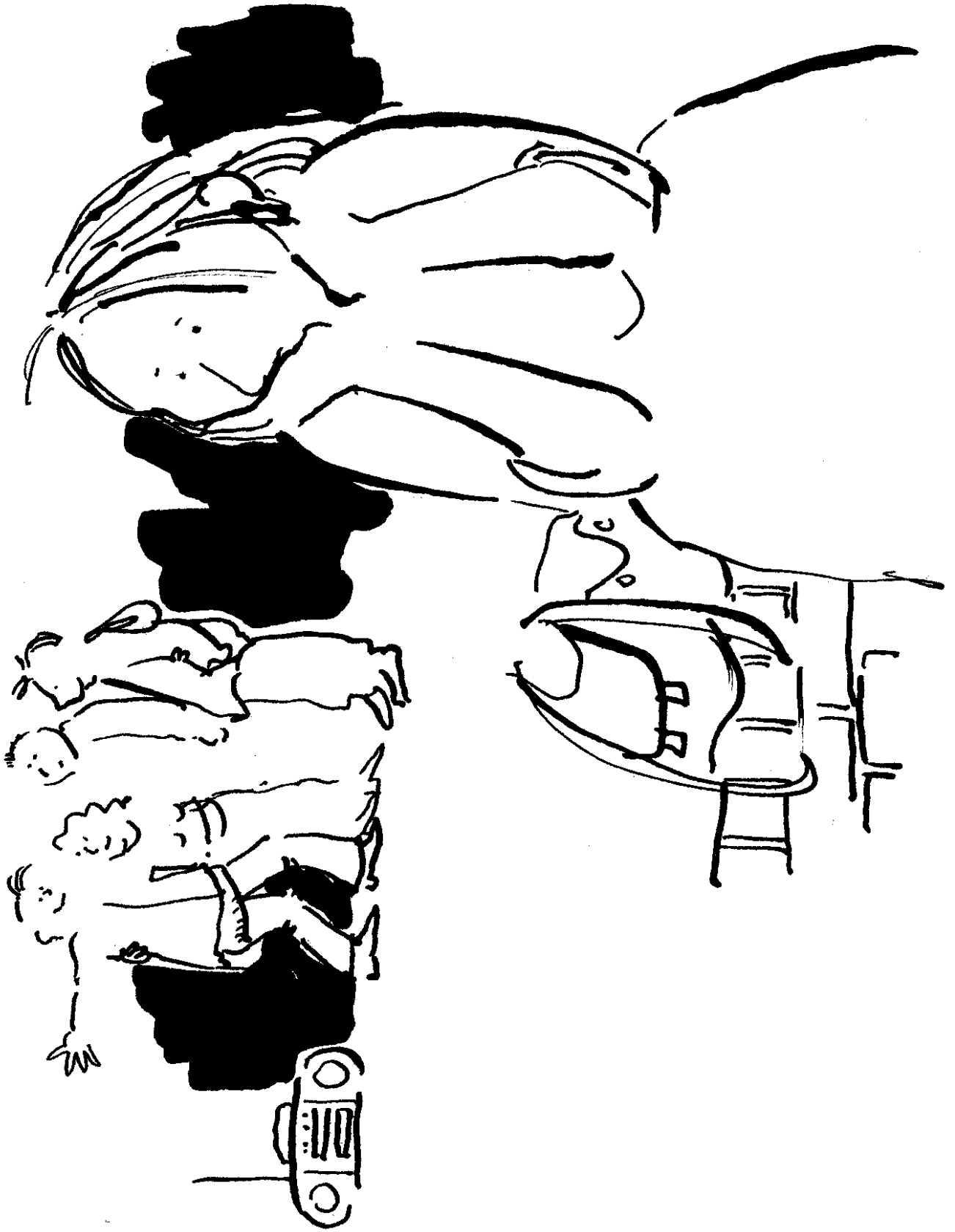
wijl je het zelf gestolen hebt. Mijn gevoel zegt dat die jongen fout zit. Maar tegelijk vraag ik me ook af hoe ik nu kan weten wat goed is en wat niet. Is dat niet gewoon wat ik heb meegekregen van huis uit? Is dan wat voor mij goed is, voor een ander wellicht fout en omgekeerd? Jij zei tijdens de les altijd: 'Lees de bijbel en denk na.' Maar de bijbel gaat over zo'n andere tijd en plaats. Ik weet dat je het niet klakkeloos kunt overnemen. Maar ik weet niet, wat je dan wèl en wat je niet kunt gebruiken. Bijvoorbeeld het bijbelboek Leviticus met al die wetten, dat werkt nu toch niet meer? En in die tijd zaten ze weer niet met vragen, waar wij hier en nu mee zitten. Milieu was geen thema en ook het DNA was nog niet ontdekt als iets waar je in rommelen kon. Knappe jongen (of meid) die dan uit de bijbel een antwoord haalt op vragen van nu.

527

Laat ik bij het begin beginnen: ik begrijp uit je vraag dat je Gods weg zoekt. Anders zou je niet eens de optie van de bijbel als wegwijzer genoemd hebben. Je reisdoel is dus duidelijk, maar je weet niet welke wegwijzer je kunt vertrouwen. Ik ben het met je eens, dat er een groot gat zit tussen de tijden en plaatsen waarin de bijbel is ontstaan en geschreven en ons leven hier en nu. Aan de andere kant: de meest belangrijke vragen blijken bij alle mensen te horen, ongeacht waar en wanneer ze leven. Daarom kunnen ook nu nog mensen zich herkennen in de verhalen van toen. Maar zoals je ook schrijft, kan dat in de meeste gevallen niet letterlijk. Het is meer een kwestie van zoeken naar de betekenis achter de verhalen of naar de manier waarop een bepaald antwoord werd gevonden. En dat is niet altijd makkelijk en voor-de-hand-liggend.

>Misschien ligt het ook wel aan mij, maar ik krijg een beetje de kriebels van hun toontje. Ze weten het allemaal zo goed. Als ik het niet met ze eens ben, ben ik bekrompen en 'nog niet bevrijd.' Ik zou het naast me neer kunnen leggen, maar ik merk dat de groep om deze jongens groeit. Ook een paar die niet op hun achterhoofd zijn gevallen zijn nu om. En dan denk ik bij mezelf: ben ik nu zo bekrompen?

Er klopt iets niet als iemand de mond vol heeft over de God van de liefde, maar ondertussen zelf de

mensen om hem heen kwetst of in de kou laat staan. Of als men praat over de God die ons bevrijd heeft, maar ondertussen blijkt zo iemand slaaf van zijn eigen begeerten naar bezit, roem, seks, alcohol of wat dan ook. Aan de vruchten herken je de boom.

Als hun 'evangelie' maakt dat jij je minderwaardig voelt, dan is dat geen evangelie. God heeft alle mensen even lief en als zij boodschappers van God zouden zijn, zou dat één van de eerste dingen moeten zijn die ze uitstralen. En die liefde van God is onvoorwaardelijk, dus niet gebonden aan al of niet een bepaalde leer aanhangen.

'Bij twijfel niet inhalen' is misschien een mooie leidraad. Volgens mij is het vooral de Boze die twijfel zaait, terwijl wat van God komt vaak eenduidig is. Intuïtief weet je: dit is het goede, ook al heb je dan niet altijd zin om daarvoor te kiezen.

Ik vraag je ook om voorzichtig te zijn in verband met je groepsgenoten. Er zullen vast meer twijelaars zijn zoals jij. En ik denk dat er ook zijn die minder sterk in hun schoenen staan dan jij. Dus steek je twijfel niet onder stoelen of banken, maar laat openlijk merken dat je hun motieven niet vertrouwt. Liefst zou ik je willen vragen om die dwaallichten weg te sturen. Maar ik denk dat dat niet in jouw macht ligt. Wees je er in ieder geval van bewust dat jouw keuze ook van invloed zal zijn op de keuzen van anderen. Als ze zien dat iemand uit overtuiging en weloverwogen afstand neemt van dat gedoe, dan zet ze dat misschien op het goede spoor.

Anne, ik zie het al, ik ben al weer aan het preken gegaan. Dat is nou eenmaal mijn zwakheid. Ik hoop dat je desondanks wat aan mijn reactie hebt. En ik bid je veel wijsheid toe. Mocht je nog vragen hebben of verder willen mailen of gewoon je verhaal kwijtwillen: mijn mailboxje, maar ook mijn telefoon en huis staan voor je open.

Hartelijke groet,
Julian Meester.

Weet je wie ik een goede briefschrijver vind?
Jacobus. (Inderdaad, de naam is weer geleend)
Jacobus kan de dingen scherp zeggen, bijvoorbeeld
over roddelen. Hij vergelijkt de tong met een lucifer
die een bos in brand kan steken.
Je hoeft maar één keer je mond voorbij gepraat
te hebben en je begrijpt wat ik bedoel.

530

Johannes (ook geleend) schrijft al even scherp.
Hij beweert dat je een leugenaar, sterker nog,
een moordenaar bent als je zegt:
'Ik hou van God, maar ik haat jou.'

Er is ook nog een brief van een onbekende schrijver
aan de Hebreëen gestuurd. Of brief?
Dit keer doet de schrijver alsof het een brief is.
Het is eigenlijk een soort preek.
Ik hou niet zo van preken. Ik lees liever brieven.

OPENBARING

We zijn bijna aan het einde gekomen.
Het laatste boek van de bijbel is de Openbaring van Johannes, ook wel de Apocalyps genoemd.

Heb je de film 'Apocalyps now' gezien?
Eén en al geweld en bloed.

Dit kom je ook in de Openbaring tegen;
geweld en bloed, draken, zeemonsters.
Maar ook engelen en een gouden stad.

Alsof er in de wereld een groot gevecht gaande is
tussen Goed en Kwaad.

Ik vind het zelf een bizar verhaal,
behalve dat stukje over tranen die zullen verdwijnen
en verdriet dat zal overgaan.

Daar moet ik altijd een beetje van huilen.

Ik hoorde dat ze in Zuid-Afrika in de tijd van de
apartheid dit boek lezen als een verhaal van troost
en verzet in een gevecht tegen de draak "apartheid".
Als je het zo bekijkt, weet ik nog wel een paar draken.

ESCAPOCALYPS

Tomas komt thuis, start zijn computer en opent zijn mailbox. Zoals elke middag. Vanuit het benauwde schoollokaal, in de bedompte bus, over de smalle stoep naar huis en dan de wereld in. World wide. Het web op. Kijken of er nog wat te doen valt, of er reactie is op al de vragen, die hij de wereld in heeft gestuurd. Er is post. Twee nieuwe berichten.

Eén van zijn oude buurjongen.

Hij stuurt de volgende zet in hun potje Magic.

Vroeger speelden ze gewoon aan de keukentafel, maar sinds hij verhuisd is, doen ze het via Internet. Zo hou je tenminste contact.

Het tweede bericht heeft een onbekende afzender. Tomas opent het.

High U!

This is News for Nerds! Hot News!! Nervous News!!!

Zoek niet langer naar de bekende weg. Vind het onbekende!

Wat nou Wizz-kid? Word een Wish-Wo-Man!

Voor More Magic Moments: bezoek onze SpecialSite:

WeeWeeWee.IQ.com

Geen WorldNet. Geen PlanetOnLine. Maar Heavens Provider!

Klik voor je toegangscode op de bijlage! Doe het nu en win!

Tomas kijkt verbaasd. Een homepage met een toegangscode? De meeste webpages worden toch gemaakt om snel en gemakkelijk gevonden te kunnen worden. Niet voor niets wordt er gevochten om namen. Je naam is je code. Zonder naam ben je onvindbaar. Elke naam is geld waard. Zonder naam besta je niet. Hij wordt nieuwsgierig en klikt op de bijlage. De standaard waarschuwing verschijnt:

Sommige bestanden kunnen virussen bevatten of op een andere manier schade toebrengen aan uw computer. Het is belangrijk dat u zeker weet, dat dit bestand van een betrouwbare bron komt. Wat wilt u doen met dit bestand?

Tomas klikt op 'openen' en meteen begint zijn computer te reutelen. Het geluid van downloaden.

Na het nodige gepruttel komt er een startpagina op het scherm:

welkom bij WeeWeeWee.IQ.com. Join Heavens Provider en speel mee met ESCAPOCALYPS.

Of durf je niet!

Doe de test en kijk of je geschikt bent.

Breek door en kom binnen.

Stap je in of blijf je een buitenstaander?!

Tomas lacht. Sinds hij spelletjes via internet speelt, wordt hij bestookt met dit soort kreten. De zoveelste aanbieding. Typisch weer zo'n poging om je uit te dagen. Meestal valt het tegen. Er wordt een prachtig spel beloofd met schitterende beelden, maar als het er opaan komt, blijven het toch vaak houterige figuurtjes, opgebouwd uit vierkantjes. Maar wie weet, is het wat.
Toch even kijken.
Tomas klikt op 'instappen'.

IQ TEST:

*Neem een getal in gedachten. Tel er 10 bij op. Vermenigvuldig de uitkomst met 2. Trek er 6 vanaf. Deel door 2. Trek het getal in gedachten ervan af.
Toets enter en scoor! Of niet.*

Tomas neemt 49 en rekent snel: 49, 59, 118, 112, 56, 7.
Hij doet enter.

7

*Is dit jouw uitkomst, dan scoor je.
Je hebt toegang gekregen. Ga door!*

Verrek, denkt Tomas, het klopt.

Tomas hoeft niet eens enter te toetsen. Het volgende level komt vanzelf in beeld:

Stap op de trap en kraak de code.

Tomas ziet een trap met zeven treden. Op elke trede ligt een brief. Tomas klikt op de onderste. De envelop gaat open. De boodschap verschijnt;

Goed gedaan Tomas.

Wacht even, hoe weet dat spel dat ik Tomas heet? Tomas leest verbaasd verder.

Op jou kunnen we rekenen.

Dat zul je nog nodig hebben.

Maar eerst moet je het raadsel oplossen van het letter-lijk.

Elke brief staat voor één letter. Elke letter is een toets.

Zit je ernaast? Jammer, maar helaas.

Game over. Forever and ever.

Hier volgt letter-lijk 1: TWEE KEER JIJ.

Tomas krabt achter zijn oor. Wat is de bedoeling?

Het mag niet fout gaan, want dan lig ik eruit.

Twee keer jij? Opeens schiet hem iets te binnen. *High u!*

Dat stond bovenaan. U = you = jij. Twee keer jij = twee keer you = double u = w. De w moet goed zijn. Verrast door zijn eigen slimheid tikt Tomas op de w. Meteen stijgt hij een tree op de trap. Hij krijgt de smaak te pakken, klikt op de tweede brief. Er komt alleen een vreemde letter: α . De alfa. Die kent Tomas van wiskunde. Dat zou de a moeten zijn. Hij tikt erop en inderdaad. Hij klimt op. De derde brief is weer cryptisch:

De derde maakt oorlog.

Tomas begint het leuk te vinden. Hij heeft een w en een a. Voor oorlog heeft hij alleen de r nodig: war. Hij tikt. Het klopt. Brief vier gaat open. Een makkie:

&

Dat is natuurlijk een n. Tik. Brief 5:

Kop op. Head off.

Lastig. Tomas heeft geen idee. Hij piekert een poosje.

Zou het een letter zijn met zo'n dakje, een accent? Maar dat is niet echt een letter. Hij komt er niet uit. Tenslotte besluit hij het hele alfabet af te lopen. A,b,c, tot hij bij de i komt. Tja, dat is een letter met een kop erop. Maar wat is dan die *head off*? Ai, het blijft lastig. Wacht, wat zeg ik? Ai! In het engels is ik altijd de hoofdletter i. Zonder punt. Head off. Dat moet 'm zijn. I did it. Tomas drukt trots op de i. Ja hoor, het klopt. Brief 6 is een cadeautje:

+

Die grap kennen we al. Weer een n natuurlijk. Brief 7 komt in zicht en daarmee het eind van de trap:

jij telt voor twee

In gedachten loopt Tomas de trap op: w-a-r-n-i-n. Wie telt er voor twee? Precies. De laatste moet een g zijn. Met een gevoel van triomf toetst Tomas de g in. De trap spat uit elkaar en Tomas staat op de drempel van een virtuele ruimte.

Wie over de trap komt, verdient de ruimte.

*Ga door het labyrinth van 144.000
en dring door tot het mysterie.*

Uit de speakers klinkt een hard geluid, een schel signaal, waarvan Tomas niet wist dat het op zijn geluidskaart stond. Tegelijk begint zijn muis te trillen als een joystick. Tomas komt er niet los van. Hij voelt hoe hij de ruimte wordt ingetrokken, meegesleept de zaal in. Aan het eind van de zaal staat een troon waar het licht vanaf spat. Het licht is zo hel, dat Tomas niet kan zien wie er op zit.

Beeldspraak

Vanaf dat moment gaat alles heel snel.

Alsof Tomas vastzit in een supermonorail, schiet hij door een dubbele rij van twaalf tronen heen, onder bliksem-schichten door, langs zeven fakkels, in de richting van het licht. Vlak voor het licht wijkt de beweging af om stil te staan boven de muil van een monster met zes vleugels en overal ogen.

Dan vliegt Tomas boven een zee van glas, de golven spatten scherven omhoog en heel even houdt Tomas zijn hand voor zijn gezicht. Maar meteen gaat het verder. Tomas heeft geen idee meer of hij nou speelt of dat er met hem wordt gespeeld.

Opeens staat hij oog in oog met een briesend rood paard, het slijm druipt tussen zijn grote paardentanden vandaan; op zijn rug zit een ruiter met een zwaard zo groot als Excalibur. Onwillekeurig deinst Tomas terug, hij valt achterover,

maar een geveugeld wezen schiet hem te hulp en brengt hem in het zonlicht. Dat duurt maar even. De zon zakt in een zee van bloed en verandert in een zwarte harige bal. De vloer lijkt te trillen.

Tomas wil ophouden maar hij wordt afgeschoten als een kanonskogel op een menigte mensen af. Die mensen gaan niet aan de kant. Tomas raakt ze, als een loden bal in een flipperkast. Voor zijn ogen begint een teller als een idioot te lopen. Iedereen die Tomas omver kegelt telt voor één punt.

Al gauw is de teller de 100.000 gepasseerd. Hij rateit door, om vanaf 143.547 nog wat te na te hikken. Tenslotte stopt de teller bij 144.000 precies.

Tomas is verbijsterd. Is hij boven zichzelf uitgestegen of speelt hij de hoofdrol in een demo?

Je hebt het gehaald. Je bent gered.

Kies nu wat je wilt.

Haak je af of ga je door?

Afhaken: toets 'escape' en je ziet dit nooit meer terug.

Doorgaan: gebruik je naam als code.

Voor twijfelaars: help.

Tomas begrijpt niet goed waar hij aan toe is. Tot hiertoe is hij gekomen, al weet hij niet zeker of het op eigen kracht is. Hoe nu verder? Eerst maar eens onder 'help' kijken.

Je kunt alleen verder spelen door je eigen naam in te voeren. Die wordt omgezet in een voor jou onbekende code. Om verlies te voorkomen moet je de code kraken.

Het is now or never.

Hero-time!

Echte diehards zetten door!!

Kies nu.

Ben je de

- *loser*
- *king of the web.*

Tomas aarzelt. Hij weet niet goed wat er met zijn naam zal gebeuren. Maar een loser wil hij niet zijn, dus klikt hij op *king*. Er verschijnt een kroon met vijf diamanten.

Give your name. Langzaam tikt hij t-o-m-a-s.

Meteen verspringen de de diamanten naar *****.

Vanaf nu ben je zoek.

Alles draait om je verborgen naam.

Voldoe je aan de volgende drie opdrachten, dan krijg je je naam en al je bestanden terug.

Misluk je, dan ben je alles kwijt.

Succes! Of niet!!

Tomas voelt een knoop in zijn maag. Dat was niet de afspraak! Niemand had het over bestanden gehad.

Driftig slaat hij op 'escape.' *Te laat. Je kunt niet terug.* Er zit niets anders op dan het spel mee te spelen. Een beetje onrustig geeft Tomas enter. Er verschijnt een foto. Zo te zien is die gescand uit de krant. Een vrouw met een kind op de vlucht. Eén van de vele vluchtelingen, die je dagelijks op de televisie voorbij ziet trekken. Opeens komt er beweging in de foto. Het beeld wordt 3D en full colour. Mooi gemaakt.

Uit de speakers klinkt een stem: *pak ze!*

Tomas reageert niet. De stem klinkt harder: *pak ze!!*

Ja, maar hoe dan. In beeld verschijnt een tank.

Tomas beweegt zijn muis. De tank komt in beweging. Net als de vrouw met haar kind. Ze holt weg.

Pak ze!!

Nou ja, denkt Tomas, het is maar een spelletje.

Hij laat de tank achter de vrouw aan rijden. Steeds harder.

Dit kan hij wel. Vaak genoeg gedaan.

De vrouw struikelt.

Het kind schiet uit haar armen.

Hij ziet de angst in haar ogen. *Vuur!*

En voor hij het weet, klikt Tomas met zijn rechtermvinger.

Vrouw en kind exploderen voor zijn ogen.

Tomas wil zijn hand terugtrekken, maar dat lukt niet.

In beeld knippert bloedrood: *hit! hit! hit!*

Echt blij wordt Tomas er niet van.

Dit voelt anders dan winnen bij Magic.

Hij heeft dat nog niet bedacht of in beeld verschijnt een kop, een wijd opengesperde muil, met op de plaats van de tanden een vierkant met getallen.

You love Magic?

This is Magic!

Nu komt het aan op scherpzinnigheid!

Who's afraid of Scare Square.

36	3	28	5	8	31
7	26	13	12	23	30
33	15	20	21	18	4
27	19	16	17	22	10
2	14	25	24	11	35
6	34	9	32	29	1

...

Op de drie puntjes onder het vierkant, daar zal de oplossing moeten komen. Een woord? Een getal? Tomas staart en staart. Kon hij nu maar iets aan zijn opa vragen. Die was al-tijd goed in dit soort wiskundige grappen. Maar dit is geen grapje meer. Al zijn bestanden hangen er vanaf. En zijn naam.

Voor zoveelste keer loopt hij de rijtjes af. Opeens begint

hem iets te dagen. Hij rekent en rekent. Van boven naar beneden. Van links naar rechts. Het klopt en het gaat steeds meer kloppen. Dat vierkant zit mooi in elkaar. Daar heeft iemand lang over na zitten denken. Tomas tikt zijn gevonden totaal in op de drie puntjes en meteen na zijn laatste aanslag klappt de muil van het beest dicht.

Tomas zucht. Nog één opdracht.

Op zijn scherm verschijnt de plattegrond van een stad.

538

Vind je weg door Deadline-Doolhof.

Je bevindt je bij de α .

Bij de Ω ligt je naam voor het oprapen.

Je hebt 1000 seconden.

Onderaan staat een kleine zandloper.

Elke seconde valt er een korrel naar beneden. Tomas schrikt.

De tijd loopt al. Duizend seconden. Dat is een dik kwartier.

Dat moet toch lukken.

Maar zodra hij begint te lopen, kantelt de plattegrond en staat hij op straat. Had hij die plattegrond nu maar beter in zich opgenomen.

Hij gaat op goed geluk een straat in, slaat links af, rechts af.

Dat is een steeg. Maar weer terug.

De hoek om. De markt over. Ruikt hij het goed? Of kan dat

539

niet? Het stinkt op de markt naar verlepte groenten en rotte vis. Getver.

Tomas loopt gauw door, maar hoe verder hij komt hoe meer hij verstrikt raakt in de wirwar.

Onderweg is van alles te koop, delicatessen, sieraden, luxe vakanties, wapens, sex, zelfs de weg kun je kopen.

Maar alles heeft dezelfde prijs: je naam.

En die heeft Tomas niet meer.

Hij kijkt naar de zandloper. De tijd verstrikt angstig snel.

Dat heeft ie anders nooit zo in de gaten, maar nu raakt hij ervan in paniek.

Hij begint in het wilde weg te rennen.

Maar hoe harder hij loopt, hoe meer muren er voor hem opdoemen.

Die duizend seconden lijken in één tel weg te vliegen.

Wanhopig probeert hij over de huizen heen te springen, maar hij valt voortdurend terug in weer een onbekende steeg. De kou slaat om zijn hart.

Het gaat mis. Hij haalt het niet. ... 9,8,7,6,5,4,3,2,1...

Heel even lijkt de stad te worden gefixeerd.

Tomas wacht.

Met een ruk verdwijnt de stad onderaan uit beeld. Hij zakt zo van het scherm af en laat een zwarte leegte achter.

Het voelt alsof Tomas wordt meegezogen de diepte in, naar de bodem van de zee.

Geborrel, gereutel, geratel... en dan... stilte.

Dode mechanische stilte.

Tomas stikt er in.

Als een razende slaat hij op alle knoppen van zijn toetsenbord, ramt op zijn muis, klopt op zijn monitor, duwt op reset.

Maar er gebeurt niets, helemaal niets. Tomas is verslagen.

Hij trekt de stekker uit het stopcontact en doet hem er weer in. Niets. Hij is alles kwijt.

Voor zijn gevoel heet hij niet eens meer Tomas.

Een tijdje later brengt Tomas zijn computer naar de winkel.

De verkoper schroeft hem open en kijkt Tomas aan.

‘Heb jij Escapocalyps gespeeld?’

‘Ja’, zegt Tomas, ‘hoe weet u dat?’

‘Er is maar één spel, dat zoveel schade aanricht.’

‘Is er wat aan te doen?’ vraagt Tomas benauwd.

‘Er is maar één anti-programma dat helpt. Dat is 1M.’

‘1M? Wat doet dat dan?’

‘Jij doet toch zo graag spelletjes. Dan moet je deze code makkelijk kunnen kraken. Ik heb 1M speciaal laten importeren voor mensen zoals jij.’

'Dan zal het wel duur zijn', zegt Tomas aarzelend.
Maar de verkoper schudt zijn hoofd:
'Jou kost het niets.'

En zo zijn we aan het einde gekomen van een schat aan verhalen.

Het boek van God is vastgesteld, maar er werden nog meer verhalen gevonden. Verhalen die niet meetelden omdat ze niet pasten in de geloofsbeleving van geestelijke leiders die bepaalden wat in het Nieuwe Testament zou komen.

54¹

Jammer, want er zitten juwelen van verhalen bij.

Eén daarvan is het Evangelie naar Maria.

Als ik dit verhaal lees, denk ik wat jammer dat dit verhaal het niet heeft gehaald.

Dit verhaal laat een vrouwelijke discipel zien die een innige relatie met Jezus had.

Ze bemoedigt mensen om haar heen, vertelt hoe Jezus haar geïnspireerd heeft en ze preekt daarin over de weg omhoog. Maria wist waarover ze het had, het is een bloedmooi Evangelie.

Als het aan mij zou liggen mag dit Evangelie zo als vijfde Evangelie aan de bijbel worden toegevoegd.

Naast het Evangelie van Maria zijn er nog plus minus vierentwintig apocriefe boeken. Sommige boeken werden pas in 1947 gevonden, verborgen in kruiken diep onder het woestijnzand. Andere boeken waren vanaf het begin bekend, maar die werden te licht bevonden om in het Nieuwe Testament te worden opgenomen. Zo blijkt maar weer dat een boek als de bijbel eigenlijk nooit af is.

Hanna

Afscheid

*Wie
weet
wat het
woestijnzand
nog meer voor ons
verborgen houdt,
de wonderen zijn ten
slotte de wereld niet uit.*

Joël	346	Evangelien	15, 1-8	456	Handelingen	15, 1-8	456
Obadja	348	<i>Ferdinand Borger, Leen van den</i>	15, 11-32	457	<i>Sjaak Teuwissen</i>	15, 11-32	457
Nahum	350	<i>Herik, Kees Posthumus, Geertje de</i>	16, 19-31	460	Brief aan de Korinthiërs	16, 19-31	460
Habakuk	352	<i>Vries, Kees van der Zwaard</i>	18, 1-8	461	<i>Ferdinand Borger</i>	18, 1-8	461
Sefanja	354	Lucas	18, 9-14	462	11, 17-34	18, 9-14	462
Zacharia	356	1, 26-56	18, 15-17	462	Brief van Petrus	18, 15-17	462
Haggai	358	2, 1-20	18, 18-30	464	<i>Evert van Leersum</i>	18, 18-30	464
Maleachi	360	2, 22-52	19, 1-10	465	Brief van Judas Hilde Algra	19, 1-10	465
Jona Doreen Hazel	364	3, 1-22	19, 11-27	466	Andere brieven gidsverhaal	19, 11-27	466
Tobit Bette Westera	372	4, 1-13	22, 7-23	467	Openbaring	22, 7-23	467
Judith Bette Westera	382	4, 14-24	22, 54/23, 55-56	468	<i>Kees van der Zwaard</i>	22, 54/23, 55-56	468
Ester (Gr) gidsverhaal	418	5, 27-32	24, 13-35	470	Andere brieven gidsverhaal	24, 13-35	470
Maccabeeën Henk Huyser	392	6, 1-11	Matteüs				
Wijsheid van Jezus Sirach	404	6, 20-26	<i>Verhalen van Lucas komen ook</i>				
<i>Henk Huyser</i>	418	6, 27-38	<i>voor in dit evangelie, zij het in iets</i>				
Baruch gidsverhaal	418	7, 18-35	<i>andere bewoordingen en plaats in</i>				
Daniël (Gr) gidsverhaal	416	8, 1-3	<i>het boek. Wie een navertelling van</i>				
Gebed van Manasse	418	8, 4-15	<i>een Matteüsverhaal zoekt, kijke</i>				
<i>gidsverhaal</i>		8, 22-25	<i>naar de Lucas-parallel.</i>				
		8, 26-39	Marcus				
		8, 40-56	<i>Verhalen van Lucas komen ook</i>				
		9, 1-6	<i>voor in dit evangelie, zij het in iets</i>				
		9, 7-9	<i>andere bewoordingen en plaats in</i>				
		9, 10-11	<i>het boek. Wie een navertelling van</i>				
		9, 28-36	<i>een Marcusverhaal zoekt, kijke</i>				
		10, 25-37	<i>naar de Lucas-parallel.</i>				
		10, 38-42	Johannes Henk Stel				
		11, 2-4	2	475			475
		11, 29-32	3	476			476
		12, 22-34	12, 12-19	477			477
		13, 6-9	18	479			479
		14, 15-24	18, 28 - 19, 42	482			482
			20, 1-23	484			484

Auteurs

- Kees van der Zwaard*, schrijver, theoloog, theatermaker
- Hilde Algra*, studeerde HBO Theologie, was jongerenwerker
- Bart van der Nagel* († 2001), was theoloog, hervormd predikant
- Christien Duhoux-Rueb*, predikant in de Doopsgezinde Kerk
- Ineke Reinhold-Scheuermann*, is doopsgezind predikant
- Henk Stel*, verhalen-, bijbelnavertellingen- en artikelen-schrijver.
- Mies Westera-Franke*, werkte als predikant.
- Sjaak Teuwissen*, jeugdwerkadviser SoW-Kerken Amsterdam
- Bette Westera*, kinderboeken-auteur en docent Catechetik.
- Geertje de Vries*, predikante Protestantse kerk in Nederland
- Evert van Leersum*, predikant Protestantse kerk in Nederland.
- Corry Nicolay*, predikant, specialist interreligieuze communicatie.
- Jannet van der Spek*, predikante Protestantse kerk in Nederland
- Willy Hoogendoorn*, exegete Oude Testament.
- Doreen Hazel*, womanistisch theologe
- Leen van den Herik*, is theologisch uitgever, schrijver.
- Henk J. Huyser*, predikant en later voor Kerk en Israël.

Samenstelling

- Willemien Wickers*, consulent jeugd- en jongerenpastoraat.
- Kees Posthumus*, verhalenverteller en liedjesschrijver.
- Dullyna van den Herik*, theologisch uitgeefster.
- Willeke Brouwer* illustrator van boeken en tijdschriften.

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij financiële bijdragen van de Stichting Interkerkelijk Oriëntatie Centrum en de Maatschappij van Welstand.

ISBN 90 5263 920 5

Illustraties © Willeke Brouwer

© 2002 1e druk

© 2004 2e druk

theologische uitgeverij NARRATIO®, Postbus 10006,
4200 CA Gorinchem 0183 62 81 88 fax 0183 64 04 96
verkoop@narratio.nl www.narratio.nl

Niets uit deze uitgave mag verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale bestandskopie, internet of op welke andere wijze dan ook, zonder de voorafgaande toestemming van de uitgever.